Archiv

for

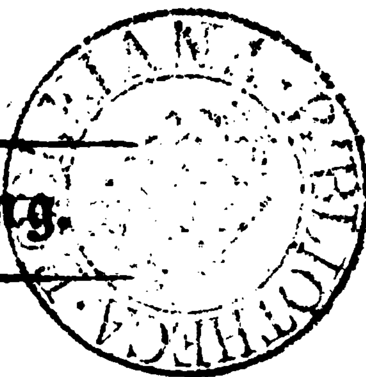
Historie og Geographie.

Nye Samling.

Archiv

for

Historie og Geographie.

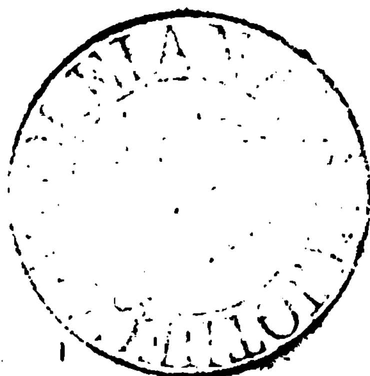

Nye Samling.

Udgivet

af

J. C. Riise.

Tolvte Bind.

Kjöbenhavn.

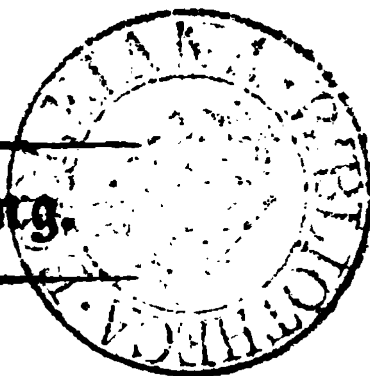
Trykt i Thieles Bogtrykkerie.

1832.

Archiv

for

Historie og Geographie.

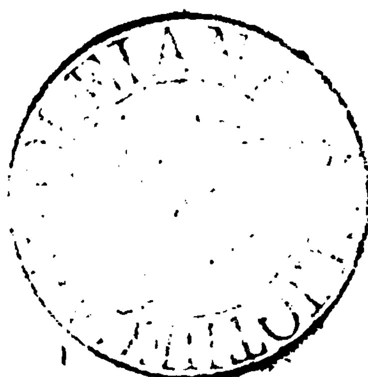

Nye Samling.

Udgivet

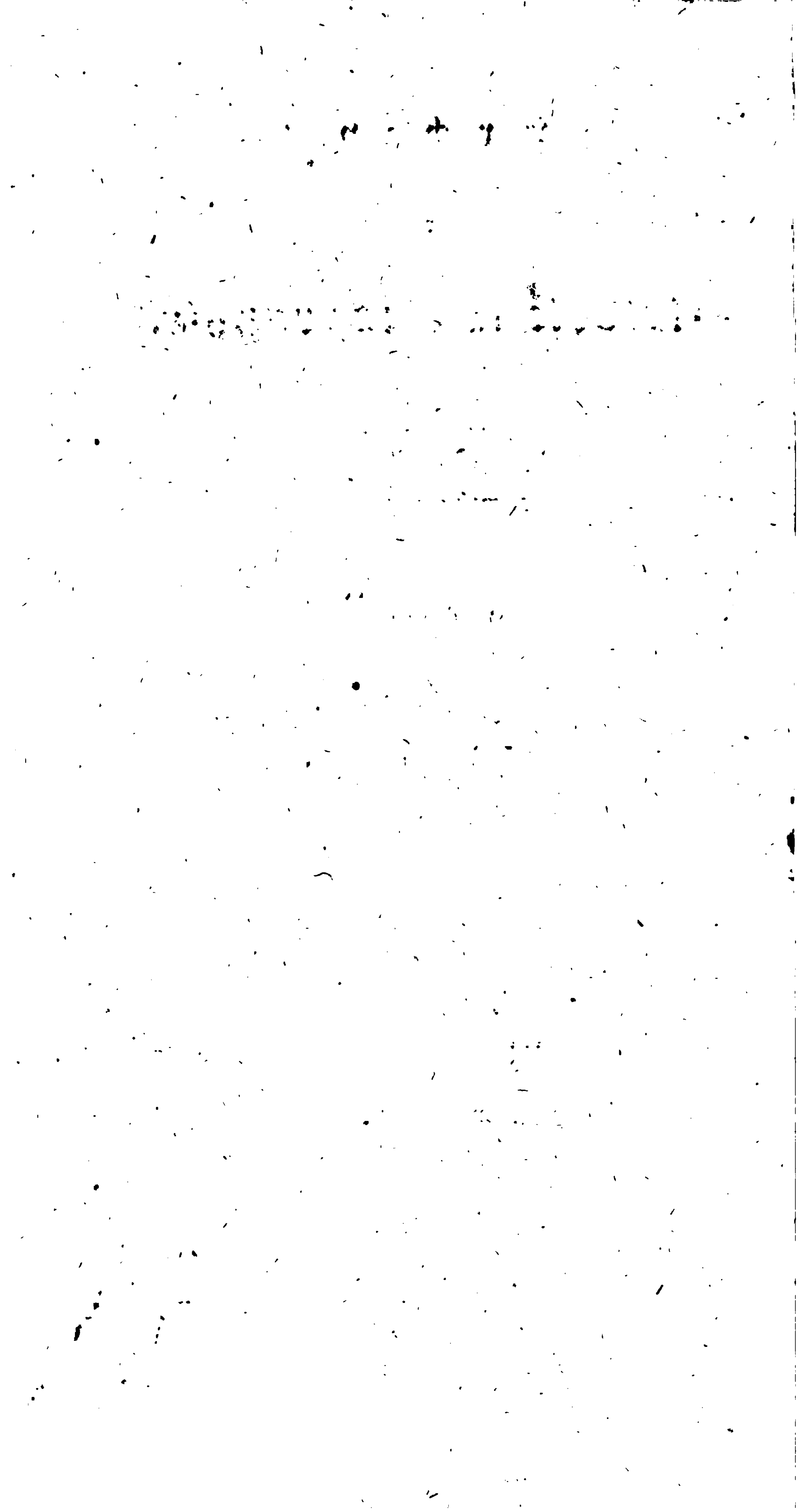
af

J. C. Riise.

Tolvte Bind.

Kjöbenhavn.
Trykt i Thieles Bogtrykkerie.
1832.

Archiv

for

Historie og Geographie.

Samlet og udgivet

af

J. Chr. Riise.

October, November, December.

Kjøbenhavn.

Forlagt af H. H. Thiele, trykt i Thieles Bogtrykkerie.

1832.

Indhold.

Det arabiske Pulver, eller historiske Fortællinger om Guldmagere og Guldmagerie.

Iblandt de Daarskaber, for hvilke vor Tid vel temmelig kan siges at være helbredet, hører Guldmageriet, der i fordums Dage spillede saa vigtig en Rolle. Men Patienterne have og maattet udholde strenge, ofte gientagne Curer, inden Sygdommen blev udrøddet, og lang Tid maatte hengaae, mange Offere falde, før man bragte det saa vidt. Det var med denne moralske Sygdom ikke, som dog gierne med de legemlige, Tilfældet, at Lægerne, der endelig bekæmpede den, have indlagt sig noget hæderligt Navn i Verdens Aarbøger. Man skulde vel troe, disse moralske Lægers Ahmindelse maatte straale med saa meget stærkere Glands, som Sielen er vigtigere end Legemet, det Aandelige over det Verdslige. Men tvertimod. En Jenner, og hvo der ellers først har indført og udbredet Koekopperne, hvorved de ødelæggende Koppesygdomme, i det mindste for flere Generationer, forsvandt, nævnes som Menneskeslægtens Velgiørere og deres Navne bevarer Historien uudslettelige. Hvor er derimod Hines Navne blevne af, der frelste den civiliseerte Verden fra en ikke mindre ødelæggende moralsk Pest, Guldma-

geriet! En Pest, der engang angreb alle Stænder, fra de høieste til de laveste, kronede Hoveder og Slaver, Fyrster og Betlere. Historien overleverer ikke disse Navne til Efterslægten; høist utaknemmeligt har en eller anden Galge hist og her for en føie Tid bevaret en saadan Læges Navn, fordi en fyrstelig Patient, en mægtig Adept, i de smertelige Efterveer af den haarde, men nødvendige Cuur, han blev underkastet, paa denne Maade søgte at hævne sig paa Lægen istedet for at takke ham. Men fordi den Enkelte var utaknemmelig, burde dog alle andre, der og-saa drog uberegnelig Nytte af Lærdommen og Curen, ikke være det. Hvad kan have bevirket deres Ligegyldighed mod saa uskatteerlige Lærere og Læger? Aarsagen er, at disse Menneskehedens Velgiørere vare — Skielmer tilhobe, at de selv var et Onde, hvorved et andet blev fordrevet, at det vel var Lyst til at gavne, der drev dem, ligesom hine fortienstrige Læger, men kun Lyst til at gavne sig selv. Dog, da de kun vare et overgaaende, et partielt Onde, saa kunne de lignes med Medicamenter i Almindelighed, der heller ikke i og for sig ere noget Godt, men kun forsaavidt nyttige, som de kunne hæve eller forebygge noget Værre.

Historien, sagde jeg, har ikke værdiget Guldmageriets Bekæmpere noget Æreminde; deres Bedrivter bevares kun — og ikke til deres Ære — i støvede Retsacter, som ingen læser; men dog have disse Bedrivter forplantet sig fra hine Tider til os, skiøndt forvanskede ved mundtlig Tradition og udpyntede af Poeter. Paa denne Maade leve de dog fort fra Slægt til Slægt, vel ikke i deres Individualitet, men dog i ret interessante Billeder. Vor Holbergs "Arabiske Pul-

ver" er bekiendt nok, et Stykke, man ikke saa aldeles skulde have ladet forsvinde fra Theatret. Er den Daarskab, hvilken det fornemmelig giør latterlig, ekdog ikke mere herskende, saa forsvinder dog aldrig dets comiske Kraft, den sindrige Anvendelse af Catastrophen, det stærke Contrafei, der foreholdes den falske, den onde Verden, hvorledes alle bringe den Bedragne deres Hyldest, saa længe de selv, ligesom han, ere skuffede, men vende ham Ryggen, saasnart Bedrageriet opdages *). Den Tildragelse, der er bleven benyttet af Holberg til dette Stykke, fortælles paa flere Maader, og om forskiellige Personer. Vor Digter har taget den af Bidermanns Utopia, et i ældre Dage vel bekiendt latinsk lille Skrivt fra det syttende Aarhundrede, — indeholdende en fortløbende Kiæde af Fortællinger. I Wieglebs naturlige Magie, i Voltaires philosophiske Dictionnaire, og flere Steder findes Beretninger om Tildragelsen, der angives

*) Hvor underholdende er ikke ligeledes Expositionsscenen i dette moersomme lille Stykke. Den maatte giøre megen Virkning paa Theatret naar begge de talende Personer fremstilledes af gode comiske Skuespillere, paa hvilke vi ikke have Mangel. — Ogsaa andre Stykker af vor store Comiker kunde Theatret fremtage, efterat de i mange Aar have hvilet. Det var billigt, at de enkelte af hans tredive Comoedier, der nu i flere Aar ere ideligt spilte, afløstes i nogen Tid af hine. Publicum interesserer sig for Holbergs Stykker, men gientages et og samme Stykke alt for ofte, er det naturligt, at det tilsidst maa mangle Tilskuere. Dette vilde ikke blive Tilfældet, naar man ved at fremtage dem, der saa længe have hvilet, gav dem Nyhedens tilligemed deres egen Interesse.

det, trykt 1678 og skrevet af den daværende Hertug af Sachsen-Gotha's Livlæge, fremstiller Forfatterens Overbeviisning om en saadan Tincturs Mulighed, og om, at den alt tidligere var udfundet af andre Læger, Physikere og Chemikere. Dens Virksomhed er, efter hans Mening, saa stor, at en lille Deel af et Gran deraf, taget aarlig nogle Gange, vil være tilstrækkelig til bestandig at vedligeholde et Menneskes Ungdom og Sundhed!*) Det er vist, at om en Tinctur med slig Kraft var til, kunde den med Sandhed siges, ogsaa at kunne frembringe Guld, thi dette vilde aldrig mangle den, der havde et saadant Middel at sælge. Det er fremdeles naturligt, at de, der søgte de Vises Steen, og anvendte en heel Levetid paa at finde den, smigrede sig med det Haab, at med den var ogsaa Midlet til Livets bestandige Forlængelse fundet; thi hvad nyttede det, efter et heelt Livs Grublen ved Livets Ende at have opdaget en Skat, som man i samme Øieblik maatte forlade?

Jo mere man vænnede sig til at troe paa Muligheden af at giøre Guld, jo flere Hierner brøde der sig med at udfinde Kunsten. Det, som vedligeholdt disse Grublerier, var den uslukkelige Guldtørst, der giorde at selv Rige og Mægtige, ikke fornøiede med det, de havde, ønskede at komme i Besiddelse af langt mere, at kunne forskaffe sig det i det Uendelige. Fyrster og rige Privatmænd lagde sig efter Guldmageriet og lokkede ved store Belønninger dem, der vilde paatage sig at lære dem

*) Gabr. Clauderi Dissertatio de tinctura universali, vulgo lapis philosophorum dicta. Altenburg 1678. 4.

Kunsten. Ofte skuffede, lode de dog ikke af, og Bedragerne lode heller ikke af, at skuffe dem paa ny. Saaledes holdt de ærlige Dilettanter og Grublere, og de bedrageriske Adepter — Adepter kaldte de sig selv — *) hverandre giensidig i Virksomhed og gave den indbildte Videnskab og Kunst Næring, saa at den ikke giennem Aarhundreder tabte sig i sit Intet. Grublerne, Philosopherne, undlode ikke at opfinde og bruge en Mængde mystiske Termini, hvormed de benævnede hvad de selv ikke forstode, og gave deres Grublerier Udseende af Viisdom, og Adepterne undlode lige saa lidet at betiene sig deraf, for at blænde de Uvidende. Vi ville hverken blænde eller opholde Læseren længe med denne Terminologie, dette Kunstsprog, der betegner "Hemmelighedernes Hemmelighed, Morgenrødens Førstebaarne, det rene Element, der fremgaaer af den obstetriciske Flamme," eller trætte ham med en Deduction af Maaden, hvorpaa Solen, der ogsaa er af megen Indflydelse i Guldmageriet, kan ved Hielp af Universal-Tincturen frembringe hiint ædle Metal. Det var naturligt, at Solen, dette hemmelighedsfulde Guldhav, glødende Morgen og Aften i en Rødme, som selv den meest alchemistiske Phantasie ikke kunde forestille sig stærkere af det luende Metal, og straalende i sin Middagsglands som det reneste Guld, maatte spille en stor Rolle i Adepternes Hiernespind. — Til et vist Pulver, som angaves for et nødvendigt Ingrediens i Materien, hvoraf det ved Kunsten frem-

---

*) Af et latinsk Ord, der betyder den, som har erholdt, opnaaet noget; hvorved de vilde tilkiendegive, at de vare indviede i det Allerhemmeligste.

det, trykt 1678 og skrevet af
Sachsen-Gotha's Livlæge, fr
bevilsning om en saadan Ti
den alt tidligere var udfunde
og Chemikere. Dens Vir
saa stor, at en lille D
aarlig nogle Gange, vil
vedligeholde et Menne
Det er vist, at om en
den med Sandhed si
thi dette vilde aldri
Middel at sælge.
der søgte de Vise
paa at finde den
den var ogsaa
fundet; thi hva
ved Livets E
samme Dieb
Jo m
Heden af
sig med
disse Gr
at selv
havde,
kunne
varme
Vels

—— *

...ske Guld-
... "det røde
...er" ic. og
... de chemisk
... Navnet: det
... foregivne Guld-
... I dette
... egentlig den
... Guld; naar
... vare de sand-
... andet end Guld,
... og dette
... det, der af dette
... Forresten havde de
... paa de stak-
... var givet, de havde
... Da kom
... og hvad
... i Tingenes
... det skulde frem-
... aldeles slog

... kan
... menneskelige
... fra magiske
...
... i den
... Philosopher
... ligesom
...
...

skal have levet i det ottende Aarhundrede, og kaldes i Almindelighed Geber. Hans chemiske Skrivt*) er mærkværdigt baade for dets Indhold, for dets Ælde, og for den Vished, man har om denne. Men Middelalderens Alchemister indbildte sig selv og andre Lettroende, at deres Videnskab, ja at Guldmageriet, dens Datter, regnede sine Ahner fra langt ældre, fra de allerældste Tider. Ogsaa Videnskaberne, især de uægte, have stundom en honet Ambition og bryste sig af Adelskab og Ahner. — De gamle Ægypter havde kiendt hiin Videnskab (paastode de), de havde været i Besiddelse af den ædle Guldmagerkunst, men de dreve den hemmeligt; der vare allerede Adepter iblandt dem! Hermes Trismegistus**) — den tre Gange største Mercurius (eet Superlativ var langt fra ikke nok) — er et Slags fabelagtig Guddom, som Alchemisterne troe paa, og efter deres Paastand den ældste ægyptiske Adept eller Guldmager fra de allerdunkleste Tider. Denne Gud var ogsaa Skribent, og en særdeles frugtbar Autor, thi nogle regne hans opera omnia eller samtlige Værker i et rundt Tal til 20,000, andre, som ere mere beskedne, sige kun 6,525, men vide Tallet des bestemtere. Disse "hermetiske" Skrivter skulde indeholde Afhandlinger over Tingenes almindelige Principer. De ægyptiske Præster og alle Oldtidens Vise have øst deres Lærdom herfra, saa at Hermes Trismegist er Begyndelsen af den saakaldte hermetiske Kiæde, hvis Led bestaae af lutter vise Mænd,

---

*) Gebri Chimia, s. traductio summæ perfectionis. Det er trykt Lugd. Batavor. 1668.

**) Græsk: Ἑρμῆς τρισμέγιστος.

deriblandt ogsaa Pythagores og Plato selv, og som forplanter Viisdommen fra Slægt til Slægt ligefra de ældste Tider til de sildigste. Guldmagerne kalde sig ogsaa Hermetikere efter hiin Hermes. Man har, som bekiendt, virkelig nogle (ikke mange) Skrivter under Navnet Hermes Trismegistus; naturligviis fra en yngre Tid og forfattede af andre. De ere udgivne første Gang 1591, og i Aaret 1781 oversatte paa Tydsk. Alt hvad hine Alchemister ved Hielp af en udsvævende Phantasie kunde sætte i Forbindelse med deres Kunst, blev saaledes med stor Dristighed og Sufficance henført dertil. De lønlige underjordiske Værelser i den store ægyptiske Labyrinth, der laae i Nærheden af Søen Moeris, og omtales af Herodot, var efter Alchemisternes Mening intet andet end lutter Laboratorier for Guldmageriet, lutter hemmelige Værksteder for den Tids Adepter. Dette, sige de, var den sande Aarsag, hvi Herodot ikke maatte see de underjordiske Gange og Værelser af Labyrinthen, skiøndt man viste ham dem, der vare over Jorden. Vel er det sandt, at samme Herodotus*), for det første ikke taler et Ord om deslige hemmelige Laboratorier, og for det andet udtrykkelig forsikkrer, at i Labyrinthens underjordiske Afdelinger bevaredes Ligene deels af de Konger, der havde bygget Labyrinthen, deels af hellige Crocodiller, maaskee ogsaa af andre Dyr (thi Ægypterne viste, som bekiendt, Bæster samme Respect som Konger, ja endog, som er endnu noget mere, som Guder). Det er fremdeles sandt, at han angiver dette som Aarsag til,

*) 2den Bog, eller Euterpe, 148 Cap. (ikke 140, som Andre have citeret).

at han ikke maatte see hine underforbiske Steder, thi det er velbekiendt, at hos Ægypterne og deres Præster vare slige Begravelser for balsamerede Bæster og Mennesker særdeles vigtige Hemmeligheder. Men Alchemisterne ville intet heraf vide at sige; de kunne og ville ikke forestille sig, at de gode Ægypter, deres Bidenskabs formodede Stamfædre, skulde have været saa nedsiunkne i Overtroe, Eenfoldighed og Barbarie, at de forgudede umælende Bæster og viste dem kongelig, ja guddommelig Ære efter Døden. Dette er dog et historisk Factum, hvorom ingen nu tvivler*). Et andet ikke mindre kraftigt Beviis for Guldmagerkunstens Ælde hentedes fra den Paastand, at der i det berømte alexandrinske eller Ptolemæernes Bibliothek skulde have været Bøger, handlende om hiin Kunst, og hvoraf nogle vare bevarede til den sildige Efterslægt. Det er hele Verden bekiendt, at nogle hundrede Aar før Christi Fødsel havde Hans Majestæt Kong Ptolemæus Soter, og hans Efterkommere, i deres Hovedstad Alexandrien samlet et stort Bibliothek, der skal have indbefattet et Antal af 700,000 Bøger. Maaden, hvorpaa man samlede sig denne talrige Bogsamling var ikke ganske ærlig, skiøndt heller ikke aldeles samvittighedsløs. Man bemægtigede sig alle de

*) Hvorvidt denne Dyre-Dyrkelse stod i nogen Forbindelse med Troen paa Sielevandringen, som Herodot siger de ægyptiske Præster antoge, tilkommer det os ikke her nøiere at afhandle. De fleste Folkeslag paa Jorden have i deres Barndom troet, og de, der ei have traadt Børneskoene, troe endnu, paa et Slags menneskelig Fornuft og Sprog hos Dyrene, hvis Aarsag de begegne dem med langt mere Respect, end der nogensinde vises dem hos civiliseerte Nationer.

Men da disse for det meste vare alt for meget Theoretikere, alt for samvittighedsfulde, alt for nedsunkne i speculative Sysler, til ret at drive Kunsten frem, saa raktes dem Haanden af Andre, der vare sande Practici, uden at bryde sig stort om Theorien. De forstode at bringe den i Udøvelse saaledes, at skiøndt den aldrig nogensinde umiddelbart frembragte Guld, som den lovede, og skiøndt de godtroende vide- og pengebegierlige Dilettanter altid bleve skuffede, men aldrig kloge, saa frembragte den dog, middelbart, Guld i Mængde for hine Praktikere selv, medens Theoretikerne, som de havde saa meget at takke, aldrig fandt deres egne redelige, men phantastiske Bestræbelser kronede med det attraaede Held. Hine kloge og dygtige Practici benyttede dog ikkun Theorien for saa vidt, som den forsynede dem med en stor Deel lærdt klingende Phraser, med en hemmelighedsfuld Terminologie, med dunkle Allegorier og mystiske symbolske Figurer, hvilket alt ypperlig tiente dem til at blænde Dilettanternes Øine og aabne deres Punge. Troen paa en Universalmedicin og Guldmagerie, paa Muligheden af at finde denne de Vises Steen, gik som en Landfarsot over den hele Verden, ja, langt mere udholdende end en Pest, giennem et Aarhundrede efter det andet, saa at den overlevede Middelalderen, hvori den var fød, og naaede lige op til det attende Aarhundrede selv. De saakaldte høiere Videnskaber (de astrologiske og magiske Kunster, Stiernetyderie, Spaaekunst, Guldmagerie &c.) havde i det fiortende Aarhundrede naaet deres høieste Blomstring. De Lærde brøde deres Hoveder, beregnede, studerede og experimenterede, for hine fortræffelige Doctriner; Fyrster, fornemme og rige Folk lagde Omhu og Penge til Stu-

dierne, Beregningerne og Forsøgene. Ved de fleste christne Hoffer vare Hof-Astrologens og Hof-Alchymistens Poster lige saa uundværlige som Hofmarschallens, Hofceremonimesterens og Hofnarrens. Da de to førstnævnte Pladser (Astrologens og Alchymistens) maatte beklædes af Lærde, saa maa man dog indrømme, at nogle Lærde, og ikke endda saa faae, høstede nogen timelig Ære og Indkomst af Grublerierne. Man bør ligeledes lægge Mærke til, at ligesom Middelalderens Klosterlevnet ved Siden af en Hob tomme Grublerier befordrede lærd Flid, saaledes førte ogsaa hine Poster ved Hofferne til noget Godt, til Agtelse ogsaa for den sande Lærdom. Hvad Ondt man ogsaa kan sige om Middelalderen, er det dog vist, at det Slags Lærdom, som den Gang herskede, fandt Agtelse og Understøttelse, og at den Tids Fyrster elskede at omgive sig med lærde Mænd. Kong Henrich III. af England havde en Mester Vilhelm, med Tilnavn Peregund, i sit Raad, der var meget stærk i sin Astrologie. Keiser Frederik II. var altid omgivet af Læger og Lærde, der vare kloge paa de arabiske Kunster, af Stiernetydere og Fortolkere af arabiske Skrivter. Han satte en saa uindskrænket Tillid til Astrologernes Udsagn, at han ikke fuldførte sit Bryllup med den skiønne Isabella af England, førend hans Stiernetydere havde tilkiendegivet ham den lykkelige Time, og efter fuldbyrdet Ægteskab, forsikkrede han med den største Vished: at hans Gemalinde var frugtsommelig med en Prinds*). Alphonsus af

*) Nocte, quâ concubuit Imperator cum eâ, noluit eam carnaliter cognoscere, donec competens hora ab Astrologis ei nunciaretur. Consummatâ autem

det, trykt 1678 og skrevet af den daværende Hertug af Sachsen-Gotha's Livlæge, fremstiller Forfatterens Overbeviisning om en saadan Tincturs Mulighed, og om, at den alt tidligere var udfundet af andre Læger, Physikere og Chemikere. Dens Virksomhed er, efter hans Mening, saa stor, at en lille Deel af et Gran deraf, taget aarlig nogle Gange, vil være tilstrækkelig til bestandig at vedligeholde et Menneskes Ungdom og Sundhed!*) Det er vist, at om en Tinctur med slig Kraft var til, kunde den med Sandhed siges, ogsaa at kunne frembringe Guld, thi dette vilde aldrig mangle den, der havde et saadant Middel at sælge. Det er fremdeles naturligt, at de, der søgte de Vises Steen, og anvendte en heel Levetid paa at finde den, smigrede sig med det Haab, at med den var ogsaa Midlet til Livets bestandige Forlængelse fundet; thi hvad nyttede det, efter et heelt Livs Grublen ved Livets Ende at have opdaget en Skat, som man i samme Øieblik maatte forlade?

Jo mere man vænnede sig til at troe paa Muligheden af at giøre Guld, jo flere Hierner brøde der sig med at udfinde Kunsten. Det, som vedligeholdt disse Grublerier, var den uslukkelige Guldtørst, der giorde at selv Rige og Mægtige, ikke fornøiede med det, de havde, ønskede at komme i Besiddelse af langt mere, at kunne forskaffe sig det i det Uendelige. Fyrster og rige Privatmænd lagde sig efter Guldmageriet og lokkede ved store Belønninger dem, der vilde paatage sig at lære dem

*) Gabr. Clauderi Dissertatio de tinctura universali, vulgo lapis philosophorum dicta. Altenburg 1678. 4.

Kunsten. Ofte skuffede, lode de dog ikke af, og Bedragerne lode heller ikke af, at skuffe dem paa ny. Saaledes holdt de ærlige Dilettanter og Grublere, og de bedrageriske Adepter — Adepter kaldte de sig selv — *) hverandre gjensidig i Virksomhed og gave den indbildte Videnskab og Kunst Næring, saa at den ikke gjennem Aarhundreder tabte sig i sit Intet. Grublerne, Philosopherne, undlode ikke at opfinde og bruge en Mængde mystiske Termini, hvormed de benævnede hvad de selv ikke forstode, og gave deres Grublerier Udseende af Viisdom, og Adepterne undlode lige saa lidet at betiene sig deraf, for at blænde de Uvidende. Vi ville hverken blænde eller opholde Læseren længe med denne Terminologie, dette Kunstsprog, der betegner "Hemmelighedernes Hemmelighed, Morgenrødens Førstebaarne, det rene Element, der fremgaaer af den obstetriciske Flamme," eller trætte ham med en Deduction af Maaden, hvorpaa Solen, der ogsaa er af megen Indflydelse i Guldmageriet, kan ved Hielp af Universal-Tincturen frembringe hiint ædle Metal. Det var naturligt, at Solen, dette hemmelighedsfulde Guldhav, glødende Morgen og Aften i en Rødme, som selv den meest alchemistiske Phantasie ikke kunde forestille sig stærkere af det luende Metal, og straalende i sin Middagsglands som det reneste Guld, maatte spille en stor Rolle i Adepternes Hiernespind. — Til et vist Pulver, som angaves for et nødvendigt Ingredients i Materien, hvoraf det ved Kunsten frem-

---

*) Af et latinsk Ord, der betyder den, som har erholdt, opnaaet noget; hvorved de vilde tilkiendegive, at de vare indviede i det Allerhemmeligste.

fra en Philosoph igien et Asen). Meget vittig var han iøvrigt neppe nogen Tid; heller ikke var denne i sin Tid over den hele Verden for sine lærde Capaciteter saa berømte Mand synderlig lærd; skiøndt hans Flid og Belæsthed vare overordentlige. Men hans Læsning indskrænkede sig meest til de den Tid berømte arabiske og rabbinske Skribenter. Græsk forstod han ikke, og havde kun læst nogle faa græske Forfattere i latinske Oversættelser; selv hine Arabere og Rabbinere læste han ikke i Originalsprogene; af de classiske romerske Forfattere kiendte han allene noget af Cicero; og meget uvidende var han i den græske Philosophies Historie. Stoikerne, siger han, vare Folk, som giorde Viser (cantilenas facientes) og slentrede om i Buegangene; de første Philosopher indklædte deres Tanker i Vers og afsang dem i Hallerne, derfor kaldtes de Halle-Staaere (Stoikere). Videre: "Epicuræerne kaldtes saaledes fordi de lagde sig paa den lade Side (supra cutem) eller bekymrede sig om unyttige eller overfladige Ting (super curantes)." — Som Beviser paa, at Albertus Magnus forstod den sorte Kunst, anførte den overtroiske Tid især tvende Kiendsgierninger: den menneskelige Tale-Machine, han skal have opfundet og forfærdiget, og det miraculøse Giestebud, han i Cölln gav den romerske Konge Vilhelm, Greve af Holland. Tale-Machinen var et mechanisk Kunstværk i Form af et Menneske, paa hvis Sammensættelse Albert havde arbeidet i mange Aar, og som kunde frembringe nogle Ord eller articuleerte Toner. Da Thomas af Acquino (Alberts berømteste Discipel) første Gang saae denne Figur blev han forskrækket, og

alchymistiske Studier, og ansaaes i sin Tid som General for den hele Hær af lærde Kunstmagere. Derfor nævnes han ogsaa tilligemed Cyprianus i "Hexerie eller blind Allarm" (3. A. 8. Sc.) af Herren (og saakaldet "Fruens Mand"), der ønsker at faae sin Nysgierrighed tilfredsstillet om den skiulte Philosophie eller den sorte Kunst, men som geraader derved i en meget ubehagelig Misforstaaelse med Verten i "Viinkanden." Albertus levede i det trettende Aarhundrede og var saa berømt, at han ei allene blev Stifter af en egen Sect, hans talrige Discipler og Tilhængere, kaldede Albertister, men ogsaa ansaaes for saa miraculøs en Mand, at Legender om ham have bevaret sig til Efterslægten. I sin Ungdom var han meget tungnem og manglede al Kløgt, men Jomfru Maria, siger Legenden, aabenbarede sig for ham i Selskab med tre andre yndige Fruentimmer og borttog Sløvheden fra hans Aand; hun opmuntrede ham til hine Studiers Dyrkelse, og lovede, at han desuagtet skulde døe rettroende og salig. (Philosopherne mistænktes altid for ei at være aldeles orthodoxe, og den sorte Kunst, den skiulte Philosophie holdtes endog for at udgaae fra Dievelen selv, en Philosoph, der i Dialektik og de dialectisk-sophistiske Kunster med Ret har et stort Navn). Jomfru Maria holdt ogsaa sit Løvte; thi fem Aar før sin Død (han blev 87 Aar gammel) havde Albertus glemt sin hele Philosophie, og alle sine Kunster, og døde ligesaa dum og tungnem, men ligesaa catholsk og rettroende, som han i Ungdommen havde været. Deraf kom det bekiendte Ordsprog om ham: Albertus repente ex asino factus philosophus, & ex philosopho asinus (A. blev pludselig fra et Asen en Philosoph, og

fra en Philosoph igien et Asen). Meget vittig var han iøvrigt neppe nogen Tid; heller ikke var denne i sin Tid over den hele Verden for sine lærde Capaciteter saa berømte Mand synderlig lærd; skiøndt hans Flid og Belæsthed vare overordentlige. Men hans Læsning indskrænkede sig meest til de den Tid berømte arabiske og rabbinske Skribenter. Græsk forstod han ikke, og havde kun læst nogle faa græske Forfattere i latinske Oversættelser; selv hine Arabere og Rabbinere læste han ikke i Originalsprogene; af de classiske romerske Forfattere kiendte han allene noget af Cicero; og meget uvidende var han i den græske Philosophies Historie. Stoikerne, siger han, vare Folk, som giorde Viser (cantilenas facientes) og slentrede om i Buegangene; de første Philosopher indklædte deres Tanker i Vers og affang dem i Hallerne, derfor kaldtes de Halle-Staaere (Stoikere). Videre: "Epicuræerne kaldtes saaledes fordi de lagde sig paa den lade Side (supra cutem) eller bekymrede sig om unyttige eller overfladige Ting (super curantes)." — Som Beviser paa, at Albertus Magnus forstod den sorte Kunst, anførte den overtroiske Tid især tvende Kiendsgierninger: den menneskelige Tale-Machine, han skal have opfundet og forfærdiget, og det miraculøse Giestebud, han i Cölln gav den romerske Konge Vilhelm, Greve af Holland. Tale-Machinen var et mechanisk Kunstværk i Form af et Menneske, paa hvis Sammensættelse Albert havde arbeidet i mange Aar, og som kunde frembringe nogle Ord eller articuleerte Toner. Da Thomas af Acquino (Alberts berømteste Discipel) første Gang saae denne Figur blev han forskrækket, og

Man maa dog ikke troe, at det var uundgaaeligt nødvendigt, som Dr. Faustus, at forskrive sig til Dr. Mephistopheles (vulgo Dievelen) for at komme i Besiddelse af Magiens og Alchymiens Hemmeligheder. Ingenlunde! Man har allerede i Albertus Magnus seet Exempel paa det Modsatte. Vel har man i Almindelighed kaldet alle disse Hemmeligheder under eet den sorte Kunst (og Ordet "sort" har vel da betegnet mørk, dunkel, hemmelighedsfuld); men hiint Navn, som af Almuen brugtes iflæng om hele Videnskaben, var oprindelig kun givet til en Deel af den, dens Skyggeside, dens uægte Væsen, dens Udskeielse, og dette Navn hed egentlig: magia nigra (den sorte Magie eller Tryllekunst). Denne forudsatte Omgang med onde Aander, og virkede ved dem. Den hvide Kunst (magia alba) derimod erhvervedes ved de gode Aanders Hielp og betiente sig kun af dem til sine Kunster. Om der iøvrigt var nogen Udvei for dem, der sloge sig til den sorte Kunst, og om den Methode virkelig var brugelig og probat, hvilken Leander omtaler i Hexerie eller blind Allarm: at tolv Personer sloge sig sammen og reiste til den sorte Skole i Wittenberg for at lære den sorte Kunst; de elleve gik frie, men den tolvte faldt allene ved Lodkastning til Fanden"; — dette er noget jeg ingenlunde drister mig til at afgiøre. Kan jeg endog ikke (som vel var det bedste) holde mig blot til det Historiske i mit Emne, og reent lade al Raisonnement fare i saa tiltrækkende Sager; saa vil jeg dog stræbe at afholde mig

---

findes i en af de sidste Aargange af Rahbeks nyeste Tilskuer), og i Lessings Theatralischer Nachlaß.

gaaer os ikke her. Dr. Faust eller Faustus, Magikeren, er, som sagt, mere berømt end bekiendt; man veed intet Virkeligt med Sikkerhed at berette om ham, uden det, at han ikke maa blandes med Guldarbeideren Faust eller Fust, en af Bogtrykkerkunstens Opfindere. Vor Doctor Faustus skal efter Sagnet først have været Theolog, derefter Læge og derpaa have givet sig Fanden i Vold, en stærk Gradation og et Skridt, der dog ikke sædvanlig pleier at være det næste fra hiint. Paa fire og tyve Aar sluttede han sin Contract med hiin Dialectiker, der, da Tiden var omme, og Doctoren ei vilde døe af sig selv, sønderslog hans Hierne mod Muren, for at faae Sielen ud. Om der i Contracten var noget stipuleret for det Tilfælde, at Doctoren afgik ved Døden før det 24de Aar var tilende, vides ei. Det lader sig heller ikke afgiøre, hvorvidt den Formodning er saa rigtig, som den er sandsynlig, at hele Eventyret om Faust er opspundet af de Tiders Munke til Hævn over Mechanikeren Faust, hvis Kunst skilte dem ved de store Fordele, de lige til Bogtrykkerkunstens Opfindelse havde draget af at afskrive Bøger*). Goethes Mesterværk: "Faust" kiender enhver; mindre bekiendt er Lessings Plan til et Sørgespil af samme Emne, men hvoraf kun et Par Scener ere trykte**).

---

*) Herimod indvendes, at Magikeren Faust (hvis virkelige Existents man vil bevise dermed, at Tritheim, Melanchton, o. fl. bevidne at have seet ham) skal have levet i det 16de Aarhundrede, hvorimod Guldsmeden Fust levede i det 15de.

**) J: Analekten für die Literatur v. G. E. Lessing, 1r Th. S. 210 (en Oversættelse af denne Scene

mange andre herlige Navne. Disse Selvbedragne bedroge atter uforsætlig andre, hvoriblandt mange af hine Dilettanter; og den Dilettant, der faldt i deres Hænder, havde (om hans Tab endog ved mislykkede Forsøg var enten lige saa stort, eller større, end deres, der bleve Offere for de forsætlige Bedragere) dog den Trøst, at han ikke lønnedes med Spot ovenpaa Skaden, og at hans Adept deeltog med ham i Tabet forsaavidt det angik Tid og spildt Arbeid. Sagtens vare der ogsaa blandt de Lærde de, der, skiøndt hemmelig selv nærende Tvivl om Kabbalistikens og Alchemiens Ufeilbarhed, dog, da nu en Gang den daværende Verden vilde bedrages med den philosophiske Steen, ikke fandt sig befølede til, mod deres egen Fordeel, at betage det gamle Barn, Verden, dette Legetøi, men lode den more sig dermed til den selv brød det itu og kastede det bort, for at gribe efter et andet. Til en saadan Beskyldning mod en Deel af hine Tiders Lærde faaer man i det mindste megen Grund, naar man læser de uhyre Pralerier, de i deres Skrivter giøre sig skyldige i.

Iblandt Alberti Magni talrige Efterfølgere er Raimund Lullius eller Lullus en af de næste i Tiden (i det trettende til fiortende Aarhundrede) og et af de største Lys i den alchemistiske Menighed. Det er ham, der anføres som Beviis for at Guldmagerkunsten virkelig i Gierningen er udøvet, det er ham, de øvrige Guldmagere beraabe sig paa, som den, der ret har drevet Kunsten i det store. Thi det skal, efter Alchemisternes Beretninger, være ham, der frembragte det Guld, hvoraf en af Englands Konger lod slaae de første Rosenobler, som bekiendt en gammel engelsk Mynt. I London, i

Catharinekirken ved Tower, foretog han denne store Operation, og tilveiebragte (om af Intet, eller af et ringere Metal, derom melder Kroniken ei) den uhyre Summa sex Millioner i Guld. Summen allene er nok til at sætte Sagen i sit rette Lys. Hertil kommer endvidere, at den engelske Historie selv intet melder om en Begivenhed, der dog synes at være historisk vigtig nok til at antegnes, at Alchemisterne ere uovereensstemmende om Tiden, og om under hvilken Konge, det skedte, og at de heller ikke ere eenige i at angive Summens Størrelse; dog nævner ingen ringere end 50,000 Pund Guld. Interessantere end baade dette Lullius tillagte Guldmagerie, og end hans Skrivter, det ægte (om "den store Kunst" *) saavel som de uægte, er hans eventyrlige Tildragelser: Hans første udsvævende Levnet, hans pludselige Omvendelse endnu i Kraftens Aar, hans Bodsøvelser i fuldkommen Affondring fra Mennesker og Verden, hans Uddeeling af hele hans Formue til de Fattige, hans Reiser og Ophold i fierne Verdensdele.

Hans Fader var Kriger og en formuende Mand. Sønnen betraadte samme Bane, førte et vellystigt Levnet, og lod sig kun lede af ungdommelige brusende Begierligheder. En Skiønhed af første Rang havde engang udelukkende fængslet hans Opmærksomhed, den lidenskabeligste Elskov drog ham uimodstaaeligt til hende; han forfulgte hende overalt. Endelig saae han hende en Dag

*) Hermed menes dog ikke Guldmagerkunsten, men et Indbegreb, en Qvintessents af alle Videnskaber og lærde Kunster (hvad man den Gang kaldte saaledes), altsaa for saa vidt ogsaa indeholdende de Vises Steen, for dem, der forstod at finde den deri.

mange andre herlige Navne. Disse Selvbedragne bedroge atter uforsætlig andre, hvoriblandt mange af hine Dilettanter; og den Dilettant, der faldt i deres Hænder, havde (om hans Tab endog ved mislykkede Forsøg var enten lige saa stort, eller større, end deres, der bleve Offere for de forsætlige Bedragere) dog den Trøst, at han ikke lønnedes med Spot ovenpaa Skaden, og at hans Adept deeltog med ham i Tabet forsaavidt det angik Tid og spildt Arbeid. Sagtens vare der ogsaa blandt de Lærde de, der, skiøndt hemmelig selv nærende Tvivl om Kabbalistikens og Alchemiens Ufeilbarhed, dog, da nu en Gang den daværende Verden vilde bedrages med den philosophiske Steen, ikke fandt sig besøiede til, mod deres egen Fordeel, at betage det gamle Barn, Verden, dette Legetøi, men lode den more sig dermed til den selv brød det itu og kastede det bort, for at gribe efter et andet. Til en saadan Beskyldning mod en Deel af hine Tiders Lærde faaer man i det mindste megen Grund, naar man læser de uhyre Pralerier, de i deres Skrivter giøre sig skyldige i.

Iblandt Alberti Magni talrige Efterfølgere er Raimund Lullius eller Lullus en af de næste i Tiden (i det trettende til fiortende Aarhundrede) og et af de største Lys i den alchemistiske Menighed. Det er ham, der anføres som Beviis for at Guldmagerkunsten virkelig i Gierningen er udøvet, det er ham, de øvrige Guldmagere beraabe sig paa, som den, der ret har drevet Kunsten i det store. Thi det skal, efter Alchemisternes Beretninger, være ham, der frembragte det Guld, hvoraf en af Englands Konger lod slaae de første Rosenobler, som bekiendt en gammel engelsk Mynt. I London, i

Sværmere og desuden for det meste Autodidact. Ideer, som han ved Selvgransken var faldet paa, antog han derfor som nye, skiøndt de kun var det for ham, og lovede sig, formedelst en aldeles eensidig Anskuelse, langt mere af dem, end de kunde udrette; hvilket Erfaring (skiøndt ham ubekiendt) allerede havde viist. Hans "store Kunst", eller alle Kunsters Kunst, alle Videnskabers Videnskab, skulde fremstille en ny Behandlingsmaade af Grammatik, Dialektik og Ontologie, der efter hans Mening skulde løse alle Tilværelsens og alle Grundvæsenets Opgaver og bringe alle dermed sammenhængende Sandheder for Lyset; men egentlig var den intet andet end et Slags mechanisk Topik, en Veiledning til paa staaende Fod at kunne raisonnere over enhver Sats, og over enkelte Ord, med den Færdighed, den flydende Tunge og Spidsfindighed, som den scholastiske Disputere-Manie fordrede*). Ikke des mindre blev dette Skrivt af Sam-

---

*) Denne rasende Disputeresyge og denne Higen efter at sysselsætte Fornuften med tomme Spidsfindigheder varede, som bekiendt, Aarhundreder igiennem, og udartede saa vidt, at Nominalisterne for Alvor holdt indholdsrige Disputer over det Spørgsmaal: om Svinet, der trækkes til Torvs for at sælges, holdes af den, der trækker det, eller af Snoren, hvori det trækkes? om den, der kiøber en Kappe, ogsaa kiøber Hætten eller Kraven? Kunstordene Quotitas, Quidditas &c. (hvilket sidste Holbergs Erasmus Montanus ei kunde forklare Broderen Jacob) skriver sig ogsaa fra hine Aarhundreders scholastiske Philosophie. Ved Disputationer over visse Sætninger, fortælles der, dyngede de Disputerende flere benegtende Ord saaledes ovenpaa hverandre, at saa vel de Talende selv som Tilhørerne maatte være forsynede med en Mængde

tiden og den nærmeste Eftertid saa beundret, at blandt andre Agrippa af Nettesheim i sine tidligere Skrivter (i de sildigere dømte han mere sundt) anpriste det som et Viisdoms-Væld, hvoraf alle Videnskaber og Kunster kunde læres. Da Lullius, saa berømt hans Værk endog blev, ei kunde formaae enten Paven eller Fyrsterne til at troe paa de store Virkninger til Hedningenes Omvendelse, han selv lovede sig deraf, saa tog han, efter forgieves at have reist og opholdt sig paa forskiellige Steder i Europa, selv fat paa Arbeidet. Han giennemreiste en Deel af Asien og Africa, gik atter tilbage til Europa, derpaa igien til Africa, hvor han efter adskillige Gienvordigheder tilsidst blev kastet i et haardt Fængsel, hvoraf genuesiske Kiøbmænd befriede ham, og førte ham til Italien. Her prædikede han et Korstog til det hellige Lands Erobring, men Pave Clemens den Femte forkastede hans Forslag. Til mange Steder vandrede han endnu i ufortrøden Iver for den hellige Sag, han paa sin Maade vilde fremme; endelig begav han sig tredie Gang til Africa, men fandt samme Modstand som før. Han maatte udstaae de grusomste Piinsler; genuesiske Kiøbmænd reddede ham ogsaa denne Gang, men for sildigt. Han døde paa Hiemreisen samme Aar (1315) af de udstandne Lidelser.

Hine saa kaldte høiere Videnskaber holdt sig endnu over i to Aarhundreder i det Ny, de havde naaet i det

---

Ærter og Bønner, for at kunne beholde Antallet af disse snart hinanden ophævende snart bestyrkende Negationer, og derefter med Sikkerhed beregne om Tallet var lige eller ulige.

Sværmere og desuden for det meste Autodidact. Ideer, som han ved Selvgransken var faldet paa, antog han derfor som nye, skiøndt de kun var det for ham, og lovede sig, formedelst en aldeles eensidig Anskuelse, langt mere af dem, end de kunde udrette; hvilket Erfaring (skiøndt ham ubekiendt) allerede havde viist. Hans "store Kunst", eller alle Kunsters Kunst, alle Videnskabers Videnskab, skulde fremstille en ny Behandlingsmaade af Grammatik, Dialektik og Ontologie, der efter hans Mening skulde løse alle Tilværelsens og alle Grundvæsenets Opgaver og bringe alle dermed sammenhængende Sandheder for Lyset; men egentlig var den intet andet end et Slags mechanisk Topik, en Veiledning til paa staaende Fod at kunne raisonnere over enhver Sats, og over enkelte Ord, med den Færdighed, den flydende Tunge og Spidsfindighed, som den scholastiske Disputere-Manie fordrede*). Ikke des mindre blev dette Skrivt af Sam-

*) Denne rasende Disputeresyge og denne Higen efter at sysselsætte Fornuften med tomme Spidsfindigheder varede, som bekiendt, Aarhundreder igiennem, og udartede saa vidt, at Nominalisterne for Alvor holdt indholdsrige Disputer over det Spørgsmaal: om Svinet, der trækkes til Torvs for at sælges, holdes af den, der trækker det, eller af Snoren, hvori det trækkes? om den, der kiøber en Kappe, ogsaa kiøber Hætten eller Kraven? Kunstordene Quotitas, Quidditas &c. (hvilket sidste Holbergs Erasmus Montanus ei kunde forklare Broderen Jacob) skriver sig ogsaa fra hine Aarhundreders scholastiske Philosophie. Ved Disputationer over visse Sætninger, fortælles der, dyngede de Disputerende flere benegtende Ord saaledes ovenpaa hverandre, at saa vel de Talende selv som Tilhørerne maatte være forsynede med en Mængde

betænke os, enhver hvilkensomhelst Sag, der vorder os forelagt." (F. Ex. Crichton, ikkun 20 Aar gammel).

Slige Kunster og slige Optrin fandt saa stor Yndest, at adskillige af de omvandrende Philosopher samlede sig Rigdomme. Overordentlig Opsigt giorde en saadan reisende Polyhistor, Ferdinand af Cordova, der fra Spanien kom til Paris (saa lyder Beretningen) med otte Heste, eller i en med otte Heste forspændt Vogn. Ikkun tyve Aar gammel viste han sig her 1445 ved Høiskolen som Doctor i de frie Kunster, i Medicin og i Theologie, og satte alle Lærde i Forbauselse. Foruden hele den hellige Skrivt, kunde han udenad en halv Snees Theologers Værker, den romerske og canoniske Rets Bøger, samt endeligen Hippocrates', Galeni, Aristoteles', Avicenna's, Alberti Magni, og de fornemste Commentatorers medicinske og philosophiske Skrivter. Han var lige saa nøiagtig i at anføre Beviissteder, som skarpsindig i at disputere. Han læste og skrev ikke blot Latin og Græsk, men ogsaa Hebraisk, Chaldæisk og Arabisk til Fuldkommenhed. I Disputeerkunsten fandt han aldrig sin Lige, skiøndt han disputerede ved alle Universiteter i Frankrig og Italien (hvorhen han reiste som Kongen af Spaniens Gesandt). Ingen kunde overvinde ham, og nogle holdt ham derfor for en Troldmand, andre for Antichrist. Men det, som er det forunderligste af alt (hvis ellers ikke det eene som det andet er meget overdrevet), det er — at dette unge Vidunder, denne tyveaarige Polyhistor, besad den største Beskedenhed, hverken var stolt eller pralende.

En Mand, der ikke var nær saa beskeden, var en anden vandrende polyhistorisk Ridder, en Italiener, der

helst lod sig kalde Mercur eller Hermes, sagtens efter Hermes Trismegist, Guldmagernes store Guddom, men egentlig kun hed slet og ret Johannes. Denne philosophiske Charlatan, den meest uforskammede Praler, der kan tænkes, roste sig, ved sit Ophold i Frankrig 1501, af at hans Lærdom og hans Kundskaber overgik langt alt hvad der af sligt hidtil i Grækenland, Rom, Chaldæa o. s. v. havde existeret. Oldtidens Vise vare intet imod ham, forsikkrede han, og sagde aldeles uforbeholden, at han var den største Mand, og fød til de største Ting, at han besad guddommelige Evner, at han kunde forandre Lykke til Ulykke, og Ulykke igien til Lykke, forudsige tilkommende Ting, og endeligen forvandle uædle Metaller til Guld; herpaa gik dog i de Tider alt til Slutning ud. Og denne Nar blev af den franske Konge, forsikkres der, behandlet med stor Agtelse, og overlæsset med Foræringer, som han dog allesammen (om nogen vil troe det) uddeelte til de Fattige, fordi han paa det strengeste opfyldte et givet Løvte at leve i frivillig Fattigdom. Alle Hovedstadens Læger fik Befaling at komme sammen, for at prøve den Fremmedes Dygtighed. Efter lange Samtaler gave de ham det Vidnesbyrd: at hans Kundskaber vare overmenneskelige og at han i Viisdom overgik alle Dødelige!! — Ogsaa i det Udvortes iagttog denne Mercur Narriskheden, thi hans Kone og Sønner, som han førte med sig, vare alle, efter Apollonius af Tyana's Exempel, paa sin pythagoræisk, klædte i Linned, og havde en Jernkiæde om Halsen.

Endnu langt hyppigere end de omvandrende polyhistoriske Dialectikere vare de reisende Lærere i de hemmelige Videnskaber, til hvilke maae regnes Theophrastus

betænke os, enhver hvilkensomhelst Sag, der vorder os forelagt." (F. Ex. Crichton, ikkun 20 Aar gammel).

Slige Kunster og slige Optrin fandt saa stor Yndest, at adskillige af de omvandrende Philosopher samlede sig Rigdomme. Overordentlig Opsigt giorde en saadan reisende Polyhistor, Ferdinand af Cordova, der fra Spanien kom til Paris (saa lyder Beretningen) med otte Heste, eller i en med otte Heste forspændt Vogn. Ikkun tyve Aar gammel viste han sig her 1445 ved Høiskolen som Doctor i de frie Kunster, i Medicin og i Theologie, og satte alle Lærde i Forbauselse. Foruden hele den hellige Skrivt, kunde han udenad en halv Snees Theologers Værker, den romerske og canoniske Rets Bøger, samt endeligen Hippocrates', Galeni, Aristoteles', Avicenna's, Alberti Magni, og de fornemste Commentatorers medicinske og philosophiske Skrivter. Han var lige saa nøiagtig i at anføre Beviissteder, som skarpsindig i at disputere. Han læste og skrev ikke blot Latin og Græsk, men ogsaa Hebraisk, Chaldæisk og Arabisk til Fuldkommenhed. I Disputeerkunsten fandt han aldrig sin Lige, skiøndt han disputerede ved alle Universiteter i Frankrig og Italien (hvorhen han reiste som Kongen af Spaniens Gesandt). Ingen kunde overvinde ham, og nogle holdt ham derfor for en Troldmand, andre for Antichrist. Men det, som er det forunderligste af alt (hvis ellers ikke det eene som det andet er meget overdrevet), det er — at dette unge Vidunder, denne tyveaarige Polyhistor, besad den største Beskedenhed, hverken var stolt eller pralende.

En Mand, der ikke var nær saa beskeden, var en anden vandrende polyhistorisk Ridder, en Italiener, der

helst lod sig kalde Mercur eller Hermes, sagtens efter Hermes Trismegist, Guldmagernes store Guddom, men egentlig kun hed slet og ret Johannes. Denne philosophiske Charlatan, den meest uforskammede Praler, der kan tænkes, roste sig, ved sit Ophold i Frankrig 1501, af at hans Lærdom og hans Kundskaber overgik langt alt hvad der af sligt hidtil i Grækenland, Rom, Chaldæa o. s. v. havde existeret. Oldtidens Vise vare intet imod ham, forsikkrede han, og sagde aldeles uforbeholden, at han var den største Mand, og fød til de største Ting, at han besad guddommelige Evner, at han kunde forandre Lykke til Ulykke, og Ulykke igien til Lykke, forudsige tilkommende Ting, og endeligen forvandle uædle Metaller til Guld; herpaa gik dog i de Tider alt til Slutning ud. Og denne Nar blev af den franske Konge, forsikkres der, behandlet med stor Agtelse, og overlæsset med Foræringer, som han dog allesammen (om nogen vil troe det) uddeelte til de Fattige, fordi han paa det strengeste opfyldte et givet Løvte at leve i frivillig Fattigdom. Alle Hovedstadens Læger fik Befaling at komme sammen, for at prøve den Fremmedes Dygtighed. Efter lange Samtaler gave de ham det Vidnesbyrd: at hans Kundskaber vare overmenneskelige og at han i Viisdom overgik alle Dødelige!! — Ogsaa i det Udvortes iagttog denne Mercur Narriskheden, thi hans Kone og Sønner, som han førte med sig, vare alle, efter Apollonius af Tyana's Exempel, paa sin pythagoræisk, klædte i Linned, og havde en Jernkiæde om Halsen.

Endnu langt hyppigere end de omvandrende polyhistoriske Dialectikere vare de reisende Lærere i de hemmelige Videnskaber, til hvilke maae regnes Theophrastus

melige Videnskaber og Kunster; og forlod, udentvivl mod Familiens Villie, den mere verdslige Bane, der stod ham aaben. Endnu som Yngling reiste han til Paris, og stiftede der et hemmeligt Selskab for hine mystiske Kunsters Studium og Udøvelse til Alchymiens, Guldmagerkunstens Tarv*). Han vedblev at lægge sig efter denne den philosophiske Steens Opdagelse, skiøndt han nogen Tid efter maatte igien drage til Cölln. Snart kom han atter tilbage til Frankrig, hvor Hovedstammen for hiint Selskab til Guldmageriets Fremme var, skiøndt det ogsaa i andre Lande talte Medlemmer. Ved sin Ankomst til Frankrig fandt han en af sine Venner, Jeannot (Janotus), Kongelig Befalingsmand paa et befæstet Slot ved Foden af Pyrenæerne, fordrevet af oprørske Bønder, mod hvilke han med Raad og Daad stod ham bi. Denne Jeannot og hans Folk havde behandlet Bønderne paa en tyrannisk Maade, han havde forøget deres Trældom og Byrder. Saaledes lød i det mindste deres Klage. I et af Agrippas paa Latin trykte Breve (Lib. 1. Epist. X) lader han forstaae, at det skyldtes hans Snildhed, eller hans Forholdsregler (nostris artibus), at Borgen indtoges. Medens derefter Jeannot i Begyndelsen af Junii Maaned 1509 reiste bort paa nogle Dage, overlod han Befalingen over Borgen til Agrippa. Men fordi Fæstningen var gienvundet, var den derfor ikke sikkret; de oprørske Bønder vare ingenlunde beroeligede, de tænkte tvertimod paa Hævn, og Borgens Besætning var ikke stærk; Borgen selv, efter dens sidste Skiebne, sandsynlig-

*) Nogle mene, at dette Selskab var de saakaldte Rosencrusianere; men udentvivl er denne Mening urigtig.

viis ikke heller. Hielp udenfra kunde ei ventes saa hastigt. Man levede ikke des mindre trygt i Slottet, hvor man endnu ingen Tanke havde om Fare; man giorde Forberedelser til en Fest, Jeannot selv havde bestemt til St. Hansdag, da han vilde være hiemme, og hvortil han havde indbudet Prioren i St. Jørgens Klosteret, og mange andre af Omegnen. Dagen før Festen kom; men Jeannot ventedes endnu forgieves; Aftenen kom, og endnu udeblev han. Uroelig gik Agrippa til Sengs, men var endnu ud paa Natten ikke faldet i Søvn, da han hørte, at der gaves Tegn til at nogen vilde indlades og at Borg-Vagten besvarede det. Ventelig troede han nu at see den længselfuldt ønskede Vens Ankomst; Broen nedlodes, men det var ikke Jeannot, som kom; det var Naboe-Abbedens Huushovmester, som efter at have samlet om sig Agrippa og Perot (Perottus) med to andre af Jeannots Beslægtede, der vare paa Borgen, pludseligt forkyndte dem et Uveir, der om saa Øieblikke kunde bryde løs, og som truede dem alle i deres Tryghed med den visse Undergang: Bønderne vare i fuld Opstand, Jeannot paa Tilbagereisen overfaldet af dem, og tilbageholdt fangen i Biergene, to af hans Ledsagere allerede dræbte, de øvrige fangne tilligemed ham. Her var intet Øieblik til at betænke sig, der maatte handles strax. Agrippa giver i det ovennævnte Brev, efter de Tiders Maade, en heel oratorisk Beskrivelse over den Rædsel, som betog dem alle. Ingen vidste Raad. "Jeg selv," siger han, "der nylig havde viist mig som saa ypperlig en Raadgiver, der nylig havde kastet hine oprørske Anslag overende, der havde sat saa store Machiner i Gang, jeg var nu ogsaa aldeles raad-

melige Videnskaber og Kunster; og forlod, udentvivl mod Familiens Villie, den mere verdslige Bane, der stod ham aaben. Endnu som Yngling reiste han til Paris, og stiftede der et hemmeligt Selskab for hine mystiske Kunsters Studium og Udøvelse til Alchymiens, Guldmagerkunstens Tarv*). Han vedblev at lægge sig efter denne den philosophiske Steens Opdagelse, skiøndt han nogen Tid efter maatte igien drage til Cölln. Snart kom han atter tilbage til Frankrig, hvor Hovedstammen for hiint Selskab til Guldmageriets Fremme var, skiøndt det ogsaa i andre Lande talte Medlemmer. Ved sin Ankomst til Frankrig fandt han en af sine Venner, Jeannot (Janotus), Kongelig Befalingsmand paa et befæstet Slot ved Foden af Pyrenæerne, fordrevet af oprørske Bønder, mod hvilke han med Raad og Daad stod ham bi. Denne Jeannot og hans Folk havde behandlet Bønderne paa en tyrannisk Maade, han havde forøget deres Trældom og Byrder. Saaledes lød i det mindste deres Klage. I et af Agrippas paa Latin trykte Breve (Lib. 1. Epist. X) lader han forstaae, at det skyldtes hans Snildhed, eller hans Forholdsregler (nostris artibus), at Borgen indtoges. Medens derefter Jeannot i Begyndelsen af Junii Maaned 1509 reiste bort paa nogle Dage, overlod han Befalingen over Borgen til Agrippa. Men fordi Fæstningen var gienvundet, var den derfor ikke sikkret; de oprørske Bønder vare ingenlunde beroeligede, de tænkte tvertimod paa Hævn, og Borgens Besætning var ikke stærk; Borgen selv, efter dens sidste Skiebne, sandsynlig-

*) Nogle mene, at dette Selskab var de saakaldte Rosencrusianere; men udentvivl er denne Mening urigtig.

viis ikke heller. Hielp udenfra kunde ei ventes saa hastigt. Man levede ikke des mindre trygt i Slottet, hvor man endnu ingen Tanke havde om Fare; man giorde Forberedelser til en Fest, Jeannot selv havde bestemt til St. Hansdag, da han vilde være hiemme, og hvortil han havde indbudet Prioren i St. Jørgens-Klosteret, og mange andre af Omegnen. Dagen før Festen kom; men Jeannot ventedes endnu forgieves; Aftenen kom, og endnu udeblev han. Uroelig gik Agrippa til Sengs, men var endnu ud paa Natten ikke faldet i Søvn, da han hørte, at der gaves Tegn til at nogen vilde indlades og at Borg-Vagten besvarede det. Venteslig troede han nu at see den længselfuldt ønskede Vens Ankomst; Broen nedlodes, men det var ikke Jeannot, som kom; det var Naboe-Abbedens Huushovmester, som efter at have samlet om sig Agrippa og Perot (Perottus) med to andre af Jeannots Beslægtede, der vare paa Borgen, pludseligt forkyndte dem et Uveir, der om faa Øieblikke kunde bryde løs, og som truede dem alle i deres Tryghed med den visse Undergang: Bønderne vare i fuld Opstand, Jeannot paa Tilbagereisen overfaldet af dem, og tilbageholdt fangen i Biergene, to af hans Ledsagere allerede dræbte, de øvrige fangne tilligemed ham. Her var intet Øieblik til at betænke sig, der maatte handles strax. Agrippa giver i det ovennævnte Brev, efter de Tiders Maade, en heel oratorisk Beskrivelse over den Rædsel, som betog dem alle. Ingen vidste Raad. "Jeg selv," siger han, "der nylig havde viist mig som saa ypperlig en Raadgiver, der nylig havde kastet hine oprørske Anslag overende, der havde sat saa store Machiner i Gang, jeg var nu ogsaa aldeles raad-

Raadslagning, og han fortæller hvad han havde erfaret. Det besluttes at skrive til Abbeden om et Fartøi. Men hvorledes faae ham Brevet indhændiget? Det syntes aldeles umueligt. Man raadfører sig med Avlskarlen, overtaler ham, besværger ham og lover ham Belønning. Vel tilstod han, at han kiendte en hemmelig Gienvei over Sumpene, men giennem Dalen selv, der paa den eene Side omgav Taarnet, og udenfor hvilken Abbediet laae, var det umuligt at komme, uden at passere midt giennem de fiendtlige Skarer. I Tvivlraadigheden faldt et snedigt Anslag Agrippa ind. Avlskarlen havde en Dreng, som vogtede Qvæg, og denne Dreng blev udseet til at udføre det vigtige Ærinde. Agrippa paatog sig at giøre ham skikket hertil. Først maler han Drengens Ansigt, Hals og Hænder, hans Bryst, Arme og Been, med fæle Pletter, med de styggeste Farver af Safterne af forskiellige Urter, saa at hele Huden, hvor den er synlig, seer ud som bedækket af et græsseligt Udslet, Haaret er filtret og staaer stivt og stridt som Børster; derpaa ifører han ham usle Pialter, giver ham i Haanden en vanskabt Stok, men huul indvendig, saa at Brevet til Abbeden kan forvares deri, og endelig faaer han en Klapprer eller Skralde med sig, saadan som Spedalske havde den. Vel underrettet om hvad han har at giøre, overleveres han Avlskarlen igien, der i den mørke Nat leder ham mellem Sumpe og Kiær, og før Morgenrøden oprinder, er han allerede paa den sikkre Jordbund, men hvor den egentlige Fare først begynder. Her gaaer hans Vei midt giennem de opstilte Rader af den fiendtlige Hob, i det han, saasnart det var bleven lys Dag, med stammende Tunge tryglede om Almisse.

Bønderne vege forskrækkede til Side, som for en Pestsottig eller et Spøgelse, og kastede kun langtfra en Skierv til ham. Saaledes naaede han lykkelig Abbediet og overleverede Brevet i Abbedens Hænder. Med Svaret ilede han tilbage næste Dag og slap ved samme List som før til det af hans Herre betegnede Sted, hvor han i de første Timer af Natten ankom og blev af hiin ført til Taarnet igien. Alle glædedes over Svaret. Natten tilbragtes med Tilberedelser, og ved Daggryet, medens Avlskarlen endnu sov, og efterat de sædvanlige Skud til Tegn for Vagterne vare affyrede, begav man sig i største Stilhed paa den besværlige Vandring ad den ved Perotto opdagede Vei. Under en møisommelig Vandring, klavrende, glidende og snublende, med sønderrevne Klæder og Lemmer, naae de endelig det Bierg, hvorfra hiin Søe kunde overseees. Her vederqvæge de sig lidet ved de medbragte Spiser, og holde Udkig til alle Sider. Endelig sines to Fiskerbaade, der førte en rød Hat paa en opreist Stage; det Tegn havde Abbeden i sin Skrivelse givet dem. Ved dette Syn løsne de alle deres Ild-Vaaben til Underretning for Bandene, at de vare der, og for Avlskarlen, at Flugten var lykkedes. Samme Dags Aften, den 13de August 1509, naaede de Abbediet, og Agrippa med hans Ledsagere vare reddede. Medens Agrippa opholdt sig hos Abbeden, hvilket Ophold varede til den 26de August, kom Anthonius Xanthus til Klostret — en Olding, der synes at have hørt til det alchymistiske Samfund. I Selskab med denne Olding, siger Agrippa, og med min Stephan, forlode vi Abbediet og reiste til Valencia. Siden fortsatte de Reisen til Søes og seilede

mellem de baleariske Øer, passerede Sardinien og kom til Neapel *). Nu færdedes han fremdeles, efter hans Kunstbrødres Skik, snart i Selskab med en, snart med en anden af hans hemmelige Ordensbrødre, og var snart i Spanien, snart i Italien, snart atter i Frankrig. Men hvor han var, og saa vidt han flakkede om, studerede og forskede han med brændende utrættelig Iver, under de forskielligste Forhold og ved de forskielligste Sysler, udarbeidede lærde Værker, giorde alchemistiske Forsøg, og opfandt kunstige Machiner. Astrologien, Alchymien og andre foregivne hemmelige Kunster skaffede ham Livsophold. I Aaret 1509 blev han udnævnt til Lærer i Theologien af Prindsesse Margareta, daværende Regentinde i Nederlandene, efter at han ved offentlige Forelæsninger over Reuchlins Skrivt: "Om det undervirkende Ord" **) havde erhvervet stort Bifald. (Theologien havde altsaa udgiort en Deel af de mystiske Videnskaber, han dyrkede; til de høiere Videnskaber hørte ogsaa "den høiere Theologie"). Men allerede i samme Aar see vi ham, anklaget for falsk og cabbalistisk Lære, at forlade sit Embede, i det han flygter til England, hvor han benytter Friheden til at forsvare sig mod sine Anklagere, og begiver sig derpaa, Aaret efter, til Cölln, for der under stort Tilløb at holde Forelæsninger over

---

*) Den i det Foregaaende fortalte Begivenhed i Agrippas eventyrlige Liv har Bayle, og efter ham andre Agrippas Biographer, næsten aldeles forbigaaet. Den er her udtogsviis anført efter hans egen heel omstændelige Fortælling.

**) De verbo mirifico.

allehaande Spørgsmaal *). Paa en Reise til Würzburg lærdte han at kiende Abbed Tritheim, en af de største Adepter i Magie, Cabbala og hemmelige Kunster. Intet kunde være Agrippa velkomnere; han opholdt sig i Abbedens Kloster, og lærdte meget af ham. Her blev han udentvivl dybere indviet i Guldmagerkunsten, her blev han underrettet om Livs-Tincturen og alt hvad Herligt, der staaer i Forbindelse med "de Vises allerhelligste Steen", hvilken han i sine Skrivter meget alvorligt omtalet. Han praler af at være i Besiddelse af denne kostelige Skat, han giver en mystisk Beskrivelse af dens Væsen (som vi siden skulle meddele), han kalder den "det eene Eneste, uden hvilken intet andet er"; men uagtet han altsaa virkelig havde fundet sine Granskningers og Tingenes Ophav, Maal og Ende, det, hvorved alt udvirkes, hvorfra alt udgaaer hernæden, det fornemmelig, hvoraf den ædle Kunst at skabe Guld udspringer; — — saa manglede ham dog næsten altid Penge, og levede han dog bestandig i en trykkende Gield! — — Det var efter hiin Mesters, Abbeden Tritheims, Tilskyndelse han skrev de tre Bøger "om den skiulte Philosophie" (de occulta philosophia), der skulde fremstille den gamle Magie i sin oprindelige Reenhed og befrie den fra Beskyldningen om falsk Lærdom, der i hine Dage var saa farlig og der saa let kunde ramme dem, der gave sig af med hemmelige Kunster. Kort efter denne Periode blev han Keiserlig Raad, og bruges til Biergværkernes Undersøgelse og Forbedring. Men Skiebnen eller hans urolige Aand lod ham ikke blive

*) Quæstiones quodlibeticæ.

længe i een og samme Stilling. Enten har han selv af indre Drivt bestandig søgt ei blot hyppige Forandringer, men ogsaa Forandringer fra et Extrem til et andet, til Sysler af den meest stridige Natur, eller og er han bestandigt af en høiere Magt saaledes drevet fra den ene Grændse til den anden; dog ikke uden selv ofte ved sit ustadige Sind at have fremskyndet en saadan Skiebne. I 1512 træder han op som Capitain i den keiserlige Armee mod Venetianerne og udmærker sig saaledes ved Tapperhed, at han paa en Valplads bliver slagen til Ridder. Et Par Aar efter har han nedlagt Sværdet, og kommer, efter mange Vandringer i Italien, omsider 1515 til Pavia, hvor han fortolker et foregivet Værk af Hermes Trismegist. Nu gaaer han atter paa en anden Maade over til en Modsætning; han vil bytte det omflakkende Levnet om med et roeligt og huusligt; han givter sig og søger at erholde et fast, hæderligt og indbringende Embed. Men ikke længe efter at han endelig i Metz har faaet et saadant, en Lærer-Post, geraader han i heftige Stridigheder med Munkene, fordi han ivrig antog sig uskyldige for Trolddom anklagede Personer, hvilke det virkelig lykkedes ham at befrie fra Piinsler og Forfølgelser. Dette kunde Munkene umueligt tilgive ham; men det Mod, hvormed han uforfærdet bestreed deres Uvidenhed, deres Laster og Uretfærdigheder, geraader ham saameget mere til Ære, som han havde Exempler nok for Øine paa hvor farlig en slig Kamp var. I Cölln, hans Fædrestad, hvorhen han nu, 1519, drog, og hvor han mistede sin Hustrue, blev han heller ikke længe. Fem Aar efter, da han i Mellemtiden ikke havde kunnet bekomme nogen fast An-

allehaande Spørgsmaal *). Paa en Reise til Würzburg lærdte han at kiende Abbed Tritheim, en af de største Adepter i Magie, Cabbala og hemmelige Kunster. Intet kunde være Agrippa velkomnere; han opholdt sig i Abbedens Kloster, og lærdte meget af ham. Her blev han udentvivl dybere indviet i Guldmagerkunsten, her blev han underrettet om Livs-Tincturen og alt hvad Herligt, der staaer i Forbindelse med "de Vises allerhelligste Steen", hvilken han i sine Skrivter meget alvorligt omtalet. Han praler af at være i Besiddelse af denne kostelige Skat, han giver en mystisk Beskrivelse af dens Væsen (som vi siden skulle meddele), han kalder den "det eene Eneste, uden hvilken intet andet er"; men uagtet han altsaa virkelig havde fundet sine Granskningers og Tingenes Ophav, Maal og Ende, det, hvorved alt udvirkes, hvorfra alt udgaaer herneden, det fornemmelig, hvoraf den ædle Kunst at skabe Guld udspringer; — — saa manglede ham dog næsten altid Penge, og levede han dog bestandig i en trykkende Gield! — — Det var efter hiin Mesters, Abbeden Tritheims, Tilskyndelse han skrev de tre Bøger "om den skiulte Philosophie" (de occulta philosophia), der skulde fremstille den gamle Magie i sin oprindelige Reenhed og befrie den fra Beskyldningen om falsk Lærdom, der i hine Dage var saa farlig og der saa let kunde ramme dem, der gave sig af med hemmelige Kunster. Kort efter denne Periode blev han Keiserlig Raad, og bruges til Biergværkernes Undersøgelse og Forbedring. Men Skiebnen eller hans urolige Aand lod ham ikke blive

*) Quaestiones quodlibeticae.

længe i een og samme Stilling. Enten har han selv af indre Drivt bestandig søgt ei blot hyppige Forandringer, men ogsaa Forandringer fra et Extrem til et andet, til Sysler af den meest stridige Natur, eller og er han bestandigt af en høiere Magt saaledes drevet fra den ene Grændse til den anden; dog ikke uden selv ofte ved sit ustadige Sind at have fremskyndet en saadan Skiebne. I 1512 træder han op som Capitain i den keiserlige Armee mod Venetianerne og udmærker sig saaledes ved Tapperhed, at han paa en Valplads bliver slagen til Ridder. Et Par Aar efter har han nedlagt Sværdet, og kommer, efter mange Vandringer i Italien, omsider 1515 til Pavia, hvor han fortolker et foregivet Værk af Hermes Trismegist. Nu gaaer han atter paa en anden Maade over til en Modsætning; han vil bytte det omflakkende Levnet om med et roeligt og huusligt; han gifter sig og søger at erholde et fast, hæderligt og indbringende Embed. Men ikke længe efter at han endelig i Metz har faaet et saadant, en Lærer-Post, geraader han i heftige Stridigheder med Munkene, fordi han ivrig antog sig uskyldige for Trolddom anklagede Personer, hvilke det virkelig lykkedes ham at befrie fra Piinsler og Forfølgelser. Dette kunde Munkene umueligt tilgive ham; men det Mod, hvormed han uforfærdet bestreed deres Uvidenhed, deres Laster og Uretfærdigheder, geraader ham saameget mere til Ære, som han havde Exempler nok for Øine paa hvor farlig en slig Kamp var. I Cölln, hans Fædrestad, hvorhen han nu, 1519, drog, og hvor han mistede sin Hustrue, blev han heller ikke længe. Fem Aar efter, da han i Mellemtiden ikke havde kunnet bekomme nogen fast An-

sættelse, tog han Krigstieneste hos de Franske, efter anden Gang at have giftet sig. Hans krigerske Bestræbelser havde denne Gang ikke samme Lykke, som de forrige, hvori han for det meste selv skal have været Skyld. Efter to Aars Forløb opgav han sin krigerske Post i Frankrig, maatte (uvist af hvad Aarsag) flygte fra Paris, hvorfra han kun med stor Fare og i yderlig Pengetrang undkom, og gik nu til en Ven i Antwerpen, hvem han ved høie alchemistiske Løvter og Forhaabninger havde vundet. Nu var Lykken atter blid; han vandt (formodentlig ved heldige Curer og paa Grund af den herskende Overtroe) saa stort Rye i Egnen, at han ansaaes for en Mand, der kunde giøre miraculøse Curer. Hans Lærdom skaffede ham desuden offentlig Agtelse. Men en pestartet Sygdom skilte ham ved sin elskede Hustrue, et Stød der nedbøiede ham overordentlig. Ved den Tid, da han havde forladt den franske Krigstieneste, altsaa i en af hans Trængsels-Perioder, havde han skrevet sit berømte Værk eller sin "Declamation", som han kalder det, "om alle Videnskabers og Kunsters Uvished og Forfængelighed og Guds Ords Ypperlighed" *), i en bitter Stemning saa vel mod Videnskaberne (fornemmelig de scholastiske) som mod visse Klasser af Menneskene, især den catholske Geistlighed, men ikke mod Gud. Det

*) De incertitudine & vanitate omnium scientiarum & artium atque excellentia verbi Dei declamatio. Den ældste Udgave skal være af 1530; efter Schelhorn (Amoenitates literariæ, Tom. 2. p. 516). Værket hører blandt literariske Sieldenheder. I nogle af dets forskiellige Udgaver skal det være paa flere Steder mutileret.

cabbalistiske Studier, sine mystiske Yttringer i Skrivter saa vel som i Tale.

Under hine Stridigheder med de catholske Geistlige og hans Modstanderes Forfølgelser, nærmede Agrippa sig imidlertid sine Dages Ende. Landsflygtig og trængende vandrede han fra et Sted til et andet, opholdt sig en Tidlang i Cölln og i Bonn, reiste siden til Lyon, hvor han vilde besøge gamle Venner, men blev paa denne Reise grebet og sat i Fængsel efter Frants den Førstes Befaling, fordi han i sine Skrivter havde fornærmet den franske Regiering. Hans Venner udfriede ham af dette Fængsel. Kort efter døde han i Grenoble i Aaret 1535, kun 48 Aar gammel, men efter et Liv saa rigt paa vexlende Skiebner, at det kunde synes dobbelt saa langt. Omtumlet snart i Leire, snart paa Krigstoge, snart paa Reiser næsten over hele Europa, forfulgt fra et Sted til et andet af sine Avindsmænd, kun i enkelte meget korte Perioder nydende et stadigere Liv, ofte nedtrykt af Gield og Mangel, sysselsat med de forskielligste Bestillinger og Studier, Hofmand, Soldat, Lovkyndig, Theolog, Syndicus i en Fristad, Taler, Historiograph, Læge, Statsmand, academisk Lærer, Alchymist, Astrolog, Platoniker, Skeptiker, frugtbar Skribent, satte hans udmærkede Genie og hans utrættede Flid ham istand til, i alle disse Stillinger, under alle disse Skiebner, at vække Samtidens Opmærksomhed og Beundring. Hans ustadige, uroelige Levnet uagtet, havde han erhvervet sig stor Lærdom og en udbredt Læsning, der af hans Biographer kaldes uhyre, og hvorom hans philosophiske Skrivter skulle vidne. Hans Levnet har vel ikke altid været exemplarisk; dog var han hverken

Stridigheder. Hans Forfølgere udspredte de værste Bagvaskelser mod ham. Til Beskyldningen om Trolddom og hemmelig Forstaaelse med Dievelen havde han selv ved sine Pralerier om de overnaturlige Ting, han kunde udrette, givet dem Vaaben i Hænde, og denne Beskyldning var den Gang en af de værste og farligste, der kunde giøres Nogen, som var under Forfølgelse. Han havde, fortalte man, en sort "og fornuftig" Hund altid om sig, og denne var intet andet end et dievelsk Væsen, stammende fra Helvede selv; af denne Hund lærte han alle sine vidunderlige Kunster, og af den fik han Kundskab om alt hvad der foregik paa Jorden og hvad der i Fremtiden skulde foregaae. Og dog leed han den største Mangel, vansmægtede og hungrede, hvilket burde have kunnet overbevise hans overtroiske Samtid om hans Uskyldighed, dersom det ellers var mueligt at Overtroe og Fordom kunde overbevises om noget. Agrippa skal have været saa stor en Ven af Hunde og have baaret en saa barnagtig Kierlighed til den Hund, som gav Anledning til hiint Rygte, at han lod den sove i hans Seng og spise ved hans Bord. En Hund, der behandledes med saa stor Opmærksomhed, kunde umueligt være en simpel Hund; der maatte stikke andet under. Og da nu Agrippa, skiøndt han stedse var dybt begravet i sine Papirer og Bøger hiemme, desuagtet altid (ved mange Venners Breve allevegne fra) var vel underrettet om hvad der tildrog sig paa forskiellige Steder, saa maatte han nødvendig erholde denne Underretning paa en overordentlig Maade. Dette var ved Hunden, under hvis Skikkelse en tienstvillig Dievel beskeden skiulte sig. Selv fremmede Agrippa ikke lidet denne Mening ved sine

cabbalistiske Studier, sine mystiske Yttringer i Skrivter saa vel som i Tale.

Under hine Stridigheder med de catholske Geistlige og hans Modstanderes Forfølgelser, nærmede Agrippa sig imidlertid sine Dages Ende. Landflygtig og træn- gende vandrede han fra et Sted til et andet, opholdt sig en Tidlang i Cölln og i Bonn, reiste siden til Lyon, hvor han vilde besøge gamle Venner, men blev paa denne Reise grebet og sat i Fængsel efter Frants den Førstes Befaling, fordi han i sine Skrivter havde for- nærmet den franske Regiering. Hans Venner udfriede ham af dette Fængsel. Kort efter døde han i Grenoble i Aaret 1535, kun 48 Aar gammel, men efter et Liv saa rigt paa vexlende Skiebner, at det kunde synes dob- belt saa langt. Omtumlet snart i Leire, snart paa Krigs- toge, snart paa Reiser næsten over hele Europa, for- fulgt fra et Sted til et andet af sine Avindsmænd, kun i enkelte meget korte Perioder nydende et stadigere Liv, ofte nedtrykt af Gield og Mangel, sysselsat med de for- skielligste Bestillinger og Studier, Hofmand, Soldat, Lovkyndig, Theolog, Syndicus i en Fristad, Taler, Historiograph, Læge, Statsmand, academisk Lærer, Al- chymist, Astrolog, Platoniker, Skeptiker, frugtbar Skri- bent; satte hans udmærkede Genie og hans utrættede Flid ham istand til, i alle disse Stillinger, under alle disse Skiebner, at vække Samtidens Opmærksomhed og Beundring. Hans ustadige, uroelige Levnet uagtet, havde han erhvervet sig stor Lærdom og en udbredt Læsning, der af hans Biographer kaldes uhyre, og hvorom hans philosophiske Skrivter skulle vidne. Hans Levnet har vel ikke altid været exemplarisk; dog var han hverken

saa raa i Sæder eller saa udelicat i Omgang som hans Samtidige Paracelsus. Af Characteer var han iøvrigt meget hidsig, hævngierrig naar han var fornærmet, og stolt og umaadelig pralende, hvilket synes at have været en Skiødesynd sælleds for alle baade lærde og ulærde Alchemister. Uagtet han i sine Skrivter paastaaer at være i Besiddelse af de Vises Steen, og ofte med megen Ophævelse omtaler sine hemmelige Operationer, var han dog for klog og for ærlig til at paatage sig saadanne i Selskab med Uindviede og derved enten røbe sig selv eller bedrage andre.

Om Philippus Aureolus Theoprastus Paracelsus Bombastus de Hohenheim kan med Sandhed siges, at hans Liv fuldkommen svarede til hans Navn og var ikke mindre bombastisk, end det; dog maa tilføies, at han af et Slags ubevidst Beskedenhed, ikke selv betiente sig af hele Navnet, men kun af dets tre Dele: Aureolus Theophrastus Paracelsus*). Nogle mene, at Ordet Bombast, som betegner Svulst eller høitravende Stiil, skylder Paracelsi Navn og Levnet sin Oprindelse; hvilket og vilde være heel rimeligt, saa-

*) Dersom det er rigtigt, som Nogle paastaae, at Navnet Paracelsus skal være en barbarisk halv græsk og halv latinsk Oversættelse af Hohenheim (παρα-celsus), er der altsaa en Tautologie i hans Navn, saaledes som det i Almindelighed pleier at anføres. Navnet Aureolus (forresten meget passende for en Guldmager) skal han dog af Uvidenhed i det latinske Sprog have tillagt sig, efter at have læst hos Hieronimus Ordene: Extant aureoli Theophrasti libelli, hvor han tog *aureoli* for et Nom. propr. gen. cas.

fremt det kunde godtgiøres, at det engelske bumbast (der ellers i Sproget selv kunde have en meget uanstændig Etymologie) er yngre end Paracelsus og hans Navn; — en lærd linguistisk Undersøgelse, som vi her ikke kunne indlade os i. Holberg har i "Kildereisen" benyttet to af Paracelsi Navne: Bombastus, som den fremmede Doctor hedder, og Theophrastus, som er den foregivne Licentiats Navn *). — Da saaledes en virkelig Dr. Bombastus, "som nyelig er kommet til Staden," optræder, saa er der ingen Tvivl om, at Holberg har tænkt paa Paracelsus. — Vor Paracelsus Bombastus var fød i Schweitz i det femtende Aarhundredes sidste Decennium. Om hans Fader, Licentiat i Medicinen, var en ægte Descendent af en gammel adelig Familie af hiint Navn Bombast von Hohenheim, eller ei, er uafgiort. Nogle kalde Faderen en nær Beslægtet, andre en naturlig Søn af Johanniter-Ordenens Stormester Georg Bombast von Hohenheim. Theophrastus Paracelsus, der endnu som Dreng ved et ulykkeligt Tilfælde skal være bleven Castrat, fik i Ungdommen Underviisning af sin Fader, men fandt ikke denne Underviisning mystisk nok, og fattede Lede til Græsk og Latin. Han forlod ham derfor, og besøgde nu et, nu et andet Kloster, hvor han fandt Lærde, der stode i Anseelse for de saakaldte hemmelige Videnskaber.

---

*) Man kan ogsaa finde en Allusion til Paracelsi Tidsalder og den Skole, hvortil han hørte, i den "Essentia scholastica", hvormed Leonoras Helbredelse foregives at skee, og som Henrich siden nævner i den Opgave, han forelægger den virkelige Dr. Bombastus: "Hvad er Essentia scholastica?"

dringer, ved uafladelig at stirre og udforske, havde samlet en riig Erfaring, havde erhvervet sig Kundskab om mange Lægemidler, om forskiellige Urters ubekiendte Kraft o. desl. ladet sig ikke omtvivle. Ved mange heldige Curer, og ved sine endnu heldigere Pralerier, hvori han, ligesom næsten stedse i sit Levnet, tilsidesatte al Skam, forskaffede han sig et overordentligt Rye. Faa Læger, paastaaes der, fremviser Historien, der have giort sig og deres Kunst saa berømte ved lykkelige Curer. Han helbredede (efter egen Forsikkring) allene atten regierende Fyrster; og de berømteste Lærde, f. Ex. Erasmus Roterodamus, betroede sig til ham. Sielden, saaledes vidne beundrende Samtidige, forlod han en Sygeseng uden Haab og hurtig Hielp, og Fattige hialp han uden Betaling.

Mange Sygdomme, der af andre Læger vare erklærede uhelbredelige, lægede han, forsikkres der, ved sine Arcana: han vidste Raad for Svindsot, Steen, Vattersot o. s. v. Hans Berømmelse tiltog og udbredte sig fast over hele Verden. Man kaldte ham Aarhundredets Vidunder, den tydske Trismegist, Lægernes Konge. Vor tydske Hermes Trismegistus undlod ikke at retfærdiggiøre dette Navn, og priste sig selv og sin alchymistiske Kunst lige saa høit, ja om mueligt endnu høiere, end hans talrige Beundrere giorde det. Han forkyndte hele Verden at han besad de Vises Steen, og kunde giøre Guld dermed; skiøndt han altsaa tillige efter Reglen saa vel som efter egen Angivelse, var i Besiddelse af Livs-Tincturen, eller den Elixir, der kunde vedligeholde det menneskelige Liv in infinitum, finder jeg dog ikke, at han har overladt andre den. I Guldmagerkunsten lod han

heller ikke sine Medmennesker profitere synderligt; men han omtaler i sine Skrivter de mægtige Ting, han selv deri havde udrettet. Vel have et Par af Guldmagerkunstens Forsvarere beraabt sig paa en vis Franciscus, der i et Brev har forsikkret, at han i Basel har seet Paracelsus forvandle næsten et heelt Pund Qvegsølv til Guld: Men man har intet andet Vidne, end denne visse Franciscus, derom, og Paracelsi andre i Basel levende samtidige Lovtalere melde ikke det mindste om denne Forvandling, saa lidet som hans Discipel og Fortroelige Oporinus. Paracelsus selv har i et af sine Skrivter, i et Øieblikks Anfald af Beskedenhed, tilstaaet, "at han endnu ikke havde begyndt at bearbeide Stenen, hvormed Metallerne skulde kunne forvandles, endnu mindre bragt den til Fuldendelse (men i Besiddelse af den var han altsaa dog); heller ikke havde han nogen Erfaring om, hvorvidt den kunde opfylde, hvad der lovedes om den." Stenen er den philosophiske, og Udtrykket "bearbeide", saa vel som det øvrige skal altsaa tages i figurlig Betydning. Paa et andet Sted kalder han det et unyttigt Arbeid at ville ved Chemiens Hielp frembringe Guld og Sølv, siger, at det var umueligt at forvandle de ringere Metaller til ædle, at det var ikke tilladt af Gud, og at de, som forsøgte det, giøre Uret; og det uagtet han andensteds har forsikkret, at være i fuldkommen Besiddelse af slig en Kunst! Men slige Yttringer, som han selv paa andre Steder og ved andre Leiligheder modsagde, troede hans Samtid naturligviis ikke; de holdt det for Udflugter af den vise Mand, for at undgaae Overhæng af Uindviede, fordi han ikke

vilde ud med Sproget, fordi han ei endnu vilde aabenbare sin Hemmelighed.

Jo mere Paracelsus steeg i Anseelse, jo mere rev han ned paa al Skolelærdom, al Studering og al lærd Lægekunst. Ikkun det guddommelige Lys, hvormed han selv var begavet, behøvedes for at udrette alt. I den lange Tid, han havde flakket om, og i de ti Aar, han selv paastod ei at have seet i en Bog, havde han virkelig glemt det lidet Videnskabelige, aldeles ikke grundige, han forhen havde lært, og de gamle Sprog, hvoraf han dog havde kunnet noget. Egentlig academisk Dannelse havde han aldrig faaet; med sit Exempel og sin Lykke vilde han nu godtgiøre en saadan Dannelses Unytte og Unødvendighed. Der maatte ogsaa intet mindre end en Anseelse, som hans, til, paa de Tider, at vove at fremsætte sine Lærdomme i lingua vulgari, i Landets eget Sprog, og at Paracelsus kunde giøre dette uden at tabe i den offentlige Mening er beundringsværdigt og viser hvor stor Berømthed han havde opnaaet. Da denne var paa det høieste, var det han blev kaldet til Basel som Professor i Physik og Chirurgie, med en stor aarlig Løn. Han var den første Professor i Tydskland, som holdt sine Forelæsninger i det tydske Sprog, for en overordentlig talrig Forsamling; ogsaa blev han særdeles yndet af de Studerende. Havde han vidst at vedligeholde denne store Anseelse! Men det var ham ikke nok, at beundres blot som Læge, han udvidede Gienstandene for sine Forelæsninger til de hemmelige Videnskaber, hvoraf han pralede, og begyndte at foredrage disse; vel sagtens saa mystisk, at Tilhørerne ei bleve klogere; men det vakte dog baade de øvrige Lægers, og

heller ikke sine Medmennesker profitere synderligt; men han omtaler i sine Skrivter de mægtige Ting, han selv deri havde udrettet. Vel have et Par af Guldmagerkunstens Forsvarere beraabt sig paa en vis Franciscus, der i et Brev har forsikkret, at han i Basel har seet Paracelsus forvandle næsten et heelt Pund Qvegsølv til Guld: Men man har intet andet Vidne, end denne visse Franciscus, derom, og Paracelsi andre i Basel levende samtidige Lovtalere melde ikke det mindste om denne Forvandling, saa lidet som hans Discipel og Fortroelige Oporinus. Paracelsus selv har i et af sine Skrivter, i et Øieblikks Anfald af Beskedenhed, tilstaaet, "at han endnu ikke havde begyndt at bearbeide Stenen, hvormed Metallerne skulde kunne forvandles, endnu mindre bragt den til Fuldendelse (men i Besiddelse af den var han altsaa dog); heller ikke havde han nogen Erfaring om, hvorvidt den kunde opfylde, hvad der lovedes om den." Stenen er den philosophiske, og Udtrykket "bearbeide", saa vel som det øvrige skal altsaa tages i figurlig Betydning. Paa et andet Sted kalder han det et unyttigt Arbeid at ville ved Chemiens Hielp frembringe Guld og Sølv, siger, at det var umueligt at forvandle de ringere Metaller til ædle, at det var ikke tilladt af Gud, og at de, som forsøge det, giøre Uret; og det uagtet han andensteds har forsikkret, at være i fuldkommen Besiddelse af slig en Kunst! Men slige Ytringer, som han selv paa andre Steder og ved andre Leiligheder modsagde, troede hans Samtid naturligviis ikke; de holdt det for Udflugter af den vise Mand, for at undgaae Overhæng af Uindviede, fordi han ikke

vilde ud med Sproget, fordi han ei endnu vilde aabenbare sin Hemmelighed.

Jo mere Paracelsus steeg i Anseelse, jo mere rev han ned paa al Skolelærdom, al Studering og al lærd Lægekunst. Ikkun det guddommelige Lys, hvormed han selv var begavet, behøvedes for at udrette alt. I den lange Tid, han havde flakket om, og i de ti Aar, han selv paastod ei at have seet i en Bog, havde han virkelig glemt det lidet Videnskabelige, aldeles ikke grundige, han forhen havde lært, og de gamle Sprog, hvoraf han dog havde kunnet noget. Egentlig academisk Dannelse havde han aldrig faaet; med sit Exempel og sin Lykke vilde han nu godtgiøre en saadan Dannelses Unytte og Unødvendighed. Der maatte ogsaa intet mindre end en Anseelse, som hans, til, paa de Tider, at vove at fremsætte sine Lærdomme i lingua vulgari, i Landets eget Sprog, og at Paracelsus kunde giøre dette uden at tabe i den offentlige Mening er beundringsværdigt og viser hvor stor Berømthed han havde opnaaet. Da denne var paa det høieste, var det han blev kaldet til Basel som Professor i Physik og Chirurgie, med en stor aarlig Løn. Han var den første Professor i Tydskland, som holdt sine Forelæsninger i det tydske Sprog, for en overordentlig talrig Forsamling; ogsaa blev han særdeles yndet af de Studerende. Havde han vidst at vedligeholde denne store Anseelse! Men det var ham ikke nok, at beundres blot som Læge, han udvidede Gienstandene for sine Forelæsninger til de hemmelige Videnskaber, hvoraf han pralede, og begyndte at foredrage disse; vel sagtens saa mystisk, at Tilhørerne ei bleve klogere; men det vakte dog baade de øvrige Lægers, og

mange Frommes Forargelse. De sidste ansaae hine sorte Kunster for Dievlens Værk, de første, Lægerne, havde tildeels andre Grunde. Endvidere lod han sig ikke nøie med, efter gammel Sædvane, at opløfte sig selv og sine Capaciteter til Skyerne, han maatte, ligeledes efter gammel Sædvane, ogsaa give sin Harme tilbørlig Luft mod alle Lærde, især mod alle lærde Læger. Han forkastede dem, deres Værker og alt deres Væsen med den største Foragt, skieldte og haanede dem med den yderste Grad af Bitterhed, og den berømte arabiske Læges, Avicenna's blandt de Lærde høitagtede Værker brændte han, tilligemed Galen's, offentlig i sin Høresal. Ikke mindre ophidsede han Geistligheden mod sig, deels ved den frække Maade, hvorpaa han udbasunede sin Fortroelighed med hine mistænkelige sorte Kunster, i det han, f. Ex. i Anledning af dem, sagde: Vil ikke Gud hielpe, saa maa Dievlen; deels ved den Lunkenhed, han viste Religionen, da han aldrig gik i Kirke, og, skiøndt Catholik, talede med Spot om de catholske Helgene; deels endeligen, og dette allene var Aarsag nok, syntes han Reformationen gunstig og talede ofte fordeelagtig om Luther. Men foruden dette tredobbelte Had, paadrog han sig ogsaa Foragt ved sit høist uværdige Levnet. At han ikke kunde omgaaes de lærde Læger, som han hadede og hudflettede, er begribeligt; men han skyede ikke blot dem, men ogsaa andet anstændigt Selskab; han svirede Nætter igiennem med Folk af de laveste Klasser, med Bønder og Vognmændskarle. Ofte kom han beruset paa Cathedret, famlede i sin Tale og kunde ikke erindre Navnene paa de Urter, han vilde vise sine Tilhørere. Naar han langt ud paa Natten kom ravende hiem fra Svire-

Titel, han gav sig selv: "de hemmelige ufeilbare Lægemidlers Fyrste." Lige til hans sidste Sygdom vedblev han bestandigt at sysselsætte sig med chemiske Operationer, og en Forfatter antager, at Uforsigtighed deri har fremskyndet hans Død. Andre meente, at hans Fiender havde forgivet ham ved Diamantstøv, Andre; og det ikke faa, at den onde Aand havde taget ham, som saa mange andre Alchymister, og at han var død afsindig. Hvilken af disse sidste Dødsmaader, man nu vil foretrække for den naturlige Død, maae vi billigen overlade Enhvers egen Skiønsomhed; i al Fald var Livstincturens og hiin fyrstelige Titels Ære derved i nogen Maade reddet.

Han efterlod sig en Skare af Disciple, om de endog ikke vare det umiddelbart. Disse forplantede hans Væsen og Lære, og udgave de fleste af hans Skrivter efter hans Død; thi han havde i levende Live for det meste solgt dem i Manuscript. De vare næsten alle skrevne paa Tydsk (af Latin forstod han ikke meget, og glemte formodentlig reent hvad han forstod i sin senere Levetid). Men mange af dem bleve efter hans Død oversatte paa Latin, flere Gange udgivne, deels særskilt, deels samlede, undertiden i meget zirlige Udgaver. Det maa heller ikke negtes, at der jo i denne Masse af Galenskab findes en Deel, der har været Videnskaben gavnligt. Men ikke blot med hans egne Skrivter berigedes Literaturen; der fulgte ogsaa, og det endnu hen i det syttende Aarhundrede, en Mængde Værker over ham, hans fortræffelige Videnskab og store Kunst. Saa berømt var Manden og saa længe vedligeholdt hans Berømthed sig, at selv andre Skrivter søgte man at skaffe Indgang under hans Navn. Endnu tvivlede iøvrigt mange, om han dog ikke maaskee havde

denne ypperlige Lærdom, og alle hans store Capaciteter, fra Dievlen. Blandt andre søgte, endnu 1617, Ratich Brotoffer at afgiøre dette vigtige Spørgsmaal og skrev sin "Theophrastus non Theophrastus, oder deutliche Entdeckung, was von dem Theophrasto Paracelso zu halten sey, ob er seine hohe Weisheit und Kunst von Gott oder dem Teufel erhalten" ꝛc. Andre skrev Commentarer, for at oplyse de mange dunkle Steder i hans Skrivter. Men det for os interessanteste Skrivt om Theophrastus Bombastus, som viser, at endnu langt ind i det attende Aarhundrede lød en Efterklang af hans store Merveiller, ville vi nu omtale.

Vi have seet, hvorledes han endnu Aar sytten hundrede og nogle og tyve (thi da blev "Kildereisen" skrevet) erindredes af Holberg *), der under et af hans mange Navne lod ham optræde her i Kiøbenhavn (som Dr. Bombastus). At han selv paastod, at have været i Danmark vide vi ligeledes af det Foregaaende.

En Snees Aar senere, end Holberg, bragte en anden stor Mand vor Paracelsus Bombastus atter i Erindring i Danmark; den lærde Gram skrev, 1748, en interessant Besvarelse af det Spørgsmaal: "Om Theophrastus Paracelsus har været nogen Tid i Kiøbenhavn?" **). Hans Paastand at have været i Dan-

*) See ovenfor S. 47, hvor der Lin. 8, ved en Trykfeil staaer "saaledes" for: fremdeles

**) S. det Kongl. danske Vidensk. Selsk. Skr., ældste Samling, eller: Skrivter, som udi det Kiøbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabers Elskere ere fremlagte og oplæste i Aarene 1747 og 1748. 4de Deel. Kbh. 1750.

Titel, han gav sig selv: "de hemmelige ufeilbare Lægemidlers Fyrste." Lige til hans sidste Sygdom vedblev han bestandigt at sysselsætte sig med chemiske Operationer, og en Forfatter antager, at Uforsigtighed deri har fremskyndet hans Død. Andre meente, at hans Fiender havde forgivet ham ved Diamantstøv, Andre, og det ikke faa, at den onde Aand havde taget ham, som saa mange andre Alchymister, og at han var død afsindig. Hvilken af disse sidste Dødsmaader, man nu vil foretrække for den naturlige Død, maae vi billigen overlade Enhvers egen Skiønsomhed; i al Fald var Livstincturens og hiin fyrstelige Titels Ære derved i nogen Maade reddet.

Han efterlod sig en Skare af Disciple, om de endog ikke vare det umiddelbart. Disse forplantede hans Væsen og Lære, og udgave de fleste af hans Skrivter efter hans Død; thi han havde i levende Live for det meste solgt dem i Manuscript. De vare næsten alle skrevne paa Tydsk (af Latin forstod han ikke meget, og glemte formodentlig reent hvad han forstod i sin senere Levetid). Men mange af dem bleve efter hans Død oversatte paa Latin, flere Gange udgivne, deels særskilt, deels samlede, undertiden i meget zirlige Udgaver. Det maa heller ikke negtes, at der jo i denne Masse af Galenskab findes en Deel, der har været Videnskaben gavnligt. Men ikke blot med hans egne Skrivter berigedes Literaturen; der fulgte ogsaa, og det endnu hen i det syttende Aarhundrede, en Mængde Værker over ham, hans fortræffelige Videnskab og store Kunst. Saa berømt var Manden og saa længe vedligeholdt hans Berømthed sig, at selv andre Skrivter søgte man at skaffe Indgang under hans Navn. Endnu tvivlede iøvrigt mange, om han dog ikke maaskee havde

Han kunde altsaa lige saa vel kalde Stokholm en dansk Bye (urbem Daniæ) som vi nu til Dags kalde Warschau en polsk Stad blot af den Aarsag at den er underlagt Polens Konge, endskiøndt den hverken ligger i store eller lille Polen, men i Masovien." Af det Udtryk "Stokholm i Danmark," kan det da formeentlig ikke strengt beviises, at Paracelsus her praler eller lyver. Lad ham da virkelig have været baade i Danmark og i Sverrig, siden saavel Borrichius*) som Gram saa ville, og lad os see paa hvilken Maade han vel er hidkommet. Borch eller Borrichius (som Gram bestandigt nævner ham) vil, at han kom af blot Curiositet, som en anden Medicinæ & Chymiæ Studiosus for at forbedre sin Videnskab og søge besynderlige Arcana. Andre sige, at han reiste til Sverrig for at besee Kobber- og Jern-Gruber. Grams Mening derimod er, at han kom herind i Anledning af Kong Christian den Andens Krig med Sverrig, da et vist Partie ikke vilde erkiende ham som Konge, og vilde bryde Calmar-Unionen. Han kom her, mener Gram, for at tage Tieneste som Feldskiærer ved Tropperne, som ginge til Sverrige. Til Beviis herfor anfører han tvende Steder af hans Skrivter. "Først skriver nemlig Paracelsus i Fortalen til sin Spital-Buch, for at igiendrive de medicinske Doctores, der vare hans Hoved-Fiender og ei vilde lade ham passere for Medicus og Physicus, men

*) Den lærde Ole Borch, der paa hine Tider som oftest nævnes efter daværende Skik, med hans latinske Navn Olaus Borrichius; hvoraf det er kommet, at tydske Forfattere fra yngre Tider, da hiin Latinismus atter var gaaet af Brug, naar de ville oversætte ham, kalde ham Borrich.

sagde, at han var kun en Skiægragere, en Chirurgus. ""Ich muß mich entsetzen ob Eurer Einfalt, daß Ihr der Chirurgie Ursprung nicht verstehet. Denn ich soll nach Eurem Urtheil ein Chirurgus seyn und kein Physicus! Womit wollet Ihr daß urtheilen? Dieweil ich doch offenbarlich achtzehn Fürsten, durch Euch verlassen, in Physica aufgebracht habe (ohne Ruhm zu schreiben)? Dieweil ich auch in Niederland, in der Romaney, in Neapolis, in Venedischen, Dänemärkischen und Niederländischen Kriegen so treffliche Summa der Febrischen aufgebracht, und ob den vierzigerley Leib-Krankheiten, die in denselben funden worden, in Gesundheit aufgericht?"" rc. Dernæst paa et andet Sted, som er i første Bog, første Tractat, 10de Cap., af die große Wund-Arzney, forekaster han disse Doctores, at naar han har viist sig i Gierningen at være en retskaffen Læge og Helbreds-Mester, og hans Recepter ikke paa nogle faa allene have staaet Prøve, men udi Krige, Feltslage og Storme hiulpet mange Tusinde til Liv og Sundhed, og slet ingen bleven fordærvet, saa er udaf deres Hænder ikke engang hver tyvende Patient sluppen med Livet eller ubeskadiget." Heraf sees, at det er, efter Paracelsi eget Vidnesbyrd, at han har tient som Chirurgus i adskillige Krige. Nu antager Gram dernæst: at en Samtidig af Paracelsus, Mester Diderich Slaghek, den Westphaler*) og Bartskæreт, "han, som siden udi geistligt Embede og Værdighed blev saa forunderligen ophøiet over alle Mennesker og godt Folk i Danmarks Rige, men igien kort efter ophøiet i en Galge,"

*) ad modum Mester Gert Westphaler, begge vare ogsaa Bartskærere eller Barberer.

at denne Diderich Slagheck, der havde i nogle Aar været i Italien og tient som Feldskiær der og i Nederlandene, vel kunde i Ungdommen et Sted have giort Bekiendtskab med Paracelsus. I Aaret 1519 blev Slagheck af Kong Christian den Anden skikket til Nederlandene, for at skaffe Folk, Penge og andet, der skulde bruges til det forestaaende Krigstog mod Sverrig. "Mon han ikke da ogsaa har fundet sin Bekiendt Paracelsus der, og antaget ham i Tieneste med flere, ja ført ham med sig herhid?" Saaledes kunde han være kommen til Kiøbenhavn. Herfra fulgte han da, i Begyndelsen af 1520, med Armeen, under Otto Krumpens Befaling til Sverrig, var med i Leiren for Stockholm, og opholdt sig maaskee siden, da Staden havde overgivet sig til Kong Christian den Anden (September s. A.) en Tid i Stockholm selv, som ansat ved den der liggende danske Besætning.

Men hvo var nu den adelige Dame, af hvem han fik hiin kostelige Lægedom? Han lader hende rigtig nok være boesat i Stockholm — og, siger Gram, saafremt de Svenske kunne vise, at der paa den Tid har været en i Lægekunsten særdeles kyndig adelig Frue i deres Hovedstad, er det langtfra, at han vil betage dem den Ære. Endnu mindre vil jeg vove at giøre dem den stridig. Men saa længe til de godtgiøre det, hvortil Gram har provoceret dem — de have nu havt 84 Aars Tid dertil, men endnu er det mig ikke bekiendt, at det er skeet — saa længe, siger jeg, holder jeg mig til Grams Conjectur, og paastaaer, uden derfor at frygte nogen ny svensk Krig, at Æren tilkommer os Danske, og navnligen os Kiøbenhavnere, og at vi have "Moder Sigbrit" at takke derfor. At Para-

Endnu et andet Berøringspunct mellem Danmark og Paracelsus kunne vi ikke forbigaae. Han, eller rettere en Yttring af ham, havde i første Halvdeel af det syttende Aarhundrede Indflydelse i en for Danmark og Norge meget vigtig Sag. Da man i hiin Periode første Gang meente at opdage betydelige Guldminer i de norske Bierge, og anstillede Undersøgelser efter at Prøver af Guld paa meer end eet Sted virkelig vare fundne, beraabte man sig ogsaa paa en Paastand af Paracelsus som Grund for de store Forhaabninger, man troede sig berettiget til, og de store Skatte, hvorpaa hine Prøver meentes at være Forbud. O. Sperling, den yngre, anfører saaledes denne Paracelsi "Spaadom", som Nogle kalde den. Vor fortalende Alchymist havde nemlig i et af sine Skrivter forudsagt med sin sædvanlige Suffisance: "at i Norden, mellem den 60de og 70de Grad, fandtes saa store metalliske Skatte, at Magen dertil aldrig var funden i Østen." De store Skatte faldt ud til nogle faa Ducater, der uforskyldt ere komne til at spille en liden Rolle i Guldmageriets Historie, og siden skulle omtales. (Fortsættes.)

---

onde Aand var i Glasset, og at tilligemed det forskrækkelige Skrald, opkom i samme Øieblik en Torden, med en vældig Storm i Luften, og en skyllende Regn, saa at alle Kiøbenhavns Folk maatte sige, at dette Uveir var umueligen noget sædvanligt, men maatte have en overnaturlig Aarsag. Siden, da man fik at høre Begivenheden med Glasset, sagde man overlydt, at Sigbrets onde Aand, som hun holdte i Glasset fangen til at fortrylle Kongen med, var kommen løs, og havde hævnet sit lange Fængsel med denne uhørlige Storm og Torden.

at denne Diderich Slaghek, der havde i nogle Aar været i Italien og tient som Feldskiær der og i Nederlandene, vel kunde i Ungdommen et Sted have giort Bekiendtskab med Paracelsus. I Aaret 1519 blev Slaghek af Kong Christian den Anden skikket til Nederlandene, for at skaffe Folk, Penge og andet, der skulde bruges til det forestaaende Krigstog mod Sverrig. "Mon han ikke da ogsaa har fundet sin Bekiendt Paracelsus der, og antaget ham i Tieneste med flere, jaført ham med sig herhid?" Saaledes kunde han være kommen til Kiøbenhavn. Herfra fulgte han da, i Begyndelsen af 1520, med Armeen, under Otto Krumpens Befaling til Sverrig, var med i Leiren for Stockholm, og opholdt sig maaskee siden, da Staden havde overgivet sig til Kong Christian den Anden (September s. A.) en Tid i Stockholm selv, som ansat ved den der liggende danske Besætning.

Men hvo var nu den adelige Dame, af hvem han fik hiin kostelige Lægebom? Han lader hende rigtig nok være boesat i Stockholm — og, siger Gram, saafremt de Svenske kunne vise, at der paa den Tid har været en i Lægekunsten særdeles kyndig adelig Frue i deres Hovedstad, er det langtfra, at han vil betage dem den Ære. Endnu mindre vil jeg vove at giøre dem den stridig. Men saa længe til de godtgiøre det, hvortil Gram har provoceret dem — de have nu havt 84 Aars Tid dertil, men endnu er det mig ikke bekiendt, at det er skeet — saa længe, siger jeg, holder jeg mig til Grams Conjectur, og paastaaer, uden derfor at frygte nogen ny svensk Krig, at Æren tilkommer os Danske, og navnligen os Kiøbenhavnere, og at vi have "Møder Sigbrit" at takke derfor. At Para-

Men om ogsaa Elisabeth fra nu af var fuldkommen sikker fra Skotlands Side, saa var hun det dog ikke for sine katholske Undersaatters Fanatisme. Endnu bestandig var det engelske Seminarkum i Rheims det Sted, hvor man smeddede de fordærveligste Anslag imod Elisabeth. Her blev Pavens Almagt æret med blind Beundring, og den Bandbulle, som Pius den Femte havde udslynget mod Elisabeth *), betragtet som et guddommeligt Udsagn. Her blev Mordet paa en excommuniceret Fyrste indskjærpet Lærlingerne som et høist fortjenstligt Værk og ophøiet selv over Martyrkronens Ære; at vove sit Liv i et saadant Foretagende var en Himlen høist behagelig Handling. Disse fanatiske Ideer opflammede en Discipel i det rheimske Seminarium, John Savage, et ungt Menneske af fyrig Iver og høit Mod, i den Grad, at han gjorde det Løfte, at myrde Dronning Elisabeth. For at udforske Gemytsstemningen og Tilstanden blandt Katholikerne i England og forberede dem til en Opstand, blev en Præst ved

*) Denne Bulle, hvorved Elisabeth erklæredes at have forbrudt den engelske Throne, og hendes Vasaller og Undersaatter løstes fra deres Troskabseed, blev udfærdiget den 25de Februar 1569. Men i Begyndelsen af Aaret 1570 blev den af en vis John Felton om Natten opslaaet paa Porten af det bispelige Pallads i London. Felton blev greben, og var saa stolt af sin Gjerning, at han frit tilstod den, men vilde ikke indrømme, at han havde begaaet en Forbrydelse dermed. Han blev dømt til Døden, og hængt paa det samme Sted, hvor han havde opslaaet Bullen. — Senere beskyldte man Maria Stuart for at have udvirket denne Bulle af Paven, hvilket hun dog standhaftigen benegtede.

Seminariet, John Ballard, affendt til England. Denne kom, forklædt som en Capitain Fortescue, til London (1586), men blev opdaget af Statssecretairen Frants Walsingham og nøie jagttaget. Ballard forbandt sig med en ung Herre fra Derbyshire, Anton Babington, en meget ivrig Katholik, der allerede længe havde interesseret sig for den fangne Dronning. Da Ballard meddeelte ham Planen til at vække en Opstand og bevirke en Invasion af spanske og franske Tropper, lovede han vel sin ivrige Medvirkning, men paastod, ligesom forhen Charles Paget, at alle Foretagender mod England vilde være frugtesløse, saa længe Elisabeth var ilive. Ballard indrømmede det, og betroede Babington, at John Savage allerede var i London og ventede paa en Leilighed til at myrde Dronningen. Babington misundte Savage i denne Henseende, og paastod, at der, for end mere at sikkre Udførelsen, skulde tages endnu fem Personer med dertil; hvilket da Savage, efter lang Overtalelse, omsider indrømmede. Nu bleve endvidere Edvard Windsor, Charles Tilney, Edward Abingdon, John Charnock, Patrick Barnwel, Tichbourn og en Mængde andre Katholiker dragne med ind i Complottet; ligeledes blev en vis Robert Polly, en af Walsinghams Spioner, optagen, uagtet Naw, Dronning Marias Secretair, advarede dem for ham. Babington paatog sig at befrie Dronning Maria, Savage og fem Andre at myrde Elisabeth; de Øvrige vilde begive sig til forskjellige Grevskaber, for at sætte Katholikerne i Oprør. Men Walsingham erholdt ved sin Spion Polly Efterretning om Alt; tillige ankom nu Præsten

Men om ogsaa Elisabeth fra nu af var fuldkommen sikker fra Skotlands Side, saa var hun det dog ikke for sine katholske Undersaatters Fanatisme. Endnu bestandig var det engelske Seminarium i Rheims det Sted, hvor man smeddede de fordærveligste Anslag imod Elisabeth. Her blev Pavens Almagt æret med blind Beundring, og den Bandbulle, som Pius den Femte havde udslynget mod Elisabeth *), betragtet som et guddommeligt Udsagn. Her blev Mordet paa en excommuniceret Fyrste indskjærpet Lærlingerne som et høist fortjenstligt Værk og ophøiet selv over Martyrkronens Ære; at vove sit Liv i et saadant Foretagende var en Himlen høist behagelig Handling. Disse fanatiske Ideer opflammede en Discipel i det rheimske Seminarium, John Savage, et ungt Menneske af fyrig Iver og høit Mod, i den Grad, at han gjorde det Løfte, at myrde Dronning Elisabeth. For at udforske Gemytsstemningen og Tilstanden blandt Katholikerne i England og forberede dem til en Opstand, blev en Præst ved

*) Denne Bulle, hvorved Elisabeth erklæredes at have forbrudt den engelske Throne, og hendes Vasaller og Undersaatter løstes fra deres Troskabseed, blev udfærdiget den 25de Februar 1569. Men i Begyndelsen af Aaret 1570 blev den af en vis John Felton om Natten opslaaet paa Porten af det biskoppelige Pallads i London. Felton blev greben, og var saa stolt af sin Gjerning, at han frit tilstod den, men vilde ikke indrømme, at han havde begaaet en Forbrydelse dermed. Han blev dømt til Døden, og hængt paa det samme Sted, hvor han havde opslaaet Bullen. — Senere beskyldte man Maria Stuart for at have udvirket denne Bulle af Paven, hvilket hun dog standhaftigen benegtede.

sandt Mendoza, til Charles Paget og Andre, lod tage Afskrifter deraf, forseglede Brevene igjen, som man siger, og lod dem afgaae til de Personer, til hvem de vare adresserede; dog synes det, at blot de til Babington stilede Breve ere blevne sendte til denne, hvilken Forretning Gifford maa have besørget, ligesom og Babingtons Svar til Maria bleve bragte Ministeren Walsingham ad samme Vei.

Efterat man saaledes troede tilstrækkeligen at have begrundet Dronningen af Skotlands Deelagtighed, skred man ufortøvet til Complottets Undertrykkelse. De Sammensvorne bleve arresterede og uden stor Møie bragte til Bekjendelse. Ballard, Babington, Savage, Barnwel, Tichbourn, Tilney og Abington bleve henrettede med barbarisk Grusomhed; noget menneskeligere gik man frem med syv Andre. Polly og Gifford bleve benaadede, og godt belønnede for de udviste Tjenester. Nu yttrede de engelske Ministre lydeligt deres Bebreidelser mod Maria. De beskyldte hende for at have understøttet Babington og hans Medsammensvorne i deres Mordanslag og opmuntret dem dertil, og søgte i Særdeleshed at vedligeholde Frygten for en forestaaende Invasion. Derved tabte Maria meget af den Hengivenhed, som man hidtil havde havt for hende. Da hun blev nøie iagttaget af Paulet, vidste hun selv Intet af disse Beskyldninger, ligesom hun overhovedet var aldeles ubekjendt med de sidste Begivenheder. Desto større var hendes Forbauselse, da nu Ridder Thomas Georges, sendt fra Dronning Elisabeth, fremtraadte for hende, beskyldte hende for Deelagtighed i Babingtons Sammensværgelse, og bragte hende i

Gilbert Gifford, som de forviste Englænderes Commissionair, fra Frankrig til London; og han lod sig da ved Gaver forlede til at aabenbare den engelske Statssecretair Alt, hvad han vidste.

Elisabeth og hendes Ministre havde nu Beviser nok i Hænder til at lade Hovedmændene for Sammensværgelsen arrestere og Proces anlægge imod dem. Men dette var dem ikke nok; ogsaa Dronning Maria skulde befindes indviklet i Babingtons Forbrydelse, forat man kunde faae et Paaskud til at rydde hende af Veien. Maria var for nogen Tid siden bleven bragt til Slottet Chartley i Staffordshire. Derhen sendte Walsingham den omtalte Gifford, forat han skulde begynde en Brevvexling med hende. Gifford kjøbte en Brygger i Nabolauget til at stikke hans Breve til Maria ind i en liden Aabning paa Slotsmuren, i Forventning af, at han skulde erholde Svarene fra hende paa samme Maade. Men Maria var allerede forlængesiden af sine Venner i Frankrig meget indstændigen bleven advaret om ikke at tage den ringeste Notits af de Sammensvorne og deres Forehavende. Maria fulgte dette Raad, og der findes ikke det ringeste sikkre Spor til at hun har agtet paa Giffords Breve. Walsingham blev forlegen herover, men tabte dog ikke Modet. Man bestak den fangne Dronnings tvende Secretairer, Naw og Curl, og indledede det saaledes, at Svarene paa Giffords Breve bleve fundne i Aabningen paa Slotsmuren. Saaledes blev det let at mangfoldiggjøre Beviserne paa Marias Deeltagelse i Sammensværgelsen. Walsingham erholdt ved Gifford Breve i sine Hænder fra Maria til Babington, til den spanske Ge-

hvilken Dronningen skulde være berettiget til at anordne en Commission, der skulde dømme enhver Kronprætendent, som havde fattet Planen til en fiendtlig Invasion, til en Folkeopstand, eller til et Angreb paa Dronningens Liv, eller prøvet paa at udføre den. Ifølge heraf nedsatte Elisabeth en Commission af 40 Peers og Geheimeraader og 5 Dommere, og gav dem Fuldmagt til at undersøge den fangne Maria Stuarts Sag og fælde Dom over hende. Af disse Commissairer, blandt hvilke ogsaa vare Erkebispen af Canterbury, Storcantsler Bromley, Storskatmester Cecil eller Lord Burleigh, og Statssecretair Walsingham, begave de fleste sig til Fotheringay (d. 11te Oct. 1586), og tilstillede Maria Dagen derpaa en Skrivelse fra Dronning Elisabeth, hvori denne underrettede hende om den anordnede Commission og dens Fuldmagt. Maria vægrede sig bestemt ved at lade sig dømme af engelske Dommere. "Jeg finder det nyt," sagde hun, "at Dronningen af England befaler mig at underkaste mig en Proces, ligesom jeg var hendes Undersaat. Jeg er en uafhængig Dronning, og vil ikke give Slip paa mine egne, mine Forfædres og min Søns Værdigheder og Rettigheder. Englands Love og Statuter ere mig aldeles ubekjendte; jeg har ingen Raader, som jeg kunde instruere; man har frataget mig mine Papirer, og Ingen vil vove at være min Sagfører; jeg har ingen Dommere, som ere mine Lige; dog kan jeg ikke negte, at jeg har anbefalet min Sag til de udenrigske Fyrster." Efter hyppig gjentagne og stedse afviste Forestillinger gav hun dog noget efter; hun var beredvillig, sagde hun, til at møde og retfærdiggjøre sig for det engelske Parlament, eller

ogsaa for Dronningen, saafremt hendes Protestation blev antagen, og hun, efter at have beviist sin Uskyldighed, vilde blive erkjendt som Dronning Elisabeths nærmeste Slægtning; men en Ret af hendes Fiender, for hvem hun ikke kunde faae Lov til at forsvare sin Uskyldighed, vilde hun ikke underkaste sig. Men Burleigh truede med, at man, uagtet hendes Vægring, vilde skride til Undersøgelse og Dom. Dagen derpaa spurgte han hende: om hun vilde møde, naar man blot antog hendes Protest og lod den protokollere, uden at bifalde den? Dette fandt hun sig omsider i, og Commissionen blev aabnet (den 14de October 1586).

Efter en noget hidsig Contestation angaaende Marias Uafhængighed, blev hun anklaget for at have været vidende om Babingtons Sammensværgelse mod Dronningens Liv, billiget den, lovet sin Bistand og angivet Midlerne til Udførelsen. Som Beviser forelagde man hende Afskrifter af de Breve, som Walsingham havde fabrikeret i Forbindelse med Polly, Gifford og Secretairerne Naw og Curl; endvidere Babington's, Savage's og Ballards Tilstaaelser, og begge Secretairers Erklæring, at de havde skrevet Brevene til Babington og Andre i Marias Navn og paa hendes Befaling. Maria erklærede Anklagen for den skjændigste Bagvaskelse. "Afskrifterne af Babingtons Breve til mig," sagde hun, "kunne være tagne af ægte Originaler; men det er umuligt at bevise mig, at jeg har erholdt disse Breve; og lige saa lidet har Babington erholdt nogen Depescher af mig. Hans og hans Medskyldiges Bekjendelser ere ufuldkomne og tomme. Havde disse Forbrydere kunnet bevidne noget til min Skade,

saa vilde man ikke have henrettet dem saa hurtigt. Man vise mig et eneste med min Haand skrevet eller af mig undertegnet Brev, og jeg vil strax tilstaae, at Klagen imod mig er tilstrækkeligen beviist. Mine Secretairers Erklæring er bleven bevirket ved Bestikkelse eller ved Skræk; de ere Udlændinger, og det kan ikke være faldet Dronningen af England vanskeligt, at tilintetgjøre Dydens Grundsætninger hos dem. De kunne have skrevet en Mængde Breve i mit Navn, uden mit Vidende og min Villie; derfor kan jeg ikke være ansvarlig. Jeg har aldrig dicteret dem et Brev, der stemmede overeens med deres Vidnesbyrd. De have svoret mig Troskabseed; denne Eed have de brudt, og altsaa begaaet en aabenbar Meeneed: men hvad kan en Meeneders Vidnesbyrd bevise? Man confrontere de to Secretairer med mig, og examinere dem i min Nærværelse; jeg er vis paa, at de da ville sige Sandheden, o. s. v." Unegteligen var det høist besynderligt, at Babington, paa hvis Vidnesbyrd imod Maria det Meste kom an, var bleven henrettet, førend man havde brugt ham til at overbevise hende. Og lige saa besynderligt, eller rettere sagt høist uretfærdigt var det, at man ikke confronterede hende med hendes to Secretairer, hvilket hun dog forlangte. Ved en Statut fra denne Regjerings 13de Aar var det udtrykkeligen blevet fastsat, at Ingen maatte indstævnes for et Anslag mod Dronningens Liv, naar der ikke forefandtes tvende fuldgyldige og eedsvorne Vidner, som kunde stilles imod den Anklagede. Denne Statut blev i det nærværende, høist vigtige Tilfælde uden Undseelse overtraadt, og de Billigste og Fornuftigste blandt Englænderne dadlede offentlig den heri begaaede

Illegalitet. Man seer, at Marias Død allerede var besluttet ved Hoffet i London, førend Babingtons Sammensværgelse gav den nærmeste Anledning eller det søgte Paaskud dertil.

Marias Forsvar blev der fra Commissionens Side ikke modsat Andet, end dristige og slet understøttede Paastande af de Bevisers Sandhed, som man havde fremlagt imod hende. To Dage efter hinanden varede Forhøret, uden at Commissairerne kunde beslutte sig til at afgive deres Meninger. Endelig spurgte Lord Burleigh Maria, om hun endnu havde noget at erindre til sit Forsvar. Maria sagde: hun ønskede meget, at man vilde tillade hende at retfærdiggjøre sig i en fuldstændig Parlamentsforsamling, eller for Dronningen og hendes Geheimeconseil. Denne Begjering blev forkastet. Men for at erholde nærmere Instrux af Dronning Elisabeth, udsatte Commissairerne Dommens Afsigelse til den 25de October, da de igjen vilde komme sammen i Westminster i Stjernekammerets Sal. Dette skete: Secretairerne Naw og Curl, som man i Fotheringay ikke havde confronteret med Maria, bleve kaldte for Retten, og gjentoge og beedigede deres Forklaringer. Paa dette eneste Vidnesbyrd af tvende høist mistænkelige, ja endog meenederske Personer blev Maria, som deelagtig i Babingtons Sammensværgelse, dømt til Døden af de forsamlede Commissairer; dog skulde, ifølge en særegen Erklæring, denne Dom paa ingen Maade være til Skade for Kongen af Skotlands Rettigheder og Ære. Nogle Dage derpaa lod Dronningen i Westminster aabne et Parlament, som stadfæstede den over Maria fældede Dom, med den Bøn til Dronningen, at bekjendtgjøre

den offentligt og lade den fuldbyrde, for omsider at sikkre sig for alle Farer. Elisabeth modtog denne Adresse, som hun havde foranlediget ved sine Ministre, med forstilt Urolighed og Bedrøvelse, og forsikkrede, at hun, naar det her alene kom an paa hendes Liv, gjerne vilde tilgive Maria; men en saadan Benaadning vilde sætte hele hendes Folks Velfærd i Fare; hun vidste nu ikke, hvad hun skulde beslutte sig til, og vilde overtænke det nærmere. Tolv Dage derefter lod hun sige til begge Husene, at de maatte vise hende en sikker Udvei, hvorledes Marias Liv kunde frelses, og hendes egen Sikkerhed grundfæstes. Men Parlamentet gjentog sin Bøn, med den Forsikkring, at Opfyldelsen af hendes menneskekjærlige Ønske var en reen Umulighed. Nu troede Elisabeth at være tilstrækkeligen retfærdiggjort. Kongen af Skotland, der aldrig havde forestillet sig, at man vilde drive Sagen til Henrettelse, gjorde Dronningen ved sin Gesandt, Archibald Douglas, gjentagne og meget indstændige Forestillinger, og sendte hende tilsidst en egenhændig Skrivelse, hvori han overøste hende med de heftigste Bebreidelser, og truede hende med sin Hevn og en Krig, dersom man tillod sig nogen Voldsomhed imod hans Moder. Men Elisabeth svarede: hun vilde med Glæde antage ethvert Forslag, hvorved Marias Liv kunde frelses og hendes egen og hendes Riges Sikkerhed bevares; og Jacob den Sjette maatte lade sig nøie med frugtesløse Forbønner for sin Moders Liv. Ogsaa Kong Henrik den Tredie af Frankrig lod ved sin Gesandt i London gjøre det engelske Hof meget alvorlige Forestillinger, og sendte omsider Finantsministeren Bellievre til Elisabeth, med det særegne Hverv, at

bede for Marias Liv. Bellievre samlede alle optænkelige Grunde, for at overtyde Dronningen om, at hun aldeles ingen Ret havde til at holde en souverain Fyrstinde, som Maria vår, i Fangenskab, og at alle Europas Konger vare interesserede i Sagen; han forsikkrede hende, at hun ved denne Fyrstindes Henrettelse vilde sætte sit eget Liv i en langt større Fare, og besvor hende ved Alt, hvad helligt er, at behandle sin ulykkelige Fange med Maadeholdenhed; men skulde hun drive det til det yderste, saa havde han Befaling at erklære hende, at hans Herre vilde opbyde hele sin Magt, for at hevne sin Svigerindes Død. Elisabeth besvarede disse Forestillinger med elendige Sophismer, og forblev ved sin Beslutning.

Endnu før Aarets Udgang (d. 6te Decbr. 1586) bekjendtgjorde hun den over Maria afsagte og stadfæstede Dom ved en Proclamation, hvori hun da rigtignok ikke glemte at forsikkre, at hun var bleven tvungen til dette Skridt ved Parlamentets indstændige Bønner. Derpaa bleve to Deputerede afsendte til Fotheringay, for at underrette den fangne Dronning derom. Maria var belavet derpaa, og forlangte en katholsk Præst. Denne blev negtet hende; man havde, svarede de Deputerede, medbragt en protestantisk Biskop og nogle Dechanter, som skulde berede hende til Døden. Med Møie erholdt hun af sine grusomme Bevogtere, Paulet og Drury, der fra nu af behandlede hende som en simpel Misdæderske, Tilladelse at skrive sit sidste Brev til Elisabeth. Deri bad hun: at man vilde tillade hendes Domestiker at bringe hendes Liig til Frankrig, hvor hendes Moders Been hvilede; at man ikke vilde give hende til Priis

for hendes Fienders hemmelige Tyrannie, men henrette hende offentligt i hendes Tjeneres og andre Vidners Nærværelse; at man vilde tillade hendes Domestiker, ubehindret at afreise fra England og nyde de dem tiltænkte Legater. "De vil ikke," saaledes endte hun, "optage det som Anmasselse, naar jeg, ved min Afgang fra denne Skueplads, erindrer Dem om, at De ikke vil leve evigt, og at der gives en Domstol, for hvilken De skal møde, for at aflægge Regnskab for deres Fremgangsmaade imod mig." Elisabeth tog intet Hensyn til denne Skrivelse, og lod saaledes den ulykkelige Maria forblive i en martrende Uvished om, enten hun vilde bevilge eller forkaste hendes sidste Bønner. Forladt af Verden, søgte Maria Trøst og Beroligelse i sin Religion, og beredte sig meget ivrigen til den nærforestaaende Overgang til et Liv, hvor hun kunde være sikker for videre Forfølgelser og Grusomheder.

Imidlertid befandt Elisabeth sig i den skrækkeligste Forlegenhed og Uro, og vidste ikke, hvad hun skulde beslutte sig til. Forat ikke Medlidenheden skulde faae Overhaand, udspredte Ministrene mangehaande Rygter om en spansk Flaades Ankomst til Milford-Haven, om en Armees Landing i Sussex under Hertugen af Guise, om Marias Undvigelse af Fængslet, og om en Opstand af Katholikerne i England, om en Sammensværgelse, som den franske Gesandt skulde have stiftet, o. s. v. Og nu blev der sagt ganske offentligt, at der ikke var noget andet Middel til Rolighedens Tilveiebringelse, end Marias ufortøvede Henrettelse. Efter denne Forberedelse lod Elisabeth sig ved Statssecretairen Davison bringe Befalingen til Dødsdom-

mens Fuldbyrdelse, og underskrev den, men sagde til Davison, at han først skulde bære den til Walsingham, førend han bragte den til Storcantsleren. Umiddelbart derpaa blev hun igjen ængstelig, og forlangte af Davison, at han, i Forbindelse med Walsingham, skulde skrive til Paulet og Drury, at de hemmeligen skulde henrette deres Fange, og derved vise deres Kjærlighed til Dronning Elisabeth. Walsingham og Davison gjorde det. Men Paulet og Drury svarede: "Deres Liv og Gods stode til Dronningens Raadighed; men uden Lov og Dom og uden offentlig Befaling at udgyde Menneskeblod, var dem ikke muligt, da Gud og Loven havde forbudt det." Elisabeth blev herover yderst forbittret, og anbefalede Davison en vis Wingfield, der vist ikke vilde vægre sig ved at udføre dette Hverv. Davison forestillede hende, hvilken Skamplet hun derved vilde paadrage sig; men Elisabeth hørte ham neppe halvt, og gik hastigt bort. Imidlertid var den undertegnede Befaling til Marias Henrettelse bleven forelagt Cantsleren, som da trykkede det store Segl derpaa. Neppe var dette skeet, saa erholdt Davison Befaling af Dronningen, ikke at gaae til Cantsleren, førend han havde erholdt ny Instrux. En Time derpaa lod Elisabeth ham hurtigt komme, og spurgte ham, om han havde været hos Cantsleren. Paa hans bekræftende Svar, anstillede hun sig i høi Grad uvillig over hans Iilfærdighed, men befalede ikke, endnu at tøve med Fuldbyrdelsen af den underskrevne og forseglede Ordre. Davison gav Cantsleren og Geheimeraaderne Efterretning derom; men disse agtede ikke derpaa, da de ret godt vidste, at Dronningen kun søgte

et Paastud til at beklage sig over Statssecretairen og benegte den ham givne Forskrift. De affendte altsaa Greverne af Shrewsbury og Kent med den udfærdigede Befaling til Slottet Fotheringay, for ufortøvet at lade den fuldbyrde.

To eller tre Dage bemærkede Marias Tjenere med Forbauselse flere Fremmedes Ankomst til Fotheringay. Den 7de Februar meldte man Greven af Shrewsbury, og hans Embede som Lordmarschal lod Enhver strax gjette den sørgelige Hensigt af hans Besøg. Dronningen forlod Sengen, klædte sig paa, og satte sig ved et lidet Bord; hendes mandlige og qvindelige Tjenerskab stillede sig ved begge Sider. Greven traadte ind med ubedækket Hoved; ham fulgte Greven af Kent, Sheriffen og flere af Egnens Adelsmænd; og efter en kort Indledning oplæste Raadssecretairen Beal med lydelig Stemme Befalingen til Henrettelsen. Maria hørte derpaa, uden at skifte Farve, gjorde derpaa Korsets Tegn, og bød dem velkommen. Den Dag — sagde hun — hvorefter hun i saa lang Tid havde følt Længsel, var omsider indtruffen; næsten tyve Aar havde hun vansmægtet i Fængsel, uden Nytte for Andre, og sig selv til Byrde, og hun kunde ikke tænke sig nogen lykkeligere og ærefuldere Ende paa et saadant Liv, end at udgyde sit Blod for Religionen. Derpaa opregnede hun de Krænkelser, hun havde lidt, de Tilbud, hun havde gjort, og de underfundige Kunstgreb og Bedragerier af hendes Fiender, og endte, idet hun lagde Haanden paa en Bibel, som laae paa Bordet, med de Ord: "Hvad Dronningens Eders Herskerindes Død an-

mens Fuldbyrdelse, og underskrev den, men sagde til Davison, at han først skulde bære den til Walsingham, førend han bragte den til Storcantsleren. Umiddelbart derpaa blev hun igjen ængstelig, og forlangte af Davison, at han, i Forbindelse med Walsingham, skulde skrive til Paulet og Drury, at de hemmeligen skulde henrette deres Fange, og derved vise deres Kjærlighed til Dronning Elisabeth. Walsingham og Davison gjorde det. Men Paulet og Drury svarede: "Deres Liv og Gods stode til Dronningens Raadighed; men uden Lov og Dom og uden offentlig Befaling at udgyde Menneskeblod, var dem ikke muligt, da Gud og Loven havde forbudt det." Elisabeth blev herover yderst forbittret, og anbefalede Davison en vis Wingfield, der vist ikke vilde vægre sig ved at udføre dette Hverv. Davison forestillede hende, hvilken Skamplet hun derved vilde paadrage sig; men Elisabeth hørte ham neppe halvt, og gik hastigt bort. Imidlertid var den undertegnede Befaling til Marias Henrettelse bleven forelagt Cantsleren, som da trykkede det store Segl derpaa. Neppe var dette skeet, saa erholdt Davison Befaling af Dronningen, ikke at gaae til Cantsleren, førend han havde erholdt ny Instrux. En Time derpaa lod Elisabeth ham hurtigt komme, og spurgte ham, om han havde været hos Cantsleren. Paa hans bekræftende Svar, anstillede hun sig i høi Grad uvillig over hans Iilfærdighed, men befalede ikke, endnu at tøve med Fuldbyrdelsen af den underskrevne og forseglede Ordre. Davison gav Cantsleren og Geheimeraaderne Efterretning derom; men disse agtede ikke derpaa, da de ret godt vidste, at Dronningen kun søgte

et Paaskud til at beklage sig over Statssecretairen og benegte den ham givne Forskrift. De affendte altsaa Greverne af Shrewsbury og Kent med den udfærdigede Befaling til Slottet Fotheringay, for uforteøvet at lade den fuldbyrde.

To eller tre Dage bemærkede Marias Tjenere med Forbauselse flere Fremmedes Ankomst til Fotheringay. Den 7de Februar meldte man Greven af Shrewsbury, og hans Embede som Lordmarschal lod Enhver strax gjette den sørgelige Hensigt af hans Besøg. Dronningen forlod Sengen, klædte sig paa, og satte sig ved et lidet Bord; hendes mandlige og qvindelige Tjenerskab stillede sig ved begge Sider. Greven traadte ind med ubedækket Hoved; ham fulgte Greven af Kent, Sheriffen og flere af Egnens Adelsmænd; og efter en kort Indledning oplæste Raadssecretairen Beal med lydelig Stemme Befalingen til Henrettelsen. Maria hørte derpaa, uden at skifte Farve, gjorde derpaa Korsets Tegn, og bød dem velkommen. Den Dag — sagde hun — hvorefter hun i saa lang Tid havde følt Længsel, var omsider indtruffen; næsten tyve Aar havde hun vansmægtet i Fængsel, uden Nytte for Andre, og sig selv til Byrde, og hun kunde ikke tænke sig nogen lykkeligere og ærefuldere Ende paa et saadant Liv, end at udgyde sit Blod for Religionen. Derpaa opregnede hun de Krænkelser, hun havde lidt, de Tilbud, hun havde gjort, og de underfundige Kunstgreb og Bedragerier af hendes Fiender, og endte, idet hun lagde Haanden paa en Bibel, som laae paa Bordet, med de Ord: "Hvad Dronningens Eders Herskerindes Død an-

gaaer, da kræver jeg Gud til Vidne paa, at jeg aldrig har stræbt derefter, aldrig samtykket deri."

"Denne Bog," raabte Greven af Kent, "er en papistisk Bibel, følgelig er Eden ikke gyldig." — "Det er en katholsk Bibel," svarede Dronningen, "desaarsag agter jeg den saameget mere, og I maa altsaa, efter Eders egen Maade at slutte paa, ansee min Eed for desto troværdigere." Greven formanede hende til at forsage al papistisk Overtro, til sin Sjels Frelse antage den sande Tro, og modtage den aandelige Bistand af Dechanten af Peterborough, en lærd Geistlig, som Dronningen havde bestemt dertil. Men hun svarede, at hun maaskee var bedre bevandret i Controverser, end han troede; hun havde læst meget, og hørt de navnkundigste reformeerte Prædikanter, men aldrig truffet paa et Argument, som havde kunnet bevæge hende til at forlade sine Fædres Tro. Istedetfor Dechanten af Peterborough, som hun ikke vilde see, forlangte hun den endnu bestandig i Huset værende Aumonier Le Preau. Dette var den sidste og eneste Gunst, som hun udbad sig.

Man svarede, at denne Bøn ikke kunde tilstaaes, da den stred imod Guds Befaling og Landets Love og vilde bringe Commissairernes Liv og Sjel i Fare. Herpaa fulgte en lang Samtale. Maria spurgte, om hendes Søn havde forglemt sin Moder i hendes Nød, om ingen udenlandsk Magt havde intercederet for hende, og endelig, naar hun skulde døe? Meget bevæget svarede Greven af Shrewsbury: "Imorgen tidlig Klokken 8."

Efterat Greverne allerede vare staaede op, erkyndigede Dronningen sig om, hvad der var blevet af hendes to Secretairer, og da Svaret ikke tilfredsstillede hende, spurgte hun meget alvorlig: om Nau var levende eller død. Drury svarede, at han endnu sad i Fængslet. "Hvorledes!" raabte hun, "skal jeg døe, og Nau ikke? Jeg bevidner for Gud," — her lagde hun igjen Haanden paa Bibelen — "at Nau er Aarsag i min Død. Han bringer mig paa Skafottet, for at frelse sit Liv. Jeg døer for Nau. Men Sandheden vil snart være bekjendt *)."

*) Man har sagt, at denne høitidelige Forsikkring ikke fortjente nogen Tiltro; thi samme Aften havde hun efterladt Nau og Curle Legater som troe Tjenere. Den samtidige Beretning om hendes Død siger derimod, at hun i sit Testament havde yttret sin Anskuelse af Naus Opførsel, skjøndt dunkelt, forat ikke de engelske Ministre skulde lægge Mærke til Stedet og tilintetgjøre Testamentet. Dette synes ogsaa at være rigtigt. Nau skal nemlig erholde sin Gage, sin Pension og en stor Sum Penge, dog kun, naar han beviser, at han har opfyldt visse, hendes Tjenere velbekjendte Betingelser. Hun gjør overalt Forskjel imellem ham og Curle, hvem hun betragtede som forført af ham. Billighed kræver, at jeg her anfører, hvad Henry Clifford, Hertuginden af Feria's Biograph, siger om Curle. "Jeg var nærværende ved hans Død, kort før hvilken han kaldte F. Creswell og alle Andre, saavel Englændere, som Skotter, til sig, og ved sit Haab om Salighed bevidnede, at han stedse var forbleven Dronningen, sin Herskerinde, tro og hengiven i Liv og Død, trods de i Trykken udgivne Bagvaskelser og Beskyldninger, hvis Forfattere havde været altfor lettroende. Og dette sagde han, hvortil jeg selv var Vidne, med stor Høitide-

Maria havde hørt Budskabet om sin nærforestaaende Død med en Sjelero og Værdighed, som rørte og rystede alle Tilstedeværende. Saasnart Greverne vare borte, udbrød hendes Tjenerskab i Taarer og Klager; men hun paabød Taushed og sagde: "Nu er det ikke Tid til at græde, men til at glæde sig. Om faa Timer ville I see Enden paa mine Lidelser. Mine Fiender maae sige, hvad de ville, Greven af Kent har røbet Hemmeligheden, at min Religion er den egentlige Aarsag til min Død. Fatter Eder derfor, og overlader mig til min Andagt."

Efter en lang inderlig Bøn blev hun kaldet til Aftensmaaltidet. Hun spiste lidet, og drak paa alle sine Tjeneres Sundhed, der knælende takkede og bade hende, at tilgive dem de Feil, som de kunde have begaaet i hendes Tjeneste. Hun tilgav dem af Hjertet, bad ogsaa dem om Tilgivelse, ifald hun nogensinde havde været uvenlig imod dem, og endte med nogle korte Raad i Henseende til deres fremtidige Forhold. Ogsaa i disse faa Ord yttrede hun igjen den Overbeviisning, at Nau var Aarsagen til hendes Død.

Denne vigtige Nat, den sidste i hendes Liv, deelte hun i tre Dele. At ordne sine huuslige Anliggender, nedskrive sit Testament og tre Breve, til hendes Skriftefader, hendes Fætter Guise og Kongen af Frankrig,

---

lighed, og bevidnede sin Uskyldighed til det sidste Aandedrag, saa sandt som han vilde svare dertil for den Eviges Domstol. Dette troer jeg mig i min Samvittighed forpligtet til at skrive; thi han bad alle Tilstedeværende at bevidne, hvad han havde sagt paa Dødssengen."

optog den første og største Deel *). Den anden helligede hun til Andagtsøvelser. Efter at have trukket sig tilbage til sit Cabinet med sine to Kammerfruer Johanna Kennedy og Elsbeth Curle, bad og læste hun afvexlende, og søgte Trøst og Styrkelse i Jesu Lidelseshistorie og en Prædiken om den bodfærdige Forbryders Død. Omtrent Kl. 4 lagde hun sig til Hvile, men man bemærkede, at hun ikke sov; hendes Læber bevægede sig uafladeligen, og hun syntes fordybet i Bøn.

Ved Dagens første Skin samledes hendes Officianter om hende. Hun forelæste dem sit Testament, uddeelte sine Penge og Klæder iblandt dem, og sagde dem Levvel, idet hun omfavnede Fruentimmerne og rakte Mandfolkene Haanden til Kys. Grædende fulgte de hende til hendes Oratorium, hvor hun tog sin Plads lige overfor Alteret; de Andre knælede bagved hende og bade **).

Midt i Slottets store Hal var bleven opreist et Skafot, bedækket med sort Sarsch og omgivet af et lavt Rækværk. Henimod Kl. 7 bleve Portene aab-

---

*) I sit Brev til Skriftefaderen klager hun over sine Fienders Grusomhed, der negtede hende hans Bistand, og anmoder ham om at bede med hende om Natten. I Brevet til Kongen af Frankrig siger hun, at hun døde, uden at være skyldig i nogen Forbrydelse mod Elisabeth.

**) Conn siger i sin "Marias Levnetshistorie," at hun dengang, i Kraft af en af Pave Pius den Femte erholdt Bemyndigelse, havde rakt sig selv den hellige Nadvere; men dette er, som en Skrivelse fra hende til Paven beviser, aldeles feilagtigt.

Frankrig, og salvet Dronning af Skotland?" Ved disse Ord begyndte Greven af Kents Fanatisme at give efter, og det blev besluttet, at fire af hendes mandlige Tjenere og to qvindelige skulde være tilstede. Hun valgte sin Hunshovmester, sin Læge, sin Apotheker og sin Chirurg, og sine Kammerfruer Kennedy og Curle.

Toget satte sig nu i Bevægelse. Foran gik Sheriffen og hans Betjente, derpaa Pawlet, Drury og Greverne af Shrewsbury og Kent, og herpaa Dronningen af Skotland, for hvem Melville bar Slæbet. Hun havde iført sig sin rigeste Klædning, saaledes som det sømmede sig for en Enkedronning *). Hendes Gang var fast, hendes Ansigt tilfreds; uden at slaae Øinene ned, udholdt hun Tilskuernes Blikke og Synet af Skafottet, Blokken og Bøddelen, og skred igjennem Hallen med den samme yndefulde Majestæt, som hun saa ofte havde viist i lykkeligere Dage og i sine Fædres Pallads. Da hun besteeg Skafottet, rakte Pawlet hende Haan-

---

*) Den beskrives saaledes: Hendes Hovedpynt var af fiint Linon indfattet med Kniplinger; et Slør af samme Stof var slaaet tilbage, og hang ned til Gulvet. Hun bar en Kaabe af sort trykt Atlask, besat med sort Taft og garneret med Zobelskind, med et langt Slæb og Ærmer, som hang ned til Gulvet. Knapperne vare agernformige, af sort Agat og indfattede med Perler; Halskraven var à l'Italienne. Hendes Kjole var af sort figureret Atlask; derover havde hun et bagtil aabent Livstykke af carmoisinrødt Atlask med Fløiels Garnering af samme Farve. Om Halsen bar hun en Kjæde af Ambrakugler, hvortil et Guldkors var fastgjort; i Beltet hang en Rosenkrands. (Alt dette tog Skarpretteren til sig, men maatte aftræde det for en Sum Penge.)

den til Understøttelse. "Jeg takker Eder, Sir," sagde Maria, "det er den sidste Uleilighed, som jeg foraarsager Eder, og den bedste Tjeneste, I nogensinde har beviist mig."

Dronningen satte sig paa en Stol, som man holdt i Beredskab for hende. Paa hendes høire Side stode de to Grever, paa den venstre Sheriffen og Raadssecretair Beal; foran hende den i sort Fløiel klædte Skarpretter fra Tower og hans ligeledes sortklædte Hjelper. Befalingen til Henrettelsen blev oplæst, og Maria talede med lydelig Stemme til de Tilstedeværende. De maatte erindre dem, sagde hun, at hun var en souverain Fyrstinde, som ikke stod under det engelske Parlament, og som her leed Døden ved uretfærdig Vold. Dog takkede hun Gud, at han havde givet hende denne Leilighed til offentligt at bekjende sin Religion og erklære — som hun allerede oftere havde gjort — at hun aldrig havde samtykket i Dronningen af Englands Død, eller stræbt at bevirke den, eller søgt at skade hende personlig i allermindste Maade. Meget, som nu var indhyllet i Mørke, vilde komme for Lyset efter hendes Død. Men hun tilgav af Hjertet alle sine Fiender, og intet Ord til deres Skade skulde komme over hendes Læber. Her blev hun afbrudt af Dr. Fletcher, Dechant af Peterborough, som, efter at have tildraget sig hendes Opmærksomhed, begyndte at prædike, og af en, maaskee sand, maaskee fremhyklet Iver stræbte at saare den Ulykkeliges Følelse. Hans Herskerinde, sagde han, skjøndt tvungen til at øve Retfærdighed mod hendes (Marias) Legeme, var dog bekymret for hendes Sjels Frelse; hun havde affendt ham, for at føre hende fra den Kirke, hvori

hun — hvis hun fremdeles holdt fast ved den — maatte blive evig fordømt, tilbage til Christi sande Hjord; endnu kunde hun finde Naade for Guds Øine, saafremt hun angrede sin Ugudelighed, erkjendte sin Strafs Retfærdighed og takkede Elisabeth for den Gunst, som hun havde modtaget af hende. Maria bad ham flere Gange, ikke at besvære sig selv og hende. Han blev ved, hun vendte sig til Siden, han gik omkring Skafottet, indtil han atter stod for hende, og begyndte igjen at tale. Greven af Shrewsbury gjorde Ende paa denne besynderlige Scene, idet han befalede Dechanten at bede. Hans Bøn var et Ekko af hans Prædiken; men Maria hørte ham ikke; hun var fordybet i sin Andagt, og reciterede med høi Stemme og paa Latin lange Steder af Psalmernes Bog. Da hun var færdig dermed, bad hun paa Engelsk for Christi betrængte Kirke, for sin Søn Jacob og Dronning Elisabeth. Til Slutningen holdt hun Crucifixet i Veiret og raabte: "Ligesom Dine Arme, o Gud! vare udstrakte paa Korset, saaledes ville Du ogsaa optage mig i Din Barmhjertigheds Arme og tilgive mig mine Synder!" — "Naadigste Frue," sagde Greven af Kent, "I gjorde bedre i at lade saadanne papistiske Bedragerier være borte, og at bære ham i Hjertet." Hun svarede: "Jeg kan ikke holde hans Lidelsers Sindbillede i Haanden, uden tillige at bære ham i Hjertet."

Da hendes grædende Fruentimmer begyndte at klæde hende af, blandede Bødlerne sig deri, af Frygt for at miste det, der efter Skik og Brug tilkom dem. Dronningen gjorde Forestillinger, men gav strax efter, og bemærkede smilende til Greverne, at hun hverken var vant

til at lade sig afklæde ved slige Kammertjenere, eller for et saa talrigt Selskab. Da hendes Folk saae, i hvilken ynkværdig Tilstand deres Fyrstinde befandt sig, kunde de ikke undertrykke deres Følelser; men Maria lagde Fingeren paa Munden og befalede dem at tie, velsignede dem, og bad om deres Forbøn. Derpaa satte hun sig igjen. Kennedy bondt et Tørklæde med gylden Bort for hendes Øine; Bødlerne grebe hende ved Armene, og førte hende hen til Blokken; Dronningen knælede og sagde flere Gange med fast Stemme: "I Dine Hænder, o Herre, befaler jeg min Aand;" men de Tilstedeværendes Hulken og Stønnen gjorde Bøddelen forvirret. Han skjælvede, forfeilede sit Hug, og bibragte hende et dybt Saar i den nederste Deel af Hjerneskallen. Hun rørte sig ikke, og ved det tredie Hug skiltes Hovedet fra Kroppen. Da Bøddelen holdt det i Veiret, vare Ansigtsmusklerne saa krampagtigt fortrukne, at man ikke kunde gjenkjende hendes Træk. Han raabte som sædvanligt: "Gud opholde Dronning Elisabeth!"

"Og lade alle hendes Fiender omkomme saaledes!" tilføiede Dechanten af Peterborough.

"Gid alle Evangeliets Fiender maae lide en saadan Død!" raabte den fanatiske Greve af Kent endnu høiere.

Men ingen Stemme hørte man sige Amen! Partieaanden var opløst i Beundring og Medlidenhed *).

---

*) Liget blev endnu samme Dag, i Pawlets og Sheriffens Nærværelse indbalsomeret af en Læge fra Stamford og Landsbychirurgen i Fotheringay, derpaa indsvøbt i Bly, og blev liggende indtil den 1ste August, altsaa et halvt Aar, da Elisabeth gav Befaling til

Før Marias Henrettelse havde Elisabeth vaklet imellem Frygten for Skjændsel og Tørsten efter Hevn. Nu var Slaget faldet, Hevnen var tilfredsstillet, og hun søgte at undgaae Skjændselen ved at foregive Uvidenhed. Man erindrer sig, at Davison ikke expederede Ordren til Henrettelsen strax efter at den var underskreven, men beholdt den hos sig. Han havde sagt Dronningen det, men hun vogtede sig for at gjentage Befalingen, og lod endog fex Dage gaae hen, uden at omtale Sagen. Da man meldte hende Befalingens Udførelse, affecterede hun den høieste Forbauselse, svor, at hun havde troet den endnu i Davisons Hænder, udbrød i Taarer og Klager, og udgjød sig, da hendes Smerte efterhaanden sagtnedes, i Trusler med Hevn mod Ministrene, som havde benyttet hendes Mistro, anmasset sig hendes Autoritet, og uden hendes Vidende og Villie ombragt hendes gode Søster, Dronningen af Skotland. Maaskee kan hun saaledes have skuffet Mængden; men det Forslag, som hun først for faa Dage siden hemmeligen havde ladet gjøre Pawlet, beviser, at hun

---

at bisætte det med kongelig Pomp i Abbediekirken i Peterborough. I al denne Tid forbleve Marias Tjenere i streng Forvaring i Fotheringay. Derpaa bleve de frigivne, og de indfødte Franskmænd gik paa Hjemreisen over London, hvor man opholdt dem fjorten Dage, forat Nau, der hidtil for Sikkerheds Skyld var bleven i Walsinghams Huus, kunde faae Tid til ved det franske Hof at fortælle sit Eventyr saaledes, som maaskee Walsingham havde instrueret ham. Marias Liig forblev 25 Aar i Peterborough, indtil det den 11te October 1612 paa Kong Jacobs Befaling blev bragt til Westminster.

til at lade sig afklæde ved slige Kammertjenere, eller for et saa talrigt Selskab. Da hendes Folk saae, i hvilken ynkværdig Tilstand deres Fyrstinde befandt sig, kunde de ikke undertrykke deres Følelser; men Maria lagde Fingeren paa Munden og befalede dem at tie, velsignede dem, og bad om deres Forbøn. Derpaa satte hun sig igjen. Kennedy bandt et Tørklæde med gylden Bort for hendes Øine; Bødlerne grebe hende ved Armene, og førte hende hen til Blokken; Dronningen knælede og sagde flere Gange med fast Stemme: "I Dine Hænder, o Herre, befaler jeg min Aand;" men de Tilstedeværendes Hulken og Stønnen gjorde Bøddelen forvirret. Han skjælvede, forfeilede sit Hug, og bibragte hende et dybt Saar i den nederste Deel af Hjerneskallen. Hun rørte sig ikke, og ved det tredie Hug skiltes Hovedet fra Kroppen. Da Bøddelen holdt det i Veiret, vare Ansigtsmusklerne saa krampagtigt fortrukne, at man ikke kunde gjenkjende hendes Træk. Han raabte som sædvanligt: "Gud opholde Dronning Elisabeth!"

"Og lade alle hendes Fiender omkomme saaledes!" tilføiede Dechanten af Peterborough.

"Gid alle Evangeliets Fiender maae lide en saadan Død!" raabte den fanatiske Greve af Kent endnu høiere.

Men ingen Stemme hørte man sige Amen! Partieaanden var opløst i Beundring og Medlidenhed *).

---

*) Liget blev endnu samme Dag, i Pawlets og Sheriffens Nærværelse indbalsomeret af en Læge fra Stamford og Landsbychirurgen i Fotheringay, derpaa indsvøbt i Bly, og blev liggende indtil den 1ste August, altsaa et halvt Aar, da Elisabeth gav Befaling til

Elisabeth søgte nu ved Fuldbyrdelsen af sine Trusler at bevise, at hendes Smerte var oprigtig. Hun afsatte Ministrene fra deres Embeder, og befalede dem at forsvare sig ved Stjernekammeret i Anledning af Forbrydelse mod den kongelige Autoritet. Men hendes Vrede forsvandt efterhaanden. De Anklagede tilstode i al Ydmyghed deres Brøde, undskyldte sig med deres gode Hensigter, og underkastede sig Dronningens Kjendelse. Den Ene efter den Anden traadte igjen ind i Embede og Yndest, med Undtagelse af Davison *). Denne Undtagelse skyldte han sin standhaftige Vægring ved at forbinde sig med sine Colleger til Marias Forfølgelse. Han havde ikke underskrevet Forbundsbrevet, skjøndt Dronningen havde forlangt det af ham; havde unddraget sig det Hverv, at forhøre Babington og hans Medsammensvorne i Tower; havde ikke bivaanet Forhøret i Fotheringay, uagtet han var udnævnt dertil, og havde siden efter vægret sig ved, saaledes som de andre Commissairer, at undertegne den skotske Dronnings Dødsdom. Dertil kom endnu, at han under Forhøret i Fængslet ikke efterlignede sine Collegers Ydmyghed, men til sit Forsvar paa en indirect Maade beskyldte Dron-

---

*) Vi have endnu adskillige Breve, som Burleigh skrev til Elisabeth, medens han var i Unaade. Istedetfor at retfærdiggjøre sig, hengiver han sig i hendes Villie, og søger at formilde hende ved Citationer af Bibelen. I Marts blev han kaldet ind i Raadet, for at deliberere om de hollandske Anliggender, og Dronningen greb denne Leilighed til at bebreide ham hans Brøde. Hendes Heftighed var af den Beskaffenhed, at han ilede hjem og skrev et høist ydmygt og forsagt Brev til hende.

— hvis hun sørgede — ikke gjorde det, fordi Maria var død, men fordi hun var omkommen ifølge en af hendes Haand undertegnet Befaling.

Flere Dage forløb, førend hendes sande eller fremhyklede Smerte kom tilsyne. Enten vidste hun ikke, hvad der var Enhver bekjendt, eller hendes sædvanlige Ubestemthed gjorde hende tvivlraadig, om hun skulde vedkjende sig hvad der var skeet, eller vælte Skylden derfor paa sine Raader. Dagen efter Henrettelsen ankom tidligt om Morgenen (den 9de Februar) en Depesche fra Greven af Shrewsbury. Elisabeth foretog sin almindelige Spadseretour, og underholdt sig efter Tilbagekomsten med Don Antonio (Prior af Crato), den portugisiske Kronprætendent. Ved Middagstid udbredte Efterretningen sig i Staden; Klokkerne forkyndte den glædelige Begivenhed, og om Natten oplystes Mørket ved talrige Fyrværkerier. Dog hengik fire Dage med hemmelige Raadslagninger, førend Resultatet blev bekjendtgjort. Om Mandagen (14de Februar) bleve Ministrene afskedigede, og Davison sendt til Tower. Om Tirsdagen vendte den i to Maaneder fraværende Walsingham tilbage til Hoffet, og Dagen derpaa lod Dronningen Roger, Kongen af Frankrigs Kammertjener, hente, og bad ham om at forsikkre sin Herre, at Befalingen til Henrettelsen var expederet uden hendes Vidende, og at hun havde besluttet at straffe Ministrene for deres Forvovenhed. At denne Meddelelse fandt Sted saa sildigt, forklaredes derved, at Raadet havde holdt Marias Død skjult for Dronningen, og at hun blot tilfældigviis havde erfaret den i en Samtale med en Hofdame.

Elisabeth søgte nu ved Fuldbyrdelsen af sine Trusler at bevise, at hendes Smerte var oprigtig. Hun afsatte Ministrene fra deres Embeder, og befalede dem at forsvare sig ved Stjernekammeret i Anledning af Forbrydelse mod den kongelige Autoritet. Men hendes Vrede forsvandt efterhaanden. De Anklagede tilstode i al Ydmyghed deres Brøde, undskyldte sig med deres gode Hensigter, og underkastede sig Dronningens Kjendelse. Den Ene efter den Anden traadte igjen ind i Embede og Yndest, med Undtagelse af Davison*). Denne Undtagelse skyldte han sin standhaftige Vægring ved at forbinde sig med sine Colleger til Marias Forfølgelse. Han havde ikke underskrevet Forbundsbrevet, skjøndt Dronningen havde forlangt det af ham; havde unddraget sig det Hverv, at forhøre Babington og hans Medsammensvorne i Tower; havde ikke bivaanet Forhøret i Fotheringay, uagtet han var udnævnt dertil, og havde siden efter vægret sig ved, saaledes som de andre Commissairer, at undertegne den skotske Dronnings Dødsdom. Dertil kom endnu, at han under Forhøret i Fængslet ikke efterlignede sine Collegers Ydmyghed, men til sit Forsvar paa en indirect Maade beskyldte Dron-

*) Vi have endnu adskillige Breve, som Burleigh skrev til Elisabeth, medens han var i Unaade. Istedetfor at retfærdiggjøre sig, hengiver han sig i hendes Villie, og søger at formilde hende ved Citationer af Bibelen. I Marts blev han kaldet ind i Raadet, for at deliberere om de hollandske Anliggender, og Dronningen greb denne Leilighed til at bebreide ham hans Brøde. Hendes Heftighed var af den Beskaffenhed, at han ilede hjem og skrev et høist ydmygt og forsagt Brev til hende.

ningen for Løgn, og i dunkle Udtryk hentydede paa, hvad man havde forlangt af Pawlet *). For Retten opførte han sig med mere Tilbageholdenhed, end Klogskab. Paa Kronadvocaternes Forhaanelser svarede han: Dersom han bekjendte sig skyldig, saa vilde han besmitte sit Rygte; at stride med Dronningen forbød hans Pligt som Undersaat ham; han vilde altsaa blot sige, at han havde handlet i den Overbeviisning, at han adlød Dronningens Befalinger, og anbefalede sig iøvrigt til hendes Naade. Herpaa blev han dømt til at betale en Bøde af 10,000 Pund Sterling og forblive i Fængsel saa længe, som det behagede Dronningen. Skatkammeret

*) Paa det Spørgsmaal: 1) Paalagde Hendes Majestæt Eder ikke at holde Ordren hemmelig og ikke at omtale den for Nogen? svarede han: hun havde givet ham den uden en saadan tilføiet Befaling, hvilket han kunde bevidne for Gud. — 2) Befalede hun Eder, at lade det store Segl paatrykke? — Han svarede bekræftende, og anførte Omstændigheder, der, som han troede, vilde erindre hende om denne Befaling. 3) Befalede hun Eder ikke under Livsstraf, ei at lade den komme ud af Eders Hænder, efterat det store Segl var paatrykt? — Han forsikkrer ved Gud, at han ikke erindrer sig nogen saadan Befaling, og at han ikke har erholdt den. 4) Befalede hun Eder at levere den til Nogen? — Hun havde ikke befalet ham det udtrykkeligt, men han havde aldrig tvivlet om at det jo var hendes Villie, at den skulde expederes. 5) Sagde hun Eder ikke fer til syv Dage senere, at hun vidste at vælga en bedre Vei? — Hertil svarede han: Ved Modtagelsen af et Brev fra Hr. Pawlet i Anledning af en Sag, "som hun bedst kjender," sagde hun, at Sagen skulde skee anderledes, hvorom jeg overlader de nærmere Omstændigheder til hendes egen Erindring.

confiskerede hele hans Formue, og nagtet Dronningen levede sytten Aar endnu, vilde hun dog aldrig benaade ham. Hun var døv mod hans gjentagne Bønner, og selv den unge Grev Essex bad i sin høieste Gunsts Periode forgjeves for Davison. Maaskee vilde hun ved denne Strenghed overtyde Verden om sin Oprigtighed; i ethvert Tilfælde opnaaede hun et vigtigt Øiemed: hun lukkede Munden paa sin Fange, som Hevngjerrighed eller Haab om at retfærdiggjøre sig havde kunnet bevæge til at aabenbare den hemmelige Historie om Fremgangsmaaden imod Maria og hans Monarkindes uværdige Kunstgreb og forbryderske Hensigter.

Høist besynderligt er det, men der forløb fire Uger, førend Kongen af Skotland erholdt en paalidelig Efterretning om sin Moders Henrettelse. Han udbrød i Taarer, og talede om Intet, uden Hevn; Folket deelte hans Vrede, og Stænderne tilbøde sig at vove Liv og Gods i denne Nationalkamp. Robert Carey, Lord Hunsdon's Søn, der overbragte en Skrivelse fra Elisabeth, vilde være bleven et Offer for Skotternes Raserie, havde ikke Kongen sendt ham en Vagt til Beskyttelse. Dronningen forsikkrede i hiint Brev den unge Monark, at hun ikke var Skyld i Marias Død; Ministrene, der havde foranlediget den uden hendes Vidende, skulde blive straffede med Strenghed, og hun selv vilde erstatte ham hans Moder, hvis Domfældelse ikke skulde være til Skade for hans Rettigheder og Forventninger. Elisabeths Tilhængere ved det skotske Hof understøttede hendes Sag. De formanede Kongen til at betænke, at han nu var nærmeste Arving til den engelske Krone, han skulde ikke forskjertse den glimrende

Arv ved at fornærme en Fyrstinde, som alene kunde berøve ham den, og ikke forlade sig paa den uvisse Venskabsforbindelse med fremmede Magter, som foregave at have hans Ære for Øie, men egentlig kun sigtede til egen Fordeel. Efterhaanden svandt hans Forbittrelse, Klogskabens Stemme qvalte Skriget om Hevn, og den Lethed, hvormed han beroligede sig, vakte hos Nogle Mistanke om, at han, om han end havde næret barnlige Følelser for Maria, dog var ret vel tilfreds med hendes Død, der skilte ham ved en Medbeilerinde.

Henrik den Tredies Hevn var lige saa uskadelig. Hans Æresfølelse havde befalet ham at erklære Elisabeth, at han vilde betragte en Enkedronnings af Frankrigs Henrettelse som en den franske Krone tilføiet Fornærmelse; men de borgerlige Krige, hvori han var indviklet, tillode ham ikke at realisere Truselen; og desuden kunde en Begivenhed, der formindskede den ham fremfor Alle forhadte Hertug af Guises Indflydelse, ikke være ham ganske ubehagelig. — Efterat Maria's Hoved var faldet, søgte begge Magter igjen at knytte deres tidligere venskabelige Forhold.

---

og paa Øen Terceira adspredte Tilhængere af hans Datter, men ingenlunde kunde tænke paa nogen Transport af Tropper fra Brasilien selv. De europæiske Magter vare sysselsatte med at løse det store orientalske Spørgsmaal, og kunde for det første endnu ikke henvende deres Opmærksomhed paa Portugal. I England erklærede vel Whigpartiet sig meget bestemt for Donna Maria, men det vigtige Anliggende om den irlandske Emancipation, i Forbindelse med Orientens, tillod dem kun at tænke lidet paa Portugal. Torierne og Tory-Ministeriet vare derimod afgjort stemte for Miguel, trods hans Illegitimitet. Deels vare de altid tilbøielige til at begunstige den absolute Magt imod den constitutionelle, deels haabede de at lade Miguel betale Anerkjendelsen af hans Krone med store Fordele for England. I Frankrig var det liberale Ministerium imod Miguel, men det senere royalistiske Ministerium Polignac igjen for ham. Ultraerne, Jesuiterne vare alle hans erklærede Tilhængere. De forglemte den ellers af dem for saa hellig agtede Legitimitet, den ellers af dem saa dybt afskyede revolutionaire Usurpation, efterdi i dette Tilfælde den legitime Dronning var constitutionel, men den usurperende Konge en Ultra. Dog til alle Tider antog man Grundsætninger kun for Fordelens Skyld, og naar hine strede mod denne, bleve de opoffrede for den. Ikke Ideen, men Nytten er den Herskende.

Don Pedro havde sendt sin Datter til Europa. Hun befandt sig i England i en meget sørgelig Stilling. Kong Georg den Fjerde behandlede hende personligen med Velvillie, men gjorde Intet for hende. Wellington gjorde derimod Alt, hvad der kunde ge-

Pedro ønskede imidlertid at forene sin Datters Interesse paa det Inderligste med sin Broders. Desaarsag forlovede han Donna Maria med Don Miguel, og udnævnte denne til Portugals Regent under hans Bruds Mindreaarighed. Men Miguel var aldrig saa snart vendt tilbage fra Wien til Lissabon, for at overtage Regentskabet, førend han benyttede Præste-, Adels- og Pøbelpartiets Had imod den constitutionelle Regjering, opvakte en Revolution, omstyrtede Forfatningen, og ved en venal Cortes-Forsamling lod sig erklære for uindskrænket Konge af Portugal. Det syntes denne lidenskabelige Yngling ufaaleligt, blot at være Regent, og ikke selv Konge, at staae under et Barn, istedetfor selv ene at overtage Herredømmets Tøiler.

Dette Skridt stødte altfor meget an imod Legitimitetens Grundsætninger, til at de europæiske Hoffer skulde have erkjendt den nye Konge, og Miguel behandlede desuden de Constitutionelle og den legitime Dronnings Tilhængere med en saa umenneskelig Grusomhed, at der hævede sig et almindeligt Forbittrelsesskrig imod ham over hele Europa. Men uden at være erkjendt af Udlandet, befæstede han sig dog i sin usurperede Magt. De absolute Royalister og Præstepartiet hyldede ham, fordi han handlede i deres Aand. De Constitutionelle, der af samme Grund erklærede sig for Donna Maria, vare det mindre Antal, og maatte deels forlade Landet, deels bleve de skareviis henrettede eller slæbte i Fængsel. Pedro var saa bunden ved Brasilianernes Ulyst til at opoffre sig for deres gamle Moderland, at han kun med Møie tilveiebragte de fornødne Penge til at understøtte de i England, Frankrig

og paa Øen Tercéira adspredte Tilhængere af hans Datter, men ingenlunde kunde tænke paa nogen Transport af Tropper fra Brasilien selv. De europæiske Magter vare sysselsatte med at løse det store orientalske Spørgsmaal, og kunde for det første endnu ikke henvende deres Opmærksomhed paa Portugal. I England erklærede vel Whigpartiet sig meget bestemt for Donna Maria, men det vigtige Anliggende om den irlandske Emancipation, i Forbindelse med Orientens, tillod dem kun at tænke lidet paa Portugal. Torierne og Tory-Ministeriet vare derimod afgjort stemte for Miguel, trods hans Illegitimitet. Deels vare de altid tilbøielige til at begunstige den absolute Magt imod den constitutionelle, deels haabede de at lade Miguel betale Anerkjendelsen af hans Krone med store Fordele for England. I Frankrig var det liberale Ministerium imod Miguel, men det senere royalistiske Ministerium Polignac igjen for ham. Ultraerne, Jesuiterne vare alle hans erklærede Tilhængere. De forglemte den ellers af dem for saa hellig agtede Legitimitet, den ellers af dem saa dybt afskyede revolutionaire Usurpation, efterdi i dette Tilfælde den legitime Dronning var constitutionel, men den usurperende Konge en Ultra. Dog til alle Tider antog man Grundsætninger kun for Fordelens Skyld, og naar hine strede mod denne, bleve de opoffrede for den. Ikke Ideen, men Nytten er den Herskende.

Don Pedro havde sendt sin Datter til Europa. Hun befandt sig i England i en meget sørgelig Stilling. Kong Georg den Fjerde behandlede hende personligen med Velvillie, men gjorde Intet for hende. Wellington gjorde derimod Alt, hvad der kunde ge-

om Aftenen. Paa denne Tid nødte et Vindstød Susanna til at rebe sine Seil, men snart gav et Kanonskud os at forstaae, at vi ikke havde Lov til at sørge for vor Farts Sikkerhed. Det Samme vederfaredes ogsaa Briggen Minerva, og begge Skibe vare nødte til igjen at løbe for fulde Seil, med Fare for at sætte deres Master til, ja endog at kuldseile. For nu at undgaae de engelske Batteriers Ild, vare vi nødte til med den yderste Nøiagtighed at passe paa deres Manøvrer og følge dem. — Vi seilede indtil om Eftermiddagen den 17de under de to engelske Fregatters Ledsagelse; derpaa skiltes den ene fra os, den anden ledsagede os uafladeligt, og vedblev, ved den ringeste Afvigelse, som Vindens Magt gjorde nødvendig, at samle os igjen ved skarpladte Kanonskud."

Endelig, den 24de, seilede ogsaa den anden engelske Fregat bort, og Saldanha besluttede nu at gaae til Brest, hvor han ankom den 30te. Hans energiske Protestation imod Englands mod al Folkeret stridende Opførsel tjente naturligvis ikke til Andet, end at gjøre de portugisiske Flygtningers Sag i England endnu misligere. England undskyldte sin Fremgangsmaade med, at det havde maattet være betænkt paa at opretholde sin Handel med Portugal, og at Don Miguel vilde have antastet den, naar England ikke havde forhindret den fiendtlige Udrustning imod Terceira.

I Brest bleve Portugiserne under det daværende moderate Ministerium Martignac meget godt modtagne. En Deputation af Borgerskabet erklærede General Saldanha: "De kjendte Modet hos de ædeltsindede Forsvarere af de Institutioner, som vare givne

af en af de engelske Fregatter, hvorved en Portugiser mistede Livet. Uden Vaaben og uskikket til at gjøre Modstand, maatte Saldanha underkaste sig Magten. Den engelske Commodore Walpole erklærede ham paa den meest uforskammede Maade og med Tilsidesættelse af alle brugelige Former, han skulde strax, strax adlyde og forføie sig bort. Saldanha fortæller selv: "Himmel, Jord, Konger og Nationer skulle erfare, at, medens jeg ilede i høieste Grad med at skrive mit Svar, Kanonerne paany begyndte at tordne og Kuglerne at flyve ind i vor Takkelage. Alt dette fandt Sted i en Havn, som tilhørte Dronning Donna Maria den Anden, Hans Brittiske Majestæts Veninde og ældste Allierede. Jeg bød derfor enhver Fare Trods, besteeg en Baad, og lod mig roe til Commodoren selv, hvem jeg overleverede mit Brev; men istedetfor Svar, erholdt jeg blot en gjentagen Anmodning om at forlade Havnen, og nye Trusler i Tilfælde at jeg ikke vilde adlyde. Jeg vendte herpaa tilbage til mit Skib Susanna, og bemærkede til min store Forbauselse ved min Ankomst, at de fire Transportskibe befandt sig imellem de to engelske Fregatter, som havde rettet deres Kanoner og vare beredte til at bore os i Sænk, dersom vi tøvede længere med at forlade Havnen. Da jeg nu indsaae, at en længere Modstand ikkun vilde tjene til at udsætte et stort Antal af Deres Majestæts Undersaatter til ingen Nytte, og da jeg desuden betragtede mig som Krigsfange imellem to engelske Fregatter, saa befalede jeg Transportskibene at følge Fregatterne, der styrede mod Nordost. Efterat vi paa denne Maade havde forladt Havnen Kl. 4 om Eftermiddagen, seilede vi indtil Kl. 8

om Aftenen. Paa denne Tid nødte et Vindstød Susanna til at rebe sine Seil, men snart gav et Kanonskud os at forstaae, at vi ikke havde Lov til at sørge for vor Farts Sikkerhed. Det Samme vederfaredes ogsaa Briggen Minerva, og begge Skibe vare nødte til igjen at løbe for fulde Seil, med Fare for at sætte deres Master til, ja endog at kuldseile. For nu at undgaae de engelske Batteriers Ild, vare vi nødte til med den yderste Nøiagtighed at passe paa deres Manøvrer og følge dem. — Vi seilede indtil om Eftermiddagen den 17de under de to engelske Fregatters Ledsagelse; derpaa skiltes den ene fra os, den anden ledsagede os uafladeligt, og vedblev, ved den ringeste Afvigelse, som Vindens Magt gjorde nødvendig, at samle os igjen ved skarpladte Kanonskud."

Endelig, den 24de, seilede ogsaa den anden engelske Fregat bort, og Saldanha besluttede nu at gaae til Brest, hvor han ankom den 30te. Hans energiske Protestation imod Englands mod al Folkeret stridende Opførsel tjente naturligviis ikke til Andet, end at gjøre de portugisiske Flygtningers Sag i England endnu misligere. England undskyldte sin Fremgangsmaade med, at det havde maattet være betænkt paa at opretholde sin Handel med Portugal, og at Don Miguel vilde have antastet den, naar England ikke havde forhindret den fiendtlige Udrustning imod Terceira.

I Brest bleve Portugiserne under det daværende moderate Ministerium Martignac meget godt modtagne. En Deputation af Borgerskabet erklærede General Saldanha: "De kjendte Modet hos de ædeltsindede Forsvarere af de Institutioner, som vare givne

affende en endnu større Flaade til dens formelige Erobring. Terceiras Blokade blev proclameret i Lissabon den 27de Februar 1829, efterat den sikkre Efterretning var indløben, at Blokadeskibene vare ankomne for Øen. Denne Eskadre gik meget voldsomt frem imod alle Handelsskibe, som lode sig see i Nærheden af Øen, og skaanede ei engang det engelske Flag. I Tillid til Wellingtons hemmelige og aabenbare Gunst tillode Miguelisterne sig enhver Uforskammenhed selv imod britiske Undersaatter, og de engelske Oppositionsblade beklagede sig paa det bittreste over den Taalmodighed, hvormed Ministeriet saae paa de Fornærmelser, som de engelske Skibe Halkin og Conach lede af Don Miguels Eskadre for Terceira. Ogsaa to amerikanske Skibe bleve tagne, for hvilke Portugal dog senere maatte give Erstatning.

Det kostede Don Miguel ikke liden Møie at sammenbringe en Sømagt, for at erobre Terceira, da hans Finantser og Portugals Tilstand overhovedet vare i høieste Grad udtømte. Først den 16de Juni 1829 løb Expeditionen ud fra Lissabon. Men endnu førend den var ankommen for Øen, lykkedes det Grev Villaflor, der i Dronning Marias Navn skulde overtage Commandoen paa Terceira, at lande paa Øen (den 22de Juni), uagtet hans Skib blev beskudt af Miguels Blokadeskibe. Den 23de nedlagde den provisoriske Regjeringsjunta sin Magt i Villaflors Hænder, der mynstrede Besætningen og overleverede den en af Donna Maria egenhændigen broderet Fane. Der herskede den meest levende Enthusiasme paa Øen, og man var beredt til at forsvare sig paa det tappreste mod

destomindre de øvrige portugisiske Flygtninger at udføre deres Plan, og at gjøre Terceira til en betydelig Vaabenplads for deres Partie. Vel bleve endnu nogle, deels fra England, deels fra Frankrig afseilede Skibe med portugisiske Flygtninger ved de to engelske Fregatter afholdte fra at lande paa Terceira; dog alligevel lykkedes det det nordamerikanske Skib, James Cropper, at bringe 7 til 800 Mand uskadte i Land paa Øen. Uagtet Englænderne anholdt Skibet, og Capitainen paa Pallas, Fitz Clarence, selv begav sig ombord paa det, bleve de dog skuffede ved Nordamerikanerens Rolighed, der anstillede sig ganske uskyldig og vidste at sysselsætte dem med Læsningen af den nyeste Avis fra London, medens han holdt Flygtningerne skjulte i Skibsrummet. Man tillod ham at lande paa Terceira, for at tage friskt Vand ind, og han benyttede strax denne Leilighed til at udskibe alle Portugiserne. Naturligviis herskede der ikke nogen meget venskabelig Stemning imellem Englænderne paa Fregatten og de paa Terceira værende Portugisere, og da Fregatten Pallas sendte Folk i Land, for at forsyne sig med friskt Vand, skal det være kommet til blodige Optrin imellem de engelske Matroser og de portugisiske Skildvagter.

Englænderne trak imidlertid endnu i Løbet af Februarmaaned deres Skibe tilbage, idet de bleve afløste af Don Miguels egen Blokade-Eskadre. Saasnart nemlig Usurpatoren erfarede, at den retmæssige Dronnings Tilhængere havde valgt Terceira til Basis for deres fremtidige Operationer, udrustede han nogle Skibe, for dermed foreløbigen at blokere Øen og forhindre enhver Landing af de Constitutionelle, indtil han kunde

Dronningens Frivillige. Den følgende Morgen i Dagbrækningen viste Eskadren sig, for bedre at skjule sine Bevægelser, under Landet, lige overfor Bugterne, vestlig for Angra og Slottet; men derpaa, da Vinden blev stærkere, og Regnbyger formørkede Horizonten, forandrede Eskadren sin Stilling, og viste sig pludseligt i Bugten ved Villa de Praya. Landets Nærhed, Taagen og Regnskyllene skjulte dens Bevægelser, saa at man først Kl. 11 bemærkede Linieskibet Juan den Sjette, som dannede Avantgarden, fulgt af alle Eskadrens Skibe, med Undtagelse af Corvetten, som man havde ladet blive tilbage paa Høiden af Angra. Havnens Fort begyndte Ilden, som Eskadren besvarede, idet den fortsatte sin Bevægelse saa langt som Vandet tillod det; derpaa kastede den Anker, strøg sine Seil, og fortsatte en velvedligeholdt Kanonade; Fortet, der ligeledes vedblev at fyre, beskadigede snart Linieskibet, ødelagde en Deel af dets Takelage, og saarede meget af dets Mandskab. Forgjeves prøvede Fienden paa at skræmme de Frivillige i Fortet ved Ilden fra hundrede Kanoner; de tænkte kun paa det dem betroede Forsvar, og oppebiede med koldt Blod Fiendens Udskibning. Klokken 4 sendte denne, uden et Øieblik at ophøre med sin Ild, en Colonne i sine Angrebsbaade, og angreb Fortet Espirito Santo. Strax blev der affendt Forstærkninger, for at understøtte dette Punkt, og de tappre Soldater begyndte, under Ilden fra den fiendtlige Flaades Batterier og fra de to Kanonbaade, som dækkede Landingen, en saa vel vedligeholdt Geværild, at det lykkedes dem at tvinge nogle Landingsfartøier til Retirade. Imidlertid stormede det større Antal af de fiendtlige Tropper dristigen op ad Klip-

Don Miguels Angreb. Man opkastede nye Forstandsninger og Batterier, for at gjøre Fiendens Landing endnu vanskeligere. Besætningen var i det Hele 1800 Mand stærk. — Don Miguels Flaade bestod, i Forening med den allerede tidligere for Øen stationerede Blokade-Eskadre, af 1 Linieskib, 3 Fregatter, 2 Corvetter, 5 Brigger og 3 mindre Skibe. De førte 7 Bataillоner Landingstropper og et godt Artillerie med sig. Den hele Styrke beløb sig til 3500 Mand. Der skal ogsaa have befundet sig Dommere og Bødler om bord, for at afstraffe de Constitutionelle paa Terceira. Denne Flaade ankom ved de azoriske Øer den 19de Juli, altsaa efter en usædvanlig lang og møisommelig Fart, og landede paa St. Michael, en Don Miguel hengiven Øe. Tropperne befandt sig i en slet Tilstand, og lede af Sygdomme. Først efter nogle Ugers Forløb vare de igjen satte i Stand til at foretage Angrebet paa Terceira, som blev udført den 11te August og med Skamme strandede paa de Constitutionelles Tapperhed. Grev Villaflor giver selv følgende Beretning derom: "Den 29de Juli om Aftenen viste den fiendtlige Eskadre sig, 20 Seilere stærk, paa Høiden af Øen. Hvad enten den nu blev opholdt af Havblikket eller af Sønden- og Sydostvindene, hvad enten den fæstede Tro til de bagtalerske Rygter, som man udbredte angaaende Befolkningens Aand og Stemning, og ventede indvortes Uroligheder, for at lette sine Operationer, eller den vilde forene forskjellige Angrebsmidler — nok, den vedblev at lavere indtil den 10de August. Paa denne Dag bemærkede jeg dens Hensigt, at angribe Villa de Praya, hvis Besætning var betroet til den tappre Bataillon af

tilige Stilling rørte de ædelmodige Frivilliges Hjerte, og da de i deres overvundne Fiender blot saae de forførte Offere, saa opfordrede de dem til Overgivelse, med den Forsikkring, at de ikke havde noget at befrygte. Man kastede Reeb til dem, nogle af vore Frivillige klattrede ned ad Klipperne, og frelste de Ulykkelige fra Afgrunden, ved hvilken de befandt sig. Fienden forberedte et andet Angreb paa den høire Side af Bugten. Han ankom snart, understøttet af sine Skibes Ild; men da vort Feldtartillerie borede den første af hans Baade i Sænk, trak de andre sig tilbage, under Seiersraabet, som gjenlød paa hele Kysten, og under vore Batteriers Ild, der havde bragt Uorden i den fiendtlige Linie. Imidlertid var det blevet mørkt, og Søen gik høit; desaarsag lod Chefen paa det fiendtlige Linieskib de landede Tropper i Stikken, og gav Resten af Eskadren Signaler; Skibene kappede i Hast deres Touge, forlode Bugten, og hidsede Seil, hvilket Alt de ikke havde kunnet gjøre, dersom jeg havde havt Tid til at stille et større Antal Kanoner af grovere Caliber i Batteriet, eller naar jeg tidligere havde erholdt de af mig forlangte Mørsere. Fienden mistede paa denne Dag alle de Stridskræfter, hvormed han havde angrebet vor venstre Flanke. De beløb sig efter mine Jagttagelser til 800 eller 1000 Mand, af hvilke 338 bleve fangne. De Andre bleve fordetmeste dræbte paa Klipperne eller druknede, hvilket Ligene beviste, der allerede bleve drevne op paa Kysten. Fienden mistede ogsaa adskillige Officerer, blandt andre Oberstlieutenant Azaredo og Major Don Gileanos da Costa. Den Første var, dødeligt saaret, Vidne til vor Seier; faa Øieblikke efter

perne, klattrede op paa Fortet Espirito Santo, der blev rømt, og nogle af dem trængte ind i det. Fiendens Hensigt var at bemægtige sig Fortet paa Toppen af Klippen saavelsom Høiderne paa vor venstre Flanke, for at dække sine videre Operationer; men de Frivilliges Tapperhed tilintetgjorde denne Plan. Klattrende op ad Høiene, som beherske Fortet, trængte de ind med fældet Bajonet, fordreve Fienden, og besatte Klippespidsen. Fienden, skrækket af Ilden, som knuste hans Baade, og sysselsat med en anden Colonne, der var rettet imod vor høire Flanke, trak sine Baade tilbage, saa at hans første Colonne, der bestod af hans bedste Tropper, blev tilbage mellem Havet og do af vore Skarpskytter besatte utilgjængelige Høie. I dette Øieblik rykkede de af Øens Tropper, der vare brudte op i Begyndelsen af Angrebet, ind i Villa de Praya. Fiendens første Colonne, berøvet sin Chef og adskillige dødelig saarede Officerer, og angreben af en Hagel af Kugler, blev paa det fuldstændigste dreven paa Flugt. Fortvivlende raabte Soldaterne med høit Skrig efter deres Baade; men forgjeves; de vedbleve at være udsatte for vor Ild, og de fiendtlige Skibe rettede imidlertid deres mod Kysten. Medens Eskadrens Skyts fyrede mod alle Dele af Praya og de nærliggende Høie, svarede vore Forter med et saare lidet Antal Kanoner, der blev betjent af Kystartillerister, paa hundrede Ildsvælg. Fienden, forladt paa Klipperne, ad hvilke Vandet steeg høiere og høiere, kunde hverken udbrede sig eller tage Flugten, og var nær ved at fortvivle, da han meente, at vi, efterlignende de Befalinger, som han havde erholdt, vilde aldeles negte ham Pardon. Disse Ulykkeliges skræk-

de fra England og Frankrig senere ankomne Flygtninger blev Terceiras Besætning anseeligt forstærket, og man regnede den i Slutningen af Aaret til næsten 5000 Mand. Den havde Overflødighed af Alt, og befandt sig i en saa kraftig Tilstand, at man havde isinde, næste Aar at foretage et Angreb paa Portugal. Ogsaa ventede man det i Dronning Marias Navn under hendes Mindreaarighed for Portugal udnævnte Regentskab, der indtil videre skulde residere paa Terceira og bestod af Marquis de Palmella, Marquis de Valença og Hr. Guerreiro (forhenværende Justitsminister under Cortes).

Foruden Terceira *), erkjendte ogsaa Goa, den gamle Hovedstad for de portugisiske Besiddelser i Ostin-

---

*) Terceira, Romerne bekjendt under Navnet Tertiaria, er den første Øegruppe af Azorerne (en Vesten for Afrika beliggende, Portugal tilhørende Øegruppe, der bestaaer af 9 Øer, som have et Fladeindhold af 53 Qvadratmile og 200,000 Indvaanere). Terceira er 15 franske Mile lang, 6 bred, 22 i Omfang, og er omgiven af steile Klipper, der gjøre den utilgjængelig, med Undtagelse af nogle Punkter, som dog ere beskyttede af stærke Fæstningsværker. Det Indre af Terceira er meget behageligt, Jordbunden er meget frugtbar, i Særdeleshed paa sydlige Landes Producter, og rigelig forsynet med Vand. Øens Folkemængde beløber sig til 60,000 Sjele. I Portugals Historie er den bleven berømt ved Alphons den Sjettes Forviisning, der døde her 1563. Øen indeholder to Stæder, Angra og Prapa. Den første er Hovedstaden for samtlige Azorer, har en god Havn, 6000 Indvaanere, og forsvares af to befæstede Slotte. Prapa har en af Handelen meget oplivet Havn og 4000 Sjele.

rede han, forbauset over den Ædelmodighed, hvormed man behandlede hans Kamerater. Endelig bleve de fire Kanonschalupper ladte i Stikken, der havde dækket Landgangen. Ogsaa den anden Colonnes Tab maa have været betydeligt, formedelst Umuligheden af at redde Mandskabet, der befandt sig ombord paa de ødelagte og kantrede Baade; endvidere forkyndte Fangerne, at mange Mennesker bleve saarede ombord paa Linieskibet, blandt andre, ved en Splint, Oberstlieutenant Doutel, som commanderede den anden Brigade. Stykker af ødelagte Baade, nogle Barkasser, som man havde ladt i Stikken, og et stort Antal Liig bleve skyllede op paa Kysten. Vort Tab beløb sig til 9 Døde, hvoriblandt tre Officerer, og 25 Saarede. Dette er Udfaldet af Fiendens første, og sandsynligviis ogsaa sidste Forsøg imod Trostabens Bolværk. Besætningen opførte sig som det anstaaer Forsvarere af en saa hellig Sag."

Miguelisterne vare saa fuldstændigt slagne, at de ikke kunde vove noget nyt Angreb paa Terceira. De efterlode kun nogle Skibe, for at fortsætte Blokaden; men de øvrige vendte tilbage til Lissabon, hvor de ankom i Begyndelsen af September i en sørgelig Tilstand. Don Miguel hevnede sig paa Villaflor ved at han confiskerede hans Godser i Portugal og tillod Pøbelen at plyndre og ødelægge hans Pallads i Lissabon. Terceira forblev rolig den hele øvrige Deel af Aaret. Blokadeskibene holdt sig bestandig flere Mile borte fra Øen, forhindrede ikke, at endnu flere Skibe med Flygtninger ankom dertil, og forsvandt fuldkomment den 17de December. Ved de Miguelister, som bleve fangne den 11te August og gik over til de Constitutionelle, saavelsom

de fra England og Frankrig senere ankomne Flygtninger blev Terceiras Besætning anseeligt forstærket, og man regnede den i Slutningen af Aaret til næsten 5000 Mand. Den havde Overflødighed af Alt, og befandt sig i en saa kraftig Tilstand, at man havde isinde, næste Aar at foretage et Angreb paa Portugal. Ogsaa ventede man det i Dronning Marias Navn under hendes Mindreaarighed for Portugal udnævnte Regentskab, der indtil videre skulde residere paa Terceira og bestod af Marquis de Palmella, Marquis de Valença og Hr. Guerreiro (forhenværende Justitsminister under Cortes).

Foruden Terceira*), erkjendte ogsaa Goa, den gamle Hovedstad for de portugisiske Besiddelser i Ostin-

*) Terceira, Romerne bekjendt under Navnet Tertiaria, er den første Øegruppe af Azorerne (en Vesten for Afrika beliggende, Portugal tilhørende Øegruppe, der bestaaer af 9 Øer, som have et Fladeindhold af 53 Qvadratmile og 200,000 Indvaanere). Terceira er 15 franske Mile lang, 6 bred, 22 i Omfang, og er omgiven af steile Klipper, der gjøre den utilgjængelig, med Undtagelse af nogle Punkter, som dog ere beskyttede af stærke Fæstningsværker. Det Indre af Terceira er meget behageligt, Jordbunden er meget frugtbar, i Særdeleshed paa sydlige Landes Producter, og rigelig forsynet med Vand. Dens Folkemængde beløber sig til 60,000 Sjele. I Portugals Historie er den bleven berømt ved Alphons den Sjettes Forviisning, der døde her 1563. Øen indeholder to Stæder, Angra og Praya. Den første er Hovedstaden for samtlige Azorer, har en god Havn, 6000 Indvaanere, og forsvares af to befæstede Slotte. Praya har en af Handelen meget oplivet Havn og 4000 Sjele.

Hvor umenneskelig grusomt Don Miguel end gik frem imod Donna Marias og Constitutionens gamle Tilhængere, var dog Dronningen og hendes Partie endnu ikke tilfredse dermed, og saare ofte blandede den af Præster ophidsede Pøbel sig i Justitien, og myrdede de Offere, som Retten havde frikjendt. Disse Grusomheders Historie er meget sørgelig og en af Skampletterne paa vort Aarhundrede. En stor Deel af Brøden falder England til Last; thi det er et Factum, at enhver gunstig Efterretning fra England gjorde Don Miguel overmodig og forledede ham til haardere og haardere Forholdsregler, medens ugunstige Efterretninger indjoge ham Skræk og en Tidlang gjorde ham mild og naadig. Imidlertid ere heller ikke de Constitutionelle selv uden al Brøde, idet de ved afmægtige Conspirationer stedse paany opæggede deres Fienders Had.

Allerede Begyndelsen af Aaret 1829 betegnedes af blodige Gjerninger. General Moreira stillede sig i Spidsen for en Sammensværgelse i Lissabon selv. Han haabede at bringe Linietropperne paa sin Side, efterdi de hadede de af Don Miguel begunstigede kongelige Frivillige, efterdi de fik deres Sold slet betalt, og fordi der endnu var mange hemmelige Constitutionelle i deres Rækker. Han haabede fremdeles at kunne befrie de talrige Constitutionelle, som sadde i Fængslerne. Hans Plan var, Natten imellem den 9de og 10de Januar (1829) at bemægtige sig det faste Slot i Lissabon, San Julian, hvor de fleste Fanger sadde, og at proclamere Donna Maria som Dronning. Men han indsaae ikke, hvor svagt hans Partie var, og ved Forræderie erholdt Don Miguel Efterretning om Sammensvær-

frygte. Hans eget Partie, de absolute Royalisters og Præsternes, var det talrigste og derved det herskende i Landet. Men det deelte sig igjen i to Masser, af hvilke den ene mere hang ved Don Miguel selv, den anden mere ved hans Moder, Johan den Sjettes Enke, den spanske Kong Ferdinand den Syvendes Søster, Dronning Charlotte.

Til Don Miguels Partie hørte den største Deel af Ministrene, den indflydelsesrige Hertug af Cadaval, Adelen, Linietropperne. Det understøttedes af England. Til den gamle Dronnings Partie hørte det mindre Antal af Ministrene, i hvis Spidse imidlertid den energiske Greve de Bastos, en 84aarig Olding, stod; endvidere Præsterne, Pøbelen og de kongelige Frivillige. Marquis de Chaves, der tidligere havde spillet en stor Rolle blandt Absolutisterne, havde tabt sin Indflydelse. Don Miguel kunde ikke tilgive ham, at han engang var bleven udraabt til Konge under Navn af Manuel den Anden. — Han klagede over Utaknemmelighed, det hed, at han var bleven vanvittig, og han er siden død. — I Grunden fandt der ingen erklæret Skilsmisse Sted imellem Don Miguel og hans Moder. Sønnen var bestandig grusom nok til at tilfredsstille Moderens Blodtørst, og kun naar han, idetmindste tilsyneladende, laante Øre til de fremmede Magters alvorlige Forestillinger, og antog Mine af at ville vende tilbage til nogen Maadeholdenhed, klagede Moderen over hans feige Eftergivenhed, og truede med Oprør. Da gik Absolutisternes Fanatisme saa vidt, at man hist og her foreslog at gjøre Dronning Charlotte til Regentinde, for at kunde myrde alle Constitutionelle.

fodede i Gadeskarnet og høre paa en Tale af Pater Bonaventura. Paa Henrettelsespladsen bleve de Ulykkelige opstillede foran Galgen. Bødlerne grebe fat paa dem i den Orden, hvori de vare ankomne, saa at Henrettelsen begyndte med den Yngste. Den varede et Qvarteer; man huggede Hovedet af ham i de Andres Nærværelse, og opplantede det paa Skafottet. Begge de unge Mennesker døde med Mod, uden at have sagt et Ord. De to Følgende udviste endnu mere Mod og Foragt for Livet. Den brasilianske Capitain sagde blandt Andet: "Jeg har ikke fortjent Døden; mine Dommere havde erkjendt dette og blot dømt mig til Landsforviisning; men Tyrannen forlangte Blod, og gav Befaling til et Justitsmord." Man lod ham ikke vedblive. Tropperne udvidede Quarréen, for at fjerne Folket. Virkelig havde ogsaa kun to Dommere stemt for Døden, de øvrige bleve tvungne dertil ved en Befaling af Don Miguel. Brigaderen Moreira blev henrettet sidst, men talede ikke, fordi man hindrede ham deri. Efter Henrettelsen lod man den ulykkelige Fader, Chabis, og den unge Moreira føres omkring Galgen og derpaa bringes tilbage i Fængslet. Det hele gruelige Optrin varede fire Timer." Retten havde virkelig kun dømt de Fængslede til Forviisning, men Don Miguel beordrede Henrettelsen. Moreira's Enke og en af hendes Sønner skulle af Fortvivlelse have dræbt sig selv. Paa Henrettelsesdagen kjørte Don Miguel to Gange forbi de opplantede Hoveder, og endnu engang den følgende Dag, uagtet dette ikke var hans sædvanlige Vei.

Ogsaa i Oporto henrettede man den 7de Mai tolv (efter Andre sexten) Constitutionelle, der vare ind-

viklede i en tidligere Opstand, og i Efteraaret bleve der igjen to Mænd henrettede, og fjorten andre dømte fra Livet in contumaciam.

Disse Henrettelser kunne imidlertid regnes for ubetydelige i Sammenligning med de Lidelser, som de ulykkelige Constitutionelle havde at udstaae i Fængslerne. I Oporto befandt sig 4000 Fanger, hvoriblandt 500 Fruentimmer; i et eneste Fængsel i Lissabon, Fortet San Julian, 580. Gouverneuren i dette Fort, Tellez Jordao, tillod sig enhver Art af Grusomhed imod de Fangne, for at tilfredsstille sin Hevnelyst eller afpresse dem Penge. Han lod dem lide Hunger, eller gav dem den usundeste Kost. Hans Søn stak engang en med Skarn besmudset Stok i deres Mad; en Oberstlieutenant, som greb fat paa ham derfor, blev stukken ihjel. De Fangne turde ikke skifte Linned, og man ragede Haaret af Hovedet paa dem alle, forat man, i Tilfælde af Flugt, strax kunde kjende dem. Mange laae i kolde Fængsler ved Bredden af Tajo, hvor de i Flodtiden maatte flygte op paa Bordene, da Vandet fyldte det halve Fængsel. Man skilte Hustruen fra Manden, Barnet fra Moderen. Enken Rodriguez turde ikke engang beholde sit fjorten Maaneder gamle Barn hos sig. Et fireaarigt Barn blev adskilt fra sine Forældre og ofte forhørt, for at bekjende noget til deres Skade. Den fjortenaarige Datter af en Constitutionel blev indespærret med nogle gemene Qvinder. Fangerne bleve corporlig mishandlede, stundom endog myrdede. Saaledes blev General Cuba aflivet i Fængslet ved Gift, General Soarez om Natten ført ud af Fængslet og myrdet af Banditer, en tapper Capitain,

ker satte sig til Modværge ved Fængslingen, i Mancarno af Pøbelen bunden fast til en Karre og levende brændt. Hvilket grusomt Spil man drev med Menneskene, sees blandt Andet deraf, at Don Miguel ventede saa længe med at fængsle en rig Mand, Margato Roma, indtil denne høitideligholdt en Søns Bryllup. Da lod han midt under Festen alle Gjesterne arrestere. Under slige Omstændigheder kan man ikke undres over, at en Adelsmand turde haabe at indsmigre sig, da han bad Don Miguel om at udnævne ham til Skarpretter.

De fleste Fanger vare Tilhængere af Constitutionen og Dronning Maria; dog slæbte man ogsaa ganske Uskyldige i Fængsel, for at berøve dem deres Formue, Tjenere angave deres Herrer, Skyldnere deres Creditorer, og dette Uvæsen gik saa vidt, at Don Miguel tilsidst selv udstædte den Befaling, at i Fremtiden Ingen skulde fængsles, hvis Anklager ikke var en bekjendt Mand. Ei engang Udlændinger skaanede man. Saaledes blev Hr. Hume, en Hamborger, arresteret, fordi man fandt nogle af Voltaires Tragedier hos ham. Selv Englændere bleve fængslede, men dog igjen satte i Frihed. — Det er begribeligt, at de spanske Constitutionelle, som vare flygtede til Portugal, her ikke bleve meget godt behandlede af Don Miguel. Han lod dem indespærre i Prison-Skibe paa Tajo, og deres Tilstand var saa skrækkelig, at mange besluttede sig til at vende tilbage til Spanien og hellere at sætte deres Hoved paa Spil, end længere at udholde et saadant Fangenskabs Qvaler. — Men Don Miguel behandlede heller ikke sine egne Tilhængere meget naadigt. Da 18 af hans Officerer, der vare blevne fangne paa Ter-

ceira, vendte tilbage til Lissabon, lod han dem strax kaste i Fængsel, forat de ikke skulde fortælle Nogen, hvorledes det var gaaet til paa Terceira.

De kongelige Frivillige, Præsterne og den simple Pøbel toge sig imidlertid ikke nøie med Justitiens strenge [illegible]regler. De paatoge sig selv Straffe[illegible] og myrdede uden Frygt Enhver, som havde paadraget sig deres Had. Daglig saae man de kongelige Frivillige begaae Mord i Lissabon eller i Provindserne. Ikkun eet af dem, Mordet paa Englænderen Macchens, blev straffet. I Marts (1829) bleve 70 Officerer og Borgere, som man bragte fra Lissabons overfyldte Fængsler til dem i Elvas, overfaldne i Villa Viciosa af Pøbelen og myrdede eller saarede. I det Øieblik, da de ankom, ringede Munkene med Stormklokken, og opmuntrede Folket til at myrde. Den 27de Mai blev i Lissabon selv et Antal Fanger paa Veien til Slottet San Julian overfaldet af 200 Miguelister og tildeels myrdet. Præsten Barreiro førte offentligt og ustraffet en Morderbande gjennem Lissabons Gader, og tillod sig enhver Art af Mishandling imod Indvaanerne.

Anarkiet i Landet formeredes endnu ved den store Pengetrang. Den arbeidende Mellemclasse, hvortil de Constitutionelle forstørstedelen hørte, var deels berøvet Friheden, deels udvandret, deels plyndret og forarmet. Handelen og enhver Næringsvei gik i Staa. Pøbelen foretrak paa sin Side at tjene i de Frivilliges Rækker, det vil sige, driveørkesløs omkring og plyndre. Portugals Finantser vare udtømte paa en betænkelig Maade. Don Miguel erholdt faa eller ingen Skat-

der satte sig til Modværge ved Fængslingen, i Mancarno af Pøbelen bunden fast til en Karre og levende brændt. Hvilket grusomt Spil man drev med Menneskene, sees blandt Andet deraf, at Don Miguel ventede saa længe med at fængsle en rig Mand, Margato Roma, indtil denne høitideligholdt en Søns Bryllup. Da lod han midt under Festen alle Gjesterne arrestere. Under slige Omstændigheder kan man ikke undres over, at en Adelsmand turde haabe at indsmigre sig, da han bad Don Miguel om at udnævne ham til Skarpretter.

De fleste Fanger vare Tilhængere af Constitutionen og Dronning Maria; dog slæbte man ogsaa ganske Uskyldige i Fængsel, for at berøve dem deres Formue, Tjenere angave deres Herrer, Skyldnere deres Creditorer, og dette Uvæsen gik saa vidt, at Don Miguel tilsidst selv udstædte den Befaling, at i Fremtiden Ingen skulde fængsles, hvis Anklager ikke var en bekjendt Mand. Ei engang Udlændinger skaanede man. Saaledes blev Hr. Hume, en Hamborger, arresteret, fordi man fandt nogle af Voltaires Tragedier hos ham. Selv Englændere bleve fængslede, men dog igjen satte i Frihed. — Det er begribeligt, at de spanske Constitutionelle, som vare flygtede til Portugal, her ikke bleve meget godt behandlede af Don Miguel. Han lod dem indespærre i Prison-Skibe paa Tajo, og deres Tilstand var saa skrækkelig, at mange besluttede sig til at vende tilbage til Spanien og hellere at sætte deres Hoved paa Spil, end længere at udholde et saadant Fangenskabs Qvaler. — Men Don Miguel behandlede heller ikke sine egne Tilhængere meget naadigt. Da 18 af hans Officerer, der vare blevne fangne paa Ter-

Første maatte bie, de to Andre vovede at gjøre Oprør. Paa Øen Madera udbrød en alvorlig Gjæring iblandt Tropperne; ogsaa i Elvas viste der sig Spor deraf. Arbeiderne ved Arsenalet i Lissabon gjorde Oprør i December, og lode sig ikke bringe til Rolighed, førend man betalte dem. Dog bleve Hovedmændene for Tumulten kastede i Fængsel.

Den usurpatoriske Konges Hof frembød et sørgeligt Syn. Alle fremmede Gesandter havde forladt Lissabon, og selv de underordnede Agenter, som nu og da indfandt sig, beviste ikke Don Miguel kongelig Ære; fremmede Skibe, som laae i Havnen, gave ham ikke den kongelige Salut. Først den 15de October havde han den Fornøielse at modtage den nye spanske Gesandt d'Acosta hos sig i en høitidelig Audients. Kongen af Spanien, Dronning Charlottes Broder, havde hidtil kun af Hensyn til de øvrige europæiske Magter vægret sig ved at erkjende Don Miguel for retmæssig Konge af Portugal. Men i Hjertet havde han altid været ham hengiven; og da han selv i Spanien havde udryddet det constitutionelle System med Ild og Sværd, saa var det meget naturligt, at han heller ikke kunde negte Don Miguel sit Bifald. Han besluttede altsaa at erkjende ham, og ved sit Exempel maaskee at bevæge andre Magter til at gjøre det Samme. Men han fandt ogsaa sin Fordeel derved; thi han skal kun have bevilget Anerkjendelsen under følgende Betingelser: 1) at de til Marquis de Chaves' Tropper under deres Ophold i Spanien medgaaede Summer strax skulde godtgjøres; 2) at Kornvarer eller andre spanske Producter, hvis Indførsel i Portugal var forbuden, skulde have

Lov til at indføres, enten aldeles toldfrit, eller mod en meget ringe Afgift.

Spaniens Exempel blev imidlertid ikke efterlignet af nogen anden Magt, med Undtagelse af de forenede Stater i Nordamerika. Det var paafaldende, at den frieste Stat i Verden rakte en Usurpator og Despot Haanden. Man havde ventet af Nordamerika, at det stedse vilde erklære sig for Frihedens Sag, altsaa i dette Tilfælde for den portugisiske Constitution og Donna Maria. Desuden herskede der nogen Uenighed imellem Don Miguel og Nordamerikanerne, da nogle af deres Skibe vare blevne tagne af Blokade-Eskadren for Terceira, hvorpaa Nordamerikanerne brugte Repressalier. Men alt dette forhindrede ikke, at jo Don Miguel af de forenede Stater blev erkjendt for Konge af Portugal. Denne Republiks Regjering har nemlig den Grundsætning, at enhver Konge, som er det de facto, ogsaa maa være det med Folkets, eller idetmindste dets Majoritets Samtykke, efterdi han, hvis dette ikke var Tilfældet, heller ikke virkeligen vilde være paa Thronen og i Besiddelse af Magten. Men denne Besiddelse og Folkets Samtykke finde de amerikanske Republikanere tilstrækkelige til at bevise Kongetitelens Retmæssighed. Legitimitetens Grundsætning er dem, som Republikanere, fremmed, og maa være det.

Imidlertid gjorde den stolte Republik sin Foragt for Legitimiteten gjeldende paa en noget barsk Maade. Den 2den October overrakte Don Miguels Gesandt, Ridder Torlade Pereira d'Azlembrigo i Washington den nye nordamerikanske Præsident Jackson sin Creditivskrivelse. Men da nu den hidtilværende portu-

Første maatte bie, de to Andre vovede at gjøre Oprør. Paa Øen Madera udbrød en alvorlig Gjæring iblandt Tropperne; ogsaa i Elvas viste der sig Spor deraf. Arbeiderne ved Arsenalet i Lissabon gjorde Oprør i December, og lode sig ikke bringe til Rolighed, førend man betalte dem. Dog bleve Hovedmændene for Tumulten kastede i Fængsel.

Den usurpatoriske Konges Hof frembød et sørgeligt Syn. Alle fremmede Gesandter havde forladt Lissabon, og selv de underordnede Agenter, som nu og da indfandt sig, beviste ikke Don Miguel kongelig Ære; fremmede Skibe, som laae i Havnen, gave ham ikke den kongelige Salut. Først den 15de October havde han den Fornøielse at modtage den nye spanske Gesandt d'Acosta hos sig i en høitidelig Audients. Kongen af Spanien, Dronning Charlottes Broder, havde hidtil kun af Hensyn til de øvrige europæiske Magter vægret sig ved at erkjende Don Miguel for retmæssig Konge af Portugal. Men i Hjertet havde han altid været ham hengiven; og da han selv i Spanien havde udryddet det constitutionelle System med Ild og Sværd, saa var det meget naturligt, at han heller ikke kunde negte Don Miguel sit Bifald. Han besluttede altsaa at erkjende ham, og ved sit Exempel maaskee at bevæge andre Magter til at gjøre det Samme. Men han fandt ogsaa sin Fordeel derved; thi han skal kun have bevilget Anerkjendelsen under følgende Betingelser: 1) at de til Marquis de Chaves' Tropper under deres Ophold i Spanien medgaaede Summer strax skulde godtgjøres; 2) at Kornvarer eller andre spanske Producter, hvis Indførsel i Portugal var forbuden, skulde have

ud over dem. Han skal oftere have mishandlet dem corporligt, og hvilken Fare de vare udsatte for hos ham, kan følgende Begivenhed vise, der tildrog sig i Marts 1829. "Det kom for Usurpatorens Øren, at en Person af Prindsessens Tjenerskab var afgaaet til England med Breve fra hende til Don Pedro's Agenter, og tillige havde medtaget en Deel af hendes Juveler, som hun ikke troede sikkre for Don Miguel's Angreb, da han allerede havde tilladt sig flere Indgreb i sine Slægtningers Privateiendom. Opbragt over denne Efterretning, styrtede han med en Pistol i Haanden ind i sin Søsters Værelse, og krævede Forklaring over hendes Tjeners Afreise. Allerede foer han med Vaabenet løs paa hende, da hun tog Mod til sig og kastede sig hen over ham, hvilket styrtede ham omkuld; hvorpaa hun søgte at undflye. Don Miguel forfulgte hende rasende, saarede Grev Camarido i Armen, da han stræbte at formilde ham, og skjød efter Prindsessen. Kuglen traf hende imidlertid ikke, men dræbte en ulykkelig Tjener, der segnede blødende til Jorden. Hans Yndling Grev Queluz, ilede nu til, kastede sig for Miguels Fødder, og bad om Infantindens Liv." — Han bevilgede det, men lod Infantinden indespærre og flere Personer ved Hoffet fængsle, der havde talt om Mordet paa Slottet. Begge Prindsesser bleve syge i Slutningen af Aaret. Deres Tante, Prindsesse Maria Benedicta, døde den 17de August.

Dronning Charlotte holdt sit eget Hof, og herfra ledede den egentlige Regjering. Don Miguel gav i Regelen efter for sin Moder, og opoffrede hende sine Tilhængere; saaledes tidligere Hertugen af Cada-

val, der mistede sin Indflydelse paa Regjeringen, saa ledes senere hans første Favorit selv. Denne hans forhenværende Barbeer, nu hans fortroligste Ven og Raadgiver, var allerede ophøiet til Vicomte af Queluz, og havde beriget sig saa meget, at han i Henseende til Formue kunde maale sig med den ældste Familie i Portugal. Det hed allerede, at han skulde udnævnes til Hertug, da han pludselig blev styrtet. Enkedronningen var ham ikke bevaagen, fordi han fortrængte hendes egne Tilhængere i hendes Søns Gunst, og da han begik den Uforsigtighed, at prale med sin Indflydelse paa Don Miguel, og at lade sig bruge af dem, som vilde prøve paa at bibringe Usurpatoren et moderat Sindelag, saa var dette tilstrækkeligt til rask at nedstyrte ham fra hans Høide. Det hedder, at han i den Anledning havde havt Conferentser med Infantinde Isabella, og at Don Miguel havde erfaret denne politiske Forstaaelse imellem dem. Nogle mene, at Vicomten var bleven indviklet i en Elskovsintrigue; nok, man berettede følgende Facta: Den 26de September begav Don Miguel sig til Marquis de Barbas Landsted, hvor man gav en theatralsk Forestilling; begge Infantinder, Don Miguel's Søstre; Vicomten af Queluz og andre Hoffolk ledsagede Prindsen. Man bemærkede paa denne Dag ikke det Ringeste til en begyndende Kulde mellem Don Miguel og hans Favorit. Den 27de havde Don Miguel anordnet et Lystpartie til Alfeite, et Lyststed ved Bredden af Tajo, lige overfor Lissabon, og indbød dertil sin Søster, Donna Maria d'Assumption, Vicomten af Queluz, Marquis de Bellas og Marquis d'Avito. Man morede sig hele Formiddagen

med Fiskefangst paa en Sø ved Slottet, spiste derpaa, og lavede sig efter Bordet til en Ridetour paa Heste og Æsler, da man før Opbruddet bemærkede, at Don Miguel hemmeligen gav Befaling til at holde Schaluppen i Beredskab 200 Skridt fra Slottet. Han gik herpaa til Vicomten af Queluz, og sagde høit til ham: "Du skal ikke ride med, da du i min Fraværelse har et Brev at skrive til.... og en Billet til..... Du bliver her, indtil jeg kommer tilbage eller lader dig hente." Da Don Miguel hyppigen gav ham saadanne Ordrer, fattede Vicomten ingen Mistanke. Ridetouren varede ikke længe; Don Miguel forlod Slottet, begav sig umiddelbart med hele sit Følge til det Sted, hvor Schaluppen laae, og vendte tilbage til Lissabon. I det Øieblik, han steeg i den, sagde han til Slotsfogden i Alfeite: "Jeg gjør dig ansvarlig for Vicomtens Person; du skal bevogte ham i Slottet indtil videre Befaling." Paa hele Hjemtouren vovede Ingen at tale et Ord angaaende Vicomten af Queluz; det Samme var Tilfældet i Palladset, hvor man snart bemærkede Barberens Fraværelse. Den følgende Dag blev Søministeren kaldet, og fik Befaling at holde en Fregat i Beredskab til sin Collegas Disposition, for at bringe Vicomten til Udlandet." Det erfaredes siden, at han var afreist den 15de November, man vidste ei, hvorhen.

Formuens ulige Fordeling i England *).

Intetsteds er Formuen uligere fordeelt, end i England. Man behøver blot at betænke, at de rige Englændere som Statscreditorer aarligen have 29 Millioner Pund Sterling blot i Renter, hvilke forstørstedelen den fattigere Befolkning maa betale i Told og Skatter. (Ikkun $\frac{1}{64}$ af Statsgjelden forrentes til udenlandske Statscreditorer.) Medens en Deel af den gamle Adel og mange Kjøbmænd og Fabrikanter besidde en Formue, som bærer Millioner blot i Renter og kunde opveie mangt et Kongerige, lever den største Deel af det simple Folk, Fæsterne paa Landet og Fabrikarbeiderne i Stæderne, i den bittreste Elendighed. Som bekjendt ere i England alle Levnetsmidler langt dyrere, end paa Fastlandet, og dog kappes de rige Godseiere om at forhøie Fæstepengene, og de rige Fabrikeiere om at nedsætte Arbeidslønnen. De Fæstere, som ikke kunne betale, maae forlade deres Fæstegods og blive Betlere. Fabrikarbeiderne maae tage tiltakke med en utrolig ringe Løn, og omkomme af Hunger. Væverne i Nottinghamshire og Leicestershire erholde, som Demagogen Cobbet, deres utrættelige Forsvarer, siger, kun 6 Pence om Ugen. Ogsaa vidne deres magre Ansigter og udtærede Legemer om den strenge Faste, som de imod deres Villie iagttage. Kartofler høre allerede til Luxusartiklerne for dem. Flere leve blot af saltet Kaal. Andre nære sig af kogt Klid. Som bekjendt er dette et Middel, der hyppig bruges i Hestesygdomme.

---

*) W. Menzels historisches Taschenbuch, 1830.

Mange Fabrikanter og Manufacturister betale ikke mere deres Arbeidere med Penge, men levere dem de til Livets Ophold uundværlige Fornødenheder, saa sjeldne ere rede Penge nu blevne. Ja endnu mere: "De slutte Accorder med deres Arbeidsfolks Barberer, for til en vis Priis at lade dem rage maanedligt eller i Dusinviis. Arbeiderne vilde gjerne rage hinanden gjensidigt, naar man bevilgede dem et lidet Bidrag dertil; men man vil paa ingen Maade give dem Penge. Der hersker et strengt Tuskesystem i Ordets egentlige Forstand. Men det er endnu ikke Alt. Adskillige Barberer i Birmingham, som indsee at dette Ragerie i det Store skader deres Haandtering, have ladet bekjendtgjøre, at de vare villige til at barbere Enhver, imod en Afgift af en røget Sild (disse ere meget billige i denne Egn)." Under saadanne Omstændigheder er det naturligt, at Taalmodigheden undertiden tabes, og at det menneskelige Gemyt oprører sig imod det Utaalelige. De meer og mere forbedrede Maskiner, hvorved saa mange Hænder blive undværlige og saa mange Arbeidere brødløse, ere den fortrinligste Gjenstand for disse Arbeideres Had. Ogsaa de, der endnu erholde Arbeide, maae finde sig i at man ved enhver Leilighed afknapper deres Betaling, efterdi den store Concurrence af Hænder sætter Fabrikanten i Stand til at foreskrive det Minimum, for hvilket de maae arbeide for ham. Dette Misforhold har allerede ofte frembragt particelle Oprør blandt Arbeiderne, saa at de, drevne til Fortvivlelse af Hunger, ødelagde de nye Maskiner og med væbnet Haand forsøgte paa at tvinge Fabrikherrerne til at forhøie Arbeidslønnen. Ogsaa i Foraaret 1829 udbrøde igjen Uroligheder, der

27-29 April i Hundsfield, den 28-30 April i Rochdale, den 4-5 Mai i Manchester, den 5-7 Mai i London i Qvartererne Bethnal-Green og Spitalsfield, den 8de Mai i Stockport. Overalt bleve Fabriker ødelagte, indtil det lykkedes Militairet, skjøndt ikke uden Blodsudgydelse, at jage Oprørerne fra hinanden. Siden forblev det roligt, efterdi Ærefrygten for Loven er for stærk i England, til at slige locale Uordener kunde have slemme Følger; men der skete heller Intet, for at forebygge endnu større Ulykke af denne Art. Elendigheden tiltager med Befolkningen; denne Englands Kræftskade maa endelig engang læges, eller den vil ødelægge Landets hele Organisation. I Parlamentet blev Sagen bragt paa Bane, dog kun for, som sædvanligt, igjen at blive udsat indtil videre. De Fattige søgte paa deres Viis at hjelpe sig selv, idet de meer og mere uddannede Forbindelsernes System. Disse store Selskaber, nærmest kun stiftede til gjensidigen at afhjelpe den yderste Elendighed, turde let antage en politisk Charakteer, naar ikke Regjeringen og Parlamentet omsider ved vise Forholdsregler gjøre denne Selvhjelp overflødig. En londonsk Correspondent i Allgem. Zeitung siger desangaaende: "Iblandt Fabrikarbeiderne synes Samvirknings-Ideen at ville grundfæste sig meer og mere; næsten overalt i de store Stæder danner der sig Foreninger til gjensidig Understøttelse. De fleste begynde med, at de kjøbe de til Huusbehov nødvendige Ting i det Store, fordele dem iblandt sig efter enhver Enkelts Fornødenheder, og saaledes selv nyde Detailhandlerens Fordeel i alle Fag. Andre have forpagtet Land, som de bearbeide i Fællesskab, og naar

de bringe deres Producter til Torvs, vinde de ikke alene Beløbet af deres Dagløn, men ogsaa alle de Fordele, som ellers Capitalisten, for hvem de pleiede at arbeide, høstede af deres Sved. Noget Lignende skal paa mange Stæder være Tilfældet med Væverre, Kleinsmedde o. s. v. Disse Midler maae nødvendigviis lede til at hæve Massen, og (hvis de skulde blive almindelige) til en fuldkommen Omdannelse af den selskabelige Forbindelse. Dog er dette endnu meget fjernt, da det endnu vil vare længe, førend det simplere Folk vil erkjende sin egen Fordeel og aflægge sin Uvidenhed, Ladhed og Drukkenskab."

En Duel, foranlediget af militair Fanatisme *).

Schweizer-Garderne i Frankrig havde i forrige Tider deres egen Militair-Jurisdiction, hvorpaa de satte en meget høi Priis.

Ridderen af Erlach og Greven af Salis stode begge ved dette Corps; de vare de fortroligste Venner, den Enes Kasse stod aaben for den Anden, de besøgte de samme Selskaber, deelte de samme Fornøielser, og sjeldent saae man den Ene uden den Anden, naar ikke Tjenesten eller en usædvanlig Anledning krævede det Modsatte.

Engang, i Aaret 1762, vare Begge i Skuespilhuset, men i forskjellige Loger. Greven af Salis

*) Hormayrs Archiv. Wien 1821.

vilde kalde sin Ven og Vaabenbroder ud af hans Loge; han gik altsaa hen til ham, og trak ham i Kjoleskjødet. Men Erlach, som just var i en interessant Samtale med en elskværdig Dame, besvarede denne stumme Opfordring i en Tone, som vistnok maatte være paafaldende; han brød heftigt løs imod ham derfor. De øvrige Tilskuere i Logen, altfor tjenstagtige og ubekjendte med de to unge Mænds Forhold, troede det klogest strax at sende nogle Gardister fra Marschalsretten efter dem, for at forebygge alle slemme Følger.

Den næste Morgen bleve de indkaldte for Marschallerne af Frankrigs Ret, hvor man sagde dem, at de skulde lade det igaar Forefaldne staae ved sit Værd, forsones og omarme hinanden. Vennerne vare saameget beredvilligere til at efterkomme denne Befaling, da ingen af dem vilde have tænkt videre derpaa, naar ikke Andres utidige Tjenstagtighed havde gjort denne ubetydelige Hændelse til en Sag af Vigtighed.

Men de øvrige, ældre Officerer af Schweizergarden betragtede Indkaldelsen og Mødet for Marschalsretten som en stor Krænkelse af deres Corpses og Nations Forrettigheder; de vilde derfor nu hævde deres Rettigheder paa en ret eclatant Maade. De holdt en Forsamling; og efter en formelig Deliberation fattede de eenstemmigen den Beslutning, at den ved et ubeføiet Tribunals Vægt stedfundne Forsoning skulde betragtes som aldeles ugyldig, og at deres to Vaabenbrødre skulde slaaes i nogle af deres Kameraters Nærværelse; i modsat Tilfælde vilde man udelukke dem af Corpset og sende dem tilbage til deres Hjem, og tillige melde deres Cantoner, at de med velberaadt Hu havde villet krænke de

de bringe deres Producter til Torvs, vinde de ikke alene Beløbet af deres Dagløn, men ogsaa alle de Fordele, som ellers Capitalisten, for hvem de pleiede at arbeide, høstede af deres Sved. Noget Lignende skal paa mange Steder være Tilfældet med Vævere, Kleinsmedde o. s. v. Disse Midler maae nødvendigviis lede til at hæve Massen, og (hvis de skulde blive almindelige) til en fuldkommen Omdannelse af den selskabelige Forbindelse. Dog er dette endnu meget fjernt, da det endnu vil vare længe, førend det simplere Folk vil erkjende sin egen Fordeel og aflægge sin Uvidenhed, Ladhed og Drukkenskab."

En Duel, foranlediget af militair Fanatisme *).

Schweizer-Garderne i Frankrig havde i forrige Tider deres egen Militair-Jurisdiction, hvorpaa de satte en meget høi Priis.

Ridderen af Erlach og Greven af Salis stode begge ved dette Corps; de vare de fortroligste Venner, den Enes Kasse stod aaben for den Anden, de besøgte de samme Selskaber, deelte de samme Fornøielser, og sjeldent saae man den Ene uden den Anden, naar ikke Tjenesten eller en usædvanlig Anledning krævede det Modsatte.

Engang, i Aaret 1762, vare Begge i Skuespilhuset, men i forskjellige Loger. Greven af Salis

*) Hormayrs Archiv. Wien 1821.

Aands og rene Hjertes prunkløse Egenskaber. Kun med stor Selvovervindelse rev han sig løs fra hende, naar hans Tjeneste krævede en saadan Skilsmisse.

I den tredie Maaned af deres Ægteskab maatte han paa otte Dage til Versailles i Vagttjeneste. Han forlod sin Hustru med saa meget tungere Hjerte, som hun ikke befandt sig ganske vel. I sin Fraværelse erfarede han, at hun endnu ikke bedrede sig, tvertimod blev endnu slettere, men man fortaug ham omhyggeligen Symptomerne af den egentlige Sygdom. Kopperne havde viist sig allerede Dagen efter hans Afreise, og hun døde deraf paa den 7de Dag, i samme Øieblik, da man med den muligste Skaansel havde givet Greven den første Efterretning om Beskaffenheden af hans Kones Sygdom, og han var ilet afsted, for at bringe hende Hjelp.

Da han traadte ind i sin Bolig, røbede Tjenestefolkenes Taarer og Jamren, men endnu mere deres heftige Iver for at negte ham Adgangen til hans Kones Værelse, Sandheden af hvad han qvalfuldt havde ahnet. Han trak sin Kaarde, og vilde i Fortvivlelsen have aflivet sig selv, dersom man ikke med Magt havde taget den fra ham. Man opbød nu Alt, for at lindre hans billige Smerte; omsider hensank han tilsyneladende i en fuldkommen Følesløshed, og paa den tredie Dags Aften, da han syntes at være indslumret, lod man ham være alene. Den næste Morgen fandt man ham død i hans Værelse; han havde nedslugt sine lange og tykke Haar og derved qvalt sig.

Vittoria Colonna, Marchese di Pescara*).

Denne fortræffelige italienske Digterinde hører blandt sin Tids navnkundigste Fruentimmer. Hun blev født i Aaret 1490; hendes Fader var Fabrizio Colonna, gran Contestabile for Kongeriget Neapel; hendes Moder Anna Montefeltro, en Datter af Frederik, Hertug af Urbino. Allerede i sit 4de Aar blev hun forlovet med Ferdinando Francesco d'Avalos, en Søn af Marchese Pescara, og formælet i sit 17de Aar. Med alle Fordelene af Byrd, Rigdom og udmærkede personlige Egenskaber, forenede begge Ægtefæller den fortræffeligste Opdragelse. Vittoria var fuldkommen kyndig i det latinske Sprog, hvori hun med megen Elegance skrev sin egen Biographie, og besad desforuden en Skat af de sjeldneste Kundskaber. — Krigen adskilte hende fra hendes Gemal; i hans Fraværelse kjendte hun ingen anden Trøst, end den uafbrudte Brevvexling med ham, og næst denne Videnskaberne, blandt hvilke Historien, de skjønne Kunster, og fornemmelig Poesien krævede den største Deel af hendes Virksomhed. Følgende Exempel beviser hendes ved Dyder sikkrede Ædelmodighed.

I Aaret 1525 blev hendes Gemal, skjøndt saaret i Slaget ved Pavia, ved store Løfter fristet til at falde fra Keiseren, hvis Tropper han commanderede. De italienske Fyrster tilbøde ham Neapels Krone, naar han vilde træde over paa deres Partie. Fristelsen var haard, og man vidste dengang ikke, hvem man skulde tilskrive den Tvivlraadighed, som han udviste i dette Tilfælde.

---

*) Af samme Værk.

Aands og rene Hjertes prunkløse Egenskaber. Kun med stor Selvovervindelse rev han sig løs fra hende, naar hans Tjeneste krævede en saadan Skilsmisse.

I den tredie Maaned af deres Ægteskab maatte han paa otte Dage til Versailles i Vagttjeneste. Han forlod sin Hustru med saa meget tungere Hjerte, som hun ikke befandt sig ganske vel. I sin Fraværelse erfarede han, at hun endnu ikke bedrede sig, tvertimod blev endnu slettere, men man fortaug ham omhyggeligen Symptomerne af den egentlige Sygdom. Kopperne havde viist sig allerede Dagen efter hans Afreise, og hun døde deraf paa den 7de Dag, i samme Øieblik, da man med den muligste Skaansel havde givet Greven den første Efterretning om Beskaffenheden af hans Kones Sygdom, og han var ilet afsted, for at bringe hende Hjelp.

Da han traadte ind i sin Bolig, røbede Tjenestefolkenes Taarer og Jamren, men endnu mere deres heftige Iver for at negte ham Adgangen til hans Kones Værelse, Sandheden af hvad han qvalfuldt havde ahnet. Han trak sin Kaarde, og vilde i Fortvivlelsen have aflivet sig selv, dersom man ikke med Magt havde taget den fra ham. Man opbød nu Alt, for at lindre hans billige Smerte; omsider hensank han tilsyneladende i en fuldkommen Følesløshed, og paa den tredie Dags Aften, da han syntes at være indslumret, lod man ham være alene. Den næste Morgen fandt man ham død i hans Værelse; han havde nedslugt sine lange og tykke Haar og derved qvalt sig.

Vittoria Colonna, Marchese di Pescara*).

Denne fortræffelige italienske Digterinde hører blandt sin Tids navnkundigste Fruentimmer. Hun blev født i Aaret 1490; hendes Fader var Fabrizio Colonna, gran Contestabile for Kongeriget Neapel; hendes Moder Anna Montefeltro, en Datter af Frederik, Hertug af Urbino. Allerede i sit 4de Aar blev hun forlovet med Ferdinando Francesco d'Avalos, en Søn af Marchese Pescara, og formælet i sit 17de Aar. Med alle Fordelene af Byrd, Rigdom og udmærkede personlige Egenskaber, forenede begge Ægtefæller den fortræffeligste Opdragelse. Vittoria var fuldkommen kyndig i det latinske Sprog, hvori hun med megen Elegance skrev sin egen Biographie, og besad desforuden en Skat af de sjeldneste Kundskaber. — Krigen adskilte hende fra hendes Gemal; i hans Fraværelse kjendte hun ingen anden Trøst, end den uafbrudte Brevvexling med ham, og næst denne Videnskaberne, blandt hvilke Historien, de skjønne Kunster, og fornemmelig Poesien krævede den største Deel af hendes Virksomhed. Følgende Exempel beviser hendes ved Dyder sikkrede Ædelmodighed.

I Aaret 1525 blev hendes Gemal, skjøndt saaret i Slaget ved Pavia, ved store Løfter fristet til at falde fra Keiseren, hvis Tropper han commanderede. De italienske Fyrster tilbøde ham Neapels Krone, naar han vilde træde over paa deres Partie. Fristelsen var haard, og man vidste dengang ikke, hvem man skulde tilskrive den Tvivlraadighed, som han udviste i dette Tilfælde.

---

*) Af samme Værk.

ret paa Dronningens Indtog, satte han sig op paa Herren bagved Savoisy, der var hans Fortrolige, men ved hvem han dog kom i slem Forlegenhed.

Da Hertugen af Orleans, Ludvig, den omtalte Konges Broder, blev myrdet i Aaret 1407, sadde de to Staldmestre, som ledsagede ham, begge paa een Hest. I Aaret 1534 befandt Dronning Eleonore sig, tillige med Prindsesserne, ved en religiøs Høitidelighed, til Hest, sur des haquenées blanches. At ogsaa Privatpersoner, f. Ex. Lægerne, i det 15de Aarhundrede intet Kjøretøi have brugt, har man beviist dermed, at Hovedindgangen til det Sted, hvor Lægerne havde deres offentlige Skoler, der var bleven opbygget 1472, ikke var rummelig nok, til at en Vogn kunde komme derind, uagtet den var en af de største, som man dengang havde. Ogsaa i Paris var der paa alle offentlige Bygninger og Palladser muret Trapper eller Trin, fra hvilke man kunde stige op paa Hesten, saadanne, som f. Ex. Parlamentsraaderne i Aaret 1599 lode opmure for sig paa Palladset, og Sauval *) siger ved denne Leilighed, at uagtet de fleste af disse Trin i nyere Tider vare tagne bort, fandtes der dog paa hans Tid endnu mange af dem paa gamle Bygninger.

Imidlertid synes dog Kjøretøier meget tidligt at have været i Brug i Frankrig. Der skal endog existere en Forordning allerede fra Ludvig den Skjønnes Tid af Aaret 1294, hvori han, for at indskrænke Pragten, skal have forbudt Borgerkoner at have en Vogn, char. Under Frants den Første eller noget senere,

*) Forfatteren af Histoire des antiquités de Paris.

omtrent i Aaret 1550 *), skal der dog kun have været tre Kareter i Paris; den ene skal have tilhørt Dronningen, den anden Diana af Poitiers, (Maitresse hos to Konger, Frants den Første og Henrik den Anden, hvilken Sidste erklærede hende for Hertuginde af Valentinois), og den tredie René de Laval, seigneur de Bois-dauphin. Den Sidste var en tyk, svær Herre, hvem det blev umuligt at ride. Andre sige, at de tre første Kareter have tilhørt Catharina af Medici, Diana, Hertuginde af Angoulême, Henrik den Andens naturlige Datter, som døde 1619 i sit 80de Aar, og Christoph de Thou, første Parlamentspræsident. Den Sidste var undskyldt af Podagraen; men snart havde de andre Statstjenere fulgt hans Exempel. Henrik den Fjerde blev myrdet i en Karet; men sædvanligen skal han have redet i Paris og, naar der var Regn at befrygte, have havt en Kappe bagved sig paa Hesten. Han skal ogsaa for sig og sin Gemalinde kun have havt een Karet; thi der skal endnu existere et Brev af ham, hvori han havde skrevet til en af sine Favoriter: "Jeg kan ikke besøge Eder idag, efterdi min Kone benytter min Vogn." Ikke desto mindre finder man allerede to Kareter ved de offentlige Høitideligheder, som forefaldt under Henrik den Fjerde ved den spanske Gesandt, Don Pedro de Toledos Ankomst **). Disse Modsigelser i en Sag,

*) Frants den Første døde 1547.

**) Man vil i Forbigaaende bemærke — siger Sauval, at det er første Gang, at de kjørte i Karet ved denne Ceremonie (nemlig de Deputerede til Gesandten), og

der ikke er nogen videre Drøftelse værd, hidrøre vel derfra, at ikke alle Skribenter tale om eet og samme Slags Kjøretøier eller Kareter, og at enhver Forbedring saa at sige har gjort Epoke i deres Historie, som maaskee bedst kunde suppleres af Skildringer eller Tegninger.

Roubo har i sit kostbare Værk, hvori han har afhandlet Snedkerkunsten, leveret tre forskjellige Afbildninger af saadanne Vogne, chars, som man har havt under Henrik den Fjerde, efter Tegninger, som findes paa det kongelige Bibliothek i Paris. Man seer deraf, at disse Kareter endnu ikke have hængt i Remme, at de have havt en Himmel, som hvilede paa zirlige Søiler, og at den hele Kasse var omgiven med Forhæng af Tøi eller Læder, som kunde trækkes i Veiret. De Kareter, hvori Ludvig den Fjortende holdt sit Indtog, have, efter en Tegning fra det kongelige Bibliothek, allerede været hængende Vogne.

Om de tvende gamle franske Sprog d'Oil og d'Oc *).

Gallien var, førend det blev erobret af Romerne, inddeelt i forskjellige Landskaber, af hvilke ethvert havde sin særegne Dialect. Love, Sæder, Sprog, Alt blev forandret ved Erobringen. De Overvundne maatte antage

at det først er paa denne Tid, at de bleve opfundne og at man begyndte at betjene sig deraf.

*) Af Indledningen til Le Grand's Fortællinger fra det 12te og 13de Aarhundrede.

omtrent i Aaret 1550 *), skal der dog kun have været tre Kareter i Paris; den ene skal have tilhørt Dronningen, den anden Diana af Poitiers, (Maitresse hos to Konger, Frants den Første og Henrik den Anden, hvilken Sidste erklærede hende for Hertuginde af Valentinois), og den tredie René de Laval, seigneur de Bois-dauphin. Den Sidste var en tyk, svær Herre, hvem det blev umuligt at ride. Andre sige, at de tre første Kareter have tilhørt Catharina af Medici, Diana, Hertuginde af Angoulême, Henrik den Andens naturlige Datter, som døde 1619 i sit 80de Aar, og Christoph de Thou, første Parlamentspræsident. Den Sidste var undskyldt af Podagraen; men snart havde de andre Statstjenere fulgt hans Exempel. Henrik den Fjerde blev myrdet i en Karet; men sædvanligen skal han have redet i Paris og, naar der var Regn at befrygte, have havt en Kappe bagved sig paa Hesten. Han skal ogsaa for sig og sin Gemalinde kun have havt een Karet; thi der skal endnu existere et Brev af ham, hvori han havde skrevet til en af sine Favoriter: "Jeg kan ikke besøge Eder idag, efterdi min Kone benytter min Vogn." Ikke desto mindre finder man allerede to Kareter ved de offentlige Høitideligheder, som forefaldt under Henrik den Fjerde ved den spanske Gesandt, Don Pedro de Toledos Ankomst **). Disse Modsigelser i en Sag,

*) Frants den Første døde 1547.

**) Man vil i Forbigaaende bemærke — siger Sauval, at det er første Gang, at de kjørte i Karet ved denne Ceremonie (nemlig de Deputerede til Gesandten), og

kaldtes Provençaux, og deres fælles Sprog la Provençale. Denne Betydning erholdt Ordet i hele Frankrig; dette er et saa tilforladeligt Factum, at det ingen Beviser behøver. Naar derfor de franske Historieskrivere tale om de provençalske Digtere, saa forstaae de derunder ingenlunde — saaledes som man nu vilde tage det — blot Digterne fra det særskilte District imellem Rhone og Var, — en Vildfarelse, hvortil mere end een nyere Skribent er henfalden —; de indbefatte derunder Digterne i alle de sydlige franske Provindser, eller rettere, alle dem, der gjorde Vers i det romansk-provençalske Sprog. — Hertil høre ogsaa Catalonierne, Aragonierne og Italienerne. Af omtrent 140 Troubadourer, hvis Fædreland er bekjendt, ere kun 26 fra det egentlige Provence.

Lord Ligonier og Carl den Fjerde af Spanien som Kronprinds *).

Den afdøde Lord Ligonier, engelsk Gesandt i Spanien ved Carl den Tredies Hof, saae, da han vilde gjøre den daværende Kronprinds, senere som Konge Carl den Fjerde **), sin Opvartning, flere spanske Grander, i Gallaklædninger og med Narrehætter paa Hovedet, komme ud af Prindsens Værelse og begive sig bort med en alvorlig Mine. Forundret over dette Syn, erkyndigede han sig om Betydningen af en saa-

---

*) Hormayrs Archiv. Wien, 1821.

**) Fra 1778 til 1808, da han resignerede.

dan egen Hovedpynt, og erfarede af den spanske Minister, som skulde introducere ham, at dette blot var en Grille af Kronprindsen, der havde et anseeligt Forraad af saadanne Hætter i sit Værelse og sædvanligen satte en af dem paa Enhver, som gjorde ham sin Opvartning. Lord Ligonier spurgte, om ogsaa han kunde vente sig en saadan Gunstbeviisning; derpaa tilføiede han: "Kongen, min Herre, som jeg her repræsenterer, vilde være langt fra at finde Behag i at der vederfaredes mig en lignende Beskjæmmelse." Den spanske Minister lovede at forebygge denne Deel af Ceremonien, og begav sig til Kronprindsen, for at gjøre ham en Forestilling desangaaende, men kom tilbage med det Svar, at Lorden, ligesom de andre Besøgende, maatte finde sig i at blive kronet. "I saa Tilfælde," sagde Lord Ligonier, "formelder jeg Hans Kongelige Høihed min skyldige Respect og ønsker Høisamme en god Morgen." — "Behag at bie," sagde Spanieren til Englænderen, som begav sig bort; "jeg vil endnu engang gaae ind til Prindsen." Han gjorde det, og forsikkrede Lord Ligonier ved sin Tilbagekomst, at han nu kunde begive sig til Audientsgemakket, uden at behøve at frygte for den sædvanlige Compliment. Lord Ligonier blev herpaa ført ind og modtagen paa den meest nedladende Maade af Prindsen, der længe meget venskabeligt underholdt sig med ham; det undgik ham imidlertid ikke, at Prindsen, der vendte Ryggen imod Kaminen, syntes at holde Noget i den høire Haand, da han omhyggeligen holdt denne skjult bag ved sig. Han befrygtede derfor, at der dog omsider kunde blive spillet ham et Puds, og iagttog altsaa meget nøie enhver

af Prindsens Bevægelser. Hans Frygt var ikke uden Grund; thi idet han vilde anbefale sig og gjorde et dybt Buk, saae han Prindsen pludseligt tage den høire Haand fra Ryggen, og med en Hætte, som han holdt i den, fare mod hans Hoved, for at pynte ham dermed; da han imidlertid var forberedt derpaa, slog han Prindsen Papirshætten af Haanden, saa at den fløi hen i et Hjørne af Værelset, gjorde et andet dybt Buk, og begav sig bort.

Hvorledes Maurepas blev Premierminister under Ludvig den Sextende *).

Ludvig den Sextende fandt i de, strax ved hans Thronbestigelse aabnede Papirer, som hans Fader, den afdøde Dauphin, havde efterladt, det alvorlige Raad, at udnævne Hr. de Machault til sin Veileder og Raadgiver. Denne fortræffelige Minister var ved Hofcabaler, selv imod Ludvig den Femtendes Tilbøielighed, bleven fjernet fra Ministeriet, og levede i stille Eensomhed paa sine Godser, hvor han nød alle Retskafnes Agtelse, men blev frygtet og hadet meget af Hofmændene og i Særdeleshed af den høie Geistlighed. Fuld af Ærefrygt for sin Faders Villie, skrev den unge Monark ufortøvet et meget smigrende Indbydelsesbrev til Hr. de Machault. Men for frygtsom til ganske paa egen Haand at foretage dette vigtige Skridt, viste han først sin Tante Adelaide Brevet; hun billigede det, og anbe=

*) Frankreich vor der Revolution. Braunschweig, 1795.

falede Kongen at affende det jo før jo hellere. — Brevet havde endnu ingen Udskrift, og Kongen lod det da ligge til næste Dag. — Imidlertid havde Madame Adelaide betroet sine Veninder det nye Ministervalg. Alle Hofsfolk vare ude af sig selv; denne Mands Dyd og Strenghed var dem altfor frygtelig. Man anvendte Alt, for at omstemme Kongens Beslutning — en fortrolig Veninde af den kongelige Tante blev med 100,000 Livres kjøbt til ret frygteligen at skildre sin Herskerinde den store Larm, som den høie Geistlighed vilde opløfte over dette Valg, og at anbefale Greven af Maurepas som den Mand, der besad alle til denne Post fornødne Talenter. Dette lykkedes. Madame Adelaide omstemte selv igjen Kongens Beslutning. Det allerede til Udskrift færdige Brev blev adresseret til Hr. de Maurepas, og saaledes blev denne Mand Premierminister.

Industrie hos Kokkene i Ludvig den Sextendes Kjøkken *).

Ødselheden i Biting ved denne Konges Huusholdning gik i det Uendelige; flere Familier i Versailles holdt selv intet Kjøkken, men lode deres Mad hente fra Mundkokkene, Stegemestrene, Huushovmestrene og hvad Legionen af disse overflødige Hofbetjente forresten hed. — For at indsee Muligheden heraf, maa man erindre sig, at der for Kongen og Dronningen bestandigt blev anrettet to særskilte Tafler, uagtet der kun behøvedes eet,

*) Af samme Værk.

da enten Kongen spiste hos sin Gemalinde, eller hun ved hans Taffel. — Kom f. Ex. en Kapunsteg paa det kongelige Taffel, saa blev der tillavet 10 eller 12, forat man deriblandt — som det hed — kunde vælge den bedst lykkede; men de andre bleve solgte af Kokkene; og saaledes kunde man faae to Stege for 3 Livres, da den eneste, hvoraf Kongen spiste, maaskee kostede ham 50 Livres. — En kongelig Mundkok, der kun gjorde Tjeneste tre Maaneder i Aaret, havde i det høieste 100 Daler i fast Løn, og drev dog sine aarlige Indtægter til meer end 16,000 Livres.

Oprindelsen til Ordet Livrée.

I en af Anmærkningerne til Le Grands Fortællinger fra det 12te og 13de Aarhundrede hedder det: Det var et almindeligt Galanterie af Konger og Fyrster, ved store Høitider, i Særdeleshed Paaske og Juul, at forære de Personer, som stode i deres Tjeneste, og de Herrer, som gjorde dem deres Opvartning, Kjoler, Kapper og andre Klædningsstykker. Disse saaledes overleverede (livrés) Klæder kaldte man Livrées. — — Som bekjendt, forpligtede paa denne Maade Ludvig den Hellige ved et fromt Bedragerie flere Herrer til at drage med ham til Palæstina. Livréerne bleve overleverede dem tidligt, medens det endnu var mørkt. Da det blev Dag, saae Enhver et Kors paa sin høire Skulder, og de troede sig, ved denne Spøg af den fromme Monark (som P. Daniel kalder det i sin Historie), ikke mindre forpligtede til den hellige Krig, end om de frivilligen havde taget Korset.

Frankrigs Expedition mod Algier i Aaret 1830 *).

Om endog det franske Ministerium ved Krigen mod Algier forfulgte ganske andre Øiemed, end Humanitetens, saa kom dog Udfaldet virkelig Humaniteten til Nytte. Det havde for længe siden været det bevæbnede Europas Pligt at udrydde hine elendige afrikanske Røverreder, som tvang de mindre europæiske Søstater til en vanærende Tribut, eller tilføiede deres værgeløse Handelstand uberegnelig Skade, slæbte Mennesker i Slaverie og af deres Bytte sammenhobede hine Skatte, der i Casauba's Sale opvakte de franske Soldaters Forbauselse.

Frankrig i Særdeleshed havde de retfærdigste Grunde til Krig mod Algier. Søministeren, Baron d'Haussez, udviklede disse Grunde meget udførligt i Kammerets korte Session den 16de Marts: "Frankrig havde i flere Aarhundreder paa Afrikas Kyst besiddet et udstrakt Gebeet og en vigtig Colonie, bestemt til at beskytte Coralfiskeriet, som det drev paa en Strækning af meer end 60 Lieues, da, fra Restaurationens Tid af, Algiers Regjering ved Erklæringer og Handlinger lagde den Hensigt for Dagen, at forstyrre det i denne Besiddelse. Disse Handlinger ere den længe forud bebudede og senere udførte Plan, at forjage os fra en fransk Besiddelse, og at ødelægge vore Colonier paa den afrikanske Kyst; — Krænkelsen af det os ved Tractaterne sikkrede Privilegium paa Coralfiskeriet; — Vægringen ved at føie sig efter

*) Taschenbuch der neuern Geschichte. Von Dr. Wolfgang Menzel. 1831.

da enten Kongen spiste hos sin Gemalinde, eller hun ved hans Taffel. — Kom f. Ex. en Kapunsteg paa det kongelige Taffel, saa blev der tilladt 10 eller 12, forat man deriblandt — som det hed — kunde vælge den bedst lykkede; men de andre bleve solgte af Kokkene; og saaledes kunde man faae to Stege for 3 Livres, da den eneste, hvoraf Kongen spiste, maaskee kostede ham 50 Livres. — En kongelig Mundkok, der kun gjorde Tjeneste tre Maaneder i Aaret, havde i det høieste 100 Daler i fast Løn, og drev dog sine aarlige Indtægter til meer end 16,000 Livres.

Oprindelsen til Ordet Livrée.

I en af Anmærkningerne til Le Grands Fortællinger fra det 12te og 13de Aarhundrede hedder det: Det var et almindeligt Galanterie af Konger og Fyrster, ved store Høitider, i Særdeleshed Paaske og Juul, at forære de Personer, som stode i deres Tjeneste, og de Herrer, som gjorde dem deres Opvartning, Kjoler, Kapper og andre Klædningsstykker. Disse saaledes overleverede (livrés) Klæder kaldte man Livrées. — — Som bekjendt, forpligtede paa denne Maade Ludvig den Hellige ved et fromt Bedragerie flere Herrer til at drage med ham til Palæstina. Livréerne bleve overleverede dem tidligt, medens det endnu var mørkt. Da det blev Dag, saae Enhver et Kors paa sin høire Skulder, og de troede sig, ved denne Spøg af den fromme Monark (som P. Daniel kalder det i sin Historie), ikke mindre forpligtede til den hellige Krig, end om de frivilligen havde taget Korset.

Frankrigs Expedition mod Algier i Aaret 1830 *).

Om endog det franske Ministerium ved Krigen mod Algier forfulgte ganske andre Øiemed, end Humanitetens, saa kom dog Udfaldet virkelig Humaniteten til Nytte. Det havde for længe siden været det bevæbnede Europas Pligt at udrydde hine elendige afrikanske Røverreder, som tvang de mindre europæiske Søstater til en vanærende Tribut, eller tilføiede deres værgeløse Handelstand uberegnelig Skade, slæbte Mennesker i Slaverie og af deres Bytte sammenhobede hine Skatte, der i Casauba's Sale opvakte de franske Soldaters Forbauselse.

Frankrig i Særdeleshed havde de retfærdigste Grunde til Krig mod Algier. Søministeren, Baron d'Haussez, udviklede disse Grunde meget udførligt i Kammerets korte Session den 16de Marts: "Frankrig havde i flere Aarhundreder paa Afrikas Kyst besiddet et udstrakt Gebeet og en vigtig Colonie, bestemt til at beskytte Coralfiskeriet, som det drev paa en Strækning af meer end 60 Lieues, da, fra Restaurationens Tid af, Algiers Regjering ved Erklæringer og Handlinger lagde den Hensigt for Dagen, at forstyrre det i denne Besiddelse. Disse Handlinger ere den længe forud bebudede og senere udførte Plan, at forjage os fra en fransk Besiddelse, og at ødelægge vore Colonier paa den afrikanske Kyst; — Krænkelsen af det os ved Tractaterne sikkrede Privilegium paa Coralfiskeriet; — Vægringen ved at føie sig efter

*) Taschenbuch der neuern Geschichte. Von Dr. Wolfgang Menzel. 1831.

dert og aldeles forvandlet til Ruiner. Dengang begyndte Blokaden, der siden den Tid, uden at lede til noget Resultat, koster Frankrig meer end syv Millioner aarlig. I Juli 1829 troede Kongens Regjering, som erkjendte Uvirksomheden af dette Repressionssystem og tænkte paa mere bestemte Forholdsregler for at ende Krigen, dog alligevel, forend den fattede sin Beslutning, at maatte gjøre endnu et sidste Skridt i Henseende til Deyen. Hr. de Labretonnière blev sendt til Algier; han foredrog vore grundede Reclamationer for Deyen i hans eget Pallads. Denne vægrede sig ved at lade ham vederfares Ret; og da Hr. de Labretonnière vilde forlade Havnen, gave de nærmeste Batterier, paa et fra selve Slottet, hvor Deyen befandt sig, udgaaet Signal, pludseligen Ild paa Parlamentairskibet. Ilden vedvarede en halv Time, indtil Skibet, som bar Hr. de Labretonnière, befandt sig udenfor Skudvide. Dette er den lange Række af Klager, dette er det troe Billede af Tingenes Stilling, der nu tvinger Kongen til at gribe til de Midler, som Forsynet lagde i hans Hænder, for at sikkre sin Krones Ære, sine Undersaatters Privilegier, Eiendom, ja selv deres Sikkerhed, og endelig befrie Frankrig og hele Europa fra den tredobbelte Svøbe, som den civiliserede Verden harmes over endnu at maatte taale, fra Sørøveriet, de Fangnes Slaverie og de Tributer, som en barbarisk Stat paalægger alle christne Magter."

Imidlertid var Krigen ingenlunde nødvendig. England og Porten tilbøde deres Mægling, og Deyen af Algier vilde have været nødt til at give efter. Men det franske Ministerium afviste ethvert Mæglingsforslag,

talte til Bacri og Busnach, og Resten efterladt i Depots- og Consignations-Kassen, indtil Tribunalerne havde afgivet deres Kjendelse derover. Aarene 1824 og 1825 henrandt under Prøvelse af hine for de kongelige Retter bragte Reclamationer; men Deyen, utaalmodig efter at see Resten af de syv Millioner ankomme, skrev i October 1828 til Kongens Minister for de udenrigske Anliggender et Brev, hvori han opfordrede ham til ufortøvet at lade de 2½ Millioner afsende til Algier, og forlangte, at de franske Creditorer skulde retfærdiggjøre deres Reclamationer for ham. Baron de Damas, dengang Minister for de udenlandske Sager, der ikke ansaae det for passende, selv at svare paa en saa lidet anstændig Skrivelse, indskrænkede sig til at lade Generalconsulen vide, at Deyens Fordring var ugyldig, da den ligefrem stod i Modsigelse med Overeenskomsten af 28de October 1819. Under disse Omstændigheder var det, at Generalconsulen, der den 30te April 1829 havde fremstillet sig ved Deyens Audients, for Dagen før de muselmanske Feste efter Skik og Brug at complimentere ham, blev spurgt med Heftighed af Deyen, om han endnu ikke havde erholdt Svar paa hans Skrivelse; Generalconsulen svarede, at han endnu ikke havde erholdt noget, hvorpaa Deyen gav ham adskillige Slag med en Fluevifte og befalede ham at forføie sig bort. Kongens Regjering, underrettet om denne Fornærmelse, sendte Consulen Befaling at forlade Algier. Da han var afreist den 15de Juni, befalede Deyen strax Gouverneuren i Constantine at ødelægge de franske Colonier i Afrika, navnligen Fortet Lacalle, der, efterat Franskmændene havde rømt det den 21de Juni, blev udplyn-

Tahir Pascha, til Algier, for i Sultanens Navn at afsætte Deyen, selv overtage Regjeringen og tilfredsstille Frankrigs Fordringer. Men saa hemmelig denne Sendelse end holdtes, blev dog den franske Gesandt i Constantinopel, Grev Guilleminot, underrettet derom, og gav strax den franske Blokade-Eskadre for Algier et Vink; den lod da ikke Tahir-Pascha slippe igjennem, men førte ham til Toulon, under Paaskud af, der at lade ham holde Qvarantaine.

Derimod troede man, at Paschaen af Ægypten vilde gjøre fælles Sag med Frankrig og angribe Tripolis, medens de Franske gik løs paa Algier. Men dette Rygte, der en Tidlang sysselsatte hele Europa, bekræftedes ikke.

Den 11te April blev Krigsministeren, General Bourmont, udnævnt til Overgeneral over Armeen imod Algier, med Forbigaaelse af alle de franske Marschaller, som gjorde Fordring paa denne Ære. Det hed endog, at Marschal Marmont, Hertug af Ragusa, som man havde smigret med Overcommandoen, havde udkastet den kloge Plan til Algiers Erobring, som Bourmont senere udførte i sit eget Navn. Overgeneralen forlod Paris den 19de April under Kongens Velsignelser. Men da han den 24de April holdt en stor Mynstring i Lyon, blev han her offentligt udpeben af Folket. Herpaa begav han sig til Toulon, for at fremskynde Udrustningen. Ham fulgte, den 25de April, Dauphin, der vel ikke skulde gjøre Expeditionen med, men dog inspicere Armeen og indgyde den en god Stemning. En lang Proclamation i Moniteuren, hvori endnu engang alle Grundene til Krigen vare udviklede,

forkyndte Publicum den nærforestaaende Udførelse af det længe ventede Foretagende.

Den for Toulon liggende franske Sømagt, der skulde overføre og understøtte Landingsarmeen, bestod af 11 Linieskibe, 2 raserede Linieskibe, 21 Fregatter, 7 Corvetter, 24 Brigger, 2 Goeletter, 8 Bombarder, 15 Fragtskibe, 6 Dampbaade, og var bemandet med 12,000 Mand. Admiral Duperré, en i Frankrig almindelig agtet og populair Mand, commanderede den. Desforuden sammenbragtes en stor Mængde Transportskibe. Ogsaa Sardinien leverede Skibe, uagtet det turinske Hof i Begyndelsen yttrede Frygt for at medvirke imod Algier — saa stor Respect havde de smaae italienske Stater for Barbareskerne! Spanien paa sin Side aabnede alle sine Havne for den franske Flaade, og gav Befaling til i Nødsfald at understøtte den med alt Fornødent.

Landmagten, som blev indskibet i Toulon og stod under Bourmonts Commando, udgjorde 30,000 Mand Infanterie og 5000 Mand af andre Vaabenarter. Bourmont havde, for at vise, at han ganske vilde opoffre sig for Æren af dette Foretagende, ladet sine fire Sønner følge med.

Armeen var indtil Ødselhed udrustet med Alt, hvad den paa nogen Maade behøvede til Erobringen af Algier og Opholdet paa en fremmed og fiendtlig Kyst. Men man havde ved denne Leilighed bortslængt uhyre Summer, hvorover Folket beklagede sig heftigt.

Le National skrev: "Overalt viste sig de skadelige Følger af en til det yderste dreven Hast, af et slet Provianteringssystem og en taabelig Ødselhed i Midlerne. Materialet er uhyre, to Gange saa betydeligt, som det

havde været for den ægyptiske Expedition, der dog havde den Bestemmelse, at erobre et umaadelig stort Land og nedsætte sig der for bestandigt. Man taler om hundrede Stykker Beleiringsskyts, om Kanoner, af hvilke enhver er forsynet med Munition til 1000 Skud. Ved Siden af mange skarpsindige Midler til at opholde Soldaternes Liv og sikkre deres Sundhed, har man anvendt barnagtige, latterlige og brammende, der ere aldeles ude af Brug, og som Folk af sand Erfarenhed og Kundskab aldrig tænke paa. For Generalstaberne skal der være udviklet en overordentlig Luxus. Man vil stige i Land i Afrika med en imponerende Pragt. Man forlanger Berømmelse og Parises Beqvemmeligheder. Dette var ikke den Maade, hvorpaa den unge Helt rykkede frem, der i Forbigaaende indtog Malta, og efter nogle Timers Forløb landede ved Alexandria. Moderation og Sparsomhed ere Kjendetegnene paa fuldendt Praxis og sand Duelighed."

En Skrivelse fra Toulon af 17de Mai tilføier: "Man saae igaar i Staden en Mængde sammenkoblede Hunde blive førte omkring. Jeg spurgte, om man vilde indskibe dem med, og erholdt til Svar: de vare bestemte til at smage paa Vandet i de Brønde, som man vilde finde paa den afrikanske Kyst, da man frygtede for at de skulde være forgiftede. Man saae ogsaa Dukker af Pap, der vare klædte og bevæbnede ligesom vore Soldater. Man skal have havt isinde at opstille dem omkring een eller anden falsk Redoute, som forsætligen blev oplyst ved anbragte Fyr, for at henlede Fiendens Opmærksomhed derpaa og derved bringe ham til ikke at lægge Mærke til Hærens sande Stilling."

forkyndte Publicum den nærforestaaende Udførelse af det længe ventede Foretagende.

Den for Toulon liggende franske Sømagt, der skulde overføre og understøtte Landingsarmeen, bestod af 11 Linieskibe, 2 raserede Linieskibe, 21 Fregatter, 7 Corvetter, 24 Brigger, 2 Goeletter, 8 Bombarder, 15 Fragtskibe, 6 Dampbaade, og var bemandet med 12,000 Mand. Admiral Duperré, en i Frankrig almindelig agtet og populair Mand, commanderede den. Desforuden sammenbragtes en stor Mængde Transportskibe. Ogsaa Sardinien leverede Skibe, uagtet det turinske Hof i Begyndelsen yttrede Frygt for at medvirke imod Algier — saa stor Respect havde de smaae italienske Stater for Barbareskerne! Spanien paa sin Side aabnede alle sine Havne for den franske Flaade, og gav Befaling til i Nødsfald at understøtte den med alt Fornødent.

Landmagten, som blev indskibet i Toulon og stod under Bourmonts Commando, udgjorde 30,000 Mand Infanterie og 5000 Mand af andre Vaabenarter. Bourmont havde, for at vise, at han ganske vilde opoffre sig for Æren af dette Foretagende, ladet sine fire Sønner følge med.

Armeen var indtil Ødselhed udrustet med Alt, hvad den paa nogen Maade behøvede til Erobringen af Algier og Opholdet paa en fremmed og fiendtlig Kyst. Men man havde ved denne Leilighed bortslængt uhyre Summer, hvorover Folket beklagede sig heftigt.

Le National skrev: "Overalt viste sig de skadelige Følger af en til det yderste dreven Hast, af et slet Provianteringssystem og en taabelig Ødselhed i Midlerne. Materialet er uhyre, to Gange saa betydeligt, som det

løbe os gjøre Holdt og uddeelte en Smule Brød til nogle af os. Flere Gange under denne pinlige Marsch gik vi over i Hænderne paa andre Hobe af disse Arabere, og enhver saadan Afvexling foranledigede det frygteligste Skrig og de fiendtligste Demonstrationer blandt disse Røvere. Trods deres opløftede Dolke og Yataganer, flød der imidlertid intet Blod; kun en eneste af os blev let saaret i Hovedet. Efter en halv Times Hvile fattede Araberne den Beslutning at fordele os. Hr. Bruat, Chef paa Silène, med omtrent Halvdelen af Mandskabet, blev indqvarteret i denne sidste Landsby; jeg tilligemed de Andre maatte samme Vei tilbage, ad hvilken vi vare komne. Man fordeelte os undervejs i smaae omspredte Landsbyer, der dog vare hinanden nær nok, til at vi i Nødsfald ved Tegn kunde underrette hinanden om hvad der maatte foregaae. Officererne, Eleverne, Baadsmændene bleve fordeelte blandt disse Grupper, og jeg anbefalede dem den største Forsigtighed i Henseende til deres Berørelser med disse vilde Beboere. — Da vi vare ankomne til den Beduins Huus, der havde taget os under sin Beskyttelse, vægrede først Qvinderne sig ved at modtage os; ogsaa i en anden Hytte bleve vi afviste; men omsider lode de sig dog formilde af vor Skjebne. Man antændte Baal for os, gave os at spise, og to Dage henrandt uden Forstyrrelse. Den første Anledning til Uro blev givet os af nogle Marinesoldater, der vare flygtede fra de nærliggende Huse og løb over Marken, i Haab om at frelse sig. De bleve snart igjen fangne; men Beduinerne gave nu nøiere Agt paa os. Den 18de om Aftenen havde nogle Fregatter og Brigger nærmet sig de strandede Skibe, og ud-

sendte Baade, for at recognoscere dem. Disse Foranstaltninger til Landing udbredte Skræk allevegne. Samtlige Arabere væbnede sig, og stege hylende ned ad Bjergene. Konerne toge deres Børn paa Ryggen, og beredte sig til Flugt. Os indespærrede man i de stærkeste Hytter, idet man truede os med Døden ved den ringeste Bevægelse. Et Kanonskud, som vi hørte, betragtede vi alle som Signalet til at vi skulde myrdes; thi hvad Side Lykken end vendte sig til, enten Beduinerne bleve overvundne eller Seierherrer, maatte de enten hevne sig paa os for deres Tab, eller, exalterede af deres Seier, slaae os sammen med de ulykkelige Offere for deres Raserie. Men heldigviis trak Fregatterne deres Baade til sig igjen, og Alt vendte for os tilbage til den tidligere Orden. Ogsaa i Bjergene maatte Hr. Bruat, hos hvem der var 23 Mand foruden Malteseren, i tre Dage udstaae Dødsfare. Endelig fik Malteseren Lov at begive sig til Tyrkernes Leir, for at søge om Beskyttelse for dem. Neppe havde han været en Time underveis, førend vore Folk bleve bedre behandlede. Flere af Araberne gave dem de Effecter tilbage, som de paa vort Fangenskabs første Dag havde berøvet dem. Hr. Bruat blev nu selv bragt over Floden til den tyrkiske Leir og ført ind i Effendi'ens Telt, der behandlede ham godt og lovede ham Sikkerhed for ham og hans Kamerater. Ogsaa spurgte Effendi'en ham, om det var sandt, at Tropperne afgik imod deres Villie? Hr. Bruat svarede, at vore Soldaters Forhold, naar de vare landede, vilde bevise ham Falskheden af denne Forsikkring. Alt syntes roligt i Bjergene, og vore Kameraters Skjebne sikkret; men omtrent Kl. 8 om Aftenen hørtes der hef-

lode os gjøre Holdt og uddeelte en Smule Brød til nogle af os. Flere Gange under denne pinlige Marsch gik vi over i Hænderne paa andre Hobe af disse Arabere, og enhver saadan Afvexling foranledigede det frygteligste Skrig og de fiendtligste Demonstrationer blandt disse Røvere. Trods deres opløftede Dolke og Yataganer, flød der imidlertid intet Blod; kun en eneste af os blev let saaret i Hovedet. Efter en halv Times Hvile fattede Araberne den Beslutning at fordele os. Hr. Bruat, Chef paa Silène, med omtrent Halvdelen af Mandskabet, blev indqvarteret i denne sidste Landsby; jeg tilligemed de Andre maatte samme Vei tilbage, ad hvilken vi vare komne. Man fordeelte os underveis i smaae omspredte Landsbyer, der dog vare hinanden nær nok, til at vi i Nødsfald ved Tegn kunde underrette hinanden om hvad der maatte foregaae. Officererne, Eleverne, Baadsmændene bleve fordeelte blandt disse Grupper, og jeg anbefalede dem den største Forsigtighed i Henseende til deres Berørelser med disse vilde Beboere. — Da vi vare ankomne til den Beduins Huus, der havde taget os under sin Beskyttelse, vægrede først Qvinderne sig ved at modtage os; ogsaa i en anden Hytte bleve vi afviste; men omsider lode de sig dog formilde af vor Skjebne. Man antændte Baal for os, gave os at spise, og to Dage henrandt uden Forstyrrelse. Den første Anledning til Uro blev givet os af nogle Marinesoldater, der vare flygtede fra de nærliggende Huse og løb over Marken, i Haab om at frelse sig. De bleve snart igjen fangne; men Beduinerne gave nu nøiere Agt paa os. Den 18de om Aftenen havde nogle Fregatter og Brigger nærmet sig de strandede Skibe, og ud-

sendte Baade, for at recognoscere dem. Disse Foranstaltninger til Landing udbredte Skræk allevegne. Samtlige Arabere væbnede sig, og stege hylende ned ad Bjergene. Konerne toge deres Børn paa Ryggen, og beredte sig til Flugt. Os indespærrede man i de stærkeste Hytter, idet man truede os med Døden ved den ringeste Bevægelse. Et Kanonskud, som vi hørte, betragtede vi alle som Signalet til at vi skulde myrdes; thi hvad Side Lykken end vendte sig til, enten Beduinerne bleve overvundne eller Seierherrer, maatte de enten hevne sig paa os for deres Tab, eller, exalterede af deres Seier, slaae os sammen med de ulykkelige Offere for deres Raserie. Men heldigviis trak Fregatterne deres Baade til sig igjen, og Alt vendte for os tilbage til den tidligere Orden. Ogsaa i Bjergene maatte Hr. Bruat, hos hvem der var 23 Mand foruden Malteseren, i tre Dage udstaae Dødsfare. Endelig fik Malteseren Lov at begive sig til Tyrkernes Leir, for at søge om Beskyttelse for dem. Neppe havde han været en Time underveis, førend vore Folk bleve bedre behandlede. Flere af Araberne gave dem de Effecter tilbage, som de paa vort Fangenskabs første Dag havde berøvet dem. Hr. Bruat blev nu selv bragt over Floden til den tyrkiske Leir og ført ind i Effendi'ens Telt, der behandlede ham godt og lovede ham Sikkerhed for ham og hans Kamerater. Ogsaa spurgte Effendi'en ham, om det var sandt, at Tropperne afgik imod deres Villie? Hr. Bruat svarede, at vore Soldaters Forhold, naar de vare landede, vilde bevise ham Falskheden af denne Forsikkring. Alt syntes roligt i Bjergene, og vore Kameraters Skjebne sikkret; men omtrent Kl. 8 om Aftenen hørtes der hef-

[illegible] Dog kunde Flaaden først den 25de, 26de og 27de Mai lette Anker i forskjellige Afdelinger og naae [illegible]. Admiral Duperré beretter om Flaadens Reise: "Den afseilede i god Orden, da den om Natten imellem den 27de og 28de blev overfalden af en Storm fra Østen og Ost-Sydost paa Høiden af Minorca og Majorca. Jeg lod den ligge bi i Læ af Øerne, hvor den fandt Beskyttelse. Veiret var igjen blevet godt; efterat jeg havde samlet Flaaden og Convoien, og draget Omsorg for Landingsflotillens Afseiling, der laae for Anker i Bugten ved Palma, styrede jeg min Cours imod Algiers Kyst. Den følgende Aften, den 29de, recognoscerede jeg den, saa vidt Øiet rakte. Veiret var smukt, Vinden blæste fra Ost, maaskee noget for stærkt. Flaaden manøvrerede om Natten saaledes, at den den følgende Morgen, den 30te Mai, i Dagbrækningen var kun et lidet Stykke fra Land. Virkelig befandt den sig den 30te Kl. 4 om Morgenen paa Nordsiden af Cap Caxine, i en Afstand af 5 til 6 Lieues. Men Kysten var bedækket med Skyer, Horizonten meget mørk, Vindens Styrke tiltog meer og mere, og Alt bebudede slet Veir. Flaaden fjernede sig fra Kysten i nordlig Retning med Østen og Ost-Sydost Vind, uden at den, som jeg troer, var bleven bemærket formedelst det mørke Veir. Det var umuligt at holde en Mængde Skibe af saa forskjellig Art og Godhed samlede og seilende i den behørige Retning, saa meget som muligt bi de Vind. Vi kunde altsaa ikke holde os paa Høiden af Algier. Reserven, bestaaende af Gabarrer og andre Skibe af mindre Størrelse, fik Ordre at gjøre deres Bedste. Convoien, som jeg af For-

sigtighed havde ladet holde flere Mile til Luvart, laae temmelig godt under Vinden. Men en tre Dages Storm fra Ost=Sydost levnede os intet videre Haab om igjen at naae Algier. Der blev da intet Andet tilbage, end at samle Reserven og Convoien i Bugten ved Palma, og i Forventning af godt Veir, saavelsom af Convoiens Gjenforening og nye Anordning, holde Flaaden i Læ af Øerne. Den fra Toulon den 27de afseilede Convoi, der skulde forene sig med Flaaden ved Algiers Kyst, blev efter sin Afseiling adsplittet af en heftig Nordostvind. Jeg traf paa flere Skibe deraf, som jeg forenede med Convoien, der ledsager Flaaden. Andre erholdt ved lette, af mig udsendte Skibe Befaling, at styre til Bugten ved Palma, hvor den almindelige Forening vil finde Sted."

Admiralen ankom den 2den Juni til Palma; det lykkedes ham, her igjen at samle hele Flaaden, og han lettede paany den 10de. Landingstropperne, der nu allerede havde været i Søen siden den 11te Mai, altsaa fire Uger, vare tildeels misfornøiede, og længtes meget efter omsider at naae Kysten. Beskadigelserne ved Stormen vare forholdsmæssig kun ubetydelige.

Førend vi lade Armeen gjøre Landgang, ville vi fæste Blikket paa den fiendtlige Kyst. "Paa den vestlige Side af Algiers Rhed hæver sig Staden af dette Navn, med sine blændende hvide Huse (omtrent 15,000 i Tallet), amphitheatralsk paa den af Middelhavet bespyllede bjergfulde Kyst. Gaderne ere ujevne og smalle, med Undtagelse af den omtrent 30 Fod brede, med Boder besatte Hovedgade, som gjennemskjærer Staden fra Nordvest til Sydost. Over Terrassetagene paa de, for-

19de. Dog kunde Flaaden først den 25de, 26de og 27de Mai lette Anker i forskjellige Afdelinger og naae rum Sø. Admiral Duperré beretter om Flaadens Skjebne: "Den afseilede i god Orden, da den om Natten imellem den 27de og 28de blev overfalden af en Storm fra Østen og Ost-Sydost paa Høiden af Minorca og Majorca. Jeg lod den ligge bi i Læ af Oerne, hvor den fandt Beskyttelse. Veiret var igjen blevet godt; efterat jeg havde samlet Flaaden og Convoien, og draget Omsorg for Landingsflottillens Afseiling, der laae for Anker i Bugten ved Palma, styrede jeg min Cours imod Algiers Kyst. Den følgende Aften, den 29de, recognoscerede jeg den, saa vidt Øiet rakte. Veiret var smukt, Vinden blæste fra Ost, maaskee noget for stærkt. Flaaden manøvrerede om Natten saaledes, at den den følgende Morgen, den 30te Mai, i Dagbrækningen var kun et lidet Stykke fra Land. Virkelig befandt den sig den 30te Kl. 4 om Morgenen paa Nordsiden af Cap Caxine, i en Afstand af 5 til 6 Lieues. Men Kysten var bedækket med Skyer, Horizonten meget mørk, Vindens Styrke tiltog meer og mere, og Alt bebudede slet Veir. Flaaden fjernede sig fra Kysten i nordlig Retning med Østen og Ost-Sydost Vind, uden at den, som jeg troer, var bleven bemærket formedelst det mørke Veir. Det var umuligt at holde en Mængde Skibe af saa forskjellig Art og Godhed samlede og seilende i den behørige Retning, saa meget som muligt bi de Vind. Vi kunde altsaa ikke holde os paa Høiden af Algier. Reserven, bestaaende af Gabarrer og andre Skibe af mindre Størrelse, fik Ordre at gjøre deres Bedste. Convoien, som jeg af For-

med et frygteligt Artillerie. Til de stærkest befæstede Punkter høre Alkazava (hvor tidligere Skatkammeret befandt sig) og Molden. Paa Klipperne, der omgive Moloen, befinder sig ligeledes et Fort, som skal være opført af Eleverne af den polytechniske Skole i Paris, der bleve fordrevne 1815 ved en Renselse af hiint Institut. Fra Keiserslottet, hvor der 1614 blev opdaget en ny Kilde, fører en aaben Aquæduct i murede Rør Vandet til de mange paa Gadehjørnerne værende Brønde; blev dette Vand afskaaret, saa kunde det ikke erstattes ved noget i Staden, da der, foruden hine Brønde, her ikke findes Andet end Cisterner. Paa en Klippe (Al Jezeire) udenfor Stadens Havn byggede Ferdinand den Katholske 1509 et Castel, hvorfra Khair Eddyn, den berygtede Haruk Barbarossas Broder, fordrev Spanierne, hvorpaa han forenede Øen med det faste Land ved en Steendæmning. Paa denne, nu stærkt befæstede og med et Springvand og et Fyrtaarn forsynede, Øe ligge de for Søvæsenet bestemte Bygninger. Alle, som have beskrevet dette Land, sige eenstemmig, at Barbariets Clima er mildt og sundt. Aarstiderne følge paa hinanden i regelmæssig Orden, og uagtet i Høsten Heden er meget stor, saa bliver den dog fornemmeste, selv i denne Aarstid, tempereret af Nordenvinden. Algiers Kyst er ingenlunde tør og ufrugtbar; Høiene, der omgive Staden, ere bedækkede med talrige Frugthaver, som ere beplantede med Viinranker, Oranger og Oliver, og frembyde de skjønneste og meest afvexlende Landskaber. I Stadens Omgivelser tæller man ikke mindre end tyve tusinde Haver og Viinbjerge. Jorden frem-

betinger Overflødighed af Byg, Hvede og alle, til Menneskets Næring fornødne Ting."

"De Elementer, som udgjøre den afrikanske Kysts nuværende Befolkning, ere: 1) Paa den sydlige Skrænt af Atlasbjergene og i Ørkenen Berbernes Stamme, der saavel ved Sproget som den physiske Constitution adskiller sig fra de to mauriske og arabiske Stammer. Denne i fire Hovednationer afdeelte Stamme strækker sig langs Atlas-Bjergkjæden fra Ægyptens Grændser til det atlantiske Hav. Den hersker i Ørkenen lige til Negerstammens Grændser. Det er umuligt, i den ikke at gjenkjende de gamle Levninger af Getulerne vestlig, og de gamle Libyer østlig for Atlas. 2) Paa denne Side Atlas, fra Foden af den mægtige Bjergkjæde ned til Havet, Maurernes store Stamme, der for sig alene beboer Stæderne og de bebyggede Sletter, en Stamme med faste Boliger, til Forskjel fra Arabernes vandrende Stamme, hvis Sprog den antog, men taler med Idiotismer, der saa at sige ere Levninger af dens gamle Sprog. 3) Negerslaverne, som ere indførte fra det Indre af Afrika. Røverne i Ørkenen slæbe dem bort med sig fra Jolibas Bredder. Karavanerne kjøbe dem ogsaa af Nationerne i Mellem-Afrika, med hvem de drive Handel, og som sælge deres Fanger, ofte endog deres Børn. De Afrika fremmede Elementer ere: 1) De fra Asien komne Arabere, som i Afrika have vedligeholdt deres Fædrelands og Stammes Sæder. De ere afdeelte i Understammer, som med deres Telte og Hjorde reise omkring i Sletterne og de ikke tildyrkede Dale. Ikkun saare faa af dem dyrke Jorden, og selv dette kun periodisk. Deres physiske Constitution er de

samme som i Asien, og adskiller dem, lige saa strengt som deres Sæder, fra Maurernes Stamme. 2) Tyrkerne, en fremmed, lidet talrig Milits, der hersker despotisk i Algier, men hvis Herredømme i Tunis og Tripolis blev styrtet af Maurerne. 3) Jøderne, foragtede Handlende, som ere ufølsomme mod Fornærmelser og have udbredt sig overalt, fra Stæderne, hvor de boe, til Berbernes Dale og den dybe Ørken, som de besøge i Handelsforretninger. 4) Nogle sjeldne christne Indvaanere, som Handelen lokker hid, eller som Fangenskabet holder tilbage paa disse uhyggelige Kyster, men som neppe fortjene at tælles. 5) Endelig de saakaldte Chinulis, Efterkommere af Tyrker og Landets Fruentimmer, trods den strenge Lov, der forbyder slige Giftermaal. De danne en særegen, temmelig talrig Stamme i Algier, der er lige forhadt af Tyrkerne og Maurerne, men enig, virksom og skarpsindig, og ved en større Formerelse, netop fordi den stødes tilbage af Enhver, engang maaskee vil spille den samme Rolle i Afrika, som Creolerne have spillet i Amerika. Dette er Elementerne af Befolkningen paa Barbariets Kyster. Man seer ved første Øiekast, hvor stor Tyrkernes Svaghed i Algier er, og hvilken Fordeel en klog Politiker kunde drage af det Had, som Maurerne og Araberne nære mod hinanden."

Et i Toulon udkommet Skrift skildrer Deyens og hans fornemste Embedsmænds Personlighed paa følgende Maade: "Aly-Soco, den nuværende Deys Forgjænger, havde fattet den Plan, at gjøre sig uafhængig af den tyrkiske Milits. Han lod de meest formaaende Indvaaneres Sindelag udforske, havde forsikkret sig Under-

behøver Overflødighed af Byg, Hvede og alle, til Mennesketes Næring fornødne Ting."

"De Elementer, som udgjøre den afrikanske Kysts nuværende Befolkning, ere: 1) Paa den sydlige Skrænt af Atlasbjergene og i Ørkenen Berbernes Stamme, den saavel ved Sproget som den physiske Constitution adskiller sig fra de to mauriske og arabiske Stammer. Denne i fire Hovednationer afdeelte Stamme strækker sig langs Atlas-Bjergkjæden fra Ægyptens Grændser til det atlantiske Hav. Den hersker i Ørkenen lige til Negerstammens Grændser. Det er umuligt, i den ikke at gjenkjende de gamle Levninger af Getulerne vestlig, og de gamle Libyer østlig for Atlas. 2) Paa denne Side Atlas, fra Foden af den mægtige Bjergkjæde ned til Havet, Maurernes store Stamme, der for sig alene beboer Stæderne og de bebyggede Sletter, en Stamme med faste Boliger, til Forskjel fra Arabernes vandrende Stamme, hvis Sprog den antog, men taler med Idiotismer, der saa at sige ere Levninger af dens gamle Sprog. 3) Negerslaverne, som ere indførte fra det Indre af Afrika. Røverne i Ørkenen slæbe dem bort med sig fra Jolibas Bredder. Karavanerne kjøbe dem ogsaa af Nationerne i Mellem-Afrika, med hvem de drive Handel, og som sælge deres Fanger, ofte endog deres Børn. De Afrika fremmede Elementer ere: 1) De fra Asien komne Arabere, som i Afrika have vedligeholdt deres Fædrelands og Stammes Sæder. De ere afdeelte i Understammer, som med deres Telte og Hjorde reise omkring i Sletterne og de ikke tildyrkede Dele. Ikkun saare faa af dem dyrke Jorden, og selv dette kun periodisk. Deres physiske Constitution er d

linger med ham særdeles vanskelige. Chef for Landarmeen og Krigsminister er Ibrahim Bah Aga, der fra en Pibestoppers og Kaffebærers Tjeneste rask ophøiedes til Deyens Svigersøn og til Søminister. Den nuværende Post erholdt han kort efter at Fiendtlighederne med Frankrig vare begyndte, da Deyen havde dømt hans Forgjænger til at prygles ihjel. Ibrahim er, som man kan tænke, en meget smuk Mand, endnu ung, et Mønster paa algiersk Stolthed og Overmod. Wekil-Ardji'en eller General-Intendanten over Marinen er heftig og opfarende. Han bærer Tilnavnet Soco (Nar) formedelst sine hyppige Anfald af Raserie mod sine Undergivne. Hadji-Achmet, Bey af Constantine, er en Coluglu (Tyrke-Descendent). Han nedstammer fra en meget agtet Familie; ogsaa hans Fader og Bedstefader vare en lang Tid Beyer. Han var tidligere i Unaade hos Deyen, indtil den forrige Bah Aga forskaffede ham hans nuværende Post — en dobbelt Anomalie i dette Land: at en Coluglu bliver kaldet til saa høie Functioner, og at en Beskyttet undgaaer at blive styrtet tilligemed sin Beskytter. Hussein, Bey af Oran, skal være et fortræffeligt Menneske, der i meer end ti Aar har forvaltet Provindsen, uden at trykke den meget, og dog tilfredsstillet Deyens Fordringer, hvilke to Ting sædvanlig ere meget vanskelige at forene med hinanden."

Deyens Stridskræfter bestode af 7 til 8000 Tyrker, 5-6000 Coluglu'er (eller Chiuli'er) og 5-6000 Maurere, som udgjorde Algiers Besætning. Dertil kom 30-40,000 Mand arabiske Beduiner, under deres Scheikher, og mauriske Tropper, som Beyerne af Oran,

Constantine og Titeri bragte hid. De Første indfandt sig først den 18de Juni for Algier, og Deyen forhastede sig overhovedet ikke med at hindre Landgangen. Det synes at have været hans Plan, at oprive Franskmændene aldeles, naar de vare landede. Tilliden til hans overlegne Styrke har, ifølge alle Efterretninger, været meget stor.

Vi gaae nu over til den franske Expeditionsarmees Landsættelse. Flaaden gik den 10de Juni under Seil fra Palma, og ankom den 12te for Afrikas Kyst. Men den stærke Blæst forhindrede Landgangen. Man siger, at Bourmont havde villet lande strax og var kommen i Strid desangaaende med Admiral Duperré, der bedre indsaae Faren ved en Landing. Vist er det, at de to Chefer siden efter omarmede hinanden i Troppernes Paasyn, for at betage dem Mistanken om Uenighed, der havde kunnet virke skadeligt paa Armeens Aand. Duperré deelte ikke Bourmonts politiske Anskuelser og Øiemed, hvorfor ogsaa den offentlige Mening i Frankrig stillede ham saameget høiere. Ogsaa har Duperré senere ikke utydeligen dadlet Bourmonts Forhold i Algier; men Ære og Pligt bøde ham dengang at forliges med sin Medbeiler, for ikke at give Tropperne nogen Forargelse. — Landingen blev først iværksat den 14de Juni, efterat Stormen havde lagt sig. Flaaden frembød et imponerende Syn. Alle Skibe vare festlig smykkede, og fra alle Master vaiede det hvide Flag. Tropperne jublede over at de omsider havde naaet Maalet for deres lange, besværlige Seilads.

Man valgte til Landingspunkt Halvøen Sidi-Ferruch. Den er næsten en Fjerdingvei lang og har

linger med ham særdeles vanskelige. Chef for Landar- meen og Krigsminister er Ibrahim Bah Aga, der fra en Pibestoppers og Kaffebærers Tjeneste rask ophøiedes til Deyens Svigersøn og til Søminister. Den nu- værende Post erholdt han kort efter at Fiendtlighederne med Frankrig vare begyndte, da Deyen havde dømt hans Forgjænger til at prygles ihjel. Ibrahim er, som man kan tænke, en meget smuk Mand, endnu ung, et Mønster paa algiersk Stolthed og Overmod. Wekil-Ardji'en eller General-Intendanten over Marinen er heftig og opfarende. Han bærer Tilnavnet Soco (Nar) formedelst sine hyppige Anfald af Raserie mod sine Undergivne. Hadji-Achmet, Bey af Constan- tine, er en Coluglu (Tyrke-Descendent). Han ned- stammer fra en meget agtet Familie; ogsaa hans Fader og Bedstefader vare en lang Tid Beyer. Han var tidligere i Unaade hos Deyen, indtil den forrige Bah Aga forskaffede ham hans nuværende Post — en dobbelt Anomalie i dette Land: at en Coluglu bliver kaldet til saa høie Functioner, og at en Beskyttet undgaaer at blive styrtet tilligemed sin Beskytter. Hussein, Bey af Oran, skal være et fortræffeligt Menneske, der i meer end ti Aar har forvaltet Provindsen, uden at trykke den meget, og dog tilfredsstillet Deyens Fordrin- ger, hvilke to Ting sædvanlig ere meget vanskelige at forene med hinanden."

Deyens Stridskræfter bestode af 7 til 8000 Tyr- ker, 5-6000 Coluglu'er (eller Chiulî'er) og 5-6000 Maurere, som udgjorde Algiers Besætning. Dertil kom 30-40,000 Mand arabiske Beduiner, under deres Scheikher, og mauriske Tropper, som Beyerne af Oran,

Constantine og Titeri bragte hid. De Første indfandt sig først den 18de Juni for Algier, og Deyen forhastede sig overhovedet ikke med at hindre Landgangen. Det synes at have været hans Plan, at oprive Franskmændene aldeles, naar de vare landede. Tilliden til hans overlegne Styrke har, ifølge alle Efterretninger, været meget stor.

Vi gaae nu over til den franske Expeditionsarmees Landsættelse. Flaaden gik den 10de Juni under Seil fra Palma, og ankom den 12te for Afrikas Kyst. Men den stærke Blæst forhindrede Landgangen. Man siger, at Bourmont havde villet lande strax og var kommen i Strid desangaaende med Admiral Duperré, der bedre indsaae Faren ved en Landing. Vist er det, at de to Chefer siden efter omarmede hinanden i Troppernes Paasyn, for at betage dem Mistanken om Uenighed, der havde kunnet virke skadeligt paa Armeens Aand. Duperré deelte ikke Bourmonts politiske Anskuelser og Øiemed, hvorfor ogsaa den offentlige Mening i Frankrig stillede ham saameget høiere. Ogsaa har Duperré senere ikke utydeligen dadlet Bourmonts Forhold i Algier; men Ære og Pligt bøde ham dengang at forliges med sin Medbeiler, for ikke at give Tropperne nogen Forargelse. — Landingen blev først iværksat den 14de Juni, efterat Stormen havde lagt sig. Flaaden frembød et imponerende Syn. Alle Skibe vare festlig smykkede, og fra alle Master vaiede det hvide Flag. Tropperne jublede over at de omsider havde naaet Maalet for deres lange, besværlige Seilads.

"Man valgte til Landingspunkt Halvøen Sidi-Ferruch. Den er næsten en Fjerdingvei lang og har

Form af et Timeglas. Omtrent midt paa den befinder sig et Taarn (Torre-Chica), paa hvilket et Batterie var opstillet. Algiererne havde rømt Kysten, trukket sig tilbage paa meer end Kanonskudsvide, og holdt sig skjulte bag Høie. Selv deres Batterier vare maskerede af Krat. De haabede uden Tvivl, at Landingen vilde gaae langsomt for sig, at først kun et svagt Corps vilde blive sat i Land, der tillidsfuldt rykkede frem, og som da deres Cavallerie godt kunde blive færdigt med. De Efterretninger, som man havde erholdt ombord paa Flaaden, foranledigede til at tage Forholdsregler, der bragte hine Dispositioner til at strande. Linieskibet Breslau befandt sig paa den ene Side af Bugten, en Corvette og to Brigger opstillede sig, sammenbundne med Touge, paa den anden, og Bombarderne dannede Fløiene. Linieskibet Breslau fik adskillige Kugler fra Fortet, hvorved en Matros blev dræbt og en anden saaret. Den 14de befandt de ombord paa Linieskibene opbevarede flade Fartøier sig allerede Kl. 2 om Morgenen i Søen, ladede med Soldater. Dampbaadenes Division nærmede sig Land, for at rense Kysten, og Udskibningen begyndte med en Hurtighed, som maaske kuldkaste Fiendens Planer og Forhaabninger. Alle Operationer gik for sig i den største Orden, under selve Admiralens Øine, der i sin Baad recognoscerede Positionerne. Dampbaadene, hvis Artillerie betjentes meget godt, begyndte Ilden, og bleve understøttede af de to Brigger og Bombarderne. Under deres Beskyttelse blive Tropperne satte i Land, og formerede sig, trods Fiendens Ild, med fuldkommen Orden. Da det var neppe rigtig Dag, befandt der sig allerede 10,000 Mand med

menter af Divisionen d'Escars rykkede frem, for at danne Reserven. Det er umuligt at skildre den Enthusiasme, som Tropperne yttrede, da der blev givet Signal til at angribe den fiendtlige Leir. Fremrykningen skete med overordentlig Hurtighed. Trods Terrainets Vanskelighed var Artilleriet, indrettet efter nyere Mønstre, bestandig i første Linie. Dets udmærkede Bevægelighed maatte kraftigen bidrage til at forbause Fienden. For alle dem, der toge Deel i Kampen ved Staoneli, vill Spørgsmaalet imellem det gamle og det nye System være at betragte som afgjort. Ilden fra Batteriet, som Fienden havde opkastet udenfor sin Leir, standsede ikke et Øieblik vore Tropper. De otte Kanoner af Bronze, hvormed de vare udrustede, bleve tagne af det 20de Linieregiment. Tyrkerne og Araberne havde taget Flugten paa alle Kanter; deres Leir faldt i vore Hænder; 400 Telte vare opslaaede deri; de for Agaen af Algier og Beyerne af Constantine og Titeri ere meget prægtige. Man fandt en betydelig Mængde Krudt og Kasteskyts, Magaziner af Levnetsmidler, adskillige Faarehjorde og omtrent hundrede Kameler, der ville formere vore Transportmidler." Man fægtede paa begge Sider med stor Forbittrelse. Araberne skare Hovederne af alle Franskmænd, som de kunde faae fat paa, efterdi Deyen betalte dem ethvert fransk Hoved dyrt. Heraf kom ogsaa Forbittrelsen hos de franske Soldater, der sjelden gave Araberne Pardon, hvilket forresten heller ingen forlangte. Flere tyrkiske Officerer stødte sig selv Dolken i Brystet, for ikke at falde i de Franskes Hænder, og en saaret Araber, som man havde fanget og spurgte om Aarsagen

til hans Landsmænds Grusomhed, svarede: "Dræb mig, men spørger mig ikke!"

Det gaves Franskmænd, som rask vilde forfølge Seieren og tage Algier i en Haandevending. Navnligen skal den tappre General Berthezène, som man skyldte Dagens Ære, have været af denne Mening. Men Bourmont var ikke saa dumdristig, da Keiserslottet, Nøglen til Algier, endnu ikke var taget; det udkrævede en regelmæssig Beleiring, og var tillige rundt omgivet med Miner, hvis Sprængning man maatte befrygte ved den første Fremtrængen. Desuden var Bestyrtelsen i Algier ingenlunde saa stor, som man tildeels troede i den franske Leir. Deyen lod adskillige Chefer, der ikke havde holdt sig tappert, paa Stedet halshugge, og hans Svigersøn, den Overcommanderende, kom ikke tilbage til Algier, men samlede Tropperne udenfor Staden, og svor, at han snart blodigen skulde hevne det første Nederlag.

Medens nu Bourmont sørgede for Udskibningen og Anordningen af det svære Beleirings-Artillerie, rykkede Algiererne, 35,000 Mand stærke, paany frem imod Sidi-Chalef. Bourmont fortæller: "Den 24de Juni, i Dagbrækningen, viste Tyrkerne og Araberne sig i en meget udstrakt Front og ikke ringere Orden, end den 19de. Alle Dispositioner vare trufne, forat det første Angreb kunde berøve dem en Miils Terrain; de bleve udførte med stor Præcision. Divisionen Berthezène og den første Brigade af Divisionen Loverdo rykkede frem med et Batterie Feldtskyts. Saasnart vore Infanterie-Bataillonrr, opstillede i Colonner, vare rykkede frem paa Sletten, der udbreder sig foran Leiren, tog

Flugten paa alle Kanter. Med stor Hurtighed satte de franske Tropper over denne Slette. 6000 Metres *) fra Leiren forandres Landets Udseende, Formerne blive mere bestemte, og man befinder sig paa den Gruppe af Høie, som Algier med sine Haver indtager. Man seer her talrige Vaaninger. Viinrankerne, Hækkerne og Frugttræerne, med hvilke Jorden er bedækket, erindre om de frugtbareste og bedst dyrkede Lande i Europa. Man havde maattet forudsætte, at Tyrkerne vilde forsvare sig med Kraft bag disse talrige Hindringer, som Terrainet lagde os i Veien, men slagne og modløse vilde de intetsteds holde Stand. Jeg troede at burde benytte dette, for rast at overskride dette Rum, og snart naaede de franske Tropper Grændsen, der adskiller dem fra et aabent Land. De toge Position. En Kløft adskilte dem fra Fienden, som endelig gjorde Holdt paa Ryggningen af Høien lige overfor den, som vi besatte. Artilleriet havde med sin sædvanlige Hurtighed bortryddet alle Terrainets Vanskeligheder. Det opstillede sig i Batterie, og nogle med stor Nøiagtighed kastede Granater adsplittede de Grupper, som endnu viste sig. Maaskee frygtede Tyrkerne, at de nu skulde blive kastede tilbage til den Plads, hvorfra kun endnu et Mellemrum af 4 til 6000 Metres adskilte os. Paa Skraaningen af de Høie, hvis Rygge de holdt besatte, var opført et Krudtmagazin, som de nu sprængte i Luften. Explosionen var frygtelig. Tykke Røgskyer, der hævede sig meer end hundrede Metres og gjenspeilede den afrikanske Sols Straaler, frembøde Hæren et pragtfuldt Skuespil.

---

*) En Metre er omtrent $3\frac{1}{5}$ danske Fod.

til hans Landsmænds Grusomhed, svarede: "Dræb mig, men spørger mig ikke!"

Det gaves Franskmænd, som kjæk vilde forfølge Seieren og tage Algier i en Haandevending. Navnligen skal den tappre General Berthezène, som man skyldte Dagens Ære, have været af denne Mening. Men Bourmont var ikke saa dumdristig, da Keiserslottet, Nøglen til Algier, endnu ikke var taget; det udkrævede en regelmæssig Beleiring, og var tillige rundt omgivet med Miner, hvis Sprængning man maatte befrygte ved den første Fremtrængen. Desuden var Bestyrtelsen i Algier ingenlunde saa stor, som man tildeels troede i den franske Leir. Deyen lod adskillige Chefer, der ikke havde holdt sig tappert, paa Stedet halshugge, og hans Svigersøn, den Overstcommanderende, kom ikke tilbage til Algier, men samlede Tropperne udenfor Staden, og svor, at han snart blodigen skulde hevne det første Nederlag.

Medens nu Bourmont sørgede for Udskibningen og Anordningen af det svære Beleirings-Artillerie, rykkede Algiererne, 35,000 Mand stærke, paany frem imod Sidi-Chalef. Bourmont fortæller: "Den 24de Juni, i Dagbrækningen, viste Tyrkerne og Araberne sig i en meget udstrakt Front og ikke ringere Orden, end den 19de. Alle Dispositioner vare trufne, forat det første Angreb kunde berøve dem en Miils Terrain; de bleve udførte med stor Præcision. Divisionen Berthezène og den første Brigade af Divisionen Loverdo rykkede frem med et Batterie Feldtskyts. Saasnart vore Infanterie-Bataillonen, opstillede i Colonner, vare rykkede frem paa Sletten, der udbreder sig foran Leiren, tog

Fienden Flugten paa alle Kanter. Med stor Hurtighed satte de franske Tropper over denne Slette. 6000 Metres *) fra Leiren forandres Landets Udseende, Formerne blive mere bestemte, og man befinder sig paa den Gruppe af Høie, som Algier med sine Haver indtager. Man seer her talrige Baaninger. Viinrankerne, Hækkerne og Frugttræerne, med hvilke Jorden er bedækket, erindre om de frugtbareste og bedst dyrkede Lande i Europa. Man havde maattet forudsætte, at Tyrkerne vilde forsvare sig med Kraft bag disse talrige Hindringer, som Terrainet lagde os i Veien, men slagne og modløse vilde de intetsteds holde Stand. Jeg troede at burde benytte dette, for rask at overskride dette Rum, og snart naaede de franske Tropper Grændsen, der adskiller dem fra et aabent Land. De toge Position. En Kløft adskilte dem fra Fienden, som endelig gjorde Holdt paa Rygningen af Høien lige overfor den, som vi besatte. Artilleriet havde med sin sædvanlige Hurtighed bortryddet alle Terrainets Vanskeligheder. Det opstillede sig i Batterie, og nogle med stor Nøiagtighed kastede Granater adsplittede de Grupper, som endnu viste sig. Maaskee frygtede Tyrkerne, at de nu skulde blive kastede tilbage til den Plads, hvorfra kun endnu et Mellemrum af 4 til 6000 Metres adskilte os. Paa Skraaningen af de Høie, hvis Rygge de holdt besatte, var opført et Krudtmagazin, som de nu sprængte i Luften. Explosionen var frygtelig. Tykke Røgskyer, der hævede sig meer end hundrede Metres og gjenspeilede den afrikanske Sols Straaler, frembøde Hæren et pragtfuldt Skuespil.

---

*) En Metre er omtrent a½ danske Fod.

Explosionen var ikke foraarsaget af nogen Uheld. To Eskadroner Chasseurer havde fulgt Infanteriets Bevægelse; men Fiendens iilsomme Flugt og Terrainets Natur tillstedede dem intet Angreb. Fienden var uden Skyts; maaskee havde han indseet, at det, at tage det med, vilde være det Samme som at levere det i vore Hænder. Antallet af det til Kamp udygtigt gjorte Mandskab var lidet betydeligt; en eneste Officeer blev farligt saaret — den anden af de fire Sønner, som havde ledsaget mig til Afrika. — Den haabefulde unge Mand døde kort efter, almindeligt beklaget. De liberale Blade i Frankrig yttrede ogsaa deres Deeltagelse for ham. Le Temps sagde: "Ogsaa vi ville, uagtet vor Strenghed imod Flygtningen fra Waterloo, være retfærdige mod den udmærkede Officeer fra Staoueli. Vi elske hiin høihjertede Heftighed hos en Søn, som føler, at der paaligger ham og hans tre Brødre den lige saa ædle som vanskelige Opgave, at bringe det faderlige Navn til Ære igjen."

Veiret var endnu fremdeles ustadigt. Den 26de Juni blev Flaaden overfalden af et nyt Windstød, og Tab og Skade vare endnu betydeligere, end den 16de. Flere Linieskibe reve sig løs fra deres Ankere. Duperré skrev: han indsaae, at Bugten ved Sidi-Ferruch ikke kunde holdes, men Flaadens Nærværelse var uundgaaelig nødvendig til Landarmeens Udrustning og Understøttelse. Duperré holdt sig altsaa med den største Anstrengelse af alle sin Marines Kræfter. Han saae sig nødt til, for at lette Skibene, at kaste 150 Baller Kavalleriefoder, Viin og Brændeviinsankere overbord, ved hvilken Leilighed det kom ham ret tilpas, at Wind-

virkelig Sted. General Valazé benyttede den til at aabne Communicationer foran Keiserslottet. Kl. 8 kom Deyens Secretair igjen, ledsaget af den engelske Consul og Viceconsul. Han ønskede, at Fredsbetingelserne maatte blive affattede skriftligt. De bleve det, og jeg lod overlevere ham et Document, hvoraf Deres Excellence her finder en Gjenpart hosføiet. Kl. 2 indfandt Secretairen sig tredie Gang. Deyen lod anmode om at man vilde sende ham en Tolk, ved hvis Hjelp han kunde forstaae Alt, hvad man forlangte af ham. Hr. Braschewitz, forhenværende første Tolk ved den ægyptiske Armee, begav sig til Casauba. Da man havde gjort Deyen bekjendt med Conventions-Udkastet, sagde han, at han antog dets Betingelser, og at den franske Loyalitet indgjød ham fuldkommen Tillid. Jeg havde underskrevet Conventionen. Han forsynede den med sit Segl, men bad om, at Vaabenstilstanden maatte forlænges indtil Kl. 5 om Eftermiddagen, forat han kunde faae Tid til at forsamle sit Conseil og bestemme det til at underskrive de paalagte Betingelser. Skydningen blev afbrudt indtil nærmere Ordre. Imidlertid gik Arbeiderne deres Gang, og den 5te i Dagbrækningen forenede en Communication af 800 Mètres Keiserslottet med den Plads, hvorpaa Breschbatteriet mod Casauba skulde opføres. Idag kom de to Moutere igjen. De havde det Hverv fra Deyen, at stadfæste den Forpligtelse, som han havde indgaaet ved at trykke sit Segl paa Conventionen, men de ønskede en 24 Timers Frist med Besættelsen. Jeg forlangte, at Forterne, Havnen og Staden Kl. 11 om Formiddagen skulde overgives til de franske Tropper. Deyen samtykkede, og i dette Øieblik

saiet Frankrigs Fane paa Taarnene i denne Stad, hvis Ydmygelse i mange Aarhundreder var en Gjenstand for hele Europas Ønsker."

Admiral Duperré understøttede Overgeneralen eftertrykkeligen med Flaaden. Han beretter: "For at understøtte Beleiringsarmeens Operationer, havde jeg allerede den 29de givet Ordre til et forstilt Angreb paa Fiendens Søbatterier, for at hendrage hans Opmærksomhed til flere Punkter paa eengang og foranledige ham til at kalde Constablerne og selv en Deel af Besætningen ind i Batterierne. Et dybt Vindstille, som herskede hele Dagen den 30te, modsatte sig Befalingens Udførelse. Den 1ste Juli reiste der sig imidlertid en mild Vestenvind, og vi satte os i Bevægelse. Admiral Rosamel seilede med sin Division i fuld Kanonskudsvide under Batterierne paa Landspidsen Pescada til Moloen, idet han med sine Batterier besvarede Fiendens Ild. Under Defileringen forbi Fortene bemærkede man, at disse vare blottede for Constabler; thi Ilden begyndte kun imod Skibenes Centrum. Først efter Constablernes Ankomst, der vel vare hidkaldte fra andre Punkter, blev deres Ild vedholdende rettet mod alle vore Skibe, uden dog at træffe, uagtet flere skjøde hen over dem. Da Divisionen var kommen i Skudvide af de frygtelige Værker paa Molo'en, vexlede den Kugler med Fienden, og fortsatte sin Cours til Bugten; men her fandt den et fuldkomment Vindstille, saa at den drev hen under Matifu, hvor den maatte blive liggende igaar, den 2den. Hele Morgenen den 3die søgte Armaden, som det stille Veir ikke havde tilladt at samle sig i nogen Orden, overeensstemmende med det Signal,

lationen, saa har han dog selv erkjendt, at dette alene havde beroet paa Overgeneralens Godtbefindende.

Capitulationen selv lød saaledes: "Fortet Casauba, alle andre Forter, som ere afhængige af Algier, og denne Stads Havn blive denne Morgen Kl. 10 (efter fransk Tid) overgivne til de franske Tropper. Overgeneralen over den franske Hær forpligter sig mod Hans Høihed, Deyen af Algier, at lade ham beholde Friheden og Alt, hvad der tilhører ham personligen. Deyen kan med sin Familie og Alt, hvad der tilhører ham, frit begive sig til det Sted, som han vil vælge, og saa længe han forbliver i Algier, skal han der med sin hele Familie staae under Beskyttelse af den franske Hærs Overgeneral; en Salvegarde skal indestaae for hans Persons og Families Sikkerhed. Overgeneralen lover alle Militsens Soldater de samme Fordele og den samme Beskyttelse. Udøvelsen af den muhamedanske Religion skal forblive fri. Indvaanerne af alle Classer skulle paa enhver Maade forblive uantastede i Henseende til deres Frihed, deres Religion, deres Eiendom, Handel og Næringsveie, og deres Fruentimmer holdte i Ære. Overgeneralen forpligter sig hertil paa sit Æresord. Udvexlingen af denne Overeenskomst vil finde Sted før Kl. 10 denne Morgen, og de franske Tropper ville umiddelbart derpaa drage ind i Casauba og saa fremdeles i alle Stadens og Marinens øvrige Forter. I Leiren for Algier, den 5te Juli 1830. (Undert.) Grev Bourmont. (Her Deyens Segl.) Generallieutenant, Chef for Generalstaben, Baron Desprez."

Søtropperne trængte først ind i Staden, og befriede de skibbrudne Fanger fra Briggerne Aventure og

Silène. Algiererne havde selv taget Lænkerne af disse, da Underhandlingen om Overgivelsen var begyndt. Saa længe Algiererne indbildte sig, at de kunde tilintetgjøre den franske Hær, insulterede de Fangerne paa enhver Maade og viste dem deres myrdede Kameraters Hoveder; men da Deyen fandt, at Lykken tilsmilede de Christne, tog ogsaa de Fangnes Skjebne hurtigt en anden Vending. De bleve afhentede fra Galeierne, og turde gaae frit omkring i Staden. Indvaanerne kyssede deres Hænder og bønfaldt dem om deres Beskyttelse imod de Soldaters Raserie, der skulde drage ind i Staden. Foruden de Skibbrudne, fandt man tre eller fire andre Franskmænd, der nylig vare blevne fangne, og et Antal Grækere, der laae i Lænker i et afskyeligt Fængsel næsten uden Luft og Næring.

Den 7de Juli, henimod Middag, drog Hæren ind i Algier, med Artilleriet i Spidsen, hvilket dette vel fortjente, da det havde den største Deel i Æren for Feldttoget. En privat Skrivelse melder: "Casauba fandt vi i den største Uorden; Deyen synes at have forladt den med den høieste Ilfærdighed. Det Indre erindrede os om Fortællingerne af Tusinde og een Nat. Det er utroligt, hvilken Mængde kostbare Ting vi fandt. Serailet var opfyldt med Fruentimmerklæder af den høieste Rigdom, herlige Tepper, sølv- og guldbroderede Bolstere, og utallige Sager, som høre til Damernes Toilet, i mangfoldig Farve- og Guldglands. Deyen reclamerede dem, da de vare hans Privateiendom; men der herskede endnu saa liden Orden i vor Indretning, at en stor Deel kom i Hænderne paa en Mængde Plyndrere, som følge Hovedqvarteret og gjøre Hæren Skam.

Dette er Bagsiden (Reversen) af Medaillen, og den er bedækket med Skjændigheder. Regentskabets Skat er langt betydeligere, end man har haabet; ved den første Vurdering antog man hundrede Millioner. Man har sat Seglet derpaa. General-Casserer Firino, Over-Intendant Denniée og den Næstcommanderende (sous-chef) ved Generalstaben, General Tholozé, bleve beordrede til at optage Inventarium derover; alle Tre ere bekjendte ved udmærket Redelighed, og Hæren sætter den fuldkomneste Tillid til dem." Hvad denne berygtede Plyndring af Algiers Skatte angaaer, da er den i Begyndelsen bleven overdrevet i de liberale Blade; imidlertid er det beviist, at franske Officerer, og det netop af høi Rang, ikke have skammet sig ved i Deyens Pallads at stjæle hans private Skatte, og man troede om Bourmont, at han havde skaffet flere Millioner tilside; men den egentlige Statsskats Hovedmasse, 40 til 50 Millioner Francs, er rigtigen kommen i den franske Regjerings Hænder. Hvorledes man stjal privatim, fremlyser af følgende sildigere, troværdige Beretning: "Man kan ikke gjøre sig nogen Idee om den Rutten, som her fandt Sted; man skulde have troet, at denne Expedition blot var foretaget, for at give Generalerne Leilighed til at berige sig. Den Skamløshed, som præsiderede ved disse Plyndringer, er oprørende. Jeg vil kun anføre eet Exempel. En ung Officeer var allerførst trængt ind i en af Casaubas Sale, og havde grebet et lidet Skrin, som indeholdt Diamanter af den høieste Værdie. Med Velbehag betragtede han dette rige Bytte, da General L...... som en Rasende kastede sig over denne kostbare Skat og rev den fra Officeren, idet han

bebreidede ham hans Opførsel. En Oberst kom til og vilde dele med Generalen. Efter en alvorlig Strid beholdt Generalen Seieren, idet han uden Tvivl gjorde de samme Rettigheder gjeldende, som Løven i Fabelen. Deyen reclamerede senere Diamantskrinet som sit Harems Privateiendom. Overgeneralen forsikkrede at have anstillet frugtesløse Efterforskninger desangaaende; og for at tilfredsstille Hussein, lod han omsider udbetale ham 1½ Million Francs. Diamanternes Værdie skal have beløbet sig til henved tre Millioner."

Man troede forresten om Bourmont, at han ogsaa havde angrebet Statsskatten, da man bemærkede, at han under 7de Juli havde skrevet, at Skatten langt oversteeg Krigsomkostningerne, medens han allerede den 8de havde rettet sit Udtryk og skrevet, at Skatten kun var tilstrækkelig til at dække en Deel af Krigsomkostningerne. Imidlertid skrev tre Maaneder sildigere Messager des Chambres: "Ifølge meget omstændelige Details, der ere komne os til Hænde fra Algier angaaende Resultaterne af Undersøgelsescommissionen, synes det beviist, at der ikke blev taget Noget af Skatten i Casauba, og at det endog vilde have været physisk umuligt, hemmeligen at rane nogen betydelig Sum deraf; men at, om end den offentlige Skat, som tilhører Erobringen, ei har afgivet noget til Privatformue, dette dog ikke har været Tilfældet med Deyens og de fornemste tyrkiske Stores Privatskat, efterdi disse maatte betale deres Løsepenge i Forhold til de Summer, som man tillod dem at tage med. Commissionen maatte altsaa nu anstille Efterforskninger fornemmelig med Hensyn til disse umiddelbare Plyndringer, og det er vigtigt, at den med

Dette er Bagsiden (Reversen) af Medaillen, og den er bedækket med Skjændigheder. Regentskabets Skat er langt betydeligere, end man har haabet; ved den første Vurdering antog man hundrede Millioner. Man har sat Seglet derpaa. General-Casserer Firino, Over-Intendant Dennièe og den Næstcommanderende (sous-chef) ved Generalstaben, General Tholozé, bleve beordrede til at optage Inventarium derover; alle Tre ere bekjendte ved udmærket Redelighed, og Hæren sætter den fuldkomneste Tillid til dem." Hvad denne berygtede Plyndring af Algiers Skatte angaaer, da er den i Begyndelsen bleven overdrevet i de liberale Blade; imidlertid er det beviist, at franske Officerer, og det netop af høi Rang, ikke have skammet sig ved i Deyens Pallads at stjæle hans private Skatte, og man troede om Bourmont, at han havde skaffet flere Millioner tilside; men den egentlige Statsskats Hovedmasse, 40 til 50 Millioner Francs, er rigtigen kommen i den franske Regjerings Hænder. Hvorledes man stjal privatim, fremlyser af følgende sildigere, troværdige Beretning: "Man kan ikke gjøre sig nogen Idee om den Rutten, som her fandt Sted; man skulde have troet, at denne Expedition blot var foretaget, for at give Generalerne Leilighed til at berige sig. Den Skamløshed, som præsiderede ved disse Plyndringer, er oprørende. Jeg vil kun anføre eet Exempel. En ung Officeer var allerførst trængt ind i en af Casaubas Sale, og havde grebet et lidet Skrin, som indeholdt Diamanter af den høieste Værdie. Med Velbehag betragtede han dette rige Bytte, da General L...... som en Rasende kastede sig over denne kostbare Skat og rev den fra Officeren, idet han

bebreidede ham hans Opførsel. En Oberst kom til og vilde dele med Generalen. Efter en alvorlig Strid beholdt Generalen Seieren, idet han uden Tvivl gjorde de samme Rettigheder gjeldende, som Løven i Fabelen. Deyen reclamerede senere Diamantskrinet som sit Harems Privateiendom. Overgeneralen forsikkrede at have anstillet frugtesløse Efterforskninger desangaaende; og for at tilfredsstille Hussein, lod han omsider udbetale ham 1½ Million Francs. Diamanternes Værdie skal have beløbet sig til henved tre Millioner."

Man troede forresten om Bourmont, at han ogsaa havde angrebet Statsskatten, da man bemærkede, at han under 7de Juli havde skrevet, at Skatten langt oversteeg Krigsomkostningerne, medens han allerede den 8de havde rettet sit Udtryk og skrevet, at Skatten kun var tilstrækkelig til at dække en Deel af Krigsomkostningerne. Imidlertid skrev tre Maaneder sildigere Messager des Chambres: "Ifølge meget omstændelige Details, der ere komne os til Hænde fra Algier angaaende Resultaterne af Undersøgelsescommissionen, synes det beviist, at der ikke blev taget Noget af Skatten i Casauba, og at det endog vilde have været physisk umuligt, hemmeligen at rane nogen betydelig Sum deraf; men at, om end den offentlige Skat, som tilhører Erobringen, ei har afgivet noget til Privatformue, dette dog ikke har været Tilfældet med Deyens og de fornemste tyrkiske Stores Privatskat, efterdi disse maatte betale deres Løsepenge i Forhold til de Summer, som man tillod dem at tage med. Commissionen maatte altsaa nu anstille Efterforskninger fornemmelig med Hensyn til disse umiddelbare Plyndringer, og det er vigtigt, at den med

Hvad Provindserne angaaer, da var Deyen af Titeri den Første, der hyklede Underkastelse. Bourmont beretter: "Allerede Dagen efter Algiers Erobring kom hans 16aarige Søn, for at melde mig, at han var beredt til at underkaste sig, og hvis jeg tillod det, vilde han selv fremstille sig. Hans unge Affending opfyldte sin Mission med en Naivetet, der mindede om Oldtidens Dage. Jeg gav ham sikkert Leide for hans Fader, som den følgende Dag begav sig til Algier. Jeg lod ham forblive i Spidsen for sin Provindses Bestyrelse, paa det Vilkaar, at han betalte den samme Tribut til os, som forhen til Deyen."

Beyerne af Constantine og Oran derimod vedligeholdt endnu deres fiendtlige Stilling, og trak sig med Levningerne af deres Hær tilbage til deres Provindser. Men da paa denne Maade Omegnen af Algier var renset, saa kom Araberne snart i stort Antal med Levnetsmidler til Staden, for at sælge dem til Franskmændene for god Betaling, og en fredelig Samfærsel traadte i Stedet for de krigerske Optrin. Men den pludselige Rølighed, det rige Bytte, den Overbærenhed, som de høiere Officerer maatte vise mod Soldaterne, fordi de vare blevne deres Medskyldige i Plyndring eller endog havde overgaaet dem deri, alle disse Omstændigheder kunde ikke andet, end nedstemme Landtroppernes Aand, frembringe et uordentligt Levnet og foranledige Sygdomme; saa at i Høstmaanederne flere tusinde Syge deels bleve bragte tilbage til Frankrig, deels fyldte Hospitalerne i Algier. Duperré klager derover i en officiel Depesche af 28de Juli, idet han siger: "Der gives ogsaa Syge blandt Søfolkene, men i langt ringere Antal. Grunden lig-

ger i den blandt dem opretholdte Politie-Justits og Disciplin."

Endnu var imidlertid først Hovedstaden erobret; for ogsaa at underkaste sig Landet, udsendte Bourmont tre Expeditioner. I Spidsen for den første brød han selv, den 23de Juli, op mod Blidha, ved Foden af Atlas, indtog denne Stad, men blev om Natten overfalden af Kabylerne, der strømmede frem fra Bjergene, og dreven tilbage med føleligt Tab. Gjorte dristigere herved og ved de Franskes slette Mandstugt, forberedte Araberne et Sidestykke til den sicilianske Vesper. Men Sammensværgelsen blev opdaget, og kun nogle franske Soldater bleve forgivne og en Vagtpost nedsablet. Bourmont holdt streng Dom, og lod den 29de Juli 40 Oprørere skyde.

En anden Expedition, commanderet af Contreadmiral Rosamel, gik under Seil til Bona, der den 1ste August uden Blodsudgydelse blev besat af franske Tropper. Herpaa seilede Rosamel strax videre til Tripoli, og nødte Beyen der, den 11te August, til at indgaae en Tractat med Frankrig, hvori han maatte forpligte sig til at afskaffe Sørøveriet, de Christnes Slaverie, Tributfordringerne af christne Nationer, tilstæde alle Europæere Handelsfrihed, yde skibbrudne christne Fartøier Beskyttelse og udbetale Frankrig en Skadesløsholdelse af 800,000 Francs.

En tredie, mindre Expedition afgik den 6te August til Oran, og underkastede sig Deyen der uden Vanskelighed. De sorgløse Tyrker lode sig overfalde i Fortet

af Franskmændene, der ubehindrede vare trængte ind igjennem den aabne Port.

Paa denne Tid blev Marschal Bourmont i Algier som truffen af et Tordenslag ved Efterretningen om Revolutionen i Paris. I Begyndelsen var han ikke tilbøielig til at erkjende denne, og i hans nærmeste Omgivelse udtalede der sig en ridderlig Aand til at vove et Foretagende for Exkongen. Maaskee tænkte han sig Muligheden af at vende tilbage til Frankrig med den algierske Armee og staae Carl den Tiende bi. Idetmindste lod han med stor Iilfærdighed strax Besætningerne i Bona og Oran kalde tilbage, og concentrerede hele sin Magt i Algier. Men Tropperne tænkte ikke som han. De modtoge Efterretningen om Revolutionen i Paris med den største Jubel, ytrede nu ganske aabenlyst deres Utilfredshed med Generalen, og saae med Længsel det Øieblik imøde, da han vilde blive bortfjernet og afløst af en populair General. Den 14de August opplantede Duperré det trefarvede Flag paa alle sine Skibe, og underkastede sig ubetinget den nye Regjering. Først den 17de ombyttede Bourmont den hvide Fane med den trefarvede, og erklærede i sin Proclamation til Landarmeen, at han vedblev at føre Commandoen i Henrik den Femtes Navn, til hvis Fordeel Carl den Tiende havde takket af. Men allerede den 28de August gik General Clauzel, udnævnt af Ludvig Philip til Bourmonts Eftermand, ombord i Toulon, og overtog i Algier, den 2den September, Anførselen over Hæren i de "Franskes Konges" Navn. I den samme Nat var der en stor Maaneformørkelse. Alle Algiers Beboere vare ude i det Frie, og gjorde en uhyre

ger i den blandt dem opretholdte Politie-, Justits og Disciplin."

Endnu var imidlertid først Hovedstaden erobret; for ogsaa at underkaste sig Landet, udsendte Bourmont tre Expeditioner. I Spidsen for den første brød han selv, den 23de Juli, op mod Blidha, ved Foden af Atlas, indtog denne Stad, men blev om Natten overfalden af Kabylerne, der strømmede frem fra Bjergene, og dreven tilbage med føleligt Tab. Gjorte dristigere herved og ved de Franskes slette Mandstugt, forberedte Araberne et Sidestykke til den sicilianske Vesper. Men Sammensværgelsen blev opdaget, og kun nogle franske Soldater bleve forgivne og en Vagtpost nedsablet. Bourmont holdt streng Dom, og lod den 29de Juli 40 Oprørere skyde.

En anden Expedition, commanderet af Contreadmiral Rosamel, gik under Seil til Bona, der den 1ste August uden Blodsudgydelse blev besat af franske Tropper. Herpaa seilede Rosamel strax videre til Tripoli, og nødte Beyen der, den 11te August, til at indgaae en Tractat med Frankrig, hvori han maatte forpligte sig til at afskaffe Sørøveriet, de Christnes Slaverie, Tributfordringerne af christne Nationer, tilstæde alle Europæere Handelsfrihed, yde skibbrudne christne Fartøier Beskyttelse og udbetale Frankrig en Skadesløsholdelse af 800,000 Francs.

En tredie, mindre Expedition afgik den 6te August til Oran, og underkastede sig Deyen der uden Vanskelighed. De sorgløse Tyrker lode sig overfalde i Fortet

af Franskmændene, der ubehindrede vare trængte ind igjennem den aabne Port.

Paa denne Tid blev Marschal Bourmont i Algier som truffen af et Tordenslag ved Efterretningen om Revolutionen i Paris. I Begyndelsen var han ikke tilbøielig til at erkjende denne, og i hans nærmeste Omgivelse udtalede der sig en ridderlig Aand til at vove et Foretagende for Exkongen. Maaskee tænkte han sig Muligheden af at vende tilbage til Frankrig med den algierske Armee og staae Carl den Tiende bi. Idetmindste lod han med stor Iilfærdighed strax Besætningerne i Bona og Oran kalde tilbage, og concentrerede hele sin Magt i Algier. Men Tropperne tænkte ikke som han. De modtoge Efterretningen om Revolutionen i Paris med den største Jubel, yttrede nu ganske aabenlyst deres Utilfredshed med Generalen, og saae med Længsel det Dieblik imøde, da han vilde blive bortfjernet og afløst af en populair General. Den 14de August opplantede Duperré det trefarvede Flag paa alle sine Skibe, og underkastede sig ubetinget den nye Regjering. Først den 17de ombyttede Bourmont den hvide Fane med den trefarvede, og erklærede i sin Proclamation til Landarmeen, at han vedblev at føre Commandoen i Henrik den Femtes Navn, til hvis Fordeel Carl den Tiende havde takket af. Men allerede den 28de August gik General Clauzel, udnævnt af Ludvig Philip til Bourmonts Eftermand, ombord i Toulon, og overtog i Algier, den 2den September, Anførselen over Hæren i de "Franskes Konges" Navn. I den samme Nat var der en stor Maaneformørkelse. Alle Algiers Beboere vare ude i det Frie, og gjorde en uhyre

Allarm, idet de skrege, hylede og sloge paa Kjedler, for derved, som de meente, at udfrie Maanen af en Drages Vold. — Allerede den følgende Dag indskibede Bourmont sig med sine Sønner til Spanien. I det Øieblik, han afreiste, trak et heftigt Uvejr op over Algier, og hele Horizonten stod i Ild. Ved Lynenes Glimt saae man de hvide Seil paa Briggen, som førte den nye Marius bort, og selv de mindst følsomme Hjerter bleve bevægede ved denne Lykkens saa hurtige Omverling for en Mand, der endnu faa Dage tilforn commanderede en Armee, og nu forladt foer afsted under Storm og Uveir med sine Sønner. Bourmont landede i Spanien, og begav sig derfra til England, hvor han steeg i Land den 8de November og strax ilede til Holyrood til sin Hersker, hos hvem han forblev. — Ogsaa Admiral Duperré trak sig nu tilbage med Flaaden, og landede den 17de September i Toulon. Allerede tidligere vare mange Syge blevne satte over. I November bleve adskillige Regimenter hjemkaldte til Frankrig. I det Hele kom 15,000 Mand tilbage.

Iblandt de i Afrika tilbageblevne Tropper gjenoprettede General Clauzel god Orden, og Soldaternes Iver kom ham imøde derved. Under Bourmont var der opstaaet Utilfredshed og Modløshed, og Algiererne vare igjen blevne dristigere. Faa Skridt udenfor Porten havde de ombragt Oberst Fraicheville, og i Særdeleshed Beyen af Titeri, der opkastede sig til Dey af Algier, forberedte en Folkekrig mod de Franske. Men andre Høvdinger, saasom Beyen af Constantine, forbleve Franskmændene troe, og Skinsygen iblandt disse Høvdinger og de arabiske Stammer var særdeles gunstig

komst til Algier (Juni), havde ingen Virkning. Paa samme Tid ankom en Gesandt fra Beyen i Tunis til Paris, og den første Tractat af 8de August 1830, som General Bourmont og Admiral Duperré havde underhandlet (og der indeholdt omtrent de samme Betingelser, som den 3 Dage senere med Tripolis afsluttede) blev stadfæstet *).

Medens dette tildrog sig i Paris, fortsatte General Berthezène den lille Krig i Afrika. Beduinerne gjorde Algiers nærmere Omgivelser usikkre. Generalen besluttede derfor at tugte Kabylernes Stammer, og foretog den 7de Mai et Tog til Sletten ved Mitidjah og til Atlas. Ved de franske Troppers Nærmelse toge Indvaanerne Flugten; nogle Landsbyer bleve afbrændte, Træer omhuggede, Magaziner ødelagte; og Stammernes Høvdinger underkastede sig. Generalen vendte, den 13de Mai, tilbage til Algier, — men den lille Krig ophørte ikke. Imidlertid gik dog den Fare, som truede den unge Colonie fra Marocco's Side, for Øieblikket over, idet Keiseren, foruroliget ved Oprør i sit eget Land, trak

*) Senere (den 30te Juli) ophøiede Kongen General Clauzel til Marschal. Denne udgav kort derpaa til sin Retfærdiggjørelse: "Observations du général Clauzel sur quelques actes de son commandement à Algèr," og beviste ved en Depesche fra den daværende Krigsminister, General Gérard, af 30te October 1830, at Regjeringen allerede dengang havde fattet den Beslutning, at colonisere Algier, og billiget Clauzels i dette Øiemed valgte Forholdsregler. Ogsaa meddeelte han fuldstændigen den tidligere omtalte Tractat med Beyen af Tunis (af 18de December 1830).

vilde betroe Provindserne Constantine og Oran til tributpligtige Regenter, og udnævnte tvende tunesiske Fyrster dertil. Men hans Fremgangsmaade forekom Regjeringen for egenmægtig. Den erklærede (i Februar 1831) den af ham med Beyen af Tunis, den 18de December 1830, sluttede Tractat for ugyldig, efterdi Generalen ikke havde været forsynet med behørig Fuldmagt, efterdi han forud havde afgjort Spørgsmaalet angaaende den politiske Haandhævelse af Regentskabet over Algier, og ikke affattet Tractaten selv gunstig nok for Frankrig. Ifølge denne skulde Beyen stille 30,000 Mand under to franske Officerers Commando, for at tugte Beyen af Constantine, i hvis Sted Sidi-Mustapha, en Broder til Beyen af Tunis, blev udnævnt; ogsaa lovede Beyen af Tunis at svare en aarlig Tribut for Provindsen Constantine. Under lignende Betingelser blev Achmet, en Slægtning af Beyen i Tunis, udnævnt til Bey af Oran.

Nu blev Generallieutenant Berthezène, som det hed, sendt som Vicegouverneur og Overstcommanderende over Tropperne til Algier, hvor han ankom den 20de Februar 1831. Imidlertid vedblev Clauzel endnu at være Gouverneur; og hans Reise til Paris (i April) havde efter Foregivende til Øiemed, at erfare Regjeringens Beslutninger med Hensyn til Algiers Colonisation, og han skulde vende tilbage igjen om Efteraaret. Handelstanden i Marseille havde indstændigen anbefalet ham denne Plans Realisation. Men det lod til, at Regjeringen ikke kunde gaae ind i Generalens Anskuelser; ogsaa Forestillingerne af de franske, mauriske og jødiske Kjøbmænd i Algier, der bade om Generalens Tilbage-

lidet Franskmændene forstaae at grunde en Colonie. Istedetfor at give ethvert Overhoved Pension og beholde hans Børn som Gidsler, hvorved man vilde have sikkret sig hele Stammens Troskab, foragtede Generalerne af militair Hovmod en Fiende, som de vare visse paa at kunne slaae. Dertil kom endnu, at man opæggede Indvaanernes Religionshad ved at nedrive nogle Moscheer, f. Ex. i Oran. Araberne forsøgte siden (fra 17de Juli) flere Angreb paa Mønstermeieriet (to Mile fra Algier); paa samme Tid blev Bona, der havde en tunesisk Besætning, indesluttet af Kabylerne. Nu søgte vel General Berthezène at vinde Landets Beboere, idet han udnævnte Marabouten Sidi-Hadschi til Arabernes Aga (Juli 1831); ogsaa modtog han virkelig Troskabseden af de fleste Stammer; men den lille Krig vedvarede. For at beskytte Oran og Beyliket af dette Navn imod El-Hamety, en af Keiseren af Maroccos Hærførere, bleve i September to Batailloner af Fremmed-Legionen og General Boyer affendte derhen fra Toulon. Denne lod her, efter at have opdaget en Sammensværgelse, otte anseelige Indvaanere (maroccanske Undersaatter) skyde. Commandanten Huder overtog den 21de September Bonas Forsvar, og Kabylerne trak sig tilbage; men allerede i October blev Slottet taget ved Forræderie og fiendtligt Overfald, og Besætningen maatte med Tab indskibe sig til Algier. Agerdyrkningens Sikkerhed ved Algier og Forbindelsen med de nærboende Stammer vare nu saa lidet gjenoprettede, at Colonien, istedetfor at blive et Kornkammer for det sydlige Frankrig, endnu bestandig maatte erholde sine Subsistentsmidler fra dette Land og ernære de indvandrede Colonister. Saaledes

sine Tropper tilbage fra den algierske Provinds Tremezen. Nu blev Oran stærkere befæstet, og det snevre Pas Buffarik, 4 Mile fra Blidha og lige saa langt fra Mønstermeieriet *), holdt besat, for at forhindre Bjergboernes Indfald. Herpaa foretog General Berthezène, ligesom hans Forgjænger, et Tog til Mediah, hvor den nye Bey, som Ingen vilde erkjende, forlangte Beskyttelse. Generalen begav sig, den 25de Juni, paa Marschen med 6000 Mand, og rykkede uden Modstand ind i Mediah den 29de. Derpaa drog han endnu halvanden Miil længere frem, for at tugte nogle Stammer, der negtede at betale Tribut. Han lod nogle troløse Høvdinger henrette og Kornet afbrænde paa Marken, hvorefter han vendte tilbage til Mediah. Men da han den 2den Juli tiltraadte sin Tilbagemarsch, maatte Tropperne hele Veien, lige til tre Mile fra Algier, uafladelig forsvare sig mod Angrebene af 40 forenede Stammer (12,000 Mand Beduiner, Kabyler og Arabere). Kun ved en anstrengt Nattemarsch frelste den lille Hær sig ud af det snevre Pas. Den 5te ankom Tropperne til Algier, med dem ogsaa Beyen af Titeri. Mediah og Blidha tabtes; Franskmændene havde (efter officielle Beretninger) 63 Døde og 196 Saarede. Paa dette Tog udviste de parisiske Frivillige meget Mod og Udholdenhed; saaledes ogsaa Zuarerne.

Nu var Algier igjen kun en militair Station. Det uheldige Tog mod Araberne fra Atlas viste atter, hvor

*) Dette havde General Clauzel ladet anlægge, for at udbrede de rigtige Grundsætninger for Agerdyrkningen; thi Indvaanerne forstode ei engang den Kunst at anvende Gjødning.

tilbage til Frankrig, og retfærdiggjorde i offentlige Blade sin mangfoldigen angrebne Forvaltning. Han anførte blandt Andet, at under hans Forvaltning den europæiske Befolkning, der ved Marschal Clauzels Afgang kun havde bestaaet af 529 Personer, var stegen til 2912, og at Arealet af det dyrkede Land havde formeret sig fra 200 til 20,000 Acres. Imidlertid har Marschal Clauzel ved et Modskrift gjort Fordring paa denne Fortjeneste af Forvaltningen for sig. — Siden den nye Forvaltnings Indførelse udkommer (fra den 27de Januar 1832) et fransk-arabisk Tidsskrift "Moniteur algérien," der fornemmelig er bestemt til de Forvaltningen, Retsplejen og Handelen vedkommende Noticer.

Det algierske Gebeets Beliggenhed frembyder ikke blot de vigtigste Fordele for Handelen paa Middelhavet og med Landene i det Indre af Afrika, men er ogsaa i og for sig vigtig i militair Henseende; thi Kysterne gjøre det allevegne vanskeligt at lande, og ere den største Deel af Aaret utilgjængelige, eller farlige formedelst ustadige Vinde og Storm. Saa sikkret nu i militair Henseende Kystens Besiddelse synes at være for de Franske, saa lidet er dette Tilfældet med den rolige Besiddelse af Landet. Thi der mangler endnu meget, førend Naboforholdene med Marocco, der betragter Frankrigs Nærhed med fiendsk Blik, kunne blive mindelig ordnede, førend de vilde Bjergstammer i Titeri og Constantine kunne vænnes til et fredeligt Samqvem med Algier, førend Forbindelsen med Bona og Oran til Lands kan gjenoprettes ved gode og sikkre Veie. Hvorvidt Franskmændene forresten besidde alle de Egenskaber, der udkræves til under saa mange mislige Omstændigheder at indrette

kostede Algier, hvis Befolkning i November 1831 var sunken ned til 22,000, hvoriblandt 5000 Jøder, endnu i October 1831 Staten maanedlig en Million Francs, og Coloniens Skjebne var saa lidet fast grundet, at den franske Minister for de udenrigske Anliggender, Grev Sebastiani, (i October) vægrede sig ved at anerkjende en belgisk Consul i Algier; og i Tydskland advarede den storhertugelige hessiske Regjering sine Undersaatter fra at vandre ud til Algier.

Endelig besluttede Regjeringen at give Coloniens Forvaltning en ny Organisation, og at adskille den civile Administration fra den militaire. General Berthezène blev kaldet tilbage, og Hertugen af Rovigo (Savary) udnævnt i hans Sted. Den 1ste December udkom nemlig en kongelig Ordonnanz, der overdrog Militaircommandoen til Hertugen af Rovigo, og den civile Forvaltning til den ved sine Forhandlinger med Haiti bekjendte Statsraad Baron Pichon, som Civilintendant. Begge skulde have et Forvaltningsraad ved Siden. Hertugen af Rovigo ankom til Algier den 25de December 1831. General Trezel, der havde tjent i Morea, blev Chef for den afrikanske Armees Generalstab, og General Trobriant overtog i Januar 1832 Commandoen i Oran i General Boyer's Sted, der endnu den 21de December 1831 havde leveret Beduinerne en heldig Fægtning. Hele Kyststrøget fra Constantine til Oran skulde underkastes Algier, og denne Stad selv ved syv nye Blokhuse sikkres endnu mere fra Landsiden. Denne Colonies Bedvaren er nu afgjort. Med Aaret 1832 begyndte det tredie Afsnit i Algiers nyeste Historie. General Berthezène vendte (den 7de Januar 1832)

tilbage til Frankrig, og retfærdiggjorde i offentlige Blade sin mangfoldigen angrebne Forvaltning. Han anførte blandt Andet, at under hans Forvaltning den europæiske Befolkning, der ved Marschal Clauzels Afgang kun havde bestaaet af 529 Personer, var stegen til 2912, og at Arealet af det dyrkede Land havde formeret sig fra 200 til 20,000 Acres. Imidlertid har Marschal Clauzel ved et Modskrift gjort Fordring paa denne Fortjeneste af Forvaltningen for sig. — Siden den nye Forvaltnings Indførelse udkommer (fra den 27de Januar 1832) et fransk-arabisk Tidsskrift "Moniteur algérien," der fornemmelig er bestemt til de Forvaltningen, Retspleien og Handelen vedkommende Noticer.

Det algierske Gebeets Beliggenhed frembyder ikke blot de vigtigste Fordele for Handelen paa Middelhavet og med Landene i det Indre af Afrika, men er ogsaa i og for sig vigtig i militair Henseende; thi Kysterne gjøre det allevegne vanskeligt at lande, og ere den største Deel af Aaret utilgjængelige, eller farlige formedelst ustadige Vinde og Storm. Saa sikkret nu i militair Henseende Kystens Besiddelse synes at være for de Franske, saa lidet er dette Tilfældet med den rolige Besiddelse af Landet. Thi der mangler endnu meget, førend Naboforholdene med Marocco, der betragter Frankrigs Nærhed med fiendsk Blik, kunne blive mindelig ordnede, førend de vilde Bjergstammer i Titeri og Constantine kunne vænnes til et fredeligt Samqvem med Algier, førend Forbindelsen med Bona og Oran til Lands kan gjenoprettes ved gode og sikkre Veie. Hvorvidt Franskmændene forresten besidde alle de Egenskaber, der udkræves til under saa mange mislige Omstændigheder at indrette

dertil fornødne Varmegrad, og da der, formedelst Kildens høie Beliggenhed, kan gives det en meer eller mindre anseelig Faldhøide, uden at man behøver at pumpe det. (I Aachen er Vandet for hedt, og man maa lade det afkjøles lidet før Brugen.) Indtil Aaret 1772 var dette Svovlbad ikke Andet, end en stor, i Klippen udhugget Huling, som ved en Muur blev deelt i tvende Halvdele (den ene for Mandfolk, den anden for Fruentimmer), og foran var forsynet med et Jernrækværk. Men i hiint Aar lod Kongen af Sardinien den nuværende skjønne Bygning opføre, udtrykkeligt for at bruges til Duschbad. De enkelte Badeværelser, 15 i Tallet, ligge i en halvcirkelformig Række ved Siden af hinanden. Een Etage dybere finder man endnu to Badeværelser, for særegne Tilfælde, naar man vil have, at Vandet skal falde ned fra en større Høide, og følgelig virke kraftigere.

I den sydlige Side af Bygningen er det store, for den kongelige Familie bestemte Bad, med Paaklædningsværelser rundt omkring det. Der gives ogsaa særegne Afdelinger, hvor fattige Syge kunne bruge Duschbadet gratis. Ethvert Badeværelse bestaaer af en Buehvælving omtrent 13 Fod lang, 11 Fod bred og 22 Fod høi fra den øverste Ende af Pladsen, hvor den Badende sidder. Oventil befinde sig tvende Aabninger, eller korte Rør, fra hvilke Vandet styrter ned i armtykke Straaler og paa Gulvet opfanges i Render, som lede det ud paa Gaden. I hver Badestue ere, efter Omstændighederne, to Mandfolk eller to Fruentimmer, som ere behjelpelige ved Badningen. Udenfor Døren vente to Portechaisebærere, for strax at bære den Syge hjem, saasnart han kommer ud af Badet. Det er Brug at

begynde Curen med eet eller to varme Bade, som man tager hjemme..

For den, der første Gang tager et Duschbad, har den hele Fremgangsmaade noget Afskrækkende. "Da jeg allerførst traadte ind i Badstuen," fortæller vor Forfatter, "var, efterat man havde lukket Døren, Alting mørkt for mine Øine, og jeg befandt mig ganske indhyllet i Svovllugt og Vanddamp. Men snart kom jeg til mig selv, og blev et svagt Skin vaer, som Dagslyset kastede ind igjennem et lidet, med et Forhæng tildækket Vindue over Døren. Nu bemærkede jeg ogsaa to stumme, næsten ganske nøgne Skikkelser, som jeg før ikke havde seet, og som stode med blottede og udstrakte Arme, beredte til at modtage mig, saasnart jeg var afklædt. Der behøvedes ikke nogen særdeles levende Indbildningskraft, for, i Forbindelse med det Heles rædselsfulde Omgivelser, i disse Skikkelser enten at see Helvedes Djævle eller Inqvisitionens Bødler, og det skrækkelige Skrig af Badehjelperne i de nærmeste Kamre, der raabte efter Bærerne, vilde kun endnu have bestyrket i denne Indbildning. Da jeg nærmede mig Trinene, ad hvilke jeg maatte stige ned til det egentlige Duschbad, trak jeg Foden tilbage, da jeg ikke opdagede Noget, som jeg kunde sætte den paa. Mændene troede, at jeg var bange og raabte til mig: "Vær De kun uden Frygt; vi skulle behandle Dem ganske lemfældigt, som et forkjælet Barn. (N'ayez pas peur; nous vous ménagerons doucement comme un enfant gâté)." De førte mig nu hen under en af de Vandstrømme, der bryde frem af Loftet igjennem Rørene, og bade mig at holde Hænderne over Hovedet, forat Vandstraalen derved kunde

brydes og efterhaanden deelviis udbrede sig over hele Legemet; det vilde nemlig være mig for smerteligt, paa eengang at udsætte mig for hele den hede Vandstraale. Da jeg havde staaet saaledes en Tidlang, vænnede jeg mig efterhaanden til Vandets høie Varmegrad. Jeg satte mig nu ned, og den egentlige Duschbadning begyndte. I Loftets Aabninger, hvorigjennem Vandet trænger ind, befinde sig lange, af flere Ledder bestaaende og bevægelige Blikrør, af hvilke hver Badehjelper tager eet i Haanden, og fører det, medens Vandet strømmer derigjennem, frem og tilbage over hele Legemet, medens han med den anden Haand gnider det Sted dygtigt, hvorpaa Vandet falder. Den første Gang varede denne Duschning kun fem Minuter, men hver af de følgende Dage bestandig længere, indtil jeg omsider kunde udholde det 20 til 30 Minuter. Saasnart Badningen var forbi, opløftede Hjelperne det frygteligste Skrig, jeg nogensinde har hørt. Portechaisebærerne traadte ind og toge imod mig. Uden at tørre mig af, indsøbte de mig fra Hoved til Fødder i et linned Klæde, og herpaa igjen i et stort, tykt, uldent Teppe. Omkring Hovedet og Fødderne bandt de desuden særskilte Tørklæder. I dette Optog maa jeg have seet ud som Ligene hos de Gamle. Nu bare Porteurerne mig hen i Bærestolen, og rendte gjennem Gaderne hjem med mig, ja selv op ad Trapperne lige ind i mit Sovekammer. Dette er egentlig det skrækkeligste Optrin af hele Skuespillet. Trapperne ere sædvanlig steile og smalle, og da Bærerne gaae meget hurtigt op, synes det næsten umuligt at beholde Ligevægten, i Særdeleshed da Hænder og Fødder ere indsvøbte og følgelig ikke til at bruge. Men

ved Porteurernes store Øvelse og Færdighed gaaer det imidlertid bestandig godt. Sengen er i Forveien bleven opvarmet, Bærerne tage de uldne og linnede Tepper af den Syge, den ene griber ham ved Skuldrene, den anden ved Benene, og lægge ham saaledes i Sengen, dække ham til, ønske ham en god Morgen, og gaae deres Vei igjen. Efter Lægens Forskrift og Sygdommens Grad maa nu den Syge blive liggende en længere eller kortere Tid, indtil han kommer i en dygtig Damp. — Det synes i Begyndelsen paafaldende, at man lader den Syge forblive saa længe i en vaad Bedækning; men man har aldrig seet slemme Følger deraf, og jeg har gjort den Erfaring med mig selv, at Sveden paa denne Maade var stærkere, end naar jeg havde tørret mig af, førend jeg lagde mig.

Hele Betalingen for Duschbadet, Porteurerne iberegnede, udgjør for hver Gang ikke meer end halvanden Francs. Deraf erholde de to Badehjelpere og de to Bærere hver en Sou; Resten faaer Regjeringen, hvis rene Indtægt af disse Bade aarligen beløber sig til 1500 Pund Sterling. Iøvrigt er det forbudt Badehjelperne og Bærerne at modtage særegne Gaver; imidlertid hænger der i Badehuset en Bøsse, hvori enhver Patient efter tilendebragt Cuur endnu kaster en Ubetydelighed. Disse Penge samles og anvendes til Understøttelse for disse Folk i Sygdomstilfælde, eller naar de blive gamle. Paa den Tid, Badene ere meest besøgte, begynder Duschningen allerede Kl. 3 om Morgenen, og varer regelmæssigen til 2 eller 3 om Eftermiddagen. En af Hjelperne, en tyk gammel Mand, fortalte mig, at han allerede havde begyndt Kl. 3 om Morgenen, og maatte

holde ud til Kl. 9 om Aftenen. Man skulde troe, at det bestandige Ophold i en saa heed, fugtig Luft maatte være høist skadeligt for Sundheden. Men Manden sagde, at han havde drevet denne Haandtering allerede i 30 Aar, og var i det Hele meget rask. Om Vinteren sysselsætte de sig med Væving og andre Arbeider. — Den rette Aarstid til Brugen af Duschbadene er fra Midten af Juni indtil Slutningen af September. Før og efter denne Tid er den farlig formedelst de kolde Morgener og Aftener. Antallet af Cuurgjester er aarligen fra 1500 til 1800. Hver Uge bliver der udgivet en Badeliste. Sjeldent forbliver en Patient her længere end tre eller fire Uger ad Gangen, da Curen angriber altfor meget, til at man kan udholde den længere Tid. I haardnakkede Sygdomstilfælde lade imidlertid Lægerne den Syge efter den første Cuur gjøre en Pause af flere Uger, og da senere, førend Cuurtiden er forbi, endnu engang bruge Duschbadet.

De herværende Vande vise fornemmelig deres lægende Kraft ved Lamhed, Gigt, Rheumatisme, Forvridninger og Stivhed i Ledderne, ogsaa ved Scrophler og Kjertelhævelser.

Om de westphalske hemmelige Retter *).

Disse Friretter (Freygerichte), som de selv kaldte sig, have udøvet deres overordentlige Magt hele Middelalde-

---

*) Allgemeine Uebersicht der deutschen Kulturgeschichte bis zu Maximilian dem Ersten. Von D. H. Hegewisch. Hamburg, 1788.

ved Porteurernes store Övelse og Færdighed gaaer det imidlertid bestandig godt. Sengen er i Forveien bleven opvarmet, Bærerne tage de uldne og linnede Tepper af den Syge, den ene griber ham ved Skuldrene, den anden ved Benene, og lægge ham saaledes i Sengen, dække ham til, ønske ham en god Morgen, og gaae deres Vei igjen. Efter Lægens Forskrift og Sygdommens Grad maa nu den Syge blive liggende en længere eller kortere Tid, indtil han kommer i en dygtig Damp. — Det synes i Begyndelsen paafaldende, at man lader den Syge forblive saa længe i en vaad Bedækning; men man har aldrig seet slemme Følger deraf, og jeg har gjort den Erfaring med mig selv, at Sveden paa denne Maade var stærkere, end naar jeg havde tørret mig af, førend jeg lagde mig.

Hele Betalingen for Duschbadet, Porteurerne iberegnede, udgjør for hver Gang ikke meer end halvanden Francs. Deraf erholde de to Badehjelpere og de to Bærere hver en Sou; Resten faaer Regjeringen, hvis rene Indtægt af disse Bade aarligen beløber sig til 1500 Pund Sterling. Iøvrigt er det forbudt Badehjelperne og Bærerne at modtage særegne Gaver; imidlertid hænger der i Badehuset en Bøsse, hvori enhver Patient efter tilendebragt Cuur endnu kaster en Ubetydelighed. Disse Penge samles og anvendes til Understøttelse for disse Folk i Sygdomstilfælde, eller naar de blive gamle. Paa den Tid, Badene ere meest besøgte, begynder Duschningen allerede Kl. 3 om Morgenen, og varer regelmæssigen til 2 eller 3 om Eftermiddagen. En af Hjelperne, en tyk gammel Mand, fortalte mig, at han allerede havde begyndt Kl. 3 om Morgenen, og maatte

holde ud til Kl. 9 om Aftenen. Man skulde troe, at det bestandige Ophold i en saa heed, fugtig Luft maatte være høist skadeligt for Sundheden. Men Manden sagde, at han havde drevet denne Haandtering allerede i 30 Aar, og var i det Hele meget rask. Om Vinteren sysselsætte de sig med Vævning og andre Arbeider. — Den rette Aarstid til Brugen af Duschbadene er fra Midten af Juni indtil Slutningen af September. Før og efter denne Tid er den farlig formedelst de kolde Morgener og Aftener. Antallet af Cuurgjester er aarligen fra 1500 til 1800. Hver Uge bliver der udgivet en Badeliste. Sjeldent forbliver en Patient her længere end tre eller fire Uger ad Gangen, da Curen angriber altfor meget, til at man kan udholde den længere Tid. I haardnakkede Sygdomstilfælde lade imidlertid Lægerne den Syge efter den første Cuur gjøre en Pause af flere Uger, og da senere, førend Cuurtiden er forbi, endnu engang bruge Duschbadet.

De herværende Vande vise fornemmelig deres lægende Kraft ved Lamhed, Gigt, Rheumatisme, Forvridninger og Stivhed i Ledderne, ogsaa ved Scrophler og Kjertelhævelser.

Om de westphalske hemmelige Retter *).

Disse Friretter (Freygerichte), som de selv kaldte sig, have udøvet deres overordentlige Magt hele Middelalde-

*) Allgemeine Uebersicht der deutschen Kulturgeschichte bis zu Maximilian dem Ersten. Von D. H. Hegewisch. Hamburg, 1788.

Disse Friretter selv paastode at være oprettede af Carl den Store; de foregave at have deres Magt fra Keiseren; i Keiserens Navn udøvede de den. Men Alt, hvad der foregik i deres Retter, forblev en Hemmelighed for Keiseren selv.

Virkelig vare disse Retter de afskyeligste Misfostere af Justitsanstalter, som man nogensinde har truffet hos noget Folk. Dommere, der, skjøndt de selv tilstaae, at de have deres Dommermyndighed fra Statens Overhoved, dog alligevel ikke ville aflægge dette Overhoved noget Regnskab for Udøvelsen af deres Magt — Dommere, der snige om i Mørket — Dommere, der aldrig bekjendtgjøre deres Domme — som lade disse fuldbyrde ved Snigmordere — for hvem et Udsagn af en af deres Bøddelknegte (thi hvad vare Fridommerne vel Andet?) var Grund nok til at fordømme en Anklaget uhørt! — Hvoraf kunde Dommeren med Sikkerhed vide, at Fridommeren ikke havde taget feil i den Domfældtes Person? Hvad vilde man nutildags sige om en Justits, der udsendte sine Bøddelknegte med det Hverv, at hænge eller nedstøde den og den Person, hvis Signalement man gav dem med, paa det første det bedste Sted, hvor de traf ham og kunde faae Bugt med ham?

Hele Tydsklands Klage over dette Uhyre af Domstol var vistnok grundet. Nogle Keisere, Ruprecht, Sigismund, Frederik den Tredie og Maximilian den Første, vilde reformere disse Retter. De burde have ophævet dem aldeles. Men hvad formaae ikke Ord, hvad formaae ikke Indbildning og Fordomme selv hos oplyste Nationer — hvor langt mere i uvidende, overtroiske Tider? Carl den Stores Navn, disse Ret-

ters Paastand, at de havde erholdt deres Magt fra ham, den Hellige, Hedninge-Omvenderen, indgjød Keiserne en saa mægtig Ærefrygt for disse Retter, at de ikke vovede at forgribe sig paa hiin Monarks Minde ved at ophæve en, som man troede, af ham stiftet Anstalt. De lode det altsaa berøe ved en Reform. I Begyndelsen modsatte Retterne sig. Deres Privilegier — paastode de — vare af en saadan Høihed og Kraft, at ingen Keiser formaaede noget derimod. Hvori bestode nu Reformerne? Deri: 1) at Retterne igjen skulde besættes med fromme, forstandige og erfarne Mænd. (At dette vilde skee fra samme Øieblik af, derfor havde de gode Keisere ingen anden Sikkerhed, end Frigrevernes Løfte.) — 2) at der ikke skulde forholdes anderledes dermed, end der fra Begyndelsen var blevet befalet af Carl den Store. (Dette kunde Frigreverne ogsaa let love; de alene vidste, hvad der fra Begyndelsen var blevet befalet af Carl den Store.) Endvidere 3) at Ingen skulde indstævnes for disse Retter, uden i Sager, som hørte derunder. (Ogsaa i denne Post maatte Keiserne forlade sig blot paa Frigrevernes Løfte; thi Ingen erfarede, hvilke Sager der var gjort anhængige ved Retten.) —

[Denne frygtelige Ret — siger Rauschnick (Allgemeine Hauschronick der Deutschen) — udartede med Tiden særdeles meget, mange Mennesker bleve uskyldigen myrdede blot som Offere for Fridommernes Hevngjerrighed, og hvo der vilde være sikker, maatte lade sig selv gjøre "vidende." Dette gjorde da ogsaa mange regjerende Fyrster, andre lode deres Embedsmænd optages som Fridommere, blot for at sikkre deres Undersaatter

Disse Friretter selv paastode at være oprettede af Carl den Store; de foregave at have deres Magt fra Keiseren; i Keiserens Navn udøvede de den. Men Alt, hvad der foregik i deres Retter, forblev en Hemmelighed for Keiseren selv.

Virkelig vare disse Retter de afskyeligste Misfostere af Justitsanstalter, som man nogensinde har truffet hos noget Folk. Dommere, der, skjøndt de selv tilstaae, at de have deres Dommermyndighed fra Statens Overhoved, dog alligevel ikke ville aflægge dette Overhoved noget Regnskab for Udøvelsen af deres Magt — Dommere, der snige om i Mørket — Dommere, der aldrig bekjendtgjøre deres Domme — som lade disse fuldbyrde ved Snigmordere — for hvem et Udsagn af en af deres Bøddelknegte (thi hvad vare Fridommerne vel Andet?) var Grund nok til at fordømme en Anklaget uhørt! — Hvoraf kunde Dommeren med Sikkerhed vide, at Fridommeren ikke havde taget feil i den Domfældtes Person? Hvad vilde man nutildags sige om en Justits, der udsendte sine Bøddelknegte med det Hverv, at hænge eller nedstøde den og den Person, hvis Signalement man gav dem med, paa det første det bedste Sted, hvor de traf ham og kunde faae Bugt med ham?

Hele Tydsklands Klage over dette Uhyre af Domstol var visnok grundet. Nogle Keisere, Ruprecht, Sigismund, Frederik den Tredie og Maximilian den Første, vilde reformere disse Retter. De burde have ophævet dem aldeles. Men hvad formaae ikke Ord, hvad formaae ikke Indbildning og Fordomme selv hos oplyste Nationer — hvor langt mere i uvidende, overtroiske Tider? Carl den Stores Navn, disse Ret-

ters Paastand, at de havde erholdt deres Magt fra ham, den Hellige, Hedninge-Omvenderen, indgjød Keiserne en saa mægtig Ærefrygt for disse Retter, at de ikke vovede at forgribe sig paa hiin Monarks Minde ved at ophæve en, som man troede, af ham stiftet Anstalt. De lode det altsaa beroe ved en Reform. I Begyndelsen modsatte Retterne sig. Deres Privilegier — paastode de — vare af en saadan Høihed og Kraft, at ingen Keiser formaaede noget derimod. Hvori bestode nu Reformerne? Deri: 1) at Retterne igjen skulde besættes med fromme, forstandige og erfarne Mænd. (At dette vilde skee fra samme Øieblik af, derfor havde de gode Keisere ingen anden Sikkerhed, end Frigrevernes Løfte.) — 2) at der ikke skulde forholdes anderledes dermed, end der fra Begyndelsen var blevet befalet af Carl den Store. (Dette kunde Frigreverne ogsaa let love; de alene vidste, hvad der fra Begyndelsen var blevet befalet af Carl den Store.) Endvidere 3) at Ingen skulde indstævnes for disse Retter, uden i Sager, som hørte derunder. (Ogsaa i denne Post maatte Keiserne forlade sig blot paa Frigrevernes Løfte; thi Ingen erfarede, hvilke Sager der var gjort anhængige ved Retten.) —

[Denne frygtelige Ret — siger Rauschnick (Allgemeine Hauschronick der Deutschen) — udartede med Tiden særdeles meget, mange Mennesker bleve uskyldigen myrdede blot som Offere for Fridommernes Hevngjerrighed, og hvo der vilde være sikker, maatte lade sig selv gjøre "vidende." Dette gjorde da ogsaa mange regjerende Fyrster, andre lode deres Embedsmænd optages som Fridommere, blot for at sikkre deres Undersaatter

for den hemmelige Rets Vilkaarlighed, mod hvem der intetsteds var nogen Ret at erholde, og som i sit Overmod ikke brød sig om Keiseren, ja eengang endog indstævnede een for sin Stol. For sine Handlinger aflagde den hemmelige Ret Keiseren intet Regnskab, naar han ikke selv var en Vidende; derfor erholdt Keiser Ruprecht intet fyldestgjørende Svar, da han vilde have Kundskab om Rettens Beskaffenhed, og Keiser Sigismund lod sig selv gjøre vidende. Efterat der længe var bleven ført mange Klager over den hemmelige Rets skrigende Uretfærdigheder, lod Keiser Sigismund og senere Maximilian den Første udkaste Forskrifter, efter hvilke de hemmelige Dommere og Bisiddere skulde gaae frem; men at ophæve den hemmelige Ret vovede selv den sidstnævnte Keiser ikke. Den er heller aldrig bleven fuldkomment ophævet, og der har existeret Vidende lige indtil den nyere Tid; dog da andre faste Tribunaler bleve indrettede, da den romerske Ret kom i Brug, og nu kun lærde Dommere kunde dømme, da tabte den hemmelige Ret al Betydenhed, udøvede ikke mere den forrige Bloddom, og beholdt tilsidst ingen Virksomhed mere. Allerførst havde den afværget eller straffet mange Forbrydelser, derpaa selv begaaet mangfoldige; og tilsidst vedligeholdt den sig kun endnu ved Udøvelsen af nogle gamle Skikke, der havde tabt al Betydenhed, indtil vore Dage.]

Slaget ved Bautzen og Durocs Monument *).

Den allierede russisk-preussiske Armee havde tabt Slaget ved Lützen, den 2den Mai 1813, og drog sig tilbage bag Elben. Bestandigt forfulgt af de Franske, og under idelige Skiermydsler, nærmede den sig Bautzen den 12te Mai, for, benyttende det gunstige Terrain, der at tage en fast Stilling. Manglen paa Levnetsmidler var iøvrigt i Bautzens Omegn saa stor, at man igien af Jorden opgrov de lagte Kartofler. — De Allierede sloge en stærkt befæstet Leir og vilde oppebie et Hoved-Angreb af den fremrykkende franske Armee. Den russiske Keiser Alexander befandt sig i Landsbyen Wurschen; Kongen af Preussen i Kotiz (begge Stæder to Miil østlig for Bautzen). Hovedqvarteret var i Wurschen. Den allierede Hær var (efter franske Beretninger, de preussiske melde intet derom) omtrent 120,000 Mand stærk.

Saasnart Keiser Napoleon om Aftenen den 15de Mai 1813 havde i Dresden modtaget en Rapport fra Marschal Ney ved en af dennes Adjutanter, begyndte det at vorde levende i det keiserlige franske Hovedqvarteer. Rapporten indeholdt Efterretning om, at Ney med sit Corps var gaaet over Elben ved Torgau og havde rykket frem mod Berlin. Hans Bestemmelse var at trænge frem

---

*) Efter forskiellige Beretninger, blandt andre: Napoleons Feldzug in Sachsen 1813, von Obristlieuten. Baron O. von Odeleben; og: Blätter für literarische Unterhaltung. Forfatteren af det førstnævnte Skrivt, hvis andet Oplag udkom i Dresden 1816, taler som Øievidne.

paa den høire Elbbred mod Spremberg og Hoyerswerda. Den 18de Mai forlod Keiseren Dresden; Kongen af Sachsen fulgde ham et Stykke paa Veien, begge vare til Hest. I Hartha overnattede Napoleon og hans Hovedqvarteer, men allerede meget tidligt næste Morgen gik Reisen til Klein-Førstgen, en Miil paa denne Side Bautzen. Man passerede Bischoffswerde, der den 12te Mai var af de Franske taget med Storm fra Russerne; den ydede et skrækkeligt Syn! Der var næsten ikke bleven Steen paa Steen, og fortvivlte Mennesker snege sig omkring de endnu rygende Ruiner. Efter nøie at have erkyndiget sig, om Byen var bleven stukket i Brand ved Russerne eller af de Franske, lovede Napoleon, da det sidste bekræftedes, at give Erstatning. En Deputation fra Staden skulde indfinde sig endnu samme Aften i Hovedqvarteret og medbringe Overslag over den lidte Skade. Der blev nogen Tid efter af hans Kasse anviist en Sum af 100,000 Livres; Resten af de til Indvaanernes Skadesløsholdelse fornødne Summer tilveiebragdes ved det, som gaves af Kongen af Sachsen, og ved en stor Deel milde Gaver. Herved og ved de udbetalte Assurance-Summer, erholdt Indvaanerne, der ogsaa havde reddet en Deel Gods til Böhmen, god Erstatning.

Den russiske Armee stod fra Bautzen til henimod Hochkirch; i Fronten havde den Spree-Floden, paa venstre Fløi nogle Høider med Skov hen mod Kunewalde og paa høire Biergene ved Lille Bautzen. Napoleon havde begivet sig til sine yderste Forposter for at recognoscere. Det første Punct, hvorved han standsede, var lige over for en Kosak-Piket i et Flinteskuds Distance; han havde her kun nogle af sine Generaler og Adjutanter med sig.

Medens Kosakkerne lode deres Heste (de selv vare steegne af) græsse omkring sig, udkastede Keiseren i denne ringe Frastand, sin Plan til Angrebet paa deres Hoved-Armees forskandsede Leir. Staden Bautzen og hele den høiere Flodbred af Spree var, ligesom den ovennævnte Strækning, besat af Fienden. Endnu paa tree andre Puncter iagttog Keiseren de fiendtlige Positioner og begav sig derpaa, omtrent Kl. 7 om Aftenen, tilbage til sit Qvarteer. Hans Plan var lagt, og Generalerne Ney og Lauriston havde faaet Ordre til at omgaae den allierede Armees høire Fløi.

Napoleon befalede, siger en anden Beretning, Marschallerne Oudinot, Macdonald, Marmont, Soult og Ney til visse bestemte Tidspunkter at gaae over Spreefloden, angribe den høire og venstre fiendtlige Fløi, og trænge hver fra sin Side frem mod den fiendtlige Armees Centrum (Wurschen) og derfra rykke videre frem ad Weißenberg.

Ikkun en Time opholdt Napoleon sig i sit Hoved-Qvarteer. Allerede om Eftermiddagen havde man fra Egnen ved Königswarthe mærket en Kanonade, og den tiltog nu hvert Dieblik. En Time efter Keiserens Tilbagekomst fra Recognosceringen, steeg han derfor alt igien iilsomt til Hest, og reed om Aftenen Kl. 8 lige til Klein-Welke, hvor han bivouakerede ved den bekiendte keiserlige Vagt-Ild af Træstammer. En Ildebrand, der saaes i Horizonten, og den stedse vedvarende Kanontorden, forvissede Napoleon om, at Ney og Lauriston vare ivrigt sysselsatte med at udføre hvad der var dem overdraget. Klokken tolv reed han tilbage for at sove nogle Timer.

Begge Armeers Positioner vare den 29de Mai, om Aftenen, saadanne: Den allierede Armees venstre Fløi var lænet til Biergene langs Spree-Floden; Bautzen var af de Allierede dækket ved Forskandsninger og Redouter: Høire Fløi støttedes mod Nimschütz til befæstede Høie: Hele Fronten dækkedes ved Spreefloden: Centrum støttede sig til tre forskandsede Landsbyer og havde Moradser foran sig: Hele den allierede Hærs Linie strakde sig omtrent halvanden Miil. Den franske Armees høire Fløi (dannet ved Hertugen af Reggio's — Oudinots — Corps) lænede sig til Biergstrækningen paa den venstre Spree-Bred; ligefor Bautzen, paa Landeveien til Dresden, stod Macdonalds (Hertugen af Tarents) Corps; til venstre Hertugen af Ragusas (Marmonts) Corps.

Den 20de Mai skedte de Franskes Overgang over Spree-Floden, og Marschal Ney fortsatte sin concentriske Fremtrængen. Keiseren reed efter Kl. 9 Formiddag til Schmochtitzer-Høiden, hvorfra han kunde nyde det store Skuespil, at see næsten de fleste Colonner formeres og rykke frem. Saaledes drog, under den skiønneste Belysning, omtrent Kl. 11, Cavallerie-Divisionen Latour-Maubourg forbi, tilligemed et stærkt Artillerie-Train. Derved understøttedes den venstre Fløis Overgang over den nævnte Flod. Marschal Oudinot giorde yderst paa høire Fløi et forstilt men heftigt Angreb medens han gik over Spree i Nærheden af Landsbyen Grubschitz. En brændende Landsbye henimod Lomske betegnede Marschal Neys og General Lauristons Corpser fra Königswarthe af, forfølgende de fiendtlige Generaler Barclai de Tolly og York. Noget efter meldtes Napoleon, at Foreeningen med Neys Corps nu var iværksat, og

Hoved=Armeen gik henimod Kl. 3 Efterm. over Floden. Om Aftenen besattes Bautzen, som de Allierede imidlertid havde rømmet. Den franske Armee rykkede frem, forfølgende Fienden, som unddrog sig langsomt og i Orden.

Napoleons forstilte Manoeuvrer havde den 21de Mai bragt Fienden paa en urigtig Formodning om det Angreb, Keiseren havde i Sinde. Oudinot maatte, for end mere at bestyrke den fiendtlige Armee i den Mening, at Angrebet skulde skee paa dens venstre Fløi, endnu lade de af Fienden besatte Høider ved Mahltheuer flere Gange angribe. Russerne samlede betydelige Masser paa dette Punct, hvorved, blandt andet, flere Regimenter Rytterie siden bleve dem til ingen Nytte og unddroges deres Stridskræfter, da den egentlige Kamp begyndte.

Marschal Ney havde Ordre at trænge frem mod Baruth. I Forventning af Udfaldet paa denne strategiske Manoeuvre havde Keiseren hidtil ligget roelig paa Jorden og spiist sin Froekost; en Granat var her sprunget, over Hovedet paa ham, uden at giøre Skade. Klokken noget over eet hørtes de første Skud fra Ney; og Nappleon, der med forunderlig Combinations=Evne og med afgiørende Sikkerhed kunde beregne Udfaldet af sine Evolutioner naar de havde naaet et vist Punct, var nu alt forud overtydet om Slagets lykkelige Udfald *). Saa vigtig var den til Ney overdragne Manoeuvre. Slaget, som hermed egentlig var begyndt, var Kl. 2½ almindeligt over hele Linien. Keiseren havde, saasnart hine første Skud fra Baruth

*) Han skal i dette Øieblik have afsendt en af sine Ordonnants=Officerer til Keiserinden, hans Gemalinde, med Efterretning om Seiren.

vare hørte, begivet sig længer frem til venstre op paa en Høide, hvorfra han kunde see Nøglen til den fiendtlige Stilling, nemlig de forskiellige enkelte Biergpuncter ved Lille-Bautzen. De fleste af disse Høie danne sig temmelig skarpe oventil, saa at ikkun lidet Artillerie med stor Møie kunde bringes op og ned. Derfor maatte de for det meste tages ved Bajonet-Angreb og med stor Anstrengelse. Dette udførtes af General Bertrands Corps under Marschal Soults Over-Commando; Høiderne bleve flere Gange erobrede og igien tabte; Infanteriet løb Storm under det meest rasende Skrig. Endeligen, Kl. omtrent henimod 5 om Aftenen, toges den sidste Høide ved Lille-Bautzen og Fienderne vare aldeles fordrevne fra deres Hoved-Position. Denne Erobring, i Forbindelse med det Neyske Corpses Samvirkning, giorde Udslaget. Den allierede Armee var nu omgaaet ikke blot paa dens høire Flanke, men selv tildeels i Ryggen, ja endog deres Forskandsninger vare giorte uvirksomme og truedes. Fra det Øieblik, da Fienderne vare forjagne fra den sidste af de besatte Høider, ledede Napoleon selv den unge Gardes og Divisionen Latour Maubourgs, samt en Deel Infanterie-Colonners Bevægelser; dog ikke umiddelbart ved at stige til Hest, og ved at blande sig mellem dem; han sad endnu paa den ovennævnte Høide paa en af hans Gardes Trommer, og beskuede, efterat have uddeelt sine Befalinger, i sin Kikkert de anordnede Evolutioner, ventende med sand Tilfredshed og Roelighed paa Udfaldet. Det var et malerisk og begeistrende Syn, da de talrige Colonner saaledes fra alle Sider strømmede ned paa Sletterne for at berede Fienden endnu et føleligere Stød. — Marschal Ney havde om

Natten sit Qvarteer i Wurschen, hvor de allierede Monarcher forhen havde havt deres Hovedqvarteer.

Den franske Armee vedblev hele den næste Dag at rykke frem og havde idelige Skiermydsler med den flygtende Fiende. Keiseren selv var Kl. 4½ Eftermiddag ved Fortropperne, hvor flere Kugler sloge ned i hans Nærhed, og een rammede, ikkun ti Skridt foran ham, to Cavallerister.

Ved Markersdorf holdt Russerne endnu de derværende Høider og Krattet besat. Keiseren lod tree stærkt sluttede Colonner, den ene Cavallerie, den anden Infanterie, tilsammen omtrent 50,000 Mand, rykke frem paa et Flade-Indhold af vel ikkun en halv Miil i Giennemsnit. Denne concentrerede Troppemasse, der rask bevægede sig under den dalende Soels skiønneste Belysning, gav et herligt Skue.

Russerne toge, efterat være fordrevne til hiinsides Markersdorf, atter Stilling paa Høiderne bag ved Byen. I en Tiid af tree Qvarteer hørtes nu intet Kanonskud. Det var som denne Pause skulde være Keiseren et Forbud paa Tabet af een af hans troeste Tienere blandt de ham nærmest Omgivende. Napoleon reed med sin Suite giennem Markersdorf ad den store Landevei; Tropperne droge uden om paa begge Sider. Byen Markersdorf ligger i en Dal og Veien bøier strax ved Indgangen til Byen noget af til venstre, hvorved den danner en meget stump Vinkel. Neppe var Keiseren, med de nærmeste af Følget, kommet forbi denne Veiens Krumning, før de første Kanonkugler efter hiin Pause susede tæt forbi og slog ned halvtredsindstyve Skridt bag ved ham. Et Par Minuter efter meldede en af Keiserens Adjutanter ham, at de samme

Kugler havde truffet Marschal Duroc (Hertugen af Friaul) og General Kirchner, Commandeur for Genie-Corpset. De reed ved Siden af hinanden noget paa Skraae; Kirchner døde paa Stedet, Duroc, saaret i Underlivet, levede endnu i fiorten Timer *). Man bragde ham i det nærmest liggende Bondehuus. Keiseren, som ikke kunde skiule det Indtryk, Tabet af Duroc havde giort paa ham, reed taus og stille hen til en noget fra Veien liggende Bondegaard, hvor han steeg af bag ved det høie Korn og betragtede endnu i nogen Tiid det Sted, hvorfra hans Yndling var ham røvet. Derpaa begav han sig tilbage ad en Omvei uden om Landsbyens Haver til en fri Høide hvor hans Gardes hele Infanterie havde dannet en langagtig Quarree, i hvis Midte det Keiserlige Huses sædvanlige fem Telte vare opslagne.

Om Aftenen tændtes her forskiellige Vagtbaal; det hele var et for Iagttageren høist mærkeligt Moment. Keiseren sad, i sin velbekiendte simple graae Overkiole, paa en Feltstoel midt i den uhyre Kreds af hans braveste Tropper; det var efter et vundet Slag, men ogsaa efter det nyelige Tab af maaskee den kiereste blandt hans Fortroelige, en Mand, der udentvivl i Omgang og Samtale stedse havde viist ham en Ungdomsvens Frimodighed og Kierlighed; med nedhængende Arme og bøiet Hoved sad

*) Saaledes beretter Odeleben i det ovenfor citerede Skrivt, og saaledes berettede ogsaa i sin Tiid den franske Bulletin. I en Artikel over Duroc i Brockhaus's Conversations-Lexicon eller Real-Encyclopädie hedder det, at han døde strax, uden at have havt den i den franske Beretning meddeelte (og her i det Følgende omtalte) Samtale med Napoleon.

Seierwinderen her afsides fra hans glimrende Følge, der ærbødig drog sig tilbage i enkelte Grupper og neppe vovede at omtale, at Keiserens Ven var i Begreb med at døe. Ved Siden af den dybe Stilhed, der herskede nærmest Napoleon, bemærkede man den travle Uroe blandt Garderne, der vare ifærd med at indrette deres Kaage-Anstalter og Leiesteder. Paa begge Quarreens ydre Puncter stode to Grenadeer- og Jæger-Musik-Chor, der i elegiske Accorder gave et Billed af Dagens Tildragelser, og ved et Udvalg af deres bedste Stykker søgde at adsprede Herskeren. Rundt om i Egnen saaes utallige Vagt-Baal ligesom at svæve hid og did i Halvmørket, og ude i Horizonten stege Luerne af to brændende Landsbyer mod Himlen til Alles milde Dommer. Disse Gienstande, i Forbindelse med Erindringen om saa blodig en Dag, et Efterspil til den foregaaende, — Dage, i hvilke maaskee ethvert overblevet Liv i disse store Masser meer end een Gang havde hængt i et Haar, — Tanken: at endnu tusinde haardt saarede Offre rallede Døden imøde, og at maaskee endnu blodigere Begivenheder laae skiulte bag Skiebnens store Dække, Alt dette giorde et dybt rystende, et stedse uforglemmeligt Indtryk paa den tause Tilskuer *).

---

*) I tydske Skrivter paastaaes, at skiøndt de Franske seirede havde de dog det største Folketab, og mistede (efter preussiske Beretninger) desuden adskillige Kanoner, hvorimod de Allierede paastode, ingen Kanoner at have tabt. Gyselige Optrin fandt Sted ved Bautzen, sige tydske Berettere: Kirkegaarden i denne Bye blev ødelagt; Liigkister reves op af Gravene; Ligene udkastedes; og de halvraadne Bræder brugtes til Vagt-Ild. Tredive Landsbyer laae i Ruiner.

Napoleon besøgde endnu samme Aften sin smerteligt lidende Ven. Det dødelige Saar i Underlivet havde angrebet alle de indre Dele. Duroc ønskede sig selv Døden.

Stor-Marschal Duroc, Hertug af Friaul, var fød 1772 i Pont-a-Mousson, hvor hans Fader var Notarius. Den første Conscription til den daværende franske Republiks Armeer bortrev ham fra Videnskaberne, hvilke han dyrkede. Paa den militaire Bane giorde han ved Hielp af sine eminente Talenter hurtige Fremskridt. Først som Adjutant hos General Buonaparte, og derpaa som Brigade-Chef udmærkede han sig især den 19de Marts 1797 ved Overgangen over Lisonzo i Friaul. Han fulgte Buonaparte til Aegypten, kom lykkeligt tilbage med ham 1799, og blev i samme Aars November sendt til Hoffet i Berlin i et overordentligt Anliggende. Hans diplomatiske Talent, hans indtagende Udvortes og hans Hengivenhed til Napoleon, giorde at denne ogsaa siden brugde ham i forskiellige diplomatiske Sendelser, blandt andet til Petersborg og Stockholm. I October 1805 gik han fra Leiren ved Boulogne til Berlin, for at vedligeholde den gode Forstaaelse mellem begge Magter. Efter en Maaneds Ophold reiste han, ved Keiser Alexanders Ankomst i Berlin, igien tilbage. Han begav sig til den store Armee i Tydskland og afløste General Oudinot, der just var bleven saaret; han tog Dennes Commando over Grenadeer-Divisionen. I Felttoget 1806 og 1807 fulgde han Napoleon, befandt sig i hans Suite ved Sammenkomsten i Niemen, blev siden udnævnt til Hertug af Friaul, giorde atter i Keiserens Følge Felttogene i 1809 og 1812 med, og kom i samme Følge tilbage til Frank-

rig fra Moskau. Han var med i det blodige Slag ved Lützen. Det var den 22de Mai 1813, Dagen efter Slaget ved Bautzen, at han, saaledes som ovenfor er fortalt, endte sit Liv, i det han reed i Keiserens Følge. Han synes heller ikke i dette Slag at have havt nogen særegen Commando.

Den vundne Seiers Fordeele maatte, hvis de skulde være det, forfølges uden Ophold. Men da Napoleon efter tree Maaneders Forløb igien paa Marschen fra Reichenbach til Görlitz, midt i August Maaned 1813, kom til Markersdorf, holdt han stille og viste Kongen af Neapel (Murat) det Sted, hvor Duroc var falden. Det var ogsaa ved denne Leilighed, at Keiseren lod Eieren af den tæt ved liggende Bondegaard, hvor Duroc var død, kalde til sig, og udsatte en Sum af 20,000 Livres, hvoraf han bestemte 4000 til et Monuments Oprettelse for den afdøde Marschal og de 16,000 til en Gave for den Familie, der eiede Gaarden. Hele Summen blev endnu samme Aften udbetalt i Overværelse af Præsten og Dommeren i Bondebyen Markersdorf; hvorhos det tillige paalagdes dem at sørge for Mindestenens hensigtsmæssigste Opreisning. — Denne Biforretning blev besørget i mueligste Hast, men tillige med den mueligste Nøiagtighed, midt i Hovedqvarterets støiende Uroe og Trængsel. Præsten i Markersdorff, Pastor B. F. Hermann, (hvis Erklæring over Sagen siden er trykt i Blätter für literarische Unterhaltung for 1829, No. 206) henvendte sig til Keiseren med Forespørgsel om, hvorledes Monumentet skulde være, og fik til Svar, at dette overlodes aldeles til dem selv. I Görlitz i Klædefabrikant Tzaschels Huus, i Overværelse af ham, hans Kone, og Majoren i

den sachsiske Generalstab, Grev von Einsiedel, bleve derpaa begge de ovennævnte, af Napoleon bevilgede, Summer udbetalte af en "Payeur de la Couronne" (Statskasserer) fra det keiserlige Hovedqvarteer *). Bondekonen fra Gaarden, hvor Duroc var død, modtog uden Afkortning sine 16,000 Francs; til Præsten udbetalte hiin Embedsmand derimod ikkun 3000 Fr. (750 Thaler) til Monumentet, istedetfor de bestemte 4000 Fr. Det ene Tusind stak han i Alles Paasyn i Lommen, som om det saaledes havde sin Rigtighed, men maatte dog, paa Pastor Hermanns Forlangende, give denne en skrivtlig Tilstaaelse for, at han kun havde betalt ham hiin mindre Sum **).

Inden Monumentet kom istand, vare de franske Tropper fordrevne af de Allierede, men Oprettelsen af Durocs Monument bevilgedes imidlertid ogsaa af det midlertidigen under Overamtmand von Kildewetters Bestyrelse etablerede russiske Gouvernement. Billedhugger Stricker i Ostritz overdroges Monumentets Forfærdigelse; han indgav Tegning derover til Gouvernementet, og modtog et Forskud af 150 Thaler. Men kort efter indfandt en Secretair hos Baron Rose sig hos Præsten i Markersdorff og affordrede ham, i en afgiørende Tone, efter Ordre fra

*) Dette Slags Embedsmænd bare Officeers Uniform.

**) Odeleben beretter det samme med følgende Ord: Le payeur (Kassereren) har i Modtagerens Paasyn stukket 1000 Fr. af de 4000 til Monumentet i sin Lomme med den Bemærkning: at det var saaledes vedtaget. Paa Forlangende udstedte han derefter en Tilstaaelse for ikkun at have betalt 3000 Fr., forsynet med hans Underskrivt: Pegrusse.

det russiske Gouvernement, de endnu hos ham beroende 600 Thaler. Summen (saaledes hedder det i Hr. Hermanns trykte Erklæring) blev af Baron Roses Secretair frataget ham paa en Maade, der vel kunde kaldes "med Vold." En udførlig officiel Beretning blev siden (formodentlig efter Præstens Forlangende) opsat herover hos Overamtmand von Kiesewetter, men, gjentagen Ansøgning uagtet, var Pastor Hermann ikke istand til at erholde Affkrivt af denne Beretning.

Pengene bleve af Gouvernementet afgivne til den daværende Understøttelses-Commission. Monumentet blev aldrig oprettet. Billedhuggeren, der havde faaet Forskud, eftergav man, da han var bleven ødelagt ved Ildsvaade i Krigen, de 100 Daler deraf; de halvtredsindstyve Daler maatte han tilbagebetale. Man bestemte, at den saaledes borttagne, forhen til Monumentet bevilgede Sum, nu skulde uddeeles til Byen Markersdorff og to andre til samme Sogn hørende; Sognet modtog i alt 500 Thaler i Kassebilletter og forskiellige Myntsorter, "hvoraf hver af dem erholdt noget lidet."

"Jeg kan ikke negte," saaledes slutter Pastor Hermann sin Erklæring, "at denne hele Adfærd bestandig er bleven mig mørk, da, efter mit Begreb, Sagen selv var at ansee blot som en Privatsag, hvilket dog vel et saadant Sørgeminde er. Hvad mig angaaer, da har jeg Aarsag nok til at ønske, at jeg aldrig var bleven indviklet heri."

Oberst Otto, Friherre af Odeleben, af den Kongl. sachsiske Generalstab, har ladet Pastor Hermanns Erklæring trykke, og tilføiet, at det er til Sandhedens Ære, han har givet den Offentlighed.

Om Handels- og Mine-Compagnierne i Tydskland.

Adskillige Læsere erindre udentvivl endnu de glimrende Forhaabninger, der i visse tydske Blade engang gaves om de store Handelsplaner, man da i Tydskland var ifærd med at udføre; i det mindste ville en Deel danske Læsere neppe have glemt de fiendske, haanende og i høi Grad nedsættende Fremstillinger af det danske Finants- og Handelsvæsen, der for lidt over en halv Snees Aar siden gaves i slige Blade, og navnligen i et, der udkom i Elberfeld, netop det Sted i Tydskland, hvor hine store Planer fornemmelig kom for Dagen. Det er derfor billigt, at man efter hiint Tidsrums Forløb engang igien hører et Ord om, hvorledes det lykkedes vore Forhaanere med deres egne Finants- og Handels-Operationer.

I et nyligt udkommet Skrivt: "Die Kehrseite der modernen Finanz-Operationen, Heidelberg 1832" nævnes, S. 7, blandt andre de Elberfeldske (Speculations- og) Handels-Selskaber, der i en kort Periode giorde saamegen Opsigt og lovede Deeltagerne saa store og hurtige Fordele, men hvorom nu slet intet mere høres. Det var i hiint Tidsrum, fra Aaret 1815 af, deslige Foreeningers glimrende Periode især i England, men ogsaa for en Deel i Tydskland. En simpel Liste paa alle disse Selskabers Navne vilde let kunne fylde et maadeligt Bind, hvorimod en Fortegnelse over dem deriblandt, som virkelig lykkedes, kunde rummes paa faa Sider, maaskee i faa Linier. Forfatteren af ovennævnte Skrivt spørger, blandt andet, hvoraf det vel kom, at man aldrig saae den virkelige Priis angivet for Actierne i de i Elberfeld stiftede Mexicanske

og Rhinsk-Vestindiske Selskaber, det Elb-Vestindiske og Østersøeske Compagnie? "Dette, siger han, kunde jo dog tiene til Rettesnoer for de Utallige, hvilke man forhen, med de meest glimrende Forhaabninger, havde overtalt til at anlægge deres Formue deri, og hvilke man dog vel ikke nu vil negte den Ret, at erfare, om de, istedetfor den Fordeel, man forsikkrede dem om, skulle til Slutningen lide et Tab, maaskee endnu større end hele Actiens Navnværdie." I de bag i Bogen trykte Anmærkninger og Tillæg hedder det, S. 127, endvidere om samme Gienstand: "Et nærmere Udsagn om Tingenes sande Tilstand findes paa et Sted, hvor man mindst vilde søge det — i (det paa den Cottaske Boghandlings Forlag udkommende Tidsskrivt) Hesperus for 12te Sept. 1831: et Udsagn, der hidtil ikke er bleven giendrevet. I Hensyn nemlig til "den Mexicanske Mine-Foreening" og "det Rhinsk-Vestindiske Compagnie" bemærkes i det nævnte agtede Blad følgende:

"Nu synes intet mere at kunne redde dem fra Undergang, og deres sidste Anstrengelser, for endnu i nogen Tid at friste en sørgelig Tilværelse, er vel kun Fortvivlelsens Anstrengelser. "Mine-Foreeningens" Actier, hvis Navnværdie ved de mange Tilskud er steget til 1500 Rd. Cour. — sælges i Mængde for Een Rdlr. Stykket. En af mine Venner viste mig for nogle Dage siden en Hest, for hvilken der var budet ham 150,000 Rdlr, nemlig 100 Mine-Actier. Han modtog ikke Budet."

Saaledes er da Resultatet af de tvende nævnte Elberfeldske store Handels-Planer dette: at de dertil oprettede Handels-Foreeningers Actier, hvilke have kostet

Eierne 1500 Rdlr. Courant Stykket, nu sælges for Een Rdlr. pr. Actie.

Træk af Ruslands og Polens Historie*).

Peter den Store, eller den Første, virkede meget for Rusland, men meget, som han kunde have virket, stod tilbage. Mechaniske, militaire og commercielle Kunster satte han Priis paa, og indførte dem derfor i sit Land; men det, som han hverken satte Priis paa eller forstod, — Sædelighed og Sæder, Retfærdighed og Agtelse for andres Rettigheder — lod han forblive i samme Raaheds og Vildheds Tilstand, som han fandt dem. Ruslands Ulykke, og dets Naboers Fortræd, har det været, at det blev mægtigt og fordærvet, uden tillige at blive civiliseret. Efter Peter den Førstes Død fulgte derfor en Række barbariske Revolutioner, hvilke for nogen Tid standsede den russiske Ærgierrighed i dens Fremgang, efter at den allerede under Peter den Store tydeligt nok havde givet sig tilkiende for at vække det øvrige Europas Opmærksomhed. Et blot Slumpetræf bestemte Successionen efter Peter den Store. En Datter af en fattig lieflandsk Bonde og Livegen blev taget i Huset hos en Geistlig i Marienburg, derpaa forlovet eller givt med en svensk Dragon-Underofficeer, og derpaa, da hun kort efter kom i russisk Fangenskab, i sit sextende Aar Maitresse hos den russiske General, der havde indtaget Staden Marien-

---

*) Edinburgh Review, No. 109, Apr. 1832, S. 234 ff.

burg. Denne General overlod hende til Fyrst Menzikoff, Czar Peters Minister og Yndling, som holdt hende skiult for Peter, at han ei skulde forelske sig i hendes Yndigheder, og forlange hende. Efter et Par Aars Forløb fik Czaren hende ikke desmindre at see, og nu var hun tabt for Menzikoff. Fra hans Arme gik hun over i Czarens, som, fra Underofficeren at regne, blev hendes fierde Kiereste. Endnu var hun dog kun i Nærheden af Thronen; da Peter lod sig hemmelig vie til hende, kom hun den et Skridt nærmere, blev ved hans Hof kaldet naadige Frue, men gialdt dog egentlig kun for hans Maitresse. Hun maatte ledsage ham overalt. Da hendes Elsker og hele hans Armee ved Pruth var omringet af Tyrkerne, og alt Haab syntes ude, bestak hun, Czaren uafvidende, den tyrkiske Storvezir ved Hielp af hendes Juveler og Kostbarheder og alle de Penge, hun var istand til at samle ved Laan mellem de høiere Officerer. Storveziren, desuden bestukket af Peter selv, indlod sig nu i Underhandlinger; en taalelig Fred sluttedes; Czaren og hans Hær var reddet. Han belønnede Catharina ved at erklære hende for sin Gemalinde og dele Thronen med hende. Da hendes Stedsøn, den forrige Czarindes, den ulykkelige Eudoxias Søn, var rødbet af Veien, som det synes ikke uden hendes Tilskyndelse, blev hun, efter Peter den Stores Død, Ruslands Keiserinde. Den lieflandske liv-egne Bondepige sad nu, som Eneherskerinde paa det mægtigste Riges Throne. Menzikoff, der havde afstaaet Catharina til Peter, var selv steget fra Gardens Barakker til sin Herres Hof, hans Yndling og første Undersaat. Saadan var Keiserinde Catharina den Første, saadan var den mægtige Yndling Menzikoff,

og af samme Art vare mange andre, der styrede det russiske Rige. Fra det laveste Støv til den høieste Spidse, og derfra til Siberien eller Skafottet, ere i Rusland Overgange, der ere ligesaa pludselige som Afvexlingerne i dets Clima. Menzikoff, i Begreb med at indgaae en dobbelt Foreening med den keiserlige Familie, og med den ene Fod allerede paa Trinene til Curlands Hertug-Throne, blev paa engang ved Dolgoruckierne henkastet til Siberiens fierneste Ørkner, for der at leve af to Børns Arbeid, hvilke den næste Uge vilde have klædt i Purpur. Samme Skiebne rammede derefter Dolgoruckierne; thi een mørk Nat kastede dem fra Palladset i det dybeste Fængsel; hvorfra de, efter en lang og grusom Eensomhed, Fader og Onkel, Søn og Neveu, alle uvidende om hverandres Skiebne eller Tilværelse, skiøndt de elleve Aar før havde deeltaget i Palladsets Herligheder — nu gik ud, hver for sig, for atter at mødes første og sidste Gang ved Pinebænken og paa Skafottet. Og Keiserinde Annas Elsker, den i Ringhed fødte Biron, som bragte hiin Skiebne over Dolgoruckierne, og som voldte Tusindes Død, blev selv sendt hen at vansmægte i en siberisk Hytte, efter at være udraabt til Hertug af Curland ved den samme Adelstand, der forhen havde undslaaet sig ved at optage ham i dens Tal. Og Birons foretrukne Medbeiler, Münnich, der havde forberedet ham hiin Boelig i Siberien, blev ved en fierde Revolution, som satte Elisabeth paa den slibrige Throne, selv skikket bidhen for at indtage det samme Fængsel, han saa ondskabsfuld havde bygget for sin Medbeiler *).

---

*) Følgende Træk bør her anføres som meget characteristisk: En russisk Fyrste og hans Gemalinde bleve bortførte til en Egn under Polarcirclen og der inde-

Efter Elisabeths Død i 1762 fulgte hurtigt en femte Revolution. Catharina af Anhalt-Zerbst, fuld af Skiønhed og List, var i sit fiortende Aar bleven givt med hendes forstandssvage Fætter, Peter, Arving til den russiske Krone. Dette sletvalgte Ægteskab bar ingen Frugter, før Elisabeth formaaede Catharina til at modtage en Elsker i Grev Soltikoff. Da han snart afløstes af andre, vaktes Peters Opmærksomhed, og Uenighed opstod mellem Ægteparret. Blandt andre var Poniatowski bleven Storfyrstindens Yndling, efter Anbefaling af den engelske Gesandt, Sir Hanbury Williams, hvis Secretair den tilkommende Konge af Polen da var. Poniatowski fiernedes ved Intriguer fra Petersborg, og Catharina overlod sig i Fortvivlelse til Eensomhed; den tabte Yndling afløstes af Orloff, hvis Brødre vare simple Soldater i Garden. I Eensomheden lagdes og modnedes Planen til Catharinas tilkommende Ophøielse paa Ruslands Throne. Elisabeth døde. Peter den Tredies halv-vanvittige Iver, latterlige Heroisme og barbariske Adfærd banede Veien for en Revo-

---

sluttede i eet Værelse. Kummer og de Elendigheder, de maatte udstaae, forkortede den ulykkelige Fyrstindes Liv; hun døde. I fire Dage laae Liget for den dybt nedbøiede Ægtefælles Øine; endeligen besluttede han at tage Afskeed fra det, og bad, man vilde føre det bort og begrave det. Hertil svarede den russiske Vagt, at den havde Befaling, ikke at lade nogen komme ind eller gaae ud af Fængslet; man maatte først sende en Coureer til St. Petersborg, en Vei af to Tusind Miil, og til denne Coureers Tilbagekomst blev det forraadnede Liig liggende paa samme Sted, hos den fængslede Fyrste.

lution. Men endnu vare kun et Par Regimenter vundne for Catharina ved Orlofferne, da Sammensværgelsen var paa Nippet til at opdages. Den yngre Orloff kastede sig paa Hesten og ilede samme Midnat til Catharina, som opholdt sig paa Peterhof, noget fra Petersborg. Han fandt hende sovende og traadde til hendes Seng. Hun vaagnede og hørte ham sige: "Dieblikket er der — man venter Dem i Petersborg." Hun kastede nogle faa Klæder over sig, og blot ledsaget af en Kammerjomfru ilede hun til en Hyrevogn, som den anden Orloff havde bragt hende. Paa Veien mødte de hendes franske Haarskiærer, hvem hun overtalte til at følge med; og saaledes, ledsaget af en Kammerpige, af sin Elsker og af en Friseur, med en simpel Soldat som Vagt, kiørte hun ind i Hovedstaden for at styrte den enevældige Hersker over Millioner fra Thronen. I dette Følge begyndte hun Revolutionen, og fire og tyve Timer efter var hun alle Russers erklærede Keiserinde. Ikke en Uge efter qvaltes den affatte Keiser af Orlofferne. Hans døde Legem med alle dets synlige Tegn paa Mishandlingen og den voldsomme Død, udsattes offentlig til Skue.

Catharina forstod med Virksomhed og Kraft at dæmpe al indvortes Ueenighed i Rusland; og snart havde hun Hænderne frie til at udføre de ærgierrige Hensigter, hvilke det daværende russiske Hof havde arvet efter Peter den Første, og fyrgetyve Aars Revolutioner kun havde udsat, ikke tilintetgiort.

Under Augusts lange Regiering i Polen havde Overdaad og Usædelighed svækket Fædrelandskierlighed og Tapperhed. Men den gamle Aand var ikke aldeles uddød, den slumrede, men kunde atter vaagne. Mange Polakker

havde med Stanislaus Leczynski i Frankrigs Hovedstad været Vidner og Deeltagere i den større Sands for Frihed, som da begyndte at yttre sig, og erhvervet sig Kiendskab til de sundere Regierings-Grundsætninger, der udbredtes ved Montesquieu og hans Disciple i Taler og ved Skrivter. De vare nu vendte tilbage, og længtes efter at see deres Fædreland nyde Frugterne af hiin ædlere Aand og hine bedre Grundsætninger. Huset Czartoryski var blandt de ypperste af dem, der saaledes søgte at omdanne Polens Regiering og de selskabelige og politiske Forhold efter den Stilling disse havde faaet eller nærmede sig i det øvrige Europa. Et andet reformerende Partie derimod, under Familierne Potocki og Radzivil, fordrede en Tilbagegang til det, de kaldte den gode gamle Tid, og til republicanske Former. Dette Partie affecterede Raahed i Sæder og Foragt for fremmede Magter; medens det andet søgte Understøttelse fra Frankrig, og først da denne glippede dem, kastede Øiet paa Rusland. Det ene Partie attraaede en aristocratisk Republik, det andet et constitutionelt Monarchie; det ene modsatte sig Kongen, det andet understøttede ham. Som sædvanligt var der et Mellem-Partie, der bestod af mange ypperlige Mænd, som Branicki, Mokronowski, og andre, som spildte den Vægt, deres Egenskaber og Indflydelse gav dem, i en unyttig Bestræbelse efter at foreene aldeles modsatte Ting. Havde disse Partier, istedetfor avindsyge at lægge hverandre Hindringer i Veien, foreenet sig og handlet med eet Sind og een Haand, vilde Polen maaskee være frelst. Men det vilde de ikke. Ruslands Politik betiente sig snart af det ene, snart af det andet Partie; og beskyttede eller tilintetgiorde dem efterhaanden, som de fremmede eller hindrede

dets Hensigter; imedens de, stolte af deres Fædrelands høiere Cultur og Civilisation, glemte deres ærgierrige Allieredes overmægtige Styrke.

Frederik August blev svagere og svagere, og Skyerne trak sammen over Polen. Russiske Tropper nærmede sig Warschau; den ulykkelige Konge og hans Minister flygtede til Dresden, for aldrig at vende tilbage. Poniatowski valgtes, og Valget bestemtes ved Vaabenmagt. Den Frihed, Polen nød ved dette Valg, kan sees af Catharinas Brev til Poniatowski, hvori hun siger: "Jeg sender Keyserling til Warschau for at giøre enten Dem eller Adam Czartoryski til Konge." Warschau var omgivet af 10,000 Russer, understøttet af 40,000 Preusser paa Grændsen."

Poniatowski erkiendtes af Hofferne i Europa. Branicki, Mokronowski og andre, der vare forjagne fra deres Fædreland af Russerne, vendte tilbage og underkastede sig den nye Konge. Ulykkeligviis var denne Konge, saa kierkommen for hans Onkler Czartoryskierne, og saa modstræbt af hans Svoger Branicki, aldeles uskikket til at regiere. Havde Adam Czartoryski, eller endog Oginski besteget Thronen, da havde der maaskee været noget at haabe for Polens Regeneration; men af den kraftløse, frivole, falske, lunefulde Poniatowski var intet at vente.

Men endnu var Polen ikke undertvunget; mange Kraft-Yttringer viste det endnu. Rusland truede, og sendte Tropper ind for at udføre Trudslerne. Idelige Opstande af Adelige og af Folket fandt Sted, men, uden Enighed, som uden Understøttelse, udrettede de intet; Russerne derimod, vel bevæbnede og forsynede med Alt, be-

flyttede ved et talrigt Artillerie, og bemægtigende sig alle Fæstninger og Magaziner i Landet, med hele Kraften henvendt paa eet Punct og under een Anførsel, skiøndt ikke uden enkelte Tab, kunde bestandigt forebygge, at nogen almindelig Modstand reistes. Den utrættelige Biskop af Kaminiec søgte at bibringe Europas sydligere Hoffer en rigtig Anskuelse af Ruslands Fremgangsmaade; men ulykkeligviis brød de polske Patrioters Iver løs førend Bispens vel udtænkte Planer og Underhandlinger modnedes, — om de virkelig nogen Tid vare lykkedes. Tyrkernes og Tartarernes slet styrede Hielp var til liden Nytte: intet andet europæisk Rige rørte en Soldat. Østerrig underhandlede; Frankrig beherskedes af Madame Du Barry; og England, der under Lord North havde begyndt dets Tory-Politik, laante sine Havne og sine Matroser til Udrustning af en russisk Flaade, som, under en engelsk Admiral, ved Tschesme aldeles ødelagde Polens eneste Allieredes Søemagt, og udsatte baade Polen og Tyrkiet (Englands saa kaldte gamle Allierede) for Ruslands Oversvømmelse.

Den polske Tapperhed vanslægtede ikke fra dens gamle Hæder. Pulawskiernes Navn vil leve saa længe heltemodig Opoffrelse for en faldende, men retfærdig Sag holdes i Ære, en Opoffrelse, som ikke lader sig tilbageskræmme, naar selv ædelbaarne, men pøbelsindede Brødre svigte den gode Sag, og lønne Opoffrelsen med Foragt og Forfølgelse. Uenighed vedblev at udstrøe sin onde Sæd, og alle maatte lide Straffen derfor. Rusland sendte flere Tropper ind; Kiv og Blod bedækkede hele Polens Overflade. Men trods alle disse Anstrengelser, trods alle udøvede Grusomheder, voxte Polens Modstand, og ny Kraft

fremgik af Nederlagene selv. Pulawski indtog den vigtige Fæstning Czentokow, der tiente til Basis for hans Operationer; den utrættelige Biskop af Kaminiec fik endelig Europas Opmærksomhed vækket; Frankrig sendte Hielpetropper under Dumouriez, og flere lovedes; England drog sin Understøttelse tilbage fra den russiske Flaade; og Sammensværgelserne, saa ofte splittede, fornyedes bestandigt igien for atter at begynde Modstanden. Ulykker, og fælleds Fare, og fælleds Fordeel, havde dæmpet meget af Hadet; og Polens Sag syntes i dette Øieblik mindre fortvivlet. Men den onde Skiebne, der baade før og siden forfulgte Polen, aflod heller ikke nu. Lykken selv forberedede dets Undergang; thi Catharina, der nu indsaae, at hun ved egen Kraft ei vilde naae Maalet, tilsidesatte, skiøndt ugierne, sin ærgierrige Hensigt, hele Polens umiddelbare Erobring, for den langt ringere, Ærgierrigheden langt mindre tilfredsstillende Plan: en Deling med Preussen og Østerrig. Fredrik af Preussens Falkeblik havde længe forudseet, ja længe forberedet dette Udfald. Østerrigs Utilbøielighed overvandt han ved at bestikke det med et heelt Kongerige, med Gallicien; og Keiserinde Maria Theresia af Østerrig, som pleiede at tilkiendegive sin Utilfredshed med Ruslands Catharina ved aldrig at nævne hende anderledes end "cette femme", beqvemmede sig nu til at indgaae en meget nøie Forbindelse med "dette Fruentimmer", Keiserinden af Rusland.

At modstaae disse tre Magter var umueligt for Polen. Den desuden ikke betydelige Hielp fra Frankrig kom for sildig; alt var tabt, uden Æren. De Allierede deelte deres Bytte, og erklærede offentlig Polakkerne, der havde forsvaret deres Eiendomme og deres Fædreland, for Røvere.

Med denne første Deling af Polen var Sagen endnu ikke til Ende. Man havde ikke sønderlemmet hele den polske Stat. Polakkerne beholdt endnu Land tilbage. Men Ruslands, Preussens og Østerrigs Gesandter handlede i Warschau som romerske Proconsuler, og deres Tropper forlode ikke Landet. Til Trods for deres Nærværelse slog de liberale Grundsætninger Rod, hvilke Patrioterne af Czartoriskis Skole havde næret og tildeels udsaaet; Constitutionen af 3die Mai 1791 fremstod af disse Grundsætninger. Denne Constitution indførte et fornuftigt, maadeholdende Friheds-System for alle Classer i Polen. Den indeholdt intet stødende mod Forbund, — intet anarchisk, — ingen Jacobinisme, — intet Laugsmæssigt. Selv Burke, de franske Grundsætningers ivrige Modstander i England, fandt den saa lidet fransk, at han ydede den sin ubetingede Roes. Det Maadehold og den Billighed, den aandede, forskaffede den ogsaa Fredrik Vilhelm af Preussens fri og uforbeholdne Bifald. Denne Konge havde Aaret i Forveien nølere forbundet sig med Polen ved en Tractat, hvori han forpligtede sig til at giøre fælleds Sag med dette Land imod hvilken som helst fremmed Indblanding. Men hiint Bifald og dette Forbund vare skrevne i Sand; thi da Rusland næste Aar giorde Indfald i Polen for at undertrykke den omtalte Constitution, erklærede Kongen af Preussen, da han opfordredes til at efterkomme Tractaten, at denne var opløst ved den nye Constitution, som han aldrig havde givet sit Bifald. Indvortes Splid understøttede nu atter de to Allierede, Rusland og Preussen; de polske Store, der ved Constitutionen berøvedes nogle af deres for det hele høist skadelige Privilegier, vare troeløse, vare Forrædere nok mod deres Fædreland til at op-

offre det for egen Fordeel. Striden blev derved saa meget mere ulige. Forgieves anspændte Heltemod og fædrelandsk Hengivenhed Kræfterne til det yderste. Dog vil Mindet om Koszius kos hæderfulde Modstand leve for evigt.

Polens Modstand mod en ny Sønderlemmelse blev af de deeltagende Hoffer erklæret saa farlig med Hensyn til Udbredelsen af de franske republicanske Grundsætninger (paa hvilke man paastod hiin Constitution var bygget!) at man intet andet Middel fandt anvendeligt derimod, end atter at lade Armeer rykke over Grændsen; de kom, anførte af Suwarow. Eiendomme forstyrredes, Familier bragtes til Bettelstaven, adsplittedes, banlystes og infameredes; Blod udgødes som Vand; og Skuespillet endtes med Warschaus og Polens Fald. Ni Tusinde Polakker laae døde paa Valpladsen ved Warschau. Staden indtoges, Prag og Forstæderne plyndredes af Suwarows Armee. Tyve Tusind Mennesker vare omkomne, og 30,000 forjoges over Grændsen.

Her lade vi Dækket falde, og tilføie kun, som et kort Efterspil i faa afbrudte Scener, en flygtig Fremstilling af Polens følgende Skiebne, indtil Napoleons Fald.

Levningerne af det polske Ridderskab tog deres Tilflugt til Frankrig. — Dombrowskis velbekiendte polske Legion, et Antal af omtrent 15,000 Mand, havde den Glæde at møde deres Fædrelands Erobrere paa Sletterne i Lombardiet. — Napoleon, den meest beføiede Dommer af alle i denne Henseende, satte høi Priis paa de polske Krigere. — Himlen, der hidtil havde negtet Polakkerne Opreisning, syntes omsider at have overdraget ham at erhverve dem den. "Ingen Lynstraale faldt fra Himlens

men en varm Giengieldelse blev overladt Napoleons Vaaben." Ved Jena og Friedland erobrede de polske Krigere hæderligen deres formindskede Fædrelands Gienoprettelse under Navn af Storhertugdømmet Warschau. — Meget dybigt har man bebreidet Napoleon, at han ikke gav Polakkerne mere; dog gav han dem en Constitution, som de andre Magter havde negtet dem. Han afskaffede Vornedskab og det Veto *), som hine, og Partieaanden hos Polakkerne selv, til deres egen Fordærvelse, havde opretholdt; han gav dem et Fædreland, som hine havde frataget dem. Vistnok kunde han have givet endnu mere, hvis han, for at skienke Polen igien det, som af de andre Magter var denne Stat berøvet, havde frataget dem dette; og havde han giort det, havde han fordret Polens fuldkomne Restauration den Gang han begav sig i den mægtige Kamp mod Rusland — saa havde han maaskee forekommet Østerrigs og Preussens Frafald, skabt et nyt Polen, og frelst sig selv fra Undergang. Men havde han giort det, hvor vilde de, som dadle hans indskrænkede Politik med Hensyn til Polen, have skreget mod hans tractat-stridige, Forbunds-brydende Adfærd! I al Fald gav Napoleon dog til Polen hvad han med dierv Haand i aaben Feide havde erobret fra hine, der selv lidt efter lidt havde taget det, og der i det høieste, blot kunde fremføre Erobrerens Adkomst dertil, og det var den samme Ret — og vel endnu en noget større — hvormed den franske Keiser gav Polen det tilbage.

*) En Rettighed, hvorved en eneste Deputeret af Adelen kunde paa Rigsdagen tilintetgiøre en Beslutning, tagen af hele den øvrige Forsamling, naar han negtede den sin Stemme, eller modsatte sig den.

Polens eneste Gjenopretter faldt, og, desværre, efter Fortieneste. Restauration, national Selvstændighed, og borgerlig Frihed, vare de Trylleord, hvormed han sloges til Jorden. Europas Nationer, begeistrede ved disse Ord, fulgte Korstoget mod ham. Selv det ham saa hengivne Polen blev vundet af Keiser Alexander, og afdraget fra Napoleon ved hine Tryllemidler. Saasnart den førstnævnte Keiser med Sandsynlighed saae Udbruddet af Napoleons store Tog mod Rusland imøde, havde han allerede henvendt sig til Polen med Løvter om Restauration af de russisk-polske Provindser. Efterhaanden holdtes saaledes Polakkerne tilbage, eller lokkedes over fra Napoleons Faner. Det fælleds Tog imod ham naaede lige til Paris. Ex-Keiseren exileredes til Elba; Europas Befriere og deres Ministre forsamledes i Wien.

Titler og Rang m. m. i England.

"Saa republicansk, bemærker en tydsk Forfatter, endog meget er i den engelske Constitution, saa var dog hidtil det Aristocratiske dens Hoved-Element." Dette viser sig ogsaa høist paafaldende i Titulaturen. I daglig Tale og Omgang er man dog ingenlunde nøieregnende dermed, men vel i Breve og Tilskrivter. Den høieste Titel for Adelen (the Nobility) i England er Hertug-Titlen (Duke). Den lyder i Tilskrivter: To His Grace the Duke of &c. (Til Hans Naade, Hertugen af &c.); til en Hertuginde: Her Grace (Hendes N.) I Tiltale siger man: Your Grace (Eders Naade). Dernæst komme Marquierne: To the

Most Noble, the Marquis, the Marchioness of &c.; dernæst Greverne (Earls og Viscounts): To the Right Honble (ↄ: Honorable) the Earl, Viscount, Countess, Lord eller Lady of &c. (d. e. Til Hans Høivelbaarenhed ꝛc.) I Tiltale kaldes alle slige Personer Mylord eller Mylady. I Omgangssproget betiener man sig dog meget sielden af slig Tiltale og siger for det meste blot You, med mindre man vil betegne sig selv som den Tiltaltes Undergivne. Ja selv Prædicaterne Your Grace, the Most Noble, the Right Honble udelades nu hyppigt, saa at man, uden at fornærme, kan skrive: To the Duke, To the Marquis, To the Earl &c. Erkebiskopperne af Canterbury og York (der begge have Rang foran Hertugerne) tilkommer Prædicatet: Your Grace, ligesom Hertugerne. Til de øvrige Biskopper skriver man: To the Most Reverend (Høiærværdige) Father in God the Bishops of &c. (Father in God — Fader i Gud — kan ogsaa udelades) og i Tiltale siges: Mylord. Geheimeraader, ogsaa naar de ei ere adelige, faae Prædicatet Right Honble (Høivelbaarne), men, i Tiltale, i sidste Tilfælde ikkun Sir. Til Dommere, der ei ere Pairs, adresserer man: His Honour, (Hans Velbyrdighed, Velbyrdige) og i Tiltale siger man Mylord. Den høieste Værdighed blandt Uadelige er: Baronet. En Baronet erholder, ligesom en uadelig Ridder, i Addresser Prædicatet Sir, men som altid maa sættes foran Fornavnet, f. Ex. Sir Walter Scott, ikke: Sir Scott; i Tiltale maa Tilnavnet slet ikke bruges, man siger allene: Sir Walter. Efter Baronetterne og Ridderne komme Esquires. En saadan er egentlig kun den, som nyder en Indtægt af i det mindste 500 £ St. aarlig af Land-Eiendom, og, retmæssig, kan kun Den giøre Fordring paa

Titlen Gentleman, som nyder en saadan Indkomst af i det mindste 300 £ St. om Aaret, eller er Søe- eller Land-Officeer. Imidlertid medfører Høflighed nu, at man skriver Esquire til enhver velhavende eller dannet Mand, f. Ex.: Alexander Baring, Esq., eller, om man ei veed Fornavnet: Baring, Esq. Alle slige Personer tiltaler man med Sir (derimod vilde det være en stor Buk at sætte Sir foran deres Navn, noget som allene tilkommer de forhen nævnte). Til Damer der ere givte med Baronets og Riddere, skrives Lady (dog ikke med Right Honble) og i Tiltale kaldes de Mylady. Til alle Damer af ringere Rang, end disse, til en Esquires, Læges, Geistligs, eller en Haandværkers Kone, skriver man Mrs (Mistress, Ordet skrives aldrig i slige Tilfælde heelt ud). Alle Pairs (Viscounterne og Baronerne undtagne) have en anden ringere Titel, hvilken deres ældste Søn fører, f. Ex. Hertugen af Wellingtons Søn: Marquis af Douro. Til alle disse addresseres som om de vare virkelige Pairs. Men de yngre Sønner kalder man Lords med Familienavnet, f. Ex. Lord John Russell, der er en yngre Søn af Hertugen af Bedford. Alle Hertugernes, Marquiernes og Grevernes Døttre kalder man Lady med Prædicatet Right Honble. Men Grevernes yngre Sønner, saa vel som alle Viscounternes og Baronernes, kalder man blot Honble; f. Ex. The Honble Robert Spencer; i Tiltale Sir. Til Viscounternes og Baronernes Døttre addresserer man: The Honble Miss &c. og i Tiltale hedder det lige ned til den simpleste borgerlige Pige: Miss, dog altid med Navnet. Dog er det anstændigere at titulere fornemmere Damer: Madame, naar de ei kunne giøre Fordring

paa Mylady. Til Folk, man ikke troer berettiget til Esq., skriver man: Mr. (Mister), til unge Mennesker: Master.

I Omgang og Samtale hersker derimod langt mindre Ceremonielt; ja stiv Hoflighed bliver her regnet for Mangel paa Levemaade. Man troer, f. Ex. let om Den, som bukker meget og dybt, Den, som forlegen smilende gnider sine Hænder, sætter sig kun halvt paa Stolen, lader sig nøde til Alt og dog tilsidst vælger det Slettest, men især om Den, som hyppig slaaer om sig med Mylord eller Sir, med Udtryk liig disse: "Deres Hr. Fader, Deres Fru Moder o. desl. (saaledes som i Danmark og Tydskland god Levemaade fordrer), — at en Saadan ikke er nogen ret "Gentleman."

I thank you (jeg takker) har i England, ligesom i Danmark, en bejaende, modtagende Betydning, naar noget bydes, eller der spørges om man ønsker mere (f. Ex. en Kop Thee), istedetfor at det i Tydskland (ich danke Ihnen) har en benegtende, afslaaende.

I alle ikke-betitlede Familier i England kaldes den ældste Datter med Familienavnet, f. Ex. Miss Baring, men alle de øvrige Døttre med deres Fornavn, f. Ex. "Miss Mary, Miss Ann" o. s. v.

Det er bekiendt, at Folk af de dannede Klasser altid i Tiltale til hinanden bruge Ordet Sir (Herre, min Herre): How d'ye do, Sir! — Be so kind, Sir &c. *). Ogsaa til Børn bruges Sir paa denne Maade, men er vel da et Slags venlig Skiemt.

---

*) Hvorledes lever De, — Vær saa god.

Den engelske Rang-Ordning (The Precedency) er følgende:*) 1) Kongen; 2) Prindsen af Wales; 3) Kongens Sønner; 4) Kongens Brødre; 5) Kongens Onkler; 6) Kongens Sønne- og Datter-Sønner; 7) Kongens Broder- eller Søster-Sønner; 8) Statholderen (naar nogen saadan er beskikket); 9) Prinds Leopold af Saxen-Coburg (den afdøde engelske Kronprindsesses Mand, udgaaer nu her, da han er Konge af Belgien); 10) Erkebiskoppen af Canterbury (som altsaa har den høieste Rang i Staten efter den Kongelige Familie); 11) Lord Storcantsleren; 12) Erkebiskoppen af York; 13) Lord Stor-Skatmesteren; 14) Lord Præsidenten i Geheimeraadet (the Privy Council); 15) Lord Seiglbevareren — (disse tre, 13-15, naar de ere Baroner); 16) Lord Stor-Constablen (Connetable); 17) Lord Overkammerherren af England; 18) Grev Marechallen; 19) Lord Stor-Admiralen; 20) Lord Overhofmesteren ved Hans Majestæts Hof-Etat; 21) Lord Kæmmereren ved samme. Nu først komme de af den høie Adel, som intet Embede beklæde, i denne Orden: Hertuger, Marquier, Hertugernes ældste Sønner, Grever (Earls, Lehnsgrever?), Marquiernes ældste Sønner, Hertugernes yngre Sønner, andre Grever (Viscounts), ældste Sønner af Earls, yngre Sønner af Marquier. Dernæst kommer den høiere Geistlighed: Biskopperne af London, Durham, Winchester ꝛc.; derpaa: Baronerne. (Hertuger, Marquier, Grever og Baroner rangere indbyrdes efter deres Patenters Ælde.) De Fore-

*) Taget af: Royal Kalender and Court- and City-Register for England, Scotland, Ireland, and the Colonies. London.

gaaende have (forsaavidt de ere Rigets Pairs) Sæde i Overhuset *). Ældste Sønner af Viscounts; yngre Sønner af Earls; Baronernes ældste Sønner; Riddere af Hosebaandet; Medlemmer af Geheimeraadet; Cantsler i Skatkammer-Retten (Chancellor of the Exchequer); Cantsleren for Hertugdømmet Lancaster; Lord Overdommeren i the Kings Bench (Overhofretten); Geheime-Archivarius (Master of the Rolls); Vice-Cantsler af England; Lord Overdommeren i den almindelige Ret (Lord Chief Justice of the Common Pleas); Præsidenten i Skatkammer-Retten; Dommere og Medlemmer af samme Ret, efter deres Anciennetet; Bannerherrer med Succession (Hereditary Bannerets); Yngre Sønner af Viscounts; Yngre Sønner af Baroner; Baronets (denne Klasse stiftedes af Kong James den Første, der i Aaret 1611, da han var i Trang for 100,000 £ St., mod Erlæggelse af en saadan Sum udnævnte 100 Baronets, hvis Værdighed er arvelig. Nu bruges denne blotte Titel allene til Udmærkelse for fortiente Lærde, Kunstnere og Militaire); Bannerherrer (Bannerets), som kun ere det for Livstid; Riddere af Bath-Ordenens Storkors; Commandeurer af samme Orden; Riddere af samme Ordens tredie Classe; Ældste Sønner af Pairernes yngre Sønner; Ældste Sønner af Baronets; Ældste Sønner af Riddere af Hosebaandet, — af Bannerherrer (Bannerets), — af Riddere af Bath-Ordenens øverste Classer; — af Riddere af samme Ordens tredie Classe; yngre Sønner af Baronets; Flag-

---

*) Samtlige engelske Pairs have Sæde i Overhuset, men af de skotske og irske ikkun Deputationer af 16 og 32.

Officerer i Søe-Etaten; Stabsofficerer i Land-Etaten; Sergeants-at-Law *); Doctores, Provster (Deans) og Canniker; Assessorer i Cancellie-Retten (Chancery); Companions of the Bath (Medlemmer af Bath-Ordenens 4de Classe?) Esquires of the Kings body (Herrerne ved Kongens Hof-Etat; Gentlemen of the privy Chamber (Kammerjunkere?); Esquires of the Knights of the Bath (?); Esquires ved Udnævnelse; Esquires ved Embede eller efter Bestalling (Commission); Yngre Sønner af Riddere af Hosebaandet; Yngre Sønner af begge Slags Bannerets; Yngre Sønner af Riddere af Bath-Ordenens første Classe; Yngre Sønner af samme Ordens tredie Classe; Gentlemen, som ere berettigede til at føre Familievaaben (entitled to bear arms); Geistlige, som ikke ere Dignitaries **); Advocater; Officerer i Armeen og Marinen, der ikke, efter deres Bestallinger, ere Esquires; Borgere i de større og mindre Stæder, &c.

De udenlandske Fyrster, der ere Medlemmer af Hosebaands-Ordenen (the most noble Order of the Garter) "oprettet den 19de Januar 1350," ere følgende: 1) Keiseren af Østerrig; 2) Kongen af Preussen; 3) Kongen af Spanien; 4) Kongen af Holland; 5) Prinds Leopold af Saxen-Coburg (nu Konge af Belgien); 6) Kongen af Danmark; 7) Carl, forhen Konge af Frankrig; 8) Keiseren af Rusland.

*) Sergeant (eller Serjeant) at Law forklares i Ordbøgerne ved "en fornem Lovkyndig under en Dommer, og af lige Værdighed med en Doctor i Lovkyndigheden."

**) Dignitaries ere alle de Geistlige, der beklæde en høiere Værdighed, end blot Sognepræst.

Antallet paa Hertugerne i England, der ikke høre til det Kongelige Huus, er i alt 19. I Tidsrummet fra 1766 til 1814, da Wellington *) udnævntes, var ingen Familie, udenfor Kongehuset, bleven optaget i den hertugelige Stand.

Søe- og Land-Etaternes Rangforhold til hinanden i England sees af følgende:

Søe-Etat.		Land-Etat.
Admiral af Flaaden	rangerer med	Feltmarschal.
Admiraler	. . . .	Generaler.
Vice-Admiraler	. . . . . .	Generallieutenanter.

---

*) Hertugen af Wellington har for nærværende Tid den længste Titel i den engelske Stat, nemlig: Arthur Wellesley, Hertug af Wellington, Marquis af Douro, Feldmarschal, Oberst for Grenadeer-Garden og Riffel-Brigaden, Commandant i Tower, Medlem af det indiske Raad (a Commissioner of the India Board), Lord-Lieutenant (Statholder) of Hants & of the Tower Hamlets, østerrigsk, russisk, preussisk og fransk Feldmarschal, Prinds af Waterloo og Feldmarschal i Nederlandene, Hertug af Ciudad Rodrigo, spansk Grande af første Classe og Generalcapitain i Spanien, Hertug af Vittoria og General-Marschal i Portugal, Ridder af Hosebaandet, Storkors af Bath-Ordenen, Ridder af de russiske St. Andreas-, sorte Ørns- og St. Georgs-Ordener; af den spanske Carl den Tredies Orden, og det gyldne Skind; af den danske Elephant-Orden; af de sicilianske St. Ferdinands- og Fortieneste-Ordener; af den baierske Maximilian Josephs Orden; af den østerrigske Maria Theresia-Orden; af den svenske Sværd-Orden; af Hellig-Aands-Ordenen i Frankrig; af den portugisiske Taarn- og Sværd-Orden, og af Williams-Ordenen i Holland. — Doctor i Lovkyndigheden."

Søe-Etat.	Land-Etat.
Contre-Admiraler	Generalmajorer.
Commandeurer og Eskadrechefer .	Brigadechefer (Brigadier-generals.)
Capitainer af første Classe (Capitains of 3 Years Post) .	Oberster.
Andre Capitainer (Other Post Captains)	Oberstlieutenanter.
Capitainlieutenanter	Majorer.
Lieutenanter	Capitainer.

Brigadier-general (Chef for en Brigade eller 3 Batailloner) er en Mellemgrad mellem General-Major og Oberst; — Brigadeer var en Classe der i ældre Dage ogsaa fandt Sted i den danske Armee.—

Af Sir J. Graham blev i Underhuset følgende Udsigt over Geheimeraadernes Indkomster givet: Foruden den Kongelige Familie har England 169 Geheimeraader (Privy-counsellors). Af disse modtage 113 Indkomster af det Offentlige (Gage eller Lønning kan man i Almindelighed ikke kalde det, da en stor Deel deraf flyder af Poster, med hvilke ingen Forretninger ere forbundne). Disse Indkomster udgiøre tilsammen aarlig 650,164 £ St., i Giennemsnit altsaa 5783 £ St. for hver Person (omtrent 50,000 Rbdlr. r. S.). Af hiin Totalsumma (650,164 £ St.) ere de 86,103 £ St. reglementerede for virkelige Sinecurer, eller Poster uden alle Forretninger. Endvidere beregnes en Sum af noget over fire hundrede tusind £ St. for saa kaldet Activtieneste, og henimod 121,650 £ St. til Pensioner. Da den for Sinecurer bestemte Sum udgiør i Rigsbankdaler henimod een Million, og den for Pensioner noget over een Million, saa modtager alt-

saa Geheimeraadsklassen i England en Sum af omtrent to Millioner uden derfor at præstere noget Arbeid, og, den for Activtieneste reglementerede Sum iberegnet, i Alt over fem Millioner. Tredive af hine saaledes gagerede Geheimeraader ere Pluralister, d. e. Personer, som have meer end een Post, deels Sinecurer, deels virkeligt Embed. En saadan Pluralist har altsaa endnu betydeligt meer end hine i Giennemsnit for hver af de lønnede Geheimeraader beregnede halvtredsindstyve Tusind Rigsbankdaler aarligt af Staten. Af Geheimeraaderne ere 69 Medlemmer af Parlamentet, deriblandt 47 Pairs, og 22 Medlemmer af Underhuset.

De fire Søstre Mailly *).

Marquis Mailly de Nesle's fire Døttre tilbroge sig alle, en efter anden, Ludvig den Femtendes Opmærksomhed. Tre af dem afløste hverandre som Kongens erklærede Maitresser i Tidsrummet fra 1732 til 1744. Den fierde afslog Tilbudet, at beklæde en saadan Plads, med en Værdighed, hvorved hun indlagde sig større Ære, end hendes Søstre i al Høihedens Glands, og ved den store Indflydelse, de havde paa hiin Tids Begivenheder.

Den ældste af disse Søstre, Louise, var Ludvigs første erklærede Elskte. Hun var Hofdame hos hans Gemalinde, og vedblev at være det, ogsaa efter at hendes Forhold til Kongen var offentlig bekiendt. Fleury, Kon-

*) Der Gesellschafter, Berlin 1831.

gens Opdrager, der opbød Alt, for som Minister fremdeles at kunne beherske ham, havde søgt at hæve Louise fremfor alle andre Damer, fordi hendes blide Characteer gav Haab om at hun ikke vilde tage Deel i Regieringen. Hun var ingen udmærket Skiønhed, men elskede Kongen oprigtig, uden at falde ham besværlig ved Skinsyge eller overdrevne Fordringer. Det lykkedes hende endog at bevare Hoffets Agtelse og Hengivenhed.

Efter syv Aars Forløb blev hun fortrængt af hendes yngre ugivte Søster og døde i Aaret 1751.

Denne Søster, Pauline, opholdt sig i et Kloster som Kostgængerinde, og besluttede her, i en Alder af fire og tyve Aar, at fortrænge hendes Søster af Kongens Yndest. "Jeg vil," sagde hun til en Veninde, "skrive Breve paa Breve til min Søster; hun er et godt Menneske; hun vil tage mig til sig; saa vil jeg faae Kongen til at forelske sig i mig; Fleury bliver forjaget, og jeg behersker Frankrig." Denne Anecdote, der er historisk sand, skildrer tydelig og troe denne Maitresses Characteer; uden synderlige Yndigheder forstod hun, ved Forstand og Snildhed, at beherske Ludvig og indskyde ham en saadan Lidenskab, at han, da hun i Aaret 1741 døde, overlod sig til en grændseløs Sorg ved hendes Tab. Hun blev 1739 erklæret for Kongens anden Maitresse, ved Siden af hendes Søster, og for et Syns Skyld givt med en Herr de Vintimille, Neveu til Erkebiskoppen af Paris. Hendes Indflydelse truede den almægtige Cardinal Fleury med Undergang. Hans Neveus Lærer, Abbe Brissard, befriede pludselig sin Velynder for denne Bekymring, for ikke selv at styrtes tilligemed ham. Han svor Fru Vintimille Undergang, netop paa en Tid, da hun saae sin

første Triumph imøde, ved det Haab, hun havde, at vorde Moder ved Ludvig. Hun fødte en Søn, som Kongen, der ofte og længe opholdt sig hos Moderen medens hun laae i Barselseng, elskede med faderlig Ømhed. Han gav ham Navnet Louis, hvilket hans Legekammerater siden forandrede til Demi Louis, et Navn, han siden har beholdt.

Faa Dage efter Nedkomsten blev Moderen pludselig angreben af frygtelige Legems-Smerter, og døde i hendes Skriftefaders Nærværelse, endnu før han kunde række hende Sacramentet. Man har aldrig erfaret hvad hun mueligt har opdaget og overdraget den Geistlige, thi da han strax efter vilde aflægge Fru de Mailly Regnskab derfor, styrtede han død til Jorden. Ikkun to Aar varede altsaa dette stolte, rænkefulde Fruentimmers Herlighed, og hun blev, selv uden hendes Lykkes synlige Omvexling, et advarende Exempel for hendes Kiøn. Paa hendes Liig viste sig tydelige Tegn af Forgiftelse; men hun var saa forhadt, at ikkun faa beklagede hendes Død.

Den tredie Søster, Mariane, en fuldkommen Skiønhed, trøstede snart den vægelsindede Ludvig. Hun var meget aandrig og elskværdig, og havde den Fortieneste, at vække Følelse for Pligt og Kald i hans Bryst. Dog maatte hun kæmpe med mange Kabaler, og blev nogle Gange dybt ydmyget og forviist fra Hoffet, hvortil en farlig Sygdom, hvori Kongen faldt, og hans Undersaatters lydelige Misfornøielse, gav Anledning. Hun var givt med en Herr de la Tournelle, og erholdt Titel af Hertuginde af Chateauroux. Uagtet hine Kabaler, fik hun dog sin Plads hos Kongen igien, og døde i Aaret

1744, i den Overbevisning at være forgivet, hvilket dog ikke stadfæstedes ved Ligets Aabning.

Den fierde Søsters Lykke var roligere og misundelsesværdigere. Hun levede lykkelig med hendes Gemal, Marquis de Flavacourt. Efter hans og hendes Søsters Død lod Kongen hende tilbyde den sidstes Plads. Den i dette Fag høist duelige Hertug af Richelieu opbød alle Forførelsens Kunster; men han blev afviist med det høimodige Svar: "Siig Hans Majestæt, at mine Samtidiges og Efterverdenens Agtelse er mig mere værd, end alle hans Tilbud." Denne fortræffelige Dame levede endnu ved Revolutionens Udbrud, æret af alle Gode.

Oprør mod Salt-Afgivten i Frankrig under Henrich den Andens Regiering*).

I Aaret 1548 opstod i Frankrig, under Henrich den Andens Regiering, i Provindsen Angoumois, et Oprør, der foranledigedes ved den betydeligt forhøiede Salt-Afgivt og snart greb videre om sig. Opstanden strakte sig især til Bordeaux og Provindsen Guienne. Den nærmeste Anledning var den Strenghed, Haardhed og Grusomhed, hvormed Oppebørselsbetientene udpressede denne Skat. I den lille Kiøbstad Lorignac og de omkringliggende Landsbyer begyndte Indbyggerne først at modsætte sig. Overalt ringede man med Stormklokkerne, og strax ilede fire til fem tusind med Leer, Høegafler, Pleiler, Spyd, Jern-

*) Der Gesellschafter, Septb. 1831.

Lange og Sværd bevæbnede Bønder til. De valgde en Adelsmand, Puy-Morcan, og en Borger, Bois-menains, med Tilnavn Gelafre, til Anførere. Snart vare alle Indvaanere i Smaa-Stæderne og Bondebyerne i Angoumois paa Benene og i fuldt Oprør. Til dem sluttede sig, som en samtidig Skribent beretter, alle liderlige Præster og fordrukne Munke i Provindsen, lod sig hverve af den sammenløbne Pøbel og giorde fælleds Sag med den. Alle Oppebørselsbetiente ved Saltvæsenet svoer man Døden. Generaldirecteuren i Cognac faldt som et af de første Offre. Han blev ombragt paa en barbarisk Maade, hans Liig bundet til et Bræt og kastet i Charente-Floden, for at drive med Strømmen til Cognac og sætte Indbyggerne i Skræk og Forbauselse, eller rettere bevæge dem til at tage Deel i Opstanden. Revolutions-Aanden udbredte sig snart i de tilstødende Provindser, Perigord, Agenois, Limousin, Gascogne, Poitou og andre. Oprørerne lod sig ikke nøie med at øve deres Raserie mod Salt-Betienterne, at plyndre paa Landet, og stikke Huse og Slotte i Brand: ligesom deres Antal hver Dag voxede, saaledes tiltog ogsaa deres Ødelæggelseslyst og deres Dristighed. De angreb smaae Stæder og bemægtigede sig dem. Men hvad der gav dem meest Eftertryk og en farlig Vigtighed, var, at Borgerskabet i Bordeaux slog sig paa deres Partie og tvang Præsidenten og Parlamentsraaderne til at stille sig i Spidsen. "Det var en Ynk (siger en samtidig Skribent) at see disse Raadsherrer, hvorledes de havde maattet aflægge deres Embeds-Klæder og iføre sig Borgerkioler. Paa Hovedet bare de Matros-Kabudser, i Hænderne Piker og Spyd. Ofte bleve de drillede, puffede, mishandlede, naar de viste sig dovne eller ubehæn-

dige under Vaabnene." Tristan de Moneins, kongelig Statholder og Commandant over begge Citadellerne ved Bordeaux (Chateau-Trompette og Chateau du Ha) maatte med Livet betale et Forsøg paa at dæmpe Opræret. En Kleinsmed rev ham med sin Hellebarde Kinden op lige indtil Kindbenet, og nu styrtede alle over ham, for at give deres Raserie frit Løb, og have den Ære at give ham Banesaaret. For at haane den Myrdede aabnede man hans Liig, og fyldte det med Salt. Plyndring og Brænden vedvarede i nogle Dage. Hvo der stod i ringeste Forbindelse med Salt-Monopolet, eller blot var mistænkt for, at have dermed at giøre, blev myrdet, og de med Salt bestrøede Liig bleve liggende paa Gaden, udsatte for den haanende Pøbels Mishandlinger.

Endelig afsendte Hoffet Tropper, under Commando af Connetablen af Montmorenci, mod Oprørerne. Ti tusinde Mand Fodfolk og et Tusind Ryttere med 28 Artilleriestykker rykkede frem. Oprørerne, deels formildede ved Løvter om, at man vilde føie dem og agte paa deres Klager og Forestillinger, deels skræmmede ved den store Krigsmagt, giorde ei allene ingen Modstand, men erklærede sig endog beredvillige til at give Kongen alle fornødne Beviser paa deres Underdanighed. Armeen drog ind i Bordeaux, Middelpunktet for Oprøret, og foreenede sig med Besætningerne i begge Citadellerne, som Borgerne ikke havde kunnet overmande. Nu foretog man sig paa Rettens Vei at drage Staden til Ansvar og Straf. Indbyggerne bleve anklagede for Oprør og erklærede skyldige; fremdeles for Meen-Eed, for Majestætsforbrydelse. Der blev givet Befaling til at nedbryde og sløife Raadhuset. Paa Stedet, hvor det havde staaet, skulde Staden paa

egen Bekostning lade bygge et Capel, i hvilket til evig Tid skulde holdes Sommer og Siele-Messer for den myrdede Sieur de Moneins. Borger-Repræsentanterne (de Eedsvorne, jurats) og med dem 120 af Raadets Medlemmer skulde møde i Sørgeklæder og med brændende Fakler ved Connetablens Hotel, der giøre offentlig Afbigt, og bede Gud, Kongen og Justitien om Forladelse. Derfra skulde de begive sig til Carmeliterklostret, opgrave Sieur de Moneins's Liig, bringe det til Cathedralkirken, og holde ham en høitidelig Liigbegængelse. Derefter skulde de for stedse have fortabt alle Communal-, Jurisdictions-, Borg-, Eedsvornes, og Magistrats-Rettigheder. Alle Klokker, ei allene i Bordeaux og de omkringliggende Landsbyer, men ogsaa i alle andre Stæder, Flækker og Landsbyer, der havde taget Deel i Oprøret, skulde nedtages og bortskaffes. Paa alle Vaaben og alt Skyts i Staden skulde der lægges Beslag, og det skulde bortføres. Borger-Repræsentanterne skulde aflevere alle Stadens Documenter, Titler og Privilegier, for at samme i deres Overværelse kunde opbrændes paa et Baal, som de selv havde at antænde. Borgerne skulde paa egen Bekostning befæste begge Castellerne eller Citadellerne, forsyne dem med fornøden Mundprovision, og aarlig vedblive dermed. Fremdeles befaledes, at Staden skulde bygge, udruste og holde tvende Vagtskibe i Havnen, og erstatte Kongen alle Omkostninger ved den i Anledning af Oprøret giorte Expedition. Endelig skulde Parlamentet være suspenderet saalænge til Kongen igien vilde sammenkalde det.

Disse Befalinger bleve alle udførte paa Raadhusets Sleifning nær. Man lod sig nøie med at nedbryde Taarnene, paa hvilke Stormklokken havde været anbragt. Mange

af Oprørerne dømtes til Døden. Puy-Morean blev halshugget. Tallemagne, en af Hovedmændene, og Galafre bleve radbrækkede fra neden og man paasatte dem en gloende Jernkrone.

Saaledes endte dette Oprør. Kongen tilgav siden Staden Bordeaux, og forundte den sine Privilegier igien.

Med Salt-Afgivten (la Gabelle), der gav Anledning til denne Opstand, forholdt det sig iøvrigt saaledes. Philip den Smukke († 1314) havde først draget Salthandelen til sig, og Stænderne havde bevilget ham en extraordinair Afgivt af denne umndværlige Artikel. Carl den Femte († 1380) forvandlede den omsider til en ordentlig Told, der aarlig bortforpagtedes for en meget betydelig Sum og ikke desmindre i høi Grad berigede Forpagterne. Ingen maatte indføre fremmed Salt eller selv drive noget Saltsyderie. Traf det sig, at Afsætningen ikke var stærk nok, saa tvang man Communerne til at modtage og betale et vist Qvantum Salt, uden alt Hensyn til om Communens Indvaanere behøvede saa meget i deres Huusholdninger, eller ei. Denne og mange andre Uretfærdigheder var det, som foranledigede Oprøret, der især fik Betydenhed derved, at Staden Bordeaux deeltog deri. Dette, paastaae Nogle, kunde have været forebygget, dersom Stadens Gouverneur, den ovennævnte Tristan de Moneins, havde viist bedre Conduite. Men han skal, efter denne Paastand, selv have været Skyld saa vel i Stadens, som i hans egen Ulykke, fordi han ikke fulgte Præsidenten de Chassaigne's Raad, strax at møde Oprørernes Trodsen med Fasthed og Iver, ja endog siden lod sig bevæge til, at forlade

Fæstningen og underhandle paa Raadhuset med Oprørerne. De fornemste Borgere i Staden havde ingen Deel i Opstanden, og blandede sig ikke i nogen af de begangne Uordener.

Træk af Londons Physiognomie.

(Et Par Fragmenter af Heines "Reisebilder") *).

Sit fides penes autorem.

Imedens nu vor Dampbaad gleed op ad Themsen, var Solen gaaet ned, og dens sidste Straaler oplyste Greenwichs Hospital, en imposant Bygning, der ligner et Palais, og egentligt bestaaer af to Fløie, hvis Mellemrum er tomt, og lader den Forbireisende siine et med et vakkert lille Slot kronet, skovgrønt Bierg. Paa Vandet tog nu Skibenes Vrimmel bestandig til, og det undrede mig, hvor behændigt disse store Fartøier vide at dreie af for hverandre. Man møder i Forbiseiling manget alvorligt venligt Ansigt, som man aldrig har seet og maaskee aldrig faaer at see igien. Man kommer hverandre saa tæt forbi, at den ene kunde række den anden Haanden, til Velkomst og Afskeed paa eengang. Hiertet svulmer ved Synet af saa mange svulmende Seil, og føler sig underlig oprømt, naar det forvirrede Bulder, den fierne Dands-Musik og den hæse Matroslarm lyder ud fra Kysten. Men i Aftentaagens hvide Sløer bortsvømmer efterhaanden Gienstandenes Omrids, og kun en Skov af Master, der lange og nøgne stræbe i Veiret, bliver synlig.

---

*) See: "Englische Fragmente" i: Nachträge zu den Reisebildern, Hamburg 1831.

Den gale Mand (der paa vor Seilads havde talet saa besynderligt om Frihed) stod endnu ved Siden af mig, og stirrede eftertænksom op i det Høie, som om han i Taagehimlen søgte de blege Stierner. Endnu bestandigt stirrende opad, lagde han sin Haand paa min Skulder, og i en Tone, som naar hemmelige Tanker uvilkaarligt blive til Ord, sagde han: "Frihed og Lighed! man finder dem ikke hernede, ikke engang hisset oppe. Hine Stierner hist ere ikke lige, den ene er større og lysere end den anden, ingen af dem vandrer frit, alle lyde faste, foreskrevne Jern-Love — Slaverie findes i Himlen som paa Jorden!"

"Der ligger Tower!" raabte pludselig en af vore Medreisende, i det han pegede hen mod en høi Bygning, der steeg frem af det taagebedækte London som en mørk spøgelseagtig Drøm.

— — Jeg har da seet det Mærkværdigste, Verden kan vise den forbausede Aand; jeg har seet det, og Forbauselsen er endnu ikke forsvunden; endnu stedse stivner i min Erindring denne Steen-Skov af Huse og imellem dem den stride Strøm af levende Menneske-Ansigter, med hele deres Kierlighedens, Hungerens og Hadets Iilsomhed — det er om London jeg taler.

— — Englænderne ere et huusligt Folk; de elske et begrændset, indfredet Familie-Liv. I sin Families Kreds søger Englænderen hiin Siels-Tilfredshed, der uden for Huset allerede formedelst den ham medfødte selskabelige Ubehielpsomhed er ham negtet. Derfor lader Englænderen sig nøie med den Frihed, der sikkrer ham hans personligste Rettigheder og ubetinget beskytter hans Liv, Eiendom, Ægteskab, hans Troe, ja selv hans Griller. Ingen er friere i sit Huus end en Englænder; han er Konge og Bisp in-

den sine fire Vægge, og ikke urigtigt er hans sædvanlige Valgsprog, my house is my castle (mit Huus er min Fæstning). Husenes Yderside stemmer tildeels ret godt overeens med dette Valgsprog. Alle disse Bygninger, sædvanligt kun to eller tre Vinduer brede, og tre høie, vel tillukkede, udgiøre lige saa mange smaae, kun af een Familie beboede Huse eller Casteller (om endog hele Familien bestod kun af to Personer). De ere alle af een Bygningsmaade, eens Høide, eens Farve, nemlig bruunligt Olivengrøn, hvilken Couleur meddeles dem af den fugtige Luft og Kuldampen. De smaae røde Skorstene see ud som blodige nyligt udtrukne Tænder. Formedelst denne Eensformighed i det Ydre af alle borgerlige Huse seer det ud som om de brede regelrette Gader ikkun indesluttedes af tvende uendelig lange Caserne-agtige Bygninger. Rige Speculanter bygge paa eengang hele saadanne Gader og udhøkre derpaa igien de enkelte Huse. I Hovedgaderne i City (den Deel af London, hvor Handel, Haandværker &c. have deres Hovedsæde, og hvor gammeldags Bygninger endnu ligge hist og her mellem de nye) er hiin characteristiske Eensformighed ikke saa paafaldende. Her finder man ogsaa Husenes Forside bedækket med alenlange Navne og Tal, sædvanligen forgyldte og i Relief *).

I den modsatte Deel af London, som man kalder Vest-Enden, the West End of the Town, og hvor den

---

*) Denne Skik, at sætte deslige Kæmpeskrivt istedetfor Skildter &c., paa Bygningerne er gammel i London. Vor Tode fortæller derom i et lidet Reise-Fragment i Maanedsskrivtet Iris. Disse store Inscriptioner see ud, siger han, som om det var Linier, udrevne af Holger Danskes Skriverbog.

fornemmere og mindre sysselsatte Verden lever, er hiin Eensformighed endnu mere fremstikkende; dog gives her ogsaa hele lange, meget brede Gader, hvor alle Huse ere store som Palaier, men udvendig intet mindre end udmærkede; undtagen at man her, som paa alle ikke ganske almindelige Vaaningshuse i London, seer første Etages Vinduer prydede med jerngittrede Balconer, og endvidere au rez de chaussée (lige med Jorden) finder et sort Gitterværk, der beskytter en i Jorden nedgravet Kielderboelig. — I denne Deel af Staden finder man ogsaa de saakaldte Squares d. e. firkantede Pladse, der indesluttes af Huse af samme Slags som de ovenfor beskrevne, og i Midten have en med et sort Jerngitter indesluttet Have med en eller anden Statue. — —

Send en Philosoph til London; for alting ingen Poet! Send en Philosoph derhen og stil ham paa et Hiørne af Cheapside; han vil der lære mere, end af alle de Bøger, der kom ud i sidste Leipziger-Messe. Thi som det bølgende Menneske-Hav omsprudler ham, saaledes vil ogsaa et nyt Hav af Tanker opstige for ham. Den evige Aand, der svæver derover, vil berøre ham, de skiulteste Hemmeligheder i den selskabelige Orden ville pludselig aabenbare sig for ham, han vil hørelig fornemme og synlig see Verdens Pulsslag — thi er London Verdens høire Haand, den virksomme, mægtige høire Haand, saa er hiin Gade (Cheapside), der løber fra Børsen til Downingstreet, at ansee som Verdens Pulsaare.

Over Sagnene om Romeo og Julie.

Hos hvilken Læser vække Navnene Romeo og Julie ikke Erindringer, som han, skiøndt de fylde Hiertet med Veemod, ei vilde undvære, men gierne dvæler ved. Shakspeares udødelige Poesie har bragt disse Navne til Forherligelsens høieste Spidse. — Vel mere end tre Aarhundreder ere henrundne siden det første Skrivt, en italiensk Novelle, giorde disse ulykkelige Elskendes bittre Skiebne bekiendt for Verden; men Sagnet derom var allerede da gammelt, siges der, og Tildragelsen selv, paastaaer man, naaer op til Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede. Dog ogsaa dette er udentvivl kun et Sagn; thi sikkre historiske Data mangle. Det er i halvdigtede Fortællinger Sagnet oprindeligen er bevaret. Den ældste af disse er den, Luigi da Porto tillagte, Novelle: La Giulietta, trykt i Venedig 1535 efter Forfatterens Død og uden hans Navn, men maaskee ogsaa tidligere udgivet uden Aarstal. Først sildigere finde vi Begivenheden fortalt som en historisk, en virkelig Tildragelse, og som en saadan hensættes den i Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede. Verona er dens Skueplads, derom ere alle Beretninger eenige; men Begivenheden henlægges under Huset della Scala's Regiering, et Tidsrum da netop Verona's Historie er dunkel og fabelagtig. Romeo's og Julies Tildragelse fortælles ikkun af een Historieskriver, Girolamo della Corte*), der ogsaa er den eneste som omtaler Stridighederne mellem

*) Istoria di Verona del Sig. Girolamo della Corte. Vol. 1-2. Verona 1594-96.

R

de to Familier Montecchio og Cappelletto. At paa denne historiske Grund ikke meget kan bygges, har A. W. Schlegel med gode Grunde godtgiort*). Hvad Girolamo della Corte's Paalidelighed overhovedet som Historieskriver angaaer, da giver den lærde Maffei ham ikke den bedste Roes. Luigi da Porto's ovenfor nævnte Novelle var udkommet flere Aar førend Girolamo della Corte fortalte Begivenheden som et historisk Factum. Fra en ældre Tid, end hans veronesiske Annaler, haves aldeles intet Historisk om hele den af adskillige Novel-Digtere og siden af Shakspeare benyttede Tildragelse eller om alle dens Bi-Omstændigheder, hine Familiers Strid o. s. v. Bartolomeo della Scala, i hvis Tid Begivenheden skal være indtruffet, regierede fra 1301 til 1304. Digteren Dante kom enten i dette sidste Aar, eller efter andre i Aaret 1308, til Verona og levede der i længere Tid. Julies og Romeo's Skiebne maatte da have været i frisk Minde, og var vist, ligesom Francesca's og Paolo's Historie, bleven indflettet i hans Divina Commedia, dersom Tildragelsen virkelig havde havt en historisk Grund. Men Dante berører den ikke. Man finder saa lidet noget Spoer hos ham til Begivenheden med Romeo og Julie, eller til Striden mellem deres Familier, at han meget mere i et Skrivt omtaler disse sidste som Venner, i det mindste som begge hørende til eet Parti, og som ghibellinsk-sindede. Det Urigtige i Beretningen om disse Familiers Strid, hvorom man slet intet Historisk har,

---

*) Charakteristiken u. Critiken von A. W. u. F. Schlegel. Königsb. 1801. 1r B. S. 282 ff: "Ueber Romeo u. Julie."

naar man ei uden videre Grund vil antage Sagnet om Romeo og Julie derfor, har ogsaa Novel-Digteren Luigi da Porto udentvivl meget vel kiendt. Thi i Begyndelsen af hans Novelle om hine Elskende hedder det: "omendskiøndt jeg i nogle gamle Krøniker har læst, at hine Familiér (Montecchi og Cappelletti) have holdet sig til eet og samme Partie (det Ghibellinske), saa vil jeg dog fortælle Historien, som jeg har hørt den, og uden al Forandring."

Men lader nu endog Begivenheden selv sig ikke historisk grundfæste, saa har Sagnet som saadant vundet en des større Berømthed og spiller i Digtekunstens Historie en betydelig Rolle. Sagnet om Romeo og Julie vil, som Sagnet om Axel og Valborg, som det om Hagbart og Signe, som i vore Dage Eventyret om Paul og Virginie, forplante sig fra Slægt til Slægt. Disse fire berømte Elsker-Par danne Hoved-Epocherne i den romantiske Kierligheds Krønike.

Det vil da vel lønne Umagen, noget nøiere at betragte de to ældste Minder, der ere til om Romeo og Julie. Vi tage det, der udgiver sig for det historiske, og som er det korteste, først, og lade altsaa Girolamo della Corte fortælle:

Da Angiolo da Reggio var Prætor begav sig i Verona hiint saa sørgelige Tilfælde med to høist ulykkelige Elskende. Der vare nemlig dengang i Staden to meget ædle og rige Familier Montecchierne og Cappelletterne, der nærede et gammelt og blodigt Fiendskab mod hinanden, der meget ofte havde forvoldet Mord og Drab. Den forrige Fyrste, Alberto, havde vel allerede giort sig megen Umage for at udsone dem med hinanden; men

fornemmere og mindre sysselsatte Verden lever, er hiin Eensformighed endnu mere fremstikkende; dog gives her ogsaa hele lange, meget brede Gader, hvor alle Huse ere store som Palaier, men udvendig intet mindre end udmærkede; undtagen at man her, som paa alle ikke ganske almindelige Vaaningshuse i London, seer første Etages Vinduer prydede med jerngittrede Balconer, og endvidere au rez de chaussée (lige med Jorden) finder et sort Gitterværk, der beskytter en i Jorden nedgravet Kielderboelig. — I denne Deel af Staden finder man ogsaa de saakaldte Squares d. e. firkantede Pladse, der indesluttes af Huse af samme Slags som de ovenfor beskrevne, og i Midten have en med et sort Jerngitter indesluttet Have med en eller anden Statue. — —

Send en Philosoph til London; for alting ingen Poet! Send en Philosoph derhen og stil ham paa et Hiørne af Cheapside; han vil der lære mere, end af alle de Bøger, der kom ud i sidste Leipziger-Messe. Thi som det bølgende Menneske-Hav omsprudler ham, saaledes vil ogsaa et nyt Hav af Tanker opstige for ham. Den evige Aand, der svæver derover, vil berøre ham, de skiulteste Hemmeligheder i den selskabelige Orden ville pludselig aabenbare sig for ham, han vil hørelig fornemme og synlig see Verdens Pulsslag — thi er London Verdens høire Haand, den virksomme, mægtige høire Haand, saa er hiin Gade (Cheapside), der løber fra Børsen til Downingstreet, at ansee som Verdens Pulsaare.

Over Sagnene om Romeo og Julie.

Hos hvilken Læser vække Navnene Romeo og Julie ikke Erindringer, som han, skiøndt de fylde Hiertet med Veemod, ei vilde undvære, men gierne dvæler ved. Shakspeares udødelige Poesie har bragt disse Navne til Forherligelsens høieste Spidse. — Vel mere end tre Aarhundreder ere henrundne siden det første Skrivt, en italiensk Novelle, giorde disse ulykkelige Elskendes bittre Skiebne bekiendt for Verden; men Sagnet derom var allerede da gammelt, siges der, og Tildragelsen selv, paastaaer man, naaer op til Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede. Dog ogsaa dette er udentvivl kun et Sagn; thi sikkre historiske Data mangle. Det er i halvdigtede Fortællinger Sagnet oprindeligen er bevaret. Den ældste af disse er den, Luigi da Porto tillagte, Novelle: La Giulietta, trykt i Venedig 1535 efter Forfatterens Død og uden hans Navn, men maaskee ogsaa tidligere udgivet uden Aarstal. Først sildigere finde vi Begivenheden fortalt som en historisk, en virkelig Tildragelse, og som en saadan hensættes den i Begyndelsen af det fiortende Aarhundrede. Verona er dens Skueplads, derom ere alle Beretninger eenige; men Begivenheden henlægges under Huset della Scala's Regiering, et Tidsrum da netop Verona's Historie er dunkel og fabelagtig. Romeo's og Julies Tildragelse fortælles ikkun af een Historieskriver, Girolamo della Corte*), der ogsaa er den eneste som omtaler Stridighederne mellem

*) Istoria di Verona del Sig. Girolamo della Corte. Vol. 1-2. Verona 1594-96.

de to Familier Montecchio og Cappelletto. At paa denne historiske Grund ikke meget kan bygges, har A. W. Schlegel med gode Grunde godtgiort*). Hvad Girolamo della Corte's Paalidelighed overhovedet som Historieskriver angaaer, da giver den lærde Maffei ham ikke den bedste Roes. Luigi da Porto's ovenfor nævnte Novelle var udkommet flere Aar førend Girolamo della Corte fortalte Begivenheden som et historisk Factum. Fra en ældre Tid, end hans veronesiske Annaler, haves aldeles intet Historisk om hele den af adskillige Novel-Digtere og siden af Shakspeare benyttede Tildragelse eller om alle dens Bi-Omstændigheder, hine Familiers Strid o. s. v. Bartolomeo della Scala, i hvis Tid Begivenheden skal være indtruffet, regierede fra 1301 til 1304. Digteren Dante kom enten i dette sidste Aar, eller efter andre i Aaret 1308, til Verona og levede der i længere Tid. Julies og Romeo's Skiebne maatte da have været i frisk Minde, og var vist, ligesom Francesca's og Paolo's Historie, bleven indflettet i hans Divina Commedia, dersom Tildragelsen virkelig havde havt en historisk Grund. Men Dante berører den ikke. Man finder saa lidet noget Spoer hos ham til Begivenheden med Romeo og Julie, eller til Striden mellem deres Familier, at han meget mere i et Skrivt omtaler disse sidste som Venner, i det mindste som begge hørende til eet Parti, og som ghibellinsk-sindede. Det Urigtige i Beretningen om disse Familiers Strid, hvorom man slet intet Historisk har,

---

*) Charakteristiken u. Critiken von A. W. u. F. Schlegel. Königsb. 1801. 1r B. S. 282 ff: "Ueber Romeo u. Julie."

naar man ei uden videre Grund vil antage Sagnet om Romeo og Julie derfor, har ogsaa Novel-Digteren Luigi da Porto udentvivl meget vel kiendt. Thi i Begyndelsen af hans Novelle om hine Elskende hedder det: "omendskiøndt jeg i nogle gamle Krøniker har læst, at hine Familiér (Montecchi og Cappelletti) have holdet sig til eet og samme Partie (det Ghibellinske), saa vil jeg dog fortælle Historien, som jeg har hørt den, og uden al Forandring."

Men lader nu endog Begivenheden selv sig ikke historisk grundfæste, saa har Sagnet som saadant vundet en des større Berømthed og spiller i Digtekunstens Historie en betydelig Rolle. Sagnet om Romeo og Julie vil, som Sagnet om Axel og Valborg, som det om Hagbart og Signe, som i vore Dage Eventyret om Paul og Virginie, forplants sig fra Slægt til Slægt. Disse fire berømte Elsker-Par danne Hoved-Epocherne i den romantiske Kierligheds Krønike.

Det vil da vel lønne Umagen, noget nøiere at betragte de to ældste Minder, der ere til om Romeo og Julie. Vi tage det, der udgiver sig for det historiske, og som er det korteste, først, og lade altsaa Girolamo della Corte fortælle:

Da Angiolo da Reggio var Prætor begav sig i Verona hiint saa sørgelige Tilfælde med to høist ulykkelige Elskende. Der vare nemlig dengang i Staden to meget ædle og rige Familier Montecchierne og Cappelletterne, der nærede et gammelt og blodigt Fiendskab mod hinanden, der meget ofte havde forvoldet Mord og Drab. Den forrige Fyrste, Alberto, havde vel allerede giort sig megen Umage for at udsone dem med hinanden; men

skulde gaae hen og berette ham alt. Denne Geistlige var en meget lærd Mand, en Alchymist, der som Giulietta's og hendes Moders Skriftefader havde megen Gang i deres Huus. Ogsaa Montechierne, og den største Deel af Staden, skriftede hos ham. Romeo gik til denne Mand og fortalde ham Alt; han overlagde Sagen nøiere, og holdt dette Tilfælde for et Middel til igien at udsone begge de stridige Familier med hinanden, og derved at giøre sig endnu mere yndet af Fyrsten saa vel som af hele Staden. Snart efter, i Fasten, gik Giulietta med hendes Moder til Skrifte hos ham. Hiin gik først i Skriftestolen, og Romeo befandt sig med sin Fader paa den anden Side af samme; Lonardo benyttede denne gode Leilighed, lagde giennem Gitterets Aabning deres Hænder i hinanden, og lyste Velsignelsen over dem. Nogle Nætter derefter fuldbyrdede de, ved Hielp af en gammel listig Kone i Huset, deres Ægteskab, i Giulietta's Have, i det Haab, at den Geistlige, efter sit Løvte, om en kort Tid vilde udvirke en Forsoning mellem begge deres Familier.

Efter Paasken traf det sig, at adskillige Capelletti mødte nogle Montecchi, ikke langt fra Porten Borsari, og begge gik med stor Heftighed løs paa hverandre. Iblandt Cappelletterne befandt Tebaldo sig, en Fætter af Giulietta; denne anfaldt Romeo, og fik af ham, der satte sig til Modværge, et Stød i Halsen, hvoraf han strax faldt død til Jorden. Formedelst denne ulykkelige Hændelse maatte nu Romeo begive sig bort fra Verona; og denne Landflygtighed var ham ved hans heftige Elskov overmaade bitter og smertelig. Han gik til Mantua, for at være i Nærheden, og fra Tid til anden, ved Lonar-

do's Hielp at erholde Efterretning fra sin Giulietta. Denne blev af sine Forældre meget indstændigt overtalt til et Giftermaal, og da hun i sin Forlegenhed ikke vidste at hielpe sig, tog hun sin Tilflugt til den Geistlige under det Paaskud at skrifte for ham. Munken lovede at sende hende et vist Pulver, hvilket hun skulde indtage, hvorved hun skulde falde i en dyb Døds-Søvn. Naar hun da blev holdet for død, og var begravet i hendes Familie-begravelse, der var i hans Kirke, da vilde han om Natten komme til hende, bringe hende andre Klæder, og saaledes sende hende til Mantua til hendes Romeo, hvem han iforveien vilde give en fornøden Efterretning. Giulietta tog Pulveret og det giorde den belovede Virkning. Hun blev begravet i Franciscaner-Kirken, og Pater Lonardo gav Romeo Underretning om hele Sagens Sammenhæng. Men Romeo havde alt tidligere paa anden Maade erfaret sin Giuliettas Død, var strax med sin Tiener gaaet til Verona, og var allerede ankommet der samme Aften som Hun begroves; han kunde følgelig ikke erholde den Geistliges Budskab. Om Natten gik han med sin Tiener til Kirken, hvor hans Elskte var begravet, aabnede Gravhvælvingen, som var paa Kirkegaarden, gik ind, græd de bittreste og rigeligste Taarer over Giuliettas Liig, besluttede i Fortvivlelsen ikke længere at leve, tog en Giftdrik, som han i denne Hensigt havde medbragt, og døde ved hans Elskedes Side, da Pater Lonardo just kom for at opfylde sit Løvte. Han stod som forstenet ved det Syn, der strax faldt ham i Øine. Imidlertid kom Giulietta til sig selv igien, saae med den største Forskrækkelse hendes Romeo ligge død paa Jorden, erfoer hvorledes det var tilgaaet, og udaandede i smertefuld Sorrig

sit Liv over Romeo's Liig. Fyrsten blev strax Dagen efter underrettet om det Forefaldne og gik selv til Begravelsen, hvor en stor Mængde fra Staden forsamlede sig. Han lod sig alting fortælle, og befoel, at man skulde besørge begge de ulykkelige Personer et anseeligt Liigfærd, hvilket med overmaade megen Pragt blev holdet af begge Familier. Begge Liig bleve begravne i en og samme Grav.

Della Corte vil selv have flere Gange seet Levningerne eller Sporene af de berømte Elskendes Grav i Verona. Enten er han ogsaa heri upaalidelig, eller maaskee har der i Verona været et Sagn om denne Begravelse liig det om Hamlets Grav i Nærheden af Helsingøer. Thi endnu i vore Dage skal man i Verona forevise en Liigkiste af Steen, hvori man paastaaer hine Elskende engang have hvilet.

Luigi da Porto er den, der allerførst har i Skrivt bevaret Sagnet om Romeo og Julie, og fortalt det, som en Novelle, hele tredsindstyve Aar, og maaskee mere, førend Della Corte optog det i den virkelige Historie*). Luigi da Porto har dediceret sin Novelle til "den skionne og elskværdige Fru Lucina Savorgnana." Han kalder i denne Dedication sit Eventyr "en rørende Historie, som han alt ofte havde hørt fortælle, og som har tildra-

*) Det ældste Aftryk, med Aarstal, af Luigi da Porto's Novelle har til Overskrivt: La Giulietta og er trykt i Venedig 1535. Et sildigere Oplag (1553) har følgende Titel: Historia nuovamente ritrovata di due nobili Amanti, con la loro pietosa morte; intervenuta già nella città di Verona nel tempo del Signor Bartolomeo della Scala.

ret sig i Verona," men tilkiendegiver Men, at Indklædning og Fremstilling tilhøre ham, og at det skal være hans sidste Værk i Digtekunsten, hvorved hans "svage Digten" skal ende. Paa nogle Udeladelser nær af Steder, der ikke angaae Fortællingen selv, meddeles den her uafkortet:

Paa hiin Tid, da Bartolomeo della Scala, en ædel og menneskekierlig Herre, regierede i det skiønne Verona, levede sammesteds tvende ædle Familier, som Modpartier, eller af Privathad, i bestandigt Fiendskab; den ene kaldtes Montecchierne, den anden Cappellettierne.

Men dog havde begge disse Partier, efter at Striden havde varet saalænge og mange paa begge Sider være faldne som Offere efterhaanden ophørt at tilføie hinanden aabenbare Fornærmelser; enten dette nu havde sin Grund i, at de selv indbyrdes vare trætte af den lange Kiv og de evige Forfølgelser, eller det var en Følge af den regierende Fyrstes Trudsler, thi denne ansaae deres Stridigheder med det største Mishag.

Da nu paa slig Maade Roelighed var tilveiebragt mellem dem, hændtes det engang i Carnevals-Tiden, at i Herr Antonio Cappelletti's Huus holdtes mange Høitideligheder i Dage og Nætter. Næsten hele Staden strømmede sammen til disse frydefulde Lag hos Hr. Cappelletti, der var Familiens Hoved og en munter og lystig Mand. Ved en af dem indfandt sig ogsaa en Yngling af Huset Montecchi, i det han fulgte bid efter sin Elskte. Denne Yngling var af stor Skiønhed, udmærket Skabning, af elskeligt Væsen og de fineste Sæder; da han nu, som alle andre, tog Masken af, og stod der i en Nymphe-Dragt, saa var intet Øie, som jo vendte sig til ham, for at beskue ham, saavel formedelst hans Deilighed,

der langt overgik alle andre tilstedeværende Skiønnes, som af Forundring over, at han var kommet i hiint Huus og det paa denne Tid af Natten. Men iblandt alle giorde Synet af ham størst Indtryk paa Antonio's eneste Datter, en Pige af overordentlig Skiønhed, af djerv Aand og stor Elskværdighed. Da denne saae det unge Menneske, traf hans Skiønheds Magt hendes Hierte med saa uimodstaaelig en Kraft, at hun, da deres Øine første Gang mødtes, ikke syntes mere at tilhøre sig selv. Men det unge Menneske viste sig fast hele Tiden næsten frygtsom, tilbageholden og taus, og blandede sig kun sielden i Dandsen eller i Samtalen, som En, der, draget did af Elskov, befandt sig i en ængstelig Spænding. Dette bedrøvede Jomfruen; thi hun havde hørt, at han var en behagelig og munter Selskabsbroder. Da nu Midnat var forbi, og Festen nærmede sig til Ende begyndte den saakaldte Fakkel-Dands, hvilken endnu den Dag i Dag er brugelig ved Slutningen af en saadan Fest, og ved hvilken, medens alle staae i en Kreds, Herren vælger sin Dame, og Damen sin Herre, bestandigt vexlende. I denne Dands blev vor Yngling valgt af en Dame, og han kom hændelsesviis til at staae ved Siden af hiin deilige Jomfrue, der allerede brændte af Kierlighed til ham. Paa den anden Side af hende stod en Yngling af adelig Byrd, Marcuccio Guertio ved Navn, hvis Hænder af Naturen altid vare iiskolde, i Juli ikke mindre end i Januar. Da nu Romeo Montecchi, thi dette var den elskte Ynglings Navn, stod ved Pigens venstre Side, og da den Skiønne, saaledes som Dandsen førte det med sig, greb hans Haand, sagde hun pludselig til ham: "Velkommen her ved min Side Herr Romeo." Hvorpaa Romeo, hvem hendes

opmærksomme Blik paa ham ikke var undgaaet, forundret over hendes Tiltale, svarede: "Hvi byder I mig velkommen?" Hun svarede: "Jeg byder Eder velkommen her ved min Side, eftersom I derved dog i det mindste vil opvarme mig denne min venstre Haand, medens den halve næsten fryser stiv i Marcuccio's." Modig ved dette Svar blev Romeo ved: "Dersom jeg ved min Haand opvarmer Eders, saa antænder I med Eders deilige Øine derimod mit Hierte." Jomfruen smilede, og sagde, i det hun dog giorde sig Umage for, at ingen skulde mærke, hun talede med ham: "Ved min Troe sværger jeg Eder, Romeo, at ingen Pige er her tilstede, som i mine Øine er saa deilig, som I." Hvorpaa det unge Menneske, hvis Hierte allerede stod i lys Lue, svarede: "Som jeg her staaer, vil jeg være Eders Skiønheds troefaste Slave, saafremt det ikke maatte mishage Eder."

Romeo forlod snart derpaa Festen, og da han var kommet hiem, og havde eftertænkt, hvor grusom hans første Elskte var imod ham, og hvorledes han ved al sin Smægten opnaaede saa lidet hos hende, saa fattede han den Beslutning, aldeles at hengive sig til hiin, skiøndt hun var af en fiendsk Familie, saafremt hans Kierlighed maatte finde hendes Bifald. Paa samme Maade tænkte ogsaa Pigen alene paa ham, og bekiendte i sit Hierte, under mange Suk, at hun ikkun ved at blive hans Hustrue kunde vorde lykkelig. Dog nærede hun, formedelst det Fiendskab, der herskede mellem deres Familier, lidet Haab om at opnaae en slig Lyksalighed. Saaledes, stedse vaklende hid og did mellem to forskiellige Tanker, sagde hun ofte ved sig selv: "O Daare, som jeg er, af hvilke Længsler lader jeg mig inddrage i en saa selsom Labyrinth, af

hvilken jeg, uden Veileder, aldrig selv vil finde ud, da Romeo Montecchi jo ikke elsker mig. Thi ved hans Fiendskab med Vore, kan han umueligt søge andet end min Skam, og sæt endogsaa, at han vilde tage mig til Ægte, aldrig vilde min Fader dog give sit Samtykke." Derpaa, efter givende Haabet Rum, sagde hun: "Og dog maaskee hvo veed, om ikke, for des lettere at udsone disse tvende Huse med hinanden, der for længe siden ere kiede og trætte af den indbyrdes Krig, det lykkes mig, at see mit Ønske opfyldt og at besidde ham." Og standsende ved denne Tanke, begyndte hun at vise ham sin Yndest ved Øiekast, hvorsomhelst de saaes, enten i Kirken eller ved Vinduet, og hendes Øine mødte da stedse hans, saa at hverken den Ene eller den Anden mere følte sig vel tilmode, naar de vare hinanden af Syne. Og i Særdeleshed han var saa opflammet ved hendes venlige Væsen, at han ofte tilbragte fast hele Nætter ene ved den elskværdige Piges Huus selv med den største Fare for sit Liv. Undertiden klavrede han med stor Besværlighed op til Vinduet i hendes Værelse, og sad paa den udenfor værende Balcon, uden at enten hun eller nogen anden vidste det, allene for at høre hendes yndige Stemme; undertiden stod han stille paa Gaden ved hendes Huus. Engang begav det sig en Nat, en saadan som Elskov just ønsker den, at Romeo, medens Maanen skinnede klarere end sædvanligt, var ifærd med at klavre op til den ovennævnte Balcon; da aabnede Jomfruen Vinduet — var det et Tilfælde, eller havde hun allerede mærket ham forrige Aften? — traadte frem og saae ham. Han, som troede det ikke var hende, men en anden, vilde skiule sig i Murens Skygge. Men hun, som kiendte ham, kaldte ham ved Navn, og sagde: "Hvad foretager I Eder

her, allene, paa denne Tid?" "Hvad Kierlighed byder mig," svarede han, nu ogsaa kiendende hende. — "Og hvis I blev truffet her, kunde I da ikke let miste Eders Liv?" — "Vel kunde jeg her finde min Død," svarede han, "og sikkerlig finder jeg den ogsaa snart en Nat, staaer I mig ikke bi. Dog da Døden jo kan være mig lige saa nær paa ethvert andet Sted, som her, saa døer jeg helst saa nær Eder som mueligt, med hvem jeg ønskede at leve for stedse, naar det kun saa maatte behage Eder og Himlen." Til hvilke Ord Jomfruen svarede: "Fra mig skal intet være til Hinder, at I jo skulde leve med mig foreenet, i Tugt og Ære, hindrede kun I det ligesaa lidet, eller det Fiendskab, som jeg seer mellem Eders og mit Huus." Hvorpaa Ynglingen sagde: "I maa sikkerlig troe, at ingen Ting kan forlanges stærkere, end jeg uophørligt forlanger efter Eder; og naar det altsaa alleneste monne behage Eder at vorde min saaledes som jeg ønsker at vorde Eders, saa vil jeg gierne giøre det; heller ikke frygter jeg for, at nogen skal nogensinde berøve mig Eder." — Og efterat de havde sagt dette, og bestemt paa hvad Maade de en anden Nat atter vilde tales ved i større Roelighed, forlod hver sit Sted.

Efterat nu Romeo adskillige Gange var gaaet hen for at tale med hende, traf han hende en Aften, som det just sneede stærkt, paa det bestemte Sted, og sagde til hende: "Ach, hvi lader I mig saaledes vansmægte? Føler I ingen Medlidenhed med mig, i det jeg hver Nat, ved et saadant Veir, venter paa Eder i denne Gade." Hvorpaa Jomfruen svarede: "Ja vel indgyder I mig Medlidenhed; dog, hvad forlanger I vel, at jeg skal giøre, udet det skulde være, at bede Eder at gaae bort?" Romeo svarede:

"At I lader mig komme til Eder i Eders Kammer, hvor vi i større Beqvemhed kunne tale med hinanden." Da sagde den skiønne Jomfrue, fast uvillig: "Romeo jeg elsker Eder saa høit, som man med Æren kan elske noget Menneske, og jeg tilsteder Eder allerede mere, end det vel sømmede sig; og det giør jeg af Kierlighed, overvunden ved Eders ypperlige Egenskaber. Dog, dersom I har troet ved lang Smigren eller paa anden Viis at kunne opnaae min Kierlighed anderledes end det anstaaer en ærefrygtsfuld Elsker, da opgiv for stedse slige Tanker, da I dog omsider ikkun vilde finde Eder høiligen skuffet ved dem. Og for ikke længere at udsætte Eder for den Fare, i hvilken jeg seer Eders Liv at svæve, naar I hver Nat begiver Eder hid, saa siger jeg Eder, at dersom det er Eders Villie, at tage mig til Eders Hustrue, saa er jeg beredt til aldeles at hengive mig til Eder, og at følge Eder hvorsomhelst I vil begive Eder hen, uden al Forbeholdenhed." — "Det allene er mit Ønske," sagde det unge Menneske, "og at det strax maa skee." — "Det skal skee," svarede Jomfruen, "dog, dersom I vil, at jeg ganske og tilfreds hengiver mig til Eder, saa lad vor Forbindelse fuldbyrdes i Overværelse af Broder Lorenzo af St. Franciscus, min Skriftefader." — "O," sagde Romeo til hende, "Broder Lorenzo af Reggio er altsaa den, som kiender alle Eders Hiertes Hemmeligheder?" — "Ja," sagde hun, "og for min Roligheds Skyld forlanger jeg, at alt vort hele Anliggende forhandles for ham." Og efter at de nu havde klogeligen ordnet alle Ting, skiltes de ad. Hiin Broder Lorenzo var af Minoriternes Orden, en stor Philosoph, og havde giort Forsøg i mange Ting, naturlige saa vel som overnaturlige; og i saa inderligt Venskab var han for-

bunden med Romeo, at man paa hin Tid vel faa Steder vilde have fundet et større mellem tvende Personer. Romeo opsøgte ham nu, og sagde ham uden Forbeholdenhed, hvorlunde hans Ønske var, at ægte den elskede Pige, og at de vare komne overeens med hverandre om, at han allene skulde være det hemmelige Vidne ved deres Ægteskab, og siden deres Forbeder hos hendes Fader, at han gav sit Samtykke til deres Forbindelse. Munken var tilfreds hermed, saavel efterdi det vilde være ham umueligt at afslaae Romeo noget, som og fordi han tænkte, at maaskee ved hans Mellemhandling Sagen endnu kunde bringes til et godt Udfald, hvilket hos den regierende Herre, ikke mindre end hos enhver anden, der gierne saae disse to Huse forligte med hinanden, vilde bringe ham i stor Ære. Da det nu just var i Fasten, saa begav Jomfruen sig, under Paaskud at ville gaae til Skrifte, til den hellige Franciscus' Kloster, og lod, efter at hun var traadt ind i et af de Skrifte-Værelser, hvoraf hine Munke betiene sig, Broder Lorenzo kalde. Da denne fornam hendes Ankomst, begav han sig med Romeo fra Klosterets Indre til Skrifte-Værelset, lukkede Døren i Laas, og efterat han havde skudt et Jern-Gitter, der befandt sig imellem Pigen og dem, tilside, sagde han til hende: "Altid seer jeg Dig gierne, men i Dag er Du mig kierere her end nogentid ellers. Det er da virkelig i sig selv saaledes, at Du vil have denne min Romeo til Mand?" Hvorpaa hun svarede: "Intet høiere ønsker jeg, end retmæssigen at vorde hans, og derfore er jeg hidkommen for Eders Ansigt, til Eder, hvem jeg har saa stor Fortroelighed til, paa det at I, næst Gud, maa være Vidne til det, som jeg, tvungen af Elskov vil giøre." Og nu blev, i Munkens Nærværelse,

der, som han sagde, antog alt dette som et Skriftemaal, den skiønne Jomfru strax forenet med Romeo ogsaa ved det hellige Ord. De aftalde nu deres Sammenkomst med hinanden næste Nat, og, efterat have kysset hinanden en Gang, forlode de Munken. Hvilken, efter at han igien havde skudt Gitteret for, blev tilbage for at skrifte andre Fruentimmer.

Efter at nu begge de Elskende paa denne Maade vare foreenede som Ægtefolk, nød de i Lyksalighed deres Elskov, og haabede med Tiden at finde Middel til at formilde Pigens Fader, som de vidste vilde være deres Ønsker imod. Da Sagerne nu stode saaledes, tildrog det sig, at Skiebnen, denne Fiende af al jordisk Glæde, udstrøende jeg veed ikke hvilken ond Sæd, atter kaldte det mellem begge deres Familier næsten uddøde Fiendskab til Live, saa at, da alting nu igien geraadede i Forvirring, og hverken Montecchierne vilde vige Cappellettierne, eller disse hine, de engang angrebe hverandre paa Corso-Gaden, hvor Romeo, der var blandt de Stridende, men med Hensyn til sin Elskte vel vogtede sig for at tilføie nogen af hendes Huus Skade, dog omsider, da allerede mange af hans vare saarede, og næsten alle vare fordrevne af Gaden, overvundet af Vrede, styrtede sig paa Tebaldo Cappelletti, der syntes at være en af de meest Rasende blandt Fienderne, og strakte ham med et Slag til Jorden, men jog de andre, der ved Tebaldo's Død fyldtes med Skræk, fuldkommen paa Flugt. Man havde allerede seet, at Romeo saaledes havde truffet Tebaldo, saa at hans Død ikke mere kunde holdes hemmelig. Sagen kom altsaa for den regierende Herre; Cappelletterne skreg alle kun

paa Romeo; hvorfore da denne af Retten for evig landslyſtes fra Verona.

Hvad der ved denne Hændelſe foregik i den ulykkelige Jomfrues Hierte, kan enhver let dømme, der forſtaaer ſig paa Kierlighed og ſætter ſig i hendes Sted. Hun græd uophørligt ſaa ſtærkt, at ingen formaaede at trøſte hende; og hendes Smerte var ſaa meget des bittrere, ſom hun ikke turde vove at opdage nogen ſin Kummer. Paa den anden Side ſmertede det Romeo at maatte forlade Fædrelandet, fordi han maatte lade hende alene tilbage; og da han for intet i Verden vilde gaae bort, uden at have taget den taareſulde Afſked med hende, ſaa tog han ſin Tilflugt til Munken. De Elſkende mødtes i Skrifte-Værelſet, hvor de med bittre Taarer fælleds begræd deres ſtore Ulykke, Endelig ſagde hun til ham: "Ach hvad ſkal der blive af mig, naar Du er borte? Mit Hierte taaler ikke at leve længere, bedre at jeg følger dig, hvorhen du endogſaa gaaer. Jeg vil afkiære mit Haar, og ledſage dig ſom Tiener; heller ikke kan du faae nogen bedre eller troere Tiener, end mig." — "Gud forbyde, du dyrebareſte Siel, at, om du ledſager mig, det ſkulde være paa anden Maade, end ſom Huſtrue," ſagde Romeo til hende. "Men da jeg er vis paa, at Tingene ikke længe kunne blive ſaaledes, og at Fred mellem vore Familier ſnart maa følge, i hvilket Tilfælde ogſaa jeg let vilde erholde Tilgivelſe af vor Fyrſte, ſaa maa Du endnu forblive her i nogle Dage, uden mig; min Siel er dog beſtandig hos Dig. Og ſæt, at Sagen ikke faaer det Udfald, jeg venter, ſaa fatte vi vel en anden Beſlutning angaaende vort Levnet for Eftertiden." Og efter at de havde beſluttet ſaadant med hinanden, og omfavnet hinanden tuſinde Gange, gik begge grædende fra

hinanden, i det Jomfruen allene endnu indstændigt bad ham, at han vilde blive saa meget muligt i Nærheden af hende, og ikke, som han havde sagt, gaae til Rom eller Florents. Efter faa Dages Forløb reiste Romeo bort, der hidtil havde holdt sig skiult i Broder Lorenzo's Kloster, og begav sig, mere død end levende, til Mantua, efter at han iforveien havde overdraget hans Hustrues Tiener, ufortøvet at underrette Munken om alt, hvad han, hende angaaende, hørte i Huset, og troefast at udrette alt, hvad hun monne befale ham, saa fremt han ønskede at komme i Besiddelse af den endnu tilbageværende Deel af den ham lovede Belønning.

Da nu Romeo allerede havde været borte i mange Dage, og Jomfruen endnu bestandig lod sine Taarer frit Løb, hvilket skadede hendes store Skiønhed, blev hun af hendes Moder, af hvem hun inderligt elskedes, gientagne Gange med smigrende Ord adspurgt om Aarsagen til hendes Kummer, i det hun saaledes talede til hende: "O mit dyrebare Barn, hvem jeg elsker som mit eget Liv, sig mig, hvilken Sorrig nager dig i den sidste Tid saa meget? Hvor kommer det, at Du intet Dieblik er uden Taarer? Dersom der maaskee er noget, som du ønsker dig, saa lad mig det ikkun vide, og alt, hvad der er tilladeligt, vil jeg giøre til din Trøst." — Ikke desto mindre erholdt hun altid utilfredsstillende Svar, hvorudover Moderen, i den Tanke, at maaskee Længsel efter at giftes, som hun af Blufærdighed eller Frygt ikke turde vove at vedgaae, var Aarsagen til hendes Taarer, engang, i den Mening at befordre hendes Datters Vel, imedens hun dog derved beredede hende Døden, talede saaledes til sin Gemal: "Hører, Herr Antonio; allerede i mange Dage seer jeg vores

Barn saa uophørligen fælde Taarer, at hun, som I selv kan see, aldeles ikke mere synes at være den samme, som hun var. Og omendskiøndt jeg allerede har spurgt hende meget om Grunden til hendes Taarer, saa kan jeg dog ikke faae hende til at sige, hvorfor de flyde, heller ikke er jeg selv istand til at begribe Oprindelsen dertil, med mindre det skulde være, at hun ønskede at blive givt, hvilket hun, som Pige, hvad I vel kan vide, blues ved at bekiende. Derfore, førend Sorgen endnu mere hentærer hende, skulde jeg fast mene, det var godt, at give hende en Mand, da hun ogsaa nu til St. Euphemia har sine fulde atten Aar. Og naar Pigerne først er et Stykke over dem, saa tabe de snarere i Skiønhed, end de vinde; tilmed er hun ikke en Vare, der holder sig godt i Huset, omendskiøndt jeg sandeligen i alle hendes Idrætter aldrig har fundet vort Barn anderledes, end fuldkommeligen tugtig. Medgiften har I jo, som jeg veed, allerede for lang Tid siden paa rede Haand; lader os altsaa tænke paa, at give hende en anstændig Gemal." — Herr Antonio svarede, at det jo vistnok vilde være godt at givte hende, og lovede Datteren høiligen, at hun, skiøndt hun nærede deslige Ønsker, hellere vilde i Stilhed være bedrøvet, end bede ham eller Moderen om sammes Opfyldelse. Og nogle Dage efter begyndte han at underhandle med en af Greverne af Lodrone om en Forbindelse. Og da han næsten var i Begreb med at slaae til, sagde Moderen, der troede at giøre Datteren en stor Glæde, til denne: "Glæd Dig nu, min Datter, om faa Dage vil Du vorde foreenet med en fornem og værdig Adelsmand: Aarsagen til dine mange Taarer hører da op, hvilken, omendskiøndt Du ikke har villet betroe mig den, jeg dog ved Guds Naade har giet-

tet, og tilfælleds med Din Fader nu har bragt det saa vidt, at Du bliver tilfreds." — Ved hvilke Ord den deilige Jomfru ikke kunde tilbageholde sine Taarer. Derudover sagde Moderen til hende: "Troer Du, jeg taler Usandhed? Nei, der vil ikke hengaae otte Dage, og Du er Hustrue til en skiøn ung Mand af Huset Lodrone." Ved disse Ord begyndte Pigen endnu stærkere at græde, hvorfore Moderen smigrende sagde til hende: "Vil Du da, min kiere Datter, heller ikke dermed være tilfreds?" — Hun svarede: "Aldrig, Moder, vil jeg være det." — Herpaa sagde Moderen: "Og hvad ønsker Du da? sig mig det, jeg er jo bereed til at giøre alt for Dig." — Da sagde Jomfruen: "At døe ønsker jeg; intet andet." — Nu indsaae Fru Johanna, thi dette var Moderens Navn, der var en meget erfaren Kone, heel vel, at hendes Datter var opflammet af en hemmelig Elskov, og efter at hun havde svaret hende, jeg veed ikke hvad, forlod hun hende. Og da om Aftenen hendes Gemal kom hiem, fortalde hun ham hvad hendes Datter med Taarer havde svaret hende. Dette mishagede ham storligen, og han tænkte, at det vel var raadeligt, førend han fortsatte Underhandlingerne om Pigens Forbindelse, først af hende selv at erfare hendes Mening herom, for at han ikke maaskee skulde udsætte sig for at beskæmmes. Og efter at han en Dag havde ladet hende komme til sig, sagde han til hende: "Hør, Julie" — (thi dette var hendes Navn) — "jeg vil givte Dig med en Mand af ædel Byrd; vil Du ikke være fornøiet dermed, min Datter?" Da han havde endet sin Tale, taug Jomfruen en Stund; derpaa svarede hun: "Nei, min Fader, jeg vil ikke være fornøiet dermed." — "Hvordan? Vil Du da blive en Nonne?" sagde Faderen — Og hun:

"Jeg veed det ikke, Herre;" og ved disse Ord brast hun i Graad. Hvorpaa Faderen svarede hende: "Jeg veed, at Du ikke vil det, derfore giv Dig tilfreds; thi jeg vil give Dig med en af Greverne af Lodrone." Herpaa svarede Jomfruen heftigt grædende: "Aldrig kan dette skee." — Herr Antonio, meget opbragt paa hende, truede hende heftigt, dersom hun nogentid igien skulde vove, at modsige hans Villie, og dersom hun ovenikiøbet ikke vilde aabenbare ham Aarsagen til hendes Graad. Og da han ikke kunde faae andet af hende end Taarer, blev han høist opbragt og forlod hende hos Fru Johanna, og kunde ikke begribe, hvor Pigens Forstand vàr bleven af. Men denne havde til den Tiener, der var hos hendes Fader, hedde Peter, og vidste af hendes Kierlighed, fortalt Alt hvad Moderen havde sagt til hende, og svoret i hans Nærværelse, at hun hellere frivillig vilde tage Gift, end vælge nogen anden, end Romeo til Mand, om hun endog kunde vælge endnu. Hvilket da Peter, ifølge de ham givne Befalinger, altsammen havde ved Munken ladet Romeo omstændelig berette, og denne havde skrevet til Julie, at han for intet i Verden vilde samtykke i hendes Giftermaal med en anden, og at hun lige saa lidet skulde aabenbare sin Kierlighed, da han uden al Tvivl om otte til ti Dage vilde gribe Forholdsregler til at bortføre hende af det fædrene Huus. Men da Herr Antonio, saa vel som Fru Johanna, hverken med det Gode eller det Onde kunde af deres Datter erfare Grunden, hvi hun ikke vilde givte sig, heller ikke paa nogen anden Maade opdage, hvem hun egentlig elskede, og efterat Fru Johanna ofte havde talet til hende paa følgende Maade: "See, min hulde Datter, Du maa nu ikke græde mere, da Du jo skal bekomme en Mand

ganske som Du ønsker, naar Du blot ikke vil have just en af Montechierne, hvilket jeg er overbeviist om, Du ikke vil;" og da Julie ikke svarede dem uden med Taarer og Suk; — saa besluttede de, da deres Bekymring for Datteren stedse blev større, saa snart som mueligt at fuldbyrde den Forbindelse, hvilken var sluttet mellem dem og Greven af Lodrone.

Da Jomfruen erfoer dette blev hun derover paa det smerteligste bedrøvet, og da hun ikke vidste, hvad hun skulde gribe til, saa ønskede hun sig vel tusinde Gange om Dagen at døe. Dog besluttede hun, at giøre Broder Lorenzo bekiendt med hendes Kummer, som den Mand, til hvem hun, næst Romeo, fremfor nogen anden satte sit Haab, og som, efter hvad hun havde hørt af sin Elskte, forstod at udføre mange store Ting. Hvorfore hun en Dag talede saaledes til Fru Johanna: "Gode Moder, det maa ikke undre Eder, at jeg ikke siger Eder Aarsagen til min Bedrøvelse, da jeg jo dog ikke selv veed den; ikkun føler jeg bestandig hos mig en saa stor Sørgmodighed, der giør mit Liv til Byrde ikke allene for andre, men ogsaa for mig selv; heller ikke kan jeg forklare mig, hvoraf dette kommer, end sige meddeele Eder eller min Fader det, naar det ikke maaskee reiser sig af en eller anden Synd, hvilken jeg maa have begaaet, men ikke mere kommer ihu. Og da mit sidste Skriftemaal bekom mig saa vel, vilde jeg gierne, dersom Eder saa synes, igien gaae til Skrifte, for at jeg til næste Høitid i Maimaaned, der nu snart indtræffer, kunde til min Smertes Lindring, modtage den søde Lægedom i vor Frelsers hellige Legem." — Hvorpaa Fru Johanna sagde, at hun var tilfreds dermed. To Dage efter førte hun hende til Franciscaner-Klostret, og

forestillede hende for Broder Lorenzo, efter at hun meget havde bedet ham, at han dog vilde søge ved Skriftemaalet at faae Aarsagen at vide af hende til hendes Kummer. Jomfruen, saasnart hun saae at Moderen var gaaet, fortalte nu strax Munken med bedrøvet Stemme sin hele Sorg, og besvoer ham, ved den Kierlighed og det dyrebare Venskab, der, som han vidste, fandt Sted mellem ham og Romeo, at han vilde staae hende bi i hendes store Nød. Hvorpaa Munken svarede: "Hvad kan jeg min Datter, vel giøre i dette Tilfælde, da saa stort Fiendskab hersker imellem din og din Mands Familie?" Den bedrøvede Jomfru sagde til ham: "Jeg veed, Fader, at I er kyndig i mange sieldne Ting, og paa tusinde Maader kunde hielpe mig, naar det ikkun maatte behage Eder. Men vil I ikke yde mig nogen anden Hielp, saa lad det i det mindste være denne: Jeg hører, at paa et Slot som tilhører min Fader, hvilket ligger to Miil herfra paa Veien til Mantua, træffes Forberedelser til mit Bryllup, hvorhen man tænker at bringe mig, for at jeg ikke skal have Mod til, at afslaae den Mand, man har bestemt mig; thi neppe skal jeg være ankommen der, før ogsaa min Brudgom skal indtræffe. Giv mig nu saa meget Gift, at jeg paa engang kan befrie mig fra en saadan Ulykke og Romeo fra saa stor Græmmelse. Hvis ikke, da vil jeg til min endnu større Skiændsel og ham til Smerte støde mig en Dolk i Hiertet." Da Broder Lorenzo saae, i hvilken Sindsforfatning, hun befandt sig, og betænkte, hvor ganske han var i Romeo's Hænder, hvem han uden Tvivl vilde giøre til sin største Fiende, dersom han her ikke skaffede Raad, tiltalede han Jomfruen som følger: "See, Julie, Halvdeelen af denne Stad

gaaer, som Du veed, til Skrifte hos mig. Jeg staaer hos alle i det bedste Rye, og intet Testament gjøres, intet Fredsforbrag sluttes, uden at jeg har at bestille dermed: hvisaarsag jeg, for al Verdens Skatte, ikke vilde skaffe mig nogen ond Eftertale, eller, at man erfoer, at jeg havde blandet mig i denne Sag. Dog, efterdi jeg elsker Dig, og Romeo ikke mindre, saa vil jeg beslutte mig til at giøre noget, som jeg ikke vilde giøre for nogen anden, dog ikkun naar Du vil love mig, aldrig at omtale mig i denne Sag." Hvorpaa Jomfruen svarede, "O Fader, giv mig ikkun uden Frygt Giften, thi aldrig skal Andre erfare noget derom." Og han til hende: "Nei, min Datter, Gift vil jeg ikke give Dig, thi det var alt for stor en Synd, at Du allerede saa ung skulde døe; men dersom Du har Mod til at giøre det, som jeg vil sige dig, saa paatager jeg mig, at føre dig sikker til din Romeo. Du veed, at Din Familles, Cappellettiernes, Begravelse befinder sig ved Udsiden af denne Kirke, paa vor Kirkegaard; jeg vil give dig et Pulver, hvilket, saasnart Du har drukket det, vil nedsænke Dig i en saadan Søvn i otte og fyrretyve Timer, maaskee noget meer eller mindre, at enhver, og selv den dueligste Læge, ikke kan andet end holde Dig for død. Du vil da uden Tvivl, som om dit Legeme virkelig var affielet, bringes til hiin Begravelse, men jeg skal, naar det er Tid komme for at hente Dig derfra, og holde dig skiult i min Celle, indtil jeg afreiser til Capitlet, som vi holde i Mantua, hvilket skeer snart, og hvorhen jeg da vil føre dig, forklædt i vores Ordens Dragt, til din Mand. Men siig mig, vil du ikke frygte for Tebaldo's, Din Fætters, Liig, som først nyeligt er bisat der?" Jomfruen, allerede heel vel tilmode, sagde: "O Fader, naar

jeg derved kunde komme til Romeo, uden Frygt vovede jeg at gaae gjennem Helvede selv." — "Velan da," sagde han, "naar du tør fatte en saadan Beslutning, saa er jeg rede til at hielpe dig. Men førend noget af alt dette skeer, synes det mig raadeligt, at du med egen Haand skriver hele Sagens Sammenhæng til Romeo, for at han ikke skal troe dig virkelig død, og af Fortvivlelse styrte sig i en eller anden stor Ulykke, da jeg veed at han elsker dig overmaade. Jeg har altid Munke, der gaae til Mantua, hvor han, som du veed, opholder sig. See kun til at du skikker mig Brevet, for at jeg kan sende ham det med et paalideligt Bud." Efter at den gode Munk havde talet saaledes, hentede han et lille med Pulver fyldt Glas, og gav hende det med disse Ord: "Tag dette Pulver, og naar du troer, at Klokken er omtrent tre eller fire om Natten, saa drik det, blandet med noget Vand, og vær uden Frygt. Mod Klokken sex vil det begynde at virke, og vor Plan vil ufeilbarligen lykkes. Dog forglem endelig ikke at sende mig Brevet, som Du maa skrive til Romeo; thi derpaa ligger stor Magt."

Julie modtog Pulveret, og vendte nu fornøiet tilbage til Moderen, til hvem hun sagde: "Sandeligen, Moder, Broder Lorenzo er den ypperligste Skriftefader i Verden. Han har saaledes trøstet mig, at jeg slet ikke mere kommer min forrige Sorgmodighed ihu." Fru Johanna, glad over Datterens Munterhed, svarede: "Saa maa Du da ogsaa, min Datter, i Guds Navn glæde ham fra Tid til anden ved vore Almisser; thi det er fattige Munke." — Medens de saaledes talede, kom de atter hiem.

Julie var efter hiint Skriftemaal igien bleven saa munter, at Antonio og Fru Johanna havde ladet al

Tanke forsvinde om at hun var forelsket; de troede, at hun af nogen anden uforklarlig, sørgelig Aarsag havde udgydet de mange Taarer, og havde gierne for nærværende Tid ladet hende i Roe, uden at tale videre om at ville give hende en Mand. Imidlertid vare de i denne Sag allerede gaaede saa vidt, at de uden stor Usømmelighed ikke vel kunde trække sig tilbage. Da nu Greven af Lodrone vilde, at En af hans skulde see Pigen, og da Fru Johanna var sygelig, saa blev det saaledes indrettet, at Jomfruen ledsaget af to Tanter, skulde begive sig til Faderens allerede omtalte Slot, der ikke laae meget langt fra Staden; hvilket hun uden Modstand giorde. Dog troede hun, at Faderen allene sendte hende saa pludseligt bid, for strax at overgive hende til den anden Ægtefælle, og da hun havde taget Pulveret med sig, som Munken gav hende, saa kaldte hun i den følgende Nat ved den fierde Time en Opvarterinde til sig, der var opdraget med hende, og som hun næsten ansaae som en Søster, og lod sig give et Bæger med koldt Vand, i det hun sagde, at hun var meget tørstig efter Aftensmaaltidet; hun kom det med saa sielden Virkekraft begavede Pulver i Vandet, tømte Bægeret paa eengang, og sagde derpaa, i Overværelse af Pigen og en af Tanterne, som ogsaa var vaagnet: "Min Fader skal visselig ingen Mand give mig imod min Villie, saa længe jeg endnu formaaer noget." Begge Pigerne, der vare af grovere Stof, forstode hende ikke, endskiøndt de saae hende drikke Pulveret, hvilket hun, saaledes sagde hun dem, kom i Vandet for at kiøle det; — de fattede ingen Mistanke, og sov roligt ind igien. Julie slukkede Lyset, stod, efter at Pigen var borte, op af Sengen, og klædte sig fuldkommen paa; derpaa lagde hun sig igien saaledes

tilrette paa Sengen, som om hun havde ventet Døden; Hænderne holdt hun korslagte over den skiønne Barm, og ventede nu saaledes paa Drikkens Virkning, der efter omtrent to Timers Forløb, giorde hende liig en Død. Da nu Morgenen var kommet, og Solen alt var steget høit paa Himlen, fandt man Jomfruen paa hendes Seng, liggende saaledes som jeg allerede har beskrevet. Og efter at man havde forsøgt at vække hende, men forgieves, og da man allerede fandt hende næsten ganske kold, og Tanten og Pigen erindrede sig Pulveret, som hun om Natten havde drukket i Vandet, og de Ord, hun havde talet, og da de fremdeles saae, hvorledes hun havde paaklædet sig, og derpaa selv saaledes lagt sig tilrette: da antoge de hiint Pulver for Gift, og hende nu for upaatvivleligen død. Pigerne udbrøde i høit Klageskrig, og græd bitterlig, i Særdeleshed Julies Opvarterinde, der ofte nævnte hendes Navn, og sagde: "o min Frøken, det var det, I sagde: ""Min Fader skal ikke givte mig mod min Villie!"" I bedrog mig, i det I forlangte det Vand af mig, som jeg Arme gav Eder til at berede Eders ulyksalige Død. O jeg Ulykkelige, hvad skal jeg meest beklage — denne Død, eller mig selv! Ach hvi forsmaaede I i Døden Eders Tienerindes Selskab, hvilket I dog i Live satte saa megen Priis paa; som jeg altid saa gierne levede med Eder, saa vilde jeg ogsaa gierne have døet med Eder. O min elskede Julie, derfor skulde jeg med mine Hænder bringe Eder Vandet, for at jeg Elendige saaledes skulde forlades af Eder? Saaledes ombringer allene jeg Eder, mig selv, Eders Fader, Eders Moder, alle paa eengang." Og med disse Ord kastede hun sig over Sengen, og trykkede Jomfruen, der laae som død, fast i sine Arme.

Herr Antonio, der ikke langt fra hørte denne Larm, ilede skielvende til sin Datters Værelse, og da han saae hende liggende paa Sengen, og hørte hvad hun om Natten havde drukket og hvad hun havde talet, saa, endskiøndt han holdt hende for død, skikkede han dog, til sin Beroeligelse hurtigt Bud efter sin Læge i Verona, som han holdt for en meget lærd og erfaren Mand. Denne kom, og efter at han havde seet Jomfruen og ikkun lidet berørt hende, erklærede han, at hun alt for sex Timer siden maatte være død af den tagne Gift, hvorover den bedrøvede Fader udbrød i fortvivlelsesfulde Klager.

Sørgebudskabet, udbredende sig fra Mund til Mund, naaede snart til den ulykkelige Moder. Hun segnede ned som død, da al Livsvarme forlod hende, og da hun atter kom til Live igien, udstødte hun et lydeligt Skrig, og næsten ude af sig selv mishandlede hun sit eget Legeme, kaldte paa det elskede Barn, og fyldte Luften med sit Klageskrig. "O jeg seer dig for mig," raabte hun, "min Datter, du min Alders eneste Trøst; o hvor kunde du saa grusom forlade mig, og uden at unde din ulykkelige Moder, dog endnu at have fornummet dine sidste Ord? Havde jeg dog i det mindste kunnet trykke dine skiønne Øine til, badskt dit dyrebare Legeme! o hvorledes skal jeg forsiaae dette af dig? I gode Piger, der her ere tilstede, o hielper mig at døe! Og dersom der endnu er Barmhiertighed hos Eder, saa lader Eders Hænder, hvis det er dem muligt, hellere betage mig Livet, end min Græmmelse. Og du, høie Fader i Himlen, dersom jeg ellers ikke kan døe saa hurtigt, som jeg ønskede, saa send selv din Dødspiil, for at borttage et Liv, som er mig forhadt." En af Pigerne løftede hende op, og lagde hende paa Sengen; andre søgte

med mange Ord at trøste hende; dog aflod hun ikke at græde og jamre sig. Men Jomfruen blev bragt bort fra det Sted, hvor hun befandt sig, ført til Verona, og med stor og ærefuld Ligbegængelse, begrædt af alle hendes Venner og Frænder, bisat som Liig i den før omtalte Begravelse paa Kirkegaarden ved Franciscanerklostret.

Broder Lorenzo, som i Klosterets Forretninger var gaaet lidet udenfor Staden, havde medgivet en Munk, som gik til Mantua, Julies Brev til Romeo. Men denne Munk, da han var kommet did, og adskillige Gange havde været i Romeo's Boelig, uden, til sin store Fortrydelse, at træffe ham hiemme, havde endnu Brevet i Hænde, efterdi han ikke vilde afgive det til andre end Romeo selv; da Peter, der troede sin Frøken virkelig død, og ikke kunde finde Broder Lorenzo i Verona, i sin Fortvivlelse besluttede, selv at overbringe saa vigtig en Efterretning til Romeo. Han var om Aftenen vendt tilbage fra Slottet til hans Herres Boelig i Staden, og begav sig den paafølgende Nat paa Veien til Mantua, hvor han ankom tidlig om Morgenen derefter. Og da han havde fundet Romeo, der endnu ikke havde erholdt sin Elskedes Brev af Munken, fortalte han ham med Taarer, hvorledes han havde seet hans afdøde Julie begraves, og underrettede ham om alt, hvad hun havde foretaget sig og talt til sin sidste Tid. Han blev bleg som Døden, drog sit Sværd, og vilde dræbe sig derved, men afholdt af flere, sagde han: "Ach, mit Liv kan dog ikke vare længe, da mit egentligste Liv alt er tabt. O min Julie, jeg allene var Skyld i din Død, da jeg ikke kom, for at hente dig fra din Fader. For ikke at forlade mig, valgte Du Døden, og jeg skulde af Frygt for Døden, blive ved at leve? Nei

aldrig!" — Herpaa vendte han sig til Peter, gav ham et mørkt Klædebon, som han havde paa, og sagde: "Gaa nu, min gode Peter!" — Da denne var borte, sluttede han sig inde allene, og da blandt alle Ting intet syntes ham saa utaaleligt som Livet, eftertænkte han, hvad han nu skulde foretage med sig selv. Endelig, forklædt som Bonde og efterat have medtaget en Flaske med Gift, som han alt længe havde havt i Beredskab, og som han nu stak til sig i sit Ærme, giorde han sig rede, for at gaae til Verona, tænkende ved sig selv, enten at miste Livet ved Justitien, dersom han blev grebet, eller at indeslutte sig i Begravelsen som han heel vel kiendte, hos hans Elskede, og at døe der. Dette hans sidste Forsæt var Skiebnen saa gunstig, at han den anden Aften efter Begravelsesdagen ankom ukiendt i Verona, og efter at han havde oppebiet Natten, og mærkede, at Alt rundtom var i dyb Taushed, begav han sig til Minorittet-Munkenes Kirke, hvor Gravhvælvingen befandt sig.

Denne Kirke var paa hiin Tid i den egentlige Stad, hvor hine Brødre dengang boede, og omendskiøndt de siden, jeg veed ikke hvorfor, forlode den og valgte deres Opholdssted i Forstaden Santo Zeno, paa det Sted, der nu omstunder kaldes Sanct Bernardino, saa beboedes den dog den Gang af Franciscanerne selv, og paa Udsiden af dens Muur vare paa hiin Tid anbragte Steen-Gravhvælvinger, saaledes som vi paa mange Steder see dem ved Kirkerne: af disse Gravhvælvinger var en Cappellettiernes gamle Begravelse, i hvilken den skiønne Jomfru nu befandt sig. Til denne nærmede Romeo sig, omtrent ved den fierde Time, og som en Mand af stor Legemsstyrke hævede han med Magt Gravsteenen op, og understøttede den med nogle

forestillede hende for Broder Lorenzo, efter at hun meget havde bedet ham, at han dog vilde søge ved Skriftemaalet at faae Aarsagen at vide af hende til hendes Kummer. Jomfruen, saasnart hun saae at Moderen var gaaet, fortalte nu strax Munken med bedrøvet Stemme sin hele Sorg, og besvoer ham, ved den Kierlighed og det dyrebare Venskab, der, som hun vidste, fandt Sted mellem ham og Romeo, at han vilde staae hende bi i hendes store Nød. Hvorpaa Munken svarede: "Hvad kan jeg min Datter, vel giøre i dette Tilfælde, da saa stort Fiendskab hersker imellem din og din Mands Familie?" Den bedrøvede Jomfru sagde til ham: "Jeg veed, Fader, at I er kyndig i mange sieldne Ting, og paa tusinde Maader kunde hielpe mig, naar det ikkun maatte behage Eder. Men vil I ikke yde mig nogen anden Hielp, saa lad det i det mindste være denne: Jeg hører, at paa et Slot som tilhører min Fader, hvilket ligger to Miil herfra paa Veien til Mantua, træffes Forberedelser til mit Bryllup, hvorhen man tænker at bringe mig, for at jeg ikke skal have Mod til, at afslaae den Mand, man har bestemt mig; thi neppe skal jeg være ankommen der, før ogsaa min Brudgom skal indtræffe. Giv mig nu saa meget Gift, at jeg paa engang kan befrie mig fra en saadan Ulykke og Romeo fra saa stor Græmmelse. Hvis ikke, da vil jeg til min endnu større Skiændsel og ham til Smerte støde mig en Dolk i Hiertet." Da Broder Lorenzo saae, i hvilken Sindsforfatning hun befandt sig, og betænkte, hvor ganske han var i Romeo's Hænder, hvem han uden Tvivl vilde giøre til sin største Fiende, dersom han her ikke skaffede Raad, tiltalede han Jomfruen som følger: "See, Julie, Halvdeelen af denne Stad

gaaer, som Du veed, til Skrifte hos mig. Jeg staaer hos alle i det bedste Rye, og intet Testament gjøres, intet Fredsfordrag sluttes, uden at jeg har at bestille dermed: hvisaarsag jeg, for al Verdens Skatte, ikke vilde skaffe mig nogen ond Eftertale, eller, at man erfoer, at jeg havde blandet mig i denne Sag. Dog, efterdi jeg elsker Dig, og Romeo ikke mindre, saa vil jeg beslutte mig til at gjøre noget, som jeg ikke vilde gjøre for nogen anden, dog ikkun naar Du vil love mig, aldrig at omtale mig i denne Sag." Hvorpaa Jomfruen svarede, "O Fader, giv mig ikkun uden Frygt Giften, thi aldrig skal Andre erfare noget derom." Og han til hende: "Nei, min Datter, Gift vil jeg ikke give Dig, thi det var alt for stor en Synd, at Du allerede saa ung skulde døe; men dersom Du har Mod til at gjøre det, som jeg vil sige dig, saa paatager jeg mig, at føre dig sikker til din Romeo. Du veed, at Din Familiés, Cappellettiernes, Begravelse befinder sig ved Udsiden af denne Kirke, paa vor Kirkegaard; jeg vil give dig et Pulver, hvilket, saasnart Du har drukket det, vil nedsænke Dig i en saadan Søvn i otte og fyrretyve Timer, maaskee noget meer eller mindre, at enhver, og selv den dueligste Læge, ikke kan andet end holde Dig for død. Du vil da uden Tvivl, som om dit Legeme virkelig var afsielet, bringes til hiin Begravelse, men jeg skal, naar det er Tid komme for at hente Dig derfra, og holde dig skiult i min Celle, indtil jeg afreiser til Capitlet, som vi holde i Mantua, hvilket skeer snart, og hvorhen jeg da vil føre dig, forklædt i vores Ordens Dragt, til din Mand. Men siig mig, vil du ikke frygte for Tebaldo's, Din Fætters, Liig, som først nyeligt er bisat der?" Jomfruen, allerede heel vel tilmode, sagde: "O Fader, naar

jeg herved kunde komme til Romeo, uden Frygt vovede jeg at gaae giennem Helvede selv." — "Velan da," sagde han, "naar du tør fatte en saadan Beslutning, saa er jeg rede til at hielpe dig. Men førend noget af alt dette skeer, synes det mig raadeligt, at du med egen Haand skriver hele Sagens Sammenhæng til Romeo, for at han ikke skal troe dig virkelig død, og af Fortvivlelse styrte sig i en eller anden stor Ulykke, da jeg veed at han elsker dig overmaade. Jeg har altid Munke, der gaae til Mantua, hvor han, som du veed, opholder sig. See kun til at du skikker mig Brevet, for at jeg kan sende ham det med et paalideligt Bud." Efter at den gode Munk havde talet saaledes, hentede han et lille med Pulver fyldt Glas, og gav hende det med disse Ord: "Tag dette Pulver, og naar du troer, at Klokken er omtrent tre eller fire om Natten, saa drik det, blandet med noget Vand, og vær uden Frygt. Mod Klokken sex vil det begynde at virke, og vor Plan vil ufeilbarligen lykkes. Dog forglem endelig ikke at sende mig Brevet, som Du maa skrive til Romeo; thi derpaa ligger stor Magt."

Julie modtog Pulveret, og vendte nu fornøiet tilbage til Moderen, til hvem hun sagde: "Sandeligen, Moder, Broder Lorenzo er den ypperligste Skriftefader i Verden. Han har saaledes trøstet mig, at jeg slet ikke mere kommer min forrige Sørgmodighed ihu." Fru Johanna, glad over Datterens Munterhed, svarede: "Saa maa Du da ogsaa, min Datter, i Guds Navn glæde ham fra Tid til anden ved vore Almisser; thi det er fattige Munke." — Medens de saaledes talede, kom de atter hiem.

Julie var efter hiint Skriftemaal igien bleven saa munter, at Antonio og Fru Johanna havde ladet al

hvad maa jeg da ikke giøre for Din virkelige Døds Skyld? Kun dette smerter mig, at jeg ikke kan døe her med dig, og jeg hader mig selv, fordi jeg endnu lever saa længe. Men vel haaber jeg, at det vil ikke vare længe, og at ligesom jeg var Aarsag, jeg saaledes ogsaa skal være Deeltagerinde i din Død." Og efter at hun med stor Anstrengelse havde frembragt disse Ord, sank hun afmægtig ned; da hun atter kom til sig selv, trykkede hun sin skiønne Mund til hendes dyrebare Elskedes Læber, for endnu at opfatte hans sidste Livsaande, der nu hurtigen ilede sin Ende imøde.

Ved denne Tid erfoer Broder Lorenzo, hvorledes og naar Jomfruen havde taget Pulveret, og at hun som død var bragt i Gravhvælvingen. Da han vidste, at Tiden nu var kommen, paa hvilken Pulverets Virkning ophørte, saa tog han en troe Ledsager med, og begav sig omtrent en Time før Daggrye til Begravelsen. Da han var kommen did, saae han ind giennem en Ridse paa Slutstenen, og da han øinede Lys derinde, forundrede han sig meget, og troede, at Jomfruen paa en eller anden Maade havde bragt en Lampe ind med sig, og at hun nu vaagen og fuld af Rædsel for de Døde, der omgave hende, eller vel endog for den Tanke, at være for stedse indesluttet paa dette Sted, saaledes græd og jamrede; og efterat han ved sin Ledsagers Hielp hurtigt havde aabnet Begravelsen, saae han Julie, som sad opreist med Haaret løst, overvældet af Sorg, og havde draget sin næsten allerede døde Elsker til sig, paa Skiødet. Han tiltalede hende nu saaledes: "Frygtede Du da, o min Datter, at jeg vilde lade Dig døe her?" — Bristende i endnu heftigere Graad, svarede hun: "Ach, jeg frygter meget mere,

at I vil bringe mig levende herfra. O, for Guds Barmhiertigheds Skyld, lukker Graven til igien, og gaaer bort, for at jeg kan døe; eller giv mig en Kniv, for at jeg, ved at støde den i min Barm, saaledes kan ende min Smerte. O Fader, Fader! Saaledes var det, I sendte Brevet! Saaledes giorde I mig til hans Hustrue! Saaledes bringer I mig til Romeo! Seer ham her afsielet i mit Skiød!" — Hun viste Munken ham, og fortalte nu, hvorledes alt havde begivet sig.

Da Lorenzo hørte dette, blev han som afsindig, og seende paa Romeo, der var i Begreb med at gaae over fra dette Liv til det andet, talede han saaledes: "O Romeo, hvilken rædsom Skiebne har berøvet mig Dig? o tael til mig, kast ikkun lidet dit Øie paa mig. O Romeo, see Din dyrebare Julie, som beder Dig, at vende Dit Blik til hende. Hvi svarer Du ikke? Kiend i det mindste, i hvis Skiød, Du hviler! Romeo hævede, ved hans Elskedes dyrebare Navn, de matte Øine lidet, tunge af den nære Død, saae paa hende, og lukkede dem igien. Kort efter løb en kold Dødens Gysning giennem alle hans Lemmer, han bøiede sig sammen, og opgav efter et kort Suk Aanden.

Efter at den Ulykkelige var død, sagde Broder Lorenzo, da det alt grydede ad Dag, efter mange Taarer til Jomfruen: "Og Du, Julie, hvad vil Du nu giøre?" Hvorpaa hun hurtigt svarede: "Døe her, vil jeg." — "Hvorledes, min Datter," sagde han, "o tal ikke saaledes. Lad os forlade dette Sted; thi, omendskiøndt jeg ikke veed, hvad jeg skal giøre eller sige, saa vil det dog altid staae Dig aabent, at indeslutte Dig i et helligt Kloster, for der uafladeligt at bede til Gud for Dig og for din afdøde

Herr Antonio, der ikke langt fra hørte denne Larm, ilede skiælvende til sin Datters Værelse, og da han saae hende liggende paa Sengen, og hørte hvad hun om Natten havde drukket og hvad hun havde talet, saa, endskiøndt han holdt hende for død, skikkede han dog, til sin Beroeligelse hurtigt Bud efter sin Læge i Verona, som han holdt for en meget lærd og erfaren Mand. Denne kom, og efter at han havde seet Jomfruen og ikkun lidet berørt hende, erklærede han, at hun alt for sex Timer siden maatte være død af den tagne Gift, hvorover den bedrøvede Fader udbrød i fortvivlelsesfulde Klager.

Sørgebudskabet, udbredende sig fra Mund til Mund, naaede snart til den ulykkelige Moder. Hun segnede ned som død, da al Livsvarme forlod hende, og da hun atter kom til Live igien, udstødte hun et lydeligt Skrig, og næsten ude af sig selv mishandlede hun sit eget Legeme, kaldte paa det elskede Barn, og fyldte Luften med sit Klageskrig. "O jeg seer dig for mig," raabte hun, "min Datter, du min Alders eneste Trøst; o hvor kunde du saa grusom forlade mig, og uden at unde din ulykkelige Moder, dog endnu at have fornummet dine sidste Ord? Havde jeg dog i det mindste kunnet trykke dine skiønne Øine til, vadske dit dyrebare Legeme! o hvorledes skal jeg forskaae dette af dig? I gode Piger, der her ere tilstede, o hielper mig at døe! Og dersom der endnu er Barmhiertighed hos Eder, saa lader Eders Hænder, hvis det er dem muligt, hellere betage mig Livet, end min Græmmelse. Og du, høie Fader i Himlen, dersom jeg ellers ikke kan døe saa hurtigt, som jeg ønskede, saa send selv din Dødspiil, for at borttage et Liv, som er mig forhadt." En af Pigerne løftede hende op, og lagde hende paa Sengen; andre søgte

af Smerte, over de døde Elskende. See, da kom pludselig Stadens øverste Politie=Dommers Folk, der gik paa Spor efter en Tyv, til Kirkegaarden, og da de saae en Laterne skinne i Hvælvingen, ilede de næsten alle derhen og omringede begge Munkene, da de fandt dem grædende ved Gravene, og sagde: "Hvad giøre I her, I Herrer, paa denne Tid? Vilde I maaskee tilføie denne Grav noget ondt Tryllerie?" — Da Broder Lorenzo saae, hørte og kiendte disse Mænd, vilde han hellere være død paa Stedet. Dog sagde han til dem: "Ingen af Eder komme mig nær, thi jeg er ikke den, I søge, og have I ellers noget at begiere af mig, saa siger mig det langt fra." — Herpaa svarede Anføreren: "Vi begiere at erfare, hvi I saaledes har aabnet Cappellettiernes Grav, hvori endnu i Forgaars en Jomfru af Familien er bleven begravet, og kiendte jeg Eder ikke, Broder Lorenzo, som en retfærdig Mand, saa vilde jeg troe, at I var hidkommen, for at plyndre de Døde." Munkene slukkede Lyset og svarede: "Hvad vi her giøre, vil Du ikke erfare, da det ikke tilkommer dig at vide saadant." — Hiin svarede atter: "Det er sandt, men jeg vil berette det til vores Herre." — Hvorpaa Broder Lorenzo, hvem Fortvivlelsen gav Mod, igien sagde: "Giør som dig behager," lukkede derpaa Graven til, og gik ind i Kirken.

Det var allerede næsten den lyse Dag, da en af Byesvendene af Patrouillen ilede bort, og en af dem hurtigt bragte en af Cappellettierne Efterretning, hiin Munk betræffende. Da disse maaskee ogsaa vidste at Broder Lorenzo havde været en Ven af Romeo, saa begave de sig skyndsomst til Stadens Herre, bedende ham, at erfare af Munken, og om det endog skulde skee med Magt,

hvad han havde villet i Graven. Fyrsten, efter at have ladet Vagt udstille, for at Munken ikke skulde undvige, sendte Bud efter ham. Han blev med Magt hidført og Fyrsten tiltalede ham saalunde: "Hvad søgte du i Morges i Cappellettiernes Gravhvælving? Siig os det, efterdi vi i alle Maader ville vide det." Hvorpaa Munken svarede: "Jeg vil gierne bekiende alt for Eder, o Herre! Herr Antonio Cappelletti's Datter, der for nogle Dage siden døde paa saa sælsom en Maade, havde i levende Live været til Skrifte hos mig, og da jeg elskede hende særdeles som en Pige af en ædel Siel, og ikke kunde være tilstede ved hendes Liigfærd, saa havde jeg begivet mig i Begravelsen, for at læse visse Bønner over hendes Legeme, hvilke, naar de ni Gange gientages over et Liig, befrie Sielen fra Skiersildens Qvaler; og da ikkun faa kiende disse Bønner, eller forstaae deslige Ting, saa sige de enfoldige Mennesker, at jeg er gaaet did for at plyndre de Døde. Om jeg er en Røver og istand til slige Ting, maae andre dømme. Jeg for min Deel har nok i denne simple Munkekappe og denne Snoer, og ikke en Hvid vilde jeg give for alle de Levendes Skatte, end sige for de Dødes Klæder; derfore handle sandeligen de meget ilde, der paa saadan Viis bagvaske mig."

Fyrsten havde nær troet Munken, dersom ikke adskillige andre Munke, der vilde Broder Lorenzo ilde, havde paastaaet, efter at have hørt hvorlunde denne var truffet i hiin Begravelse, at den skulde aabnes, og dersom man ikke, da dette var skeet og Elskerens døde Legem fundet, havde iilsomst og med stor Larm berettet Fyrsten, medens han endnu talede med Broder Lorenzo, at Romeo Montecchi laae død i Cappellettiernes Gravhvælving,

hvor man om Natten havde overrasket Munken. Dette syntes alle fast umueligt og satte enhver i den største Forbauselse. Da Lorenzo hørte dette, og vel indsaae, at han ikke længere kunde holde det hemmeligt, som han saa meget ønskede at skiule, kastede han sig paa Knæe for Fyrsten og talede saaledes til ham: "Tilgiv mig, o ædle Herre at jeg paa Eders Spørgsmaal svarede Usandhed; det skedte ikke af Ondskab, heller ikke for nogen Fordeels Skyld, men allene for at holde hvad jeg havde lovet to ulykkelige og nu døde Elskende." — Og saaledes saae han sig nu tvunget til i manges Nærværelse at fortælle hele Tildragelsen.

Da Bartolomeo della Scala hørte den, rørt af Medlidenhed næsten til Taarer, vilde han selv see de døde Legemer, og begav sig, ledsaget af en Mængde Mennesker, til Gravhvælvingen; han lod begge de Elskendes Liig bringe ind i Franciscaner-Kirken og lod dem lægges paa to Tæpper.

Ved denne Tid kom Begges Fædre til Kirken, græd, bevægede af dobbelt Medlidenhed, over deres døde Børn, og omfavnedes, skiøndt Fiender, saa hierteligt og oprigtigt, at det lange Fiendskab, der havde hersket mellem dem og deres Huse, og som hverken deres Venners Bøn, eller Fyrstens Trudsler, eller egen Skade, eller Tiden selv havde kunnet dæmpe, endeligen ved disse Elskendes ulykkelige og ynkværdige Død fik Ende. Og efter at man havde giort Anstalt til et skiønt Monument, paa hvilket Aarsagen til deres Død i faa Linier var indgravet, holdt man høitideligen begge de Elskendes Jordefærd med stor Pragt, under Ledsagning og dyb Sorg af deres Forældre, Fyrsten og hele Staden.

En saadan sørgelig Ende fik Romeo's og Julies Elskov, som jeg nu her har berettet.

denne, jeg har drœbt; men da, o Siel, ikkun Døden her ved vor Elskedes Side er hvad vi hige efter, saa lad os døe." Herpaa satte han den skrækkelige Drik til Munden og udtømte den til den sidste Draabe. Derpaa tog han den elskede Jomfru i Armen, og trykkende hende tæt til sig, sagde han: "O du skiønne Legeme, alle mine Ønskers sidste Maal, dersom, efter at din Siel har forladt dig, endnu nogen Fornemmelse er bleven tilbage, eller hvis hiin endnu kan skue denne min bittre Død, o da beder jeg, maatte det ikke mishage Dig, at, da jeg ikke kunde leve glad og aabenbart med dig, jeg i det mindste døer bedrøvet og hemmeligt med dig." — Og holdende hende tæt omsluttet, ventede han nu Døden.

Allerede var Timen kommet, da Pigens tilbagevendende Varme maatte overvinde Pulverets mægtige og stivnende Kraft, og hun maatte vaagne. Romeo's heftige Omfavnelse vækkede hende; hun kom til sig selv, og efter et dybt Suk, raabte hun: "Vee mig, hvor er jeg? hvo holder mig omfavnet, hvo kysser mig Ulykkelige?" — Og da hun troede, det var Broder Lorenzo, raabte hun: "Saaledes, o Fader, holder I Troe og Love mod Romeo? saaledes sørger I for min Sikkerhed?" — Romeo, der saae Jomfruen igien i Live, var heel forbauset, og sagde: "Kiender du mig ikke, o min søde Elskede? Seer du da ikke, at jeg er din bedrøvede Ægtefælle, der, for at døe hos dig, allene og hemmelig er kommen hid fra Mantua?" Julie, der saae sig i en Gravhvælving og i en Mands Arme, som kaldte sig hendes Romeo, gik næsten fra sig selv, og efter at hun havde stødt ham lidet fra sig, og seet ham i Ansigtet, gav hun ham tusinde Kys, og sagde: "Hvilket Vanvid

driver dig hid og i saa stor en Fare? Var det dig ikke nok, at Du af mit Brev erfoer, hvorledes jeg ved Lorenzo's Hielp skulde paatage mig Skin af Døden, og at jeg da snart skulde have været hos dig?" Da blev den ulykkelige Mand sin forfærdelige Vildfarelse vaer, og begyndte: "O usalige Skiebne! ulykkelige Romeo! O Fortvivlelsesfulde meer end nogen Elskende tilforn! Aldrig modtog jeg noget saadant Brev fra dig!" — Og nu fortalte han hende, hvorledes Peter havde berettet ham hendes Skindød som virkelig, hvorfor han, da han troede hende død, her ved hendes Side havde taget Giften, der, som han allerede smerteligt følte, begyndte at sende ham Døden giennem alle Lemmer. Den ulykkelige Pige blev ved denne Efterretning saa overvældet af sin Jammer, at hun intet andet vidste at giøre, end at afrive sit skiønne Haar og at slaae sin uskyldige Barm; men over Romeo, der allerede laae døende ved hendes Side, udgød hun, under tusinde Kys, et Taarehav, og blegere end Aske og skiælvende over hele Legemet, sagde hun: "For mit Aasyn altsaa og for min Skyld maatte du døe, o min Gemal; hvorledes? og Himlen taaler, at jeg overlever dig, om endogsaa kun en kort Tid? Ach, jeg Elendige! kunde jeg dog i det mindste overlade dig mit Liv og døe allene!" Hvorpaa Romeo med svag Stemme svarede: "Dersom nogensinde min Troeskab og min Elskov var dig dyrebar, medens mit Haab endnu levede, saa beder jeg dig, lad efter min Hengang Livet ikke mishage dig, om det endogsaa ikke var af nogen anden Grund, end for at Du kunde erindre dig den, der, ganske opflammet af dine Yndigheder, døer for dine skiønne Øine." — Herpaa svarede Jomfruen: "Naar Du døer for min indbildte Døds Skyld,

Død hun begræder. Derved bliver det dog langt sandsynligere, at Forældrene ingen Mistanke fatte om den virkelige Grund til denne dybe Kummer, eller om hendes hemmelige Kierlighed og Ægteskab.

Saavel i ældre som nyere Tider har Romeo's og Julies Tildragelse givet forskiellige Digtere Emne, men efter Shakspeare har det været luttet efter-homeriske Iliader. Man har nu paa en, nu paa en anden Maade søgt at forøge Emnets Interesse; for det meste meget uheldigt. Man har snart givet Handlingen et lykkeligt Udfald, i det Munkens Plan til de Elskendes Fordeel lykkes, snart giort Catastrophen endnu mere rystende, end den er hos Shakspeare, hvilket Indfald vistnok var det sletteste af disse to. Man lod nemlig, ogsaa i den dramatiske Bearbeidning, Romeo, efter at have drukket Giften, endnu være i Live naar Julie kom til sig selv igien, og fik saaledes en Situation tilveiebragt, der var græsselig, barbarisk og smagløs, istedetfor at være tragisk og rædselfuld. I en lang Dialog maatte de ulykkelige Elskende for hele Publicum atter tolke deres, nu ved ingen Trøst formildede, Lidelser, i Fortvivlelsen over et paa den gyseligste Maade skuffet Haab. Og Tilskuerne (forsikkrer man) — som om de ikke kunde see sig mætte paa de Ulykkeliges Piinsler — tiljublede de ubesøiede Forbedrere et stormende Bifald for denne plumpe Tortur-Scene. Det er værd at bemærke, at denne Forandring, som man ikke har undseet sig ved, som en væsentlig Forbedring, at indbringe i Shakspeares Tragoedie selv, skriver sig fra en Tid, da man var meest eenig og ivrig i (hvad en Deel forresten endnu ikke ere meget uvillige til) at forekaste denne Digter en saa høi Grad af Smagløshed og

Barbarie, at Folk af Dannelse ikke kunde være bekiendt, at see eller læse ham. Skulde noget Menneske af sand Dannelse og virkelig Kiendskab til den høie Digter, være uvis om, paa hvis Side Smagløsheden og Barbariet var?

I en spansk Bearbeidelse af dette Æmne, af Lope de Vega, er det blevet til et Lystspil*). Efter at Julie er vaagnet, flygte begge de Elskende forklædte og erholde tilsidst Forældrenes Samtykke. Men kun Hovedbegivenhederne har den spanske Digter benyttet; han har indflettet en Mængde Biomstændigheder af egen Opfindelse. Selv Navnene have undergaaet nogen Forandring, skiøndt Scenen er forblevet i Verona. Romeo hedder: Roselo, Hertugen af Verona: Maximilian (hos Brooke og Shakspeare: Escalus), Munken kaldes Aurelio, Montecchierne — Monteses o. s. v.

Tieck (Dramaturgische Blätter, 1ste Bind) nævner en anden spansk Bearbeidelse, af de las Roxas, en med Calderon samtidig Digter. Hans Skuespil, Los Vandos de Verona, er, paa spansk Viis, fuldt af Splid, Misforstaaelser, Intriguer og Interesser, der krydse hverandre; men en eneste Gnist af den glødende Elskov, der giennemluer Shakspeares Stykke, venter man her forgieves at finde.

De nyere Forsøg bestaae for det meste i Omarbeidelser eller Lempninger af Shakspeares Sørgespil, hvoriblandt en af Garrick, der ogsaa har begaaet det ovenfor omtalte, af ham næsten utroelige, Feilgreb, at lade Julie vaagne af Dvaledrikken, endnu før Romeo

---

*) *Castelvines y Montéses* Comedia famosa de *Lopé de Vega Carpio.*

er død af den tagne Gift, og at indskyde en heel qvalfuld Scene mellem begge, før hans Endeligt. Hvortil have dog ikke Shakspeares Bearbeidere vovet sig, og hvor ofte have de mishandlet hans udødelige Værker! I mange Aar, endnu i vore Dage, har man i London opført denne Tragoedie med hiin indskudte Scene af Garrick; om det endnu i den nyeste Tid skeer, veed jeg ikke, men næsten frygter jeg derfor.

Dog, hvad skal man sige, naar selv Goethe (thi udentvivl er Bearbeidelsen for det Weimarske Theater af ham) har tilladt sig en høist vilkaarlig Behandling af et Mesterværk, som Shakspeare's Romeo og Julie? Og hvor ilde har ikke Schiller behandlet Macbeth?*)

Weiße's tydske Sørgespil Romeo og Julie, og endnu mere udentvivl Gotters Bearbeidelse deraf til et musikalsk Drama, med Musik af Benda, giorde i deres Tid (efter 1770) Lykke. Men for den, der kiender det gamle Eventyr og Shakspeares Tragoedie, er Weißes Behandling (som han, formedelst den prosaiske Indklædning, underlig nok, har kaldet et "borgerligt" Sørgespil) kun en svag Efterklang. Det har flere uheldige Afvigelser; Munken er blevet til en moderne Huuslæge, Romeo's og Julies Kierlighedsscener ere forbigaaede, og naar Stykket begynder ere de alt givte, Tybalt dræbt og Romeo kommer for at tage Afsked med Julie, før han gaaer i Landflygtighed. Derimod har Forfatteren, til Erstatning for denne udeladte Deel af Handlingen, ligesaa

*) Desværre har den ellers af Shakspeare saa fortiente P. Foersom indført Schillers Bearbeidelse af Macbeth paa vort Theater, istedetfor at give os den efter Shakspeare selv.

lidet som Garrick, glemt hiin fortvivlede Scene mellem de Elskende efterat Romeo har taget Giften. Ja han erklærer, i Fortalen, denne Scene for Hoved-Catastrophen!

Som bekiendt har dette Æmne ogsaa tient til Text for en stor Opera-Musik, og vor Galeotti benyttede det til en fortræffelig Ballet.

I Operaen faaer Handlingen, ligesom hos Lope de Vega, et heldigt Udfald, uden at dog hiin i det Øvrige afviger saaledes fra Sagnet og Shakspeares dramatiske Behandling, som det spanske Lystspil. Til Stemningen og Hovedtonen i Operaen synes mig den muntre Udgang langt mindre at passe, end om den havde været tragisk. Hele Sørgefærdet og den høitidelige Grav-Musik taber paa denne Maade sin Virkning og bliver tom Pragt og forfængelige Toner. Æmnet, saaledes som det ligger for os i den gamle Novelle og i Shakspeares mesterlige Bearbeidning, er kun skikket til en tragisk Catastrophe, enhver anden vil altid tydelig røbe sin Tilsætning som noget Fremmet, som en Udgang, der tilhører Bearbeideren ikke Fablen (hic exitus mimi est, non fabulæ). Hele Stykkets Naivitet har Shakspeare fortræffelig stillet i sin Prolog. Den blodige, langvarige Familiefeide, der "smitter Borgerhænder med Borgerblod," og som Fyrsternes Mægling, deres Trudsler og fyrstelige Magt selv ikke har kunnet dæmpe eller udsone, udgiør Baggrunden til dette Kierligheds-Eventyr. Derved stemmes Tilskueren til Forventninger af tragisk Natur, og selv den heftig flammende Elskov udgyder sig her i lidenskabelige dybe og stærke Klagetoner, der vedligeholde den samme Stemning og Forventning. Vi forberedes paa et "Kierligheds- og Veemods-Eventyr," vi see

"Et Elsker-Par, ved onde Stierner fød,
Der ved usalig, qvalfuld Undergang,
Maa jorde Fædres Strid ved egen Død."

Hvorledes kan nu her en Slutning med Fryd og Gammen passe? Dette er ligesaa vanskeligt at indsee, som hvorledes en Udsoning paa denne Maade skulde være muelig af det aarlange bittre Fiendskab mellem de avindsyge Forældre. Først naar de see de "arme Offre for deres Strid og Kiv" blødende, naar de see

— — "Himlens Svøbe lagt paa deres Had,
Selv Kierlighed at myrde deres Glæder,"

kunne de forsones; og kun saaledes endes værdigt det Sagn, som

"Blandt alle Sagn er det meest sorrigfulde,
Om Romeo og Julie den Hulde."

En Bearbeidelse af Æmnet i Novelform, fra en nyere Tid, eller rettere et Udkast dertil, erindrer jeg mig, uden at kunne opgive hvorfra. Den begyndte, saa at sige, hvor de ældre endte. En overordentlig Begivenhed havde sat det hele Verona i Forlegenhed. I Capellettiernes Begravelse paa Franciscanernes Kirkegaard havde Nogen midt om Natten skimtet Lys, men Overtroe og Frygt, eller andre Omstændigheder volde, at det først den paafølgende Dag meldes Familien og nøiere undersøges. Da finder man Gravcapellets Dørre opbrudte, men forbauses endnu mere, da man ved Siden af den nyligt bisatte Julies Kiste finder en død Yngling. Romeo gienkiendes og Forbauselsen stiger. Hvad havde bevæget denne Montecchi, den landsforviste Morder af en Cappelletti, hvis Liig kort før Julies ogsaa var hensat her, til at bryde ind i hans Fienders Begravelse? Vilde han ikke engang unde

hvor man om Natten havde overrasket Munken. Dette syntes alle fast umueligt og satte enhver i den største Forbauselse. Da Lorenzo hørte dette, og vel indsaae, at han ikke længere kunde holde det hemmeligt, som han saa meget ønskede at skiule, kastede han sig paa Knæe for Fyrsten og talede saaledes til ham: "Tilgiv mig, o ædle Herre at jeg paa Eders Spørgsmaal svarede Usandhed; det skedte ikke af Ondskab, heller ikke for nogen Fordeels Skyld, men allene for at holde hvad jeg havde lovet to ulykkelige og nu døde Elskende." — Og saaledes saae han sig nu tvunget til i manges Nærværelse at fortælle hele Tildragelsen.

Da Bartolomeo della Scala hørte den, rørt af Medlidenhed næsten til Taarer, vilde han selv see de døde Legemer, og begav sig, ledsaget af en Mængde Mennesker, til Gravhvælvingen; han lod begge de Elskendes Liig bringe ind i Franciscaner-Kirken og lod dem lægges paa to Tæpper.

Ved denne Tid kom Begges Fædre til Kirken, græd, bevægede af dobbelt Medlidenhed, over deres døde Børn; og omfavnedes, skiøndt Fiender, saa hierteligt og oprigtigt, at det lange Fiendskab, der havde hersket mellem dem og deres Huse, og som hverken deres Venners Bøn, eller Fyrstens Trudsler, eller egen Skade, eller Tiden selv havde kunnet dæmpe, endeligen ved disse Elskendes ulykkelige og ynkværdige Død fik Ende. Og efter at man havde giort Anstalt til et skiønt Monument, paa hvilket Aarsagen til deres Død i faa Linier var indgravet, holdt man høitideligen begge de Elskendes Jordefærd med stor Pragt, under Ledsagning og dyb Sorg af deres Forældre, Fyrsten og hele Staden.

En saadan sørgelig Ende fik Romeo's og Julies Elskov, som jeg nu her har berettet.

O fromme Kierlighed, som i hine Dage boede hos Qvinderne, hvorhen er du flygtet? i hvilken Barm skiuler du dig nu? Hvilken Elskerinde var nu beredvillig, som den troefaste Julie, til at døe med sin Elskte? Skal det vel nogentid skee, at hendes skiønne Navn ikke gierne prises af alle Tunger? Hvor mange vilde der nu være, som neppe saae Elskeren død, før de alt vilde tænke paa at finde en anden, end sige, at de skulde ville døe ved hans Side! Og naar jeg seer, hvorledes, al Fornuft til Trods, al Troeskab og Hengivenhed til Glemsel, saa mange Fruentimmer i Hiertet forlade den Elsker, der engang var dem dyrebar, ikke fordi Døden maaskee berøvede dem ham, men kun fordi Lykken var ham ugunstig: hvad vilde de da ikke giøre, naar han først var død? O ulykkalige Elskere i vore Dage! som ikke tør haabe, enten for længe udviist troe Tieneste, eller for at have liidt Døden for deres Elskede, at disse nogensinde vilde dele den med dem; tvertimod ere de sikkre paa, ikke længere at have noget Værd i deres Øine, end de ere istand til med Lethed at tilfredsstille alle deres Fornødenheder.

Saadan er den første bekiendte ved Skrivt opbevarede, som en Novelle behandlede, Tradition om Romeo og Julie; thi som en historisk Begivenhed behandledes den, som forhen bemærket, først sildigere. Endnu i Begyndelsen af det sextende Aarhundredes anden Halvdeel (1554) udkom den atter som en Novelle, af den bekiendte italienske Novel-Digter Bandello. Kort efter oversatte Boisteau den paa Fransk med adskillige smaae Forandringer; og denne Boisteaus Novelle, udsat paa en-

omtrent som det findes i de gamle italienske Traditioner. Opdagelsen af Julies Brev, og den dermed forbundne Erhvervelse af den udsatte rige Belønning, giorde to unge Elskende, hvis Skiebne, paa Catastrophen nær, havde Liighed med Romeo's og Julies, lykkelige for hele Livet; de fiendtlige Familier bleve forsonede; men Romeo's og Julies "aldrig nok begrædte" Skiebne var længe den rigeste Kilde til alvorlig Underholdning for Unge og Gamle i Verona og stemte altid Sindet til dyb Melancholie.

I øvrigt endte denne Novelle ogsaa med en almindelig Eftergivelse af Straf for samtlige de i Sagen Indviklede, og afveeg deri fra nogle af de ældre Fortællere, navnligen fra Boisteau og Brooke, der lade alle dem, der havde deeltaget, lide Straf i strengere eller mildere Grad, paa Romeo's Tiener nær. Denne, sige de, blev sat i Frihed, fordi han allene havde handlet efter sin Herres Befalinger; Julies Opvarterinde og Fortroelige derimod forvistes, fordi hun ikke have aabenbaret, at hendes Frøken var givt; Munken Lorenzo maatte forlade sit Kloster, dog med Tilladelse at begive sig til en Eremitboelig i Verona's Naboelag, hvor han endte sit Liv i Poenitents og Roelighed; men Apothekeren, som havde overladt Romeo Giften, gaaer det her allerværst; han blev grebet, lagt paa Pinebænken, dømt og hængt.

Foruden de ovenfor nævnte Spor af Mindesmærker om Romeo og Julie, man endnu vil finde i Verona, melder en anden Beretning,*) at ogsaa Stedet vises, hvor Maskeraden blev givet og Romeo og Julie første Gang

*) Hormayr: Archiv für Geographie, Historie, Staats- u. Kriegskunst. Wien 1821, No. 105.

Død hun begræver. Derved bliver det dog langt sandsynligere, at Forældrene ingen Mistanke fatte om den virkelige Grund til denne dybe Kummer, eller om hendes hemmelige Kierlighed og Ægteskab.

Saavel i ældre som nyere Tider har Romeo's og Julies Tildragelse givet forskiellige Digtere Æmne, men efter Shakspeare har det været lutter efter-homeriske Iliader. Man har nu paa en, nu paa en anden Maade søgt at forøge Æmnets Interesse; for det meste meget uheldigt. Man har snart givet Handlingen et lykkeligt Udfald, i det Munkens Plan til de Elskendes Fordeel lykkes, snart giort Catastrophen endnu mere rystende, end den er hos Shakspeare, hvilket Indfald vistnok var det sletteste af disse to. Man lod nemlig, ogsaa i den dramatiske Bearbeidning, Romeo, efter at have drukket Giften, endnu være i Live naar Julie kom til sig selv igien, og fik saaledes en Situation tilveiebragt, der var græsselig, barbarisk og smagløs, istedetfor at være tragisk og rædselfuld. I en lang Dialog maatte de ulykkelige Elskende for hele Publicum atter tolke deres, nu ved ingen Trøst formildede, Lidelser, i Fortvivlelsen over et paa den gyseligste Maade skuffet Haab. Og Tilskuerne (forsikkrer man) — som om de ikke kunde see sig mætte paa de Ulykkeliges Piinsler — tiljublede de ubesøiede Forbedrere et stormende Bifald for denne plumpe Tortur-Scene. Det er værd at bemærke, at denne Forandring, som man ikke har undseet sig ved, som en væsentlig Forbedring, at indbringe i Shakspeares Tragoedie selv, skriver sig fra en Tid, da man var meest eenig og ivrig i (hvad en Deel forresten endnu ikke ere meget uvillige til) at forekaste denne Digter en saa høi Grad af Smagløshed og

des Elsker beroer paa et aldeles ugrundet Sagn); men da reisende Englændere, og især Englænderinder, ved at see Elskerindens foregivne Grav, ideligt erkyndigede sig ogsaa om Elskerens, Pauls, undlod han ikke, ogsaa at indrette et Hvilested for denne.

Paolo og Francesca (ligesom Romeo og Julie et berømt italiensk Elsker-Par) har Dante, som vi i Indledningen meldede, bragt i Erindring i sin Divina Commedia, første Afdeling, femte Sang, fra 73 til 142 Vers. Men Tildragelsen selv, der siges at være virkelig, findes fortalt af Boccaccio, i hans Commentar til Dantes guddommelige Comoedie, saaledes:

Mellem Guido af Polenta, Herre til Ravenna og Cervia, og Familien Malatesti af Rimino havde længe hersket Fiendskab. Det blev endelig bilagt, og, for endnu fastere at knytte Fredsforbundet, besluttede man en Formæling mellem Francesca, Guido's deilige Datter, og Gianciotto, Malatesta's Søn. Da denne Beslutning blev bekiendt, gav en af Guido's Venner ham at betænke, at hans Datter var ung og af høit Mod, og at hun neppe vilde lade sig overtale til at ægte Gianciotto, efterdi denne var lam, og styg af Udvortes. Det syntes ham derfor nødvendigt, at bruge nogen List: Gianciotto skulde ikke komme selv, for at ægte hende, men sende en af sine Brødre, der i hans Navn skulde ægte hende. Guido, der ønskede sig Gianciotto til Svigersøn, som en Mand af megen Forstand; og som den, der rimeligviis blev Faderens Efterfølger i Magt og Eiendom, benyttede Vennens Raad; og saaledes kom en af Gianciotto's Brødre, Paolo eller Polo, en smuk og elskværdig Yngling, af fiin Levemaade, for paa Broderens Vegne at ægte

Francesca. I det han vilde gaae ind i Guido's Bolig, saae en Kammerpige hos Francesca ham gjennem Vinduet, kaldte paa sin Frøken og sagde: der er han, som skal være Eders Gemal. Francesca troede det, og fattede strax ved første Diekast Kierlighed til ham. Ægteskabs-Contracten opsattes efter Forældrenes Aftale, Polo førte Francesca til Rimino, og først da hun Morgenen derefter vaagnede og fandt Gianciotto ved sin Side, mærkede hun Bedraget. Hun blev høist opbragt derover og kunde ikke mere undertrykke sin Kierlighed til Polo. Da hun daglig befandt sig i Selskab med ham, og hans Følelser mødte hendes, saa gav de, efter at Gianciotto uden at fatte nogen Mistanke var bortreist i Forretninger, deres Lidenskab frit Løb. Men de vare ikke forsigtige nok. En af Gianciotto's Tienere havde mærket deres fortroelige Omgang, bragte sin Herre Efterretning derom og tilbød, at giøre ham selv til Vidne ved de Elskendes forbudne Kierlighed. Gianciotto vendte, opflammet af Vrede, hemmelig tilbage til Rimino, og da han havde seet Polo gaae ind til Francesca, ilede han efter ham, men fandt Dørren lukket indenfra, bankede derfor heftigt paa og kaldte Francesca ved Navn. Hun og Polo kiendte ham paa Stemmen, og Polo bad hende, strax at lukke hendes Mand ind, da han selv haabede at undflye igiennem en Falddør og redde hendes Ære. Men i Skyndingen blev han ved Klæderne hængende fast paa en Jernkrog eller Hage i Falddøren, i det hans Broder allerede traadte ind i Værelset, og, da han fik Die paa ham, styrtede rasende efter ham med dragen Kaarde. Francesca blev det endnu saa betids vaer, at hun kunde kaste sig imellem hendes Mand og hendes Elsker, og modtage

Stødet, der var denne tiltænkt, i sit Bryst. Thi Gianciotto kunde selv ikke mere styre sit Sværd, og saae nu med Skræk sin Hustrue synke død ned for hans Fødder. Endnu mere rasende vendte han sig derefter til Broderen og dræbte ogsaa ham. Begge de Elskende bleve Morgenen efter stædede til Jorden og lagte i een Grav.

Anekdoter og Træk fra Tydsklands Middelalder*).

Landgreve Ludvig af Thüringen og Bissekræmmeren.

Landgreve Ludvig af Thüringen var engang med sin Hofstat paa Markedet i Eisenach. Blandt en Mængde velforsynede Boder fandt han ogsaa i en Afkrog en fattig Kræmmer, hvis hele Varelager, bestaaende i et ringe Forraad af Naale, Skeer, Knive, Saxe og deslige, indeholdtes i en ussel Kurv. Landgreven indlod sig i en Samtale med Kræmmeren, og spurgte ham blandt Andet, om han da kunde leve af sin Handel, og hvad Værdien af hele hans Varelager vel kunde beløbe sig til. Kræmmeren svarede: "Ak, naadige Herre, naar jeg blot allevegne kunde komme sikker fra det ene Marked til det andet og aldrig behøvede at frygte for Røvere, saa kunde jeg nok bestaae ved min Handel." Tillige angav han Totalværdien af sit

*) Beiträge zu einer Geschichte der Deutschen im Mittelalter. Weißenfels und Leipzig, 1798.

"Et Elsker-Par, ved onde Stierner fød,
Der ved usalig, qvalfuld Undergang,
Maa jorde Fædres Strid ved egen Død."

Hvorledes kan nu her en Slutning med Fryd og Gammen passe? Dette er ligesaa vanskeligt at indsee, som hvorledes en Udsoning paa denne Maade skulde være muelig af det aarlange bittre Fiendskab mellem de avindsyge Forældre. Først naar de see de "arme Offre for deres Strid og Kiv" blødende, naar de see

—— "Himlens Svøbe lagt paa deres Had,
Selv Kierlighed at myrde deres Glæder,"

kunne de forsones; og kun saaledes endes værdigt det Sagn, som

"Blandt alle Sagn er det meest sorrigfulde,
Om Romeo og Julie den Hulde."

En Bearbeidelse af Æmnet i Novelform, fra en nyere Tid, eller rettere et Udkast dertil, erindrer jeg mig, uden at kunne opgive hvorfra. Den begyndte, saa at sige, hvor de ældre endte. En overordentlig Begivenhed havde sat det hele Verona i Forlegenhed. I Capellettiernes Begravelse paa Franciscanernes Kirkegaard havde Nogen midt om Natten skimtet Lys, men Overtroe og Frygt, eller andre Omstændigheder volde, at det først den paafølgende Dag meldes Familien og nøiere undersøges. Da finder man Gravcapellets Dørre opbrudte, men forbauses endnu mere, da man ved Siden af den nyligt bisatte Julies Kiste finder en død Yngling. Romeo gienkiendes og Forbauselsen stiger. Hvad havde bevæget denne Montecchi, den landsforviste Morder af en Cappelletti, hvis Liig kort før Julies ogsaa var hensat her, til at bryde ind i hans Fienders Begravelse? Vilde han ikke engang unde

dem Roe efter Døden? Vilde han forfølge den myrdede Tebaldo selv i Graven? Men man fandt ogsaa ham selv død; dog ikke dræbt ved nogen Magt udenfra. Havde andre bragt hans Liig did? Og i hvilken Hensigt? Altsammen uforklarlige Gaader! Ved Julies Sarcophag fandt man ham, Liget havde vendt sig i Kisten, Ansigtet mod Romeo, og Fortvivlelse i de hulde Træk. Aldrig var noget saa vidunderligt hændet, og aldrig nogen Hændelse mere uforklarlig. De, der havde opdaget det natlige Lys i Gravcapellet, blev paa det nøieste forhørte; Munkene i Klosteret, Nåboerne, den i Staden ved Nattetider ombragende Vagt ligeledes. Denne sidste havde truffet Alt roeligt ved Klosteret paa den Tid, da den drog der forbi; ligesaa lidet var nogen af alle de andre istand til at give ringeste nærmere Oplysning. Man giorde de synderligste Formodninger; det Gaadefulde laante Begivenheden endnu mere Rædsomt, og satte hele Staden i usigelig Forfærdelse. Da to af de mægtigste Familier vare interesserede i Sagen, saa anvendtes Alt saa vel fra deres, som fra Regieringens Side for at komme Sandheden paa Spoer. Man inddrog Efterretninger vidt og bredt fra, men kom derved længere og længere bort fra Stedet selv, hvor den eneste fuldstændige Oplysning, uden at nogen havde mindste Anelse derom, beroede: Fraciscaner-Klosteret nemlig, hvor Pater Lorenzo endnu aldeles umistænkt opholdt sig. Omsider drog een Omstændighed dog Opmærksomheden nærmere til det Sted, hvor Nøglen til Gaaden virkelig var skiult. Romeo's Familie, Montecchierne, anvendte naturligviis Alt for at erfare hvorledes han var kommet af Dage. I Mantua havde han opholdt sig efter Landsforviisningen. Man samlede paa Stedet selv alle de Efterretninger, man var

istand til at erholde. Det blev derved ogsaa oplyst, at en Munk adskillige Gange, som det syntes med megen Ængstelighed, havde forgieves søgt ham i hans Boelig, kort før han forlod Mantua. Men denne Franciscanermunk havde man heller ikke siden seet noget til; man kom nu efter, at han havde været fra den hellige Franciscus' Kloster i Verona, og at han ikke siden var kommet der tilbage. Mueligt stod hans Forsvinden i en eller anden Forbindelse med Romeo's Skiebne. Alt sattes derfor i Bevægelse for at komme ham paa Spoer. Dette lykkedes efter nogen Tid og megen Anstrengelse. Han tilstod strax at Pater Lorenzo havde givet ham et Brev at bringe Romeo i egne Hænder, men at han ikke havde truffet ham, og ikke afleveret Brevet. Dette, foregav han, dog ikke at kunne bringe tilveie; det var frakommet ham, og han var aldeles uvidende om dets Indhold; kun havde han formodet, at det maatte være meget vigtigt, og dets Bortkomst paa samme Tid, som han erfoer Romeo's Død, var Aarsag til hans Flugt. Pater Lorenzo, som strax blev fordret til Regnskab, paastod at Brevet indeholdt ligegyldige Ting, det var et Trøstebrev fra ham, Romeo's Skriftefader og Ven, til den Landflygtige. Her slap nu atter den Traad, man meente at have fundet til Gaadens Opløsning. Det var forgieves at man efterhaanden udlovede Belønninger for Brevets Opdagelse, hvilke stedse forhøiedes og steeg tilsidst til en betydelig Sum. Da alt Haab var forsvundet, bragte en besynderlig Kiæde af Omstændigheder det endelig frem. Det var Julies Brev til Romeo. Det løste Gaaden for en stor Deel, og Pater Lorenzo udfyldte nu det Manglende. Han indføres foredragende de ulykkelige Elskendes hele Eventyr saaledes

omtrent som det findes i de gamle italienske Traditioner. Opdagelsen af Julies Brev, og den dermed forbundne Erhvervelse af den udsatte rige Belønning, giorde to unge Elskende, hvis Skiebne, paa Catastrophen nær, havde Liighed med Romeo's og Julies, lykkelige for hele Livet; de fiendtlige Familier bleve forsonede; men Romeo's og Julies "aldrig nok begrædte" Skiebne var længe den rigeste Kilde til alvorlig Underholdning for Unge og Gamle i Verona og stemte altid Sindet til dyb Melancholie.

I øvrigt endte denne Novelle ogsaa med en almindelig Eftergivelse af Straf for samtlige de i Sagen Indviklede, og afveeg deri fra nogle af de ældre Fortællere, navnligen fra Boisteau og Brooke, der lade alle dem, der havde deeltaget, lide Straf i strengere eller mildere Grad, paa Romeo's Tiener nær. Denne, sige de, blev sat i Frihed, fordi han allene havde handlet efter sin Herres Befalinger; Julies Opvarterinde og Fortroelige derimod forvistes, fordi hun ikke have aabenbaret, at hendes Frøken var givt; Munken Lorenzo maatte forlade sit Kloster, dog med Tilladelse at begive sig til en Eremitboelig i Verona's Naboelag, hvor han endte sit Liv i Poenitents og Roelighed; men Apothekeren, som havde overladt Romeo Giften, gaaer det her allerværst; han blev grebet, lagt paa Pinebænken, dømt og hængt.

Foruden de ovenfor nævnte Spor af Mindesmærker om Romeo og Julie, man endnu vil finde i Verona, melder en anden Beretning,*) at ogsaa Stedet vises, hvor Maskeraden blev givet og Romeo og Julie første Gang

*) Hormayr: Archiv für Geographie, Historie, Staats- u. Kriegskunst. Wien. 1821, No. 105.

saaes. Nær ved ponte della pietra ligger Gaden Capellata. Her skal findes et gammeldags Huus, i hvis første Stokværk de gothiske Vinduer ere prydede med smaae ranke Søiler. I dette første Stokværk var Balsalen. "Men Huset har ikke længere denne Indretning," og eies nu af en ringe Kiøbmand.

Julies Grav, hedder det videre i denne Beretning, som dengang var i en underjordisk Hvælving, hørende til den lille Franciscanerkirke, er ikke mere til. — Paa Havemuren derimod viser man endnu det Sted, hvor Romeo i den sidste Nat steeg over for giennem Haven at komme til Graven. Dette Sted er betegnet ved en tilmuret Dør. — Men i Haven ved Kirken viser man Kisten, hvori Julie skal have ligget. Det er en langagtig Fiirkant, raa udhugget af rødt Marmor, og udhulet til en Kiste, rummelig og stor. Hvor Hovedet skulde hvile har man ladet Stenen være noget høiere, og det til Hovedet bestemte Sted er hugget rundt. Ved Fødderne findes to Lufthuller, der synes at vidne om Kistens særegne Bestemmelse (nemlig til at bevare en Levende).

Af det Foregaaende ville Læserne allerede vide, at disse Mindesmærker aldeles ikke ere historiske, og det er synderligt at finde dem omtalte som saadanne i vore Tider, da hiint Sagn, hvad det Historiske angaaer, er blevet nøiere drøftet. Man kommer ved Veronesernes Omhu for at vise de Reisende, der besøge deres Stad, disse Monumenter, ei allene til at tænke paa det forhen anførte Exempel: Hamlets Grav ved Helsingøer, men ogsaa paa hiin Godseier paa Isle de France i et lignende Tilfælde. Han havde nemlig alt en Tid paa sit Gods indrettet en Grav for Virginie (hvis Død i Bølgerne tilligemed hen-

des Elsker beroer paa et aldeles ugrundet Sagn); men da reisende Englændere, og især Englænderinder, ved at see Elskerindens foregivne Grav, idelig erkyndigede sig ogsaa om Elskerens, Pauls, undlod han ikke, ogsaa at indrette et Hvilested for denne.

Paolo og Francesca (ligesom Romeo og Julie et berømt italiensk Elsker-Par) har Dante, som vi i Indledningen meldede, bragt i Erindring i sin Divina Commedia, første Afdeling, femte Sang, fra 73 til 142 Vers. Men Tildragelsen selv, der siges at være virkelig, findes fortalt af Boccaccio, i hans Commentar til Dantes guddommelige Comoedie, saaledes:

Mellem Guido af Polenta, Herre til Ravenna og Cervia, og Familien Malatesti af Rimino havde længe hersket Fiendskab. Det blev endelig bilagt, og, for endnu fastere at knytte Fredsforbundet, besluttede man en Formæling mellem Francesca, Guido's deilige Datter, og Gianciotto, Malatesta's Søn. Da denne Beslutning blev bekiendt, gav en af Guido's Venner ham at betænke, at hans Datter var ung og af høit Mod, og at hun neppe vilde lade sig overtale til at ægte Gianciotto, efterdi denne var lam, og styg af Udvortes. Det syntes ham derfor nødvendigt, at bruge nogen List: Gianciotto skulde ikke komme selv, for at ægte hende, men sende en af sine Brødre, der i hans Navn skulde ægte hende. Guido, der ønskede sig Gianciotto til Svigersøn, som en Mand af megen Forstand; og som den, der rimeligviis blev Faderens Efterfølger i Magt og Eiendom, benyttede Vennens Raad; og saaledes kom en af Gianciotto's Brødre, Paolo eller Polo, en smuk og elskværdig Yngling, af fin Levemaade, for paa Broderens Vegne at ægte

Francesca. I det han vilde gaae ind i Guido's Bolig, saae en Kammerpige hos Francesca ham giennem Vinduet, kaldte paa sin Frøken og sagde: der er han, som skal være Eders Gemal. Francesca troede det, og fattede strax ved første Øiekast Kierlighed til ham. Ægteskabs-Contracten opsattes efter Forældrenes Aftale, Polo førte Francesca til Rimino, og først da hun Morgenen derefter vaagnede og fandt Gianciotto ved sin Side, mærkede hun Bedraget. Hun blev høist opbragt derover og kunde ikke mere undertrykke sin Kierlighed til Polo. Da hun daglig befandt sig i Selskab med ham, og hans Følelser mødte hendes, saa gav de, efter at Gianciotto uden at fatte nogen Mistanke var bortreist i Forretninger, deres Lidenskab frit Løb. Men de vare ikke forsigtige nok. En af Gianciotto's Tienere havde mærket deres fortroelige Omgang, bragte sin Herre Efterretning derom og tilbød, at giøre ham selv til Vidne ved de Elskendes forbudne Kierlighed. Gianciotto vendte, opflammet af Vrede, hemmelig tilbage til Rimino, og da han havde seet Polo gaae ind til Francesca, ilede han efter ham, men fandt Døren lukket indenfra, bankede derfor heftigt paa og kaldte Francesca ved Navn. Hun og Polo kiendte ham paa Stemmen, og Polo bad hende, strax at lukke hendes Mand ind, da han selv haabede at undflye igiennem en Faldbør og redde hendes Ære. Men i Skyndingen blev han ved Klæderne hængende fast paa en Jernkrog eller Hage i Faldbøren, i det hans Broder allerede traadte ind i Værelset, og, da han fik Øie paa ham, styrtede rasende efter ham med dragen Kaarde. Francesca blev det endnu saa betids vaer, at hun kunde kaste sig mellem hendes Mand og hendes Elsker, og modtage

Stødet, der var denne tiltænkt, i sit Bryst. Thi Gianciotto kunde selv ikke mere styre sit Sværd, og saae nu med Skræk sin Hustrue synke død ned for hans Fødder. Endnu mere rasende vendte han sig derefter til Broderen og dræbte ogsaa ham. Begge de Elskende bleve Morgenen efter stædede til Jorden og lagte i een Grav.

Anekdoter og Træk fra Tydsklands Middelalder*).

Landgreve Ludvig af Thüringen og Bissekræmmeren.

Landgreve Ludvig af Thüringen var engang med sin Hofstat paa Markedet i Eisenach. Blandt en Mængde velforsynede Boder fandt han ogsaa i en Afkrog en fattig Kræmmer, hvis hele Varelager, bestaaende i et ringe Forraad af Naale, Skeer, Knive, Saxe og deslige, indeholdtes i en ussel Kurv. Landgreven indlod sig i en Samtale med Kræmmeren, og spurgte ham blandt Andet, om han da kunde leve af sin Handel, og hvad Værdien af hele hans Varelager vel kunde beløbe sig til. Kræmmeren svarede: "Ak, naadige Herre, naar jeg blot allevegne kunde komme sikker fra det ene Marked til det andet og aldrig behøvede at frygte for Røvere, saa kunde jeg nok bestaae ved min Handel." Tillige angav han Totalværdien af sit

*) Beiträge zu einer Geschichte der Deutschen im Mittelalter. Weißenfels und Leipzig, 1798.

Varelager til tyve Skilling. — "Welan," svarede Landgreven, "naar jeg nu giver dig et Leidebrev gjennem mine og mine Venners Lande?" — Kræmmeren modtog dette Tilbud med begge Hænder, og Landgreven gav strax Befaling til at udfærdige Leidebrevet. "Men," vedblev han, "din Kram er altfor liden; du maa søge at drive Handelen i det Større. Jeg vil gaae i Compagnie med dig." — Hertil lod Bissekræmmeren sig heller ikke længe nøde, og Ludvig vinkede til sin Casserer, der strax maatte udbetale ham 10 Skilling som Indskudscapital til den fremtidige Compagniehandel, og Bissekræmmeren lovede, hvert Aar redeligt at dele Gevinsten med Landgreven.

Forsynet med Fyrstens Leidebrev, drog han nu sikker omkring i Landet, og hans Næring forbedrede sig dagligen; mod Slutningen af hvert Aar kom han ganske rigtigen til Landgrevens Slot, og bragte ham allehaande Varer, som Udbytte af Handelen. — Snart saae han sig sat i Stand til at kjøbe et Æsel, og nu drev han sin Haandtering i det Større. Istedetfor at han før indkjøbte sine Varer hos Kjøbmændene i Rigsstæderne, reiste han nu selv til Venedig, paa den Tid det almindelige Depot for Kjøbmandsvarer, som gik til Tydskland. Her kjøbte han Krydderier og andre udenlandske Varer fra første Haand, og hans Fordeel steeg derved betydeligt. Men da han engang paa Hjemveien fra Venedig til Thüringen reiste gjennem Franken, og i Würzburg falbød sin Kram, der nu allerede bestod af forskjellige Kostbarheder, f. Ex. gyldne Ringe og Armbaand, Krandse, Elfenbeens Speile og deslige, fandtes der nogle Lysthavende, som vilde kjøbe uden Penge. Nogle frankiske Riddere, som levede af "Sadlen og Stigbøilen," passede Handelsmanden op ved hans Afreise fra

Würzburg, overfaldt ham underveis, og fratoge ham hans Æsel og alle hans Varer, uden at respectere det dem forevişte Leidebrev af Landgreven.

Kjøbmanden ilede nu til sin høie Compagnon paa Wartburg, og klagede sin Ulykke for ham. Denne bad ham at være ved godt Mod, opbød strax sine Riddere og Vasaller og drog til Franken. Her overfaldt han Røverne, og ødelagde deres Besiddelser; og da Biskoppen af Würzburg erkyndigede sig hos ham om Aarsagen til denne Feide, svarede Ludvig: "Jeg søger mit Æsel." — Biskoppen lagde sig nu derimellem, og Røverne bleve nødte til igjen at udlevere hele deres Bytte. Tilfredsstillet drog Ludvig hjem, gav sin Compagnon det Røvede tilbage, og Handelsskabet blev fortsat med bedste Held til begge Interessenters Tilfredshed.

Keiser Rudolph af Habsburg.

Keiser Rudolph gik sædvanligen i en simpel graa Kjole, og den, der ikke kjendte ham, vilde aldrig have antaget ham for at være en Keiser. Da han i Aaret 1288 opholdt sig i Mainz, faldt det en Morgen tidligt pludselig ind med en usædvanlig stærk Kulde. Hvad enten der nu ikke strax var Brænde ved Haanden, eller Stuen var vanskelig at opvarme, nok, Keiseren frøs. Han trak derfor sin graae Kjole paa, og gik lige over Gaden til en Bager, for at varme sig, da han havde seet hans Skorsteen ryge. I Kjøkkenet laae der en Hoben Gløder, som Bageren havde raget ud af Ovnen, og Keiseren gik uden videre hen til dem, for at opvarmes. Bagerens Kone, der i Manden med den graae Kjole

mindst formodede Keiseren, blev ærgerlig over denne tilsyneladende Paatrængenhed, og gav ham Grovheder. Keiseren, der mærkede, at han ikke var kjendt, svarede strax i en spagfærdig Tone: "Vær ikke vred, kjære Kone; jeg er en gammel Krigsmand, der har sat til sin Smule Eiendom til for den stakkels Kong Rudolph; jeg maa hjelpe mig, som jeg bedst kan." — "Pak du dig afsted til din Betlerkonge. I faae alle Løn som forskyldt, fordi I ødelægge Landet og rive Brødet fra den Fattige." — "Men hvad Ondt har da den stakkels Keiser gjort?" — "Ih, er det ikke Ondt nok, at alle Bagere, og jeg stakkels Kone med, ere blevne til Betlere ved hans Krige? Saa længe han lever, komme vi heller ikke til Kræfter. Pak dig derfor, du gamle Skjelm, eller du skal faae Fødder at gaae paa!"

Rudolph morede sig kosteligt over denne Misforstaaelse, og for at see, hvor vidt hun vilde gaae, anstillede han sig ganske ligegyldig, og blev staaende paa sin Plads. Nu kunde Bagermadamen ikke styre sin Vrede. Hun greb en Spand med Vand, hældte det meste af det ud over Kullene, og Resten over hans Hoved, og Keiseren maatte ganske drivvaad vende tilbage til sit Logis.

Om Middagen lod han den bedste Ret tage fra Taffelet og bære over til Bagerkonen, tilligemed en Flaske Viin og en Hilsen fra den gamle Soldat, der lod formelde sin Taksigelse for Badet imorges. Bagerkonen forfærdedes heftigt, da hun erfarede Sammenhængen, løb strax over i Keiserens Værelse, og kastede sig for hans Fødder. Rudolph anstillede sig som om han paa ingen Maade kunde tilgive hende; men omsider erklærede han sig villig dertil, dog kun under den Betingelse, at hun hver Morgen skulde gjentage alle de Skjeldsord og Bebreidelser, som hun havde

udstødt imod ham. Konen, en lystig Mainzerinde, der nu ret vel mærkede, at Keiseren vilde more sig paa hendes Bekostning, tog Mod til sig, og gjennemheglede ham i alle Gjesters Paahør lige saa vældigt, som tidligere i Kjøkkenet, til stor Moroe for Keiseren og hele hans Hofstat.

Keiser Sigismund.

Da Keiser Sigismund i Aaret 1414 reiste til Kroningen i Aachen, tog han Veien til Straßburg, og opholdt sig der otte Dage. Dagen efter hans Ankomst gjorde nogle Straßburgeres Koner ham deres Opvartning tidlig om Morgenen. De havde ikke det ringeste at ansøge eller bede om; blot Nysgjerrighed, Jovialitet og den Omstændighed, at Sigismund var en Mand, som forstod Spøg, førte dem til ham. Han lod heller ikke vente længe paa sig, men stod strax op, spøgede en Tidlang med dem, tog derpaa en Kappe om sig, og — dandsede barfodet med dem igjennem Staden.

Denne selsomme Motion synes neppe trolig, naar ikke flere lignende Exempler overtydede os om den Eventyrlighed, hvormed Fornøielsens og det gode Lunes Genius yttrede sig i Middelalderen, og tillige om Regenternes dengang ulige større Popularitet. — Da de kom til den saakaldte "Körbergasse," kjøbte Konerne et Par Skoe til Keiseren for 7 Kreuzer og trak dem paa ham, hvilket Sigismund — som Historieskriveren udtrykker sig — "som en munter, spøgefuld (schimpflicher) Herre gjerne tillod." Nu dandsede han i de nye Skoe videre med de lystige

Strasburgerinder, indtil han endelig udmattet begav sig til Ro.

Det maa have behaget Keiseren særdeles vel i Strasburg; thi paa Tilbageveien fra Aachen til Costnitz, hvor netop det berømte Concilium tog sin Begyndelse, drog han paany derigjennem. Raadet, hos hvem han ligeledes havde gjort sig meget yndet ved sin Nedladenhed, forærede ham Viin og Havre, og skjenkede hans Gemalinde en Sølvpokal. Tillige gav det Keiserens Raader, Riddere og Svende et prægtigt Banquet, der kostede — 37 Gylden og 6 Pendinge.

Adamsfesten i Halberstadt.

Misforstaaet Fromhed og vildledet Andagt foranledigede Middelalderens Tydskere til de eventyrligste Handlinger. Den almindelige Tro, at physiske Midler vare i Stand til at bevirke Syndsforladelse, frembragte de selsomste Speculationer. Til disse hører i Særdeleshed Adamsfesten, som man i Middelalderen høitideligholdt i Halberstadt. Menneskenes Forværrelse, der var foraarsaget ved Adams Syndefald, var en altfor angribende Idee, til at man ikke skulde have tænkt paa Midler til idetmindste at betage denne Ulykke noget af dens Skadelighed. Halberstadts Indvaanere traf deres Anstalter paa følgende Maade: Hver Askeonsdag maatte et Menneske sætte sig paa en vis Steen i Domkirken. Dette Menneske blev kaldet "Adam," og han maatte nu forsøge paa at gjøre Bod i hele Menneskeslægtens Navn. Han blev bedækket med Pjalter, og hans Hoved aldeles tilhyllet. Efter endt Messe jog man ham ud af Kirken. Derpaa maatte han Dag og Nat

vandre barfodet igjennem alle Gader, og, hver Gang han kom forbi en Kirke, bukke dybt. Han turde ikke begive sig til Hvile før efter Midnat. Naar derpaa endnu Nogen kaldte ham ind i et Huus, hvilket da altid skete, saa kunde han vel spise hvad man satte for ham, men maatte ikke tale et Ord. Disse Bodsøvelser varede til Skjertorsdag, da det var ham tilladt igjen at besøge Kirken. Her modtog han Absolutionen og et Pengestykke, hvilket man imidlertid havde samlet til ham som Almisse. Nu troede man, at han var saa reen for alle Synder, som Adam før sit Fald i Uskyldighedstilstanden, og Halberstadts Borgere levede i den faste Overbeviisning, at denne Adam den Andens Absolution var lige saa kraftig, som om Adam den Første selv havde erholdt den, og at den idetmindste kom dem og deres Stad tilgode.

Conrad Griechenbach.

I Halle i Schwaben levede i Aaret 1380 en Præst, ved Navn Conrad Griechenbach. Han yndede, som alle hans Colleger, et godt Glas Viin, men var, som ikke alle, en retskaffen og meget munter Mand, hvis Omgang morede Enhver saa meget, at han dagligen erholdt Besøg af forskjellige Borgere og ligeledes af Adelsmænd fra Nabolauget, der ved det fulde Bæger loe ad hans Indfald. Hans Huus laae i Forstaden "über dem Kocher," og til Uheld for ham herskede dengang i Halle den Skik, at man, naar der ringedes om Aftenen, lukkede Stadens Porte, som da ikke, uden i overordentlige Tilfælde, bleve aabnede igjen førend om Morgenen.

Engang havde han et anseeligt Selskab hos sig indtil langt ud paa Natten. Alle vare lystige og muntre, da der til Griechenbachs store Skræk pludselig manglede Viin. Nu vare gode Raad dyre. I Staden selv kunde man ikke komme ind; i Forstaden var ingen Viin at faae tilkjøbs, men ikke desto mindre leed Selskabet endnu af Tørst. Griechenbach fattede i Hast sin Beslutning, stak et Knippe Halm paa en Stang, tændte Ild i det, og holdt det saaledes brændende ud af Skorstenen. Vægteren paa det nærmeste Taarn gjorde strax Allarm. Imidlertid havde Griechenbach allerede beordret en af sine Tjenere til at staae ved Porten med et Par dygtige Kander. Den blev nu aabnet, de forskrækkede Borgere styrtede ud, Tjeneren kom ind samme Vei, gjorde i Hast sin Handel, og vendte snart tilbage. Griechenbach havde imidlertid ogsaa igjen slukket sin Nødflamme, og da Borgerne larmende ankom udenfor hans Huus, var Alting roligt. Han aabnede nu for de Bankende, og paastod, da de søgte om Ilden, at en Nisse maatte have spillet Vægteren et Puds, da Alt var uskadt og roligt i hans Huus. Borgerne gik altsaa hjem igjen, og Drikkebrødrene gjorde sig nu dobbelt tilgode med den Viin, som Griechenbachs lystige Indfald havde forskaffet dem. Først et Fjerdingaar efter kom Sandheden for Dagen ved en Borger, der ogsaa havde været iblandt Giesterne og fandt Historien altfor lystig, til at han kunde tie dermed; imidlertid holdt Borgerne for meget af deres Griechenbach, til at de kunde blive vrede paa ham for den Skræk, han unyttigen havde forvoldet dem.

Løn som forskyldt.

Keiser Carl den Fjerde var engang indviklet i en Krig med Hertug Philip af Østerrig. Han vidste, at han ikke var Hertugen voxen, og pønsede derfor paa en List, hvorved han idetmindste indtil videre kunde skaffe sig ham fra Halsen. Han vidste at udvirke, at tre fornemme østerrigske Riddere, som gjeldte særdeles meget hos Hertugen, kom til den keiserlige Leir. Han lovede dem en anseelig Sum Penge, naar de vilde bibringe deres Herre en høi Mening om Keiserens Hær og Foranstaltninger og ved deres Ære forsikkre ham, at der i Carls Leir var en stor Overflødighed af Folk, Vaaben og Levnetsmidler, saa at altsaa den keiserlige Hær var Hertugens langt overlegen. Ridderne, som uden Fare og Møie kunde fortjene en stor Sum Penge, samtykkede i Forslaget, vendte tilbage til Leiren, og fortalte Hertugen, at Keiseren vist var tre Gange saa stærk som han, og at de, naar det kom til en Træfning, sikkert maatte bukke under. Hertugen havde ingen Grund til at mistroe sine Raadgiveres Ord, lod den følgende Nat i al Stilhed bryde op med Leiren, og drog hjem igjen.

Kort efter meldte de tre østerrigske Riddere sig hos Keiseren, for at afhente den betingede Løn. Carl havde allerede belavet sig derpaa; Pengene bleve strax udbetalte i Guld, og Ridderne droge fornøiede hjem. Men da de senere vilde give de erholdte Penge ud igjen, fandtes det, at Mynten var aldeles uden Værd, idet den kun var ganske tyndt forgyldt. Ridderne gik igjen til Keiseren, og besværede sig over hans Myntmester. Men Carl svarede dem leende: "Kjære Riddere, som Arbeidet er, saadan

er Lønnen! I bedroge Eders Herre; derfor maae I ikke beklage Eder over, at det Samme er vederfaret Eder. Men ere I ikke fornøiede dermed, saa skulle I faae, hvad I have fortjent. Vælger nu!" — Ridderne fandt ikke for godt at indlade sig i Vidtløftigheder, og reiste beskjæmmede bort igjen. — Keiseren havde ladet slaae en Mynt til Ridderne af et ganske særegent Præg, saa at den nødvendigen maatte vække Opmærksomhed hos Enhver, til hvem man vilde give den ud.

De Blindes Jagt.

Middelalderens Fornøielser, selv de, hvormed man undertiden søgte at more Fyrsterne, vare ofte selsomme nok. Saaledes blev der i Aaret 1489 i Zwickau givet Churfyrst Frederik et Skuespil, som vel er det eneste i sit Slags. Paa en fri Plads bandt man et Sviin ved et temmelig langt Reeb til en Pæl; en Mængde Blinde blev ført derhen, og man gav enhver af dem en Knippel i Haanden. Med dette Vaaben maatte de nu søge at slaae Svinet ihjel. Matadoren ved denne Parodie paa en Tyrefægtning, eller den, som nedlagde den fælles Fiende, erholdt denne tilligemed et Pengestykke til Foræring. Man kan let tænke sig, at de Blinde bibragte hinanden indbyrdes flere Slag, end Svinet, og at dette i sit Raserie ofte rev den Ene efter den Anden overende, til kostelig Morskab for de ikke synderlig fiintfølende Tilskuere.

Spørgsmaal og Svar med Hensyn til Englands Nationalgjeld *).

Franskmændene pleie oftere i deres Vaudeviller at drive Spot med ulykkelige, for Staten skadelige Begivenheder, og med de Personer, som de tilskrive Aarsagen dertil. Saaledes er det ogsaa Englændernes Vane at gjøre sig lystige over deslige Tildragelser, i Særdeleshed naar de kunne give de ved Roret siddende Mænd Skyld derfor. Dette have de ligeledes gjort med deres store Nationalgjeld; og man har i en londonsk Avis læst følgende meget besynderlige Spørgsmaal og Svar:

1ste Spørgsm. Naar man antager, at Storbrittanniens Gjeld for nærværende Tid (1779) beløber sig til 130 Millioner Pd. St. (skjøndt den er meget større), og den skulde tælles i Shillings, saa at en Mand hver Minut talte 100 Shillings og daglig anvendte 12 Timer dertil, hvor megen Tid behøvede han til at tælle hele Summen?

Svar: 98 Aar, 316 Dage, 14 Timer og 40 Minuter.

2det Spørgsm. Da hele Summen udgjør 2600 Millioner Shillings, og efter Myntfoden 62 Shillings veie et Pund: hvor stor er da hele Vægten?

Svar: 41 Millioner 935,484 Pund.

3die Sp. Hvor mange Karrer behøves der til at transportere disse Penge, naar man regner en Tønde (2000 Pund) paa hver?

---

*) Brudstykke af en i Aaret 1779 skreven Afhandling om den engelske Nationalgjeld. Eobald Tozes kleinere Schriften rc. Leipzig, 1791.

Svar: 20,968 Karrer.

4de Sp. Hvor mange Mand behøves der til at bære dem, naar hver af dem bærer 100 Pund?

Svar: 419,355 Mand.

5te Sp. Naar alle disse Folk gik i een Linie, 2 Alen fra hinanden, hvor lang Strækning optog da den hele Række?

Svar: 476½ (engelske) Mile.

6te Sp. Naar man lagde alle disse Shillings i lige Linie ved hinanden, og man regner en Shillings Brede blot til en Tomme, hvor lang blev da denne Linie?

Svar: 41,035 (engelske) Mile; hvilket udgjør 16,035 Mile meer, end Jordens hele Omkreds.

7de Sp. Forudsat, at Renterne af denne Gjeld beløb sig aarligen i Gjennemsnit til 3½ Procent: hvor meget udgjøre da samtlige aarlige Renter?

Svar: 4 Millioner 350,000 Pund Sterling.

8de Sp. Hvorledes lader Regjeringen disse Renter aarligen hæve?

Svar: Ved Skatter, der svares saavel af dem, der have laant Capitalen, som af de Øvrige.

9de Sp. Naar vil Regjeringen være i Stand til at betale denne Capital?

Svar: Naar der er flere Penge i Englands Skatkammer, end i det hele Europas.

10de Sp. Og naar vil dette blive Tilfældet?

Svar: Aldrig.

Nogle Træk til Staden Pekings og dens Beboeres Charakteristik *).

China er, som bekjendt, et Land, om hvilket Europæerne kun vide Lidet af egen Beskuelse. Saameget kjærkomnere maa derfor ethvert Bidrag til Udvidelsen af vore Kundskaber om dette saa ganske eiendommelige Land være os, i Særdeleshed naar vi have Personer at takke derfor, hvem det ved en heldig Forening af Omstændigheder var forundt at trænge ind i det Indre af det hemmelighedsfulde Rige, og saavel ved egen Jagttagelse som ved nøiagtig Efterforskning grundigen at oplyse sig om dets geographiske og statistiske Forhold.

Blandt disse, al Opmærksomhed værdige Reisende hører ustridigen den keiserlig russiske Collegii-Assessor Georg Fedorowitsch Timkowski, der i Aarene 1820 og 1821 havde Leilighed til at opholde sig nogle Maaneder i Chinas Hovedstad, Peking. Den russiske Regjering har nemlig, ifølge en allerede i Aaret 1728 med den chinesiske Regjering sluttet Tractat, i denne Stad uafbrudt holdt en af sex geistlige (græske) og fire verdslige Medlemmer bestaaende Mission, der afløses omtrent hvert tiende Aar. De Geistlige ere bestemte til at holde Gudstjeneste i det ligeledes i Peking værende Mariæ-Renselses-Kloster og i Mariæ-Himmelfarts-Kirken; men hvad de verdslige Medlemmer angaaer, da er Hovedhensigten af deres Ophold i Peking den, grundigen at lære det mandschuriske og chinesiske Sprog, saa-

*) J. G. Sommers Taschenbuch zur Verbreitung geographischer Kenntnisse. 5ter Jahrgang. Prag 1827.

velsom at berigtige og udvide Kundskaberne om China o. s. v. I Aaret 1819 besluttede den russiske Regjering at sende en ny Mission til Peking, og at lade den forrige, som havde opholdt sig der siden 1808, komme tilbage. Til Fører og Opsynsmand for begge Missionsselskaber udnævntes den ovenmeldte, ved den asiatiske Afdeling af Departementet for de udenlandske Anliggender i Petersborg ansatte Collegii-Assessor ic. Timkowski. Allerede i Februar 1820 indtraf den nye Mission i Irkutsk, og i Julii ankom den til den under Navnet Kiachta bekjendte troitzkosawskiske Fæstning paa den nordlige Grændse af det chinesiske Tartarie, hvorfra den dog først i Slutningen af August kunde afreise til Peking. Det hele Reiseselskab bestod, Tjenestefolkene og de til Bedækning fornødne Kosakker iberegnede, af tredive Personer. Hertil kom, saasnart man havde passeret Grændsen, endnu en chinesisk Embedsmand, saavelsom en mongolsk Fyrste, der paa deres Regjerings Befaling skulde sørge for Missionen underveis. Til deres Befordring og til Byrdernes Transport tjente 85 Kameler og 150 Heste, og til at forsyne dem med fersk Kjød 28 Stykker Hornqvæg.

Den meget omstændelige Beskrivelse af denne Reise, som Timkowski efter sin Tilbagekomst til St. Petersborg udgav og som er oversat paa Tydsk *), maa man efterse i Værket selv. Vi lade os nøie med her at ud-

*) Reise nach China durch die Mongolei in den Jahren 1820 und 1821, von Georg Timkowski. Aus dem Russ. übers. von M. J. A. E. Schmidt. (3 Theile.) Leipzig 1825 und 1826.

hæve nogle af de tildeels ganske nye og meget interessante Efterretninger om Peking, som den anden Deel indeholder.

Chinas Hovedstad er hos de chinesiske Geographer bekjendt under Navnet Schung-tiäng-fu, d. e. den Himlen undergivne Stad. Den har ikke altid været Rigets Hovedstad; først Keiserne af den sidste chinesiske Herskerstamme Min, og af det nuværende, mandschuriske Dynastie forlagde deres Throne til den nordlige Deel af Landet, til Beidsin (eller Beipin), som er bekjendt i Europa under Navnet Peking.

Ifølge de chinesiske Krønikeskriveres Traditioner var der tilforn ikke langt fra det Sted, hvor nu Peking ligger, en temmelig stor Stad, bygget af en af de første Keisere af Huset Tscheu, der regjerede omtrent 1100 Aar før Christi Fødsel. Den mongolske Chan Dschingis' Efterkommere, som beherskede China fra 1280 til 1367 efter Christi Fødsel, gjorde den til deres Hofstad. Chubilai, Dschingis-Chans Sønnesøn, lagde Grunden til Peking under Navnet Dadu d. e. den store Hovedstad; den hed ogsaa Dsintschen, d. e. Residentsstaden, og havde et Omfang af 60 Li (omtrent 30 russiske Werster, eller 4½ danske Miil).

Den ældste bekjendte Efterretning om Peking finder man hos den venetianske Adelsmand Marco Polo, som i det 13de Aarhundrede besøgte China og opholdt sig meer end tre Aar i den omtalte Chubilais Tjeneste. Junle, den tredie Keiser af det sidste chinesiske Dynastie Min (fra 1368 til 1643), forflyttede 1421 sit Hof fra Nanking til Peking, som fra denne Tid af er forbleven Rigets Hovedstad og alle Keiseres Hof-

stad. Junle ombyggede og forskjønnede den, og gav den overhovedet den Skikkelse, som den, med ringe Forandringer, indtil Dato har beholdt. Efter Chinas Erobring af Mandschurerne i Aaret 1644 opreiste deres Chaner, under Navn af Dynastiet Dazin, ligeledes deres Throne i Peking. Schungdschi, den første af dem, gjorde denne Stad, idet han forresten lod Chinesernes Love og Skikke forblive uantastede, til Middelpunktet for Rigets samtlige øverste Forvaltning. Chinas Overvindere, Mandschurerne, saavelsom de mongolske og chinesiske Krigere, Deeltagerne i deres Vaabenbedrifter, bleve nu samtligen Borgere af Peking.

Ifølge astronomiske Jagttagelser, som Jesuiterne, da de endnu vare Missionairer i China, have anstillet paa selve Stedet, ligger Peking under 39° 42′ 15″ n. Br. og 134° 5′ 30″ ø. L. fra Ferro. Den hører til Statholderskabet Dschili, hvis Hovedstad imidlertid endnu er Bao-din-fu. Fra den berømte store Muur, der udgjør Chinas nordlige Grændse mod Mongoliet, er der, efter Timkowskis Regning, til Peking omtrent 200 Werster (28⅓ d. M.). Staden ligger paa en fuldkommen tør, for al Skov blottet Slette. Omtrent 15 Werster (2⅛ d. M.) vestlig for Peking seer man en Kjæde af høie Bjerge, der løber fra Nord mod Sydvest. Fra disse Bjerge komme nogle smaae Floder, som væde Sletten. Den ene af dem gaaer rundt om hele Peking, og falder, efter at have udgydet sig i en Arm under Navnet Jungché d. e. Tilførsels-Canalen, i Floden Baiché ved Staden Tundschen, 25 Werster østlig for Peking. Fra denne Flod er mod Nord ledet en anden Canal til Peking, der deler sig i nogle

Grene, gaaer omkring den keiserlige Hofborg, hvor den, sienſynligen ved Kunſtens Hjelp, danner en Sø, og derpaa flyder ud af Staden mod Øſt, hvor den forener ſig med Jungché.

Trods Pekings uhyre Størrelſe og dens ikke mindre anſeelige Befolkning, er Luften der meget ſund. Smitſomme Sygdomme ere ſjeldne, og Peſtens Ødelæggelſer aldeles ubekjendte. Vandene ere fra Midten af December indtil Marts, undertiden ogſaa kortere Tid, bedækkede med Iis. Den ſtærkeſte Vinterkulde er 10 til 12 Grader under Nul paa det réaumurſke Thermometer. Foraaret er ledſaget af heftige Storme og Hvirvelvinde med Støv. Om Sommeren, i Særdeleshed i Juni og Juli, er Heden meget trykkende; dog bliver den haarde, af Leer og Sand beſtaaende Jordbund forfriſket ved hyppig Pladſkregn. Strømme af Regn, der ſtyrte ned fra Bjergene, ødelægge ikke ſjelden hele Landsbyer, og gjennemrode de øverſte Jordlag i alle Retninger. Den ſkjønneſte Aarstid i Peking er Høſten, i Særdeleshed September, October og November, da man fordetmeſte har en klar Himmel og en ſtille, tempereret Luft.

Peking beſtaaer ſaa at ſige af to Stæder, nemlig af to ſtore Afdelinger, der ere ſkilte fra hinanden ved en høi Muur. Den nordlige Deel danner næſten en fuldkommen Qvadrat, og hedder Dſintſchen, d. e. Reſidentsſtaden. Den ſydlige Afdeling danner en Rectangel, og hedder Wailotſchen d. e. den ydre Stad, i daglig Tale den ſydlige Forſtad. Den er fra Nord til Syd mindre bred, end Reſidentsſtaden, men fra Øſt til Veſt betydelig længere.

Omfanget af Pekings ydre eller Hovedmuur angives af alle europæiske Geographer meget forskjelligt. Det udgjør i det Hele 58 Li, eller noget over 4 Mile. Disse takkede, hverken med Gibs eller Kalk beklædte Mure ere opførte af Muursteen, 18 Arschiner *) høie, og omtrent halv saa tykke og brede, saa at man beqvemt kan ride oven paa dem. Til dette Øiemed er der i regelmæssig Afstand anbragt skraae Opgange (ligesom vore Voldbakker), ad hvilke Rytterne kunne komme op til det Øverste af Muren. Dog er alt dette kun at forstaae om Residentsstadens Mure; thi de omkring Wailotschen ere tyndere, simplere, og ikke forskjellige fra Murene om andre Stæder i China.

Peking har 16 Porte, 9 i Residentsstaden, og 7 i den ydre Stad. I Thronstaden ere de opførte med skjønne og høie Buer, i ni Etager og med Skydehuller. Forneden er anbragt en Art Sal, hvor Officererne og Soldaterne forsamle sig, naar de afløses eller trække paa Vagt. Foran hver Port er en fri, over 360 Fod stor Plads, som bruges til Vagtparaderne; omkring denne løber en lige saadan Muur, som om Staden. Den ydre Muur er ligeledes dækket af Taarne, saa at man fra de indre Skydehuller kan bestryge Pladserne indenfor Muren, og fra de ydre Forstæderne og alle nærliggende Byer med Kanoner. Desforuden er der næsten overalt, i 20 Favnes Afstand, anbragt smaae firkantede Vagthuse paa Muren, og paa dens Hjørner staae temmelig store Taarne.

---

*) 15 russiske Arschiner udgjøre 17 danske Alen.

Timkowski saae ved hver Port, i Særdeleshed mellem den sydlige Muur og Canalen, sadlede Æsler. Paa disse Dyr ride Chineserne, for Hurtigheds Skyld, fra den ene Port til den anden, for en Betaling af ikke meer end 10 Tschech, eller omtrent 6 Skilling. — Langs med Stadens Muur opholde Betlere sig i underjordiske Grupper. Man kan ikke forestille sig noget Ynkværdigere og Væmmeligere, end Synet af disse Ulykkelige. Næsten i naturlig Nøgenhed, bedækkede med en Pjalt af en Maatte, slæbe de sig om Dagen omkring i Kjelderne i den sydlige eller Kjøbmands-Forstaden, for at tilbetle sig Almisser; naar de have faaet nogle Tschech, krybe de ind i deres Huller igjen.

I Nærheden af Porten Schungitschen (eller Schungdschi) ligger den meget rummelige keiserlige Elephantgaard; her findes et Tempel, en Brønd, fire store, meget gamle og forfaldne Skure for Elephanterne, og nogle Bygninger for de derved ansatte Opsynsmænd og Tjenere. Nu er her kun otte Elephanter, men tilforn var Antallet langt større. For at skaffe dem den fornødne Varme, har man anbragt Ovne i Skurene. Man stiller dem med Hovederne mod Portene, og forer dem med Hvedehalm, hvori der indsvøbes Riis. Men Elephanterne faae neppe de tre Tiendedele af det, som er bestemt til dem; Resten taber sig i Betjenternes Hænder, og forvandles til nydelige Smaahuse, Equipager o. s. v. Disse Elephanter holdes blot for at bære de Kar, som Chuandi'en (Keiseren) bruger ved Offernes Frembærelse. Hertil er der forfærdiget særegne, meget store Bærebøre. Forresten bringer man hver Morgen, for Ceremoniellets Skyld, fire Elephanter til Hofbor-

gen. En Elephant banker, paa sin Førers Stemme, med Snabelen saa mange Gange paa Jorden, som hiin befaler det; en anden brøler o. s. v. Mange ere gamle og svage, nogle saa tamme, at de gaae frit omkring i Gaarden. De fleste Elephanter, som findes i China, ere med betydelige Omkostninger bragte derhen fra Birmah.

Gaderne i Peking ere store og lige; skjøndt de ikke ere brolagte, er Grunden dog temmelig fast. Hovedgaderne ere omtrent 60 Arschiner brede. Kun een, bekjendt under Navn af Tscha-nang-dse (Chang-gan-kiai) d. e. den evige Hviles Gade, har en Brede af henved 90 Arschiner. Den er den bedste i Peking, gaaer i en Krumning fra Øst mod Vest, og dannes paa Nordsiden af en Deel af den keiserlige Hofborg-Muur, paa Sydsiden af forskjellige Privatbygninger og Collegier.

Husene i Staden have i Regelen kun een Etage, ere meget lave, byggede af Muursteene, ikke malede, og belagte med graae Teglsteen. Collegierne og de fyrstelige Palladser udmærke sig ved en høi Grund og smukke Porte; desforuden have Palladserne Tagt af grønne glasrede Teglstene. Paa begge Sider af Hovedgaderne ere der opført meget skjønne Kjøbmandsboutiquer. Glandsen og Mangfoldigheden af Varerne, som her ere fremlagte, skjenke Øiet en herlig Nydelse. — Gaderne og Husene i den ydre Stad ere langt slettere, end de i Residentsstaden.

Om det Indre af Bygningerne i Peking, og af de chinesiske Vaaninger overhovedet, giver Timkowski omstændeligere Efterretninger strax i Begyndelsen af andet Bind, hvor han beskriver sin egen Vaaning. Alle Huse, fra Haandværkernes Hytter til de Stores Pallad-

ser, blive byggede af Muursteen, kun een Etage høie og i det Indre af Gaarden, der altid er omgiven med en høi Steenmuur, saa at man fra Gaden af kun seer Tagene. Kjøbmandshvælvinger, som bygges ved Husene, gjøre en Undtagelse derfra. Store Vinduer, tilklæbede med Papir (kun i det russiske Klosters Værelser ere de af Marienglas) indtage den hele forreste Væg af Huset, hvilken altid, hvor Pladsen tillader det, er vendt imod Syd. Værelserne ere temmelig høie, og paa de med hvide og brogede Papirtapeter overklinede Vægge seer man næsten i hvert Huus, i enhver Hvælving, enhver Bod, selv i det keiserlige Palladses Gemakker, mindeværdige Sententser af Vise og Digtere, skrevne i det chinesiske Sprog med kunstige Træk, paa hvidt, rødt eller andet Papir. Slige Indskrifter hedde Duidsy. Dørrene og Skillerummene i det Indre af Værelserne ere hos velhavende Folk forarbeidede af dyre Træsorter, f. Ex. Kamphertræ, Cypresstræ og deslige. Foruden det smukke Udseende, som de frembyde, opfylde de ogsaa Værelserne med Vellugt. Borde og Stole, ligeledes af godt Træ, ere overtrukne med glindsende Speillak. — Store Huse bestaae af en heel Række Værelser; foran dem findes et bedækket Gallerie paa Søiler, fra hvilket man kommer ind i Værelserne, der forresten indvendigt ikke have noget videre Sammenhæng med hinanden. I Værelserne gives der ingen Ovne, men man opvarmer dem ved Hjelp af særegne Kobberkar eller Fordybninger, som ere anbragte under brede Steen-Divaner og ophedes med Steenkul. Disse Divaner befinde sig enten lige under Vinduerne, eller anbringes i Væggene, og tjene om Dagen til at sidde paa, og om Natten til

Seng. Dog have fornemme og rige Chinesere ogsaa særskilte Sengesteder med Silkegardiner. For at formindske Dampen af Steenkullene, sætter man Marmorkar, fyldte med Vand, ind i Værelset, hvilke indsuge den skadelige Gas; og for at forvandle dette uundværlige Huusgeraad til en Prydelse for Værelset, har man Guldfiske gaaende i disse Kar. — De chinesiske Tages Bygningsmaade er tildeels bekjendt ogsaa i Europa. De ere ikke flade, saaledes som i Orientens og Sydens varmere Lande, men høie, og have i Midten en kjendelig Fordybning indad. Tagenes Rand strækker sig noget frem over Husets Mure, og ere krummede noget opad, dog ikke i en saadan Grad, som man undertiden anbringer det paa Lysthuse hos os. I Henseende til Farven, hvormed Teglstenene ere overtrukne, gives der særegne Regler. Med gule maae kun Templerne og de keiserlige Bygninger være beklædte; de Fornemmes Huse have grønne, og de øvrige Folkeclassers graae Teglsteen. Undtagelser og ringe Forskjelligheder ved denne Bygningsmaade finde naturligviis Sted med Hensyn til Clima, Beliggenhed o. s. v.

De anseeligste Bygninger i Peking, som i China overhovedet, ere de høie, rummelige, med Søilerækker og prægtige Marmortrapper prydede Templer. Dog ere flere saadanne Templer ogsaa temmelig uanseelige Bygninger.

Foruden de chinesiske Templer, gives der i Peking ogsaa to romersk-katholske, portugisiske Franciscanere tilhørende Klostre, en græsk-russisk Kirke og en muhamedansk Moschee. De portugisiske Klostergeistlige leve ikke mere i Peking paa den oprindelige

Viis, som Missionairer, men som Medlemmer af det astronomiske og mathematiske Akademie. Saa stor nemlig den chinesiske Regjerings Modbydelighed for de romersk-katholske Christne er, seer den sig dog nødt til idetmindste at tilstæde nogle Missionairer Opholdet i Peking, forat de kunne yde deres Bistand ved Forfærdigelsen af Calenderen. Saa gammelt og viist dette Folk ogsaa indbilder sig at være, har det dog hidtil kun gjort saare slette Fremskridt i den egentlige Astronomie. Dets gamle, lovpriste Observatorier og de derved værende Apparater bleve opførte og medbragte af fremmede Lærde, som den berømte Chubilai, Dschingis-Chans Sønnesøn, hidkaldte fra Balch og Samarkand. Til de høieste og nyttigste Anliggender henregner Regjeringen endnu Udgivelsen af den aarlige, for det hele store Rige bestemte Calender. I denne maa ikke blot Aarets Inddeling, der er uundgaaelig nødvendig til den behørige Orden i at drive Agerdyrkningen og andre Haandteringer, være anført, men ogsaa enhver lykkelig eller ulykkelig Dag, den rette Tid til Giftermaal eller Reiser, til at forfærdige Klæder, til Indkjøb, til at bygge, til at udbede sig en Naade hos Keiseren, og til mange andre Forretninger i det daglige Liv. Ved disse Midler tildeels beviser Regjeringen sin udmærkede Overlegenhed og, saa at sige, sin intime Forbindelse med Himmelboerne, og holder derved sine Undersaatter i en from Underdanigheds Skranker. Netop til dette Oiemed have Chinas Beherskere oprettet et eget astronomisk Akademie. Men man vogte sig vel for deri at søge Astronomer af dyb Lærdom. Da dette berømte, af Mandschurer bestaaende Akademie, hvori Europæerne, skjøndt de yngste,

dog ere de virksomste Medlemmer, kastede sine Blikke paa det Planetarium, der befandt sig iblandt de Foræringer, som Kongen af England ved Lord Macartney oversendte Keiseren af China: saa kunde den ved dette Gesandtskab værende Astronom Barrow paa ingen Maade gjøre Præsidenten for hiin astronomiske Forening den sande Betydning af den omtalte Maskine begribelig. Hvorledes skulde forresten et Folk, der neppe forstaaer Regnekunstens første Regler, der foretager sine Beregninger paa et Regnebrædt, ligt det, som de russiske Høkere bruge, der desuden hverken kjender Analysis eller Geometrie, kunne hæve sig til Astronomiens nuværende Begreber, erkjende Universets Indretning, bestemme Planeternes Bane og med sikkert Skridt følge deres uforanderlige Løb? —

Foruden de to Hoveddele af Peking, Residentsen og den ydre Stad (i hvilken sidste Gaderne og Husene ere langt slettere, end i den første), gives der endnu tolv Forstæder, der i Gjennemsnit hver have en Udstrækning af to Werster.

Uagtet Rummet, som Peking med sine tolv Forstæder indtager, er meget betydeligt, saa følger dog deraf ikke en saa uhyre Befolkning, f. Ex. af tre Millioner, som mange Reisende og Forfattere have givet den. For det Første er Halvdelen af den ydre Stad næsten tom, med Undtagelse af de store, af Huse omgivne Pladser Tæng tang (Himmeltempel-Pladsen) og Ssæng nun tang (det til Opfinderen af Agerdyrkningen helligede Tempels Plads). Det øvrige Rum bestaaer af Marker, Haver og Begravelsespladser. Dernæst findes i Dsintschen, eller Residentsstaden, for-

uden den keiserlige Hofborg, mange af de Stores Pal-ladser, mange Forraadshuse, Collegier og Retter, Søer og Templer, hvilket Alt optager meer end Halvdelen af Dsintschen. Gaderne deri ere brede, og Husene paa begge Sider kun een Etage høie. Derimod boe rigtig-nok ogsaa mange Chinesere meget tæt sammenpakkede, og et Rum, der vilde forekomme ti Europæere altfor sne-vert, finde tyve Chinesere meget beqvemt. Med Hen-syn til alle disse Omstændigheder er Timkowski til-bøielig til, med den i Peking levende franske Jesuit Gobille, at anslaae Folkemængden i det Hele til to Millioner. Da ikke engang Regjeringen selv fører en nøiagtig Fortegnelse over Undersaatternes Antal, saa er det vanskeligt at komme fuldkomment paa det Rene hermed. — For en Europæer maa Pekings Folkemængde i nogle Gader af Residentsstaden, og overalt i Forstæ-derne, være meget paafaldende. Denne er virkelig saa anseelig, at fornemme Personer, naar de kjøre gjennem Gaden, sende Folk til Hest i Forveien, for at gjøre Plads. Fruentimmer vise sig sjelden offentligt, uden, paa Muhamedanerindernes Viis, at tilhylle deres An-sigt; Mandsfolk gaae ikke blot ud i Handels- eller andre Kaldsforretninger, men ogsaa, og dette endnu langt mere, af blot Nysgjerrighed, for at see paa Gjøglere, indsamle Nyheder, og høre paa Spaamænd eller Mark-skrigere, som holde Lovtaler over deres Lægemidlers vid-underlige Virkninger.

Om Pekings Handel og Næringsveie finde vi ingen udtømmende Efterretninger i Timkowskis Værk. Kjøbmandsboderne findes forstørstedelen i den ydre Stad, Wailotschen. I en egen, yderst snever og smudsig

Gade, Liulitschan, seer man ved Indgangen nogle Boder med trykte Bøger i det chinesiske og mandschuriske Sprog. Alle, her i stor Mængde og i videnskabelig Orden opstillede Bøger ere indbundne. De temmelig udannede Boghandlere bestemme ikke sjelden Bøgernes Priis efter Vægten; de have den Vane at sælge en Ting for det Femdobbelte af hvad den er værd. Da der ofte sattes flere Blade i en Bog, eller Blade af tre eller flere forskjellige Værker ere forenede til een Bog, saa maa man gaae tilværks med stor Forsigtighed, for ikke at blive et Offer for disse chinesiske Boghandleres Bedragerie. (Det Samme kan ogsaa siges om mange andre Handelsgjenstande i Peking.) De bedste Bøger, i Særdeleshed de historiske, blive trykte i Hofbogtrykkeriet. Her kjøbe Boghandlerne i Peking og andre Stæder dem til de af Skatkammeret fastsatte Priser. Dette Trykkerie udgiver ogsaa Aviser, der udkomme hver anden Dag i Peking og kun indeholde Efterretninger om indenlandske og usædvanlige Begivenheder, om keiserlige Befalinger, i Særdeleshed om Udnævnelser til Embeder, Befordringer, udmærkede Mænds Belønninger ved Keiserens Naade med en guul Klædning, eller med Paafuglefjer, hvilke her betyde det Samme, som i Europa Ordensbaand og Stjerner. — Desforuden have de Fornemme og selv Boghandlere nogle Kobber- eller Trætavler, hvorpaa Værker af mindre Betydenhed blive udskaarne. De tage, i Forhold til Forbruget, Aftryk deraf, og sælge slige Bøger til en vilkaarlig Priis. Udgaverne erholde deres Værd ved læselige og smukke Skrifttræk, i hvilke Ordene ere udskaarne (thi bevægelige Typer bruger man ikke her i Trykkerierne),

saavelsom ved Papiret, der gjøres af afskaarnede Silke-trevler og Bomuld.

I den samme Gade, hvor disse Boglader ere, findes ogsaa Boutiquer med Galanterievarer. Her sælger man Malerier og andre Prydelser for Huset af Jaspis, Elfenbeen og kostbare Træsorter, meget fiint udskaarne; ogsaa de fortræffeligste Sager af Glas, Porcellain, lakeret Arbeide og deslige. Man finder her Meget fra de keiserlige Slotte, som Gildingerne have stjaalet og solgt her for en Bagatel. Ogsaa saae Russerne her mange engelske Arbeider, som komme over Kantong til Peking.

En Hovedgjenstand for de chinesiske Næringsbrugere og en af deres rigeste Indtægtskilder er den, at forsyne Pekings Indvaanere med Levnetsmidler og andre Fornødenheder. Næsten Alt kommer fra de sydlige Statholderskaber. I Hovedstaden selv blomstre kun Farverierne og Steenskjærerierne, der ogsaa levere meget fortrinlige Arbeider; intet Sted kan man farve saa skjønt blaat, som i Peking. Kjøbmændene her rette sig iøvrigt i Anskaffelsen af deres Forraad strengt efter deres Kunders Antal og Luxus. Derfor staae deres Boutiquer mærkelig tomme mod Slutningen af Handelsaaret og indtil de nye Varers Tilførsel begynder, hvilket først finder Sted i Juni Maaned, naar Communicationen til Vands er kommen i fuld Gang.

I alle Dele af Staden sælges Levnetsmidler. Næsten ved hvert Skridt finder man Boder med Riis, Meel, Brød, der er bagt eller rettere kogt over Vanddamp, Olie og deslige. Som alle Chinesere, spise Pekings Indvaanere særdeles gjerne Svinekjød, der ogsaa

her er meget velsmagende og let at fordøie. Bedekjød er Mandschurernes og de i Peking boende Mongolers og Turkestaners Hovednæring; ikkun de Sidste spise Oxekjød; ogsaa er dette, saavelsom Bedekjødet, temmelig slet, hvilket hidrører derfra, at Qvæget drives hertil den lange Vei fra Mongoliet og ad besværlige Veie, og at det faaer slet Foder hos Slagterne. Melk er vanskelig at erholde i Peking. Smør, i Særdeleshed gjort af Faaremelk, bringer man fra Mongoliet. Chineserne foretrække Svinefedt, og kunne ikke engang fordrage Smør af Komelk. Af tamt Fjerkræ holde og spise Chineserne kun Gjæs, Aender og Høns. De Første ere et uundværligt Reqvisit ved Bryllups-Gjestebudde; Hønsekjød forbydes svagelige Folk, men Aender (Jadsy) ere den lækkreste Ret for et chinesisk Taffel, der ved Gjestebudde bestaae af tredive og endnu flere Retter. Aenderne i Peking ere ualmindelig store, og blive ved Mæskning meget fede og velsmagende. Om Vinteren sælger man Agerhøns, Fasaner og alle andre Slags Vildt. Ved Indkjøb af Levnetsmidler maa man bruge stor Forsigtighed. De chinesiske Kjøbmænd forfalske Melet med pulveriseret Alabast eller Sand; ofte sælge de Kjødet af selvdøde Dyr eller af saadanne, der almindeligviis ikke spises, f. Ex. af Aesler, Muuldyr, Kameler. De fattige Chinesere og Mandschurer ere imidlertid ikke kræsne i Valget. Aender og Høns (men ikke Kalkuner) blive paa en egen Maade oppustede under Skindet, forat de skulle see hvide og fede ud o. s. v.

Fiske, i Særdeleshed Karper, faaer man i Peking fra de nærmeste Floder og fra de ved Havet liggende Egne; ogsaa mange røgede Fiske, saltede Søkrebs o. s. v.

Om Vinteren bringer man, paa Kameler, et stort Antal Fiske, Stører, Karper o. a. fra Floden Amur til Hofborgen. Keiseren deler dem med Fyrsterne af den første Grad, og paa denne Maade komme de for en Deel ogsaa til Torvs.

Af Kjøkkenværter og Havefrugter finder man stor og velsmagende Kaal, Agurker, Gulerødder, Hvideroer, Reddiker o. s. v. Alle disse Værter, med Undtagelse af Kaalen, nedlægges med Salt, og tjene da som Krydderie og Salat ved Bordet. Der gives mange Viindruer, Fersfener, Æbler og Pærer, der ere overordentlig saftige og velsmagende; ogsaa har man Appelsiner og Citroner, men uden nogen synderlig Smag.

Den almindelige og daglige Drik er Thee, men af ganske anderledes Udseende og Smag, end den, som man lader gaae til Europa. Til eget Brug plukke Chineserne det unge Blad af Theebusken, og tørre det i Solen. Denne Art Thee er behageligere af Lugt og Smag, og selv gavnlig for Maven. Men os Europære sælge de det allerede fuldvoxne, lidet bagte Blad, idet de give det Farven af de unge Skud; eller de tilberede grøn Thee, ved at blande den med Blomsten Dschulan. — I Nærheden af Peking voxer ingen Thee.

Viin gives der aldeles ikke i Peking. Af Riis destillerer man en meget stærk Brændeviin, som Chineserne drikke opvarmet og af smaae Kopper. Ved Bordet nyder man en Art syrlig Brændeviin, Schaussin, der ligeledes tilberedes af Riis. Forresten ere hverken Chineserne eller Mandschurerne i det Hele taget store Elskere af spiritueuse Drikke.

En stor Ubeqvemmelighed for den Fremmede er den mangfoldige Forskjellighed i Maal og Vægt. Ethvert Slags Værksted har sin særegne Alen; enhver Kjøbmand sin egen Vægt for de forskjellige Varer. Da man i hele China ikke har nogen anden præget Mynt, end Zæng, Tschecher eller Kobberskillinger, saa maa Kjøberen lægge sit Sølv paa Kjøbmandens Vægt, og ved denne Leilighed aabner der sig for den Sidste en viid Mark for Bedragerie. Hans Behændighed formindsker Sølvets Vægt, idet han paa en umærkelig Maade forstyrrer Ligevægten til sin Fordeel, foruden at Vægtskaalen selv ikke sjelden er falsk; han leverer Kjøberen Sølv, der er blandet med Kobber o. s. v. — Forsigtige Chinesere tage derfor selv en rigtig Vægt med, naar de gaae ud for at kjøbe. —

Hvad de offentlige Fornøielser i Peking angaaer, da yttre Indvaanerne, som alle Chinesere, kun liden Tilbøielighed til legemlige Øvelser. De synes ikke at være skikkede til Forlystelser af denne Art formedelst deres legemlige Svaghed, der tildeels (i de sydlige Egne) maa tilskrives det varme Clima, men fornemmelig deres usle Næring og den overordentlige Udtømmelse af deres Legemskræfter. Kun Tvang driver Soldaterne, i Særdeleshed Mandschurerne, til at ride meget og hurtigt og at skyde med Bue. Dandse kjender man ikke, undtagen Pantomimerne, der ere meget ufuldkomne og opføres af Skuespillere.

De selskabelige Underholdninger hos Chineserne saavelsom Mandschurerne, af en viis Alder og Rang, ere meget tvungne. Naar i Europa et Selskab uden Damer ansees for kedsommeligt, saa holder

man i China et Selskab med Damer for uanstændigt og lavt. Et Selskab af Chineserre ligner ofte et Akademies Sesśion, hvor de ulærde Damer kun vilde forstyrre Samtalernes Orden og Vigtighed. I en Forsamling af velopdragne Folk henvende Alle deres Opmærksomhed paa de ældre Mænd, som i Forhold til deres Dannelse vælge moralske Gjenstande til Stof for Samtalen, hvilke da saa at sige tjene til Forelæsninger for de unge Mennesker. Skjøndt slige selskabelige Underholdninger ikke sjelden ere temmelig eenfoldige, saa er dog stedse, selv hos Landboerne, en vis Værdighed forbunden dermed, og man overskrider aldrig Belanstændighedens Grændser. Enhver chinesisk Embedsmand betragtes tillige som en Lærd. Hans langsomme og betænksomme Tale, ledsaget af tilsvarende Bevægelser med Legemet, udmærker ham fremfor andre Personer. Folk af Vigtighed give sig Mine af at være ret fordybede i Betragtninger.

Chineserne ynde Historien. De laane derfra passende Gjenstande, hvoraf de gjøre Fortællinger, og søge derved at belære Tilhørerne og opmuntre dem til Efterlignelse. Med ydmyg Geberde prise de Forfædrenes Gjerninger, og sukke, fordi de ikke hos sig selv føle Dygtighed til at handle ligesaa. De forklare, ikke sjelden med grove Forsyndelser imod Historien, og fulde af Overtro, Aarsagerne til mange Keiserhuses Fald og til de 22 vigtigste Thronforandringer i China. De tale med Bitterhed om Mandschurernes Indtrængen, hvilke, efter deres Mening, stedse ville bringe Ulykke over deres Fædreland. Haardnakket forsvare de Gavnligheden af de gamle Indretninger, og angribe al Luxus, som

den hemmelige Aarsag til mange Uordener og Ulykker. Forsamlinger af opvakte og skarpsindige unge Mænd sysselsætte sig ikke sjeldent med poetiske Underholdninger; den Ene fremsætter f. Ex. en af et eneste Vers bestaaende Gaade, og den Anden giver Opløsningen derpaa i et andet Vers, som rimer sig paa det første, o. s. v.

For slige kolde og kedsommelige Samtaler foretrække Chineserne i Almindelighed den Fornøielse, at tilbringe deres Tid i et muntert Selskab af gode Venner og at krydre disse Glæder endnu mere ved et godt Bord, ved munter Skjemt og ved Fingerspillet (chinesisk: Chüaziuang). Dette Spil bestaaer i, at den Ene holder de lukkede Hænder frem for den Anden, som da maa gjette Antallet af de paa begge pludselig udstrakte Fingre. Den, som gjetter feil, maa til Straf drikke et Glas Viin ud. Man spiller ogsaa Kort, Dam eller Schach, morer sig med Kampe mellem Vagtler, Haner, Græshopper og andre Smaadyr, med Skuespil o. s. v.

Borgernes Armod og Ægtemændenes Skinsyge tillader dem ikke at modtage og beværte Gjester hjemme hos sig. Her komme kun Slægtninger sammen, og blot for at see hinanden. Derfor indbyder Enhver, for at bevidne sin Glæde eller opfylde en besværlig Forbindtlighed, sædvanligen sine gode Venner eller andre Gjester til et offentligt Værtshuus, og viser her sin Splendiditet efter sin Evne eller Omstændighedernes Bydende.

Chineserne ynde talrige Forsamlinger; derfor findes der ved Templerne i Peking offentlige Spadseregange, hvor, rigtignok kun nogle Gange om Aaret, mange tu-

finde Indvaanere af enhver Stand forsamle sig. Foruden Nytaarsfesten og nogle andre, gives der hos Chineserne ingen bestemt Høitidsdag hver Uge (som vor Søndag), men alle Dage ere Arbeidsdage.

Om Foraaret vandrer man til Pekings, af Naturen rigt smykkede Omgivelser. De Fattigere gaae derhen til Fods, drikke Thee i Værtshusene, see paa Gjøglere o. s. v., og vende muntre tilbage til deres Hjem, naar Aftenen kommer. Fornemme Folk, i Særdeleshed de rige mandschuriske Store, vise sig med Stolthed paa Spadseregangene i deres kostbare, med skjønne Muuldyr forspændte Vogne, eller de ride paa fyrige kirgisiske Pasgjængere.

Peking har sex Skuespilhuse, der alle befinde sig i den sydlige Stad, Wailotschen. Paa disse Theatre giver man næsten hver Dag *) fra Middag til Aften, tragiske og komiske Stykker, med Sang og Musik. Ogsaa Fruentimmerrollerne fremstilles af unge Mandspersoner, og, som man forsikrer, meget godt. Disse Theatre nyde en stor Deeltagelse af de rige og ødle Chinesere og Mandschurer. Indgangsprisen er meget billig. Man sidder, saavel i Logerne som i Parterret, paa Træbænke ved Borde, og erholder af Theater-Entrepreneurerne for sine Indgangspenge endnu desforuden en Kop Thee (rigtignok ikke af den bedste) og et brændende Lys til at tænde sin Pibe ved.

---

*) Under Timkowskis Ophold i Peking vare imidlertid Theatrene, formedelst Sorgen over Keiserens Død, lukkede paa tre Aar. Denne Skik iagttages ved enhver chinesisk Keisers Død.

Hvad Theaterstykkerne angaaer, det vil sige Sørgespil, Lystspil og Syngestykker, da følge Chineserne ingenlunde de samme dramatiske Regler, som ere antagne i Europa. De kjende intet til de tre Eenheder, lige saa lidet som til de fleste øvrige Hjelpemidler, hvorved vi give dén theatralske Fremstilling Kraft og Sandsynlighed. I deres Skuespil fremstille de ikke blot en enkelt af Heltens Begivenheder, men hans hele Liv i et Tidsrum af to eller tre Aar. Tilskueren, der i første Act befinder sig i China, bliver i den følgende henflyttet til Mandschuriet eller Mongoliet .... Enhver paa Scenen optrædende Person begynder med at fortælle Publicum om sig selv; han siger det sit Navn og den Rolle, som han skal spille. Een Skuespiller udfører ofte flere Roller i eet og samme Stykke, o. s. v.

Der gives ingen faste Theatre, undtagen i Peking og nogle andre store Stæder. I de øvrige Byer har man blot omflakkende Trupper, der ogsaa paa Forlangende ved festlige Leiligheder spille i private Huse, hvor Chineserne gjerne forene Taffelets Glæder med Nydelsen af et Skuespil. I det Øieblik Gjesterne sætte sig til Bords, træde Skuespillerne ind i Salen og bukke fire Gange, idet de berøre Gulvet med Panden. Derpaa leverer een af dem den fornemste af Gjesterne en Bog, hvori med gylden Skrift er optegnet Navnene paa 50 eller 60 Skuespil, som de kunne udenad og altsaa ere i Stand til at opføre strax. Efterat denne Fortegnelse har circuleret, bestemmer den fornemste Gjest, hvilket Stykke der skal opføres. Først kommer en Ouverture med Trommer af Bøffelhud, Fløiter, Skalmeier og Trompeter. Scenen befinder sig paa det tomme

Rum, som bliver tilovers imellem de i to Rader staaende Stole. Kun Salens Gulv bliver belagt med et Teppe, og istedetfor Culisser tjene de tilstødende Værelser. Ogsaa spiller man ved Dagens Lys, og sædvanlig for endnu flere Tilskuere, end der er Gjester ved Bordet; thi efter en gammel Vedtægt tillader man nogle Folk at komme ind i Gaarden og see paa Skuespillet uden Betaling. — Paa Festdage og under de forhen omtalte store offentlige Spadseregange, opslaaer man Theatre midt paa Gaderne og i Sidegaderne. Her spille Acteurerne fra Morgen til Aften for simple Folk mod en særdeles moderat Betaling.

Chinesiske Lærde skrive sjelden for Scenen, og indhøste heller ikke megen Berømmelse ved dette Slags Arbeider; thi Skuespillet er i China mere taalt, end tilladt. Allerede de gamle Vise blandt Folket dadlede det, og ansaae det for fordærveligt .... Keiser Jundschen forbød Mandschurerne meget strengeligt at besøge Theatret. Den forrige Keiser stadfæstede dette Forbud, og de mandschuriske Officerer kunde kun hemmeligen besøge Theatret, idet de nemlig toge Tegnene paa deres Rang, de farvede Smaakugler, af deres Huer. En Følge af denne i China temmelig almindelige Tænkemaade er, at Theatrene sættes i lige Rang med gemene Huse og forvises til Forstæderne. De chinesiske Aviser skynde sig at bekjendtgjøre den meest ubekjendte Soldats Navn, naar han har udmærket sig ved Tapperhed i Kampen; de forkynde hele Riget en Handling af barnlig Kjærlighed, et Træk af Blidhed og Uskyld af en simpel Landsbypige; men Udgiverne af disse Blade vilde blive straffede, dersom de vovede at forarge Folket ved at be-

skrive een eller anden Acteurs Spil, hans Udvortes eller det Bifald, han har erholdt.

"Ingen kunde sige os," bemærker Timkowski, "om der i Peking gives Hospitaler eller menneskekjærlige Anstalter." — Ikkun Waisenhuset (Juintang) i Wailotschen, nær ved Porten Huangdsiui, der blev stiftet i Aaret 1662 efter Chr. F., nævnte man ham. Jundschen satte her i sit andet Regjeringsaar (1724) et Steenmonument, skjenkede Anstalten for stedse et aarligt Bidrag af 1000 Lana (2000 Rubler) i Sølv, og befalede Forstanderskabet at vælge retsindige Medlemmer til dets Forvaltning. Ogsaa siger man, at der om Vinteren paa Keiserens Befaling bliver uddeelt kogt Riisvælling blandt Betlerne (en Skaal til hver); men ikkun faa skulle være saa lykkelige at blive deelagtige i denne Chuandiens Naade. I Templet Lunwangtang eller Tschaojangé, ved Stadmuren i Wailotschen, hiinsides det østlige Taarns Port, uddele Choschanerne (de chinesiske Munke) aarlig fra den 15de i den 10de Maaned til den 18de i den 2den Maaned af det følgende Aar, altsaa i de fire kolde Maaneder (fra November til Marts) paa egen Bekostning Riisvælling blandt fattige Folk.

Politiet i Peking er meget virksomt. Paa Gaderne gaae uophørligen Politiesoldater omkring med en Pidsk paa Skuldren, for at afholde Skjelmer fra egenraadige Anmasselser. De paasee, at Gaderne holdes rene, og lægge i Nødsfald selv Haand med paa Arbeidet. De holde Vagt hele Natten, og tillade Ingen at gaae paa Gaden, med mindre han bærer Lygte, eller har vigtige Forretninger, f. Ex. naar en Læge bliver

kaldet. De udspørge endog de af Keiseren affendte Folk, og Enhver er forpligtet til at give dem et fyldestgjørende Svar. Tillige have de Ret til strax at anholde dem, der modsætte sig eller synes mistænkelige. Disse Politiesoldater, der igjen, saavelsom deres Officerer, staae under et meget strengt Overopsyn, ere indfødte Chinesere, og udgjøre et uregelmæssigt Troppecorps.

Desforuden gives der i Peking en talrig, af Rytterie og Fodfolk bestaaende Garnison. Den besætter Vagterne ved Portene, Murene og de offentlige Bygninger, og maa være beredt til at marschere ud paa første Opfordring. Disse Tropper, der udgjøre et Corps af omtrent 80,000 Mand, inddeles i otte mandschuriske Divisioner, otte mongolske, og ligesaa mange Udscheng Tschocha eller chinesiske. Enhver Division adskiller sig fra de andre ved sine Faners, og den til disse svarende Uniforms Farve. Den gule Fane (Division) er den øverste; den har Huse i Dsintschen, og optager den hele nordlige Deel fra Øst til Vest. Man deler den igjen i den første gule Fane, uden Indfatning, og i den anden gule Fane, med rød Indfatning. Den tredie, røde Fane, uden Indfatning, og den fjerde, røde Fane, med guul Indfatning, opholde sig i den vestlige Deel af Dsintschen, som de imidlertid ikke ganske optage. Den blaae Fane optager den Deel af Staden, som grændser til det keiserlige Hof. Dens Vaaninger, der vende ud mod Syd, strække sig, parallel med den sydlige Muur, lige til den vestlige. Denne Fane deles i den femte, blaae, uden Indfatning, og den sjette, blaae, med rød Indfatning. Endelig gives der endnu den syvende, hvide

Fane, uden Indfatning, og den ottende, hvide Fane, med en rød Indfatning. Den er forlagt til Midten af den østlige Deel af Staden, og grændser mod Nord til den første, og mod Syd til den tredie Fane. Enhver Over-Befalingsmand over en Fane ere sex Under-Befalingsmænd underordnede. Hver Fane har sit eget Cancellie, Tøihuus, Skatkammer og Skole for Børnene. Timkowski bemærker her, at de høiere Krigsfolk i China ogsaa bestyre de vigtigste civile og Justits-Embeder, paa samme Maade, som det fordum ogsaa var brugeligt i Rusland. Det pekingske Corps (med Undtagelse af den egentlige grønne Fane, der ligger i Wailotschen) er sjelden fuldstændigen tilstede. Thi hele Regimenter deraf blive sendte i Tjenesten til de vigtigste Grændsepladser.

En af det pekingske Politie Hovedpligter er at forhindre Hungersnød. I Staden, saavelsom og i Forstæderne, gives der desaarsag en Mængde Magaziner, hvor der opbevares Riis for det Tilfælde, at der skulde indtræffe Misvært. Naar de til dette Øiemed udstædte Befalinger bleve lige saa strengt iagttagne i Provindserne, som i Nærheden af Hoffet, saa vilde der aldrig kunne opstaae Hungersnød, der imidlertid, formedelst Opsynsmændenes Ligegyldighed og overordentlige Misbrug, ofte ødelægge folkerige Statholderskaber. Foruden disse Kornmagaziner, har Chuandien (Keiseren) endnu andre Forraadshuse, hvor man opbevarer Hvede, Korn, forskjellige Frugter og Foder til Lastdyrene.

Den fornemste Classe af Pekings Indvaanere udgjøre de mandschuriske Tropper, hvis Officerer, som allerede bemærket, ogsaa beklæde høiere civile Em-

beder, i hvilke de dog af Hang til Magelighed overlade de fleste Arbeider til deres duelige og lærde chinesiske Secretairer. Efter Pekings Indtagelse af Mandschurerne, blev der af Chineserne givet Huse saavel til Officererne som til Soldaterne, og de selv trak sig tilbage til den sydlige Forstad. Men allerede i lang Tid har den største Deel af de mandschuriske Officerer og Soldater boet i leiede Vaaninger. Deres Huse og Landgodser ere, som det i Almindelighed gaaer ødsle Mennesker, der ikke vide at holde Huus med det let erhvervede Gods, igjen faldne i chinesiske Kjøberes Hænder. Velhavende Krigere tilforhandle sig egne Huse og Kjøbmandsboder, der afgive en betydelig Indtægt.

Den anden Classe af Indvaanerne udgjøre Kjøbmændene og Haandværkerne. Her gives ingen Inddeling af Haandteringerne i Laug eller Corporationer. Kjøbmandskabet har, som vi ovenfor have seet, fornemmeligen sit Sæde i Wailotschen. Chinas store Befolkning berøver mange Indvaanere Muligheden af at erhverve sig deres Næring ved Agerdyrkning eller andre landlige Arbeider. Af denne Grund strømme mangfoldige Mennesker fra alle Statholderskaber sammen i Hovedstaden, hvor de blot søge Livets Ophold som den eneste Priis for deres Anstrengelse. Men selv denne indskrænkede Fornødenhed kunne de ikke altid faae tilfredsstillet. Den Classe af Mennesker, som behøve Hines Arbeide, er ligeledes meget maadeholdende i sine Ønsker, og derfor har ikke enhver Arbeider Leilighed til at anvende sine Kræfter og Kundskaber til personlig Tjeneste eller til nogetsomhelst Haandarbeide. Man siger, at der i Peking alene befinder sig 50,000 Mennesker,

der drive Arkesløse om. Disse prøve naturligviis ogsaa forbudne Erhvervsmidler, Bedragerie, Tyverie o. s. v. Men Politiets Aarvaagenhed og Strenghed forhindrer dem i at drive denne Haandtering med ønskeligt Held. Idetmindste paastaaer Timkowski, i en Tid af næsten sex Maaneder, som han tilbragte i Peking, ikke at have hørt om et eneste betydeligt Tyverie. Da Betlerne ere meget foragtede hos Chineserne, og den, der beder om Almisse, overalt møder koldt Afslag, saa tage kun faa Fattige deres Tilflugt til dette, visnok magelige, men her meget usikkre Erhvervsmiddel. For ikke at omkomme af Hunger, ere de nødte til at forene sig i Selskaber og under visse Oldermænds eller Forstanderes Førelse at søge eet eller andet Arbeide. De sysselsætte sig med at rense og vande Haver og Gader, bearbeide Jorden og bære Byrder; undertiden ledsage de ogsaa i hele store Hobe Bryllupsprocessioner, Begravelser o. s. v. Timkowski har ofte seet disse elendige Stakler, som ellers neppe kunne skjule deres Nøgenhed, vandre bag efter en rig Mands Liigkiste, bærende Huer med røde Fjer og Sørgekapper. Naar en Kjøbmand giver sin Kunde En med af denne Classe, for at bære de kjøbte Sager hjem, saa udfører denne, om end Varerne ere nok saa dyre, dog alligevel sit Hverv paa den ærligste Maade, uden at man behøver at passe paa ham; og han er meget vel tilfreds, om han ogsaa kun faaer en yderst ringe Betaling for en Vandring af en Miilsvei eller mere. Saa stærkt virker Nødvendigheden af at vedligeholde sig den Tillid, der aabner ham et Middel til Livets Ophold.

Tjenere vælger man i Peking blandt Landboerne; undertiden leier man ogsaa hertil Soldater, som da løs-

kjøbe sig fra deres Tjenestepligter med Trediedeelen af deres Sold.

Alle Folk af de omtalte Stænder ere underkastede samme borgerlige Love. Krigsretter gives der ikke, undtagen i Feldten, over Forbrydelser, som blive begaaede her. Alle Forordningers Tydelighed og Bestemthed er det trve Pant paa Orden i det Indre af hele Staden. Enhver notorisk Forbrydelse bliver uden Skaansel forfulgt af Lovens Strenghed, der ofte endog har Grusomhedens Skikkelse. Fædres og Mødres Klager imod Børn efterkommer man usortøvet næsten uden Undersøgelse; thi efter Chinesernes Mening kan Forældrenes Omhed ikke være tilbøielig til af bsot Vilkaarlighed at udsætte deres Børn for Lovenes Undersøgelse.

Drøftelsen af Stridigheder om uvigtige Ting skeer mundtligt og ligeledes uden mindste Forhaling.

I Tilfælde af Ildebrande har man i Peking Værktøier til at slukke Ilden med, hvilke rigtignok i Henseende til Kraft og Hensigtsmæssighed staae tilbage for de europæiske. Da imidlertid Ildebrande ere meget sjeldne i Peking, saa blive disse Værktøier ikke brugte ofte. Alle Bygninger ere opførte af Muursteen. Til Madlavning og til at opvarme Værelserne bruger man Steenkul, der ikke give nogen stærk Lue og derhos bruges paa aabne Skorstene. Desuden ere, hvad der er vigtigere end alt dette, Chineserne sandsynligviis det betænksomste og forsigtigste Folk paa hele Jordkloden.

I enhver Deel af Peking finder man flere Læger. En meget duelig Læge (af hvilke der dog ikke gives mange i China, idet de fleste kun ere empiriske Practici, men ikke videnskabeligt dannede) erholder af en velhavende

Patient for hvert Besøg ikke meer end omtrent en halv Piaster; men fattige Syge, der komme til Lægen i hans Huus, yder han Hjelp gratis, eller dog for en yderst ringe Betaling. Til Salg af Lægemidler existere særegne Apothcker, hvor man hyppigen finder Urter og andre Stoffer i deres simpleste naturlige Skikkelse. En fortrinlig Tillid have Chineserne til den underfulde Rod Schingscheng, der styrker Livskræfterne, erstatter de tabte, og, som man siger, gjør de Gamle unge igjen. Fattige Folk maae imidlertid undvære denne Vederqvægelse. Et eneste Lod af huangdunsk eller mandschurisk Schingscheng koster henimod 100 Piastre. Billigere, men ogsaa af ringere Bonitet, er den koreïske.

Til Vedligeholdelsen af en beqvem og hurtig Communication imellem alle Dele af den store, vidtløftige Stad gives der et betydeligt Antal Hyrevogne. Paa ethvert Sted, hvor to Gader krydse hinanden, saavelsom ved enhver Bro, finder man smaae lukkede, med Atlask og Flaiel prydede, tohjulede Vogne. For disse spænder man Muulæsler eller Heste, fornemmelig de første, efterdi de ved deres Styrke og Hurtighed ere særdeles skikkede til at kjøre med. De Store, og i Særdeleshed de fornemme Damer, betjene sig af Portechaiser; dog maae de først anholde om Keiserens Tilladelse hertil. Embedsmænd foretrække at ride, hvilket og, formedelst Gadernes ujevne Overflade og Trængselen, er en langt hurtigere og beqvemmere Befordring.

En Elephantjagt i Nærheden af det gode Haabs Forbjerg *).

Da jeg i Aaret 1827 erholdt mit Patent som Lieutenant ved det kongelig afrikanske Regiment, der indtager forskjellige Positioner i Omegnen af det gode Haabs Forbjerg, skyndte jeg mig at efterkomme denne Befaling, da Opholdet i London, trods de utallige Fornøielser, begyndte at falde mig besværligt. Vor Overreise var, skjøndt langvarig, dog heldig; men saa længe jeg lever, glemmer jeg ikke den frygtelige Orkan, der overfaldt os under Vendekredsene og, uden vor Capitains Duelighed og vort Skibs gode Bygning, vilde have begravet os i Bølgerne. Forsynet vaagede over os, og fem Maaneder efter at vi havde forladt Plymouth landede vi uden videre Uheld paa den afrikanske Kyst.

Ved min Ankomst til Hovedqvarteret blev jeg strax sendt til Stationen i Fredericsbourg, der for ganske nylig var bleven oprettet ved Gualanas maleriske Bredder, ovenfor Fishriver, og hvor en af mine Brødre befandt sig. Denne Posts Garnison, der forstørstedelen bestod af Officerer af forskjellige Corps og nogle Compagnier af det kongelige afrikanske Regiment, var meget ivrigen sysselsat med at jage efter Elephanter, de eneste Fiender, som den havde at bekjæmpe. I den første Tid, efterat denne Colonie var anlagt, havde vore Soldater, for at skaffe sig først Kjød, været de Angribende;

*) Miscellen aus der neuesten ausländischen Literatur. Von Dr. Friedrich Bran. 72ster Band. Jena, 1832.

men senere styrtede Elephanterne sig, forbittrede over disse nye Gjesters Dristighed, i stort Antal mod vore Pallisader. De reve Pælene op med deres Snabler, ødelagde vore Baraker, og kom ofte endog lige til vor Bivouakild; thi Intet ligner de afrikanske Elephanters Mod. Flere af vore Soldater vare allerede blevne Offere for deres Angreb; men saasnart Husene for Garnisonen og for nogle Hottentotter, som havde forenet sig med den, vare færdige og omgivne med en bred Grav saavelsom med en sex Fod høi Muur af Grønsvær, havde vi Intet meer at befrygte af Elephanterne. Kun nogle, udenfor Circumvallationslinien opbyggede Hytter vare endnu Tid efter anden udsatte for deres Indbrud; men en i rette Tid anbragt Artilleriladning bevægede dem til for stedse at opgive dette Slags Foretagender. Femten vare blevne paa Pladsen. Ved denne Expeditions Hjelp og vore Forstandsninger bleve Rollerne ombyttede, og siden den Tid have vi ikke ophørt at være de Angribende.

Saasnart jeg var indført i mit nye Embede, tilkjendegav jeg det Ønske, at dele mine tappre Vaabenbrødres Farer; man opfyldte mit Ønske, og faa Dage efter tog jeg Deel i et berammet Jagtpartie. Denne Gang traf vi kun paa en Hun-Elephant, som vi dog først kunde fælde efter meer end hundrede Flinteskud. Kuglerne gleve af mod dens Legemes haarde Overflade; nogle Ladninger traf den imidlertid i Snabelen og Øinene, saa at den pludselig styrtede ned, uden at kunne gjøre det ringeste Forsøg paa at reise sig og modstaae sine Angribere. Jeg nærmede mig den; dens Legeme var gjennemboret af meer end 60 Kugler. Vore Soldater reve nu Tænderne ud af den, og bare dem i Triumph hjem til Ma-

for Graham, der havde commanderet Jagten. Dette heldige Udfald gav mig Mod, og jeg foresatte mig, i Fremtiden aldrig at udeblive fra en saadan Jagt.

Nogle Dage efter denne Expedition kom min Tjener ind i mit Værelse, og sagde mig, at en betydelig Hob Elephanter viste sig i Nærheden af vor Station, og at adskillige Indvaanere saavelsom Garnisonens Officerer allerede vare gaaede dem imøde. Jeg gjorde mig strax færdig, og begav mig i største Hast til det betegnede Sted. Jeg maatte gjennem en Skov, og efter mange Besværligheder og Vandringer ad uveisomme Steder fandt jeg endelig mine Kameraters Spor. Neppe var jeg ude af den mørke Skov, saa kom jeg til en Eng, paa høire Bred af Gualana, og Flinternes hyppige Tordnen forkyndte mig, at Jægerne vare i Nærheden. Efterhaanden svandt den Urolighed, som havde bemægtiget sig mig paa min eensomme Excursion. Jeg aandede igjen frit; men snart blev jeg udreven af min Tryghed ved det gjentagne Skrig: "Tag dig i Agt! .... gaa ikke frem!" som en af Skildvagterne tilraabte mig. Da jeg imidlertid rundt omkring mig ikke saae Noget, der kunde indgyde mig den ringeste Frygt, saa traf jeg heller ingen Foranstaltninger imod en Fare, som var mig ubekjendt. Da Skildvagten saae, at jeg ikke ahnede den truende Fare, raabte han, for at overbevise mig om at det var mig, han meente, flere Gange mit Navn paa Engelsk, og gjentog bestandigt de Ord: "Tag dig i Agt! .... gaa ikke frem!" Jeg tvivlede nu ikke mere om min farefulde Stilling, og tænkte netop paa Retirade, da Grenenes Knagen og et skarpt, vredagtigt Skrig forkyndte mig Fiendens Nærhed. Det var en kjæmpe-

stor Hun-Elephant, fulgt af to mindre Hanner, der kom styrtende frem af den til Gualana stødende Skov, som jeg nylig havde forladt.

Da jeg kun var i det høieste hundrede Skridt fra denne Trop og saae den tage sin Retning hen imod mig med en rivende Hurtighed, saa habde jeg kun lidt Tid til at overlægge, hvad der var at gjøre. Alene, midt paa en ubedækket Slette, ansaae jeg mig for aldeles uden Redning, naar jeg ikke gjorde Brug af min Flint. Jeg affyrede strax det ene af mine Løb; men da jeg havde sigtet slet, blev Skuddet uden Virkning. Efter dette unyttige Forsøg vilde jeg unddrage mig Elephanternes Blikke og gribe enhver gunstigere Leilighed til at gjøre Brug af mine Vaaben. Til mit Tilflugtsted havde jeg valgt en Gruppe unge Træer, som stode midt paa Sletten. Men ogsaa denne Gang slog mit Haab feil; thi da jeg dreiede Hovedet om, saae jeg med Skræk, at Elephanterne havde forladt deres første Retning og med hurtige Skridt nærmede sig det Sted, hvor jeg var flygtet hen. Denne Omstændighed bevægede mig til strax at forlade et saa usikkert Tilflugtsted; jeg beskrev en ret Vinkel, og tyede hen imod Floden Gualana, i den Hensigt, at skjule mig i de Fjeldkløfter, som begrændse dens Bredder, og her være sikker for ethvert af deres Angreb.

Kun faa Skridt havde jeg endnu at gjøre, for at være uden Fare; men Elephanterne vare allerede i Hælene paa mig. Foran rendte den store Hun-Elephant, og bag efter kom dens Kamerater, eller rettere dens Unger, der udstødte frygtelige Brøl. Ganske ude af mig selv, og ikke vidende noget Middel, hvorved jeg kunde unddrage mig en saa frygtelig og forbittret Fiende, ret-

tede jeg mit Flintelød imod Troppens Anfører, mere for at gjøre den bange, end i Haab om at fælde den. Det fugtige Fængkrudt spottede min Utaalmodighed, og medens jeg undersøger Aarsagen til Forhalingen, gaaer Skuddet af; men Kuglen glider magtesløs tilbage fra Dyrets uhyre Pande. Uden Tvivl forbittret over min Dristighed, styrtede det rasende løs paa mig. At beskrive mine Følelser fra dette Øieblik af, vilde falde mig meget vanskeligt, og kun en dunkel, forvirret Erindring om de første Øieblikke af dette ulykkelige Sammentræf er bleven tilbage hos mig. Uden Tvivl overvældet af Skræk faldt jeg ned for Fødderne af Elephanten, der tracterede mig med sine store Tænder. Heldigviis havde den kun een, og ogsaa denne var meget afstumpet. Derpaa løftede den mig i Veiret med sin Snabel, og slængte mig ned imellem sine Forbeen. Her blev jeg underkastet en frygtelig Stampen; snart støttede den sine Fødder paa mit Bryst, snart gav den mig nogle Hug i Ribbenene med sin Tand. Den heftige Smerte, som jeg fornam, rev mig snart ud af min første Bestyrtelse. Da jeg imidlertid ikke kunde unddrage mig min Modstanders Raserie, søgte jeg dog idetmindste deelviis at beskytte mig mod dens Hug. Jeg laae bestandig sammenboltret, og uden Tvivl skylder jeg denne Forsigtighed, i Forbindelse med Jorbundens dyndede Beskaffenhed, saavelsom Formen af Elephantens Fødder, at jeg ikke omkom af de uhyre Contusioner. De unge Elephanter toge ingen virksom Deel i denne Fægtning, de løb blot bestandig omkring Moderen, og yttrede deres Uro ved hyppige Skrig.

Endnu laae jeg under min Modstanders Fødder, uden Tvivl udsat for nye Qvaler, da Lieutenant Chishom af det kongelige afrikanske Corps, og en Hottentot, ved Navn Diderik, ankom paa Rygningen af de Klipper, til hvis Midte jeg havde forsøgt paa at flygte. Min Stilling opfyldte dem med Smerte; de udstødte strax et Allarmskrig; men Jægerne vare altfor langt borte til at kunne svare; kun Skildvagten, der havde advaret mig for Faren, kunde støde til dem. De gave strax min Modstander flere Ladninger, og dens to frygtsomme Kamerater toge Flugten, idet de med Skrig kaldte paa Moderen. Men den store Elephant, endnu mere forbittret, vedblev med sit Arbeide; dog mine Kameraters vel vedligeholdte Ild, det klagende Skrig af de unge Elephanter, som bleve staaende ved Randen af Skoven, men fremfor Alt en Kugle, der saarede min Modstander i den høire Skulder, bestemte den til at lade sit Bytte fare. Den gjorde det høist ugjerne; thi skjøndt yderst betagen af Smerte, fulgte jeg den dog med Øinene, og bemærkede, hvorledes den flere Gange vendte sig om, for at see, om jeg reiste mig op igjen. Jeg havde hverken Kraft eller Lyst dertil; neppe bemærkede jeg imidlertid, at den var forsvunden inde i Skoven, saa kaldte jeg paa mine Kamerater. De kom til; jeg var ganske ukjendelig, fuld af Saar, nedtraadt i Skarnet; mine Klæder sønderrevne og bedækkede med Blod og Smuds. Mine Kamerater bragte mig op ved Hjelp af Grene og deres Flinter; da jeg var trukken ud af min Grav, kunde jeg ikke gaae et Skridt, saa meget havde Smerten og Saarene udtømt mine Kræfter. De gjorde strax en Baare, og skaffede mig til

Bredden af Gualana, hvor vor Chirurg behandlede mig med den største Omhu.

Jeg var omringet af mine Venner; Blodet, som flød af mine Saar, blev stillet; allerede havde Chirurgen erklæret, at de ikke vare dødelige, da min Broder, som denne Gang ikke havde været blandt Jægerne, ganske bestyrtet kom til. En Hottentot havde sagt ham, at jeg var bleven sønderreven af en rasende Elephant. Ved Synet af mig foer han sammen af Skræk og Gysen; men Chirurgen og Lieutenant Chishom søgte at berolige ham, hvortil jeg selv stræbte at bidrage ved Tegn og nogle afbrudte Ord; thi formedelst det Tryk, jeg følte, kunde jeg ikke tale sammenhængende. Jeg prøvede endog paa at meddele ham nogle Details af mit Eventyr, da vi pludselig saae en ulykkelig Soldat af det afrikanske Regiment komme styrtende ud af Skoven, hvori jeg havde været. Han blev forfulgt af en uhyre Han-Elephant. Mac-Cleane (dette var hans Navn) prøvede paa at naae de til Gualana grændsende Klippehuler; men hans Fod gled ud, og han faldt i en Kløft. Elephanten, der var lige i Hælene paa ham, greb ham ved Armen med sin Snabel, løftede ham i Veiret og slæbte ham ind i Skoven. Hr. Knight, Officeer ved det 22de Regiment, min Broder og alle bevæbnede Personer, der vare omkring mig, skjøde efter Elephanten; men Afstanden var for stor, og Kuglerne naaede ikke saa langt. Vi havde den Smerte at maatte see den brave Soldat lide en grusom Død. Elephanten havde slængt ham mod et Træ og flere Gange gjennemboret hans Legeme med sine Tænder. Derpaa vendte den ham om, uden Tvivl, for fuldkomment at stampe

ham ihjel med Fødderne. Imidlertid havde mine Kammerater nærmet sig, uden at bemærkes af Elephanten, og gave paa een og samme Tid en ny Salve, denne Gang med bedre Virkning. Dyret, truffet af flere Kugler, vaklede, men styrtede ikke. Et Rov for den heftigste Smerte, følte det uden Tvivl sit nære Endeligt, og udstødte et langt Klageskrig. Et Træ, som stod ved Siden af det, tjente det til Støtte; men Dyrets Ubevægelighed, dets bestandigt mere mistonende og stønnende Skrig viste tydeligt, at dens sidste Stund var nær. Jægerne vovede imidlertid ikke at nærme sig, men vedbleve at fyre i Afstand; og snart vare vi Vidner til en rørende Scene, der gav os et Beviis paa, hvor stor den Omhed og Kjærlighed er, som disse Dyr nære for hinanden.

Allerede flere Minuter havde vi hørt et Skrig, der kom fra Skoven og besvarede den døende Elephants Klagetoner. Snart saae vi den Hun-Elephant komme, der nylig havde tilredt mig saa ilde. Dens urolige Blik, dens uvisse iilsomme Gang beviste dens levende Uro for Elephanten, der var nær ved at segne for vore Skud. Vore Jægere syntes at have opjaget en heel Familie, bestaaende af fire Individuer, som Skrækken i Begyndelsen havde adsplittet. Saasnart Hunnen fik Øie paa sin Mage, styrtede den, uagtet vore fordobblede Musketsalver og det dybe Saar, som den selv havde i Skuldren, hen til den, og tjente den til Beskyttelse med sit Legeme. Over ti Minuter udsatte den sig for vor Ild; snart betragtede den os med bønligt, medynkvækkende Blik, snart caressérede den sin stakkels Mage, og søgte at løfte den op med sin Snabel og slæbe den ind

i Skoven. Men alle dens Anstrengelser vare frugtesløse; Hannen gled efterhaanden ned ad Træet, og styrtede til Jorden. Dens Mages Ømhed endte dog ikke med dens Død; hun søgte at gjenoplive ham med sin Aande, og stak sin Snabel ind i hans Mund. Da den arme Skabning nu saae, at alt Haab om at kalde den Dræbte tilbage til Livet var forsvundet, og den ogsaa allerede var svækket ved sine talrige Saar, udstødte den saa klagende, udtryksfulde Toner, at jeg blev paa det inderligste bevæget. Jeg var i dette Øieblik maaskee den Eneste, som havde Medfølelse for dens Smerte. Mine forbittrede Kamerater vedbleve bestandig at skyde, indtil Elephanten endelig, truffen af dræbende Skud, styrtede døende ned ved Dens Side, mod hvilken den kort tilforn havde udviist en saa inderlig, selvopoffrende Kjærlighed.

Saasnart vore Jægere saae denne Elephant ligeledes styrte, udstødte de et Frydeskrig, uden at tænke paa den Priis, for hvilken de havde kjøbt Seieren. Uden Frygt kunde de nu nærme sig deres Fiende. Min Broder blev ene tilbage hos mig. De to Elephanter vare af en uhyre Størrelse; Hannen var ni Fod høi, Hunnen otte Fod og fire Tommer; Begge syntes allerede at være temmelig gamle. Man forsikkrede mig, at deres Legemer havde været gjennemborede af meer end 80 Kugler; men senere har jeg truffet paa flere, som, uagtet de havde lige saa mange Saar, dog endnu løb temmelig hurtigt. Vistnok glide ogsaa mange Kugler af, blive slaaede flade paa deres frygtelige, knoklede Legeme, og blive siddende mellem Hud og Knokler. — Snart havde Regiments-Musikanternes Trompeter forenet alle

Jægere omkring os. Men de to unge Elephanters Ankomst, der uden Tvivl ilede deres Moder til Hjelp, afbrød deres Glæde. Heldigviis vare nogle Flinteskud tilstrækkelige til at bortskræmme disse endnu unge og frygtsomme Dyr.

Hottentotterne skare Kjødet af, som de spise ferskt eller saltet; vore Soldater forbeholdt sig Fedtet og Huden, og de tre store Tænder (thi Hun-Elephanten havde kun een) bleve i Triumph bragte hjem til Major Pringle, der havde commanderet Jagten. Officeren var saa artig, den næste Morgen at sende mig Tanden af Hun-Elephanten, der havde angrebet mig; jeg opbevarer den omhyggeligt. Senere bleve Skeletterne af begge Elephanter indskibede til England, for at figurere i eet eller andet anatomisk Cabinet.

Saaledes endtes min anden Jagt. Soldaten Mac-Cleane erholdt den sidste Ære paa det Sted, hvor han var dræbt, og jeg blev skaffet til Fredericsbourg af fire Hottentotter; foran bar man Byttet af de Overvundne; min Escorte bestod af Hovedafdelingen af Jægerne, og jeg blev baaren afsted under Trompet-Fanfarer og Musketsalver. Efter fjorten Dages Forløb var jeg igjen helbredet; men jeg foresatte mig, i Fremtiden at være forsigtigere, og har holdt Ord.

Salvator Rosas Levnet *).

Den som Maler og Digter lige berømte Salvator Rosa var en af de Første, som lydeligt erklærede sig imod Marini's og hans Disciples affecterede Maneer. Han var Søn af en Landmaaler, og blev født 1615 i Landsbyen Renella ved Neapel. Efterat han hos Somaskerne i denne Stad havde lagt den første Grund i Grammatik og Rhetorik, skulde han skride frem til Logiken; men de strengere Videnskaber havde intet Tillokkende for ham. Derimod kastede han sig med glødende Begeistring over Malerie, Musik og Poesie. At tegne Søhavne og Landskaber efter Naturen havde allerede længe været hans Yndlingssyssel, da han kom i Lære hos sin Onkel, Paolo Greco, en middelmaadig Maler, hvis smaalige Maneer dog snart mishagede ham. Mere Nytte høstede han af sin Svogers, Fracanzano's, Underviisning, som han i Henseende til Tegning og Colorit havde meget at takke for.

Imidlertid døde hans Fader, og efterlod ham med hans Moder og Sødskende i de kummerligste Omstændigheder, som dog ikke formaaede at nedtrykke hans høit stræbende Aand. Da han ikke havde Penge at kjøbe sig Lærred for, udkastede han landlige Prospecter paa det første det bedste Blad Papir, og solgte dem for et Stykke Brød. Af disse Skizzer ahnede den berømte Giovanni Lanfranco, som dengang opholdt sig i Neapel, hvilken stor Maler der laae skjult i Rosa.

*) Handbuch der italiänischen Sprache und Litteratur. Von Ludvig Ideler. Poetischer Theil. Berlin, 1822.

Han tog sig derfor af ham, og meddeelte ham sin Underviisning. Det Samme gjorde Aniello Falcone, en duelig Bataillemaler, og under disse Mestre bragte han det snart saa vidt i Historie- og Landskabsmalerie, at han overgik Begge, fornemmelig i Coloriten.

For at opnaae større Fuldkommenhed og tillige forbedre sine Finantser, gik han til Rom. Men her vilde det ikke lykkes ham at tildrage sig Publicums Opmærksomhed ved sine Malerier. Han valgte derfor en anden Vei til at gjøre sig bekjendt. Under Carnevalet forbandt han sig med adskillige unge Mænd af lignende Charakteer, og opførte tilligemed dem, paa de fornemste Pladser, under Maske, lystige Farcer, i hvilke han som den meest Veltalende og Vittige, spillede Harlekin under Navnet Formica. Alt løb efter denne muntre Trop, og hele Rom gjenlød af Formicas Roes. Næste Sommer forvandlede han disse Markskrigerfarcer til regelmæssigere Skuespil, som han paa et Landsted udenfor Porten del popolo, tilligemed sit Selskab, til stor Morskab for Publicum, opførte paa staaende Fod. Man aabnede ham nu Adgang til de fornemste Huse i Staden, hvor han snart improviserede over enhver Gjenstand, snart sang lystige Arier i den neapolitanske Dialect, hvortil han accompagnerede sig paa Luth. Da han saaledes var bekjendt som Digter og Tonekunstner, faldt det ham ikke mere vanskeligt at gjøre den Kunst gjeldende, der meest laae ham paa Hjerte. Enhver vilde prøve, om han havde bragt det saa vidt i Malerie, som i de to beslægtede Kunster, Poesie og Musik; og da man bemærkede, at det just var heri at han havde sin egentlige Styrke, overøste man ham med Bestillinger.

I Aaret 1646 vendte han tilbage til Neapel, for der at bosætte sig som Maler; men Masaniello's Oprør nødte ham snart igjen til at forlade denne Stad. Spanierne havde nemlig i Oprørets Hede dræbt en Slægtning af hans Lærer Falcone. Af Hevn samlede denne et Antal modige unge Mænd, blandt hvilke også Salvator Rosa befandt sig, og førte dem til Masaniello, der kaldte dem Dødens Compagnie og overdrog dem det Hverv, hele Dagen tropviis at gjennemstreife Gaderne og dræbe enhver Spanier, som de traf paa. Denne Befaling blev udført saa punktligt, at de ikke engang skaanede dem, som søgte Redning i Fristederne. Om Natten malede de Masaniello ved Fakkelskin, hvorved i kort Tid en Mængde Afbildninger af ham bleve udbredte over hele Neapel. Da denne Sværmers Rolle efter faa Dages Forløb var udspillet, saa tog Salvator Rosa, der ikke længere troede sig sikker i Neapel, Flugten til Rom. Man har, til hans Ære, villet drage dette Factum i Tvivl; men det grunder sig paa en Mands Udsagn, der synes at være meget nøie underrettet om hans Livsomstændigheder, nemlig Domenici *), af hvem man har en fortrinlig Historie om de neapolitanske Kunstnere.

Salvator levede nu af at male. Hans Fritimer vare helligede Poesien. Han skrev blandt Andet Satirer, som han pleiede at forelæse dem, der besøgte

*) I 3die Bind af hans Vite de' Pittori, Scultori e Architetti Napolitani (Neapel 1742, 3 Vol. 4) der indeholder en udførlig Biographie af Salvator Rosa.

ham i Anledning af hans Malerier. Da han heri ikke skaanede sine Kunstbrødre, blev han en Gjenstand for deres Had, og der fattedes lidet i, at han var bleven et Offer derfor. Paa et af sine Malerier havde han fremstillet Lykken med Overflødighedshornet, hvorfra alle Slags Skatte, ogsaa Laurbærkrandse, Bøger og Pensler strømmede ned paa forskjellige Creature, saasom Sviin, Oxer, Ulve, Rovfugle. Man udspredte, at dette Malerie var en Satire paa den hellige Fader og det romerske Cleresie. Bagvaskelsen fandt Tiltro, og vilde have havt de slemmeste Følger for ham, naar han ikke havde forebygget dem ved en skriftlig Forklaring af Stykket.

Denne ubehagelige Tildragelse foranledigede ham til at følge en Indbydelse til det toscanske Hof. De florentinske Kunstnere modtoge ham med stort Venskab, og forvandlede hans Bolig, der snart blev Samlingspladsen for Stadens skjønne Aander, til et Akademie, som erholdt Navnet de' Percossi. En af disse Akademikeres Forretninger var, at de nogle Maaneder af Aaret opførte improviserede Farcer i Cardinalen af Toscanas Bolig. Salvator Rosa udførte altid Pascariello (den neapolitanske Tjener) og Francesco Maria Agli, en 60aarig Bononier, som aarligen kom til Florents i den Anledning, Doctor Graziano Bolognese, til største Moroe for Tilskuerne. Iblandt de florentinske Malere yndede Salvator i Særdeleshed Lippi *), hvis Tænkemaade ganske lignede hans.

---

*) Lorenzo Lippi, født 1606, død 1664, har gjort sig bekjendt som Maler og Digter. Meest berømt

Efter at have opholdt sig ni Aar i Florents og tilendebragt de ham ved det storhertugelige Hof overdragne Arbeider, besluttede han at leve nogle Aar for sig selv. Desaarsag begav han sig til Volterra til Ugo og Giulio Maffei, med hvilke han i Rom og Florents havde staaet i den venskabeligste Forbindelse. Hos disse forblev han tre Aar i bestandig Afvexling af Fornøielser. Imidlertid syssefsatte han sig dog nogle Timer dagligen med Malerie, Læsning og sine Satirer, paa hvilke han her lagde den sidste Haand *). Dengang malede han ogsaa sig selv; og Brødrene Maffei skjenkede dette Portrait til det storhertugelige Gallerie, hvor det endnu opbevares. Overhovedet forfærdigede han i Toscana en Mængde Malerier, som forestille Slag, Søhavne, Maskerader, Forhexelser og deslige. Herpaa nedsatte han sig igjen i Rom, hvor han tilbragte Resten af sit Liv og erhvervede sig en betydelig Formue ved sin Kunst. Han havde nu vel grundfæstet sig i Besiddelsen

---

er han bleven ved sit episk-burleske Digt il Malmantile racquistato, som et imellem Florents og Pisa i Ruiner liggende Bjergslot har givet Navn. Dette Digt er aldeles sammensat af florentinske Idiotismer og Ordsprogs-Talemaader, og derfor, uden den vidtløftige Commentar, hvormed Paolo Minucci, Anton Maria Salvini og Biscioni i de 1688 og 1731 i Florents udkomne Udgaver have forklaret det, uforstaaeligt for enhver Læser udenfor Toscana.

*) Gjenstandene for hans sex, i Juvenals Maneer skrevne Satirer vare Musik, Poesie, Malerie, Krig, Vellyst og Misundelse. Formedelst de hyppige Allusioner til Steder af græske og romerske Forfattere ere de vanskelige at forstaae.

af en fortjent Berømmelse, saa at ingen af hans Fiender mere vovede at gjøre ham den stridig, men for at kaste en Skygge paa ham, foregav man, at hans Pensel kun duede til Søstykker, landlige Prospecter og Batailler, og udspredte det Rygte, at hans Satirer ikke vare komne fra hans Pen. Mod disse Bagvaskere skrev han sin sjette Satire, l'Invidia, og en særegen Sonet.

Han døde i Aaret 1673 af Battersot. Hans Søn Augusto har i Kirken S. Maria degli Angeli ladet oprette et Mindesmærke, hvorpaa han blandt Andet benævnes: poëtarum omnium temporum principibus par (som kan stilles ved Siden af enhver Tids fortrinligste Digtere), en Paastand, der dog uden Tvivl er meget overdreven.

Carl den Tiendes og hans Families Afreise fra Frankrig *).

— I St. Cloud herskede den største Bestyrtelse. Allerede den 30te Juli begyndte Frafaldet. Hofmændene, der forhen havde beleiret alle Dørre, forsvandt, og snart var endnu kun det allernærmeste Camarilla og Militairet, som en Følelse af Ære bragte til at holde ud indtil det sidste Øieblik, forsamlede omkring Exkongen. De gemene Soldater begyndte at adsprede sig, og Bønderne i de omkringliggende Landsbyer at gjøre

*) Taschenbuch der neuesten Geschichte. Herausgeg. von Dr. Wolfgang Menzel. 2ter Jahrgang. Stuttgart und Tübingen, 1831.

Opstand. Da flygtede Kongen, Natten til den 31te Juli, fra St. Cloud, men efterlod Dauphin, som endnu engang prøvede paa at opmuntre Tropperne til et Angreb mod Paris. "Man saae ham ride gjennem Alleen ved St. Cloud. Prindsens Slingren frem og tilbage paa Hesten, hans Hats Stilling, som han havde skudt tilbage paa Hovedet og det Smiil eller Griin, der bestandig svævede paa hans Læber, contrasterede paa en meget modbydelig og harmvækkende Maade med disse Soldaters alvorlige og grublende Stilling, hvis Tanker, som det lod, ene vare sysselsatte med Erindringen om de sidste Dages Begivenheder og med Forudsølelsen af Samtidens og Efterverdenens Dom om det ærelløse Forræderie, til hvis blinde Værktøi man misbruger en ildeforstaaet militair Lydighed. — Medens de kongelige Tropper, udtømte af Besværlighed, stode i Boulogne-Skoven, forlangte man af Mairen i Auteuil Levnetsmidler og Forfriskninger til dem. Mairen henvendte sig til de fornemste Indvaanere i sit District, for at tilveiebringe noget. Disse svarede ham: at det vilde være det Samme som at understøtte sine egne Fiender, da disse Tropper havde skudt paa deres Brødre i Paris. Imidlertid lod man sig af den blotte Menneskelighed bevæge til at sende dem Levnetsmidler. Hertugen af Angoulème kom personligen og takkede Mairen for de hans Armee (dette var hans eget Udtryk) forskaffede Næringsmidler. Mairen kunde ikke afholde sig fra at sige ham, at alle de Ulykker, der for nærværende Tid traf Frankrig og faldt tilbage paa den kongelige Familie selv, ikke vilde have tildraget sig, naar Kongen havde regjeret constitutionelt. Paa disse Ord dreiede Prindsen sin Hest om

og reed bort. Nogle Øieblikke efter sendte han imidlertid et Par Adjutanter til Mairen og lod sige: dersom han havde noget at meddele ham, vilde han gjerne høre det, kun maatte det ikke skee i Troppernes Nærværelse. — Indvaanerne af Chaillot's tappre Forhold bør ikke forbigaaes med Taushed. Insurgerede af de Herrer Luchet, Villemain og Lorient, udholdt disse brave Folk, kun 25 Mand stærke, efter at have afvæbnet tre Poster, hele den 29de Ilden af fem Garderegimenter, som vilde trække sig tilbage gjennem Barrieren ved Passy. De gjorde meer end 80 Fanger. — Da den 29de Tropperne af den kongelige Garde tilfods begyndte deres Retirade over Neuilly, og Indvaanerne bleve underrettede derom, opførte disse, i mindre end en halv Time, med uhyre Træer, Bjelker og andre sammenbragte Stykker Træ, Barricader paa Broen og foran den, for at spærre Overgangen. Garden lod fyre med Kanoner paa disse uforudseete Barrierer, for at gjennembryde dem og komme til Courbevoye, men Ilden af Blinkerne fra Neuilly, der havde skjult sig i et Baghold, tvang dem til at opgive deres Forehavende og vælge le chemin de la Révolte, for igjen at naae Saint-Denys, hvor de dog ligeledes bleve slagne tilbage og nødte til at tage en anden Retning, for igjen at forene sig med de kongelige Tropper. Man seer, at saavel den moralske som den physiske Magt afskye Despotismens Værktøier. Alle omliggende Menigheder vare under Vaaben og havde besat de høie Punkter, fornemmelig Calvariebjergets."

Dauphin fulgte nu efter Kongen, der først var flygtet til Trianon; men Versaillernes Opstand og adskillige i Alleen ved Trianon nedfaldende Kugler dreve

de kongelige Flygtninger videre. De begave sig til Slottet i Rambouillet, hvor de ankom den 31te om Aftenen. Her indfandt sig Dagen efter ogsaa Dauphinen. Hun havde været i Badene ved Vichy, og man har endog paastaaet, at hun var bleven sendt derhen, for ikke at være omkring Kongens Person i de kritiske Øieblikke og ved sine bange Ahnelser og Ængsteligheder lamme hans Energie. I Dijon erholdt hun den første Efterretning om Begivenhederne i Paris. Hun besøgte her Theatret, og blev ved Tilskuernes rasende Skrig nødt til at forlade det. Under Forklædning og for Sikkerheds Skyld prydet med trefarvede Baand kom hun lykkeligen igjennem Parises revolutioneerte Omgivelser, for i Rambouillet at fylde sin Jammers Maal; thi Dagen efter hendes Ankomst var ogsaa den, der berøvede hendes Onkel og hendes Gemal Frankrigs skjønne Krone. Ludvig den Sextendes beklagelsesværdige Datter, hvem man tilskriver meest Følelse og meest Ærgjerrighed iblandt hendes Families Medlemmer, maatte til det Skrækkelige opleve det endnu Skrækkeligere; thi til Forældrenes og Broderens Mord føiede den grusomme Skjebne nu endvidere hendes Gemals Vanærelse.

Nationen havde ikke antaget de Forslag, som Kongen lod gjøre den ved Hr. de Semonville, men erklæret, at Carl den Tiende havde forbrudt Thronen. Der blev nu intet Andet tilbage, end idetmindste at bevare Familien denne Throne. Dauphin var den nærmeste Thronfølger, men denne sløve Person havde bestandigen blindthen fulgt sin Fader, var indviklet i samme Brøde, og, om end mindre hadet af Folket, dog endnu langt mere foragtet. Kongen besluttede derfor, med

Forbigaaelse af Dauphin, at frasige sig Thronen til Fordeel for den unge Hertug af Bordeaux. Den 2den August skrev han til Hertugen af Orleans, udnævnte ham til sin General-Lieutenant, og prøvede endnu engang at løskjøbe sig fra Afsættelsen ved glimrende Løfter. Men da dette var forgjeves, skrev han endnu samme Dag et andet Brev til Hertugen: "Min Fætter! De Ulykker, som trykke mit Folk eller endnu kunne true det, gaae mig altfor meget til Hjerte, til at jeg ikke skulde tænke paa Midler, hvorved de kunne forebygges. Saaledes har jeg da fattet den Beslutning at frasige mig Kronen til Fordeel for min Sønnesøn, Hertugen af Bordeaux. Ogsaa Dauphin, som deler mit Sindelag, opgiver sine Rettigheder til Fordeel for sin Brodersøn. Det paaligger saaledes Dem, som Kongerigets General-Forstander, at lade Henrik den Femtes Thronbestigelse offentligen bekjendtgjøre. Desforuden ville De træffe alle af Dem afhængige Forholdsregler, for at fastsætte Regjeringens Former under den nye Konges Mindreaarighed."

Som begribeligt blev Frasigelsen antaget, men ikke saaledes den unge Kong Henrik den Femtes Udnævnelse. Derimod blev, paa Exkongens Begjering, en Commission sendt til Rambouillet, for at beskytte ham mod Folkets Raserie, og ledsage ham til det Sted, hvor han vilde begive sig hen. "Commissairerne, Marschal Maison, den Deputerede von Schonen og den bekjendte Advocat Odillon-Barrot, begave sig endnu samme Dag til Rambouillet, men erklærede Kongen, at de ikke vilde overtage hans Bevogtning, førend han ubetinget havde frasagt sig Thronen og udleveret Kron-

diamanterne. Hertugen af Ragusa svarede: saa vidt var det endnu ikke kommet med Hoffet, at det behøvede at antage saadanne Betingelser; det havde endnu Tropper tilbage, og Kongen vilde ikke begive sig bort, førend man havde opfyldt de Fordringer, hvortil han var berettiget. Efter nye Bemærkninger af Commissionen forføiede Hertugen af Ragusa sig bort, og kom nogen Tid efter igjen. Han bragte Carl den Tiendes Aftakkelse og Hertugen af Angoulêmes Renunciation, med Overdragelsen af deres Rettigheder til Hertugen af Bordeaux. Carl den Tiende skal desuden have fordret fire Millioner i Rente. Selv de ham omgivende Hofmænd forlangte en Stipulation om at beholde deres Ærespøster, Gager, Værdigheder o. s. v. Paa saadanne Fordringer havde Commissionen intet Svar at meddele. Den kunde ikke gjøre Andet, end begive sig bort, hvilket den da ogsaa gjorde. Faa Øieblikke efter dens Tilbagekomst til Paris blev der fattet en Beslutning, hvis Følger snart hele Befolkningen kunde see. En electrisk Bevægelse meddeelte sig den. Man hørte kun eet Skrig: "Til Rambouillet!" To Timer efter vare 10 til 12,000 Mand forsamlede i de elyseiske Marker; alle smaae Vogne i Omgivelserne af Paris, 7 til 800 i Tallet, tilbøde deres Tjeneste, for at kjøre de bevæbnede Borgere. Et stort Antal Ryttere og forspændte Kanoner forenede sig med Colonnen, der ved Forstærkninger undervejs skulde ankomme til Rambouillet 20 til 30,000 Mand stærk. General Pajol og Oberst Jacqueminot bleve bestemte til at lede denne Bevægelse. Paa den anden Side havde Indvaanerne af Rouen og Havre, der vare ankomne til Poissy eller

St. Germain, taget den samme Retning. Commissairerne reiste Kl. 3 om Eftermiddagen igjen til Rambouillet, for paany at spørge Carl den Tiende og hans Familie, "om de ønskede at ledsages eller at føres."

Af Frygt for de rasende Folkehobe, som droge bagefter Commissairerne, besluttede Exkongen strax, førend disse Hobe ankom, under Commissairernes Beskyttelse at afreise til Havnen ved Cherbourg, hvorfra han vilde indskibe sig til England. Han afstod tillige fra alle sine Fordringer, udleverede Krondiamanterne, og erholdt derimod, da han var blottet for Alt, en Million i Reisepenge. Paa samme Tid afskedigede han sine endnu overblevne Tropper, paa en Deel af Garden nær, der fremdeles turde ledsage ham. Den 3die August, Kl. 11 om Aftenen, fandt Afreisen Sted, der strax blev meldt til Paris. Dette standsede Pariserne paa deres Marsch. Kun deres første Colonne kom til Rambouillet, hvor den allerede fandt Slottet forladt. De begik ingen andre Excesser, end at de bemægtigede sig otte rigt forgyldte Hofvogne. Kongens Heste bleve forspændte, og saaledes Vognene førte i Triumph til Paris. Det var et eget Skuespil, at see disse pragtfulde Kareter, i hvilke man ellers kun ved de høitideligste Leiligheder havde seet Medlemmerne af den kongelige Familie, nu opfyldte med Pøbel, med parisiske Soldater, hvis Landser, Bajonetter og Sabler ragede ud af Karetdørrene, medens Andre sadde ovenpaa Karethimmelen, paa Bukken og Hestene, omgivne af en jublende Mængde, som i sin Glæde skjød Geværerne af i Luften.

Kongens Retirade skete i beundringsværdig Orden, og blev intetsteds foruroliget ved tumultuariske Angreb.

Efter et saa ophøiet Heltemod viiste det franske Folk sig ikke mindre ophøiet i Ædelmodighed. En, som havde ledsaget Toget, fortæller: "Den 4de August om Morgenen, paa Veien til Dreux, beviiste Garden Kongen den sidste Ære, adskillige Officerer sønderbrøde deres Kaarder, Oberstene afleverede deres Faner. Kongens Escorte, formindsket til 800 Ryttere, kom nu hurtigere fremad. Kl. 3 saae man i Dreux den trefarvede Fane; Nationalgarderne præsenterede Gevær for Kongen, og lode Trommen røre. Den 5te August i Verneuil, den 6te i l'Aigle. Her, som i Dreux, lod Mængden, tæt sammenstimlet og uden Bevægelse (impassible), neppe en smal Passage tilbage for vore Heste. Man bemærkede kun faa venlige Ansigter, men intet fornærmeligt Ord hørtes. Nogle Fruentimmer ved Vinduerne tilkjendegave ved Taarer deres smertelige Følelse. Mængden spottede ikke deres Smerte, som om de havde villet bære en Art Høimodighed til Skue (!)."

Af hele Toget erholde vi følgende Billede: "Det bestod endnu den 5te August af 2500 til 3000 Personer, Militaire og Folk i kongelig Tjeneste. De fire Compagnier Livgarder vare næsten fuldtallige; et Dusin Artillerister førte to Kanoner; Kyrasserer, Gardens Hestgrenaderer, Jagt-Gensd'armer, Lanciers og andre Soldater af forskjellige Corps trængte sig blandede efter den kongelige Vogn. Hertugen af Ragusa, i Spidsen for den endnu temmelig talrige Generalstab, brystede sig i sin Marschals-Uniform; men hans blege og magre Ansigt havde et mørkt Udtryk. Faa Skridt efter ham fulgte Hertugen af Guiche. Carl den Tiende befandt sig med sin Søn og Hertuginden af Angoulême i en

Karet med fire Heste for. Hertugen af Maison, en af den provisoriske Regjerings Commissairer, indtog den fjerde Plads i Vognen. Den gamle Konge syntes heftigt angreben; man hørte neppe nogle faa Ord af ham. Den forhenværende Dauphin var ubekymret og næsten munter; han syntes hverken at føle eller at forstaae sin Ulykke. Hertuginden af Angoulême derimod yttrede sin dybe Kummer paa den heftigste Maade. Uordenen i hendes Paaklædning viste tilstrækkeligt hendes Gemyts Urolighed; Alt tilkjendegav, at hun fuldkommen indsaae hele Omfanget af det uerstattelige Tab, hun havde lidt. Hertuginden af Berry, i Mandfolkedragt, som hun gjerne og ofte tager paa, befandt sig med sine to Børn i en anden Vogn. Hendes Karet, med otte Heste for, bar endnu alle hendes forrige Værdigheds Insignier; paa Kongens var derimod alle Vaaben og Lilier halv udviskede. Toget endtes af 17 Vogne med den kongelige Families Bagage. Adskillige Karrer vare belæssede med Guld. Det Selsomste og meest Paafaldende ved dette Tog vare nogle Mænd med magre og harmfulde Ansigter, der med nøgne Fødder, og Hænderne lagte paa Ryggen, med Pinene fæstede mod Jorden, aldeles maskinmæssigen fulgte deres Forgjængere, uden at see eller lægge Mærke til noget af hvad der foregik omkring dem, ganske fordybede i Betragtninger over deres Ulykke. Trods de grove Klæder, hvormed de vare bedækkede, kunde man let kjende dem. Det var Jesuiter, som havde spillet en Rolle ved Carl den Tiendes Hof, og sandsynligviis ikke fundet noget andet Fristed, end i dette sørgelige Tog. Paa Gaden var en umaadelig Mængde Bønder og Borgere strømmet sammen. Paa

alle Ansigter var der udtrykt Nysgjerrighed, paa adskillige Medlidenhed. Iøvrigt blev den mørke Stilhed ikke forstyrret ved noget Ord, noget Raab, nogen Bebreidelse."

I l'Aigle tog Exkongen sit Qvarteer hos Hr. de C., som her eier et smukt Slot. Man indrømmede den kongelige Familie alle Værelser i Slottet. Kl. 7 om Morgenen ankom den kongelige Huushovmester (maître d'hôtel) med en Mængde Kjøkken-Officianter, Kokke, Kokkedrenge o. s. v. Han tog strax alle Værelser i Oiesyn. Da han saae det til Sovekammer bestemte Apartement, vendte han sig høitideligen til Hr. de C. "Min Herre," sagde han, "Etiketten forbyder udtrykkeligen, at Kongen sover i et Gemak, bag hvilket der ikke befinder sig et andet lige saa stort, hvori Alt, hvad der har Tjenesten, kan opholde sig Natten over." Nu blev der opslaaet Senge, de kostbare Draperier tagne ned o. s. v., og Alt flyttet ind i Salonen, der blev forvandlet til Sovegemak. Herpaa installerede Huushovmesteren sine Folk i Kjøkkenet. Af de tyve Kokke, som han havde taget med i Rambouillet, vare kun elleve blevne tilbage, de andre vare løbne deres Vei; for at afhjelpe denne Mangel, blev der reqvireret 25 Piger fra Staden, for at hjelpe Kokkene. Taflerne forvoldte en ny Vanskelighed; Kongen kunde, ifølge Hofetiketten, ikke spise ved et rundt Bord; imidlertid fandtes der intet andet; man maatte resignere sig, og for første Gang siden Ludvig den Fjortendes Tid spiste en Konge af Frankrig ved et rundt Bord! Henimod Middag ankom hele den kongelige Familie: Kongen bedrøvet, men rolig, i en Holdning, som ikke var uden Værdighed;

Hertuginden af Berry i Mandsklæder, en simpel grøn Overkjole, iøvrigt med et fast, til hendes Costume svarende Udseende; Dauphinen i en Tilstand af Forbittrelse, der grændsede til Raserie. Da hun satte Foden paa Jorden, raabte hun, som om hun vedblev i en begyndt Samtale: "I to Aar har jeg af alle Kræfter modsat mig deres Planer. De fandt kun eet Middel til at indlede deres Statscoup — at sende mig til Vichy og udstæde Ordonnanceerne i min Fraværelse. Hvad jeg i to Aar bestandigt forudsagde dem, gaaer nu i Opfyldelse; for sildigt indsee de, hvor meget jeg havde Ret. Det er afskyeligt, skrækkeligt, der have vi de skjønne Frugter!" Børnene løb omkring i Haven som løssluppne Føl. Hertugen af Bordeaux befandt sig i en Vogn med Madame de Gontaut. Paa den ene Side reed Dauphin, paa den anden Hertugen af Ragusa. Den Første smilede med ligegyldigt, udtryksløst Ansigt. Kort Tid efter sin Ankomst lod Kongen Hr. de C. kalde, og takkede ham for hans Gjestfrihed. Hr. de C. svarede: han følte sig lykkelig ved at Hans Majestæt vilde tage tiltakke med hvad han havde kunnet gjøre; det smertede ham paa det dybeste, at det var saa ulykkelige Omstændigheder, som forskaffede ham den Ære at have Hans Majestæt til Gjest. Kongen svarede: "Ja, det er meget ulykkeligt. Jeg forlader Frankrig høist ugjerne. Jeg elsker Frankrig; det er et skjønt Land. Jeg ønsker, at det maa vorde lykkeligt; mig fattedes det, som hører til at gjøre det lykkeligt; det behøver en Jernhaand. Jeg har ikke Fasthed nok. Dog haaber jeg, at det vil blive lykkeligt; jeg ønsker det. Jeg skal stedse ledsage Frankrig med mine Ønsker."

Den 7de August forlod Toget l'Aigle under en trykkende Hede med Støvhvirvler. Den kongelige Familie steeg ofte af; Kongen og Dauphin rede da, Fyrstinden og Børnene gik til Fods. Da imidlertid Reisen paa denne Maade forhaledes, tilskrev man Kongen slemme Hensigter dermed. Det hed, at han blot tøvede, for at forene sig med Vendéerne og med Royalisterne i Bretagne, som Hr. de Laroche-Jacquelin skulde bringe i Opstand. Den 8de August drog man under en stærk Regn til Argentan, hvor Nationalgarden ikke præsenterede. Commissairerne ønskede, at Exkongen vilde begive sig til Havnen Granville, som laae noget længere fra Bretagne; men netop det afslog han. I Condé viste Folket den 10de stor Gjæring, der i Særdeleshed vaktes ved Synet af Marmont. Man vilde gribe ham om Natten. Fra dette Øieblik aflagde Marschallen sine glimrende Udmærkelsestegn. I Carenton rottede 6 til 7000 Nationalgardere sig sammen, for at afskjære Exkongen Forbindelsen med Bretagne. Den 16de August i Valognes tog Exkongen Afsked med sin Fodgarde. Officererne og de 24 Ældste af Livvagten begave sig til ham, for at aflevere ham deres Faner. Kongen var dybt bevæget, Dauphinen henflød i Taarer, Dauphin syntes at finde sig i sin Skjebne, Hertuginden af Berry var rolig, Hertugen af Bordeaux og Mademoiselle venlige. Carl den Tiende modtog Fanerne, omarmede Officererne, takkede dem og sagde: "Jeg tager Deres Faner tilbage; de ere uplettede; min Sønnesøn vil give dem i Deres Hænder igjen." Kongen, Dauphinen og Hertuginden af Berry rakte Haanden til Kys. Gensd'armeriet og Officererne uden Trop-

var toge ligeledes Afsked. Den 16de Kl. 9 om Morgenen forlod Carl den Tiende Valogues, ledsaget af syv Eskadroner af Livvagten, og begav sig til det fem Lieues derfra beliggende Cherbourg."

Indvaanerne af denne Stad havde forsamlet sig paa Veien, hvor Toget kom forbi, men iagttoge den dybeste Taushed. Intet Raab saarede denne fra en saadan Høide faldne Familie's Øre. Regjerings-Commissairerne ventede Familien ved Indgangen til Havnen, som førte fra Quaien til den kongelige Paketbaad. Hofpragten, Trompeternes Skingren, en overflødig Gardes sidste Levvel, de talrige Tilskueres Taushed, Alt gav denne store Scene et theatralsk, sørgeligt Udseende. Af den første Vogn stege Hertugen af Damas, Hr. de Mesnard, Hertuginden af Gontaut og Hertugen af Guiche ud. De naaede rask Skibet. Madame de Gontaut blev staaende et Øieblik foran Marschal Maison, og sagde til ham: "Hvor det er grusomt, Hr. Marschal, at maatte forlade Frankrig!" Hendes Øine stode fulde af Taarer, og hele hendes Væsen udtrykkede den dybeste Smerte. Den kongelige Vogn indeholdt Carl den Tiende, klædt i en simpel blaa Kjole; Dauphin i en olivenfarvet Overkjole, med en graa Hat paa Hovedet; Dauphinen, meer end simpelt klædt. Først steeg Hertugen af Bordeaux ud; Dauphin førte ham; han gav Dauphinen Armen; hendes Træk vare over al Beskrivelse skjæmmede. Carl den Tiende var nedslagen, hans Øine matte, men han vedligeholdt sin Rolighed. Intet ligner det Udtryk af Fortvivlelse, der laae paa Hertuginden af Berry's Ansigt. Nogle Øieblikke blev hun staaende ubevægelig

ved Randen af Broen; derpaa trykkede hun en gammel Officiant af hendes Huus i Hænderne — og styrtede rask ned i Paketbaaden. Indtil det sidste Øieblik iagttoge Marine-Autoriteterne i Cherbourg og Commissairerne i de faldne Prindsers Nærværelse den sømmeligste og fasteste Holdning. Denne Familie, der i sit langsomme Tog mod sin Reises Ende endnu syntes at bevare noget Haab, som man kunde slutte af Valget af Stæderne, den drog igjennem, havde Leilighed til at overtyde sig om, at hele Folket, uden Had, uden Forbittrelse, ganske ligefrem aldeles forkastede den. En Kjerne af Gardere, der lignede en Hær, kunde i Nødsfald tjene Tilhængerne af Carl den Tiendes Autoritet som Foreningspunkt, dersom Carl den Tiende havde Tilhængere; men Intet satte Beboerne af de Provindser, i hvilke de forhen havde udstrøet Sæden til Borgerkrigen, i Bevægelse til deres Fordeel. Fire Commissairer, der ikke havde noget for sig, uden en stor Missions moralske Magt og den offentlige Mening, vare tilstrækkelige til overalt at vedligeholde den dybeste Rolighed. Iblandt de Personer, der ledsagede Exkongen, bemærkede man Hertugen af Ragusa, Hertug Armand af Polignac, Hertugen af Guiche, Madame de Bouillé og nogle Huusofficianter. I det Hele var der 60 Personer af Udmærkelse. General Talon, som havde sørget for Qvarterer, reiste strax efter Indskibningen tilbage til Paris. Skibene stak i Søen den 16de August Kl. 2. Lodsen, som førte Paketbaaden ud af Havnen, kom tilbage henimod Kl. 7, og fortalte, at i det Øieblik, da Prindserne saae Frankrigs Kyster fjerne sig, havde de overgivet sig til den meest levende Smerte, og vare henflydte i Taarer. Dau-

phins Væsen udmærkede sig ved Contrasten, som det frembød mod det smertelige Udtryk hos de andre Medlemmer af den faldne Familie; hans Mund, der stod i nasladelig Berørelse med hans Næse, og hans blinkende Øine gave hans Physiognomie et Udtryk af Lystighed, som Tilskuerne ikke kunde begribe. En fra Paris ankommen Officeer nærmede sig ham: "Nu, er det roligt dernede?" —"Ja, Monseigneur, fuldkommen roligt."—"Ah! ah! ah! og Barricaderne, he!" — "Der findes intet Spor mere af dem." — "Ah! ah! ah! De ere altsaa ikke længere bange!" Derhos dreiede han sig og sprang, som om denne Efterretning foraarsagede ham den største Glæde. Dauphinen, der uden Tvivl indsaae, hvor pinlig en saadan Samtale maatte være for Carl den Tiende og de andre Medlemmer af Familien, gjorde hurtigt en Ende derpaa, idet hun afskedigede Officeren.

Den 17de August ankom Exkongen udenfor Portsmouth, tilfældigviis paa det samme Skib, der efter Napoleons Dethronisation havde ført ham og hans Broder over til Frankrig. Hans Modtagelse var slet; thi det engelske Folk, der i uhyre Mængde strømmede sammen ved Stranden, havde bedækket sig med trefarvede Cocarder, Baand og Faner, og Øvrigheden gav ham at forstaae, at han vel kunde lande i England som Privatmand, men ikke som Konge af Frankrig. Han begav sig derfor til Øen Wight, for her, mindre udsat for Mængdens Blikke, at oppebie Resultatet af sine Forestillinger hos Hoffet i London. Dette Hof kunde nemlig, saafremt det vilde forblive i venskabelige Forhold til den nye franske Regjering, ikke indrømme, at Carl den Tiende eller Henrik den Femte blev modtagen i

England som Konge af Frankrig; og først efterat Exkongen havde givet Slip paa sine Fordringer i denne Henseende, blev det tilladt ham at gaae i Land og bedoe Slottet Lulworth i Dorsetshire, hvorhen han den 24de August afreiste med sin Familie.

Om den ulykkelige Families Ophold i Lulworth udbredte der sig mangehaande, førstørstedelen hadefulde og latterlige Rygter. Snart klagede man over den uhyre Ødselhed, hvori Exkongen gjorde sig skyldig, idet han vedblev med Hoffets Pragt og Etikette; snart spottede man over de eventyrlige Planer, som denne Familie skulde fatte, for igjen at vende tilbage til Frankrig. Man vilde have hørt, at Dauphinen og Hertugen af Ragusa allerede ved Afskeden i Cherbourg havde sagt til Officererne: "Vi sees snart igjen!" Carl den Tiende skal selv have sagt: "Denne Gang vil det ikke vare hundrede Dage." Om Efteraaret skrev man fra Lulworth, at Hoffet havde fordobblet sine Andagtsøvelser, efterdi der var bleven meddeelt det en Vision af en Nonne, ifølge hvilken Henrik den Femte allerede den 13de December s. A. skulde i Paris udraabes til Konge.

Den kongelige Familie forblev imidlertid ikke længe i Lulworth, men begav sig om Efteraaret til det smukke gamle Slot Holyrood, i Nærheden af Edinburgh, hvor Carl den Tiende havde levet i sin forrige Landsflygtighed, og hvor den ankom den 20de October. Exkongen blev modtagen med Agtelse, og hilsede paa sin Side de Tilstedeværende. Følelsen af hans nærværende Stilling syntes at gjennemtrænge ham, og den Rørelse, som øiensynligen udtalede sig deri, meddeelte sig snart

Tilskuerne. Han bar en stor, bruun, til Hagen sammenknappet Overkjole. Hertugen af Bordeaux, et interessant Barn, havde en blaa Jakke paa, og en liden Hjelm paa Hovedet. Han sprang strax i Land med en til hans Alder svarende Bevægelighed. — —

I Holyrood saae Exkongen sig snart udsat for sine Creditorers Forfølgelser, idet de nu benyttede hans Privatstand til, ifølge de engelske Love, at tvinge ham til at betale sin ældre Gjeld, hvilket han som Konge ikke havde fundet for godt at gjøre. Greven af Pfaffenhofen, som under Emigrationen havde laant Exkongen store Summer, bragte det nu saa vidt, at dennes Kareter i Begyndelsen af November bleve lagte under Beslag.

Derimod erfarede man senere, at Marschal Bourmont, der fra Algier var reist over Spanien til England, hvor han ankom den 8de November, havde medbragt betydelige Summer, og at derefter de kongelige Vogne igjen vare blevne indløste. Ogsaa dannedes der i Holyrood et nyt Conseil af Ministrene Capelle, d'Haussez, Blacas og Bourmont. Det hed, at Hertuginden af Berry skulde erklæres for Regentinde i hendes Søns, Henrik den Femtes, Navn, og imellem Holyrood og de tilbageblevne Tilhængere af det gamle Dynastie i Frankrig (hvilke nu kaldes Carlister) begyndte der en meget levende Correspondance.

Bidrag til Astrologiens og Overtroens Historie i det 15de Aarhundrede*).

I intet Aarhundrede læste man den græske og romerske Oldtids Værker med en saadan Enthusiasme, som i det

*) C. Meiners: Historische Vergleichung ꝛc. III. Hannover, 1794. — — Med Hensyn til den Rolle, som Overtroen, i Særdeleshed den astrologiske, spillede i Europa før det 15de Aarhundrede, tillade vi os, af samme Værk at meddele Følgende: "Strax efter de christne Lærdes og Nationers første Bekjendtskab med Saracenerne i Spanien og i Orienten, begyndte de astrologiske og magiske Kunster at udbrede sig i det vestlige Europa, og alle christne Lærde i det 11te, 12te og 13de Aarhundrede, som tilegnede sig Arabernes Sprog, Skrifter og Kundskaber, antoge ogsaa deres Astrologie og Magie. — Allerede i det 11te Aarhundrede begyndte Sandsigere og Tegnudtydere at snige sig ind ved de Stores Hoffer; med slige Bedragere var den berygtede Erkebiskop af Bremen, Adalbert († 1072), Keiser Henrik den Fjerdes Yndling, omgiven; og slige Bedragere hørte og belønnede han meer, end de viseste og bedste Mænd. I det 12te Aarhundrede bidroge Korstogene og de hyppige Valfarter til det hellige Land, endnu langt meer end Arabernes Skrifter, til at udbrede Overtroens Kunster. Krigerne og Pillegrimmene, som droge til Orienten, toge forstørstedelen Østerlænderinder til Koner eller Concubiner; og disse østerlandske, eller idetmindste af Østerlænderinder fødte Qvinder forførte deres Mænd saavel til Besværgelses- og Troldomskunster, i hvilke de troede at være kløgtige, som til Brugen af jødiske eller saracenske Qvaksalvere, der vel vare yderst uvidende i den ægte Lægekunst, men desto rappere til at anbefale og anvende formeentlig overnaturlige Midler. — Fremfor Alt synes Brugen af Amuleter og Troen paa de ædle Stenes vidunder-

15de; og desuagtet bidrog dette varme og almindelige Studium af de Gamle, saa vidt vi nu kunne bedømme,

lige Kræfter at have udbredt sig i Europa ved Korstogene og Korsfarernes Hjemkomst. I samme Grad, som de fra Orienten oprundne Arter af Overtro, fremstod og forstærkedes ogsaa Hanget til Stjernetyderie, og en Lettroenhed, der ikke fandt nogen Vidundere for store. — I det 12te Aarhundrede bleve Merlins Spaadomme antagne af mange Lærde i Frankrig og England, og denne groteske Anseelse beholdt de Merlinske Spaadomme i flere paafølgende Aarhundreder. Astrologer fremstode i alle Europas Lande, og de sicilianske Konger vare, efter al Formodning, de første christelige Regenter, som paa de saracenske Fyrsters Viis holdt Stjernetydere ved deres Hof. De christne Astrologer troede at være saa visse i deres Kunst, at de med den største Selvtillid bebudede Verdens Undergang til Aaret 1184, og derpaa en Alt ødelæggende Storm og Pestilents til Aaret 1187. Hverken den ved Erfaringen beviste Falskhed af disse Spaadomme, eller de Grunde, som det 12te Aarhundredes navnkundigste Lærde og Skribenter fremførte derimod, kunde beskytte de efterfølgende Generationer mod Hanget til de astrologiske og magiske Kunster. Hiin Tids Astrologer paastode raskvæk at kunne forudsige alle tilkommende Ting af Stjernerne. — Imod Slutningen af det 12te og i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede udbredte der sig en fast og almindelig Tro paa de astrologiske og medicinske Kunster og Arabernes og deres Disciples, Jødernes, Hemmeligheder. I Begyndelsen af det 13de Aarhundrede havde alle christne Konger Hofstjernetydere, som enten vare Saracener eller Jøder eller Disciple af Begge, hvorfor de ogsaa oversatte deres Skrifter. Iblandt Kong Henrik den Tredie af Englands Raader, siger Matthæus af Paris, var ogsaa en Mester Wilhelm, med Tilnavnet Peregund, der var høiligen erfaren i Astronomien (og Astrologien). Denne for-

ikke i større Grad til at bekjæmpe eller indskrænke Overtroen, end Bestræbelserne af Sandhedens Venner i det 14de Aarhundrede havde gjort. Maaskee var Alphons af Arragonien den eneste af sin Tids Fyrster, der spottede Astrologien og vovede at sige, at Stjernerne kun regjere Daarer, da de Vise derimod beherske Stjernerne.

Alle, eller næsten alle øvrige Konger og Fyrster i det 15de Aarhundrede, og tilmed de lærde saa godt som de ulærde, de aandrige som de eenfoldige, de fromme som de overtroiske, laae i den astrologiske Overtroes Lænker, og underholdt ved deres Hof ikke een, eller et Par, men 6, 7 til 8 Stjernetydere. Ludvig den Ellevte hørte hverken Retfærdighedens eller Dydens og

sikkrede standhaftigen i sin Herres Nærværelse, at, naar Kongen af Frankrig fortsatte sit Foretagende, vilde han enten aldrig komme levende tilbage, eller idetmindste lide et totalt Nederlag. Keiser Frederik den Anden var stedse omgiven med Oversættere af arabiske Skrifter, og med arabiskſindede Læger og Stjernetydere. — Alphons af Castilien agtede kun Astronomien for Stjernetyderiets Skyld, og forsamlede ved sit Hof alle Maurer og Jøder, som vare i noget Ry for Stjernetyderie. Denne store Fyrstes Exempel fulgte snart de store Stæder, som ogsaa begyndte at holde Stad-Astrologer. I den første Halvdeel af det 14de Aarhundrede bevilgede Indvaanerne af Bologna Johan de Luna en aarlig Gage, fordi han allerede længe som Læge og Stjernetyder havde fremmet Stadens Velfærd, med Troskab og Møie. — Langt fra at modsætte sig de høiere Stænders indbrydende Overtro, fremmede tvertimod Lærerne paa de meest berømte Høiskoler Antagelsen og Grundfæstelsen af Arabernes astrologiske og magiske Overtro.

den sande Klogskabs Stemme; og denne samme egenmægtige Ludvig foretog Intet, uden først at have adspurgt sine Astrologer. Den lærde Kong Matthias Corvinus af Ungarn vilde være død af Kummer over den Ulykke, der, som han troede, var bleven forkyndt ham ved en Formørkelse, dersom ikke Johannes Regiomontanus havde trøstet Kongen og af Stjernerne befalet ham, at han skulde opmuntre sit Hjerte og adsprede sine Bekymringer. — Selv i Italien bleve de Fyrster, som troede sig allerviseste, meest vildledte af Astrologerne. Philip Visconti, den sidste mailandske Hertug af dette Navn, erfarede ved astrologiske Beregninger og andre Tegnudtydninger, at Frants Sforza vilde blive sin Tids største og navnkundigste Fyrste; og disse Beregninger og Tegnudtydninger bestemte ham fornemmelig til at give denne Eventyrer sin Datter til Gemalinde. Ludvig Sforza, med Tilnavnet Moro, der, ligesom Tiberius, roste sig af sin Snuhed og listige Forstillelse, fulgte saa blindthen en Astrolog, som han overøste med Guld, at han, naar Stjernetyderen forkyndte ham en lykkelig Time, ofte brød op med sin Hofstat i det sletteste Veir, ad de afskyeligste Veie, som om han havde maattet tage Flugten for den nære Fiende. Rigtignok forudsaae Stjernetyderen ikke, at Ludvig Moro vilde blive fangen af de Franske, mishandlet med Ørefigen, og holdt i et lige saa vanærende som haardt Fangenskab, hvor han maatte ende sit Liv.

Den af det 15de Aarhundredes Lærde saa meget lovpriste Frederik, Hertug af Urbino, var en ivrig Forsker og Tilhænger af Astrologien, og den lærde Læge Pontanus oversatte og commenterede for denne Fyrste

de hundrede astrologiske Regler af Ptolemæus. — Endnu imod Slutningen af det 15de Aarhundrede blev hele Italien, som man holdt for Kunsternes og Videnskabernes eneste Sæde, sat i Angest og Skræk ved alle Arter af Forbetydninger og Jertegn. Ikke blot de Franskes Forberedelser til Vands og til Lands, siger Giucciardini, men ogsaa Himlens og Menneskenes Overeensstemmelse forkyndte vort Italien de forestaaende Trængsler. Alle, som udgave sig for at kjende til Fremtiden, enten ved videnskabeligt Studium, eller ved guddommelig Indskydelse, forsikkrede eenstemmigen, at der forberedte sig større og hyppigere Revolutioner og selsommere, frygteligere Begivenheder, end man i mange Aarhundreder havde oplevet i nogen Deel af Jorden. Til ikke ringere Skræk for Menneskene udbredte det Rygte sig allevegne, at der i forskjellige Dele af Italien havde tildraget sig Ting, som strede aldeles imod Naturens sædvanlige Løb. I Puglia vilde man om Natten have seet trende Sole paa en taaget Himmel, og tillige bemærket de heftigste Lyn og Tordenslag. I Arezzos Gebeet havde man, ifølge Sagnet, mange Dage efter hinanden seet en utallig Mængde bevæbnede Mænd paa uhyre Heste ride gjennem Luften, og tillige hørt Larmen af Trommer og Trompeter. I mange Egne af Italien havde Helgenbillederne og andre Statuer kjendeligen svedt; mange Uhyrer af Mennesker og Dyr vare fødte til Verden, og andre naturstridige Phænomener hyppig blevne bemærkede, hvorfor alle Folkeslag opfyldtes saa meget mere med utrolig Skræk, da man havde hørt saa Meget om det franske Folks Magt og vilde Tapperhed.

Denne herskende Overtro modsatte i det 15de Aarhundrede ikkun Faa sig med eftertrykkeligt Alvor. Modigst erklærede den berømte Greve og Fyrste Johan Picus af Mirandola sig imod det astrologiske Nonsens; og i hans Fodspor traadte snart hans Neveu Johannes Franciscus Picus. — Johannes Picus viste med megen Grundighed og Udførlighed Nulliteten af de Grunde, eller rettere sagt Forudsætninger, paa hvilke Astrologien beroede, Skadeligheden af denne Kunst saavel i Henseende til Religionen som til Sæderne og Videnskaberne, og selve Astrologernes Modsigelser, Uvidenhed, Skjødesløshed og Vildfarelser.

Catharina af Medici's Talisman *).

Hvad man i de ældste Tider belagde med Navnene Trolddom og Hexerie, erholdt senere det velklingende Navn "Astrologie." Der gaves lønnede Astrologer ved Hove, ligesom der gaves lønnede Læger og Narre, kun med den Forskjel, at de Første stode i den høieste Rang og Anseelse. Under Ludvig den Ellevte var Astrologien den meest agtede Videnskab; den læste Menneskenes Skjebne i Stjernerne, den udtydede Alt af Planeterne. Mester Arnoul var Kong Frants den Førstes formelig udnævnte Astrolog. Den berømte Angelo Caltho, som han gjorde til Erkebiskop af Vienne i Dauphiné, var paa eengang hans Læge og Astrolog. Men Magiens og Astrologiens Triumph i Frankrig

*) Der Gesellschafter. Von Gubitz. Berlin, 1831.

fandt egentlig Sted under Catharina af Medici's, hendes tre Sønners, og selv under Henrik den Fjerdes Regjering. Thi da i Aaret 1587 en Italiener, ved Navn Miralli, og hans Svigermoder, en Borgerenke i Etranges, bleve dømte til Strikken og derpaa til Baalet paa Grund af Magie, forundredes de gode Parisere høiligen herover; thi (siger Krøniken) hidindtil havde dette Pak altid listet sig frit og uforstyrret omkring, og i Særdeleshed ved Hoffet, hvor det tillagde sig Navn af Philosopher og Astrologer; ja under Carl den Niende var disses Antal i Paris voxet til 30,000, hvilket deres Overhoved selv tilstod, 1572. Catharina af Medici ikke blot agtede, elskede og beskyttede dem, men gav sig endog selv af med Trolddom og Stjernetyderie. Den Søile, der endnu staaer ved Meelhallen i Paris, tjente hende til at iagttage den stjerneklare Himmel. Hun bar bestandig en Pergamentshud paa Brystet; Andre ville vide, at det var den afflaaede Hud af et Barn, paa hvilken fandtes Figurer, Skrifttræk og andre magiske Charakterer og Tegn af forskjellige Farver. Ligeledes bar hun paa Hjertet en Talisman (et Trolddomsbillede), som Astrologen Regnier havde sammensat til hende, og ved hvis Kraft hun indbildte sig ei alene at kunne regjere den nærværende Tid, men ogsaa vide Fremtiden forud. Denne Talisman (en oval Medaillon, hvoraf der endnu existerer en Afbildning) bestod i en Blanding af Menneskeblod, Bukkeblod, flere sammensmeltede Metaller, og var bleven forfærdiget under visse særegne Constellationer, der refererede sig til Stjernernes Stilling ved Prindsessens Fødsel.

Denne Fyrstinde — siger Toze *) — havde kun liden Religion, men megen Overtro. En Virkning af den sidste var hendes Tillid til Stjernetyderie og alle Kunster, hvorved hun kunde haabe at opdage Begivenheder, som laae skjulte i Tiden. Hun bragte intet Barn til Verden, uden at adspørge en Stjernetyder om dets Skjebne. I Særdeleshed var hun meget begjerlig efter at vide, hvilke af hendes Sønner der vilde komme til at regjere i Frankrig, og hvor længe. For at tilfredsstille denne Videbegjerlighed, har hun, som nogle Historieskrivere fortælle, taget sin Tilflugt til en Troldmands eller Mathematikers Kunst. Denne lod hende see i et Tryllespeil, hvori hun bemærkede en Sal, gjennem hvis Midte hendes tre ældste Sønner, den ene efter den anden, gik saa mange Gange, som de skulde regjere Aar. Først kom Kong Frants den Anden, og gjorde 1¼ Gang; derpaa Carl den Niende, som gik 13 til 14 Gange forbi, og endelig Henrik den Tredie, som passerede næsten 15 Gange. I den sidste kom en anseet Fyrste **) ham i Veien, og gik ham forbi saa hurtigt som et Lyn. Tilsidst optraadte Henrik den Fjerde, og gik 22 Gange forbi, hvilket, som Nogle sige, forøgede Dronningens Had til ham. In-

---

*) Eobald Toze's kleinere Schriften historischen und statistischen Inhalts, gesammelt und herausgeben von Karl Friederich Voigt. Leipzig, 1791.

**) Denne skulde være Hertug Henrik af Guise, der ad Omveie søgte at bane sig Vei til Thronen, men som Henrik den Tredie, uden Lov og Dom, lod henrette eller myrde i Blois, den 23de December 1588, syv Maaneder forend han selv blev myrdet.

tet har mere Lighed med en Fabel, end denne Fortælling, og Historieskriverne synes med altfor stor Lettroenhed at have antaget den for Sandhed. Men Dronning Catharina af Medici's bekjendte Hang til slige Gjøglerier har givet Anledning dertil. Og kunde man forudsætte Muligheden af at bevirke Sligt ved gode eller slemme Kunster, saa behøvede man ikke at tvivle om Virkeligheden af Tryllespeilet. Overtroen var paa den Tid meget stor i Europa. Sandsigerne og Stjernetyderne bleve anseete for Mennesker, der kunde læse Fyrsternes og Staternes tilkommende Begivenheder i Skjebnens Bog eller i Stjernerne.

Træk af de katholske Irlænderes Vilkaar fra Henrik den Ottendes Tid og indtil vore Dage *).

Under Henrik den Ottende fandt Kirkereformationen i det 16de Aarhundrede Indgang i England. Understøttet af Regjeringen, som vilde unddrage sig den romerske Regjerings dengang endnu mægtige Indflydelse, udbredte den sig paa de brittiske Øer med en Hurtighed, som næsten var mageløs, men ogsaa med en Lidenskabelighed, en Grusomhed, som intetsteds i andre europæiske Lande. Henrik den Ottende, en ærgjerrig, vellystig, despotisk Fyrste, der formælede sig sex Gange, og blot af Lidenskab for en smuk Pige, Anna Boleyn,

---

*) Hormayrs Archiv. Wien, 1811.

forlod den katholske Kirke, udøste sine troe Undersaatters Blod, og forvandlede deres Hytter til Askehobe, saa at der, som Sander siger, næsten ikke blev Andet tilbage at sælge, end Luft til de Levende, Grave til de Døde. Han var derhos selv den ivrigste Theolog, fordybede sig i scholastiske Subtiliteter, medens Skafotterne dampede af de Menneskers Blod, som han lod henrette, — stiftede et nyt Kirkepartie, og ophævede Klostrene, for med sine Hofmænd at forøde Indtægterne deraf.

Medens under et saadant Jernherredømme Alle faldt fra Fædrenes ældgamle Tro, hvad enten det nu var af bedre Overbeviisning eller af Frygt, vedbleve Irlænderne mellem deres Indsøer og Bjerge at være Moderkirken troe. Ikke Sværdet, ikke Flammerne forandrede deres Tænkemaade. Men fra nu af blev deres Skjebne haard; fra nu af vare og bleve de Storbritanniens Stedbørn, forsømte, mishandlede, fattige og raae, og uden høiere Rettigheder.

Den kongelige Dreng Edvard den Sjettes Rolle var kort og blodig. Han fulgte sin Fader Henrik paa Thronen, og fortsatte Forfølgelserne mod Katholikerne. Under ham opstilledes hine 39 symbolske Artikler, der fra nu af dannede Basis for den nye anglicanske Kirke, og som enhver Britte, der vilde glimre i Embeder og Værdigheder, maatte underskrive. Men Irlænderne holdt fast ved deres Altere, og forsmaaede de nye Sætninger. Fanatismen vedblev at rase forfølgende mod de ulykkelige Bekjendere af den pavelige Kirke, indtil Elisabeth besteeg Englands Throne.

Dog heller ikke hun gav dem nogen Rolighed. Hun gjorde sig selv til souverain Overhoved for den en-

gelske Kirke i geistlige og verdslige Ting, forbød den katholske Gudstjeneste, lod hens Venner udstøde af alle Embeder, confiskerede deres Formue, eller gav Befaling til at kaste dem i evige Fængsler. Meer end een Gang var under hendes Regjering Irland Skuepladsen for blodig Religionskrig; Tusinde omkom af Armod eller Saar, men de kunde kun overvindes, ikke skilles fra deres Tro.

Næsten bestandigt i samme intolerante Aand handlede alle de følgende engelske Regenter. Jacob den Første, der i en kedsommelig Commentar af Johannes' Aabenbaring vilde bevise, at Paven var Antichristen, og ved Troskabseden (the Oath of Allegiance) lod sig tilkjende den høieste Magt i verdslige og geistlige Anliggender *), bandlyste under Dødsstraf alle katholske Præster fra England, og fortsatte Forfølgelserne mod

*) Denne Forsigtighedsregel fandt Sted 1606, kort efter Opdagelsen af Krudt-Sammensværgelsen, og var en Følge deraf. Kong Jacobs Frygt for Jesuiterne tiltog mærkeligt siden denne Begivenhed, og havde en betydelig Indflydelse paa hans Forhold imod Katholikerne i England. Man havde allerede en Suprematseed, hvorved Protestanterne forpligtede sig til at betragte Kongen som det eneste Overhoved for den engelske Kirke. Ved den nu indførte Allegiance-Eed (som alle Katholiker i England maatte sværge, forat man lettere kunde opdage de Farlige iblandt dem) skulde Katholikerne love, at de vilde erkjende Kong Jacob for deres retmæssige Konge, ikke tillægge Paven den ringeste Magt over Kongen og hans Lande, og ikke ved Bandlysning eller nogetsomhelst andet Foretagende af Paven lade sig forlokke fra den Troskab, som de vare Kongen skyldige.

Irland, der under Cromwells Despotisme naaede den høieste Grad af Afskyelighed.

Denne Usurpator viste, mindre af religiøse end politiske Hensigter (skjøndt han og hans Tilhængere altid førte Religionen og bibelske Phraser i Munden) ingen Skaansel mod nogen Stand eller Alder. Ligesom fordum Keiser Julian Christendommen, saaledes vilde han udrydde Katholicismen fra Roden af. Han forbød katholske Professorer at undervise, unge Katholiker at reise til Udlandet førend de vare myndige, og Enhver, der vilde opoffre sig til at være katholsk Geistlig, erklærede han fredløs. Ved den vandalske Ødelæggelse af Universiteterne i Oxford og Cambridge huggede man Næse og Øren af Helgenernes Billedstøtter, gjorde han og hans Soldater sig Halsbind af Messeskjorterne, og Skaberaker af de kostbare Kirkeornamenter. Og alt dette gjorde Cromwell, ikke af religiøst Sværmerie, men af Politik. Han var, siger en Historieskriver om ham, fanatisk med Fanatikerne, streng og alvorlig med Presbyterianerne, med alle Secter hvad de vare, og med Deisterne spottede han dem alle. Afholdende, jevn af Charakteer, sparsom, ikke begjerlig efter fremmed Gods, af en utrættelig Virksomhed i Forretninger, bedækkede han med en stor Konges Egenskaber alle en Usurpators Forbrydelser.

Hverken Carl den Anden eller Jacob den Anden forbedrede de irlandske Katholikers Lod, skjøndt de ikke, som deres Forgjængere, martrede dem. Den Sidstnævnte havde endog isinde at forbedre deres Lod. Han afskyede det tidligere Forfølgelsessystem, og erklærede, som Burnet siger, at det stred lige saa meget

imod den sunde Religions som den sunde Politiks Love. Han dispenserede fra Test-Eden, eller Pavens Affværgelse, optog endog Katholiker i Statsraadet, aabnede igjen venskabelige Forhold med Rom, og bad endelig endog Paven til Fadder for sin nyfødte Søn. Men Jacob forbittrede hermed det engelske Folk. Han handlede i Alting for overilet, for vilkaarligt. Nationen faldt fra ham, og erklærede, at han havde forbrudt Thronen. Forgjeves søgte det taknemmelige Irland at beskytte ham; altfor svagt, maatte det adlyde den nye Konge Wilhelms Scepter. Og allerede i Aaret 1689 bleve Katholikerne igjen fordrevne fra London; en Parlamentsbill om Irland paalagde dem en ny Eedsformular, udelukkede dem fra Arvefølgen hos Protestanter, og leverede 20,000 katholske Irlænderes Formue i Anglicanernes Hænder.

Ogsaa da senere Konger af Huset Brunsvig bestege Englands Throne, Mænd af ophøiet Aand, hvem Storbrittannien skylder sin nærværende Storhed, drog dog ikke den religiøse Tolerances Aand med dem over til det herlige Øeland.

I Aaret 1731, under Georg den Andens Regjering, udgjorde Irlands hele Befolkning 2,010,221 Sjele; deriblandt vare 1,309,763 Katholiker, og kun 700,452 Protestanter. Den betydelige Pluralitet af Folket var altsaa den katholske Kirke hengiven, og levede under et vanærende Tryk, omtrent som Jøderne i mange andre af Europas Stater. Bekjenderne af den Religion, som de fleste Folkeslag i vor Verdensdeel hylde, vare i Irland en Gjenstand for Had og Foragt; de vare berøvede Rettighederne til at kunne gjøre Testamen-

ter og arve; kunde paa en vis Maade ansees blot som Afbenyttere af deres Eiendom saa længe de selv levede; de vare underkastede et vanærende, trykkende Politie-Opsyn; vare erklærede udygtige til at tjene som Edsvorne, og bleve, naar de vare hjelpeløse, nødte til at sende deres Børn i protestantiske Skoler. Langt fra at formilde sine troe katholske Irlænderes haarde Lod, udelukkede Georg den Anden dem fra Valgforsamlingen som Valgherrer, ligesom om selv denne Ret var for ædel for dem.

Georg den Tredie arvede med Thronen ogsaa sine Forgjængeres Maximer. Det var forgjeves, at Albions meest oplyste og berømte Statsmænd, Fox og Sheridan, Lorderne Howik, Carisford, Greenville og Ankland, Burke og selv Pitt henvendte sig til Thronen og bade om en lettere Skjebne for Irlands Beboere af den katholske Tro. Kongen hørte dem ikke; med Vrede forbød han Ministrene at tale for Katholikerne i hans Rige.

Da man for nogle Aar siden undersøgte Irlands Befolkning, fandt man paa denne Øe i Alt 5,395,456 Indvaanere; deraf vare i Aaret 1805 omtrent 4,300,000 Sjele af den katholske Religion, og kun 1,080,000 Protestanter! Altsaa fire Femtedele af Nationen ere, for deres fra Fædrene arvede Troes Skyld, fordømte til Armod og Savn, — for en Tro, hvortil meer end Halvdelen af Europa bekjender sig, fordømte i et Land, som frembragte de skarpsindigste Tænkere, blandt et Folk, som man holder for et af de meest cultiverede paa Jordkloden.

De grueligste Scener af hine Religionskrige, som man kjender fra forbigangne Aarhundreders Historie hos andre Nationer, ere i Irland endnu i nyere Tider blevne gjentagne paa mangfoldig Maade. Den engelske Pøbel, lige saa raa, saa uvidende, saa fanatisk, som Pøbelen i alle Lande, kan ikke saa let bringes i Flamme ved nogen Ting, som naar man forkynder den Katholicismens nærforestaaende Triumph.

I Aaret 1807 fornyede Georg den Tredie sit Ministerium, for deri at see varmere Venner af Krigen og mere erklærede Modstandere af de irlandske Katholiker. Han opløste Parlamentet (den 29de April), for at faae dannet et nyt, som var hans nye Ministeriums Aand mere bevaagent. For i Valgforsamlingerne at elektrisere Folket til dette Øiemed, udspredte man det Rygte, at det afskedigede Parlament havde villet gjenindføre den katholske Religion, og bringe England tilbage under Paven. Morning Chronicle af 16de Mai 1807 beskrev de deraf opstaaede Tumulter og Forvirringer. Forsamlingerne til Parlamentsvalgene bleve da aabnede med Forbandelser imod Paven og Papisterne, med Flinteskud, Trusler med Mordbrand og andre Excesser. I Frimurernes Taverne og andre Clubber i London blev der gjort de meest oprørende Forslag imod Katholikerne; Vanvittigheden gik saa vidt, at Pøbelen i London sværmede om paa alle Gader i den heftigste Bevægelse, idet den Ene med Forfærdelse fortalte den Anden, at Paven allerede var landet i Irland. — Saaledes have vi med Forbauselse seet det samme England, hvis Wilberforce saa ofte og lydeligt ivrede mod Slavehandelen, der i sin Tractat med Prinds-

regenten af Portugal og Brasilien regnede sig det til en særegen Glorie, for stedse at have spærret denne Sjele-handel og ikke mindre Inqvisitionen Adgangen til Brasilien — at dette England saa længe har raset imod sine egne Medborgere i Irland, fordi de bleve deres Fædres Religion troe.

De morderiske Insurrections-Scener i Aarene 1796-98 have gjort Irland endnu elendigere, end det var. Selv det egne Parlament, som det forhen besad, blev det fra-taget, og herved mistede det sin sidste Ægide. Det irske Parlaments Forening med det engelske den 22de Ja-nuar 1801 bragte ogsaa det ikke-katholske Irland un-der Cabinettet i St. James.

"Meer end fire Millioner Mennesker (sagde en meget læst og heri sand Tidende) indespærrede imellem Bjerge, Indsøer og Heder, have ingen anden Trøst, end de fromme Formaninger og Bønner af deres Præ-ster, som dele den bittre Skjebne med dem. Ved Si-den af disse Sjelehyrders Ringhed og Trælleliv, disse Tjenere af en Cultus, hvortil den ulige større Deel af Irland hører, bramme stolt de anglicanske, protestan-tiske Biskopper, som ere talrigere end i England, hvor dog Befolkningen er meget betydeligere, og nyde uhyre Indtægter. I England tæller man paa en Folkemængde af 8 Millioner Sjele kun to protestantiske Erkebisper med 24 Biskopper. I Irland derimod har man paa et Antal af een Million Protestanter fire Erkebisper og 18 Biskopper. Erkebiskop-Primas af Irland har 15,000 Pd. Sterl. aarlig Indtægt, Biskoppen af Kildar omtrent 3,000, medens de katholske Biskopper ere fordømte til Bettelstanden! Medens de protestan-

tiske Bispopper bortødsle deres Rigdomme paa Udenlandsreiser eller anden Maade, prædike de katholske hjemme Underkastelse; de berolige den Lidende, opretholde den huuslige Fred. Medens Protestanterne overalt besidde vidtløftige, herlige og — fordetmeste tomme Templer i Hobetal for deres Gudstjeneste, er der, selv i aldeles katholske Stæder, neppe tilstaaet Katholikerne et Par Capeller, hvori de tør forsamle sig."

Af dette sammentrængte Afrids af Irlands Skjebne seer man, hvorledes blindt Religionshad styrtede et talrigt Folk i Elendighed, hvorledes en grusom Politik vedligeholdt Fanatismens Værk og — hvad der er det Skrækkeligste — vedligeholdt det selv indtil vore Dage. Thi endnu ere det katholske Irlands Kaar omtrent de samme.

Træk af Forfatningen i Tydskland i det 13de Aarhundrede *).

Det 13de Aarhundrede var et af de sørgeligste, som Tydskland har friſtet. Frederik den Andens usalige Stridigheder med den pavelige Stol og den samme Keisers ulykkelige Feldttog til Italien skadede hiint Riges Sæder og Forfatning ikke mindre, end det efter hans Død (1250) paafølgende Anarkie, som man pleier at kalde det store Interregnum (1250-1272). Alle Bjerge og Høie bleve fyldte med Røverslotte, og den

*) Historische Vergleichung ꝛc. Von C. Meiners. 1ster Band. 1793.

uophørlige Plyndring, der fra disse Slotte blev dreven paa alle Veie og Floder, foranledigede de første Forbund imellem Stæderne, de eneste Redningsmidler imod Fyrsternes og de Adeliges ustraffet rasende Voldsomheder. Selv i de store Stæder var det næsten lige saa usikkert, som paa Landeveiene og de store Floder. Da Keiser Rudolph i Aaret 1278 efter Ottocar af Bøhmens Overvindelse kom til Wien, bleve hans Krigere, naar de om Aftenen og Natten besøgte Viinhusene, eller vendte tilbage derfra, hyppigen plyndrede, ja endog saarede og nedhuggede, naar de satte sig til Modværge. Dette bevægede Grev Frederik af Leiningen til at bestemme en Nat, for deri at afstraffe de saakaldte Ribaldo's, eller Stratenrøvere i Wien. Han gik nemlig rustet og bevæbnet, med en af sine Ridderſvende, ved Navn Kranich, gjennem Byens Gader, dræbte de Røvere, der angrebe ham, og befalede sin Svend, at han skulde lægge de Dræbtes Hoveder paa deres Mave. Den følgende Morgen opløftede de af Wiens Borgere, som havde mistet deres Sønner, et heftigt Klageskrig for Keiseren over den blodige Daad, uden dog at kunne angive Gjerningsmændene. Da Rudolph kort derpaa gik i Messen og fandt en af de Dræbte, hvis Hoved sad fast ved den lemlæstede Krop, hørte han, at Grev Frederik sagde til sin Kranich: "Ham der har du ikke givet hvad der tilkom ham." Af disse Ord sluttede Keiseren meget rigtigen, at Grev Frederik vidste Besked med den forrige Nats Eventyr, hvilket Greven ogsaa uden Betænkning tilstod sin Herre.

Maleren Petrus Paulus Rubens *).

Rubens hører blandt de udmærkede Genier til det ringe Antal, hvis fortrinlige Anlæg ved de gunstigste ydre Forhold fra Fødselen af have nydt den omhyggeligste Pleie og en stadig, uforstyrret Uddannelse. Hans Forældre, Johan Rubens og Maria Pypelinks, nedstammede fra meget anseelige Slægter i Antwerpen. Faderen, en Jurist, og forresten af udmærket Lærdom, erholdt omtrent i Aaret 1570 i Antwerpen det ærefulde Embede som Retsassessor. Krigen med Spanien, som dengang rasede i Nederlandene, og de derved affstedkomne Ødelæggelser bevægede ham imidlertid nogle Aar senere til at opgive denne Post og, lig andre anseelige nederlandske Familier, at søge et Tilflugtsted i Kölln. Her blev i Aaret 1574 født ham en Søn, som erholdt Navnet Philip og senere blev en meget udmærket Humanist, men døde allerede 1611. — Men den 29de Juni 1577, paa Peter-Pauls-Dagen fødte Johan Rubens' Hustru ham en anden Søn, som han til Ære for hine hellige Mænd gav Navnene Petrus Paulus. Indtil Aaret 1587 opholdt Familien Rubens sig i Kölln; men da Johan Rubens døde i dette Aar, og der, siden Antwerpens Erobring ved Hertugen af Parma, var indtraadt en roligere Tilstand i denne Stad, besluttede Enken at vende did tilbage med sine to Sønner. Nogen Tid derpaa vidste hun at udvirke, at hendes yngste Søn kom i Enkegrevinde Lalaing's

*) Af Dr. G. F. Waagen, i Friedrich von Raumers "Historisches Taschenbuch." Leipzig 1833.

Tjeneste som Page. Det raae Levnet i dette Forhold kunde imidlertid saa lidet behage den unge Rubens, hvis naturlige Sands for noget Høiere og Ædlere allerede tidligere var bleven vakt ved en omhyggelig Opdragelse, at han efter en kort Tids Forløb vendte tilbage til sin Moder. Den lette Opfatningsgave, som Rubens lagde for Dagen i sine Studier, bevægede Moderen og Formynderne til at bestemme ham for hans Faders Løbebane. Da han ogsaa røbede fortrinlig Lyst til Tegning, bleve imidlertid nogle Fritimer anvendte dertil under en duelig Lærers Veiledning. Men snart tiltog hans Forkjærlighed derfor i den Grad, at han paa det indstændigste bad sin Moder at lade ham blive Maler, hvortil hun ogsaa, tilligemed Formynderne, virkelig lod sig bevæge, med Hensyn til den sjeldne Færdighed, han lagde for Dagen i Tegning, og i Betragtning af at den største Deel af hendes Formue var gaaet tilgrunde ved Krigen. Rubens blev da nu for det første sat i Lære hos en duelig Landskabsmaler, ved Navn Tobias Verhaegt, men kom efter nogen Tids Forløb til Historiemaleren Adam van Oort, der i Særdeleshed udmærkede sig ved en fortræffelig Colorit, men hvis uordentlige Levnet og tølperagtige Behandling saa lidet behagede Rubens, at han snart forlod ham og begav sig til den paa hiin Tid i Nederlandene saa meget høiagtede Maler Otto van Veen, sædvanligen kaldet Otto Venius. Ligesom nu Rubens følte sig personligen tiltrukken af denne Mands blide og elskværdige Charakteer, hans fine og dannede Væsen, saaledes fandt hans Videbegjerlighed som Kunstner den velkomneste Næring i de grundige og udbredte Kundskaber i alle vi-

denskabelige Dele af Maleriet, som Venius besad og uden Tilbageholdenhed meddeelte. Da Rubens med sit overordentlige Genie forenede den meest anstrengte Flid, saa indseer man let, at han under en saadan Veiledning maatte gjøre de hurtigste Fremskridt, saa at Venius i Aaret 1600 raadede ham at gaae til Italien, for der at fuldende sin Uddannelse som Kunstner.

Ikke let har vel en Kunstner tiltraadt denne Reise, — der for saa Mange, i ældre og nyere Tider, er bleven den Klippe, hvorpaa de strandede som Kunstnere, — med saa mangesidige og grundige Forberedelser, som Rubens. Det paa den Tid i Nederlandene, ved Mænd som en Justus Lipsius, saa almindeligt udbredte Studium af den classiske Oldtid havde ikke alene forskaffet Rubens en grundig Kundskab deri, men han havde ogsaa bragt det saa vidt i det latinske Sprog, at han med Lethed kunde udtrykke sig deri saavel skriftligt som mundtligt. Ikke mindre heldigt, end for hans almindelige Aandsdannelse, var der ved hans forskjellige Læremestre sørget for hans særegne Dannelse som Maler. Ved Landskabsmaleren Verhaegt var Sandsen for Naturen i dens forskjellige Skikkelser bleven vakt hos ham for stedse; og af Adam van Oort havde han tilegnet sig hans fortræffelige Colorit. Otto Venius skyldte han endelig grundige Kundskaber i Anatomien, Perspectivet, og i Særdeleshed det saakaldte clair-obscure, saavelsom mangt et fortræffeligt Vink angaaende Maleriernes Anordning. Allerede før sin Afreise havde han derfor udført adskillige meget roesværdige Arbeider, af hvilke Descamps navnligen omta-

ler *) en Kongernes Tilbedelse og en Treenighed, Christus død i Gud Faders Skjød, omkring ham Engle med Marterredskaberne, hvilket sidste endnu i Aaret 1769 befandt sig som Alterblad under Choret i Carmeliterkirken i Antwerpen. (Det er stukket i Kobber af Bolswert.)

Efterat Rubens i Brüssel personligen havde anbefalet sig til Infantinde Isabellas og Erkehertug Albrechts, hendes Gemals, Beskyttelse, hvem han som Kunstner allerede var paa det fordeelagtigste bekjendt, reiste han den 9de Mai 1600 til Italien, og begav sig først til Venedig, men derfra snart til Mantua, hvor han af Erkehertugerne blev anbefalet til Hertug Vincenzo den Første, af Huset Gonzaga. Denne, som bekjendt en stor Kjender og Ven af Literaturen og de skjønne Kunster, overtydede sig snart om den unge Rubens' sjeldne Genie, og lod foreslaae ham at træde i hans Tjeneste som Hofjunker, hvilket Rubens saameget hellere modtog, som han derved erholdt den ønskeligste Leilighed til i Mantua i god Ro at studere Giulio Romano's Værker. Overordentlig maa den Virkning have været, som Giulios aandrige og dristige Compositioner i Palladset del T, f. Ex. Psyches Bryllup, Giganternes Nedstyrtelse, have gjort paa den unge Kunstners Gemyt. Med ingen anden af Italiens store Mestre maatte nemlig Rubens føle et saa nær Aandsslægtskab, som med Giulio, ligesom da ogsaa Dennes mægtige Indflydelse paa ham tydeligt fremlyser af hans fortrinligste Værker.

---

*) Descamps la vie des Peintres etc. T. 1 p. 323.

Imod Slutningen af Aaret 1601 gik Rubens til Rom, hvor han imidlertid denne Gang kun opholdt sig kort. Men nogen Tid efter hans Tilbagekomst til Mantua tilstædede Hertugen ham et længere Ophold i Venedig, hvilket han anvendte til det omhyggeligste Studium af Tizian's og Paolo Veronese's Værker; to Mestre, der fremfor alle andre maatte have en velgjørende Indvirkning paa hans overordentlige Farvesands. Tre Malerier, som han udførte for Jesuiternes Kirke i Mantua, viste Frugterne af hans Studier. Hertugen, som ønskede at have Copier af flere af de meest berømte Malerier i Rom, ansaae Rubens, efter de nyeste Prøver paa hans Duelighed, for særdeles skikket til at udføre dem til hans Tilfredshed. Medens han udførte dette Hverv, malede han efter Bestilling af Erkehertug Albert for Kirken Santa Croce di Gerusalemme, af hvilken hiin Fyrste tilforn bar Cardinaltitelen *), tre Malerier, en Tornekroning, en Korsfæstelse og en Nedtagelse af Korset. Disse med Hensyn til hans daværende Kunstmaneer meget mærkværdige Malerier skulle for nærværende Tid ikke mere findes i hiin Kirke.

Hertug Vincenzo havde, medens Rubens stod i hans Tjeneste, ikke blot lært at kjende den udmærkede Kunstner i ham, men ogsaa den grundigt dannede **),

---

*) Før sin Formæling med Infantinden havde han, som bekjendt, været Cardinal.

**) Saaledes skal Hertugen engang have overrasket Rubens, idet han, medens han arbeidede paa et Malerie, som forestillede Tvekampen imellem Aeneas og Turnus, reciterede det bekjendte Vers af Virgil: Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris etc., og være

fine og elskværdige Mand. Efter alle Skribenters Vidnesbyrd maa Rubens ogsaa virkelig have hørt til de sjeldne Naturer, hvis Personlighed udøver et eiendommeligt Tryllerie over Enhver. Han var af en anseelig og velskabt Figur, og besad en vis naturlig Værdighed i Anstand. Det Behagelige i hans regelmæssige Ansigtstræk forhøiedes ved en blomstrende Farve, kastaniebruunt Haar, Dine, hvoraf en blid Ild fremlyste, men allermeest ved et roligt, mildt og ædelt Udtryk. Med et høist indtagende Væsen og en meget behagelig Stemme forenede han Lethed i Underholdning og en levende og gjennemtrængende Forstand, en vis Rolighed med megen Humor. Under slige Omstændigheder er det vel begribeligt, at Hertugen, da han havde besluttet at gjøre Kongen af Spanien nogle Foræringer, udkaarede sig Rubens som en passende Overbringer deraf. Det var i Aaret 1605, at han i den Anledning kaldte Kunstneren tilbage fra Rom og tildeelte ham det Hverv, i hans Navn at overbringe Kongen af Spanien en prægtig Stadskaret tilligemed sex Heste af sjelden Skjønhed. Rubens fandt, som sin Herres Sendebud og som Maler, den naadigste Modtagelse ved Hoffet i Madrid. Han maatte male Portraiter af Kong Philip den Tredie og flere andre af de anseeligste Herrer, hvorfor han blev høiligen roest og fyrsteligen belønnet. Sandsynligviis var det under dette Ophold i Spanien, at han copierede de tre Malerier af Tizian: Venus og Adonis, Diana og Actæon, og Europas Bortførelse.

---

bleven meget forundret, da han paa nogle latinske Ord, som han smilende henvendte til Kunstneren, af denne erholdt et Svar ligeledes i meget zirlig Latin.

Da han var vendt tilbage til Mantua, tillod Hertugen ham strax igjen at gaae til Rom, hvorfra han havde erholdt det Hverv, at udføre et Malerie til Høialteret i Kirken St. Maria i Vallicella. Paa det midterste Malerie fremstillede han Maria med Barnet i Glorien, tilbedet af Engle, men paa Sidebillederne adskillige Helgene, navnligen Pave Gregor den Hellige og Mauritius. De Sidste skulle være meget grandiøse og i hele Maneren levende have erindret om Paolo Veronese. Denne Gang traf han i Rom sammen med sin elskede Broder Philip, i hvis Selskab han foretog et ivrigt og nøiagtigt Studium af de romerske Oldsager. Philip Rubens udgav i Aaret 1608, som en Frugt af disse Studier, et Værk, hvortil Peter Paul ikke blot har leveret Tegningerne til sex Kobbertavler, men tillige havt en ikke ubetydelig Indflydelse paa det literaire Indhold.

Fra Rom gik Rubens til Genua, hvor han befandt sig saa vel og erholdt saa mange Bestillinger, at han opholdt sig der længere, end paa noget andet Sted i Italien. Blandt de mange Malerier, som han der udførte for Kirker og private Personer, høre tvende for Jesuiternes Kirke, en Omskjærelse og den hellige Ignatius, der helbreder en Besat, til det Betydeligste, som han overhovedet har malet i Italien. Desforuden sysselsatte han sig med at aftegne og optage Grundrids af de vigtigste Kirker og Palladser i Genua, hvilke Tegninger han siden udgav kobberstukne. Den phantastiske, tildeels barokke Smag ved de fleste Palladser i Genua synes at have stemt med hans Naturel; ogsaa er disse

Studiers Indflydelse meget tydelig at bemærke i Architecturen paa mange af hans Malerier.

Hans Ophold i Genua blev afbrudt paa en for ham saare smertelig Maade. Han erholdt nemlig i Høsten 1608 den Efterretning, at hans Moder var bleven farlig syg, hvilket bevægede ham til, efterat han havde tilbragt 8 Aar i Italien, hurtigt at begive sig paa Veien til Antwerpen. Desuagtet fandt han ikke mere sin Moder levende; hun var død allerede den 9de October. Smerten, som han følte over dette Tab, var saa heftig, at han tilbragte fire Maaneder i den største Indgetogenhed i Abbediet St. Michael, i hvilken Tid kun Malerie og en udvalgt Lecture formaaede at adsprede ham. Han havde fast besluttet at vende tilbage til Mantua, hvortil lang Vane og Taknemmeligheds og Kjærligheds Følelser for Hertugen, der paany havde ladet gjøre ham de ærefuldeste Tilbud, fængslede ham med stærke Baand. Da han imidlertid gjorde Erkehertugerne sin Opvartning i Brüssel, tilkjendegave de ham deres Ønske, at beholde ham i Nederlandene og ved deres Hof, paa en saa naadig og indstændig Maade, og aabnede ham i dette Tilfælde saa fordeelagtige Udsigter, at han strax erklærede sig beredvillig til at opoffre dem alle sine Ønsker, og blot udbad sig den Naade af dem, at turde tage sin Bopæl i Antwerpen, efterdi Opholdet ved Hoffet maaskee kunde hindre ham i at naae det Trin i Kunsten, hvortil han ved anstrengt Flid endnu haabede at hæve sig.

Efterat Rubens paa denne Maade havde fattet den Beslutning, at nedsætte sig i sit Fædreland, saae han sig først og fremmest om efter en Kone, som han

ogsaa fandt i Datteren af en Retsassessor i Antwerpen, Elisabeth Brant. I November 1609 holdt han Bryllup med hende. Hans nærmeste Bestræbelse gik ud paa at sørge for en Vaaning, hvis Ydre og Indre røbede en Kunstners Opholdsted og saa meget som muligt kunde skjenke ham en Erstatning for Italien. Han lod sig derfor efter egne Planer bygge et Huus i italiensk Maneer *), paa hvilket han selv malede Fronten al fresco og prydede Værelserne med alle Slags Kunstværker. Desforuden lod han, imellem sin Gaard og en stor Have, hvori han opelskede de forskjelligste Træsorter, opføre en Rotunda, der, ligesom Pantheon i Rom, erholdt sit Lys igjennem en Aabning i Kuppelen. Her opstillede han paa en smagfuld Maade de kostbareste Statuer, Buster, Malerier, Kar af Agat og andre Steenarter af stor Værdie, udskaarne Stene og en fortræffelig Myntsamling, hvilket Alt han havde samlet i Italien og vedblev at forøge med den største Iver.

Da han saaledes havde indrettet sig efter sit Hoved, tilbragte han sin Dag paa følgende Maade. Efter at være staaet op (hvilket skete meget tidligt, om Sommeren Kl. 4) var det hans første Foretagende, at høre Messen. Derpaa begav han sig til sit Arbeide, under hvilket han lod sig forelæse af een eller anden Classiker, helst af Livius, Plutarch, Cicero, Seneca eller en af de store Digtere, ogsaa modtog han mange Besøg og underholdt sig med megen Livlighed om de forskjelligste

---

*) Efter Houbraken kostede denne Bygning ham henved 60,000 Gylden.

Gjenstande. En Time før Maaltidet tjente ham til Forfriskning, hvad enten han nu glædede sig ved Synet af sine Kunstskatte, eller overlod sig til sine Tanker over videnskabelige Gjenstande eller Politiken, som interesserede ham ualmindeligt. Frygten for ved megen Spise og Drikke at indvirke ufordeelagtigt paa sin Phantasies Bevægelighed, tillod ham kun at spise saare Lidet. Efterat han paany havde arbeidet indtil Aften, pleiede han, naar ikke een eller anden Forretning hindrede ham, at bestige en andalusisk Hest og gjøre sig en dygtig Ridetour. Denne Øvelse, saavelsom Heste, elskede han overordentligt, og havde derfor ogsaa altid flere Heste af udmærket Skjønhed i sin Stald. Naar han kom hjem, fandt han sædvanligen nogle Venner, fordetmeste Lærde eller Kunstnere, med hvilke han ved et tarveligt Maaltid — thi han var en Hader af alt Fylderie — tilbragte Aftenen under muntre og lærerige Samtaler.

Kun ved en saadan Levemaade blev det Rubens muligt at overkomme alle de Bestillinger, der bleve gjorte hos ham som Maler, og kun af Foreningen af denne overordentlige Flid med den største Lethed i Frembringelsen kan man forklare sig det overordentlige Antal Værker af ham, hvis Ægthed ikke er nogen Tvivl underkastet.

Til de første Malerier, som han udførte efter sin Tilbagekomst fra Italien, hører de fire Kirkefædre for Dominicanerkirken i Antwerpen. Efter Weyermanns Forsikkring røber det endnu meget de italienske Mestres Indflydelse, blandt hvilke, som Sandrart beretter os, Rubens ved sin Tilbagekomst fra Italien, i sin Maade

at male paa, havde taget Michelangelo da Caravaggio til Mønster.

Høist vigtigt, for deraf at gjøre sig en anskuelig Forestilling om Maaden, hvorpaa Rubens omtrent i Aaret 1610 tænkte og malede, er det berømte Malerie i Galleriet i München, der forestiller ham og hans første Kone, og, efter Begges ungdommelige Udseende at dømme, sikkert maa være malet ikke meget længe efter deres Bryllup *). Den sædelig-fortrolige Maade, hvorpaa de to Ægtefæller sidde sammen i et Caprifoliums-Lysthuus, det rolige Udtryk af Kraft og aandelig Dannelse i Rubens' Hoved, den muntre, godmodige Tilfredshed i Konens, gjøre dette Arbeide i høi Grad tiltrækkende og gemytligt, og lader Beskueren lige saa lidet gjenkjende Kunstneren i hans sildigere, egentlig rubensske Maneer, som de mere bestemte Omrids, det aldeles Tempereerte i Coloriten og den omhyggelige Udførelse af de saa pene og zirlige Klædedragter saavelsom af Lysthuset og Planterne i Forgrunden.

Til hiin friere, brillantere, phantastiske, men ogsaa noget flygtigere Kunstmaade gik Rubens kun meget gradviis over, og selv i hans senere Værker findes endnu stundom Gjenklang af hiin ædlere, finere, blidere Maade at føle paa. I et af hans allernavnkundigste Værker, som han udførte endnu før Aaret 1620, Altertavlen i Kathedralkirken i Antwerpen, findes paa en mærkværdig Maade endnu begge Kunstmaader, den tidligere saavelsom den sildigere, ved Siden af hinanden. Paa det midterste Malerie, Nedtagelsen fra Korset, see

*) Det er stukket i punkteret Maneer af Heß.

vi allerede ganske den Dristighed i Compositionen, den djerve Kraft i Charaktererne, Massernes overordentlige Holdning og Effect, den vældige Varme i Coloriten, der ere hans sildigere Værker egne; om hiin tidligere Tid erindre næsten blot nogle Hoveder, i Særdeleshed Marias, og den omhyggelige Udførelse. Forestillingerne paa de indre Sider af Fløiene, Besøgelsen og Fremstillelsen i Templet vise derimod ved en vis Rolighed i Bevægelserne, noget Ædelt i Charaktererne, noget meget Fiint og Sjelfuldt i Udtrykket, ved en, vel fortræffelig, men altid modereert Colorit, endnu saare meget Slægtskab med det ovenomtalte Familiemalerie.

Ved Værker, som denne Nedtagelse fra Korset, var Rubens' Navnkundighed stegen saa meget, at Enkedronningen af Frankrig, Maria af Medici, da hun havde ladet Palladset Luxemburg bygge for sig, troede ikke at kunne give det skjønnere Prydelser, end ved nogle Værker af Rubens' Haand. I Aaret 1620 kaldte hun derfor Kunstneren til Paris, og tildeelte ham det Hverv, at fremstille de mærkværdigste Begivenheder af hendes Historie i en Række af Malerier. Disse gave Stof til 21 Compositioner, af hvilke Rubens strax malede Skizzerne i Paris. Hertil kom endnu Portraiterne af Dronning Maria og hendes Forældre. Bestillinger af saa omfattende Natur, der dog skulde tilendebringes i en forholdsmæssig kort Tid, gjorde det fra nu af umuligt for Rubens, at udføre Alt selv. Han lod derfor hyppigen ved sine Elever deels undermale, deels mange Viting udføre heelt. Skjøndt derfor Malerierne for Palladset Luxemburg, hvilke allerede i Foraaret 1625 bleve opstillede i et Gallerie der under Ru-

dens' Opsyn, som i Marts var gaaet til Paris, i det Enkelte ogsaa indeholde det Fortræffeligste af hvad Rubens nogensinde har frembragt, saa er dog Udførelsen, paa Grund af hiin Elevernes Deeltagelse, ikke aldeles eens. Men imod Fremstillingerne lader der sig med Grund indvende, at Rubens i Maaden, hvorpaa han deri har behandlet Allegorie og Personification, endnu ganske er hildet i de vrange Begreber, der gjøre saa mange Værker af den nederlandske Kunst fra det 16de Aarhundrede frastødende og ikke til at nyde. Umuligen kan det behage en rigtig Sands, naar hele Olympen med Tilbehør efter de Gamles Forestillingsmaade, altsaa tildeels upaaklædte, og ofte svævende og svømmende, bevæger sig omkring iblandt Majestæterne og andre bekjendte fornemme Herskaber, som forstørstedelen ere klædte i hiin Tids Hofcostume. Det Upassende i Formælingsscenen, hvor, medens en Biskop foretager den hellige Handling foran et Alter, hvorpaa Christus er fremstillet, Guden Hymen bærer Fyrstindens Slæb, har allerede tidligere stødt endog Personer, der ellers vare ubetingede Beundrere af disse Malerier.

Ved sit Ophold i Paris 1625 lærte Rubens at kjende de engelske Konger Jacobs og Carls uværdige Favorit, Hertugen af Buckingham, og malede hans Portrait. Til dette Bekjendtskab knyttede der sig Underhandlinger med Buckingham, ifølge hvilke Rubens solgte Hertugen sin fortræffelige Samling af Statuer, Malerier og andre Kunstværker for 60,000 Gylden *). Da vor Kunstner paa denne Tid allerede var meget vel-

*) Efter de Piles for 100,000.

velsom Hertugen af Olivarez's Tilsid. Da Marquis de Spinola i dette Aar blev kaldet tilbage til Spanien, ønskede Infantinden, som pludselig saae sig berøvet den eneste Mand, der med Held kunde modstaae Hollænderne, nu meer end nogensinde at slutte Fred med England, og Buckinghams Mord, den 23de August, gav hende Haab om at finde Kong Carl ikke utilbøielig dertil. Hun befalede derfor Rubens at anvende Alt, for at bestemme Kongen af Spanien til denne Fred. Alle Rubens' Bestræbelser i denne Henseende strandede imidlertid igjen paa det spanske Hofs bekjendte Raadvildhed. Rubens, der under sit længere Ophold i Madrid havde udført flere fortræffelige Værker, erholdt af Kongen, til Tegn paa hans høieste Tilfredshed og Naade, en Secretairpost i hans Geheime-Conseil, og blev sendt tilbage til Brüssel med rige Foræringer.

Kort efter hans Tilbagekomst viste der sig imidlertid hos de ved svære Paalæg haardt trykkede, ved de spanske Troppers Adfærd høist forbittrede Nederlændere saa betænkelige Bevægelser, at Kongen af Spanien, af Frygt for en ny Opstand, og i Betragtning af den financielle Nød, der ved Sølvflaadens Erobring af Hollænderne, 1628, havde naaet den høieste Grad, endelig bestemte sig til at skrive til Infantinden, at hun skulde sende Rubens til England, for at indlede Fredsunderhandlinger. Efterat Rubens havde erholdt sine Instructioner, begav han sig i Slutningen af Aaret 1629 til London. Dette Valg var nu som beregnet paa Kongen af Englands Personlighed. Carl den Første var nemlig en lidenskabelig Ven af Malerie, og meget modtagelig for Menneskers Dannelse og Elskværdighed, saa

at Rubens, der, som vi vide, forenede disse Egenskaber i en høi Grad med sit sjeldne Mesterskab i Kunsten, var saa heldig inden kort Tid at gjøre sig overordentlig yndet hos Kongen, og saameget snarere at finde et gunstigt Øre for sin Herres Fredsforslag, som hele Krigen var bleven høist vilkaarligen begyndt af Buckingham, og England var ualmindelig udtømt saavel ved denne, som ved en anden Krig med Frankrig. Desuagtet gik Forhandlingerne mellem Rubens og Cantsleren Cottington saa meget i Langdrag, at Rubens fik Tid til at udføre adskillige Malerier. Saaledes malede han en hellig Georg, som dræber Uhyret, tilligemed den truede Prindsesse, paa hvilket Helgenen havde Kong Carls Træk, og Prindsessen Dronningens (hvormed han gjorde Kongen en Foræring), en Mariæ Himmelfart for Greven af Arundel, og sandsynligviis Skizzerne til ni Malerier, som vare bestemte for Plafonden i Audientssalen i White-Hall og i allegoriske Fremstillinger skulde forherlige Kong Jacob den Første af England. Malerierne selv bleve først senere udførte i Antwerpen *). Rubens blev imidlertid fra Kongens Side overøst med Naadesbeviisninger. Allerede i Februar 1630 blev han i Palladset White-Hall ophøiet til Ridder, ved hvilken Leilighed Kongen skal have foræret ham sin egen Kaarde. Men da Præliminairerne vare komne til endelig Afslutning, saa at Freden kunde undertegnes af

*) Disse Malerier, for hvilke Rubens skal have erholdt 3000 Pund Sterling, høre imidlertid ikke til Kunstnerens fortrinligste Arbeidet. Vistnok var Kong Jacob endnu ulige mindre skikket til at begeistre en Kunstners Phantasie, end Maria af Medici.

Hoffet i Madrid i November Maaned, erholdt Rubens til Afsked en kostbar Sølvservice og Kongens Billede i en Guldkjæde, hvilket han siden bestandigt pleiede at bære til taknemmelig Erindring.

Skjøndt Rubens paa denne Maade havde været saa heldig, i høi Grad at erhverve sig Kongen af Englands Gunst, havde han desuagtet med stor Klogskab varetaget det spanske Hofs Interesse. Dette beviser paa den ene Side den Omstændighed, at Freden var meget ufordeelagtig for Kongen af England, som deri maatte opoffre sin Svoger, den ulykkelige Churfyrste af Pfalz, og dernæst den Modtagelse, som Rubens fandt ved Hoffet i Madrid, hvorhen han ufortøvet havde begivet sig, for at aflægge Regnskab for sit Forhold. Han erholdt nemlig af Philip den Fjerde de største Lovtaler, de rigeste Foræringer og Løfte om en Secretairpost i Geheime-Conseilet for sin ældste Søn. Efterat han havde udført Kongens og flere Hofherrers Portraiter saavelsom andre Malerier, og taget Maalene til de Arbeider, som bleve bestilte hos ham for Palladset Torre de la Parada*), vendte han tilbage til Brüssel, hvor han blev paa det naadigste modtagen af Infantinden, og i Fremtiden brugt af hende ved endnu flere Statsforhandlinger.

Endnu samme Aar, 1630, giftede han sig, da han i Aaret 1626 havde mistet sin første Kone, anden Gang med Helena Forman, en rig Pige paa 16 Aar, hvis overordentlige Skjønhed, Sædelighed og Elskværdighed lovprises af alle Skribenter. Hun tjente ham

*) Fremstillinger af Ovids Forvandlinger.

senere hyppigt til Model, og man gjenkjender hendes Billede i mange historiske Malerier af Rubens. Da hans Navnkundighed som Maler var stegen høiere og høiere og de betydeligste Fyrster i Europa ønskede at besidde Værker fra hans Haand, saa havde allerede i nogle Aar Bestillingerne formeret sig saa meget, at han i de fleste Tilfælde kun endnu gjorde Skizzerne selv, men overlod Udførelsen i det Store til sine Elever, og kun undertiden gik enkelte Ting over, fornemmelig Hoveddelene. Vistnok maatte Billeder, paa hvilke Mænd som van Dyk, Soutman, van Hoek, Diepenbeek, van Tulden havde malet Figurerne, Wildens eller van Uden det til Landskabet Hørende, Snyders Dyrene og andre Bisager, fordetmeste falde fortræffeligt ud; men aldrig kunde de opnaae den Aand og Egalitet, som de Malerier, Rubens selv og ene havde udført.

Fra Aaret 1635 saae Rubens sig ved hyppige Anfald af Gigt, der oftere yttrede sig som Chiragra, fuldkomment nødt til forstørstedelen at opgive den egne Udførelse af større Arbeider. Fra denne Tid af malede han derfor mere Staffelie-Stykker, og fordetmeste Landskaber. Ogsaa trak han sig tilbage fra andre Forretninger, og afbrød sin vidtløftige Correspondance. Kun for Kunst og Videnskab forblev hans Interesse usvækket, hvilket flere Breve fra hans sidste Aar bevise, saavelsom og hans vedvarende levende Omgang med Kunstnere og Lærde, blandt hvilke han fortrinligen høiagtede Caspar Gevaerts, en udmærket Humanist, der senere blev en af Keiser Ferdinand den Tredies Raader. Denne havde ogsaa megen Deel i de allegoriske Fremstillinger paa Triumphbuerne, som forherligede Cardinal-Infan-

tens, Philip den Fjerdes Broders, Indtog i Antwerpen, og hvortil Rubens paa Magistratens Bøn forfærdigede Tegningerne *). Men Intet opvækker et saa fordeelagtigt Begreb om Rubens' Dannelse og Charakteer, som hans Forhold imod andre Kunstnere paa en Tid, da han ikke alene ved sin Kunst, men ved sin store Rigdom og sine betydelige Forbindelser indtog en høist ærefuld og anseelig Stilling. Til enhver Tid, selv medens han arbeidede, stod hans Huus aabent for de Kunstnere, som forlangte Raad eller Hjelp af ham, og uagtet han ellers kun aflagde saare faa Besøg, var han dog altid beredvillig dertil, naar det kom an paa at besee en Kunstners Arbeide, hvorom han da grundigen sagde sin Mening; undertiden lagde han endog selv Haand derpaa, og retoucherede Malerierne. Næsten paa ethvert saadant vidste han at opdage noget Godt, og det var ham en sand Glæde at erkjende og ved enhver Leilighed fremhæve andre Kunstneres Fortjenester. Saadan skildres han ogsaa af en Samtidig, nemlig Sandrart, der som Lærling hos Gerard Honthorst i Utrecht saae Rubens, da han i Aaret 1626, for at adsprede sig efter sin første Kones Død, gjorde en Reise til Holland, paa hvilken Reise han da ledsagede ham i fjorten Dage til Grændserne af Brabant. "Skjøndt jeg da," siger Sandrart, "vidste at melde meget om denne Reise og hans dydige Forhold, vil jeg dog korteligen indbefatte Alt deri, at, ligesom han har været fortræffelig i sin Kunst, saaledes

*) De udkom i Antwerpen i et Kobberværk under Titelen Triumphus Austriacus etc. med 43 Blade og en lærd Text af Gevaerts.

har jeg fundet ham fuldkommen i alle andre Dyder og desaarsag seet ham holdt i stor Ære af høiere og ringere Standspersoner." Rubens besøgte hiin Tids dueligste Kunstnere i Holland, f. Ex. Abraham Bloemart, Poelenberg, og roste hver især paa en passende Maade, ja hos den Sidste bestilte han nogle Malerier. Lige saa værdig som klog er den Maade, hvorpaa han opførte sig imod sine Fiender og Misundere, af hvilke han, hvis Fortjenester fandt en saa glimrende Erkjendelse, ikke havde faa. Forhaanelserne af Maleren Rombout, der søgte at nedsætte ham allevegne som Kunstner, gjendrev han med sit Mesterværk, Nedtagelsen fra Korset, i Antwerpens Domkirke. Maleren Abraham Jansens, der opfordrede ham til at udføre et Malerie i Væddestrid med ham, og lade alle Kjendere fælde Dom, svarede han, at dette var unødvendigt, da han allerede i lang Tid havde henstillet sine Arbeider til den hele Verdens Dom, og raadede ham at gjøre det Samme. Da man havde udspredt, at han kun sysselsatte Snyders, Uden og Weldens, fordi han ikke selv kunde male Dyr og Landskaber, udførte han fire Landskaber og to Løvejagt-Stykker, som bragte hans Fiender til at forstumme.

Hvilken rigtig practisk Sands Rubens besad, viser en Historie, som Sandrart fortæller os. En berømt Alchymist paa hiin Tid, Brendel fra London, besøgte engang Rubens og sagde til ham, at han nu var nær ved at finde de Vises Steen, og var beredvillig til, naar Rubens forskudsviis vilde sørge for et Laboratorium og de fornødne Materialier, at dele den forventede Gevinst med ham, hvortil Rubens svarede: "Mester

Brændel, I kommer blot en Snees Aar for silbigt; thi dengang har jeg allerede fundet den sande Viisdomssteen ved Pensel og Farver *)."

I Aaret 1640 bleve Gigtanfaldene endelig saa heftige, at Rubens bukkede under for dem den 30te Mai, i en Alder af 63 Aar. Foruden Kunstnerne i Antwerpen, fulgte et stort Antal geistlige og verdslige Herrer hans prægtige Begravelse, ved hvilken en gylden Krone blev baaren foran. Han blev bisat i sit eget Capel i Jacobskirken, hvis Alter er prydet med et fortræffeligt Værk af hans Hænder. Det forestiller Maria med Barnet, tilbedet af den hellige Bonaventura. Desforuden seer man tre Fruentimmer, af hvilke de to ere Rubens' Koner, og Kunstnerens eget Billede, fremstillet som den hellige Georg. I Forgrunden befinder sig den hellige Hieronymus med Løven (stukket i Kobber af Paul Pontius). Dette Malerie er overordentlig tiltrækkende ved Livligheden i Udtrykket og ved det Lysende i Coloriten. En simpel Marmorplade indeholder i det latinske Sprog hans Gravskrift, hvori hans Værd som Lærd, Maler og Statsmand omtales, med den tilføiede Bemærkning, at dette Capel og Monument ere opførte af hans Enke og Børn til hans Erindring. — Som i alle andre Forhold, saaledes havde han ogsaa i sit huuslige Liv stedse viist sig som et Mønster. Hans ældste Søn Albert, der fulgte ham i hans Post som Secretair i Geheime-Conseilet, besad en ganske ualmin-

*) En saa rigtig Tact besad hans store Discipel Van Dyk ikke; tvertimod skilte Guldmageriet ham ved en stor Deel af hans Formue og ved hans gode Lune.

delig Lærdom, og efterlod ved sin tidlige Død flere lærde Afhandlinger, af hvilke Grævius har udgivet en De re vestiaria Veterum, og senere optaget den i den 6te Deel af sin Thesaurus af de romerske Oldsager.

I sine sildigere Aar havde Rubens anvendt betydelige Summer til Kjøb af alle Slags Kunstværker, Statuer, Malerier, Haandtegninger, Kobberstik, udskaarne Stene, og saaledes dannet en anden, meget kostbar og fortrinlig Samling, der efter hans Død blev solgt ved Auction til meget høie Priser, da Enhver, som Sandrart siger, gjerne vilde have Noget fra Rubens' Cabinet. Hans Samling af udskaarne Stene, der skal have været overordentlig skjøn, blev Kongen af Spanien Eier af.

Opstanden i Brüssel 1830 *).

Umiddelbart efter Begivenhederne i Paris i Slutningen af Juli (1830) skrev Hr. de Potter (under 2den August) Kongen af Nederlandene et Brev til, hvori det hedder: "De alvorlige Omstændigheder, hvori et antinationalt Ministerium nys har styrtet Frankrig, true maaskee hele Europa med en almindelig Brand. Belgien idetmindste vil maaskee først fornemme den Rystelse, som i dette Øieblik en Nabomagt erfarer, hvis Lykke og

---

*) Taschenbuch der neuesten Geschichte. Herausgegeben von Dr. W. Menzel. Stuttgart und Tübingen, 1831.

havende, kunde man af dette Salg af Gjenstande, der vare ham saa dyrebare, næsten slutte med Sandrart: at Rubens har været en vel stor Elsker af Penge.

Efter Dronning Marias Hensigt skulde Rubens til et andet Gallerie i Palladset Luxemburg udføre en lignende Række af Malerier af Henrik den Fjerdes Historie. Men til stort Tab for Kunsten kom denne Plan ikke i Stand paa Grund af andre Forretninger, som Rubens havde i de nærmeste Aar, og Dronningens Forviisning i Aaret 1631.

Vi ere nu komne til den Epoke, da Rubens ogsaa skulde udmærke sig paa en anden Bane end Malerkunstens, nemlig Diplomatikens. Hans Fædrelands sørgelige Skjebne, i hvilket Krigen vedblev at rase, gik ham saa meget til Hjerte, at han nøie havde underrettet sig om og modent overtænkt, først og fremmest Nederlandenes Forhold, men i Forening dermed ogsaa de andre vigtigste europæiske Staters. Den umiddelbare Forbindelse, hvori han som Maler saa længe havde staaet med mange Fyrster og andre anseete Personer, havde givet ham mangfoldig Leilighed til at udvide sine Kundskaber i Politiken og opnaae en ualmindelig Lethed og Fiinhed i de selskabelige Former. Med hans grundige Kundskab i Latinen og hans heldige Opfatningsgave havde det været ham en let Sag at tilegne sig flere levende Sprog i den Grad, at han beqvemt kunde udtrykke sig deri. Disse Egenskaber vare ikke undgaaede Erkehertug Albrecht, der fortrinligen høiagtede Rubens og derfor ogsaa havde staaet Fadder til hans ældste Søn; og han skal endog før sin Død, 1621, have raadet sin Gemalinde, i politiske Anliggender at raadføre sig med

Rubens, som en tro-hengiven, klog og kundskabsrig Mand. Infantinden udmærkede fra denne Tid Rubens ualmindeligt, og beærede ham, da hun med Marquis de Spinola vendte tilbage fra Bredas Beleiring, i Juni 1625 med sit Besøg i hans Huus. Allerede i det foregaaende Aar, da Udbruddet af Krigen imellem England og Spanien havde gjort en Vaabenstilstand med de forenede Stater meget ønskværdig for Infantinden, blev Rubens udseet af hende til at indlede Underhandlingerne desangaaende; men ved en Hofcabale bragtes hele denne Plan til at strande. Da imidlertid Buckingham i Aaret 1627 havde forledet Kong Carl den Første til ogsaa at erklære Frankrig Krig, og Infantinden troede, at England nu ikke vilde være utilbøieligt til at laane Øre til Fredsforslag fra Spaniens Side, overdrog hun Rubens det Hverv, at træde i Correspondance om denne Gjenstand med Gerbier, Kong Carl den Førstes Agent i Haag, der tillige stod i hans Tjeneste som Architect og Maler. Rubens gjorde i denne Anledning selv en Reise til Holland, og havde i Juli en Sammenkomst med Gerbier i Delft. Dog det spanske Hofs Langsomhed og Ubestemthed, saavelsom Hollændernes overdrevne Betingelser, hvilke man ønskede at indbefatte med i denne Fredstractat, foraarsagede, at disse Underhandlinger bleve uden Virkning.

I Aaret 1628 besluttede Infantinden at sende Rubens til Spanien, for at gjøre Kongen Forestillinger angaaende den tiltagende Pengenød og Utilfredshed hos Folket i Nederlandene. Den Klogskab og Frimodighed, hvormed Rubens yttrede sig om disse Gjenstande, vandt ham snart Philip den Fjerdes saa-

Forløb. Franskmændenes Opstand fremkaldte Belgiernes. Allerede herskede der i alle belgiske Gemytter den

---

statiske Regjerings Aag, der paa ethver mulig Maade modarbeidede det gamle Pavedom. Men det nyere liberale Partie, som var opdraget i Frankrigs Skole, hadede den bureaukratiske Ministerial-Absolutisme, hvortil Regjeringen i Haag meer og mere hældede, omgaaende den constitutionelle Ansvarlighed. Det var under disse Omstændigheder meget naturligt, at begge Partier, Præsterne og de Liberale, forenede sig til en fælles Opposition, og i Kamrene, Journalerne og Petitionerne førte eet og det samme Sprog. De Liberale stemte, under Paaskud af den frie Underviisning, for Vedligeholdelsen eller Gjenoprettelsen af de halv-jesuitiske Seminariet; og til Gjengjeld stemte den hos det simplere Folk meget indflydelsesrige Geistlighed igjen med de Liberale for Pressefrihed, Juryer, og Ministrenes Ansvarlighed. Ved dette Sammenhold blev Oppositionen stærk, og gav i Aaret 1829 Regjeringen ikke lidet at bestille; men det lykkedes Regjeringen i Slutningen af dette Aar ved kraftige Forholdsregler igjen at drive Oppositionen tilbage.

I Begyndelsen af Aaret 1830 var den belgiske Oppositions Sag kommen i stor Miscredit. Belgierne selv vare satte i Frygt ved Regjeringens Strenghed, og viste ikke mere den Energie, som de havde lagt for Dagen Sommeren i Forveien. At dengang den franske og den engelske Regjering, og altsaa endnu mere de øvrige store Magter, vare afgjort stemte imod de belgiske Misfornøiede, forstaaer sig af sig selv. Deres Sag fandt altsaa ingen Forsvarer i hele Europa, undtagen i Belgien selv. Men den Maade, hvorpaa de belgiske Journaler kjæmpede for denne Sag, var den kun endnu mere til Skade; thi idet de i Afmægtighedens Raserie benyttede ethvert Vaaben, og i et pøbelagtigt Sprog udstødte de giftigste Trusler imod deres Undertrykkere, gave de paa en vis Maade

at Rubens, der, som vi vide, forenede disse Egenskaber i en høi Grad med sit sjeldne Mesterskab i Kunsten, var saa heldig inden kort Tid at gjøre sig overordentlig yndet hos Kongen, og saameget snarere at finde et gunstigt Øre for sin Herres Fredsforslag, som hele Krigen var bleven høist vilkaarligen begyndt af Buckingham, og England var ualmindelig udtømt saavel ved denne, som ved en anden Krig med Frankrig. Desuagtet gik Forhandlingerne mellem Rubens og Cantsleren Cottington saa meget i Langdrag, at Rubens fik Tid til at udføre adskillige Malerier. Saaledes malede han en hellig Georg, som dræber Uhyret, tilligemed den truede Prindsesse, paa hvilket Helgenen havde Kong Carls Træk, og Prindsessen Dronningens (hvormed han gjorde Kongen en Foræring), en Mariæ Himmelfart for Greven af Arundel, og sandsynligviis Skizzerne til ni Malerier, som vare bestemte for Plafonden i Audientssalen i White-Hall og i allegoriske Fremstillinger skulde forherlige Kong Jacob den Første af England. Malerierne selv bleve først senere udførte i Antwerpen *). Rubens blev imidlertid fra Kongens Side overøst med Naadesbeviisninger. Allerede i Februar 1630 blev han i Palladset White-Hall ophøiet til Ridder, ved hvilken Leilighed Kongen skal have foræret ham sin egen Kaarde. Men da Præliminairerne vare komne til endelig Afslutning, saa at Freden kunde undertegnes af

*) Disse Malerier, for hvilke Rubens skal have erholdt 3000 Pund Sterling, høre imidlertid ikke til Kunstnerens fortrinligste Arbeider. Vistnok var Kong Jacob endnu ulige mindre skikket til at begeistre en Kunstners Phantasie, end Maria af Medici.

Hoffet i Madrid i November Maaned, erholdt Rubens til Afsked en kostbar Sølvservice og Kongens Billede i en Guldkjæde, hvilket han siden bestandigt pleiede at bære til taknemmelig Erindring.

Skjøndt Rubens paa denne Maade havde været saa heldig, i høi Grad at erhverve sig Kongen af Englands Gunst, havde han desuagtet med stor Klogskab varetaget det spanske Hofs Interesse. Dette beviser paa den ene Side den Omstændighed, at Freden var meget ufordeelagtig for Kongen af England, som deri maatte opoffre sin Svoger, den ulykkelige Churfyrste af Pfalz, og dernæst den Modtagelse, som Rubens fandt ved Hoffet i Madrid, hvorhen han ufortøvet havde begivet sig, for at aflægge Regnskab for sit Forhold. Han erholdt nemlig af Philip den Fjerde de største Lovtaler, de rigeste Foræringer og Løfte om en Secretairpost i Geheime-Conseilet for sin ældste Søn. Efterat han havde udført Kongens og flere Hofherrers Portraiter saavelsom andre Malerier, og taget Maalene til de Arbeider, som bleve bestilte hos ham for Palladset Torre de la Parada*), vendte han tilbage til Brüssel, hvor han blev paa det naadigste modtagen af Infantinden, og i Fremtiden brugt af hende ved endnu flere Statsforhandlinger.

Endnu samme Aar, 1630, giftede han sig, da han i Aaret 1626 havde mistet sin første Kone, anden Gang med Helena Forman, en rig Pige paa 16 Aar, hvis overordentlige Skjønhed, Sædelighed og Elskværdighed lovprises af alle Skribenter. Hun tjente ham

*) Fremstillinger af Ovids Forvandlinger.

senere hyppigt til Model, og man gjenkjender hendes Billede i mange historiske Malerier af Rubens. Da hans Navnkundighed som Maler var stegen høiere og høiere og de betydeligste Fyrster i Europa ønskede at besidde Værker fra hans Haand, saa havde allerede i nogle Aar Bestillingerne formeret sig saa meget, at han i de fleste Tilfælde kun endnu gjorde Skizzerne selv, men overlod Udførelsen i det Store til sine Elever, og kun undertiden gik enkelte Ting over, fornemmelig Hoveddelene. Vistnok maatte Billeder, paa hvilke Mænd som van Dyk, Soutman, van Hoek, Diepenbeek, van Tulden havde malet Figurerne, Wildens eller van Uden det til Landskabet Hørende, Snyders Dyrene og andre Bisager, fordetmeste falde fortræffeligt ud; men aldrig kunde de opnaae den Aand og Egalitet, som de Malerier, Rubens selv og eene havde udført.

Fra Aaret 1635 saae Rubens sig ved hyppige Anfald af Gigt, der oftere yttrede sig som Chiragra, fuldkomment nødt til forstørstedelen at opgive den egne Udførelse af større Arbeider. Fra denne Tid af malede han derior mere Staffelie-Stykker, og fordetmeste Landskaber. Ogsaa trak han sig tilbage fra andre Forretninger, og afbrød sin vidtløftige Correspondance. Kun for Kunst og Videnskab forblev hans Interesse usvækket, hvilket flere Breve fra hans sidste Aar bevise, saavelsom og hans vedvarende levende Omgang med Kunstnere og Lærde, blandt hvilke han fortrinligen høiagtede Caspar Gevaerts, en udmærket Humanist, der senere blev en af Keiser Ferdinand den Tredies Raader. Denne havde ogsaa megen Deel i de allegoriske Fremstillinger paa Triumphbuerne, som forherligede Cardinal-Infan-

Dragoner og Linietropperne besatte Dyrehavens Omgivelser og Adgangen til Slottet. I denne Stilling vilde Tropperne, hvis de havde været standhaftige, have imponeret selv den Dristigste; men de forsvandt pludselig, og man veed endnu til Dato ikke, hvorfor. De commanderende Officerer havde tabt Hovedet; de saae allevegne kun Folket i Paris, hvorledes det nedsablede den kongelige Garde og Schweizerne, og denne paniske Skræk skabte en Revolution af hvad der hidtil var et simpelt Mytterie.

Efterat Soldaterne ved Midnat vare gaaede bort, adspredte Mængden sig. Det største Antal af dem, der havde taget virksom Deel i den første Bevægelse (i det høieste hundrede Mennesker), drog hen til Kongepladsen, som Soldaterne nylig havde rømt. Her stod endnu kun den af Grenaderer bestaaende Hovedvagt. Pøbelen nærmer sig den, udfordrer og truer den.

Pladscommandanten General Vauthier, som var forhadt, fordi han ved en tidligere Leilighed havde udøvet en brutal Strenghed imod unge Mennesker af god Familie, bliver kjendt i det Øieblik, da han gaaer over Pladsen. Man kaster sig over ham, afvæbner ham, og river Epauletter og Decorationer af ham. Mørket, det ulige Antal og maaskee ogsaa en panisk Skræk hindre Soldaterne fra at hevne sig. Imidlertid maa man lade Vagtens Officerer vederfares den Retfærdighed, at de, saasnart virkelig Fare fandt Sted, viste Mod, og at deres Sløvhed i det første Øieblik blot kan tilskrives deres Afsky for at udøse deres Landsmænds Blod, og den Tanke, at det Hele kun var en Opbruusning, der vilde falde bort af sig selv. Commandanten

har jeg fundet ham fuldkommen i alle andre Dyder og desaarsag seet ham holdt i stor Ære af høiere og ringere Standspersoner." Rubens besøgte hiin Tids dueligste Kunstnere i Holland, f. Ex. Abraham Bloemart, Poelenberg, og roste hver især paa en passende Maade, ja hos den Sidste bestilte han nogle Malerier. Lige saa værdig som klog er den Maade, hvorpaa han opførte sig imod sine Fiender og Misundere, af hvilke han, hvis Fortjenester fandt en saa glimrende Erkjendelse, ikke havde faa. Forhaanelserne af Maleren Rombout, der søgte at nedsætte ham allevegne som Kunstner, gjendrev han med sit Mesterværk, Nedtagelsen fra Korset, i Antwerpens Domkirke. Maleren Abraham Jansens, der opfordrede ham til at udføre et Malerie i Væddestrid med ham, og lade alle Kjendere fælde Dom, svarede han, at dette var unødvendigt, da han allerede i lang Tid havde henstillet sine Arbeider til den hele Verdens Dom, og raadede ham at gjøre det Samme. Da man havde udspredt, at han kun sysselsatte Snyders, Uden og Weldens, fordi han ikke selv kunde male Dyr og Landskaber, udførte han fire Landskaber og to Løvejagt-Stykker, som bragte hans Fiender til at forstumme.

Hvilken rigtig practisk Sands Rubens besad, viser en Historie, som Sandrart fortæller os. En berømt Alchymist paa hiin Tid, Brendel fra London, besøgte engang Rubens og sagde til ham, at han nu var nær ved at finde de Vises Steen, og var beredvillig til, naar Rubens forskudsviis vilde sørge for et Laboratorium og de fornødne Materialier, at dele den forventede Gevinst med ham, hvortil Rubens svarede: "Mester

vægede Officererne til ikke at bruge Magt imod dem, som opfyldte Gaden; man tvang dem blot til at adsprede sig. Paa en anden Side af Staden trak en Pøbelhob af dem, der havde fjernet sig fra Kongepladsen, hen til Justitsministerens Hotel, Hr. van Maanens sædvanlige Bolig, naar han befandt sig i Brüssel. Det synes, som om Dørvogtersken i sin Skræk af sig selv har aabnet Huset, hvorfor man ogsaa trængte ind i det Indre, uden at mishandle hende; man hjalp hende endog med at bære hendes Sager bort, uagtet hun af Mange betragtedes som Ministerens fortrolige Agentinde og endog var bleven sat i Arrest, som overbeviist om at være bestukken af Supplikanterne, hvilket foranledigede et aabenbart Brud imellem Generalprocureuren og Hr. van Maanen, saavelsom den Førstes Unaade.

Ødelæggelsen af Justitsministerens Hotel begyndte strax under Raabet: "Ned med van Maanen!" Dette var en Sag, der maaskee var mærkværdigere, end alle foregaaende, saavel ved Bygningens Størrelse, som ved de ødelagte Meublers Skjønhed og Folkets Raserie. Men fremfor Alle tildrog en Kone sig Opmærksomhed ved den til Raserie grændsende Glæde, hvormed man saae hende nedrive Vinduesgardinerne og Draperierne. Ministerens Kjelder blev lige saa lidet respecteret som Libry's Kjelder, og bidrog, skjøndt den ikke var saa godt forsynet som hiin, til fuldkomment at opflamme de Plyndrende. Alt blev sønderslaaet og ødelagt, og den væbnede Magt, som vilde hindre Pøbelen deri, var for svag; man kastede sig over den, afvæbnede den og tvang den til at trække sig tilbage. Efter disse første

delig Lærdom, og efterlod ved sin tidlige Død flere lærde Afhandlinger, af hvilke Grævius har udgivet en De re vestiaria Veterum, og senere optaget den i den 6te Deel af sin Thesaurus af de romerske Oldsager.

I sine sildigere Aar havde Rubens anvendt betydelige Summer til Kjøb af alle Slags Kunstværker, Statuer, Malerier, Haandtegninger, Kobberstik, udskaarne Stene, og saaledes dannet en anden, meget kostbar og fortrinlig Samling, der efter hans Død blev solgt ved Auction til meget høie Priser, da Enhver, som Sandrart siger, gjerne vilde have Noget fra Rubens' Cabinet. Hans Samling af udskaarne Stene, der skal have været overordentlig skjøn, blev Kongen af Spanien Eier af.

Opstanden i Brüssel 1830 *).

Umiddelbart efter Begivenhederne i Paris i Slutningen af Juli (1830) skrev Hr. de Potter (under 2den August) Kongen af Nederlandene et Brev til, hvori det hedder: "De alvorlige Omstændigheder, hvori et antinationalt Ministerium nys har styrtet Frankrig, true maaskee hele Europa med en almindelig Brand. Belgien idetmindste vil maaskee først fornemme den Rystelse, som i dette Øieblik en Nabomagt erfarer, hvis Lykke og

*) Taschenbuch der neuesten Geschichte. Herausgegeben von Dr. W. Menzel. Stuttgart und Tübingen, 1831.

Heder det i saa lang Tid deelte. Sire, i den Kamp, som forberedes, vil det, derom tør man ei tvivle, overalt, hvorhen den rækker, være Retfærdighedens, den gode Rets, Fornuftens, Humanitetens, med eet Ord, Folkets Sag, der tidligere eller sildigere vil gaae af med Seieren. — Sire, frels Belgien; endnu er det Tid; men iil med at frelse det; thi snart kunde det maaskee blive for sildigt. Ogsaa der har et antinationalt Ministerium opægget Folket, trættet dets Taalmodighed, antastet det i dets helligste Rettigheder, og fornedret det i Alt, hvad der udgjør Menneskets og Borgerens Værdighed. Et langvarigt Had ligger opdynget over det, og den offentlige Foragt vil ikke beskytte det imod den offentlige Tugtelse. Ombyt det, Sire, med bekjendte, af Nationen yndede og til den ansvarlige Mænd, der omstøde det hidtil fulgte ukloge og uretfærdige System med Top og Rod, gjøre Uretfærdighederne gode igjen fra Grunden af, formilde Hadet, lade Tilliden og Kjærligheden leve op igjen *)."

---

*) Det er bekjendt, at medens den nordlige Deel af Nederlandene (Holland) i det 16de Aarhundrede blev protestantisk og løsrev sig fra Spaniernes Herredømme, for at danne en fri Republik, den sydlige Deel (Belgien) vedblev at være katholsk og at staae deels under spansk og siden under østerrigsk, deels under rigsbiskoppeligt Herredømme. Denne gjennemgribende, politiske og religiøse Adskillelse formerede den Handelsjalousie, der allerede tidligere havde hersket imellem de nordlige og de sydlige Stæder, og da nu endog, navnlig siden Revolutionen, det franske Sprog og franske Sæder bleve forherskende i Belgien, saa naaede Contrasten imellem de to Provindser sin høieste

som ere begjerlige efter Uordener, Mennesker, der ophidse til Forbrydelser; og man frygtede for at disse skulde stille sig i Spidsen for Vovehalsene.

I denne Yderlighed fattede de retsindige Borgere, deels frivillig, deels ifølge Proclamationen, den Beslutning med Magt at bringe Ordenen tilbage. De forlode samtlig deres Boliger, og begave sig til de folkerigeste Steder, hvor de gjorde fornøden Aftale; og som ved et Trylleslag saae man en improviseret Nationalgarde fremstaae. Den marscherede først til Regjeringsbygningen, som man tildeels havde ødelagt og vilde stikke i Brand; herfra sendte den Forstærkning til de Poster, som frivilligen vare overtagne, de sytten i Tallet, som bevogtede Fængslerne, og som kun med Møie havde holdt en Skare Landstrygere i Tømme, der vare komne for at opbryde Dørrene. Der dannede sig Patrouiller, som endnu i Begyndelsen sjelden havde Vaaben eller vare slet bevæbnede. Heldigviis endte disse Folk af Pøbelen, mere Spectakelmagere end Ildesindede, efter at have insulteret de første af disse Patrouiller, sædvanligen med, at de vilde efterligne dem og fraternisere sig med de retsindige Borgere, en Ære, der efterhaanden kostede dem en Deel af deres Vaaben, som man med deres Villie eller med Magt fratog dem.

Henimod Middag gjennemkrydsede de stedse voxende og talrigere Patrouiller af Borgergarden Staden i enhver Retning, opstillede sig sectionsviis, og ilede at bemægtige sig de natlige Poster. Der skete kun endnu nogle Skud i Luften; Tropperne trak sig tilbage til Palladset, hvor den kongelige Garde concentrerede sig, eller gik til deres Caserner, opgivende al Modstand.

Imidlertid vare dog nogle Soldater nødte til at skyde fra Casernevinduerne ned paa de forsamlede Mennesker; men det varede kun faa Øieblikke. Henimod Klokken 3 vaiede den gamle brabantske Fane, rød, orange og sort, paa Raadhuset, og Detaschementerne af Borgergarden valgte den til Foreningstegn. Om Aftenen bleve alle Huse illuminerede, og Staden var rolig hele Natten; men man erfarede, at denne Rolighed var en Følge af at Landstrygerne vare dragne bort, for at sætte Ild paa nogle Fabriker udenfor Staden: i Fabrikerne i selve Byen bleve nogle Maskiner ødelagte. Henimod Kl. 8 om Aftenen viste der sig en Hob af Brüssels Pøbel, bestaaende af omtrent 120 Personer, udenfor Hr. Th. Wilsons Fabrik i Uccle, og sagde til Forstanderen, at den var kommen for at ødelægge Maskinerne. Hr. Wilson stillede dem tilfreds med Penge. Men nogle Øieblikke derefter ankom en anden Hob, slog Døre, Vinduer og hele Meublementet itu, og ødelagde det aldeles. Herfra drog Hoben til Fabriken, og antændte den paa forskjellige Steder; men her lykkedes det tildeels at blive Hobens Mester, og flere Bygninger bleve reddede. En anden Hob, som ødelagde de Herrer Bosdevex' og Bal's Fabrik i Foret, var under de skrækkeligste Trusler dragen ud fra Hal. Der var Tale om at opbrænde disse Herrer levende, og at ødelægge deres Maskiner; men heldigviis lykkedes det dem at frelse sig over en Bæk, med hvad de i Hast kunde putte til sig. Madame Bal, som en Upasselighed holdt tilbage, blev paa en Madratse bragt til Menighedens Geistlige; nu blev Fabriken stukken i Brand og Vaaningen plyndret.

Hvad der ikke kunde slæbes bort, blev fordærvet. Man anslaaer Skaden til 150,000 Gylden.

Imidlertid blev i Brüssel selv Ordenen gjenoprettet ved Borgergardens kraftige Forholdsregler. Om Fredagen den 27de August vare Borgerne aldeles Herrer af Staden, Torvefolkene bleve beskyttede, Vogne passerede ind og ud. Baron Emanuel Hooghvorst, en energisk Mand, der nød almindelig Tillid, blev udnævnt til Commandant over Nationalgarden. Pøbelen, der var kjendelig paa de blaae Vognmandsskjorter, som siden ere blevne de belgiske Insurgenters Særkjende, skreg om Brød, som Borgerne derpaa uddeelte iblandt dem; men derefter ødelagde de i Dyrehaven aldeles den Arcade, som man havde opført til Brug under Illuminationen. Borgerne saae sig nødte til at fyre paa nogle sammenstimlede Pøbelmasser og at foretage adskillige Fængslinger, efterdi man ikke paa anden Maade kunde fremtvinge Roligheden. Men dette bevirkede en stor Forbittrelse hos Pøbelen imod Borgerne.

De i og omkring Slottet opstillede 2000 Mand gjorde ingen Bevægelse; men det lod, som om de blot ventede paa Forstærkning. Virkelig blev der fra alle Kanter sammentrukket Tropper imod Brüssel, og allerede vare 1500 Mand ankomne til Vilvorde, en Miilsvei fra Brüssel. Disse kom fra Antwerpen, hvor Dagen tilforn en eneste Haubitz havde dæmpet et Folkeopløb, hvilket gav Soldaterne en stor Tillid. Borgerne i Brüssel eiede dengang kun 3000 gode Geværer, vare udmattede af den strenge Tjeneste i de sidste Dage, og havde desuden Pøbelen imod sig. Men hvad der fattedes dem i virkeligt Mod, det erstattede Hoogh-

vorst og hans Tilhængere ved Charakteerstyrke. Han lod definitiv den brabantske Fane opplante, og begav sig med Nationalgardens Stab op paa Slottet, for at spørge Overbefalingsmanden for de hollandske Tropper, Greve Bylandt, om Hensigten med disses Sammentrækning, og at modsætte sig deres Indmarsch i Brüssel. Resultatet af denne Conference var, at Bylandt, Søndagen den 28de August, ved en Proclamation erklærede, at Soldaterne ikke vilde foretage noget imod Borgerne. —

Rolighedens hurtige Gjenoprettelse i Brüssel afgav en Basis for Underhandlinger, der ogsaa strax bleve aabnede med Regjeringen. Hvad Belgierne dengang forlangte, indskrænkede sig til følgende Ønsker, som man udbredte i Brüssel ved et trykt Skrift: "Oprigtig og frimodig Fuldbyrdelse af Grundloven, uden Forbeholdning eller Fortolkning til Fordeel for Magthaverne; — Ministeren van Maanens Bortfjernelse; — et nyt Valgsystem, bestemt ved en Lov, og hvori Valget mere overlades til Folket; — Juryens Gjenoprettelse; — en ny Lov for den juridiske Organisation; — Ministrenes Ansvarlighed, begrundet ved en Lov; — en Lov, som bestemmer Sædet for det høieste Tribunal i de sydlige Provindser; — Ophævelse af Retsforfølgelserne mod de liberale Skribenter; — Ophævelse af alle Fordømmelses-Domme paa Grund af politiske Gjenstande; — Uddeling af det fornødne Brød til alle fattige Haandværkere, indtil de igjen kunne tage fat paa deres Arbeide."

Der var altsaa endnu ikke Tale om Belgiens Adskillelse fra Holland, eller om Huset Oraniens Ude-

af Vexelforfalskning tidligere i Lyon brændemærket Forbryder, nu Redacteur af den ministerielle Journal le National) uafbrudt sin Skamløshed, og skrev iblandt Andet: at man skulde binde de Misfornøiede en Mundkurv paa, ligesom Hundene, og give dem Pidskerap. Regjeringens officielle Taushed og Satelliternes halvofficielle Fanatisme maatte netop i dette Øieblik, da et stort Nabofolk havde fuldført en heldig Revolution, opægge i høieste Grad, og denne Opæggelse igjen give alle ædle og uædle Lidenskaber, alle patriotiske og egoistiske Forhaabninger frit Spil.

Imod Slutningen af August tog Forbittrelsen meer og mere Overhaand. I Brüssel traf man Anstalter til at høitideligholde Kongens Fødselsdag og hans Datters, Prindsesse Marianes, Formæling med Prinds Albrecht af Preussen, da der om Søndagen den 22de August paa alle Gadehjørner blev opslaaet Placater af følgende Indhold: "Mandag Fyrværkerie, Tirsdag Illumination, Onsdag Revolution." Dette foruroligede Stadens Bestyrelse. Man besluttede at udsætte Festene og at lade den almindeligt og frygteligt hadede Libry Bagnano, hvis Huus allerede i fjorten Dage havde

---

ject, bleve de Potter, Tielemans, Barbels og de Neve i Mai 1830 dømte til Landsforviisning, den Første paa 8, de to Andre paa 7, og den Sidste paa 5 Aar. Da de vilde begive sig til Schweiz, vilde man paa den rhinpreussiske Grændse ikke tillade dem at passere. Omsider tilstedede man dem Gjennemreisen; men kort efter udbrød Revolutionen i Frankrig, hvorpaa de samtlig begave sig til Paris, og herfra var det, at de Potter skrev det ovenanførte Brev til Kong Wilhelm den Første.

Krisis mere have fortjent Deres Majestæts Agtelse og den offentlige Taknemmelighed. De have ved deres Fasthed og Mod i tre Dage tæmmet den meest truende Tøilesløshed, og gjort en Ende paa svære Uordener; men kunne derhos ikke dølge for Deres Majestæt, at Misfornøielsen har slaaet dybe Rødder. Overalt fornemmer man Følgerne af det sørgelige System, som Ministrene følge, der hverken kjende vore Ønsker eller vore Fornødenheder. Uagtet vi nu ere blevne Herrer over Bevægelsen, kan dog Ingen indestaae Brüssels rettænkende Indvaanere for, at de ikke selv vorde Offere for deres Bestræbelser, naar ikke Nationen bliver bragt til Rolighed. De besværge Dem derfor, Sire, ved alle de ædle Følelser, som opvarme Deres Majestæts Hjerte, at høre paa deres Stemme, og saaledes at gjøre Ende paa deres grundede Klager. Fulde af Tillid til Deres Majestæts Godhed og Retfærdighed, have de affendt deres Medborgere til Dem, for at erholde den trøstelige Vished, at de Onder, over hvilke man har at beklage sig, saa snart de blot ere blevne bekjendte, ogsaa ville blive afhjulpne. De Undertegnede ere overbeviste om, at et af de bedste Midler til at opnaae dette Øiemed bestaaer i Sammenkaldelsen af Generalstaterne.

Brüssel, den 28de August 1830.

Baron d'Hooghvorst, Commandant over Borgergarden; Baron Secus.

(Her følge endnu 42 Underskrifter af de meest anseete Indvaanere).

Medens dette foregik i Brüssel, herskede der en stor Gjæring i Provindserne; thi Hovedstadens Opstand havde øieblikkeligen vakt den meest levende Deel-

spurgte flere Gange ganske rolig, hvad man da egentlig vilde. Men man svarede ham blot med et forvirret Skrig, hvori man hørte Ordene "Frihed og Retfærdighed!" medens man svingede en Fane, som man havde forfærdiget af Librys Vinduesgardiner. Endelig traadte en Soldat ud af Geleddet, og bad med Taarer i Øinene de Omstaaende at trække sig tilbage, idet han sagde til dem: "Vær saa god at trække Eder tilbage, og sparer os den Skjændsel, at maatte udgyde belgiskt Blod!" Disse simple Ord frembragte mere Virkning, end den stærkeste Modstand; man trak sig virkelig tilbage. En anden Hob kom ned ad Ruysbroeck-Gaden, blev staaende udenfor Justitspalladset, og slog i et Øieblik Ruderne ind paa Assiseretternes Sessionssal, under det Raab: "Ned med van Maanen! Potter leve!" Kort Tid efter begav General-Commandanten sig til Raadhuset, og det ridende Gensd'armerie begyndte at patrouillere gjennem Staden i smaae Afdelinger.

En stærkere Hob drog til Barlaimont-Gaden, til Politiedirecteur Knyffs Huus. Det blev aabnet med Magt, og Alt ødelagt, ligesom hos Libry. Et Menneske, der vilde tage Directeurens Kappe med sig, blev kastet til Jorden, og Kappen reven i tusinde Stykker. Meget stærke Patrouiller indesluttede nu dem, der havde begaaet disse Voldsomheder; Barlaimont-Gaden, der er lige som en Snor, jevn og bred, forskaffede Soldaterne, som rykkede frem fra begge Sider, den Fordeel, at kunne angribe Folket med Virkning. Men Politiedirecteuren var næsten lige saa forhadt som Libry, og et temmelig stort Antal retsindige Borgere kom til, for at see paa hans Huses Plyndring. Denne Omstændighed be-

ner, Wilhelm, Prinds af Oranien, og Frederik, i Spidsen. Antwerpen blev erklæret i Belejringstilstand. I Slottet Laeken lode Prindserne, den 31te August, Borgercommandanten i Brüssel, Hooghvorst, komme for sig, og erklærede ham: "De kan sige de brave Borgere i Staden Brüssel, at Prindserne ere i Nærheden af denne kongelige Residents og ville med aabne Arme modtage alle dem, som ville begive sig til dem. De ere tilbøielige til at komme ind i Staden, omgivne af Borgerskabet og fulgte af Militairet, som er bestemt til at fritage hiint for den pinlige Vagttjeneste, saasnart de illegale Farver og Faner ere nedtagne, og de Tegn, som bleve borttagne af den vildledede Mængde, igjen ere satte paa deres Sted."

Naturligviis opæggede denne truende Erklæring de brüsselske Borgeres hele Raserie; thi Enhver kunde tænke sig, hvad der vilde skee, naar Soldaterne rykkede ind og Borgerne bleve afvæbnede. En almindelig Larm opfyldte Staden, der besluttede sig til den kraftigste Modstand og sendte en ny Deputation, med Baron Secus i Spidsen, til Prindserne, for at bringe disse fra deres vovelige Beslutning.

Dens Veltalenhed seirede, alle Deputerede toge Ordet efter hinanden, for at skildre Prindserne den i Brüssel herskende Gjæring, og besværgende dem, ikke at bringe en bestemt og modig Folkemasse til det Yderste. Fyrsten af Ligne udraabte med heftig Bevægelse, at dersom man vedblev sin Beslutning, med Magt at trænge ind i Brüssel, maatte man først skride frem over hans Liig. En Anden sagde til Prindsen af Oranien: han gjorde ham personligen ansvarlig for det Blod, som

Gjerninger syntes Folket at forstaae sig selv, og satte Ild paa Hotellet. Snart viste der sig Røg; Mængden drog ud, stillede sig omkring Hotellet, og erklærede, den vilde ikke trække sig tilbage, førend Bygningen var fortæret af Ilden lige til Grunden. Ilden gjorde Fremskridt, og allerede saae man Luerne i det Fjerne; Sprøitemestrene ankom henimod Kl. 4 med deres Sprøiter, men de bleve tvungne til at vende tilbage til Raadhuset. Denne uhyre brændende Bygning tjente paa denne Maade til Foreningspunkt; en stor Mængde Haandværksfolk strømmede til; de plyndrede vel ikke, men trak sig heller ikke tilbage.

Hidindtil havde Fleertallet af Indvaanerne betragtet de første Udbrud af Tøileløsheden blot som et tumultuarisk Opløb, uden en vel overtænkt Plan. Men da man saae, at Uordenen vedvarede og antog en noget alvorligere Charakteer, saa yttrede der sig en almindelig, urolig Bevægelse blandt de unge Folk. Man havde Frankrigs Exempel for Øie, man følte, at man vilde vinde Alt derved, naar man viste sig kraftig og enig, medens et Nederlag ved Soldaterne vilde være en Plet paa det belgiske Navn og en Ulykke for Fædrelandet. — Om Natten vare Bøssemagerne blevne tvungne til at udlevere Vaabnene af deres Magaziner, som Folket fordeelte imellem sig; nogle Geværer bleve fratagne Soldaterne, eller bortkastede af dem, forat de derved kunde undgaae at skyde. — Henimod Kl. 5 om Morgenen, den 26de August, udviklede den væbnede Magt sig noget mere. En Grenadeer- og en Jæger-Bataillon udbredte sig compagnieviis i Gaderne, hvor Urolighederne vare størst. Kl. 5½ kom de bevæbnede Borgere i Haand-

vægede Officererne til ikke … Punkt, hvor
som opfyldte Gaden; m … dalene, og
sprede sig. Paa en … ebte,
Pøbelhob af dem, de … olde
sen, hen til Justits
nens sædvanlige … oe
sel. Det synes … dem, skjøndt
sig selv har … e. — Imidlertid gik det og
ind i det … unkter, og hvorvel Angrebet ikke
hende en … dog hiin bevæbnede Magt igjennem
hun af … sprede flere Gange, skjød mangen Gang i
Agen … men ogsaa hyppig paa Folkehobene; denne gjen-
der … Ild lød igjennem hele Staden, og udbredte Be-
agne … frygtelse vidt omkring; alle Huse vare lukkede, og alle
Vinduer opfyldte med Fruentimmer og Nysgjerrige.

Henimod Kl. 10 om Morgenen havde flere ærbare Borgere indfundet sig hos deres Magistrat paa Raadhuset, for at forlange Vaaben og bede, at man vilde lade Tropperne drage bort, da de selv vare stærke nok til at holde Pøbelen i Tømme. Deres Bønner bleve optagne af Magistraten, som ret og billigt var, den førte dem til Magazinet ved Anunciaderne. I det Indre af denne Bygning befandt sig Linie-Infanterie og Dragoner, der allerede havde tilbageviist et Angreb af Folket. De indlode imidlertid de vel klædte Borgere, den ene efter den anden, og disse forsynede sig da med Vaaben; men saasnart disse smaae Borger-Patrouiller søgte at danne sig, bleve de selv angrebne og afvæbnede af de rasende Haandværkere, der vilde bemægtige sig Flinterne, for at kjæmpe mod Soldaterne. Da endelig Mængden paany skred til et Angreb paa Anunciade-

ngte det ordener, Mennesker, der op-
Vaab n frygtede for at disse skulde
et lsene.
de retsindige Borgere,
De nationen, den Be-
af Garden, en tilbage. De
ophidsede Borgere, beg sig til de folke-
gcholdt Pelotonild. Kampen var ale; og som
ane Plads; thi Folket veeg ikke, skjøndt det mangl Nationals
nition havde, og man saae flere Mænd springe frem ierings-
hver Gang een faldt, for at opsamle hans Vaaben. vilde
Men Generalerne, satte i Skræk ved det, de saae, og de
gave den Ære, at tage kraftige Forholdsregler. Trop-
perne erholdt Befaling at drage tilbage.

En Milits-Bataillon stod foran Raadhuset; en Adjutant kom for at melde den, at den ikke skulde skyde, men overgive sig saa snart den blev angreben. Majoren, som commanderede denne Bataillon, svarede herpaa, at intet Menneske havde Ret til at befale ham at udlevere sine Vaaben, men at han vilde trække sig tilbage. — Denne tappre Mand drog ogsaa virkelig med sine Soldater henimod Kl. 9 om Morgenen ud igjennem Flandern-Porten, og begav sig til Vilvorde, en liden By en Miil fra Brüssel, paa Veien til Holland. Men foruden at denne Afmarsch svækkede Garnisonen, gjorde den Borgerne til Herrer af Stadens Middelpunkt, og der afgik snart fra dette Punkt af Staden (det store Torv) Borgerhobe, som bemægtigede sig Posterne ved Fængslerne, Theatrene o. s. v.

Regentskabet, der var traadt sammen paa Raadhuset, tog paa sin Side saadanne Forholdsregler, som

vægrede Officererne til ikke at bruge Magt imod dem, som opfyldte Gaden; man tvang dem blot til at adsprede sig. Paa en anden Side af Staden trak en Pøbelhob af dem, der havde fjernet sig fra Kongepladsen, hen til Justitsministerens Hotel, Hr. van Maanens sædvanlige Bolig, naar han befandt sig i Brüssel. Det synes, som om Dørvogtersken i sin Skræk af sig selv har aabnet Huset, hvorfor man ogsaa trængte

at Han vilde overlægge vor Fordring. (Spørgsmaalet er nu underlagt den af Prindsen af Oranien udvalgte Commission, og vi have den glade Overbeviisning, at den endnu før denne Dags Ende vil have fattet en Beslutning, som opfylder vore Ønsker). I Henseende til det høieste Tribunal sagde Hans Majestæt, at dets Sæde var blevet bestemt efter moden Drøftelse; at Han forresten vilde sysselsætte sig med denne Reclamation, og udtænke Midler til at forene alle Interesser. — Paa vore Bønner med Hensyn til den ulige Fordeling af Embederne, de store Etablissementer og de offentlige Forvaltninger, syntes Hans Majestæt noget bedrøvet, og sagde, uden at anfægte Sandheden af Kjendsgjerningerne, at det var meget vanskeligt at dele Administrationen; at det var endnu vanskeligere at tilfredsstille Enhver; at han vilde sysselsætte sig med denne Gjenstand, saasnart Roligheden igjen var tilveiebragt; men at det fremfor Alt var passende, at hans Sønner i Spidsen for Tropperne droge ind i Brüssel og gjorde Ende paa den Gjenstridigheds Tilstand, for hvilken de ikke kunde give efter, uden at opstille et farligt Exempel for Kongerigets andre Stæder. Efter langvarige Drøftninger angaaende Misligheden, ja endog Ulykken af Troppernes voldsomme Indrykken i Staden, og Fordelene af en Convention og Proclamation angaaende denne Indrykken, og den deelvise Besættelse af Borgergardens Poster, anmodede Hans Majestæt os om at begive os til Ministeren for det Indre, og ved vor Tilbagekomst til Brüssel at fremstille os for Ministrene. Til Slutning yttrede Hans Majestæt det Ønske, at Alt maatte endes saa hurtigt som muligt, og sagde os ret

inderlig rørt, hvor meget han afskyede en Blodsudgydelse. — Efter en Audients i to Timer forlode vi Hans Majestæt, og begave os til Indenrigsministeren, der, paa Grund af at han skulde til Kongen, bestilte os til sig Kl. 8 om Aftenen. Her fandt de samme Discussioner Sted, og det med en Frimodighed og Aabenhed, der gave os de største Forhaabninger. Hr. Lacoste beviste os, at han havde et belgisk Hjerte og var besjelet af de bedste Følelser. — Paa Opfordring af flere Medlemmer af Borgergardens Generalstab, og ifølge Hans Majestæts Ønsker, begave de Herrer Joseph Hooghvorst og Gendebien sig til Prindsen af Oranien, og underrettede ham om Resultatet af deres Sendelse til Haag og om Brüssels Tilstand, hvilken de skildrede saadan som den er, uden at fortie ham det ringeste. Han forsikkrede dem, at han af Commissionens Forening (denne fandt Sted om Morgenen) haabede de meest tilfredsstillende Resultater for Opfyldelsen af Folkets Ønsker. Han har paalagt dem at sige Eder, at han vil stille sig som Mægler imellem Hans Majestæt og Sydens Beboere, og understøtte vore Bønner paa en Maade, der gav Haab om den hurtigste og fuldstændigste Virkning. — Vi have imorges med Vished erfaret, at den i Prindsens Pallads forenede Commission ivrigen sysselsætter sig med Gjenstanden for sin Mission, og at vi endnu i Løbet af denne Dag ville erholde meget beroligende Beslutninger angaaende flere Punkter af vore Reclamationer.

Brüssel, den 2den September 1830.

Undert.: Joseph Hooghvorst, Gendebien, Grev Felix de Merode, Baron Frederik Secus, Søn, Palmert, Fader."

Af denne Beretning saae man, at Kongen blot havde affærdiget Deputationen med Talemaader og ikke forpligtet sig til noget, medens han paa det ivrigste fremskyndede Troppernes Sammentrækning for Brüssel, hvilke ogsaa virkelig Dag for Dag forstærkede sig i Leiren ved Vilvorde. Om Prindsens Nærværelse i Brüssel vidste Kongen dengang endnu Intet. Da han erfarede den, synes den at have forskrækket ham, og der paafulgte hurtigt, som vi skulle faae at see, nogle Concessioner, der senere bleve tagne tilbage igjen, da Prindsen ikke mere befandt sig i Brüssel og var uden Fare.

Prindsen selv gjorde sig al mulig og alvorlig Umage for at udslette det slemme Indtryk, som hans kongelige Faders Erklæringer gjorde paa Belgierne. Han udstædte flere beroligende Proclamationer; desuagtet vedvarede Gjæringen, og hans Proclamationer bleve, tilligemed Deputationens Beretning, opbrændte paa den offentlige Gade. Pøbelen gjorde endog allerede Anstalter til at angribe Slottet, og Borgergarden kunde kun med Anstrengelse forhindre den derfra. I denne kritiske Stilling besluttede Prindsen sig til et Skridt, der fuldkomment egnede sig til at berolige Belgierne, uden at den kongelige Interesse derved blev krænket. Han billigede nemlig Ideen til en legislativ og administrativ Skilsmisse mellem Belgien og Holland, dog under eet og samme Dynastie, nemlig det nassauske; en Idee, som dengang bemægtigede sig alle Hoveder og syntes det eneste Middel til at jevne Sagen. Idet Prindsen selv allerførst declarerede denne Skilsmisse, maatte han gjøre sig alle Belgier til Ven-

som ere begjerlige efter Uordener, Mennesker, der ophidse til Forbrydelser; og man frygtede for at disse skulde stille sig i Spidsen for Vovehalsene.

I denne Yderlighed fattede de retsindige Borgere, deels frivillig, deels ifølge Proclamationen, den Beslutning med Magt at bringe Ordenen tilbage. De forlode samtlig deres Boliger, og begave sig til de folkerigeste Steder, hvor de gjorde fornøden Aftale; og som ved et Trylleslag saae man en improviseret Nationalgarde fremstaae. Den marscherede først til Regjeringsbygningen, som man tildeels havde ødelagt og vilde stikke i Brand; herfra sendte den Forstærkning til de Poster, som frivilligen vare overtagne, de sytten i Tallet, som bevogtede Fængslerne, og som kun med Møie havde holdt en Skare Landstrygere i Tømme, der vare komne for at opbryde Dørrene. Der dannede sig Patrouiller, som endnu i Begyndelsen sjelden havde Vaaben eller vare slet bevæbnede. Heldigviis endte disse Folk af Pøbelen, mere Spectakelmagere end Ildesindede, efter at have insulteret de første af disse Patrouiller, sædvanligen med, at de vilde efterligne dem og fraternisere sig med de retsindige Borgere, en Ære, der efterhaanden kostede dem en Deel af deres Vaaben, som man med deres Villie eller med Magt fratog dem.

Henimod Middag gjennemkrydsede de stedse voxende og talrigere Patrouiller af Borgergarden Staden i enhver Retning, opstillede sig sectionsviis, og ilede at bemægtige sig de natlige Poster. Der skete kun endnu nogle Skud i Luften; Tropperne trak sig tilbage til Palladset, hvor den kongelige Garde concentrerede sig, eller gik til deres Caserner, opgivende al Modstand.

Imidlertid vare dog nogle Soldater nødte til at skyde fra Casernevinduerne ned paa de forsamlede Mennesker; men det varede kun faa Øieblikke. Henimod Klokken 3 vaiede den gamle brabantske Fane, rød, orange og sort, paa Raadhuset, og Detaschementerne af Borgergarden valgte den til Foreningstegn. Om Aftenen bleve alle Huse illuminerede, og Staden var rolig hele Natten; men man erfarede, at denne Rolighed var en Følge af at Landstrygerne vare dragne bort, for at sætte Ild paa nogle Fabriker udenfor Staden: i Fabrikerne i selve Byen bleve nogle Maskiner ødelagte. Henimod Kl. 8 om Aftenen viste der sig en Hob af Brüssels Pøbel, bestaaende af omtrent 120 Personer, udenfor Hr. Th. Wilsons Fabrik i Uccle, og sagde til Forstanderen, at den var kommen for at ødelægge Maskinerne. Hr. Wilson stillede dem tilfreds med Penge. Men nogle Øieblikke derefter ankom en anden Hob, slog Dørre, Vinduer og hele Meublementet itu, og ødelagde det aldeles. Herfra drog Hoben til Fabriken, og antændte den paa forskjellige Steder; men her lykkedes det tildeels at blive Hobens Mester, og flere Bygninger bleve reddede. En anden Hob, som ødelagde de Herrer Bosdevex' og Bal's Fabrik i Foret, var under de skrækkeligste Trusler dragen ud fra Hal. Der var Tale om at opbrænde disse Herrer levende, og at ødelægge deres Maskiner; men heldigviis lykkedes det dem at frelse sig over en Bæk, med hvad de i Hast kunde putte til sig. Madame Bal, som en Upasselighed holdt tilbage, blev paa en Madratse bragt til Menighedens Geistlige; nu blev Fabriken stukken i Brand og Vaaningen plyndret.

Hvad der ikke kunde slæbes bort, blev fordærvet. Man anslaaer Skaden til 150,000 Gylden.

Imidlertid blev i Brüssel selv Ordenen gjenoprettet ved Borgergardens kraftige Forholdsregler. Om Fredagen den 27de August vare Borgerne aldeles Herrer af Staden, Torvefolkene bleve beskyttede, Vogne passerede ind og ud. Baron Emanuel Hooghvorst, en energisk Mand, der nød almindelig Tillid, blev udnævnt til Commandant over Nationalgarden. Pøbelen, der var kjendelig paa de blaae Vognmandsskjorter, som siden ere blevne de belgiske Insurgenters Særkjende, skreg om Brød, som Borgerne derpaa uddeelte iblandt dem; men derefter ødelagde de i Dyrehaven aldeles den Arcade, som man havde opført til Brug under Illuminationen. Borgerne saae sig nødte til at fyre paa nogle sammenstimlede Pøbelmasser og at foretage adskillige Fængslinger, efterdi man ikke paa anden Maade kunde fremtvinge Roligheden. Men dette bevirkede en stor Forbittrelse hos Pøbelen imod Borgerne.

De i og omkring Slottet opstillede 2000 Mand gjorde ingen Bevægelse; men det lod, som om de blot ventede paa Forstærkning. Virkelig blev der fra alle Kanter sammentrukket Tropper imod Brüssel, og allerede vare 1500 Mand ankomne til Vilvorde, en Miilsvei fra Brüssel. Disse kom fra Antwerpen, hvor Dagen tilforn en eneste Haubitz havde dæmpet et Folkeopløb, hvilket gav Soldaterne en stor Tillid. Borgerne i Brüssel eiede dengang kun 3000 gode Geværer, vare udmattede af den strenge Tjeneste i de sidste Dage, og havde desuden Pøbelen imod sig. Men hvad der fattedes dem i virkeligt Mod, det erstattede Hoogh-

ny Prøvelse af Fundamentalloven, ja endog ved en Adskillelse af de ved Tractaterne og Fundamentalloven forenede Provindser. — Jeg ønskede angaaende denne Punkt at erfare hele Forsamlingens Mening og Anskuelser, hvilke den vil give med den Aabenhed og Rolighed, som Anliggendernes høie Vigtighed saa særdeles meget kræver. Idet jeg for min Deel fremfor Alt ønsker Nederlandenes Lykke, hvis Interesse det guddommelige Forsyn har betroet til min Omsorg, er jeg aldeles beredvillig til at medvirke med Forsamlingen i de Forholdsregler, som kunne føre til Maalet. — Men skjøndt fuldkommen tilbøielig til at tilfredsstille fornuftige Ønsker, vil jeg ikke tilstaae Factionsaanden noget, og aldrig billige Forholdsregler, som ville bringe Lidenskaberne eller den raae Magt Nationens Interesse og Velfærd til Offer."

I denne Tale var der igjen ikke sagt noget, som kunde betage Belgierne Frygten for militair Execution. Intet var deri klart og bestemt, Intet, som kunde vække Tillid. Ogsaa troede Belgierne i Almindelighed, at Kongen kun vilde vinde Tid til at fuldende sine Udrustninger, og da kaste sig over dem som Oprørere. Denne uklare, tvetydige Throntale, i Forening med de vedvarende Udrustninger, forøgede Mistroen og fornyede Gjæringen. Belgierne udstædte to indstændige Adresser til deres Deputerede i Haag. Den første lød: "Undertegnede, Indvaanere af Brüssel, Lüttich, Löwen, Luxemburg, Namur, Neufchateau, Hulst, St. Trond, Roulers, Tirlemont, Jodoigne, Dinant, Thielt &c.; — skulle, med Hensyn til Throntalen og i Betragtning af den hver Time stærkere truende Fare for en Borgerkrig, den stedse voxende Spænding og Forbittrelse hos

lukkelse. Man forlangte kun Afskaffelsen af de væsentligste Misbrug, af van Maanens Forfølgelsessystem. Denne Maadeholdenhed i de første Fordringer bør ikke oversees, efterdi den beviste, at det let vilde have været Kongen muligt, ved itide at komme dem imøde, at forsone Gemytterne, hvilke han, som vi skulle see, først nu ved Mangel paa Oprigtighed, ved Vaklen og endelig ved grusom Haardhed fjernede fra sig for stedse.

Pøbelen havde begyndt Bevægelsen, Borgerne havde givet dens Motiv sit Bifald, uden at billige de derved forefaldne Excesser; tvertimod havde de erhvervet sig den Fortjeneste, at have straffet dem og gjenoprettet Roligheden. Nu kunde heller ikke de fornemme Belgier blive tilbage; det gjaldt at understøtte Borgerne og bevise Regjeringen, at alle Belgier tænkte eens i Henseende til de nødvendige Reformer. Allerede Søndag Aften, den 28de August, sammentraadte derfor 40 af Brüssels anseeligste Indvaanere, valgte Baron Secus til deres Præsident, og den talentfulde Advocat Van de Weyer til Secretair, og besluttede at sende en Deputation til Kongen, for at lægge ham Belgiernes indstændige Ønsker paa Hjertet. Denne Deputation bestod af de to Grever af Merode, Palmaert, Secus, Gendebien og Joseph v. Hooghvorst. Den afreiste til Haag den 29de, og bragte Kongen følgende Adresse:

"Sire! De Undertegnede, Deres ærefrygtsfulde og troe Undersaatter, tage sig i de mislige Omstændigheder, hvori Staden Brüssel og andre af Kongerigets Stæder befinde sig, den Frihed, at afsende fem af sine Borgere til Deres Majestæt med det Hverv at forklare Dem, at endnu aldrig de gode Indvaanere i en saadan

af disse at forføie sig bort i største Hast, naar de vilde være sikkre paa deres Liv. Medens Hoffet den 14de September, Dagen efter at Generalstaterne vare aabnede, høitideligholdt Prindsesse Marianes Formæling med Prinds Albrecht af Preussen og gav Feste, vægrede de hollandske Deputerede, Majoriteten i Generalstaterne, sig ved i de belgiske Deputeredes Nærværelse at tale om "Rebellionen." Efter deres Anskuelse maatte først i Belgien Alt være vendt tilbage til den gamle Tingenes Orden, førend man kunde forandre Grundloven. Og medens saaledes Debatterne forbleve aldeles frugtesløse og kun forøgede Forbittrelsen, blev den hollandske Pøbel i Haag ikke forhindret fra at tillade sig Krænkelser imod de belgiske Deputerede. Disse kunde neppe finde Huusly; de kunde intet Sted lade sig see, uden at blive haanede, og en af dem, Hr. de Gerlache, blev endog corporligt insulteret. Af Frygt for at samtlige belgiske Deputerede skulde blive holdte tilbage af Hollænderne som Gidsler, tog Hr. de Stassart Flugten. Endelig, til Beviis paa, hvor lidet det havde været Regjeringens Alvor med de i Begyndelsen tilstaaede Concessioner, blev van Maanen igjen udnævnt til Statsminister og Præsident for det øverste Tribunal.

Vistnok var det ene Regjeringens Skyld, naar den ikke gik oprigtig ind i Prindsen af Oraniens Skilsmisse-Forslag og beredte de belgiske Deputerede i Generalstaterne en værdigere Modtagelse, de eneste Midler til at tilveiebringe gjensidig Tillid, Orden og Fred. Idet den afslar Underhandlingerne ved Mishandlinger og voldsomme Forholdsregler, gjorde den det umuligt for

Gjerninger syntes Folket at forstaae sig selv, og satte Ild paa Hotellet. Snart viste der sig Røg; Mængden drog ud, stillede sig omkring Hotellet, og erklærede, den vilde ikke trække sig tilbage, førend Bygningen var fortæret af Ilden lige til Grunden. Ilden gjorde Fremskridt, og allerede saae man Luerne i det Fjerne; Sprøitemestrene ankom henimod Kl. 4 med deres Sprøiter, men de bleve tvungne til at vende tilbage til Raadhuset. Denne uhyre brændende Bygning tjente paa denne Maade til Foreningspunkt; en stor Mængde Haandværksfolk strømmede til; de plyndrede vel ikke, men trak sig heller ikke tilbage.

Hidindtil havde Fleertallet af Indvaanerne betragtet de første Udbrud af Tøileløsheden blot som et tumultuarisk Opløb, uden en vel overtænkt Plan. Men da man saae, at Uordenen vedvarede og antog en noget alvorligere Charakteer, saa yttrede der sig en almindelig, urolig Bevægelse blandt de unge Folk. Man havde Frankrigs Exempel for Øie, man følte, at man vilde vinde Alt derved, naar man viste sig kraftig og enig, medens et Nederlag ved Soldaterne vilde være en Plet paa det belgiske Navn og en Ulykke for Fædrelandet. — Om Natten vare Bøssemagerne blevne tvungne til at udlevere Vaabnene af deres Magaziner, som Folket fordeelte imellem sig; nogle Geværer bleve fratagne Soldaterne, eller bortkastede af dem, forat de derved kunde undgaae at skyde. — Henimod Kl. 5 om Morgenen, den 26de August, udviklede den væbnede Magt sig noget mere. En Grenadeer- og en Jæger-Bataillon udbredte sig compagnieviis i Gaderne, hvor Urolighederne vare størst. Kl. 5½ kom de bevæbnede Borgere i Haand-

derfor en almindelig Pøbelstorm imod Borgerne. Med Lütticherne i Spidsen afvæbnede Pøbelen alle Borgergardens Poster, bemægtigede sig Raadhuset og alle Vaabenforraad, og opløste Sikkerheds-Comiteen, i hvis Sted der traadte en provisorisk Regjering. Man ventede Hr. de Potter fra Paris, og stillede ham foreløbigen i Spidsen for Regjeringen, der proclamerede sig den 21de og bestod af følgende Medlemmer: de Potter, Advocat van Meenen, Advocat Gendebien, Baron de Stassart, Advocat Raikem, Grev d'Oultremont, Grev de Merode, Advocat van de Weyer.

Samme Dag (den 21de Sept.) udstædte Prinds Frederik fra Antwerpen en Proclamation til Brüsselerne, hvori han erklærede: "Nationaltropperne skulle rykke ind i Brüssel. — De af Borgerne besatte Poster overgives til Tropperne. — De af en Deel (?) af Borgergarderne antagne Farver aflægges. — Alle Medlemmer af Civilautoriteterne og Chefferne for Borgergarden gjøres ansvarlige for enhver Gjenstridighed imod Tropperne. — Alle Individuer, som modsætte sig Tropperne, overleveres til Criminalretterne."

Denne Proclamation udbredte Skræk i Brüssel hos Alle, der havde noget at tabe, medens de forhøiede Forbittrelsen og Modet hos dem, der havde fast besluttet at fordrive Magt med Magt. Meget ædelt opførte Baron d'Hooghvorst sig, idet han, skjøndt kort i Forveien haardelig fornærmet ved Borgergardernes Afvæbning af det herskende Partie, dog forenede sig med det til fælles Forsvar og erklærede, at han vilde begrave sig under Raadhusets Ruiner. Man ringede med Stormklokken,

Kirken, trængte den stormende ind i Bygningen, og bemægtigede sig Vaabnene. Heldigviis forefandtes der saa mange, at ogsaa et Antal Borgere, som strømmede til fra alle Sider, kunde væbne sig dermed.

Imidlertid havde de paa Grand-Sallon-Pladsen opstillede Jægere af Garden, angrebne af nogle ved Synet af Blod ophidsede Borgere, begyndt en gjentagen og velvedligeholdt Pelotonild. Kampen var skrækkelig paa denne Plads; thi Folket veeg ikke, skjøndt det ingen Munition havde, og man saae flere Mænd springe frem, hver Gang een faldt, for at opsamle hans Vaaben. Men Generalerne, satte i Skræk ved det, de saae, opgave den Ære, at tage kraftige Forholdsregler. Tropperne erholdt Befaling at drage tilbage.

En Milits-Bataillon stod foran Raadhuset; en Adjutant kom for at melde den, at den ikke skulde skyde, men overgive sig saa snart den blev angreben. Majoren, som commanderede denne Bataillon, svarede herpaa, at intet Menneske havde Ret til at befale ham at udlevere sine Vaaben, men at han vilde trække sig tilbage. — Denne tappre Mand drog ogsaa virkelig med sine Soldater henimod Kl. 9 om Morgenen ud igjennem Flandern-Porten, og begav sig til Vilvorde, en liden By en Miil fra Brüssel, paa Veien til Holland. Men foruden at denne Afmarsch svækkede Garnisonen, gjorde den Borgerne til Herrer af Stadens Middelpunkt, og der afgik snart fra dette Punkt af Staden (det store Torv) Borgerhobe, som bemægtigede sig Posterne ved Fængslerne, Theatrene o. s. v.

Regentskabet, der var traadt sammen paa Raadhuset, tog paa sin Side saadanne Forholdsregler, som

en Troppecolonne trænge gjennem Löwen-Porten ind i Staden og, dragende gjennem de brede Boulevarder, forene sig med Tropperne i Dyrehaven og paa Kongepladsen. Endnu mindre Afdelinger skulde trænge ind igjennem Laeken- og Flandern-Portene. Borgerne paa deres Side saae sig, af Mangel paa tilstrækkelige Kanoner og regulaire Tropper, ude af Stand til kraftigen at forsvare den øvre Deel af Staden; thi dens aabne Beliggenhed tilstædede ikke Gade- og Huuskrigen, som de kunde føre med Fordeel i den lavere Stads snevre og tætte Gader. De concentrerede altsaa deres hele Magt bagved Barricaderne i den lavere Stad, hvor de nu oppebiede Fienden.

Klokken 7 om Morgenen begyndte Hollænderne at storme Schaerbecker-Porten, der kun forsvaredes af to Kanoner og omtrent 200 Lüttichere og Frivillige, men snart blev tagen ved Flankeangreb. Da Hollænderne i tæt Colonne rykkede op ad Kongensgade, fyrede de flygtende Lüttichere endnu tre Kanonskud imod dem, som dræbte mange af deres Folk. Herpaa besatte Hollænderne ubehindret Dyrehaven og de omliggende Palladser. Først da de kastede sig til Venstre ind i Gaderne, for at forene sig med de gjennem Löwen-Porten indtrængte Tropper, bleve de modtagne med Hidsighed, navnligen i Gaden Notre Dame aux Neiges. — General Trip's Colonne bemægtigede sig efter en kort Fægtning Löven-Porten, men blev ved Löwen-Gaden modtagen af Barricader og en dygtig Geværild, hvorpaa den trak sig henimod Boulevarden og herfra lykkeligen naaede Dyrehaven. Hollænderne havde nu rigtignok besat Hovedpositionen i Staden, men bleve angrebne paa alle Punk-

Kirken, trængte den stormende ind i Bygningen, og bemægtigede sig Vaabnene. Heldigviis forefandtes der saa mange, at ogsaa et Antal Borgere, som strømmede til fra alle Sider, kunde væbne sig dermed.

Imidlertid havde de paa Grand-Sallon-Pladsen opstillede Jægere af Garden, angrebne af nogle ved Synet af Blod ophidsede Borgere, begyndt en gjentagen og velvedligeholdt Pelotonild. Kampen var skrækkelig paa denne Plads; thi Folket veeg ikke, skjøndt det ingen Munition havde, og man saae flere Mænd springe frem, hver Gang een faldt, for at opsamle hans Vaaben. Men Generalerne, satte i Skræk ved det, de saae, opgave den Ære, at tage kraftige Forholdsregler. Tropperne erholdt Befaling at drage tilbage.

En Milits-Bataillon stod foran Raadhuset; en Adjutant kom for at melde den, at den ikke skulde skyde, men overgive sig saa snart den blev angreben. Majoren, som commanderede denne Bataillon, svarede herpaa, at intet Menneske havde Ret til at befale ham at udlevere sine Vaaben, men at han vilde trække sig tilbage. — Denne tappre Mand drog ogsaa virkelig med sine Soldater henimod Kl. 9 om Morgenen ud igjennem Flandern-Porten, og begav sig til Vilvorde, en liden By en Miil fra Brüssel, paa Veien til Holland. Men foruden at denne Afmarsch svækkede Garnisonen, gjorde den Borgerne til Herrer af Stadens Middelpunkt, og der afgik snart fra dette Punkt af Staden (det store Torv) Borgerhobe, som bemægtigede sig Posterne ved Fængslerne, Theatrene o. s. v.

Regentskabet, der var traadt sammen paa Raadhuset, tog paa sin Side saadanne Forholdsregler, som

og sydende Olie. Hele Colonnen blev dræbt, tagen til-fange eller dreven paa Flugt.

Denne Seier gav Borgerne Mod, og de trængte i Masse hen til Kongepladsen, det vigtigste og farligste Punkt. Modstanden, som de her gjorde under Træbenets Anførsel, hindrede virkelig Hollænderne fra at rykke videre frem paa denne Side. For at komme de tappre Forsvarere af Kongepladsen i Flanken, trængte Hollænderne gjennem Namur-Porten, men bleve ogsaa her standsede i Gaderne. Derimod lykkedes det Hollænderne under heftige Anstrengelser at bryde igjennem ved Udgangen af Löwen-Gaden og at naae Lüttichernes Caserne, som de ufortøvet stak i Brand. Men Frygten for at det derværende Krudt skulde sprænge hele Staden i Luften drev Borgerne øieblikkeligen tilbage i Kampen; Hollænderne bleve forjagne, og Ilden slukket.

Havde i Begyndelsen Lütticherne og andre tilstrømmede Frivillige, Blaaskjorterne, udrettet det Meste, saa opblussede nu ogsaa meer og mere Borgernes Vrede og Mod, forbittrede over Plyndringen, som de hollandske Soldater tillode sig, og stolte af den heldige Virkning af deres Forsvar. Prinds Frederik, der indsaae det Mislige i sin Stilling, sendte om Aftenen en Parlamentair ind i Staden; men han blev holdt tilbage som Gidsel for Ducpetiaux. Dog alligevel søgte to Borgere, der begave sig ud til Prindsen, at aabne Underhandlinger, og allerede blev der raadslaaet om Troppernes Afmarsch, da Prindsen erfarede, at Borgerne havde Mangel paa Munition, og at de i Længden ikke vilde kunne holde Staden. Dette bevægede ham til at forblive paa sin Post.

som ere begjerlige efter Uordener, Mennesker, der ophidse til Forbrydelser; og man frygtede for at disse skulde stille sig i Spidsen for Bovehalsene.

I denne Yderlighed fattede de retsindige Borgere, deels frivillig, deels ifølge Proclamationen, den Beslutning med Magt at bringe Ordenen tilbage. De forlode samtlig deres Boliger, og begave sig til de folkerigeste Steder, hvor de gjorde fornøden Aftale; og som ved et Trylleslag saae man en improviseret Nationalgarde fremstaae. Den marscherede først til Regjeringsbygningen, som man tildeels havde ødelagt og vilde stikke i Brand; herfra sendte den Forstærkning til de Poster, som frivilligen vare overtagne, de sytten i Tallet, som bevogtede Fængslerne, og som kun med Møie havde holdt en Skare Landstrygere i Tømme, der vare komne for at opbryde Dørrene. Der dannede sig Patrouiller, som endnu i Begyndelsen sjelden havde Vaaben eller vare slet bevæbnede. Heldigviis endte disse Folk af Pøbelen, mere Spectakelmagere end Ildesindede, efter at have insulteret de første af disse Patrouiller, sædvanligen med, at de vilde efterligne dem og fraternisere sig med de retsindige Borgere, en Ære, der efterhaanden kostede dem en Deel af deres Vaaben, som man med deres Villie eller med Magt fratog dem.

Henimod Middag gjennemkrydsede de stedse voxende og talrigere Patrouiller af Borgergarden Staden i enhver Retning, opstillede sig sectionsviis, og ilede at bemægtige sig de natlige Poster. Der skete kun endnu nogle Skud i Luften; Tropperne trak sig tilbage til Palladset, hvor den kongelige Garde concentrerede sig, eller gik til deres Caserner, opgivende al Modstand.

Imidlertid vare dog nogle Soldater nødte til at skyde fra Casernevinduerne ned paa de forsamlede Mennesker; men det varede kun faa Øieblikke. Henimod Klokken 3 vaiede den gamle brabantske Fane, rød, orange og sort, paa Raadhuset, og Detaschementerne af Borgergarden valgte den til Foreningstegn. Om Aftenen bleve alle Huse illuminerede, og Staden var rolig hele Natten; men man erfarede, at denne Rolighed var en Følge af at Landstrygerne vare dragne bort, for at sætte Ild paa nogle Fabriker udenfor Staden: i Fabrikerne i selve Byen bleve nogle Maskiner ødelagte. Henimod Kl. 8 om Aftenen viste der sig en Hob af Brüssels Pøbel, bestaaende af omtrent 120 Personer, udenfor Hr. Th. Wilsons Fabrik i Uccle, og sagde til Forstanderen, at den var kommen for at ødelægge Maskinerne. Hr. Wilson stillede dem tilfreds med Penge. Men nogle Øieblikke derefter ankom en anden Hob, slog Døre, Vinduer og hele Meublementet itu, og ødelagde det aldeles. Herfra drog Hoben til Fabriken, og antændte den paa forskjellige Steder; men her lykkedes det tildeels at blive Hobens Mester, og flere Bygninger bleve reddede. En anden Hob, som ødelagde de Herrer Bosdevex og Bal's Fabrik i Foret, var under de skrækkeligste Trusler dragen ud fra Hal. Der var Tale om at opbrænde disse Herrer levende, og at ødelægge deres Maskiner; men heldigviis lykkedes det dem at frelse sig over en Bæk, med hvad de i Hast kunde putte til sig. Madame Bal, som en Upasselighed holdt tilbage, blev paa en Madratse bragt til Menighedens Geistlige; nu blev Fabriken stukken i Brand og Vaaningen plyndret.

Hvad der ikke kunde slæbes bort, blev fordærvet. Man anslaaer Skaden til 150,000 Gylden.

Imidlertid blev i Brüssel selv Ordenen gjenoprettet ved Borgergardens kraftige Forholdsregler. Om Fredagen den 27de August vare Borgerne aldeles Herrer af Staden, Torvefolkene bleve beskyttede, Vogne passerede ind og ud. Baron Emanuel Hooghvorst, en energisk Mand, der nød almindelig Tillid, blev udnævnt til Commandant over Nationalgarden. Pøbelen, der var kjendelig paa de blaae Vognmandsskjorter, som siden ere blevne de belgiske Insurgenters Særkjende, skreg om Brød, som Borgerne derpaa uddeelte iblandt dem; men derefter ødelagde de i Dyrehaven aldeles den Arcade, som man havde opført til Brug under Illuminationen. Borgerne saae sig nødte til at fyre paa nogle sammenstimlede Pøbelmasser og at foretage adskillige Fængslinger, efterdi man ikke paa anden Maade kunde fremtvinge Roligheden. Men dette bevirkede en stor Forbittrelse hos Pøbelen imod Borgerne.

De i og omkring Slottet opstillede 2000 Mand gjorde ingen Bevægelse; men det lod, som om de blot ventede paa Forstærkning. Virkelig blev der fra alle Kanter sammentrukket Tropper imod Brüssel, og allerede vare 1500 Mand ankomne til Vilvorde, en Miilsvei fra Brüssel. Disse kom fra Antwerpen, hvor Dagen tilforn en eneste Haubitz havde dæmpet et Folkeopløb, hvilket gav Soldaterne en stor Tillid. Borgerne i Brüssel eiede dengang kun 3000 gode Geværer, vare udmattede af den strenge Tjeneste i de sidste Dage, og havde desuden Pøbelen imod sig. Men hvad der fattedes dem i virkeligt Mod, det erstattede Hoogh-

talte blandt Andet, at Hertugen af Wellington havde sagt: "Naar Belgierne ikke kunne slaae Hollænderne, hvem Pokker skulde de da slaae?"

Den 27de September ankom Hr. de Potter til Brüssel, blev modtagen med lydeligt Jubelraab, og traadte i Spidsen for den provisoriske Regjering. Hans Proclamationer løde fuldkommen republikanske.

Hele Belgien fulgte Brüssels Exempel. Den 26de September gjorde Ostende Oprør, og nødte i de følgende Dage Hollænderne til at marschere bort. Den 27de rebellerede Brügge og blev Fortet Ath indtaget af Belgierne. Den 28de gjorde Tournay Oprør, og den hollandske General Cort-Heiligers Corps, der gjorde en Demonstration imod Tirlemont, blev ved denne By modtagen med blodige Pander af Belgierne. Den 29de rebellerede de vigtige Stæder Gent og Mons. I den sidste Fæstning gik de belgiske Soldater med lydelig Jublen over til Folket, og Resten, 300 Hollændere, blev tagen tilfange. Den 30te sloge Lütticherne et fra Maestricht affendt Corps Hollændere tilbage, der skulde bringe Levnetsmidler til den hollandske Besætning i Lüttichs Citadel. Den 1ste October kom det i den stærke Fæstning Namur til en heftig Kamp imellem Borgerne og den hollandske Besætning, og den Sidste drog ud af Staden under General van Geen, efter at have capituleret. Samme Dag gik Ypern og Philippeville over til Belgierne. I Mecheln erklærede de belgiske Officerer, at de ikke vilde fægte mod deres Landsmænd. Citadellerne i Lüttich og Charleroi overgave sig den 5te October. Kort, førend otte Dage vare forløbne efter Brüsselernes Seier, havde Revolu-

lukkelse. Man forlangte kun Afskaffelsen af de væsentligste Misbrug, af van Maanens Forfølgelsessystem. Denne Maadeholdenhed i de første Fordringer bør ikke oversees, efterdi den beviste, at det let vilde have været Kongen muligt, ved itide at komme dem imøde, at forsone Gemytterne, hvilke han, som vi skulle see, først nu ved Mangel paa Oprigtighed, ved Vaklen og endelig ved grusom Haardhed fjernede fra sig for stedse.

Pøbelen havde begyndt Bevægelsen, Borgerne havde givet dens Motiv sit Bifald, uden at billige de derved forefaldne Excesser; tvertimod havde de erhvervet sig den Fortjeneste, at have straffet dem og gjenoprettet Roligheden. Nu kunde heller ikke de fornemme Belgier blive tilbage; det gjaldt at understøtte Borgerne og bevise Regjeringen, at alle Belgier tænkte eens i Henseende til de nødvendige Reformer. Allerede Søndag Aften, den 28de August, sammentraadte derfor 40 af Brüssels anseeligste Indvaanere, valgte Baron Secus til deres Præsident, og den talentfulde Advocat Van de Weyer til Secretair, og besluttede at sende en Deputation til Kongen, for at lægge ham Belgiernes indstændige Ønsker paa Hjertet. Denne Deputation bestod af de to Grever af Merode, Palmaert, Secus, Gendebien og Joseph v. Hooghvorst. Den afreiste til Haag den 29de, og bragte Kongen følgende Adresse:

"Sire! De Undertegnede, Deres ærefrygtsfulde og troe Undersaatter, tage sig i de mislige Omstændigheder, hvori Staden Brüssel og andre af Kongerigets Stæder befinde sig, den Frihed, at affende fem af sine Borgere til Deres Majestæt med det Hverv at forklare Dem, at endnu aldrig de gode Indvaanere i en saadan

Krisis mere have fortjent Deres Majestæts Agtelse og den offentlige Taknemmelighed. De have ved deres Fasthed og Mod i tre Dage tæmmet den meest truende Tøileløshed, og gjort en Ende paa svære Uordener; men kunne derhos ikke dølge for Deres Majestæt, at Misfornøielsen har slaaet dybe Rødder. Overalt fornemmer man Følgerne af det sørgelige System, som Ministrene følge, der hverken kjende vore Ønsker eller vore Fornødenheder. Uagtet vi nu ere blevne Herrer over Bevægelsen, kan dog Ingen indestaae Brüssels rettænkende Indvaanere for, at de ikke selv vorde Offere for deres Bestræbelser, naar ikke Nationen bliver bragt til Rolighed. De besværge Dem derfor, Sire, ved alle de ædle Følelser, som opvarme Deres Majestæts Hjerte, at høre paa deres Stemme, og saaledes at gjøre Ende paa deres grundede Klager. Fulde af Tillid til Deres Majestæts Godhed og Retfærdighed, have de affendt deres Medborgere til Dem, for at erholde den trøstelige Vished, at de Onder, over hvilke man har at beklage sig, saa snart de blot ere blevne bekjendte, ogsaa ville blive afhjulpne. De Undertegnede ere overbeviste om, at et af de bedste Midler til at opnaae dette Øiemed bestaaer i Sammenkaldelsen af Generalstaterne.

Brüssel, den 28de August 1830.

Baron d'Hooghvorst, Commandant over Borgergarden; Baron Secus.

(Her følge endnu 42 Underskrifter af de meest anseete Indvaanere).

Medens dette foregik i Brüssel, herskede der en stor Gjæring i Provindserne; thi Hovedstadens Opstand havde øieblikkeligen vakt den meest levende Deel-

tagelse og Kappelyst i hele Landet. Først fulgte Lüttich Brüssels Exempel, og Gouverneuren i denne Stad saae sig nødt til, for at forebygge større Ulykke, at opplante Landets gamle Fane og at lade oprette en Borgervagt, den 27de August. Herpaa sendte ogsaa Lüttich en Deputation til Kongen. Det Samme gjorde Namur. Ligeledes sendte næsten alle Sydprovindsernes Stæder Deputationer til Brüssel, for at lykønske Hovedstadens Borgere og love dem Hjelp. I Brügge i Flandern udbrød en Folkeopstand, og en endnu farligere i Verviers, den rige Fabrikstad paa den preussiske Grændse. Her opplantede, den 28de August, Fabrikarbeiderne den trefarvede Fane, og ødelagde adskillige forhadte Embedsmænds Huse, saavelsom Maskinerne i Fabrikbygningerne. Overalt blev imidlertid Roligheden gjenoprettet af Borgergarderne, og Revolutionen vilde være bleven qvalt i Spiren, dersom ikke Regjeringens ukloge Forholdsregler havde fornyet og fordobblet Gjæringen.

At opfylde de moderate Ønsker, at tilstaae billige og aldeles nødvendigblevne Concessioner, at lade Deputationerne vende tilbage med et oprigtigt og tilfredsstillende Svar, og med Bortfjernelsen af Militairet tillidsfuldt at have overladt Ordenens Opretholdelse til Borgerne —, det vilde have været billigt og klogt af Regjeringen; men istedet herfor, gav den tvetydige, falske Svar, og truede det til Fortvivlelse bragte Folk med alle den militaire Executions Grueligheder. Medens Belgiernes Deputationer endnu vare i Haag, for at udvirke en fredelig Bilæggelse, lod Kongen alle disponible Stridskræfter bryde op imod Brüssel, med hans to Søn-

til Fædrelandets Vel. Vort Hjerte bløder ved den Ulykke, som I have lidt. Gid det maatte lykkes os, understøttede af alle gode Borgeres Anstrengelser, at forebygge de Trængsler, som endnu kunde true Eder! Da Vi forlode Eder, frembare Vi for Thronens Fødder de af Mange blandt Eder yttrede Ønsker om en Adskillelse mellem Kongerigets tvende Dele, som dog skulde forblive underkastede eet og samme Scepter. Dette Ønske er blevet bevilget. Men indtil denne store Forholdsregels Maade og Betingelser, i de lovlige, af uundgaaelige Betingelser ledsagede Former, kunne bestemmes, bevilger Hans Majestæt allerede provisorisk de sydlige Provindser en adskilt Forvaltning, hvis Chef Jeg er, og som aldeles bestaaer af Belgier. Anliggenderne ville deri blive forhandlede med Autoriteterne og Privatpersoner i det af dem valgte Sprog. Alle af dette Gouvernement afhængige Poster skulle overdrages Beboerne af de Provindser, af hvilke den bestaaer. Der skal tilstedes den største Frihed med Hensyn til Ungdommens Underviisning. Andre Forbedringer skulle endvidere svare til Nationens Ønsker og Tidens Fornødenheder. Landsmænd! for at realisere dette Haab, forlange Vi blot af Eder, at I skulle forene Eders Anstrengelser med Vore, og da indestaae Vi Eder for, at alle politiske Feil, som ere gaaede forud for nærværende Proclamation, skulle være glemte. For bedre at opnaae dette Øiemed, som Vi foresætte Os, ville Vi benytte alle Indsigter; Vi ville omgive os med flere Notabler og ved deres Patriotisme udmærkede Indvaanere. Vilde dog alle de, der ere besjelede af det samme Sindelag, med Tillid nærme

vilde blive udøst. Prindsen vilde ikke give efter; men omsider, efter en hemmelig Samtale med Prinds Frederik og Hr. von Gobbelschroy, besluttede han sig til ene at komme ind i Staden. Denne ædle Beslutning, at begive sig ubevæbnet midt ind iblandt et oprørt Folk, for ved fredelige Underhandlinger at forsone det med sin kongelige Fader, har overalt, og hos Belgierne selv, fundet retfærdig Beundring; dog har den ikke baaret de forventede Frugter, og dens Glands blev igjen fordunklet ved Prindsens senere tvetydige Opførsel.

Medens dette sildigt om Natten til den 1ste September blev aftalt imellem Prindsen og Secus, arbeidede Folket i Brüssel hele Natten paa Forsvarsanstalter, og opkastede, efter Parisernes Exempel, en stor Mængde Barricader, for paa det kraftigste at modtage Soldaterne, som man ventede allerede den næste Morgen. Efterretningen om at Kronprindsen vilde komme alene gjorde disse Anstalter overflødige; imidlertid var Alt endnu i den høieste Bevægelse, da man hurtigt forandrede den krigerske Modtagelse til en fredelig. 5000 Nationalgardere droge Prindsen imøde, foran Slagterne, med Øxer paa Skuldrene. Bønder, bevæbnede med Landser, fulgte efter, hvilket man ikke kunde forhindre, for ei at opægge Pøbelen.

Kl. 1 om Eftermiddagen ankom Prindsen ved de første Geledder, som stode udenfor Lacken-Porten. Man siger, at Hans Kongelige Høihed et Øieblik tøvede med at rykke videre, hvilket ikke vilde have været usandsynligt. Flere Tusinde af Folket vare ilede i Forveien for Borgergarden, næsten alle i blaae Burgunder-Skjorter, og deres Holdning var meget fiendtlig. De improvise-

ved Fanatismen, ved den omsider heelt igjennem oprørte Folkemasses falske eller sande Enthusiasme, ved Haab om fremmed Bistand, ved Umuligheden af at vende tilbage, ved Fortvivlelsen og ved Synet af Modstanderens Uvirksomhed. Alle ere nu i Forventning om, hvorledes man vil drage sig ud af dette frygtelige Dilemma, der, efter Maaden, hvorpaa det løses, igjen maa lukke en stor Vulcan, eller hidføre en blodig og gruelig Fremtid. Maatte man dog overalt lære at indsee, at en Tid er frembrudt, der kræver store, faste, energiske Charakterer og Systemer; at alle Hofintriguer og alle bureaukratiske Calculer ere lige saa opslidte, som de gamle Demagogie-Phraser og materialistiske Phantasier. Vor Tid behøver megen Forstand, endnu mere Kraft, og allermeest Charakteer. De Fyrster og Nationer, som ikke have disse tre Ting, kunne ei undgaae Skjebnens Slag."

Prindsen af Oraniens Proclamation fandt kun lidet Bifald i Brüssel, efterdi man blot holdt den for et Middel til at vinde Hollænderne det tilbage ved List, som de ikke havde kunnet haandhæve med Magt. Den provisoriske Regjering svarede herpaa den 9de October, at Huset Nassau ved sit sidste Angreb havde tabt alle sine retmæssige Fordringer paa Belgien, og at Prindsen af Oranien ikke kunde blive erkjendt for Belgiens Regent, med mindre han senere af den belgiske Nationalcongres blev valgt til Statens Overhoved, det eneste Haab, der endnu blev ham levnet.

Den 11te October proclameredes Sammenkaldelsen af en belgisk Nationalcongres. Hertil skulde Sydbrabant vælge 27, Limburg 17, Østflandern 35, Vestflan-

Efter en kort Conference paa Raadhuset, vilde Prindsen begive sig til Palladset. En Escorte af de ridende Borgere ledsagede ham; denne Ledsagelse havde nær havt ulykkelige Følger for ham; thi da Chefen for den, idet han satte over en Barricade, stødte en Skildvagt heftigt med Foden, kom de i Strid, og Rytteren gav ham nogle Slag med den flade Klinge. Strax ilede andre Poster til. Raabet: "Hold ham! stop ham!" gjenlød i hele Gaden; og Folk længere borte, der saae Prindsen ankomme næsten ganske alene i kort Galop, troede at maatte standse ham. Man kastede med Stene, en Skildvagt fældede Bajonet; men der fandt ingen alvorlige Uheld Sted, og man undgik kun ved et heldigt Tilfælde en Ulykke, som Indvaanerne til evig Tid vilde have angret.

Imidlertid havde de i begge Palladser forenede Soldater slaaet en Bro over Graven, som omgiver Staden. Efterat Prindsen var gaaet over, brød man den af igjen. Hans Kongelige Høihed lod de i Slotsgaarden bivouakerende Tropper mynstre. Enthusiasmen, som de her viste, opvakte Formodning om, at man havde exalteret dem; men den Uro, som nogle Personer endnu yttrede, blev nogle Timer efter formindsket ved følgende Proclamation.

Hans Kongelige Høihed Prindsen af Oraniens Proclamation i Kongens Navn:

"Indvaanere af Brüssel!

Jeg har tillidsfuld begivet mig ind iblandt Eder. Min Sikkerhed er fuldkommen, da Eders Loyalitet er Borgen derfor. — Eder skylder man Ordenens Gjenop-

rede for Holland. Alle disse smaae Partier bleve efterhaanden upopulaire, og maatte vige for det store; i Nationalcongressen og i Landet saavelsom i Armeen seirende Partie, som i Modsætning af det oraniske og det franske Partie fordrede Belgiens Uafhængighed, og i Modsætning af det republikanske et constitutionelt Monarkie. Oranisksindede fandtes fornemmelig i Gent og Antwerpen, Fransksindede i Lüttich og de sydlige Provindser, Republikansksindede i Brüssel; men allevegne erholdt det belgisk-constitutionelle Partie Overvægten.

Prindsen af Oranien troede imidlertid for enhver Priis at maatte bevare Belgien, om ikke for sin Fader, saa dog for sig selv. Uden altsaa at vente paa den kongelige Sanction af hans Fremgangsmaade, erklærede han egenmægtigen, den 16de October, i en Proclamation:

"Belgier!

Siden jeg ved min Proclamation af 5te dennes henvendte mig til Eder, har jeg omhyggeligen studeret Eders Stilling; jeg begriber den, og erkjender Eder som uafhængig Nation; det er det Samme som at sige Eder, at jeg, selv i de Provindser, hvor jeg udøver en stor Magt, i intet Henseende vil modsætte mig Eders Borgerrettigheder. Vælger frit, og paa samme Maade som Eders Landsmænd i de andre Provindser, Deputerede til Nationalcongressen, der forberedes, og gaaer derhen, for at forhandle om Fædrelandets Interesse. I de Provindser, som jeg forvalter, sætter jeg mig altsaa i Spidsen for Bevægelsen, der fører Eder til en ny og varig Tingenes Tilstand, hvis Styrke vil udgjøre Nationaliteten."

da dette var det sikkreste og lovligste Middel til at lære at kjende Ønskerne i alle Kongerigets Dele, og at afhjelpe Klagerne. — Efter nogle almindelige Betragtninger fremsatte og gjennemgik vi derpaa de forskjellige Punkter, som I ved Eders Sammentrædelse den 28de mundtlig havde paalagt os at omhandle. Samtalen kom nu paa Theorierne om den ministerielle Ansvarlighed og Underskriften. Kongen svarede, at Grundloven ikke erkjendte vore Theorier, at de kunde være billige, ja endog gavnlige; men at de kun kunde gjøres anvendelige ved en Forandring i Grundloven og med Generalstaternes Samtykke, hvilke i dobbelt Henseende maatte sammenkaldes; at, da deres sædvanlige Sessioner fandt Sted den 13de September, et Forslag af denne Natur, kun kunde gjøres paa hans eget Forlangende, eller paa Indbydelse af det andet Kammer, saavelsom angaaende alle af os fremførte, og for Landet gavnlige og fordeelagtige Gjenstande. Paa det Forlangende, at nogle Ministre, men fornemmelig Hr. van Maanen, maatte afskediges, har Hans Majestæt ikke yttret et Ord til deres Fordeel; Han lagde intet ondt Lune for Dagen, ei heller gjorde Hans Majestæt nogen Indvending imod Klagerne over dem, der vidtløftigen bleve udviklede for ham. Men han gav os at forstaae, at Grundloven overlod ham det frie Valg af hans Ministre, at han iøvrigt ikke kunde fatte nogen Beslutning, saa længe som den syntes aftvungen ham; at det var ham altfor magtpaaliggende at opretholde Kongeværdighedens Ære, til at han vilde have Udseende af at give efter i Noget, hvorfor man satte ham Pistolen for Brystet. Han lod saavel os som de lüttichske Deputerede mærke,

at han vilde overlægge vor Fordring. (Spørgsmaalet er nu underlagt den af Prindsen af Oranien udvalgte Commission, og vi have den glade Overbeviisning, at den endnu før denne Dags Ende vil have fattet en Beslutning, som opfylder vore Ønsker). I Henseende til det høieste Tribunal sagde Hans Majestæt, at dets Sæde var blevet bestemt efter moden Drøftelse; at Han forresten vilde sysselsætte sig med denne Reclamation, og udtænke Midler til at forene alle Interesser. — Paa vore Bønner med Hensyn til den ulige Fordeling af Embederne, de store Etablissementer og de offentlige Forvaltninger, syntes Hans Majestæt noget bedrøvet, og sagde, uden at anfægte Sandheden af Kjendsgjerningerne, at det var meget vanskeligt at dele Administrationen; at det var endnu vanskeligere at tilfredsstille Enhver; at han vilde sysselsætte sig med denne Gjenstand, saasnart Roligheden igjen var tilveiebragt; men at det fremfor Alt var passende, at hans Sønner i Spidsen for Tropperne droge ind i Brüssel og gjorde Ende paa den Gjenstridigheds Tilstand, for hvilken de ikke kunde give efter, uden at opstille et farligt Exempel for Kongerigets andre Stæder. Efter langvarige Drøftninger angaaende Misligheden, ja endog Ulykken af Troppernes voldsomme Indrykken i Staden, og Fordelene af en Convention og Proclamation angaaende denne Indrykken, og den deelvise Besættelse af Borgergardens Poster, anmodede Hans Majestæt os om at begive os til Ministeren for det Indre, og ved vor Tilbagekomst til Brüssel at fremstille os for Ministrene. Til Slutning yttrede Hans Majestæt det Ønske, at Alt maatte endes saa hurtigt som muligt, og sagde os ret

inderlig rørt, hvor meget han afskyede en Blodsudgydelse. — Efter en Audients i to Timer forlode vi Hans Majestæt, og begave os til Indenrigsministeren, der, paa Grund af at han skulde til Kongen, bestilte os til sig Kl. 8 om Aftenen. Her fandt de samme Discussioner Sted, og det med en Frimodighed og Aabenhed, der gave os de største Forhaabninger. Hr. Lacoste beviste os, at han havde et belgisk Hjerte og var besjelet af de bedste Følelser. — Paa Opfordring af flere Medlemmer af Borgergardens Generalstab, og ifølge Hans Majestæts Ønsker, begave de Herrer Joseph Hooghvorst og Gendebien sig til Prindsen af Oranien, og underrettede ham om Resultatet af deres Sendelse til Haag og om Brüssels Tilstand, hvilken de skildrede saadan som den er, uden at fortie ham det ringeste. Han forsikkrede dem, at han af Commissionens Forening (denne fandt Sted om Morgenen) haabede de meest tilfredsstillende Resultater for Opfyldelsen af Folkets Ønsker. Han har paalagt dem at sige Eder, at han vil stille sig som Mægler imellem Hans Majestæt og Sydens Beboere, og understøtte vore Bønner paa en Maade, der gav Haab om den hurtigste og fuldstændigste Virkning. — Vi have imorges med Vished erfaret, at den i Prindsens Pallads forenede Commission ivrigen sysselsætter sig med Gjenstanden for sin Mission, og at vi endnu i Løbet af denne Dag ville erholde meget beroligende Beslutninger angaaende flere Punkter af vore Reclamationer.

Brüssel, den 2den September 1830.

Undert.: Joseph Hooghvorst, Gendebien, Grev Felix de Merode, Baron Frederik Secus, Søn, Palmert, Fader."

Af denne Beretning saae man, at Kongen blot havde affærdiget Deputationen med Talemaader og ikke forpligtet sig til noget, medens han paa det ivrigste fremskyndede Troppernes Sammentrækning for Brüssel, hvilke ogsaa virkelig Dag for Dag forstærkede sig i Leiren ved Vilvorde. Om Prindsens Nærværelse i Brüssel vidste Kongen dengang endnu Intet. Da han erfarede den, synes den at have forskrækket ham, og der paafulgte hurtigt, som vi skulle faae at see, nogle Concessioner, der senere bleve tagne tilbage igjen, da Prindsen ikke mere befandt sig i Brüssel og var uden Fare.

Prindsen selv gjorde sig al mulig og alvorlig Umage for at udslette det slemme Indtryk, som hans kongelige Faders Erklæringer gjorde paa Belgierne. Han udstædte flere beroligende Proclamationer; desuagtet vedvarede Gjæringen, og hans Proclamationer bleve, tilligemed Deputationens Beretning, opbrændte paa den offentlige Gade. Pøbelen gjorde endog allerede Anstalter til at angribe Slottet, og Borgergarden kunde kun med Anstrengelse forhindre den derfra. I denne kritiske Stilling besluttede Prindsen sig til et Skridt, der fuldkomment egnede sig til at berolige Belgierne, uden at den kongelige Interesse derved blev krænket. Han billigede nemlig Ideen til en legislativ og administrativ Skilsmisse mellem Belgien og Holland, dog under eet og samme Dynastie, nemlig det nassauske; en Idee, som dengang bemægtigede sig alle Hoveder og syntes det eneste Middel til at jevne Sagen. Idet Prindsen selv allerførst declarerede denne Skilsmisse, maatte han gjøre sig alle Belgier til Ven-

ner, og saaledes syntes Tillid og Orden definitivt igjen tilveiebragte.

Den 4de September voterede den af Prindsen og Hertugen af Urgel udnævnte Commission om Hollands Skilsmisse fra Belgien. Commissionen erklærede sig eenstemmigen for Skilsmissen, og tilkjendegav Prindsen det. — De Deputerede fra Generalstaterne, som vare nærværende i Brüssel, bleve kaldte til Palladset, for at sige deres Mening angaaende Tingenes Stilling. De erklærede, at de ikke vilde bivaane Sessionen i Haag, og at efter deres Synsmaade Skilsmissen imellem Kongerigets tvende Dele var uundgaaelig. — Nu blev Borgergardens Generalstab tilligemed de Deputerede fra alle Sectioner, kaldte til Palladset. — Deputationen fra Staden Lüttich havde ligeledes begivet sig derhen. Nu fandt en rørende Scene Sted, hvis Minde aldrig vil udslettes. Prindsen spurgte Forsamlingen, hvad den ønskede? og alle Tilstedeværende forlangte med een Stemme Belgiens Adskillelse fra Holland. Hr. Moyard talede først i Borgergardens Navn, og forlangte endnu desuden, at Tropperne ufortøvet skulde bortfjernes. "Men da lover De," tog Prindsen Ordet, "at forblive Dynastiet troe?" — "Det sværge vi!" skreg Forsamlingen med Enthusiasme. — "Dersom Franskmændene faldt ind i Belgien, vilde De da forene Dem med dem?" — "Nei! nei! — "Ville De da marschere med mig til vort Forsvar?" — "Ja! ja! det ville vi gjøre." — "Ville De tilligemed mig raabe: Kongen leve!" — "Ikke førend vore Ønsker have fundet villigt Øre; men Prindsen leve! Friheden leve! Belgien leve!"

Af denne Beretning saae man, at Kongen blot havde affærdiget Deputationen med Talemaader og ikke forpligtet sig til noget, medens han paa det øvrigste fremskyndede Troppernes Sammentrækning for Brüssel, hvilke ogsaa virkelig Dag for Dag forstærkede sig i Leiren ved Vilvorde. Om Prindsens Nærværelse i Brüssel vidste Kongen dengang endnu Intet. Da han erfarede den, synes den at have forskrækket ham, og der paafulgte hurtigt, som vi skulle faae at see, nogle Concessioner, der senere bleve tagne tilbage igjen, da Prindsen ikke mere befandt sig i Brüssel og var uden Fare.

Prindsen selv gjorde sig al mulig og alvorlig Umage for at udslette det slemme Indtryk, som hans kongelige Faders Erklæringer gjorde paa Belgierne. Han udstædte flere beroligende Proclamationer; desuagtet vedvarede Gjæringen, og hans Proclamationer bleve, tilligemed Deputationens Beretning, opbrændte paa den offentlige Gade. Pøbelen gjorde endog allerede Anstalter til at angribe Slottet, og Borgergarden kunde kun med Anstrengelse forhindre den derfra. I denne kritiske Stilling besluttede Prindsen sig til et Skridt, der fuldkomment egnede sig til at berolige Belgierne, uden at den kongelige Interesse derved blev krænket. Han billigede nemlig Ideen til en legislativ og administrativ Skilsmisse mellem Belgien og Holland, dog under eet og samme Dynastie, nemlig det nassauske; en Idee, som dengang bemægtigede sig alle Hoveder og syntes det eneste Middel til at jevne Sagen. Idet Prindsen selv allerførst declarerede denne Skilsmisse, maatte han gjøre sig alle Belgier til Ven-

ner, og saaledes syntes Tillid og Orden definitivt igjen tilveiebragte.

Den 4de September voterede den af Prindsen og Hertugen af Urgel udnævnte Commission om Hollands Skilsmisse fra Belgien. Commissionen erklærede sig eenstemmigen for Skilsmissen, og tilkjendegav Prindsen det. — De Deputerede fra Generalstaterne, som vare nærværende i Brüssel, bleve kaldte til Palladset, for at sige deres Mening angaaende Tingenes Stilling. De erklærede, at de ikke vilde bivaane Sessionen i Haag, og at efter deres Synsmaade Skilsmissen imellem Kongerigets tvende Dele var uundgaaelig. — Nu blev Borgergardens Generalstab tilligemed de Deputerede fra alle Sectioner, kaldte til Palladset. — Deputationen fra Staden Lüttich havde ligeledes begivet sig derhen. Nu fandt en rørende Scene Sted, hvis Minde aldrig vil udslettes. Prindsen spurgte Forsamlingen, hvad den ønskede? og alle Tilstedeværende forlangte med een Stemme Belgiens Adskillelse fra Holland. Hr. Moyard talede først i Borgergardens Navn, og forlangte endnu desuden, at Tropperne ufortøvet skulde bortfjernes. "Men da lover De," tog Prindsen Ordet, "at forblive Dynastiet troe?" — "Det sværge vi!" skreg Forsamlingen med Enthusiasme. — "Dersom Franskmændene faldt ind i Belgien, vilde De da forene Dem med dem?" — "Nei! nei! — "Ville De da marschere med mig til vort Forsvar?" — "Ja! ja! det ville vi gjøre." — "Ville De tilligemed mig raabe: Kongen leve!" — "Ikke førend vore Ønsker have fundet villigt Øre; men Prindsen leve! Friheden leve! Belgien leve!"

en Kanon imod dets Port. Kl. 3½ vaiede fra Citadellet den sorte Fane, og fra dette saavelsom fra Flaaden blev Staden indtil henimod Kl. 11 om Aftenen beskudt med Bomber, Haubitsgranater, Brandraketter o. s. v. En belgisk Beretning siger herom: "Entrepot'et er aldeles opbrændt; en Deel af Varerne vare Dagen tilforn bragte bort derfra; Husene og Varelagerne ved Schelde ligge næsten alle i Gruus; Arsenalet og en Deel af Raadhuset ere ødelagte; Hovedkirkens Taarn, dette ædle Mesterværk af gothisk Kunst, har lidt betydeligt af Kugler; Antallet af de i forskjellige Qvarterer afbrændte Huse regner man til 60 eller 70; ulige større er Antallet af dem, som ere blevne beskadigede af Bomberne."

Kl. 10 om Aftenen begav en Deputation af Antwerpens notable Borgere sig til Citadellet, for at bevirke Fiendtlighedernes Ophør. De overbragte følgende Skrivelse: "Ilden, som vedvarer fra Citadellet mod denne Stad, uden at tilføie den belgiske Hær nogen Skade, men til stort Tab for en saa talrig Mængde uskyldige Offere, strider saa ganske mod alle den nyere Civilisations Ideer og mod den europæiske Folkerets Vedtægter, at vi gjerne bemyndige Indvaanerne af denne endnu imorges saa blomstrende Stad til at anmode Citadellets Commandant om at ophøre med Fiendtlighederne, indtil man imorgen kan fortsætte de Underhandlinger, hvis Ringeagtelse fra nogle Berusedes Side alene, som det synes, foranledigede Bruddet imiddags. (Undertegnet) Ch. Rogier. F. v. Robiano." — General Chassé svarede med følgende Skrivelse: "Undertegnede, Generallieutenant Baron Chassé, Chef for den fjerde store Militaircommando, samtykker i at lade Skydningen paa Staden ophøre inat, under den Betingelse, at der ikke mere bliver skudt paa Tropperne; men er-

Folkefærd er. Disse den belgiske Revolutions Marseillaner spillede senere en betydelig Rolle deri. Ogsaa fra andre Kanter strømmede Mennesker i Hobetal til Brüssel, og forstærkede denne. Mange belgiske Soldater deserterede med Alt, hvad de havde, fra Hollændernes Række, og krigslystne Franskmænd kom ligeledes over den nærliggende Grændse. I Namur herskede stor Misfornøielse, fordi Kongen aldeles ikke havde ladet Deputationen fra denne Stad komme for sig.

Hele Hennegau, Sydbrabant, Lüttich og Namur, saavelsom Luxemburg vare i heftig Bevægelse, og afgjort stemte for Adskillelsen fra Holland. Øst- og Vestflandern forholdt sig rolige, saavelsom Nordbrabant, der var oversvømmet af hollandske Tropper. Ostende erklærede sig imidlertid for Skilsmissen. Gent var af Handelsinteresse stemt for Hollænderne. I Holland selv derimod var den største Deel af Befolkningen lige saa tilbøielig til en Skilsmisse, som Belgierne, og Staden Amsterdam understøttede i en Adresse Belgiernes Fordring. Da saaledes det ulige større Antal af Beboerne saavel i Holland som i Belgien tiltraadte Prindsen af Oraniens Forslag, havde det i al Orden kunnet komme til Udførelse, dersom Regjeringen hurtigt og oprigtigt havde besluttet sig dertil og ophørt med de militaire Trusler, hvilke sidste gjorde en rolig Gang i Underhandlingerne umulig, da det belgiske Folk dog tilvisse ikke kunde see paa de hollandske Krigsrustninger, uden at træffe Modanstalter.

Den 13de September blevе Generalstaterne aabnede. Kongen yttrede i Thronталen: "Fra flere Sider troer man, at Statens Vel kunde opnaaes ved en

Legion til Excesser. Lignende Voldsomheder begik Pøbelen den 19de October i Brügge, dog var Anarkiet overalt kun forbigaaende.

Fra Gent foretoge de belgiske og parisiske Frivillige et Angreb paa det hollandske Zeeland. En af deres Partiegjængere, Grégoire, trængte den 20de October frem til Hulst. Den 27de og 28de kom de til Sluis, den 31te lod Pontécoulant selv sig see i Ostburg, dog bleve de jagne tilbage af Hollænderne.

I Löwen begik Pøbelen den 30te October en gruelig Gjerning. Den hollandske Major Gaillard, forhen Commandant i Löwen, blev beskyldt for at han i de første Dage af Revolutionen havde ladet skyde paa Folket; og for at hevne sig, slæbte Pøbelen ham nu under Kolbestød og Slag med brændende Fakler (det var Aften) en heel Time omkring i Staden under Sang og Dands, og hængte ham tilsidst i Frihedstræet. Roussel, Chef for Borgergarden, søgte forgjeves at hindre Forbrydelsen og at straffe den*); han maatte selv trække sig tilbage for Folkets Forbittrelse.

Imidlertid havde Antwerpens Brand paa den ene, og Pøbelens Uvæsen paa den anden Side den vigtige Følge, at den største Deel af de active Borgere ved de

*) Roussel, der havde beviist Staden Löwen store Tjenester og havde en betydelig Indflydelse, udstædte en kort men energisk Proclamation, og lod Frihedstræet omhugge, efterat det var nedværdiget til at tjene som Galge. Men Pøbelen opplantede strax et nyt paa samme Sted, øvede Voldsomheder imod Roussels Bolig, og truede med at stikke Huset i Brand for Enhver, som vovede at lægge Hindringer i Veien for Folkets Villie.

den næringsdrivende Classe og Arbeiderne, bede deres Deputerede at opbyde Alt, for ufortøvet i Adressen paa Throntalen eller paa nogensomhelst anden Maade at faae Grundsætningen angaaende Nordens Adskillelse fra Syden erkjendt, og tillige at drive paa den ufortøvede Bortfjernelse af de i de belgiske Provindser stationerede hollandske Tropper."

I den anden hed det: "Throntalen, langt fra at berolige og tilfredsstille Brüssels Indvaanere, har tvertimod bragt Gjæringen og Misfornøielsen blandt Folket til den høieste Spidse. Talen, som man ventede med Ængstelighed, synes at bevise, at Regjeringen endnu stedse ikke har begrebet sin Stilling imod Provindserne, saavelsom Nødvendigheden af at føre Rolighed og Tillid tilbage i dem ved et System af fremlysende Frimodighed og Loyalitet. — Medens De underkaste Dem alle en streng Lovligheds Fordringer, og til vor Sags Forsvar kun betjene Dem af Fornuftens Vaaben, forstørres de bevæbnede Skarer meer og mere omkring os. Ere vi da Fiender af en fredelig Bilæggelse? Ere vi oprørske Undersaatter, som man uden Overbærelse igjen maa tvinge under Aaget? De kjende vore constitutionelle og retfærdige Hensigter: at blive stillede paa lige Fod med Holland, da vi bære en saa anseelig Deel af dets Statsgjeld, er den eneste Begjering af hine forvovne Oprørere, som man omgiver med saa truende Udrustninger."

Men disse indstændige Forestillinger bleve frugtesløse. I Haag herskede der en saadan Animositet og Forbittrelse mod Belgierne, at Gesandterne, som skulde overbringe de Deputerede hiin Adresse, bleve beordrede

af disse at forføie sig bort i største Hast, naar de vilde være sikkre paa deres Liv. Medens Hoffet den 14de September, Dagen efter at Generalstaterne vare aabnede, høitideligholdt Prindsesse Marianes Formæling med Prinds Albrecht af Preussen og gav Feste, vægrede de hollandske Deputerede, Majoriteten i Generalstaterne, sig ved i de belgiske Deputeredes Nærværelse at tale om "Rebellionen." Efter deres Anskuelse maatte først i Belgien Alt være vendt tilbage til den gamle Tingenes Orden, førend man kunde forandre Grundloven. Og medens saaledes Debatterne forbleve aldeles frugtesløse og kun forøgede Forbittrelsen, blev den hollandske Pøbel i Haag ikke forhindret fra at tillade sig Krænkelser imod de belgiske Deputerede. Disse kunde neppe finde Huusly; de kunde intet Sted lade sig see, uden at blive haanede, og en af dem, Hr. de Gerlache, blev endog corporligt insulteret. Af Frygt for at samtlige belgiske Deputerede skulde blive holdte tilbage af Hollænderne som Gidsler, tog Hr. de Stassart Flugten. Endelig, til Beviis paa, hvor lidet det havde været Regjeringens Alvor med de i Begyndelsen tilstaaede Concessioner, blev van Maanen igjen udnævnt til Statsminister og Præsident for det øverste Tribunal.

Vistnok var det ene Regjeringens Skyld, naar den ikke gik oprigtig ind i Prindsen af Oraniens Skilsmisse-Forslag og beredte de belgiske Deputerede i Generalstaterne en værdigere Modtagelse, de eneste Midler til at tilveiebringe gjensidig Tillid, Orden og Fred. Idet den afskar Underhandlingerne ved Mishandlinger og voldsomme Forholdsregler, gjorde den det umuligt for

de fredeligsindede Deputerede og velhavende Borgere, at holde de lavere Classer i Tømme, hvis Lidenskaber saa let og heftigt antændes, naar de troe, at man har bedraget dem. — Historiens strenge Dom er: Regjeringen gjorde Intet, for at afværge Borgerkrigen, men Alt, for at gjøre den uundgaaelig.

Hos Lüttícherne, den raaeste og tillige kraftigste Folkestamme, udbrød Forbittrelsen allerførst. I denne Stad blev den opbragte Pøbel, den 15de September, uenig med Borgergarden, hvilken man overhovedet i hine Dage bebreidede en altfor eftergivende Svaghed, og som man holdt for udygtig til ene, uden den væbnede Pøbels Bistand, at modstaae Hollændernes nærforestaaende Angreb. Herpaa stormede Lüttícherne den 20de deres af kongelige Tropper besatte Carthäuserkloster, erobrede det og rustede sig til at drage ud imod Hollænderne, for ved denne Diversion at staae Brüsselerne bi. Ogsaa i Mons, Namur, Löven herskede stor Urolighed.

I Brüssel selv steeg Gjæringen til det høieste. De haabløse Efterretninger fra Haag og de hollandske Troppers Bevægelse udenfor Staden betoge enhver Udsigt til en fredelig Afgjørelse, og i Borgergarderne, som kun bestode af velhavende Borgere, saae Pøbelen kun et svagt Værn imod Tropperne, ja den befrygtede endog Forræderie af dem. Den 19de September drog et Antal Lüttichere ud af Brüssel, holdt nogle Blinkertræfninger med Hollænderne, og erobrede nogle Heste. Øvrigheden i Brüssel sendte disse Heste tilbage med en Undskyldning til Prinds Frederik; men derved gjorde den sig endnu mere forhadt og mistænkelig hos det af Clubben og Lüttícherne beherskede Folk. Den 20de udbrød

Krisis mere have fortjent Deres Majestæts Agtelse og den offentlige Taknemmelighed. De have ved deres Fasthed og Mod i tre Dage tæmmet den meest truende Tøileløshed, og gjort en Ende paa svære Uordener; men kunne derhos ikke dølge for Deres Majestæt, at Misfornøielsen har slaaet dybe Rødder. Overalt fornemmer man Følgerne af det sørgelige System, som Ministrene følge, der hverken kjende vore Ønsker eller vore Fornødenheder. Uagtet vi nu ere blevne Herrer over Bevægelsen, kan dog Ingen indestaae Brüssels rettænkende Indvaanere for, at de ikke selv vorde Offere for deres Bestræbelser, naar ikke Nationen bliver bragt til Rolighed. De besværge Dem derfor, Sire, ved alle de ædle Følelser, som opvarme Deres Majestæts Hjerte, at høre paa deres Stemme, og saaledes at gjøre Ende paa deres grundede Klager. Fulde af Tillid til Deres Majestæts Godhed og Retfærdighed, have de affendt deres Medborgere til Dem, for at erholde den trøstelige Vished, at de Onder, over hvilke man har at beklage sig, saa snart de blot ere blevne bekjendte, ogsaa ville blive afhjulpne. De Undertegnede ere overbeviste om, at et af de bedste Midler til at opnaae dette Øiemed bestaaer i Sammenkaldelsen af Generalstaterne.

Brüssel, den 28de August 1830.

Baron d'Hooghvorst, Commandant over Borgergarden; Baron Secus.

(Her følge endnu 42 Underskrifter af de meest anseete Indvaanere).

Medens dette foregik i Brüssel, herskede der en stor Gjæring i Provindserne; thi Hovedstadens Opstand havde øieblikkeligen vakt den meest levende Deel-

tagelse og Kappelyst i hele Landet. Først fulgte Lüttich Brüssels Exempel, og Gouverneuren i denne Stad saae sig nødt til, for at forebygge større Ulykke, at opplante Landets gamle Fane og at lade oprette en Borgervagt, den 27de August. Herpaa sendte ogsaa Lüttich en Deputation til Kongen. Det Samme gjorde Namur. Ligeledes sendte næsten alle Sydprovindsernes Stæder Deputationer til Brüssel, for at lykønske Hovedstadens Borgere og love dem Hjelp. I Brügge i Flandern udbrød en Folkeopstand, og en endnu farligere i Verviers, den rige Fabrikstad paa den preussiske Grændse. Her opplantede, den 28de August, Fabrikarbeiderne den trefarvede Fane, og ødelagde adskillige forhadte Embedsmænds Huse, saavelsom Maskinerne i Fabrikbygningerne. Overalt blev imidlertid Roligheden gjenoprettet af Borgergarderne, og Revolutionen vilde være bleven qvalt i Spiren, dersom ikke Regjeringens ukloge Forholdsregler havde fornyet og fordobblet Gjæringen.

At opfylde de moderate Ønsker, at tilstaae billige og aldeles nødvendigblevne Concessioner, at lade Deputationerne vende tilbage med et oprigtigt og tilfredsstillende Svar, og med Bortfjernelsen af Militairet tillidsfuldt at have overladt Ordenens Opretholdelse til Borgerne —, det vilde have været billigt og klogt af Regjeringen; men istedet herfor, gav den tvetydige, falske Svar, og truede det til Fortvivlelse bragte Folk med alle den militaire Executions Grueligheder. Medens Belgiernes Deputationer endnu vare i Haag, for at udvirke en fredelig Bilæggelse, lod Kongen alle disponible Stridskræfter bryde op imod Brüssel, med hans to Søn-

det tydske Sprog, reed Kong Richard videre om Natten, idet han efterlod Balduin af Bethune og sit øvrige Følge, der, da man kjendte dem som Kong Richards Ledsagere, bleve grebne i Friesach af Friedrich af Petau.

Efterretningen om den forhadte engelske Konges Ankomst paa tydsk Grund kom snart for Hertug Leopold af Østerrigs Øren, der, glad over den uventede Leilighed til at hevne den i det forjættede Land lidte Beskjæmmelse *), strax lod ham efterspeide paa alle Veie. Men Richard kom paa en lettere Maade i Hertugens Magt, end man havde kunnet vente. Efterat han havde flakket om tre Dage og tre Nætter uden Næring, førte hans Ulykke ham i Nærheden af Wien, hvor han i Landsbyen Erdburg ved Donau tog sin Bolig i et elendigt Herberg, hvor han besluttede at udhvile sig nogle Dage. Heller ikke her indskrænkede Richard sin Pragt paa en tilstrækkelig Maade, opførte sig overhovedet ikke med Forsigtighed, og aflagde ei heller en kostbar Ring, der ikke passede til hans simple Klædning. Tjeneren, der ledsagede ham, fremviste, da han kom til Wien for at kjøbe ind, nogle østerlandske Guldstykker eller Byzantinere, der gjorde ham mistænkelig, vakte Opsigt ved sin forfængelige og anmassende Adfærd, men hjalp sig ud

*) Leopold havde som Korsfarer været med ved Acres Beleiring, og havde efter Stadens Erobring taget sit Qvarteer deri, og ladet den østerrigske Fane opplante udenfor sin Vaaning. Nogle af Richards Ledsagere vilde fordrive ham derfra, reve Hertugens Fane ned af Huset, og kastede den i Skarnet. Dette skal være skeet efter udtrykkelig Befaling af Kong Richard, som vilde tilegne sig alene Æren for Acres Erobring.

vilde blive udøst. Prindsen vilde ikke give efter; men omsider, efter en hemmelig Samtale med Prinds Frederik og Hr. von Gobbelschroy, besluttede han sig til ene at komme ind i Staden. Denne ædle Beslutning, at begive sig ubevæbnet midt ind iblandt et oprørt Folk, for ved fredelige Underhandlinger at forsone det med sin kongelige Fader, har overalt, og hos Belgierne selv, fundet retfærdig Beundring; dog har den ikke baaret de forventede Frugter, og dens Glands blev igjen fordunklet ved Prindsens senere tvetydige Opførsel.

Medens dette sildigt om Natten til den 1ste September blev aftalt imellem Prindsen og Secus, arbeidede Folket i Brüssel hele Natten paa Forsvarsanstalter, og opkastede, efter Parisernes Exempel, en stor Mængde Barricader, for paa det kraftigste at modtage Soldaterne, som man ventede allerede den næste Morgen. Efterretningen om at Kronprindsen vilde komme alene gjorde disse Anstalter overflødige; imidlertid var Alt endnu i den høieste Bevægelse, da man hurtigt forandrede den krigerske Modtagelse til en fredelig. 5000 Nationalgardere droge Prindsen imøde, foran Slagterne, med Øxer paa Skuldrene. Bønder, bevæbnede med Landser, fulgte efter, hvilket man ikke kunde forhindre, for ei at opægge Pøbelen.

Kl. 1 om Eftermiddagen ankom Prindsen ved de første Geledder, som stode udenfor Laeken-Porten. Man siger, at Hans Kongelige Høihed et Øieblik tøvede med at rykke videre, hvilket ikke vilde have været usandsynligt. Flere Tusinde af Folket vare ilede i Forveien for Borgergarden, næsten alle i blaae Burgunder-Skjorter, og deres Holdning var meget fiendtlig. De improvise-

rede Sappeurer og Landsedragerne, i Spidsen for Borgergarden, fremviste den afskyelige Side af en insurgeret Befolkning, og om end Prindsen var tørnet tilbage ved dette Syn, kunde han dog ikke med Billighed beskyldes for Mangel paa Mod. Men Prindsen af Oranien veeg ikke tilbage. Efterat han tre Gange havde omarmet sin Broder, som om han befrygtede, ikke mere at faae ham at see, reed han fremad, blot ledsaget af fem til sex Officerer. Modtagelsen, som han erholdt i Spidsen af Colonnerne, var kold. Nogle Stemmer, der raabte: "Prindsen leve!" bleve qvalte af Folkets Hyssen. Hans Kongelige Høihed samtykkede venligen i det Forlangende, at han skulde raabe: "Friheden leve!" men da han derpaa forlangte, at man skulde raabe: "Kongen leve!" blev Alt stille. Gitteret udenfor Laeken-Porten var lukket; man maatte gaae igjennem den lille Port og de snevre Barricade-Aabninger. Prindsen, skjøndt bleg og i Bevægelse, lod sig dog ikke mærke med nogen Uro, og fandt sig i Alt. Han gik nu ned ad Nationalgardens Front, og begav sig, bestandig i kort Skridt, til Raadhuset. Han hilsede Borgerne med Haanden, og takkede dem, fordi de havde frelst Staden fra Plyndring, ligesom han overhovedet gjorde Alt, for at hæve Mistroen. Man kan ikke forestille sig, hvor meget dette Optrin rørte dem, hvis Forbittrelse ikke var overdreven. Prindsen har et Ansigt, der indtager overordentligt for hans Loyalitet, og hans Bevægelse, hans Tillid, saavelsom hans pinlige Stilling, rørte Indvaanernes og alle Fruentimmernes Hjerter i høieste Grad.

Efter en kort Conference paa Raadhuset, vilde Prindsen begive sig til Palladset. En Escorte af de ridende Borgere ledsagede ham; denne Ledsagelse havde nær havt ulykkelige Følger for ham; thi da Chefen for den, idet han satte over en Barricade, stødte en Skildvagt heftigt med Foden, kom de i Strid, og Rytteren gav ham nogle Slag med den flade Klinge. Strax ilede andre Poster til. Raabet: "Hold ham! stop ham!" gjenlød i hele Gaden; og Folk længere borte, der saae Prindsen ankomme næsten ganske alene i kort Galop, troede at maatte standse ham. Man kastede med Stene, en Skildvagt fældede Bajonet; men der fandt ingen alvorlige Uheld Sted, og man undgik kun ved et heldigt Tilfælde en Ulykke, som Indvaanerne til evig Tid vilde have angret.

Imidlertid havde de i begge Palladser forenede Soldater slaaet en Bro over Graven, som omgiver Staden. Efterat Prindsen var gaaet over, brød man den af igjen. Hans Kongelige Høihed lod de i Slotsgaarden bivouakerende Tropper mynstre. Enthusiasmen, som de her viste, opvakte Formodning om, at man havde exalteret dem; men den Uro, som nogle Personer endnu yttrede, blev nogle Timer efter formindsket ved følgende Proclamation.

Hans Kongelige Høihed Prindsen af Oraniens Proclamation i Kongens Navn:

"Indvaanere af Brüssel!

Jeg har tillidsfuld begivet mig ind iblandt Eder. Min Sikkerhed er fuldkommen, da Eders Loyalitet er Borgen derfor. — Eder skylder man Ordenens Gjenop-

Prælater, Fyrster, Grever, Baroner og Frie i hans Lande rørende Breve, hvori han opfordrede dem til at bære Omsorg for hans Befrielse.

Da Kong Philip August af Frankrig erfarede Richards Fængsling, fremdrog han strax igjen alle tidligere Besværinger imod ham, og tog Seneschalen af Normandiets Vægring ved at udlevere Prindsesse Alix til Paaskud for at erklære sig løst fra det Løfte, han havde givet Kong Richard i Ptolemais *), til at opsige Freden med Kongen af England og falde ind i Normandiet med sin Hær; og tillige bestyrkede han Prinds Johan i Fiendtlighederne mod hans Broder og dennes Venner. Hos Keiser Henrik den Sjette, der allerede havde lovet Kong Richard Friheden imod anseelige Løsepenge, fandt Kongen af Frankrigs Forslag, at holde Kong Richard endnu længere fangen, i Begyndelsen ingen Indgang; men Henrik gav de franske Gesandter, som overbragte ham Kongen af Frankrigs

*) Før sin Afreise til Ptolemais (den 31te Juli 1191) aflagde Philip August i Paahør af alle Korshærens Fyrster en Eed, hvorved han lovede, saa længe Kong Richards Valfart varede, ikke at tilføie hans Land og Folk nogen Skade, men tvertimod at beskytte dem imod al Overlast lige saa troligt og redeligt, som han i paakommende Fare vilde beskjerme sin egen Hovedstad Paris, og, efter Kongen af Englands Hjemkomst, ikke forend efter 40 Dages Varsel at foretage noget med Vaaben i Anledning af de Misligheder, som endnu kunde finde Sted, og kun i det Tilfælde, at en saadan Paamindelse blev frugtesløs. For Opfyldelsen af denne Eed caverede Hertug Hugo af Burgund, Grev Henrik af Champagne og flere andre franske Baroner.

Feidebrev til Richard, det Svar, at den, der kræn- kede Kongen af England, havde Keiseren til Fiende. Men Henrik blev ikke længe dette Sindelag tro; i Haab om at forhøie Løsepengene, forlængede han under mangehaande Paaskud Kong Richards Fangenskab, og angav derfor endnu ikke Beløbet af Summen i sit Brev, hvori han underrettede Kong Richards Lehnsmænd om, at deres Herre kunde gjenerholde sin Frihed for Penge.

Ikke uden Iver antog Pave Coelestin sig Ri- chards Sag, og Kongen af Englands Gemalinde og Søster, som paa deres Tilbagereise fra det forjættede Land toge deres Vei gjennem Italien og opholdt sig et halvt Aar i Rom, undlode ikke at udbede sig den apo- stoliske Bisskops Medvirkning i en saa retfærdig Sag. Allerede førend Coelestin erfarede Richards Fang- sling, udstædte han, af Frygt for at Kongens Tilbage- komst kunde foranledige forargelige Optrin iblandt de Christne, en streng Formaning til Fred, idet han for- kyndte Band og Interdict imod den, der vilde stifte Krig. Efterat Kong Richards Skjebne var bleven be- kjendt, opfordrede han ikke blot i en Skrivelse den en- gelske Geistlighed til at bevirke deres Konges snarlige Befrielse, men opfordret ved en Skrivelse fra Erkebisskop Walter af Rouen, udstødte han ogsaa Trusler med Band saavel imod Keiser Henrik, naar han endnu læn- gere holdt Kongen af England fangen, som imod Kong Philip af Frankrig, naar han ikke ophørte med Fiendtlighederne saa længe Richard var Fange. Dog disse Pavens Skridt tilfredsstillede ikke Eleonora, Kong Richards Moder, der med Ømfindtlighed be-

bebreidede den apostoliske Fader, at han havde ladet St. Peters Sværd hvile i Skeden, givet hendes Søn til Priis for Løvens Svælg og den vilde Tigers Kløer, og hverken selv begav sig til Tydskland, hvilket Sagens Vigtighed vel krævede, eller sendte en Cardinal som Legat, for at tilholde Keiser Henrik at frigive den imod al Lov og Ret fangne Konge af England. "Ofte," skrev hun, "drage, for ubetydelige Tings Skyld, Cardinaler som Legater med udstrakte Fuldmagter til barbariske Lande; men i dette saa betydelige, sørgelige og for hele Christenheden saa vigtige Anliggende har du ei engang udsendt en Subdiaconus eller en Levit; visnok indfinde de pavelige Legater sig kun da, naar der er Penge eller andre Fordele at vinde, og det er ikke deres Sag at fremme Lydigheden imod Christum, Kirkens Ære, Rigernes Fred eller Nationernes Velfærd."

Men Kong Richards Ulykke begyndte at vække Deeltagelse selv hos Saadanne, der forhen ikke havde været hans Venner; Digterne beklagede hans Lidelser i mangfoldige Sange, og satte Adelens og Folkets Medlidenhed i Bevægelse, og fra mange Kanter blev der indlagt Forbøn. Den lærde Peter af Blois, Archidiaconus i Bath, opfordrede Erkebispen af Mainz, sin Skolekamerat, til ufortrødent og uden Menneskefrygt at bruge det geistlige Sværd, forat en Konge, der som Korsfarer stod under Kirkens Beskyttelse, kunde blive befriet af sit uretfærdige og uforskyldte Fangenskab; og den meget agtede Abbed af Clugny formanede Keiser Henrik indstændigen til at iagttage Retfærdighed og Billighed mod Kongen af England. Richard selv søgte, efter sin Moder Eleonoras Raad, at vinde

inderlig rørt, hvor meget han afskyede en Blodsudgydelse. — Efter en Audients i to Timer forlode vi Hans Majestæt, og begave os til Indenrigsministeren, der, paa Grund af at han skulde til Kongen, bestilte os til sig Kl. 8 om Aftenen. Her fandt de samme Discussioner Sted, og det med en Frimodighed og Aabenhed, der gave os de største Forhaabninger. Hr. Lacoste beviste os, at han havde et belgisk Hjerte og var besjelet af de bedste Følelser. — Paa Opfordring af flere Medlemmer af Borgergardens Generalstab, og ifølge Hans Majestæts Ønsker, begave de Herrer Joseph Hooghvorst og Gendebien sig til Prindsen af Oranien, og underrettede ham om Resultatet af deres Sendelse til Haag og om Brüssels Tilstand, hvilken de skildrede saadan som den er, uden at fortie ham det ringeste. Han forsikkrede dem, at han af Commissionens Forening (denne fandt Sted om Morgenen) haabede de meest tilfredsstillende Resultater for Opfyldelsen af Folkets Ønsker. Han har paalagt dem at sige Eder, at han vil stille sig som Mægler imellem Hans Majestæt og Sydens Beboere, og understøtte vore Bønner paa en Maade, der gav Haab om den hurtigste og fuldstændigste Virkning. — Vi have imorges med Vished erfaret, at den i Prindsens Pallads forenede Commission ivrigen sysselsætter sig med Gjenstanden for sin Mission, og at vi endnu i Løbet af denne Dag ville erholde meget beroligende Beslutninger angaaende flere Punkter af vore Reclamationer.

Brüssel, den 2den September 1830.

Undert.: Joseph Hooghvorst, Gendebien, Grev Felix de Merode, Baron Frederik Secus, Søn, Palmert, Fader."

fornærmede de tydske Korsfarere med Ord og Gjerning, beskjemmede Hertug Leopold af Østerrigs Banner i det forjættede Land, forraadte det hellige Land til Saladin og øvede mangfoldig Troløshed og Overlast imod Kong Philip August af Frankrig. Men Kong Richard, der vel indrømmede, at hans naturlige Heftighed stundom havde ført ham paa Afveie, forsvarede sig mod disse Klager saa fyndigt og med en saadan Veltalenhed, at Keiser Henrik blev rørt derved, steeg ned fra sin Throne, omarmede Kongen og tilsagde ham sit Venskab. Ogsaa Hertug Leopold, der var tilstede og stod midt i Forsamlingen tilligemed Fangen, skal være bleven rørt til Taarer ved Kongens Tale. Fra denne Tid af havde Richard ikke blot mere Frihed end tilforn, men Keiseren og Keiserinden hædrede ham ogsaa med Foræringer i Hagenau, hvor de modtage hans Besøg, og Keiseren anviste ham et behageligere Opholdsted i Mainz.

Underhandlingerne angaaende Løsepengene bleve først førte ved de to Geistlige, som Erkebiskoppen af Rouen havde sendt til Tydskland, for at opsøge Kongen, derpaa fortsatte af Biskop Hubert af Salisbury, der, da han i Sicilien havde erfaret Kongens Ulykke, var ilet til Tydskland; og Biskopperne Savary af Bath og Wilhelm af Ely bragte endelig Overeenskomsten istand, idet Richard, der af den forestaaende Sammenkomst imellem Keiseren og Kongen af Frankrig i Vaucouleurs befrygtede det Værste for sig, paa enhver Maade fremskyndede Tractatens Afslutning. Keiser Henrik derimod, bestyrket i sin Anmasselse ved sit daværende Venskab med Kongen af Frankrig, vanskeliggjorde igjen Underhandlingerne saa meget som han formaaede; og i Worms,

ner, og saaledes syntes Tillid og Orden definitivt igjen tilveiebragte.

Den 4de September voterede den af Prindsen og Hertugen af Urgel udnævnte Commission om Hollands Skilsmisse fra Belgien. Commissionen erklærede sig eenstemmigen for Skilsmissen, og tilkjendegav Prindsen det. — De Deputerede fra Generalstaterne, som vare nærværende i Brüssel, bleve kaldte til Palladset, for at sige deres Mening angaaende Tingenes Stilling. De erklærede, at de ikke vilde bivaane Sessionen i Haag, og at efter deres Synsmaade Skilsmissen imellem Kongerigets tvende Dele var uundgaaelig. — Nu blev Borgergardens Generalstab tilligemed de Deputerede fra alle Sectioner, kaldte til Palladset. — Deputationen fra Staden Lüttich havde ligeledes begivet sig derhen. Nu fandt en rørende Scene Sted, hvis Minde aldrig vil udslettes. Prindsen spurgte Forsamlingen, hvad den ønskede? og alle Tilstedeværende forlangte med een Stemme Belgiens Adskillelse fra Holland. Hr. Moyard talede først i Borgergardens Navn, og forlangte endnu desuden, at Tropperne ufortøvet skulde bortfjernes. "Men da lover De," tog Prindsen Ordet, "at forblive Dynastiet troe?" — "Det sværge vi!" skreg Forsamlingen med Enthusiasme. — "Dersom Franskmændene faldt ind i Belgien, vilde De da forene Dem med dem?" — "Nei! nei! — "Ville De da marschere med mig til vort Forsvar?" — "Ja! ja! det ville vi gjøre." — "Ville De tilligemed mig raabe: Kongen leve!" — "Ikke førend vore Ønsker have fundet villigt Øre; men Prindsen leve! Friheden leve! Belgien leve!"

derdatter Eleonora, Hertug Arthur af Bretagnes Søster, til Gemalinde, og at overlevere Keiser Isaak og hans Datter uden Løsepenge til Hertugen af Østerrig, deres Nærpaarørende. Da Kong Philip hørte om denne Overeenskomst, skrev han til Johan af Mortaigne, Kong Richards Broder, at han maatte være paa sin Post; thi Djævelen var igjen sluppen løs.

Dog Richard forblev, efter denne Tractats Afslutning, endnu meer end syv Maaneder i sit Fangenskab. En Deel af Løsepengene sammenbragtes vel i England, idet der af alle ridderlige Lehn blev opkrævet 20 Shillings, af alle Verdsliges Indtægter Fjerdedelen, og af de geistlige Præbender ved nogle Kirker Fjerdedelen, ved andre Tiendedelen, og man greb til Alternes Sølv- og Guldkalke, Reliqviekasserne og andre Kirkeskatte, selv til det ædle Metal paa Helgenernes Gravmæler *); og efterat Keiseren havde modtaget de paa denne Maade samlede Penge, bestemte han den fjerde Mandag efter Juul, eller den 17de Januar 1194, til Terminen for Richards Løsladelse, og smigrede Englændernes og deres Konges Forfængelighed ved Løftet

*) De engelske Cistertienser-munke, som hidtil endnu aldrig vare blevne belagte med Skat, gave til Kong Richards Udløsning Beløbet af et Aars Indtægt af deres Hjordes Uld. Da Richard kom tilbage til England, gjorde han sig lystig derover, og opfordrede dem leende til endnu eengang at være saa gavmilde. — Af dem, der hævede alle disse Bidrag, blev der begaaet saadanne Underslæb, at Indsamlingen maatte gjentages anden og tredie Gang. Ogsaa Kong Wilhelm af Skotland gav 2000 Mark Sølv til Richards Udløsning.

Folkefærd er. Disse den belgiske Revolutions Marseillaner spillede senere en betydelig Rolle deri. Ogsaa fra andre Kanter strømmede Mennesker i Hobetal til Brüssel, og forstærkede denne. Mange belgiske Soldater deserterede med Alt, hvad de havde, fra Hollændernes Rækker, og krigslystne Franskmænd kom ligeledes over den nærliggende Grændse. I Namur herskede stor Misfornøielse, fordi Kongen aldeles ikke havde ladet Deputationen fra denne Stad komme for sig.

Hele Hennegau, Sydbrabant, Lüttich og Namur, saavelsom Luxemburg vare i heftig Bevægelse, og afgjort stemte for Adskillelsen fra Holland. Ost- og Vestflandern forholdt sig rolige, saavelsom Nordbrabant, der var oversvømmet af hollandske Tropper. Ostende erklærede sig imidlertid for Skilsmissen. Gent var af Handelsinteresse stemt for Hollænderne. I Holland selv derimod var den største Deel af Befolkningen lige saa tilbøielig til en Skilsmisse, som Belgierne, og Staden Amsterdam understøttede i en Adresse Belgiernes Fordring. Da saaledes det ulige større Antal af Beboerne saavel i Holland som i Belgien tiltraadte Prindsen af Oraniens Forslag, havde det i al Orden kunnet komme til Udførelse, dersom Regjeringen hurtigt og oprigtigt havde besluttet sig dertil og ophørt med de militaire Trusler, hvilke sidste gjorde en rolig Gang i Underhandlingerne umulig, da det belgiske Folk dog' tilvisse ikke kunde see paa de hollandske Krigsrustninger, uden at træffe Modanstalter.

Den 13de September blevr Generalstaterne aabnede. Kongen yttrede i Throntalen: "Fra flere Sider troer man, at Statens Vel kunde opnaaes ved en

tog ham med stor Ære og høitideligholdt hans Nærværelse ved en Messe *), til Antwerpen, seilede derfra til Swine, en flandersk Havn, og advaret ved en tro Mand om at Keiser Henrik, som angrede, at han havde givet ham Friheden, tænkte paa igjen at bemægtige sig ham, betroede Richard sig til det af Storm oprørte Hav, og betraadte, Søndagen den 13de Marts (1194), ved Sandwich igjen engelsk Grund. Om Søndagen efter Paaske lod Richard sig, efter de engelske Baroners Raad, forat al Skam af Fangenskabet kunde blive udslettet, dog ikke uden Modstræben, paany krone i Winchester af Erkebispen af Canterbury, søgte derpaa ved eftertrykkelige Forholdsregler at standse de i hans Rige opkomne Uordener, og anordnede Indsamlingen af videre Bidrag til de Keiser Henrik og Hertugen af Østerrig lovede Løsepenge.

Dog undlod Richard ikke at føre Klage hos Paven imod Keiseren og Hertugen af Østerrig og at forlange Pavens Intervention, idet han fornemmelig anklagede Leopold, fordi han havde solgt ham til Keiseren, ret som han kunde være en Oxe eller et Æsel. Coelestin laante Øre til dette Forlangende, og efterat han tre Gange forgjeves havde opfordret Hertugen til at tilbagelevere Gidslerne og frafalde de betingede Løsepenge, erklærede han, den 6te Juni (1194), i en høitidelig Forsamling af Cardinalerne, Hertug Leopold i Band, belagde hele Østerrig med Interdict, og overdrog For-

*) Ved denne Leilighed istemmede Erkebiskop Adolph selv paa Latin de Ord: "Nu veed jeg i Sandhed, at Herren har sendt sin Engel og frelst mig fra Herodes' Haand og det israelitiske Folks Vindesyge."

den næringsdrivende Classe og Arbeiderne, bede deres Deputerede at opbyde Alt, for ufortøvet i Adressen paa Throntalen eller paa nogensomhelst anden Maade at faae Grundsætningen angaaende Nordens Adskillelse fra Syden erkjendt, og tillige at drive paa den ufortøvede Bortfjernelse af de i de belgiske Provindser stationerede hollandske Tropper."

I den anden hed det: "Throntalen, langt fra at berolige og tilfredsstille Brüssels Indvaanere, har tvertimod bragt Gjæringen og Misfornøielsen blandt Folket til den høieste Spidse. Talen, som man ventede med Ængstelighed, synes at bevise, at Regjeringen endnu stedse ikke har begrebet sin Stilling imod Provindserne, saavelsom Nødvendigheden af at føre Rolighed og Tillid tilbage i dem ved et System af fremlysende Frimodighed og Loyalitet. — Medens De underkaste Dem alle en streng Lovligheds Fordringer, og til vor Sags Forsvar kun betjene Dem af Fornuftens Vaaben, forstørres de bevæbnede Skarer meer og mere omkring os. Ere vi da Fiender af en fredelig Bilæggelse? Ere vi oprørske Undersaatter, som man uden Overbærelse igjen maa tvinge under Aaget? De kjende vore constitutionelle og retfærdige Hensigter: at blive stillede paa lige Fod med Holland, da vi bære en saa anseelig Deel af dets Statsgjeld, er den eneste Begjering af hine forvovne Oprørere, som man omgiver med saa truende Udrustninger."

Men disse indstændige Forestillinger bleve frugtesløse. I Haag herskede der en saadan Animositet og Forbittrelse mod Belgierne, at Gesandterne, som skulde overbringe de Deputerede hiin Adresse, bleve beordrede

af disse at forføie sig bort i største Hast, naar de vilde være sikkre paa deres Liv. Medens Hoffet den 14de September, Dagen efter at Generalstaterne vare aabnede, høitideligholdt Prindsesse Marianes Formæling med Prinds Albrecht af Preussen og gav Feste, vægrede de hollandske Deputerede, Majoriteten i Generalstaterne, sig ved i de belgiske Deputeredes Nærværelse at tale om "Rebellionen." Efter deres Anskuelse maatte først i Belgien Alt være vendt tilbage til den gamle Tingenes Orden, førend man kunde forandre Grundloven. Og medens saaledes Debatterne forbleve aldeles frugtesløse og kun forøgede Forbittrelsen, blev den hollandske Pøbel i Haag ikke forhindret fra at tillade sig Krænkelser imod de belgiske Deputerede. Disse kunde neppe finde Huusly; de kunde intet Sted lade sig see, uden at blive haanede, og en af dem, Hr. de Gerlache, blev endog corporligt insulteret. Af Frygt for at samtlige belgiske Deputerede skulde blive holdte tilbage af Hollænderne som Gidsler, tog Hr. de Stassart Flugten. Endelig, til Beviis paa, hvor lidet det havde været Regjeringens Alvor med de i Begyndelsen tilstaaede Concessioner, blev van Maanen igjen udnævnt til Statsminister og Præsident for det øverste Tribunal.

Vistnok var det ene Regjeringens Skyld, naar den ikke gik oprigtig ind i Prindsen af Oraniens Skilsmisse-Forslag og beredte de belgiske Deputerede i Generalstaterne en værdigere Modtagelse, de eneste Midler til at tilveiebringe gjensidig Tillid, Orden og Fred. Idet den afskar Underhandlingerne ved Mishandlinger og voldsomme Forholdsregler, gjorde den det umuligt for

de fredeligsindede Deputerede og velhavende Borgere, at holde de lavere Classer i Tømme, hvis Lidenskaber saa let og heftigt antændes, naar de troe, at man har bedraget dem. — Historiens strenge Dom er: Regjeringen gjorde Intet, for at afværge Borgerkrigen, men Alt, for at gjøre den uundgaaelig.

Hos Lüttichernc, den raaeste og tillige kraftigste Folkestamme, udbrød Forbittrelsen allerførst. I denne Stad blev den opbragte Pøbel, den 15de September, uenig med Borgergarden, hvilken man overhovedet i hine Dage bebreidede en altfor eftergivende Svaghed, og som man holdt for udygtig til ene, uden den væbnede Pøbels Bistand, at modstaae Hollændernes nærforestaaende Angreb. Herpaa stormede Lütticherne den 20de deres af kongelige Tropper besatte Carthäuserkloster, erobrede det og rustede sig til at drage ud imod Hollænderne, for ved denne Diversion at staae Brüsselerne bi. Ogsaa i Mons, Namür, Löven herskede stor Urolighed.

I Brüssel selv steeg Gjæringen til det høieste. De haabløse Efterretninger fra Haag og de hollandske Troppers Bevægelse udenfor Staden betoge enhver Udsigt til en fredelig Afgjørelse, og i Borgergarderne, som kun bestode af velhavende Borgere, saae Pøbelen kun et svagt Værn imod Tropperne, ja den befrygtede endog Forræderie af dem. Den 19de September drog et Antal Lüttichere ud af Brüssel, holdt nogle Blinkertræfninger med Hollænderne, og erobrede nogle Heste. Øvrigheden i Brüssel sendte disse Heste tilbage med en Undskyldning til Prinds Frederik; men derved gjorde den sig endnu mere forhadt og mistænkelig hos det af Clubben og Lütticherne beherskede Folk. Den 20de udbrød

Skjøndt i Slaget Ingen kjekkere trodsede Faren og med kraftigere Arm førte Sværdet, og der heller ikke fattedes ham Erfarenhed i Krig: saa var han alligevel intet mindre end en udmærket Feldtherre, og i denne Henseende turde han ikke sammenligne sig med sin Modstander, Sultan Saladin. Skjøndt lovpriset af sine Samtidige og Efterverdenen som dem ømme Kjærligheds og den længselsfulde Veemods Sanger, fornegtede han dog i sine Sæder og sin Adfærd ethvert Udtryk af blid Følelse, og i de fælles Raadslagninger formaaede han hverken ved Veltalenhed eller ved sine Indsigters overlydende Klarhed at lede og bestemme Meningerne; men enten stræmmede han tilbage ved raa og vildtopbrusende Vrede og brutal Heftighed, eller han erholdt tilsyneladende Stemmerne for sine Forslag ved rigelige Foræringer til dem, som undertrykkede deres Modsigelse. Men den naturlige Følge af denne Kong Richards Maade var, at jo mindre de aabenbare Indvendinger imod hans Planer og Indfald vare mulige eller raadelige, desto mere vaktes den hemmelige Modvirkning. Undertiden virksom indtil Overdrivelse, blev han ikke sjeldent træt i afgjørende Øieblikke; i vanskelige Forhold, som ikke kunde overvældes ved Heftighed, udviste han hverken tilbørlig Kraft eller Klogskab; og hans Villie var mere stiv og egensindig, end fast og bestandig. Hans krigerske Tapperhed var ikke en from, for Gud kjæmpende Helts, der ogsaa i den morderiske Kamp og i den fiendtlige Forbittrelse ærer Menneskeheden; Richard besmittede Hæderen for sin Tapperhed ved Grusomhed og Blodtørst. Ved sin til Ødselhed grændsende Gavmildhed vandt han vel smigrende Tilhængere, men ikke troe

udhængte sorte Faner og opførte nye Barricader i alle Gader. Lüttichcrne og andre Frivillige, der, som de Kjekkeste, altid vare foran, droge allerede den 22de September ud af Staden og Tropperne imøde, og holdt Træfninger med dem, idet de vovede sig frem til Dieghem og først vendte tilbage da det blev mørkt. For endnu engang at forsøge paa at afværge Borgerkrigen ved Underhandlinger, begave samme Nat Ducpetiaux, Præsident for den paa den Tid herskende Club, og Evérard sig til Hovedqvarteret; men uden at agte en Parlamentairs Rettigheder, lod Prindsen dem strax lægge i Lænker og sende til Antwerpen; en Handling, der ikke bidrog lidet til at forstærke Belgiernes Had imod Prindsen og gjøre Modstanden mere haardnakket. Brüsselerne indsaae heraf, hvorledes man vilde behandle dem, hvis de bukkede under. Der blev altsaa intet Andet tilbage for dem, end at forsvare sig til det Yderste.

Den følgende Morgen, den 23de September, rykkede Prinds Frederik med 6 til 7000 Mand imod Schaerbecker-Porten. Denne Port kunde kun befæstes ubetydeligt af Borgerne, da den, omgiven af aabent Terrain, blev tagen i Flanken af Hollænderne. Fra denne Port fører den lange og brede Kongensgade (rue royale), der ligeledes frembød mange tomme Mellemrum, til den store og aabne Dyrehave og til Kongens Plads (place royale) i den øverste Deel af Staden, der, lig et Citadel, behersker den lavere liggende, hvor altsaa Tropperne kunde concentrere sig, og hvorfra de letteligt kunde bevæge sig frem i alle Retninger og styre ned i alle Gader i den nedre Stad. Denne Angrebsplan var altsaa meget godt beregnet. Paa den anden Side skulde

at han med heftigste Voldsomhed satte ind paa de Bar, for at kaste ham ned; vel bragte han Ridderen og hans Hest til at vakle, men Kongen selv tabte Ligevægten derved, at hans Sadel gled. Strax besteeg han en anden Hest, og rendte paany mod Ridderen; men heller ikke denne Gang lykkedes Angrebet ham fuldkomment, og Wilhelm de Bar holdt sig fast ved sin Hests Hals. Herover steeg Kongens Vrede endnu høiere, saa at han brød ud i heftige Skjeldsord. Vel viste han den unge Greve af Leicester, Robert af Bretvil, hvem han ikke længe tilforn efter hans Faders, den gamle Grev Roberts Død havde omgjordet med Leicesters Sværd, tilbage, da denne vilde lægge Haand paa Wilhelm de Bar, med de Ord: "Lad mig være ene om ham;" men Kampen fornyede han med den heftigste Lidenskabelighed, og da han alligevel ikke kunde overvinde sin Modstander, udbrød han med frygtelig Harme i de Ord: "Fly herfra, og vogt dig for at komme mere for mine Øine; thi mellem mig og dig og alle Dine er der fra nu af evigt Fiendskab." I dette Sindelag mod Wilhelm de Bar forblev Richard urokkelig, uagtet Kong Philip selv kom til hans Herberg for at formilde ham, og den følgende Dag Hertugen af Burgund, Greverne af Chartres og Nevers og mange andre franske Baroner knælende bade ham om at aflægge sin Vrede mod en af de tappreste Riddere, hvis Bistand ikke uden stor Skade kunde undværes i det fælles hellige Foretagende. Kong Philip besluttede da, for at forebygge det Forargelige i en aabenbar Feide mellem Pillegrimmene, paa den tredie Dag efter hiin Begivenhed at fjerne Ridder Wilhelm af Bar fra Messina; og først

henimod den Tid, da de franske Pillegrimme seilede fra Messina, lykkedes det Kongen af Frankrig og hans Prælater og Baroner at udvirke Ridderen Tilgivelse hos Kong Richard.

Den engelske Kong Henrik den Syvendes Pengebegjerlighed og Udsugelserne under hans Regjering *).

I de sidste Aar af Henrik den Syvendes Regjering (han døde 1509) befandt England sig i en uafbrudt, lykkelig Rolighed; de europæiske Fyrsters Opmærksomhed var dengang alene henvendt paa Italien. For Kongen af Frankrig (Ludvig den Tolvte), som sysselsatte sig med Neapels og Mailands Erobring, var Henrik sikker; med Spanien og Skotland var han nøie allieret, og hans bestandige Held imod de indenrigske Fiender havde bragt Folket til en fuldkommen Underdanighed og Lydighed. Da han altsaa fra ingen Kant havde noget at befrygte, saa overlod han sig ganske til sin Yndlingstilbøielighed, Pengebegjerligheden, der blev stærkere og stærkere med Aarene. Han skal have eiet 1,800,000 Pd. Sterl. i rede Penge, efter nuværende Værdie henimod 3 Millioner Pd. Sterl., en uhyre Sum for hine Tider **). Han forvarede disse Penge i

---

*) Geschichte von England. Von Chr. Gottl. Heinrich. 2ter Theil. Leipzig, 1807.

**) Bacv siger, at han efterlod sig $5\frac{1}{2}$ Million Gulddalere.

og sydende Olie. Hele Colonnen blev dræbt, tagen til fange eller dreven paa Flugt.

Denne Seier gav Borgerne Mod, og de trængte i Masse hen til Kongepladsen, det vigtigste og farligste Punkt. Modstanden, som de her gjorde under Træbenets Anførsel, hindrede virkelig Hollænderne fra at rykke videre frem paa denne Side. For at komme de tappre Forsvarere af Kongepladsen i Flanken, trængte Hollænderne gjennem Namur-Porten, men bleve ogsaa her standsede i Gaderne. Derimod lykkedes det Hollænderne under heftige Anstrengelser at bryde igjennem ved Udgangen af Löwen-Gaden og at naae Lüttichernes Casernes, som de ufortøvet stak i Brand. Men Frygten for at det derværende Krudt skulde sprænge hele Staden i Luften drev Borgerne øieblikkeligen tilbage i Kampen; Hollænderne bleve forjagne, og Ilden slukket.

Havde i Begyndelsen Lüttichernes og andre tilstrømmede Frivillige, Blaaskjorterne, udrettet det Meste, saa opblussede nu ogsaa meer og mere Borgernes Vrede og Mod, forbittrede over Plyndringen, som de hollandske Soldater tillode sig, og stolte af den heldige Virkning af deres Forsvar. Prinds Frederik, der indsaae det Mislige i sin Stilling, sendte om Aftenen en Parlamentair ind i Staden; men han blev holdt tilbage som Gidsel for Ducpetiaux. Dog alligevel søgte to Borgere, der begave sig ud til Prindsen, at aabne Underhandlinger, og allerede blev der raadslaaet om Troppernes Afmarsch, da Prindsen erfarede, at Borgerne havde Mangel paa Munition, og at de i Længden ikke vilde kunne holde Staden. Dette bevægede ham til at forblive paa sin Post.

Dersaatter kunde aldrig erholde deres Benaadning under anden Betingelse, end at de exlagde betydelige Pengesummer, og de maatte endda finde sig i, at Kongen i to Aar benyttede Halvdelen af deres Godser og Renter. Det gik saa vidt, at Øvrighedspersonerne af de to Ministre bleve tvungne til at erklære uskyldigen Anklagede for skyldige; dersom de vægrede sig derved, bleve de selv anklagede, satte i Fængsel og belagte med Pengestraf.

Folket knurrede, og beklagede sig offentligt over disse uhørte Udsugelser og Undertrykkelser, og Henrik syntes i den sidste Tid, da han var meget sygelig, at lægge sig disse Klager paa Hjertet. Desuagtet fortsatte Empson og Dudley uforandret deres Udpresninger og Voldsomheder, og Kongen lagde ingen Hindringer i Veien for deres Rovgjerrighed. I Aaret 1508 blev Ridder Wilhelm Capel, fordi han som Lord-Mayor af London havde modtaget nogle falske Mynter og ikke anstillet nøiagtige Undersøgelser desangaaende, dømt til en Mulct af 2000 Pd. Sterling og, da han ikke vilde underkaste sig denne Straf, sat i Tower. Paa samme Maade blev Lorenz Ailmer, forhenværende Lord-Mayor af Londen, sat i Fængsel, fordi han vægrede sig ved at betale en Mulct af 1000 Pd. St.; og her forblev han, indtil Empson under den følgende Regjering blev styrtet *).

*) I det første Aar af Henrik den Ottendes Regjering bleve, foruden mange Andre, i Særdeleshed Empson og Dudley haardt anklagede. Begge bleve afhørte for Statsraadet, men forsvarede sig saa eftertrykkeligt, idet de beraabte sig paa de kongelige Befalinger, at man ikke kunde fordømme dem

en spansk Officeer og forhenværende Adjutant hos Mina, men af belgisk Herkomst, til Overstcommanderende, som den meest udmærkede Militair, der paa den Tid befandt sig i Staden.

Ogsaa Prindsen ventede Forstærkninger, men erholdt dem ikke, da man paa deres Marsch spærrede dem Veien. Allerede den 22de September foretoge Lüttichs Indvaanere et Tog til Oreye, hvor de overfaldt og adsplittede et Detaschement Hollændere. Den 23de rykkede de til Brüssel bestemte hollandske Forstærkningstropper fra Tongers for Löwen, men bleve her blodigt modtagne af Indvaanerne og drevne tilbage.

Morgenen den 25de September henrandt roligt i Brüssel. Men om Eftermiddagen foranstaltede Don Juan van Halen et almindeligt og energisk Angreb paa Hollænderne. Et Compagnie, som skulde komme de i Palladset Bellevue opstillede Tropper til Hjelp, blev næsten aldeles oprevet, og Palladset selv tilbageerobret af Borgerne. Dog lykkedes det ikke de Sidste at gjøre videre Fremskridt. — Den 26de om Morgenen angrebe Borgerne Tropperne ved Bibliothekbygningen, idet de vare brudte gjennem de nærliggende Huse fra Loft til Loft. Men Hollænderne, vovende en sidste, fortvivlet Kamp, rykkede i sluttede Colonner fra Dyrehaven ind i Kongensgade, hvor Borgerne ligeledes vare opstillede i Masse. General Mellinet, en fortjent Artillerieofficeer af Napoleons gamle Armee, havde paataget sig at lede Borgernes Skyts, skjulte det i Begyndelsen bagved Colonnen, lod det derpaa, da Hollænderne rykkede frem, pludselig demaskere, og bibragte dem ved en velrettet og nær Kartetskild et stort Neder-

den berygtede Jose Maria, med Tilnavn El Tempranito (som staaer tidligt op). Hans Navn er i Alles Mund fra Madrid til Sevilla og fra Sevilla til Malaga. Jose Maria er smuk, tapper, høflig, saa meget som det lader sig forene med en Straatenrøvers Haandtering. Naar han anholder en Postvogn, undlader han aldrig at række Damerne Haanden, for at hjelpe dem at stige ud, ogsaa sørger han altid meget omhyggeligt for at de komme til at sidde ret beqvemt i Skygge; thi sædvanligen udfører han sine Angreb ved høi lys Dag. Aldrig hører man en Eed eller et uslebet Ord af ham; tvertimod viser sig i hans Ansigt næsten Udtrykket af Ærefrygt og en sig aldrig fornegtende naturlig Høflighed. Trækker han Ringen af Fingeren paa en Dame, saa tilføier han ikke sjeldent: "Ha, Sennora, en saa skjøn Haand behøver ingen fremmed Prydelse." Og idet han lader Ringen lempeligt glide af Fingeren, trykker han et Kys paa Haanden, saa at man, som en spansk Dame yttrede, skulde troe, at Kysset havde større Værd for ham, end Klenodiet. Ringen tog han i et Slags Adspredelse, Kysset dvælede længe paa den skjønne Haand. Man forsikkrede mig, at han altid lod de Reisende beholde saa mange Penge, at de kunde komme til den næste Station, og at han aldrig negtede Nogen Tilladelse til at beholde et Klenodie, hvortil der knyttede sig dyrebare Erindringer.

Man skildrede mig Jose Maria som en høi, ung Mand paa nogle og tyve Aar, smukt skabt, med et aabent og tilfredst Ansigt, glindsende hvide Tænder og ualmindelig udtryksfulde Øine. Sædvanligen gaaer han i en overordentlig rig Modejunkerdragt. Hans Linned

er altid snechvidt, og hans Hænder behøvede ikke den fineste Herre i London eller Paris at skamme sig ved. Det er først fem eller sex Aar siden han begyndte at drive sin farlige Haandtering paa Landeveiene. Af sine Forældre bestemt til den geistlige Stand, studerede han Theologie paa Høiskolen i Granada; men han syntes ikke synderligt skabt for dette Kald, som man strax skal see. Han vidste om Natten at forskaffe sig Adgang til en Pige af god Familie, og skjøndt Kjærlighed undskylder Meget, som man pleier at sige, saa taler man dog om begaaede Voldsomheder, hvorved en Tjener skal være bleven saaret o. s. v. Jeg kunde iøvrigt aldrig faae rigtigt Lys i denne Historie; kun saa meget er vist, at Faderen gjorde stor Allarm, og der blev indledet en Criminal-Undersøgelse. Jose Maria saae sig nødt til at flygte til Gibraltar, og da der her begyndte at fattes ham Penge, forbandt han sig med en engelsk Kjøbmand til en Snighandel med forbudne Varer. Et Menneske, som han havde draget ind i Hemmeligheden, røbede ham. Toldbetjenterne erfarede, hvilken Vei han agtede at tage med sine contrabande Varer, og lagde sig i Baghold. Alle Muuldyr bleve fratagne ham; dog overgav han sig ikke for let Priis, men først efter en fortvivlet Modstand, hvorved nogle Soldater bleve saarede og dræbte. Fra dette Øieblik havde han intet Andet at gribe til, end at brandskatte de Reisende.

Jose Maria blev indtil denne Time uafbrudt begunstiget af Lykken. Der er sat en Priis paa hans Hoved, og hans Signalement er opslaaet paa alle Stæders Porte, med Løfte om 8000 Realer til Enhver, som overleverer ham død eller levende i Rettens Hænder, selv om han

tionen udbredt sig over hele Belgien og tilkjæmpet sig Seieren, med Undtagelse af Antwerpen og Maestricht, hvor Hollænderne og den tydske Forbundsfæstning Luxemburg, hvor Preusserne vare Herrer.

Vi have ovenfor udviklet, at det vilde have været Kongen af Nederlandene en let Sag at bevirke en saavel Hollænderne som Belgierne kjærkommen Skilsmisse mellem begge Lande i administrativ og legislativ Henseende, uden at derved hans Krones Forrettigheder i mindste Maade vilde være blevne krænkede; ja denne Concession vilde have erhvervet ham alle Belgiers Kjærlighed. Men Generalstaternes truende Taushed og Prinds Frederiks voldsomme Forholsregler tilintetgjorde alle hine skjønne Forhaabninger, og det tre Dages Slag i Brüssel stillede fra nu af et uoverstigeligt Skillerum imellem Kongen og Belgierne. Den 21de September holdt den belgiske Deputerede, Hr. de Gerlache, en indholdsrig og vægtig Tale i Generalstaterne, hvori han indstændigen opfordrede dem til at gjøre en Ende paa den mistroiske Taushed og den parlamentariske Uvirksomhed, for at afværge en Borgerkrig. Han gjendrev de latterlige Bagvaskelser af dem, der foregave, at ikkun et ringe Antal Sammensvorne vare Deeltagerne i de belgiske Uroligheder; han erklærede, at hele det belgiske Folk havde Deel deri, og at man burde opfylde dets billige Fordringer, naar ikke Revolutionen skulde blive almindelig og Bruddet ulægeligt. Men disse Ord, talte endnu i rette Tid, gjorde intet Indtryk paa de haardnakkede Gemytter, og medens man i Generalstaterne indlod sig i en ussel smaalig Trætte om det næsten barnagtige Spørgsmaal, hvad enten man kun

havde meent et Par Fationisser eller hele Belgien, tordnede Kanonerne i Brüssel, Löwen, Lüttich, Ostende, Brügge, Gent, Namür, Mons, Tournay o. s. v., og endnu førend Generalstaterne vare paa det Rene med deres Ordstrid, var Revolutionen fix og færdig.

Nu blev der ikke andet tilbage for Generalstaterne, end at bide i det sure Æble, og nu, da den ikke mere var til at forhindre, nødtvungen at bevilge Belgiens Adskillelse, hvilken man hidtil med Taknemmelighed vilde have modtaget af dem som Gave, for om muligt endnu at drage nogen Fordeel af dette Samtykke. Den 29de September erklærede Generalstaterne, med 81 Stemmer imod 19, Belgiens administrative og legislative Adskillelse fra Holland under Huset Nassaus almindelige Overherredømme. Derhos blev det afgjort, at Belgien skulde overtage $\frac{2}{5}$ af den fælles Nationalgjeld.

Men denne Forholdsregel kom for sildigt. Efterat Belgien ved Generalstaternes parlamentariske Vægringer og ved Regjeringens voldsomme Forholdsregler havde seet sig nødtvunget til at kjøbe sig Uafhængigheden med sine Borgeres Blod, var det ikke mere afhængigt af Regjeringen eller af Generalstaterne at foreskrive Betingelserne for denne Uafhængighed. En erobret Frihed er noget Andet, end en octroyeret Frihed. — Belgiens provisoriske Regjering, nu definitiv sammensat i Brüssel af de Herrer de Potter, Hooghvorst, Rogier, Grev Felix de Merode, Gendebien, Van de Weyer, Jolly, Vanderlinden, Nicolai (i hvis Sted kort derpaa Tielemans traadte) og de Coppins, erklærede den 5te October: 1) De paa en

voldsom Maade fra Holland løsrevne belgiske Provind-ser danne herefter en uafhængig Stat; 2) der nedsættes en Constitutions-Commission, for at gjøre Udkast til denne Stats fremtidige Forfatning; 3) der sammenkaldes en belgisk Nationalcongres i Brüssel, for at prøve og sanctionere Constitutionen; 4) alle Acter og Tractater, som Belgierne (de belgiske Deputerede ved Generalstaterne) slutte med den hollandske Regjering uden Samtykke af den provisoriske Regjering i Brüssel, erklæres for aldeles ugyldige.

Disse energiske Erklæringer udbredte Skræk i Haag, og i Strenghedens Sted traadte nu hurtigt Svagheden. Da der intet mere lod sig udrette mod Belgierne med Magt, blev der igjen prøvet Mindelighed og Overtalelse. Prinds Frederiks Corps havde allerede trukket sig tilbage til Antwerpen, General Cort-Heiligers veeg tilbage til Maestricht, efterat hans Demonstration ved Tirlemont var mislykket. Istedetfor en Armee, blev nu Prindsen af Oranien afsendt med forsonende Proclamationer. Da denne Prinds i Begyndelsen af September i Brüssel havde viist sig Belgierne gunstig, og allerførst stemt for Belgiens Adskillelse fra Holland, troede man, i ham at kunne opstille en heldig Mægler. Den 5te October kom han til Antwerpen, ledsaget af den moderate og fra Begyndelsen Belgien ikke ugunstige Minister Gobbelschroy, og optraadte aldeles forsonende. Ducpetiaux erholdt sin Frihed, og Prindsen erklærede i en Proclamation: "Foreløbigen af Kongen, Vor høie Fader, betroet Regjeringen over de sydlige Provindser, komme Vi tilbage i Eders Midte, med det Haab, der at medvirke til Rolighedens Gjenoprettelse,

tede sig naturligviis vel for at afslaae ham det, eller endog blot for at fortrække en Mine derved. Strax tog Jose Maria en Stol af Korketræ, og satte sig uden videre Omstændigheder til Bords ved Brudens Side, mellem hende og Notaren, som hvert Øieblik var nær ved at daane. Man begyndte at spise, og Jose Maria var fuld af øm Omhyggelighed for sin Naboerske. Da Maaltidet næsten var tilende, og der endnu blev ombaaren en særdeles god Viin, fyldte den unge Kone et Glas med Montilla, berørte det med sine Læber og rakte det derpaa til den frygtede Gjest; en Høflighed, som man ved Bordet kun beviser Personer, hvilke man fortrinligen høiagter. Man kalder det una fineza. Jose Maria tog Glasset, takkede med megen Veltalenhed, og erklærede, at den unge Kone maatte betragte ham som en af hendes hengivneste Tjenere, der med Glæde vilde fuldbyrde alle hendes Befalinger. Nu nærmede hun sin Mund til sin frygtelige Naboes Øre, og sagde med ængstelig, bævende Stemme: "Beviis mig en eneste Tjeneste." — "Tusinde for een!" raabte Jose Maria. — "Glem, jeg besværger Eder, den slemme Hensigt, som har ført Eder hid. Lov, af Venskab for mig, at tilgive Eders Fiender og ikke at volde nogen bedrøvende Forstyrrelse paa min Bryllupsdag." — "Notarius," sagde Jose Maria, idet han vendte sig til Øvrighedspersonen, der skjælvede over hele Legemet, "tak Sennora her. Uden hendes Bøn vilde jeg have ombragt dig, endnu førend du havde fordøiet Bryllupsmaden. Men frygt nu intet mere, jeg skal ikke gjøre dig nogen Fortræd." Derpaa fyldte han et Glas med Viin og tilføiede med et ondskabsfuldt Smiil: "Velan, Hr. No-

sig Os. Belgier! Ved dette Middel haabe Vi med Eder at frelse hiint skjønne Land, der er Os saa dyrebart."

Men under samme Dato (5te October) kaldte Kongen i Haag ved en anden Proclamation Hollænderne til Vaaben. En Skrivelse fra Haag paa den Tid ytrer sig om Forholdsreglerne efter det tabte Slag paa følgende Maade. "Halve Forholdsregler og Svaghed, Forræderie og Hyklerie have styrtet Staten i denne Masse af Ulykker, fra hvilken den først efter en Række Anstrengelser igjen vil kunne hæve sig. Intetsteds hersker nogen Aandsstorhed, intetsteds et aabent, energisk, dygtigt Væsen; man skyder, men med Hagl, og klapper igjen den Saaredes Haand. Systemet forandres og vakler hver Dag, indtil man med den bedste Sag af Verden omsider kommer i slet Omtale, og Strengheden hedder Tyrannie, Høimodigheden Svaghed. I Departementerne saavelsom i Hofstaten nyde endnu bestandig saadanne Personer Tillid, der paa enhver Maade, enten med Villie eller ved Udueligbed, skade Monarkiets Sag lige saa meget, som den lovmæssige Friheds. Disse vide da nu altid at trække Statens Vogn saaledes, at den ikke gaaer fremad, men vel tilbage. Endnu aldrig har en loyal, retsindig og liberal Monark havt slettere Raadgivere, aldrig er nogen bleven værre mishandlet af Ven og Fiende, end vor. Fæstningerne saavelsom de aabne Stæder falde efterhaanden alle, fordi ingen fælles, gjennemgribende Plan ordnede Angreb og Forsvar; Norden anklager snart i stille, snart i lydelig Forbittrelse Langsomheden, Forkeertheden og Forræderiet, og udtømmer sig i frugtesløse Declamationer og Demonstrationer imod Syden, som erholder seierrige Kræfter

Det spanske Folk, der kan Romancerne om de tolv Pairs udenad, der synger Rinaldo de Montalbans Heltegjerninger, maa naturligviis ynde en Mand, der i en saa prosaisk Tid, som vor, synes at lade de gamle Heltes ridderlige Dyder og Eventyr leve op igjen. En anden Grund, der bidrager til at gjøre Jose Maria saa almindeligt yndet blandt Folket, er hans overordentlige Ædelmodighed. Gjerne deler han de Penge, som det rigtignok ikke koster ham megen Umage at erhverve, med de Fattige. Endnu aldrig, saa siger man, har En anmodet ham om Noget, uden at erholde en rundelig Almisse. En Muulæseldriver fortalte mig, at han havde mistet sit Muulæsel, der udgjorde hans hele Rigdom, og havde allerede været nær ved i sin Fortvivlelse at styrte sig i Guadalquivir, da en Ubekjendt tilstillede hans Kone en Pung med sex Unzer Guld. Han tvivlede ikke om, at denne Velgjører var Jose Maria, som han en Dag havde viist et Vadsted, da Soldaterne vare i Hælene paa ham.

Ogsaa følgende Historie hørte jeg fortælle om ham: En fattig Bissekræmmer i Omegnen af Campillo de Arenas drog til Staden med en Ladning Viineddike, der, som Brugen er i Spanien, var fyldt paa Lædersække og blev baaren af et magert, afslidt Æsel, der formedelst Alderdom og Sult neppe kunde slæbe sig længere frem. Paa en smal Fodsti møder han en Fremmed, som man efter Klæderne at dømme skulde antage for en Jæger, og som aldrig saa snart fik Øie paa Æselet, førend han brød ud i en høi Latter og raabte: "Hvad er det for en Skindmær, du der fører med dig, Kamerat! Ere vi da allerede i Carnevalet, siden man seer slige Optog?" —

"Sennor," svarede den bittert krænkede Æseldriver, "dette stakkels Dyr, saa gammelt og hæsligt det ogsaa er, fortjener dog Brødet til mig. Jeg er fattig, og har ikke Penge at kjøbe mig et andet for." — "Hvad? af dette usle Skelet maa du leve, der imorgen eller overmorgen kan styrte for dig? Hold, Ven, see her" — og med disse Ord tog den Fremmede en temmelig svær Pung frem — "hos den gamle Herrera er et smukt Muuldyr tilfals. Han vil have 1500 Realer derfor; her ere de. Kjøb nu dette Muuldyr idag, men for Alting ikke silldigere, og ting ikke med ham. Dersom jeg endnu imorgen træffer dig paa Veien med dette elendige Krik, saa styrter jeg Eder begge i den første den bedste Afgrund, saa sandt som jeg hedder Jose Maria." Æseldriveren blev staaende med Pungen i Haanden, og troede at drømme; men de 1500 Realer vare rigtigt talte, og da han vidste, hvad en Eed af Jose Maria havde at betyde, saa begav han sig ufortøvet til Herrera, og ombyttede sin Gulddreis mod et skjønt Muuldyr. Natten derpaa bliver Herrera pludselig reven op af sin gode Søvn. To Mænd holde en Blindlygte og en Dolk for Øinene af ham. "Op! Ryk hurtig ud med dine Penge!" — "Ak, Sennors! jeg har ikke en Quarto i Huset." — "Du lyver; igaar har du solgt et Muuldyr til den og den Mand fra Campillo." — Beviisgrundene var af en saa uimodstaaelig Natur, at de 1500 Realer strax bleve udleverede og vandrede samme Sted hen, hvor de vare komne fra.

rede for Holland. Alle disse smaae Partier bleve efterhaanden upopulaire, og maatte vige for det store; i Nationalcongressen og i Landet saavelsom i Armeen seirende Partie, som i Modsætning af det oraniske og det franske Partie fordrede Belgiens Uafhængighed, og i Modsætning af det republikanske et constitutionelt Monarkie. Oraniskfindede fandtes fornemmelig i Gent og Antwerpen, Franskfindede i Lüttich og de sydlige Provindser, Republikanskfindede i Brüssel; men allevegne erholdt det belgisk-constitutionelle Partie Overvægten.

Prindsen af Oranien troede imidlertid for enhver Priis at maatte bevare Belgien, om ikke for sin Fader, saa dog for sig selv. Uden altsaa at vente paa den kongelige Sanction af hans Fremgangsmaade, erklærede han egenmægtigen, den 16de October, i en Proclamation:

"Belgier!

Siden jeg ved min Proclamation af 5te dennes henvendte mig til Eder, har jeg omhyggeligen studeret Eders Stilling; jeg begriber den, og erkjender Eder som uafhængig Nation; det er det Samme som at sige Eder, at jeg, selv i de Provindser, hvor jeg udøver en stor Magt, i ingen Henseende vil modsætte mig Eders Borgerrettigheder. Vælger frit, og paa samme Maade som Eders Landsmænd i de andre Provindser, Deputerede til Nationalcongressen, der forberedes, og gaaer derhen, for at forhandle om Fædrelandets Interesse. I de Provindser, som jeg forvalter, sætter jeg mig altsaa i Spidsen for Bevægelsen, der fører Eder til en ny og varig Tingenes Tilstand, hvis Styrke vil udgjøre Nationaliteten."

Den preussiske Statstidende beretkede, at Kongen af Nederlandenes kun havde autoriseret Prindsen til at erkjende Belgiens Uafhængighed i det Tilfælde, at Belgierne tilbøde ham, Prindsen, Kronen. Prindsen oppebiede imidlertid ikke dette Tilbud, og det er saaledes ikke usandsynligt, at Kongen, som der fortælles, faldt i Afmagt ved Efterretningen om hans Søns overilede Skridt, just da han, den 18de October, var i Begreb med at aabne de paany sammenkaldte Generalstater. I Throntalen berørtes imidlertid ikke Prindsens Foretagende, men der sagdes blot, at Kongen indtil videre havde overdraget ham Bestyrelsen af de sydlige Provindser, som for Fremtiden i administrativ Henseende skulde være adskilte fra de nordlige. Derimod havde Kongen allerede den 15de October i et Decret befalet, at Gods fra Belgien skulde paa den hollandske Grændse behandles som kommende fra Udlandet, og ikke mere nyde Toldfrihed.

Prindsen af Oranien udrettede aldeles Intet med sin Proclamation; thi den hollandske Commandant i Antwerpen, General Chassé, erkjendte den ikke, og den provisoriske Regjering i Brüssel protesterede, den 18de October, høitideligen imod den Autoritet, som Prindsen usurperede: "Folket har udført Revolutionen, Folket har forjaget Hollænderne, Folket alene, og ikke Prindsen, staaer i Spidsen for Bevægelsen." Saaledes havde Prindsen sat sig imellem to Stole, compromitteret i Holland og afviist i Belgien.

Den 20de October antoge Generalstaterne den Grundsætning, at Belgien skulde overlades til sig selv, og den 24de udstædte Kongen en udførlig Erklæring: at han i Fremtiden kun vilde regjere Holland og

en Kreds. Executionens Begyndelse blev forkyndt ved Trommen. Efter oplæst Dom blev Lyfene tagne fra Forbryderne og deres Lænker afløste. Imidlertid ruste Skarpretterknegtene sig til Straffens Fuldførelse. Enhver af dem — der vare kun to tilstede — trækker ud af en lang Lædertaske Knuten, de dertilhørende Spidser og de andre til Straffen fornødne Instrumenter. Hovedmanden for Komplottet blev dømt til 120, To af de andre Mordere til 90, og den Fjerde, som kun havde ydet Hjælp ved at staae Vagt, til 50 Slag, og den Sidste uden Brændemærke. I Midten af Retterpladsen staaer et Kors, hvoraf Pælen er bestandigt faststaaende, men Tværtræet først bliver paalagt, naar en Exekution skal gaae for sig *). Er Forbryderen mindre end dette Kors, bliver der lagt et mindre skraat derimod. Ved Korset ligger et Bundt Stokke eller Pidske af Tykkelse som en lille Finger, hvormed Knegtene strax blive afstraffede paa den bare Ryg, naar de slaane Forbryderen. Paa Korset hænger paa enhver Side en Rem med en Sløife. Hermed blive Armene paa Forbryderen, der bliver afklædt indtil Underlivet, bundne fast til Armene paa Korset, hvorimod hans Been blive bundne neden til Pælen, saaledes at han kan røre dem men ikke bringe dem ud fra hinanden. Enhver af Armremmene holder en Karl, som staaer bag ved Korset. Knegtene forstaae meget snildt at slaae. Det ene Slag falder ved Siden af det andet. Først bliver den høire og derpaa den venstre Side af Ryggen ophugget.

---

*) I Siberien er dette Instrument anderledes indrettet. Forbryderen bliver der snøret til et Bræt.

Bøddelknegten lægger Pidsken imellem sine Been, for at hugge ret lige til, og stryger hvergang med den anden Haand Blodet bort af Spidsen paa Knuten. Naar det sidste Slag er fuldført, bliver Forbryderen løsnet og sat ned paa Knæ ved Korset. Derpaa blive Næseborerne udrevne paa ham. Hertil bruger man et Instrument af Jern, der, ligesom Haarskærernes Krusejern, nedentil har en Jernstang, som bliver stukket ind i Næseboret, og oventil et hvælvet Jern, der passer paa hiin Stang og er forsynet med en skarp Eg, som for oven er noget bredere end for neden. Dette Instrument bliver trykket sammen ligesom en Sax, og Siderne paa Næsen dermed udrevne, omtrent i en Længde af to Linier. Til Brændemærket paa Kinderne og Panden betjener Man sig af et Stempel med smaa Spidser. Disse blive trykte ind i Kjødet, hvorpaa man indgnider Krud i Saaret. Denne Brændemærken foregaaer yderligt hurtigt, men Revselsen med Knuten derimod desto langsommere. Hele hiin Exekution varede en Time og tyve Minuter. Den Første bliver, efter udstaaet Straf, indtil den Sidste er afstraffet, kastet hen paa Jorden og tildækket med sin Pelts. Derpaa blive de igjen førte hen i Fængslet, og, naar de ere helbredede, bragte med den næste Transport til Siberien. Denne Reise er nu vistnok slem. Kosten underveis kan vel ikke være synderlig kraftig, og det er ikke nogen let Sag, at tilbagelægge tusinde tydske Miil til Fods. De Syge blive imidlertid kjørte. Reisen varer som oftest halvandet Aar, da den til mange Tider bliver afbrudt ved heftig Frost eller ved at maatte vente paa andre Transporter.

---

ring, syntes Prindsen af Oranien ikke anden Gang at ville vove at blande sig mellem Belgierne, og, som han havde proclameret, "at stille sig i Spidsen for deres Bevægelse." Han begav sig derfor bort allerede den 25de, for at sætte sin Person i Sikkerhed, uden Hensyn til, om hans Nærværelse og en passende Fremgangsmaade maaskee havde kunnet afværge Stadens Ødelæggelse. Hans Afsked lød saaledes: "Belgier! Jeg har søgt at bevise Eder alt det Gode, som det stod i min Magt at bevirke, uden at jeg kunde opnaae det ædle Øiemed, hvortil mine Anstrengelser sigtede, Eders skjønne Pacification. I skulle nu paa den sig forberedende Nationalcongres raadslaae om Fædrelandets Interesse; jeg troer derfor at have opfyldt mine Pligter imod Eder, forsaavidt det i dette Øieblik var afhængigt af mig, og jeg vil nu opfylde en endnu langt pinligere, idet jeg forlader Eders Grund, for i det Fjerne at oppebie Udfaldet af Belgiens politiske Bevægelse; men fjernt, som nær, ere mine Ønsker med Eder, og jeg skal stedse søge at bidrage til Eders sande Velgaaende. Beboere af Antwerpen! I, som under mit Ophold i Eders Stad have givet mig saa mange Beviser paa Eders Hengivenhed, jeg vil, som jeg haaber, i roligere Tider vende tilbage, for med Eder at bidrage til Formerelsen af denne skjønne Stads Velfærd."

I tilsyneladende Opposition med sin Fader, havde han udspredt, at han undgik at vende tilbage til Haag, og at han strax vilde begive sig til London, for der at føre Belgiernes Sag. Imidlertid begav han sig virkelig til Haag, hvor man bemærkede ham iblandt de øvrige Medlemmer af den kongelige Familie. Han saae

agtig Omfatning, vare rigt omhyllede med de kostbareste Stoffer og skjønt forbundne ved ytallige Guirlander af kunstige Blomster og ved Gardiner af Musselin, Gaze og andre fine Tøier; vældige Lysekroner af Krystal svævede i det Indre, lystigt baarne af Blomsterkjæder, gjennemvirkede med Guld og Sølv, og ved Draperier og Baandsløifer i overmættes Fylde flydende sammen med de øvrige Zirater. I Baggrunden af Salen, paa en af flere Trin bestaaende, med guldvirkede Tepper belagt, middelmaadig Forhøining vare to prægtige Thronsæder opstillede; foran disse gav det skjønt sammensatte og omhyggelig glattede Gulv Dandsen frit Rum. Salen havde tre Udgange; den ene af dem, i Baggrunden, nærmest Thronsæderne, førte til det Indre af Hotellet, og skulde blot lette det fornødne Samqvem imellem Hundsælkerne. I Forgrunden, hen imod Havesiden, løb først til Venstre et bredt og langt Gallerie, der, bygget og decoreret ligesom Salen, strakte sig langs med Hotellet og i mangfoldig Forbindelse umiddelbart berørte dets Gemakker saavelsom Haven; paa høire Side, lige overfor dette Gallerie, i Salens halve Høide, befandt sig en Tribune for Musikanterne, til hvilken man dog kun kunde komme op ad en udvendig Trappe; Salens Hovedudgang, et prægtigt Portal, aabnede sig i Midten af Forgrunden, og førte over flere brede og vellagte Trin ned i Haven, hvis nærmeste Rum her ogsaa var behørigen udvidet og indrettet til at en stor Menneskemængde kunde strømme ud og ind.

For Pragt og Beqvemmelighed, for Orden og Passelighed, var der fra alle Sider paa bedste Maade draget Omsorg, og der var ikke forsømt Noget, som kunde

alle Rapporter, vare ængstede meget paa alle Punkter, og ikke kunde holde sig længere ved Portene, fandt General Chassé Forslaget antageligt, da han dog i Dieblikket vilde have seet sig nødt til at kalde Tropperne tilbage, hvilket formedelst Skydningen fra Husene ikke havde kunnet iværksættes uden stort Tab. Han lod altsaa ophøre med Fiendtlighederne paa alle Punkter, og gav Befaling, at Tropperne skulde trække sig sammen ved Stapel- og Marinemagazinet; herpaa bleve Nøglerne til Portene ved en paalidelig Person sendte op paa Raadhuset til den provisoriske Regjerings Deputerede. Saasnart denne Vaabenstilstand var bleven bekjendt, ophørte Skydningen, og Tropperne begave sig til det ovennævnte Magazin; dog blev der endnu Tid efter anden skudt fra Husene efter Castellets Besætning, rimeligviis af Saadanne, der ikke havde nogen Kundskab om den trufne Overeenskomst. For at gjøre Ende herpaa, fandt General Chassé det raadeligt at lade opplante en hvid Fane paa en af Castellets Bastioner."

Men imidlertid vare de belgiske Tropper rykkede ind i Antwerpen, uden at være underrettede om den nys sluttede Capitulation. Niellon og Artillerie-Commandant Kessels begave sig som Parlamentairer til General Chassé, og forlangte Oplysning om, hvorfor den hvide Fane var opplantet. Ikke tilfreds med den givne Erklæring, sagde Kessels, at en Civilmagt ikke kunde afslutte nogen militair Capitulation. Man talede frem og tilbage, de belgiske Tropper forlangte, at Chassé øieblikkeligen skulde overgive Citadellet, og opægget derved, skal Chassé have sagt, at han paa dette ærerørige Forslag vilde give dem ét saa lydeligt Svar, at det

bedringer, Anstalterne vare fuldendte, og de, der først vare sysselsatte, kunde nu i Hast ganske overlade sig til Omsorgen for deres egen personlige Fremtræden. Intet var forsømt, for at gjøre denne prægtig og smagfuld. De østerrigske Uniformers Rigdom og Skjønhed overstraalede Alt, hvad Franskmændene kunde opbyde i denne Art. Tjenerpersonalet, der allerede i Forveien havde været prægtigt og talrigt, var blevet forstærket til flere Hundrede, af hvilke en Deel prunkede i fransk Stadsdragt.

I betimelig Tid ankom en Afdeling Grenaderer af den keiserlige Garde, og stillede sig som Æres- og Sikkerhedsvagt paa de anviste Poster. Endnu var det høi lys Dag, da allerede hele Hotellet med Tilbygninger og Have straalede i tusindfoldig Belysning, og Gjesternes Vogne allerede rullede frem imellem den paa begge Sider af Gaderne sammenstimlede Folkemasse. Samtlige Østerrigere holdt sig færdige til at tage imod de Udstigende, man offererede Damerne skjønne Blomsterbouquetter, og ledsagede dem til den store Sal.

Allerede vare de rundtom den anbragte Sæder optagne, allerede bølgede Bevægelsen tættere i dens midterste Rum. Personernes Skjønhed, Ynde, Fornemhed og Betydenhed kappedes stigende fra det ene Øieblik til det andet. Allerede vare Konger og Dronninger førte ind, men selv disse ventede endnu det høieste Komme. Endelig forkyndte den krigerske Commando og Lyden af Vaabnene, derpaa Trommernes Hvirvlen og Krigsmusikens Skingren Keiserens og Keiserindens Ankomst, hvis Pragtvogn under en talrig Ledsagelse straalende kjørte ind imellem Troppernes opstillede Rækker.

Ved Indgangens Trin modtoge Familierne Schwarzenberg og Metternich disse ophøiede Gjester; Gesandten holdt en kort Tale, og de fyrstelige Damer overrakte udsøgte friske Blomster, som Keiseren modtog og leverede sin Gemalinde, hvorpaa han gav hende Armen, og førte hende ind i det Indre, ledsaget af de efterstimlende tætte Skarer. Jeg saae her Keiseren ganske nærved, og betragtede ham meget nøie; for første Gang var jeg overrasket af hans Ansigtstræks Skjønhed, men ogsaa af hans Jern-Udseendes Magt. Hans Mine var streng, ubøielig, næsten ond, hans Blik fremadstirrende, intet Spor af Venlighed; af denne Mund kunde hvert Dieblik fremgaae frygtelige Befalinger. Jeg søgte at trodse dette Indtryk, som hvert Dieblik vilde ængste mig, og det lykkedes mig for saa vidt at blive Herre derover, at jeg kunde forfølge Tanker, som det dengang ikke vilde have været raadeligt at rose sig af.

Under skingrende Fanfarer skred Keiseren gjennem Forsalene og det omtalte Gallerie ind i Hovedsalen, hvor han opholdt sig nogle Minuter, flygtigt, men med skarpt Blik overskuede Stedet og Menneskemængden, afslog de ham budne Forfriskninger, og skjødesløst tiltalede nogle nærmeststaaende Personer med faa afbrudte Ord. Paa Gesandtens Indbydelse til en Vandring gjennem Haven fulgte han tilligemed Keiserinden den forangaaende Fører igjennem Portalet, og hele Forsamlingen stimlede bag efter. I de kunstrigt oplyste Gange og Krat havde man paa udvalgte Punkter fordeelt Sanger- og Musikchor, som ved Keiserens Nærmelse begyndte deres Sange og Harmonier og saaledes dannede et den Fremskridende uafbrudt ledsagende Triumphfølge. Andre smigrende

Overraskelser, Sindbilleder og Allusioner vare paa lignende Maade forberedte for Øiet.

Foran en stor, omhyggeligen jevnet Græsplet blev der gjort Holdt; for det keiserlige Par og nogle andre af de høieste Personer var der ordnet Sæder, og Udsigten derfra rettet lige mod Slottet Laxenburg, som stod der skuffende i heldig Afbildning. For end mere at smigre Keiserindens Erindringer om Hjemmet, fremtraadte fra Buskene, som begrændsede en landlig Skueplads, Dandsere og Dandserinder i østerrigsk Dragt; det var den store Operas Dandsepersonale, som nu med uovertræffelig Kunst udførte østerrigske Folkedandse og en vakker Pantomime, der var componeret udtrykkeligt i denne Anledning; Krigen og Freden spillede deri Hovedrollerne; af hiin bleve, efter alle Rædsler, ikkun Seierens berømmelige Hæderstegn tilbage, og Freden forenede dermed sine velsignelsesrige Gaver.

Dette Skuespil var neppe forbi, førend Opmærksomheden allerede blev tiltrukken af en ny Gjenstand. Gjentagne Pidskesmeld og Hestetrampen bebudede en Coureer, der støvet trængte frem midt igjennem den glimrende og pyntede Forsamling, uden Omstændigheder banede sig Vei hen til Keiseren, og iilfærdigen overleverede ham sine Depescher. En glad Mumlen om vigtige Seiersefterretninger fra Spanien gjennemløb et Dieblik den spændte Mængde; men Keiseren, som var indviet i Hemmeligheden, sagde strax med et Smiil, at det var Depescher fra Wien, og overleverede Keiserinden en virkelig Skrivelse fra hendes Fader, der var udtrykkeligen affattet for et saadant Øieblik Brug og opbevaret dertil.

Legion til Excesser. Lignende Voldsomheder begik Pøbelen den 19de October i Brügge, dog var Anarkiet overalt kun forbigaaende.

Fra Gent foretoge de belgiske og parisiske Frivillige et Angreb paa det hollandske Zeeland. En af deres Partiegjængere, Grégoire, trængte den 20de October frem til Hulst. Den 27de og 28de kom de til Sluis, den 31te lod Pontécoulant selv sig see i Ostburg, dog bleve de jagne tilbage af Hollænderne.

I Löwen begik Pøbelen den 30te October en gruelig Gjerning. Den hollandske Major Gaillard, forhen Commandant i Löwen, blev beskyldt for at han i de første Dage af Revolutionen havde ladet skyde paa Folket; og for at hevne sig, slæbte Pøbelen ham nu under Kolbestød og Slag med brændende Fakler (det var Aften) en heel Time omkring i Staden under Sang og Dands, og hængte ham tilsidst i Frihedstræet. Roussel, Chef for Borgergarden, søgte forgjeves at hindre Forbrydelsen og at straffe den*); han maatte selv trække sig tilbage for Folkets Forbittrelse.

Imidlertid havde Antwerpens Brand paa den ene, og Pøbelens Uvæsen paa den anden Side den vigtige Følge, at den største Deel af de active Borgere ved de

*) Roussel, der havde beviist Staden Löwen store Tjenester og havde en betydelig Indflydelse, udstædte en kort men energisk Proclamation, og lod Frihedstræet omhugge, efterat det var nedværdiget til at tjene som Galge. Men Pøbelen opplantede strax et nyt paa samme Sted, øvede Voldsomheder imod Roussels Bolig, og truede med at stikke Huset i Brand for Enhver, som vovede at lægge Hindringer i Veien for Folkets Villie.

forestaaende Valg undgik saavel Orangisterne som de Exalterede og Anarkisterne, og valgte Mænd til Nationalcongressen, der vare stemte saavel imod Huset Nassau, som imod Anarkiet. Under disse Omstændigheder var de Potter meget ilde faren; thi hans Republicanisme syntes den moderate Majoritet for farlig, og den anarkiske Minoritet for dydig. Da han saae, at han ikke vilde blive valgt til Congressen (uagtet alle de andre Medlemmer af den provisoriske Regjering bleve valgte), erklærede den forfængelige Mand, at han ikke vilde vælges, og man udloe ham, idet man anvendte Fabelen om Ræven og Viindruerne paa hans Tilfælde. Pøbelen, der tidligere havde forgudet ham, forlod ham. Havde de Potter, ligesom Tielemans og Van de Weyer, rettet sig efter Omstændighederne, og ikke forlangt, at Omstændighedene skulde rette sig efter ham, da vilde han have spillet en mere glimrende Rolle i den belgiske Revolution, hvortil hans Talenter berettigede ham. Men han begik den Feil, at bringe Grundsætninger ind i Spillet, hvor kun Facta skulde gjøre Udslaget.

Richard Løvehjertes Fangenskab *).

(1192-1194.)

Hverken med Forsigtighed eller efter en overtænkt Plan foretog Richard Løvehjerte sin Tilbagereise til Eu-

*) Geschichte der Kreuzzüge. Von Dr. Friedrich Wilken. 4ter Theil. Leipzig 1826. — — Richard foretog i Aaret 1190, i Forening med Philip Au-

opad; høiere hængende Draperier, som Hænderne ikke kunde naae, opfattede Ilden, og øieblikkelig sloge i forskjellige Retninger raske Flammer i Veiret, som overalt faldt i nærende Stoffer, over Søilegesimsen uopholdelig sprang over i Salens høiere Rum og hurtigt gjennemkrydsede hele Salens Loft. Musiken forstummede; forskrækkede forlode Musikanterne deres nærmest truede Plads, og idet de aabnede Døren, som førte til en udvendig Trappe, stormede en rasende Træk ind i Flammerne, og oppustede dem endnu vildere. Dandsen var allerede opløst; man trængte forvirret frem imellem hinanden, dog søgte man kun først at begribe, hvad der skete, og hvad der kunde skee.

Napoleon havde selv seet Oprindelsen til Sagen, og blev derfor ikke forstyrret ved nogen falsk Dom; han var traadt hen til Keiserinden, og stod kold og rolig, iagttagende Tingens videre Gang, medens flere af hans troe Mænd, der i den første Tummel befrygtede Forræderie og sorte Forbrydelser, med Heftighed trængte sig hen til ham, og trak Kaarden til hans Beskyttelse. Den østerrigske Gesandt var derimod, fuld af Rolighed og Værdighed, bestandigt forbleven ved Keiserens Side, og da han saae Flammerne med forfærdende Hast gribe videre om sig, opfordrede han ham indstændigen til øieblikkeligen at forlade Salen, der ei stod til at redde. Uden at svare, gav Napoleon strax Keiserinden sin Arm, fulgte Gesandten med rolige Skridt til Haveportalet, idet han med korte Ord formanede Mængden, der gjorde Plads paa begge Sider, til Orden og Sindighed. Ogsaa holdt Alle sig i taalelig Fatning, indtil Keiseren var traadt ud; men da ophørte ethvert Hen-

gjerne benyttede Leiligheden til at tage Hevn over ham; han overlod sig, som hans Vane var, ogsaa paa denne Reise til Skjebnen, som denne Gang ikke var ham gunstig. At vende tilbage til England umiddelbart til Søes igjennem Strædet ved Gibraltar, var rimeligviis ikke hans Hensigt; tvertimod synes han kun ikke at have været enig med sig selv, om han skulde tage Veien til Normandie gjennem Kongen af Frankrigs Lande, eller gjennem Italien, Tydskland og Nederlandene. Men da han, i sex Uger omtumlet af Storme, opdagede Barbariets Kyst og erfarede, at han derfra i en Tid af tre Dage kunde naae Marseille, syntes det ham betænkeligt at lande i en fransk Havn, paa Grund af det fiendtlige Forhold, hvori han stod saavel til Kongen af Frankrig som til Greven af St. Gilles, og han styrede sin Cours til den adriatiske Havbugt. Ved Corfu blev Kongens Fartøi angrebet af tre Røverskibe; men hans Skibsfører, som var bekjendt med Sørøverne, mæglede Fred; og i Corfus Havn, hvori de efter afsluttet Forlig løb ind med hinanden, fattede Richard en saadan Tillid til Sørøverne, at han hyrede det ene af deres Skibe for sig, de to ham ledsagende Geistlige, Mester Philip og Capellan Anselm,

---

øiemed, Jerusalems Erobring. Richard maatte, paa Efterretningen om, at Kong Philip ikke blot søgte at rive Normandiet til sig, men ogsaa havde forledet hans Broder Johan, hvem han imidlertid havde overdraget Regjeringen i sin Fraværelse, til et Oprør, slutte en treaarig Stilstand med Saladin, indskibe sig og ile tilbage til England. (Heinrichs Geschichte von Frankreich. 1ster Theil.)

Jeg havde et Øieblik trukket mig tilbage fra den uhyre Hede, som ved Menneskevrimmelen i Salen var stegen til en utaalelig Grad, og søgte at indaande frisk Luft i det friere Gallerie, da Festens Surren og Susen uventet gik over til en Larm af en ganske anden Art; bagved mig hører jeg enkelte Skrig, opbrusende forvirrede Stemmer. Jeg vender mig om, og vil nysgjerrig vende tilbage til Salen; mit første Blik seer klare Flammer blusse frem og rask udbrede sig; men hverken Tid til at erkjende eller Rum til at trænge frem er længere fri, en bølgende Menneskevrimmel strømmer ind paa mig, og river mig med Heftighed afsted med i sin Bane; nogle corpulente Generaler, som fulde af Forfærdelse skrege: "O min Gud, Keiseren, Keiseren er ikke frelst!" og Andre, der ligeledes raabte om Vand, havde saaledes indviklet mig i deres Flugt, at jeg først i det tredie Værelse kunde komme løs fra dem og ile tilbage til Ulykkens Skueplads. Her vare de fra Galleriet Flygtende allerede forstørstedelen undkomne til Haven, Indgangen var ikke længer spærret af Mennesker, men hele Salen stod i lys Lue, medens der ved Portalet endnu bølgede en frygtelig Trængsel af Flygtende, der under forfærdelige Angest- og Jammerskrig med voldsom Iil styrtede ned i Haven, medens Luerne indenfor hvert Øieblik i forstærket Raserie grebe efter deres Bytte, gløende Røgskyer hvirvlende stege op, svære Lysekroner bragende styrtede ned, Lægter, Brædder og Bjelker brændende væltede sig over hinanden, og hele Rummet kun viste Brand og Ødelæggelse. Det i Sommerheden saa mange Dage gjennemtørrede Træ, de mangfoldige ildfængende Stoffer, Farveferniserne, Brædebeklædningerne,

gjeves søgte Richard at skjule sig under et paataget Navn, et langt Skjæg og Landets Dragt; thi den store Luxus, hvormed han reiste, røbede ham. Han sendte Grev Meinhard en med en Rubin-prydet Ring til Foræring, og bad om fri Gjennemreise for Ridderen af Bethune, Kjøbmand Hugo og deres Følge, som Pillegrimme, der vendte tilbage fra Jerusalem. Men Greven, der havde betragtet Ringen nogen Tid, gav til Svar: "Denne Ring sendes mig ikke af Kjøbmand Hugo, men af Kong Richard; vel har jeg svoret, ikke at lade nogen Pillegrim drage herigjennem; dog af Hensyn til Kongens gode Villie, som han kundgjør mig ved denne Gave, og hans høie Værdighed, tillader jeg ham frit at drage sin Vei; hvorimod han maa tage sin Foræring tilbage." Meinhard sendte imidlertid nogle Bevæbnede efter Kong Richard, for at fange ham; men han undgik dem. Med mere Aabenhed handlede Grev Meinhards Broder i Friesach i Kärnthen; thi denne afsendte den normanniske Ridder Roger d'Argenton, der i tyve Aar havde staaet i hans Tjeneste og var gift med hans Niece, for at forske efter Kong Richard i det Herberg, hvor Pillegrimmene vare tagne ind. Denne Ridders Retsindighed alene skyldte Richard sin Redning; han kjendte Kongen, gav ham en hurtig Hest, og raadede ham til lilsom Flugt. Ledsaget af Wilhelm de l'Etang og en Tjener, som talede

---

myrde Nogen for Penge eller Gods, men kun Den, der fornærmer os. Givet i vor Borg og Slot Messiat, den 15de Septbr. efter Alexander i det 1505te Aar.

det tydske Sprog, reed Kong Richard videre om Natten, idet han efterlod Balduin af Bethune og sit øvrige Følge, der, da man kjendte dem som Kong Richards Ledsagere, bleve grebne i Friesach af Friedrich af Petau.

Efterretningen om den forhadte engelske Konges Ankomst paa tydsk Grund kom snart for Hertug Leopold af Østerrigs Øren, der, glad over den uventede Leilighed til at hevne den i det forjættede Land lidte Beskjæmmelse *), strax lod ham efterspeide paa alle Veie. Men Richard kom paa en lettere Maade i Hertugens Magt, end man havde kunnet vente. Efterat han havde flakket om tre Dage og tre Nætter uden Næring, førte hans Ulykke ham i Nærheden af Wien, hvor han i Landsbyen Erdburg ved Donau tog sin Bolig i et elendigt Herberg, hvor han besluttede at udhvile sig nogle Dage. Heller ikke her indskrænkede Richard sin Pragt paa en tilstrækkelig Maade, opførte sig overhovedet ikke med Forsigtighed, og aflagde ei heller en kostbar Ring, der ikke passede til hans simple Klædning. Tjeneren, der ledsagede ham, fremviste, da han kom til Wien for at kjøbe ind, nogle østerlandske Guldstykker eller Byzantinere, der gjorde ham mistænkelig, vakte Opsigt ved sin forfængelige og anmassende Adfærd, men hjalp sig ud

*) Leopold havde som Korsfarer været med ved Acres Beleiring, og havde efter Stadens Erobring taget sit Quarteer deri, og ladet den østerrigske Fane opplante udenfor sin Vaaning. Nogle af Richards Ledsagere vilde fordrive ham derfra, reve Hertugens Fane ned af Huset, og kastede den i Skarnet. Dette skal være skeet efter udtrykkelig Befaling af Kong Richard, som vilde tilegne sig alene Æren for Acres Erobring.

af Forlegenheden ved den Udflugt, at han var Tjener hos en rig Kjøbmand, der om tre Dage selv vilde komme til Staden; og han gjorde nu Kongen opmærksom paa Faren af et længere Ophold. Dog Richard kunde endnu ikke bestemme sig til at fortsætte sin Reise; og efterat Tjeneren flere Gange var kommen til Wien og paany havde vakt Opmærksomhed ved Indkjøbet af mere udsøgte Spiser, end der passede for en ringe Mand, blev han endelig, faa Dage før Juul, røbet ved Kongens Handsker, som han bar i Beltet, og efter at være bragt paa Torturen, tilstod han Sandheden for Hertug Leopolds Embedsmænd. Herpaa blev ufortøvet Kong Richards Herberg omringet af Bevæbnede, og Politiemesteren i Wien traadte ind med de Ord: "Vær hilset, Konge af England, det er forgjeves at du forklæder dig; dit Ansigt gjør dig kjendelig;" og da Richard greb til sit Sværd, vedblev Politiemesteren: "Vær ikke ængstelig og begaa ingen Ubesindighed; her er du sikkrere end paa noget andet Sted, og var du falden i Hænderne paa Markgrevens Venner, der efterstræbe dig allevegne, saa vilde du, om du havde hundrede Liv, ikke kunne bringe eet bort." Men Kongen erklærede, at han kun vilde overgive sig til Hertug Leopold, og da denne kom, gik han ham imøde og rakte ham sit Sværd (21de Decbr. 1192) *). Leopold behandlede vel i Begyndelsen sin

*) Ifølge andre Skribenter blev Richard, da han i Kjøkkenet selv lavede sin Mad, kjendt af en af Hertug Leopolds Hofbetjente, der havde seet Kongen i Ptolemais, og med flere Ridderes Hjelp fangede Hertugen Kongen, der endnu holdt et Stykke kogt Kjød i sin Haand. Men denne Fortælling erklærer

bringer hans Barn forbi, halv forbrændt, i skaanende Tilhylning. Hans Broders Gemalinde, skrækkeligt traadt under Fødder, bæres forbi ham; hans Blik falder paa en jamrende Skikkelse, hvis Klæder vare forbrændte, hvis Diadem var glødet dybt ind i Panden. Det er Fyrstinde von der Leyen. En svensk Officeer, som nys havde baaret hende ud af Salen, forsikkrer at have seet en Skikkelse vandre midt i Luerne, et lige saa vidunderligt som forfærdeligt Syn! Fyrst Joseph kommer til Indgangen. Han vil klattre op over de brændende Trin. Da styrter hele Salens Gulv sammen med frygtelig Bragen, og som fra en huul Esse, bølger Røg og Ild op af Ruinerne. Alt er fortabt."

Saa vidt denne Beretning. Fra Ildens Udbrud indtil dette betegnede Øieblik var der neppe forløbet et Qvarteer, og jeg havde uafladeligen været tilstede paa Tildragelsens Skueplads. Den mangfoldigste Travlhed med at hjelpe de Beskadigede, de Søgende, de Opfordrende, og alle Begivenheders stormende Iil tilstedede ingen omhyggelig Prøvelse af de sig flygtigt paatrængende Indtryk. Men for mange Angivelser turde saavel den enkelte Iagttagers Bemærkninger, som ogsaa de alsidige, dermed sammenlignede Udsagn af alle andre Øienvidner levere et temmelig fast Resultat. Naar Moniteuren lader Fyrstinden af Schwarzenberg allerede udenfor Salen, i Haven, tale med Kongen af Westphalen, Fyrst Borghese og Grev Regnauld, saa er dette tilforladeligen ugrundet; Forvexlingen af Navnet var saa let; ogsaa kunde en velmeent Hensigt øieblikkeligen have fremkaldt en saadan Forsikkring. Men naar endog den forhenværende Palaispræfect de Bausset

i sine Memoirer fortæller: "On vit s'élancer une femme jeune, belle, d'une taille élégante,... poussant des cris douloureux, des cris de mère"... og paa denne Maade vedbliver at beskrive den "désolante apparition," saa følger han ene og alene en digterisk Indbildning. Ingen har seet den ulykkelige Fyrstinde som allerede frelst udenfor Salen, eller talt med hende, Ingen seet hende vende tilbage dertil. En saadan Tilbagevenden vilde endog have været en fuldkommen Umulighed. I den første Tid vilde den imødestyrtende Menneskestrøm have forhindret det, og strax efter, førend denne endnu var ganske ophørt, den uhyre Hede selv, der jog og allerede indhentede den, og umiddelbart indtog dens Plads. Denne Hede blev i faa Minuter saa heftig, at man, hvilket jeg som Øienvidne, da jeg selv i denne Henseende prøvede det yderste, kan bevidne, ikke kunde nærme sig den brændende Bygning paa ti Skridt, uden Fare for at styrte til Jorden i det forbrændende Aandepust af den dræbende Os; ja selv Blikket formaaede ikke mere at trænge ind i dette Hav af Flammer og Røg, og de omtalte Fremstillinger, saavelsom enhver tilkommende, maae berigtiges efter disse authentiske Data. Om Fyrstindens Skjæbne havde man i Begyndelsen endnu ikke nogen saa slem Formodning; man turde haabe, at hun var frelst, hun kunde være kjørt bort med andre Personer, hun kunde være sunken afmægtig omkuld eet eller andet Sted i Haven, eller ukjendt være bleven modtagen i et af Nabohusene; man ophørte ikke med at søge og forske efter hende, og den ulykkelige Fyrst Joseph udtømte sig i virksomme Efterspørgseler, i Sendelser og Løfter.

Prælater, Fyrster, Grever, Baronet og Frie i hans Lande rørende Breve, hvori han opfordrede dem til at bære Omsorg for hans Befrielse.

Da Kong Philip August af Frankrig erfarede Richards Fangsling, fremdrog han strax igjen alle tidligere Besværinger imod ham, og tog Seneschalen af Normandiets Vægring ved at udlevere Prindsesse Alix til Paaskud for at erklære sig løst fra det Løfte, han havde givet Kong Richard i Ptolemais *), til at opsige Freden med Kongen af England og falde ind i Normandiet med sin Hær; og tillige bestyrkede han Prinds Johan i Fiendtlighederne mod hans Broder og dennes Venner. Hos Keiser Henrik den Sjette, der allerede havde lovet Kong Richard Friheden imod anseelige Løsepenge, fandt Kongen af Frankrigs Forslag, at holde Kong Richard endnu længere fangen, i Begyndelsen ingen Indgang; men Henrik gav de franske Gesandter, som overbragte ham Kongen af Frankrigs

*) Før sin Afreise til Ptolemais (den 31te Juli 1191) aflagde Philip August i Paahør af alle Korshærens Fyrster en Eed, hvorved han lovede, saa længe Kong Richards Valfart varede, ikke at tilføie hans Land og Folk nogen Skade, men tvertimod at beskytte dem imod al Overlast lige saa troligt og redeligt, som han i paakommende Fare vilde beskjerme sin egen Hovedstad Paris, og, efter Kongen af Englands Hjemkomst, ikke førend efter 40 Dages Varsel at foretage noget med Vaaben i Anledning af de Misligheder, som endnu kunde finde Sted, og kun i det Tilfælde, at en saadan Paamindelse blev frugtesløs. For Opfyldelsen af denne Eed caverede Hertug Hugo af Burgund, Grev Henrik af Champagne og flere andre franske Baroner.

Feidebrev til Richard, det Svar, at den, der krænkede Kongen af England, havde Keiseren til Fiende. Men Henrik blev ikke længe dette Sindelag tro; i Haab om at forhøie Løsepengene, forlængede han under mangehaande Paaskud Kong Richards Fangenskab, og angav derfor endnu ikke Beløbet af Summen i sit Brev, hvori han underrettede Kong Richards Lehnsmænd om, at deres Herre kunde gjenerholde sin Frihed for Penge.

Ikke uden Iver antog Pave Coelestin sig Richards Sag, og Kongen af Englands Gemalinde og Søster, som paa deres Tilbagereise fra det forjættede Land toge deres Vei gjennem Italien og opholdt sig et halvt Aar i Rom, undlode ikke at udbede sig den apostoliske Biskops Medvirkning i en saa retfærdig Sag. Allerede førend Coelestin erfarede Richards Fængsling, udstædte han, af Frygt for at Kongens Tilbagekomst kunde foranledige forargelige Optrin iblandt de Christne, en streng Formaning til Fred, idet han forkyndte Band og Interdict imod den, der vilde stifte Krig. Efterat Kong Richards Skjebne var bleven bekjendt, opfordrede han ikke blot i en Skrivelse den engelske Geistlighed til at bevirke deres Konges snarlige Befrielse, men opfordret ved en Skrivelse fra Erkebiskop Walter af Rouen, udstødte han ogsaa Trusler med Band saavel imod Keiser Henrik, naar han endnu længere holdt Kongen af England fangen, som imod Kong Philip af Frankrig, naar han ikke ophørte med Fiendtlighederne saa længe Richard var Fange. Dog disse Pavens Skridt tilfredsstillede ikke Eleonora, Kong Richards Moder, der med Ømfindtlighed be-

Overbeviisning, af allerede ved Keiserens Udtrædelse af Salen — og tidligere kunde ingen Sprøite være paa Pletten, ja neppe kaldet, — ikke de kraftigste Slukningsanstalter havde kunnet redde den brændende Bygning.

Imidlertid bleve Bestræbelserne for at erholde Oplysning om den savnede Fyrstindes Skjebne fortsatte med Heftighed og Ængstelighed. Napoleons fornemme Hof- og Statstjenere fløi hid og did, Sendebud ilede i alle Retninger, og kom tilbage, stedse frugtesløst, intetsteds fandtes Spor enten af den Frelste eller af den Forulykkede. Til alle Venners og Bekjendteres Boliger havde man sendt Bud, hele Nabolauget, enhver Krog af Haven, og selv det endnu sprudende Brandsted var gjennemsøgt saa meget som muligt; Alt forgjeves. Som et Billede af den utrøsteligste Jammer vankede den ulykkelige Fyrste omkring, snart i Havegangene, snart i Salene, Legemets Udmattelse bragte ham næsten allerede til at segne omkuld, medens Sjelens Qval stedse ansporede ham til nye Anstrengelser. Man søgte at bringe ham bort, at berolige ham, men Intet virkede paa ham; selv Keiserens Nærværelse og Tiltale tabte al Kraft imod denne stumme Fortvivlelse.

Napoleon, keed af at staae her uden Nytte, og, efterat Ilden var betvungen, paa enkelte gløvende Steder nær, allerede uden Gjenstand for personlig Virksomhed, vendte tilbage til St. Cloud. Men Grenadererne af hans Garde gjorde deres Indretninger til at overnatte her, og sjeldent har vel en Bivouac fundet en saa glimrende og kostelig Beværtning. De til Hoffets Gjestebud bestemte Spiser og Vine bleve uddeelte uden stor Forskjel.

Ogsaa vi Andre, der efter saa mangfoldig Anstrengelse og Spænding omsider vare ørkesløse og matte, fortumlede og overvældede af de paa hinanden følgende heftige Indtryk, maatte tilsidst søge Hvile og Styrkelse, satte os ved de første de bedste af de rigtbesatte Borde, og nøde den Vederqvægelse, som forefandtes. Begjerlige meddeelte vi nu hinanden vore individuelle Jagttagelser og Formodninger; her oplystes de mangfoldige Omstændigheder, suppleredes de deelte Anskuelser, opstilledes efterhaanden nogen Sammenhæng; man havde saa meget at spørge om, saa meget at berette; men Skræk og Ængstelse bølgede endnu bestandigt op og ned, og uagtet saa megen Ulykke, som man vidste, blev der endnu urolige Tvivl og bange Ahnelser nok.

Det Uveir, der allerede længe havde staaet paa Himlen, brød nu frem som et grueligt Mellemspil, frygtelige Lyn satte Himlen i Brand, vældige Tordenskrald fulgte Slag paa Slag, Bygningerne zittrede, Regnen brusede strømmeviis ned, og slukkede først fuldkomment de sidste Levninger af Branden.

Da Uveirsnatten efter en kort Udrasen igjen fordeelte sig, stinnede Dagslyset allerede frem imellem de tunge Skyer, og Uroligheden drev os paany til i de før os liggende Ruiner at undersøge og betragte de nys oplevede Begivenheder, der hvilede tungt paa vor Sjel, lig en forvirret Drøm, som den hverken kunde fatte eller forjage. Vi vare kun endnu faa Mænd, og snart vandrede vi tause omkring hver for sig. Jeg betraadte Brandstedet, en stummel Sammenhobning af Gruus og Ruiner; forkullede Bjelker, sønderbrudte Muursteene, Huusgeraad og Skaar kastede imellem hinanden; i de

fornærmede de tydske Korsfarere med Ord og Gjerning, beskjæmmede Hertug Leopold af Østerrigs Banner i det forjættede Land, forraadte det hellige Land til Saladin og øvede mangfoldig Troløshed og Overlast imod Kong Philip August af Frankrig. Men Kong Richard, der vel indrømmede, at hans naturlige Heftighed stundom havde ført ham paa Afveie, forsvarede sig mod disse Klager saa fyndigt og med en saadan Veltalenhed, at Keiser Henrik blev rørt derved, steeg ned fra sin Throne, omarmede Kongen og tilsagde ham sit Venskab. Ogsaa Hertug Leopold, der var tilstede og stod midt i Forsamlingen tilligemed Fangen, skal være bleven rørt til Taarer ved Kongens Tale. Fra denne Tid af havde Richard ikke blot mere Frihed end tilforn, men Keiseren og Keiserinden hædrede ham ogsaa med Foræringer i Hagenau, hvor de modtage hans Besøg, og Keiseren anviste ham et behageligere Opholdsted i Mainz.

Underhandlingerne angaaende Løsepengene bleve først førte ved de to Geistlige, som Erkebiskoppen af Rouen havde sendt til Tydskland, for at opsøge Kongen, derpaa fortsatte af Biskop Hubert af Salisbury, der, da han i Sicilien havde erfaret Kongens Ulykke, var ilet til Tydskland; og Biskopperne Savary af Bath og Wilhelm af Ely bragte endelig Overeenskomsten istand, idet Richard, der af den forestaaende Sammenkomst imellem Keiseren og Kongen af Frankrig i Vaucouleurs befrygtede det Værste for sig, paa enhver Maade fremskyndede Tractatens Afslutning. Keiser Henrik derimod, bestyrket i sin Anmasselse ved sit daværende Venskab med Kongen af Frankrig, vanskeliggjorde igjen Underhandlingerne saa meget som han formaaede; og i Worms,

hvor de engelske Underhandlere ved St. Hansdagstid igjen indfandt sig hos Kongen, gjorde Henrik endnu saa overdrevne Fordringer, at alle tilstedeværende Venner af Kong Richard fortvivlede om Muligheden af at udvirke hans Befrielse. Men da imidlertid den aftalte Sammenkomst imellem Keiseren og Kongen af Frankrig var bleven forhindret, og Richard vandt Keiseren ved Løfte om sin Bistand imod Hertugen af Sachsen, saa kom, paa Petri og Pauli Dag den 29de Juni, Overeenskomsten i Stand, saaledes, at Kongen af England i Løsepenge skulde betale 100,000 Mark lødig Sølv efter kölnsk Vægt, og desforuden endnu 50,000 Mark Sølv til den i Apulien forestaaaende Krig; men i denne sidste Sum skulde 20,000 Mark være indbefattede, der vare lovede Hertug Leopold af Østerrig af Keiseren for Kongens Udlevering. Ogsaa blev der bestemt, at strax i muligst kort Frist 100,000 Mark, vel veiede og forseglede, skulde overleveres de Deputerede, som Keiseren og Kongen af England i Fællesskab vilde sende til London, og befordres til deres Bestemmelsessted, indenfor Englands Grændser paa Richards, og i Tydskland paa Keiserens An- og Tilsvar. Saasnart Kongen havde betalt denne Sum, og for de øvrige 50,000 Mark stillet Keiseren sex og Hertug Leopold syv Gidsler, skulde han sættes i Frihed. Dog skulde disse 50,000 Mark Sølv være Kongen eftergivne, naar han opfyldte sit Løfte i Henseende til Hertugen af Sachsen, og for dette Tilfælde paatog Keiseren sig at tilfredsstille Hertug Leopold med 20,000 Mark. Desforuden forpligtede Richard sig til inden syv Maaneder efter sin Frigivelse at give Hertug Leopolds Søn, Frederik, sin Bro-

num," og den er bestemt til at feire Wischnu's Ankomst til Jorden. Ti Dage efter hinanden bliver denne Guds Billede baaret omkring af hans Tilbedere, eller udstillet i det Indre af Templet for Alles Øine. I disse ti Dage ere Gaderne propfulde af Bønderfolk, der strømme ind fra hele Omegnen, og af Braminer, Fakirer og Pillegrimme, der ofte komme langveis fra. Man hører kun det gjennemtrængende Skrig af de fanatiske Præster og Lovsangene af Folket, der i hele denne Tid lade alt Arbeide hvile.

Jeg befandt mig tilfældigviis i Nærheden af Conjeveram, da denne Fest fandt Sted i Juni 1822, og man kan let tænke sig, at jeg ikke forsømte Leiligheden til at tage Deel deri. Klokken 2 om Morgenen begav jeg mig til Hest til Staden. Det havde regnet om Natten; Maanen var endnu paa Horizonten, og Alt rundt omkring paa hele Veien, Træerne, Buskene, Græsset, Vandene, Sandet var ligesom overgydet med en Sølvemail. En levende Tilfredshed opløftede mit Hjerte. Jeg var ene, men jeg følte ikke Eensomheden, ei engang da Maanen var gaaet ned og jeg befandt mig i det dybeste Mørke. Hele den gamle Fortid stod for min Sjel. Snart skulde jeg bivaane en Familiescene hos et af hine gamle oprindelige Folkeslag, hvis hellige og profane Historie endnu er levende og fremstiller Skuespil, som man alene kan see af Hindostans Hedninger.

Da jeg nærmede mig Staden, befandt jeg mig paa den store Vei, som var bedækket med en uhyre Mængde Landboere, der grupperede sig familieviis. Nogle bare tunge Byrder paa Hovederne, Andre vare belæssede med deres Børn, som hang paa deres Arme eller Hofter,

om at belehne Kongen af England med Arles' Krone. Uagtet Bortgivelsen af dette Rige, i hvilket Keiseren ei engang selv var Overherre, ikke havde nogen Værd for Modtageren, og de Fordringer, som derved erhvervedes, blot kunde tjene til at give Kongen af Frankrigs Fiendskab ny Næring, saa modtog Richard dog med Taknemmelighed dette Løfte, og meldte med Henrykkelse Erkebiskoppen af Canterbury det glade Haab om at erhverve en ny Krone. Dog snart laante Henrik igjen Øre til Kongen af Frankrigs Forslag, der i Forening med Greve Johan af Mortaigne ved store Løfter søgte at bevæge ham til at beholde Kong Richard i Forvaring idetmindste til næste Michaelisfest. Uagtet Eleonora, Kong Richards Moder, selv kom til Tydskland, for at udvirke sin Søns Befrielse, og Gidslerne, som, ifølge Tractaten, maatte stilles for Resten af Løsepengene, bleve holdte færdige til Aflevering, saa gjorde Keiser Henrik mangehaande Vanskeligheder i Mainz, hvor der paa Mariæ Renselses Fest paany blev forhandlet angaaende Kongen af Englands Løsladelse, og fremviste de fra Kongen af Frankrig og Prinds Johan modtagne Breve, saa at Richard og Eleonora vare nødte til at søge om Hjelp hos de tydske Fyrster, der havde garanteret Tractaten til Worms. Ved disse Fyrsters eftertrykkelige Forestillinger, blev Henrik omsider bevæget til at opfylde sit givne Ord, og om Fredagen efter Mariæ Renselse (den 4de Februar) førte Erkebiskopperne af Mainz og Kölln Kong Richard som fri Mand til hans Moder.

Med sikkert Leide af Keiseren reiste Richard og hans Følge over Kölln, hvor Erkebiskop Adolph mod-

inder, hvis Haar vare gjennemflettede med Blomster, hoppede efter dem. De holdt hinanden i Hænderne, og traadte frem med afmaalte Skridt efter Musiken. Bag efter disse Bayaderer saae man Wischnus lille Billedstøtte, der var bedækket med Ædelstene og iført en Klædning af Guldstof. Den befandt sig paa Ganida's bøiede Hals, en uhyre Figur af forgyldt Kobber, der havde et Ørnehoved og en Menneskekrop. Nogle Braminer befandt sig i Nærheden af deres Guddom, og foran dem bares Solskjerme og andre Tegn paa den kongelige Værdighed. Alt dette befandt sig paa en temmelig stor Ophøining, for at kunne sees af Enhver. En betydelig Mængde Braminer, alle med ragede Hoveder, sluttede Processionen. Da jeg hørte deres Sang, der snart var alvorlig, snart skrigende og ubehagelig, erindrede det mig levende om Ceremonierne i Occidentens Klostre og Kirker.

Jeg henvendte nu mine Blikke paa Folket, og det var mere med en Følelse af Medlidenhed end af Foragt, at jeg saae en stor Mængde Fakirer, af hvilke nogle stødte sig blodige Jern i Livet, medens Andre hang ved Benene langs med Veien og havde Ild under deres Hoveder. Flere havde begravet deres Hoveder under Sandhobe, og udstrakte deres nøgne Legemer, for at lade sig træde ihjel. I Muntipunn, et lidet Tempel, som tjener til Hvilepunkt, og hvorhen jeg var fulgt med Processionen, frembød sig en ganske anden Scene. Bayadererne dandsede der omkring Gudens Statue. Ingen af disse unge Piger var af udmærket Skjønhed; men man maatte være aldeles blottet for poetisk Følelse,

kyndelsen og Fuldbyrdelsen af denne Beslutning til Bisskop Adelhard af Verona, som den pavelige Stols Legat. Men Leopold, hverken skrækket ved denne Pavens Forholdsregel, eller foruroliget af mangehaande Landeplager, hvilke Folket betragtede som Virkningen af den apostoliske Kirkestraf, lod ved Balduin af Bethune melde Kong Richard, at dersom Tractaten til Worms ikke i rette Tid blev fuldbyrdet, skulde de engelske Gidsler bøde med Livet for deres Konges Meeneed; og denne Trusel bevægede Kongen af England til at overlevere Ridderen af Bethune Prindsesse Eleonora og Keiseren af Cyperns Datter, forat han kunde bringe dem til Østerrig.

Men Hertug Leopold af Østerrig havde i en Turnering i Grätz, hvor han feirede Julefesten, paa St. Stephansdag (26de Decbr.) 1194 det Uheld, idet Hesten styrtede med ham, at knuse et Been paa en saa farlig Maade, at der allerede den følgende Dag slog sig Koldbrand til, der gjorde det nødvendigt at sætte Benet af; og da ingen Læge var villig til at bevise Hertugen denne farlige Tjeneste, saa kaldte Leopold paa sin Kammersvend, satte selv en Øxe paa det knuste Been, og først ved det tredie Slag med den svære Hammer, som Kammersvenden førte, blev det skilt fra Legemet. Den følgende Morgen forkyndte Lægerne Hertug Leopold den nærforestaaende Død.

Nu, paa sin Sotteseng, følte Hertugen Anger over den imod den pavelige Stol udviste Ulydighed, og bad om Udsoning med Kirken; men saavel Stedets Præst, for hvem Hertugen først aabenbarede sit Anliggende, som Erkebiskop Adelbert af Salzburg, som han

siden lod kalde, gjorde ham det til en Betingelse for hans Gjenoptagelse i Kirkens Skjød, at han skulde frigive de engelske Gidsler, frafalde sine Fordringer til Kongen af England og sende de modtagne Penge tilbage. Først efterat Leopold med en Eed havde lovet Opfyldelsen af denne Betingelse, meddeelte Erkebiskop Adelbert ham Absolutionen. Alligevel vilde Frederik, Hertug Leopolds Søn og Efterfølger, efter sin Faders Død ikke opfylde dette Løfte, og lod sig vel, da Geistligheden forbød Hertug Leopolds Begravelse, efter otte Dages Forløb bevæge til at frigive Kong Richards Gidsler og tilbyde dem fire tusinde Mark Sølv til Kong Richard; men da Gesandterne holdt det for farligt at føre saa mange Penge med sig paa en saa lang Reise, saa var deres Vægring et ønskeligt Paaskud for Hertug Frederik til at beholde Pengene, og alle Formaninger af Pave Coelestin og hans Efterfølger Innocens den Tredie kunde ikke forskaffe Kongen den fulde Tilbagebetaling af de Penge, hvormed han havde kjøbt sin Frihed. Da Balduin af Bethune, som endnu var paa Reisen, erfarede Hertug Leopolds Død, førte han strax Prindsesse Eleonora og Keiseren af Cyperns Datter tilbage igjen til Kong Richard.

Kun faa Uger henrandt i Rolighed for Richard efter hans Frigivelse; allerede den 9de Mai 1194 forlod han atter England, og begav sig til Normandie, for at hevne sig paa Kong Philip. — Da de fleeraarige Feider imellem disse to Konger og deres Baroner vare standsede ved en almindelig, under pavelig Mægling sluttet Vaabenstilstand, blev Richard, da han med sædvanlig Letsindighed og uden tilstrækkelig Aarsag beleirede og stormede Borgen

Chaluz-Chabrol i Guienne, der tilhørte Vicomten af Limoges, saaret med en Piil i den venstre Arm af Bueskytten Bertrand de Gordon. Paa den ellevte eller tolvte Dag efter at han havde erholdt dette ulægelige og ved Chirurgens ukloge Behandling farlige Saar, endte Richard i April 1199, i sit 42de Aar, sin meer urolige og bevægede, end daadrige, jordiske Løbebane; og en af hans sidste Handlinger viste en Ædelmodighed, som han ellers i sit Liv ikke havde givet Rum. Skjøndt den øvrige i Chaluz fangne Besætning blev hængt, lod han dog Bueskytten Bertrand beholde Livet, kaldte ham til sin Seng, og spurgte ham, hvorfor han havde saaret sin Konge; og da Bertrand svarede: "Du har dræbt min Fader og mine to Brødre med egen Haand, og har havt til Hensigt ogsaa at dræbe mig; hevn dig nu paa mig som du vil;" da tilgav Kongen ham, og befalede, at der skulde udbetales ham en Gave af hundrede engelske Shillings. Dog Markard, Anfører for Brabanzonerne eller de brabantske Leietropper i Kong Richards Tjeneste, lod den uforfærdede Bueskytte hemmeligen igjen gribe og efter Kongens Død henrette under smertelige Pinsler.

Saaledes blev Richard ved sin tidlige Død fritagen for at opfylde sit Løfte, at foretage et andet Korstog, hvilket Løfte han efter sin Løsladelse af Fangenskabet paany ved en Gesandt havde givet Kong Henrik af Jerusalem.

Skjøndt Richard var en tapper og uforfærdet Ridder, mod hvis Landse i Vaabenlege og Turneringer ikke let nogen anden Ridder holdt sig fast i Sadlen,

De ere komne fra deres fjerne Landsby, for at tilbede Wischnus Billede og bringe ham Alt, hvad de eie. Derpaa vende de tilbage igjen, for ved den største Sparsomhed og de meest anstrengede Arbeider at vinde det Offer, som de maae bringe det næste Aar. Nu betræde man Templets Gaard: hvilken Contrast! og hvor Alt er festligt og muntert! Disse tykke Mænd med den glatte og skinnende Hud ere Pagodens Præster. De nyde just nu et lækkert Maaltid, som en rig Kjøbmand af Bysernes Kaste har beredt dem. Han er udtrykkeligen kommen fra Madras alene for at bivaane Festen, og man kjender ham paa hans fine Blik og paa Diamanterne, som glimre i hans Øren.

Vittigt Indfald af Keiser Joseph den Anden *).

Catharina den Andens Hang til at foretage Alt, uden at fuldende Noget, gav Joseph den Anden Leilighed til et meget vittigt Indfald. Paa hans Reise til Taurien opfordrede Keiserinden ham til at lægge den anden Grundsteen til Staden Jekatharinoslaw, til hvilken hun med den største Høitidelighed lagde den første. Senere fortalte Joseph, at han tilligemed Keiserinden af Rusland paa en eneste Dag havde fuldført en meget vigtig Forretning; hun havde nemlig lagt den første Steen til en ny Stad, og han den sidste.

*) Geheime Nachrichten über Rußland unter der Regierung Catharinens II. und Pauls I. 1ster Theil. Paris 1800.

Skizze af det engelske, skotske og irlandske Folks Charakteer *).

Skulde man med faa Ord give en Forklaring af de tre forskjellige Nationers Charakteer, hvis Blanding udgjør de tre Kongerigers Befolkning, og tilmed efter de Aarsager, der synes at udøve en almindelig Indflydelse paa deres Handlingers almindelige Retning, saa kunde man sige: at Englænderen ledes af Vanen, Skotlænderen af Eftertanke og ydre Tilskyndelse, Irlænderen af den sidste alene.

I Sammenligning med de to andre, er Englænderen kold, stum, frastødende i sin Adfærd. Veien til hans Hjerte er møisommelig og lang; kun sjeldent kan man erhverve hans Venskab. Har man bragt det saa vidt at turde besøge ham, hvilket dog kun finder Sted efter alle mulige Forsigtighedsregler, saa finder man ham altid høflig, men aldrig fortrolig. Hans Ansigt meer end hans Hjerte byder den Indtrædende Velkommen. Det er en Skik, som han halv tvungen, halv frivilligt underkaster sig, uden at han derfor synes at have ønsket det ham aflagte Besøg, eller viser den ringeste Tilfredshed derover. Han beder aldrig, at man vil blive længere hos ham, han indbyder aldrig til at prøve Retterne, der sættes for ham i den Andens Nærværelse. Hans Underholdning dreier sig om Forretningssager, eller om de meest fortærskede Gjenstande, saasom Regjeringen, Dagens Nyheder, Regn og Solskin. Man

*) Efter Mudie's "Attic fragments of characters, customs, opinions and sceaes. London 1825.

troe ikke, at han vilde gjøre sig den ringeste Umage for at berøre netop den Streng, der kunde klinge behageligt i den Besøgendes Øre, selv om den skulde frembyde sig for ham. Derimod anseer han det heller ikke for Umagen værd at betegne den, der kunde volde ham Fornøielse. Han behandler dette som en Bisag, ved hvis Omtale han ikke engang vilde trække paa Skuldrene. Han driver det saa vidt, at udøve Gjestfriheden paa de homeriske Heltes Viis, og man kunde næsten paastaae, at han blot beholder een Ting i Sigte, nemlig det Øieblik, da han kan blive sin Gjest qvit og ønske ham en lykkelig Reise.

Britten gjør sig gjerne noget til af sit Fædreland, skjøndt han lige saa gjerne ogsaa skjænder over dets Love. Hans bestandige Omqvæd er, at fremfor Alt han, dernæst Staten og hans Medborgere vandre en uundgaaelig Ødelæggelse imøde. Paa samme Tid brammer han med sin Velstand, og overdriver sit Lands Rigdomme. Man høre i dette Øieblik hans Klager: han er bragt til Bettelstaven, han maa sulte ihjel! Men man kaste et Blik paa ham og hans Huus. Dette er et sandt Pallads, han selv er nær ved at qvæles i sit eget Fedt. Naar han opfylder alle sine Pligter som Familiefader, naar han er sagtmodig og venskabelig imod sine Betjente, da er dette mindre af Tilbøielighed og Hjertensgodhed, end fordi det netop er hans Tjenere, fordi det netop er hans Familie. Ved alle Ting finder man den utaaleligste Egoisme, Ordet Jeg altid foran. Heri kan Intet forbedre ham, hverken Spot, eller bitter Erfaring, eller de haardeste Ydmygelser. Hans taabelige Forfængelighed er og bliver altid den samme;

henimod den Tid, da de franske Pillegrimme seilede fra Messina, lykkedes det Kongen af Frankrig og hans Prælater og Baroner at udvirke Ridderen Tilgivelse hos Kong Richard.

Den engelske Kong Henrik den Syvendes Pengebegjerlighed og Udsugelserne under hans Regjering *).

I de sidste Aar af Henrik den Syvendes Regjering (han døde 1509) befandt England sig i en uafbrudt, lykkelig Rolighed; de europæiske Fyrsters Opmærksomhed var dengang alene henvendt paa Italien. For Kongen af Frankrig (Ludvig den Tolvte), som sysselsatte sig med Neapels og Mailands Erobring, var Henrik sikker; med Spanien og Skotland var han nøie allieret, og hans bestandige Held imod de indenrigske Fiender havde bragt Folket til en fuldkommen Underdanighed og Lydighed. Da han altsaa fra ingen Kant havde noget at befrygte, saa overlod han sig ganske til sin Yndlingstilbøielighed, Pengebegjerligheden, der blev stærkere og stærkere med Aarene. Han skal have eiet 1,800,000 Pd. Sterl. i rede Penge, efter nuværende Værdie henimod 3 Millioner Pd. Sterl., en uhyre Sum for hine Tider **). Han forvarede disse Penge i

---

*) Geschichte von England. Von Chr. Gottl. Heinrich. 2ter Theil. Leipzig, 1807.

**) Bacon siger, at han efterlod sig $5\frac{1}{2}$ Million Gulddalere.

faste Hvælvinger paa Slottet Richmond, hvortil han alene havde Nøglen. Til denne sin Lidenskabs Tilfredsstillelse betjente han sig fornemmelig af to Ministre, Empson og Dudley, der ret vare fødte for ham. Disse to Udsugere og Folkeplagere, Empson af aldeles ringe, Dudley af bedre Herkomst, men lige saa haard, uretfærdig og ubarmhjertig, som hiin, vare begge Jurister, og gjorde, ved frygtelig Misbrug, Justitien til et Hovedmiddel til ikke blot at grundfæste Kongens uindskrænkede Magt, men ogsaa til at forbedre hans Finantser og tillige at berige sig selv. Til dette Diemed pleiede de at lade Folk, der vare udraabte som rige, offentligen anklage for lovstridige Handlinger. Naar Klagen var antagen, lode de dem sætte i Fængsel og, uden at der blev dreven videre paa deres Proces, vansmægte deri saa længe, indtil de selv tilbøde sig at erlægge en høi Pengebøde eller Ranzion.

Snart satte de sig ud over ethvert Skin af lovlige Former, stævnede bemidlede Undersaatter hjem til sig, under Paaskud af en speciel kongelig Commission, anstillede en irregulair summarisk Undersøgelse, og dømte dem uden videre til at erlægge store Pengesummer. Endvidere lode de smedde falske Documenter og Actstykker, hvoraf der skulde sees, at visse Eiendomme, der gik til Lehn fra en Lord, vare umiddelbare Kronlehn, og foranledigede derved en Mængde Processer, hvori der blev fældet Dom af dem selv, og altid til Kronens Fordeel. Mindreaarige Vasaller, der stode under Kongens Formynderskab, kom, efter at være blevne myndige, ikke i Besiddelse af deres Godser paa anden Maade, end ved at betale Kongen uhyre Summer. Proscriberede Un-

derfaatter kunde aldrig erholde deres Benaadning under anden Betingelse, end at de erlagde betydelige Pengesummer, og de maatte endda finde sig i, at Kongen i to Aar benyttede Halvdelen af deres Godser og Renter. Det gik saa vidt, at Øvrighedspersonerne af de to Ministre bleve tvungne til at erklære uskyldigen Anklagede for skyldige; dersom de vægrede sig derved, bleve de selv anklagede, satte i Fængsel og belagte med Pengestraf.

Folket knurrede, og beklagede sig offentligt over disse uhørte Udsugelser og Undertrykkelser, og Henrik syntes i den sidste Tid, da han var meget sygelig, at lægge sig disse Klager paa Hjertet. Desuagtet fortsatte Empson og Dudley uforandret deres Udpresninger og Voldsomheder, og Kongen lagde ingen Hindringer i Veien for deres Rovgjerrighed. I Aaret 1508 blev Ridder Wilhelm Capel, fordi han som Lord-Mayor af London havde modtaget nogle falske Mynter og ikke anstillet nøiagtige Undersøgelser desangaaende, dømt til en Mulct af 2000 Pd. Sterling og, da han ikke vilde underkaste sig denne Straf, sat i Tower. Paa samme Maade blev Lorenz Ailmer, forhenværende Lord-Mayor af Londen, sat i Fængsel, fordi han vægrede sig ved at betale en Mulct af 1000 Pd. St.; og her forblev han, indtil Empson under den følgende Regjering blev styrtet *).

*) I det første Aar af Henrik den Ottendes Regjering bleve, foruden mange Andre, i Særdeleshed Empson og Dudley haardt anklagede. Begge bleve afhørte for Statsraadet, men forsvarede sig saa eftertrykkeligt, idet de beraabte sig paa de kongelige Befalinger, at man ikke kunde fordømme dem

derimod blevne indprægede hans Aand fra Barndommen af, og denne Bevæggrund er tilstrækkelig for ham til sit hele Liv igjennem at hænge fast derved med uovervindelig Haardnakkenhed. Lig hiint Menneske, som, da man første Gang rakte ham en Asparges, beed i den forkeerte Ende deraf, og siden efter vilde nyde alle andre Aspargeser paa samme Maade, blot for at være fuldkomment consequent, saaledes gaae de, saavel i politisk som enhver anden Henseende, frem aldeles paa samme Maade.

Englænderen er saaledes i alle sit Livs Begivenheder et Form- og Vanevæsen; som saadant passiv underkastet de eengang bestaaende Love og Skikke, meer et Fosterbarn og en Discipel af Tiden, end af Fornuften, ærlig og oprigtig, men haardnakket i sine Meninger og fortrinlig mærkværdig ved sit phlegmatiske Temperament.

Skotlænderen er paafaldende forskjellig fra ham. Det vilde falde vanskeligt at paastaae: at han kan foretrækkes for ham. Langt fra at forblive afsondret, leve uafhængig af Andre og finde sin største Ære i at indeslutte sig i sig selv, saaledes som Englænderen pleier at gjøre, forleder hans ustadige Nysgjerrighed ham tvertimod til at udfritte Enhver, undersøge enhver Ting, der fremstiller sig for hans Blikke. Hans Lidenskabelighed bestemmer derfor hans Kjærlighed eller hans Had.

Den letteste Anbefaling er ham nok til at aabne sit Huus for en Fremmed. Er hans Bord ikke altid saa rigt forsynet som i England, saa er man idetmindste sikkrere paa en venskabelig Modtagelse, end der. Men snart begynder han en Disput med sin Gjest; han modsiger ham ikke altid paa den fineste Maade, underhol-

den berygtede Jose Maria, med Tilnavn El Tempranito (som staaer tidligt op). Hans Navn er i Alles Mund fra Madrid til Sevilla og fra Sevilla til Malaga. Jose Maria er smuk, tapper, høflig, saa meget som det lader sig forene med en Stratenrøvers Haandtering. Naar han anholder en Postvogn, undlader han aldrig at række Damerne Haanden, for at hjelpe dem at stige ud, ogsaa sørger han altid meget omhyggeligt for at de komme til at sidde ret beqvemt i Skygge; thi sædvanligen udfører han sine Angreb ved høi lys Dag. Aldrig hører man en Eed eller et uslebet Ord af ham; tvertimod viser sig i hans Ansigt næsten Udtrykket af Ærefrygt og en sig aldrig fornegtende naturlig Høflighed. Trækker han Ringen af Fingeren paa en Dame, saa tilføier han ikke sjeldent: "Ha, Sennora, en saa skjøn Haand behøver ingen fremmed Prydelse." Og idet han lader Ringen lempeligt glide af Fingeren, trykker han et Kys paa Haanden, saa at man, som en spansk Dame yttrede, skulde troe, at Kysset havde større Værd for ham, end Klenodiet. Ringen tog han i et Slags Adspredelse, Kysset dvælede længe paa den skjønne Haand. Man forsikkrede mig, at han altid lod de Reisende beholde saa mange Penge, at de kunde komme til den næste Station, og at han aldrig negtede Nogen Tilladelse til at beholde et Klenodie, hvortil der knyttede sig dyrebare Erindringer.

Man skildrede mig Jose Maria som en høi, ung Mand paa nogle og tyve Aar, smukt skabt, med et aabent og tilfredst Ansigt, glindsende hvide Tænder og ualmindelig udtryksfulde Øine. Sædvanligen gaaer han i en overordentlig rig Modejunkerdragt. Hans Linned

er altid sneehvidt, og hans Hænder behøvede ikke den fineste Herre i London eller Paris at skamme sig ved. Det er først fem eller sex Aar siden han begyndte at drive sin farlige Haandtering paa Landeveiene. Af sine Forældre bestemt til den geistlige Stand, studerede han Theologie paa Høiskolen i Granada; men han syntes ikke synderligt skabt for dette Kald, som man strax skal see. Han vidste om Natten at forskaffe sig Adgang til en Pige af god Familie, og skjøndt Kjærlighed undskylder Meget, som man pleier at sige, saa taler man dog om begaaede Voldsomheder, hvorved en Tjener skal være bleven saaret o. s. v. Jeg kunde iøvrigt aldrig faae rigtigt Lys i denne Historie; kun saa meget er vist, at Faderen gjorde stor Allarm, og der blev indledet en Criminal-Undersøgelse. Jose Maria saae sig nødt til at flygte til Gibraltar, og da der her begyndte at fattes ham Penge, forbandt han sig med en engelsk Kjøbmand til en Snighandel med forbudne Varer. Et Menneske, som han havde draget ind i Hemmeligheden, røbede ham. Toldbetjenterne erfarede, hvilken Vei han agtede at tage med sine contrabande Varer, og lagde sig i Baghold. Alle Muuldyr bleve fratagne ham; dog overgav han sig ikke for let Priis, men først efter en fortvivlet Modstand, hvorved nogle Soldater bleve saarede og dræbte. Fra dette Øieblik havde han intet Andet at gribe til, end at brandskatte de Reisende.

Jose Maria blev indtil denne Time uafbrudt begunstiget af Lykken. Der er sat en Priis paa hans Hoved, og hans Signalement er opslaaet paa alle Stæders Porte, med Løfte om 8000 Realer til Enhver, som overleverer ham død eller levende i Rettens Hænder, selv om han

uagtet den kort tilforn gjorte Erfaring, ikke kan lade være igjen at betjene sig af ham.

Ligesom de Andre, har han sin ganske egne Egoisme, der bliver saa meget mere paafaldende, da Venskab og Hengivenhed udgjøre Texten til alle hans Taler. Og- saa heri finder endnu en stor Forskjel Sted imellem ham og Skotlænderen og Englænderen. Hans Venskab er ikke frit og aabent som den Førstes, eller roligt og af- maalt som den Sidstes; det er tvertimod, om man saa tør udtrykke sig, Lidenskabens Egoisme, Trangen til umiddelbar Velvillie, uden det ringeste Tilbageblik paa Fortiden, uden Beregning for Fremtiden. Irlænderen er en Slave af sin Begeistring og Offeret derfor. Dette er da ogsaa den eneste Bevæggrund, der stedse og overalt leder ham, og som han har underordnet Venskab, Ære, Fædreland, Alt.

Naar han tilsværger Nogen en evig Hengivenhed, saa maa man ikke tvivle om hans Oprigtighed; thi var man i Stand til at lede de Aarsager, der bestemme hans Villie og Meninger, saa vilde han aldrig bryde det givne Ord; men hans Sjels Tyranner foreskrive ham en ny Bestemmelse, og han maa følge den, hvad enten han vil eller ei.

Lystig, sprudlende vittig, behagelig i sit Væsen, ikke, som Englænderen, indskrænket af Formaliteter, hvis Jagt- tagelse Dag for Dag fordres strengere, eller, som Skot- lænderen, holdt tilbage af Grundsætninger, som daglig beherske ham mere uindskrænket, synes det, at der maa frembyde sig flere Veie til at komme frem i Verden for ham, end for de to Andre; desuagtet indtræffer fordet- meste det modsatte Tilfælde. Uden den Enes faste Op-

rigtighed, uden den Andens beregnende Klogskab, saa excentrisk i sine Forhaabninger og Planer, at han umuligen kan bringe dem i Udøvelse, udsætter han sig for bestandige Misgreb og Tab. Desuden sysselsætter Ærgjerrigheden ikke længe hans Aand; den maa snart rømme Pladsen for andre Lidenskaber.

Englænderen skrider i stadig Retning mod sit Maal; Skotlænderen gjør hist og her nogle Afvigelser, naar han troer derved at kunne forkorte sin Vei eller lettere at kunne klattre op; Irlænderen springer over snart til Høire snart til Venstre, gjør megen Larm for Ingenting, teer sig ofte som en Vanvittig, og er ikke sjelden, ved Slutningen af sit lange Løb, paa det samme Punkt, hvorfra han begyndte det. I Henseende til aandelige Egenskaber, er den Første udholdende, men langsom; den Anden foranderligere, men mere dybttænkende, skjøndt han ikke dvæler saa længe og saa fast ved een og samme Gjenstand; den Tredie endelig er flygtig som Vinden, men og lige saa ubestandig og uagtsom. Kan Englænderen befale, saa er han i Almindelighed meget stolt, kold og tilbageholdende. Hans Selvtillid hindrer ham i at gjøre Regning paa Andres Bistand. I samme Stilling er Skotlænderen, kun mere tilbøielig til Intrigue, og blot i den Hensigt at ophøie eller berige sine Slægtninger vil han tillade sig Midler, der vilde blive forkastede af Englænderen som ham uværdige. Irlænderen vil i et saadant Tilfælde tilsidesætte sin egen Fordeel for sin Forfængelighed, og den, der er klog nok til at smigre hans Lidenskaber, kan sikkert bedrage ham.

I Skotland bliver et Menneske forviist, naar han har begaaet en stor Forbrydelse. I England skeer dette

være en Mand af Betydenhed. Brudgommen stod strax op, for at indbyde ham. Medens man sagte spurgte hinanden, hvem den fremmede Cavalleer vel kunde være, blev Notaren af Andujar, der bivaanede Brylluppet, bleg som Døden. Han prøvede paa at staae op fra Stolen, hvor han sad ved Siden af Bruden; men hans Knæe rystede saaledes, at han ikke kunde staae paa Benene. En af Bryllupsgjesterne, der allerede længe havde staaet i Ord for at give sig af med Snighandel, nærmede sig Bruden, og hviskede til hende: "Det er Jose Maria. Jeg skulde tage meget feil, hvis han ikke er kommen for at anrette een eller anden Ulykke. Sikkert skal det gaae ud over Notarius. Men hvad er herved at gjøre? Skal man lade ham slippe bort? — Det er umuligt! Jose Maria vilde snart indhente ham. — Sætte Røveren fast? Sikkert er hans Bande i Nærheden; desuden bærer han selv Pistoler i Beltet, og Dolken kommer aldrig fra hans Side. — Men, Hr. Notarius, hvad har De da gjort ham?" — "Ak, Intet, aldeles Intet!" En gav sagte at forstaae, at Notarius for to Maaneder siden havde sagt til sin Forpagter, at naar Jose Maria tog ind til ham, skulde han kaste noget Arsenik i Vinen. — Endnu gjettede man frem og tilbage, og glemte reent at hugge ind paa Olla'en, som billigt var, da den Ubekjendte ved Brudgommens Side traadte hen iblandt Bryllupsgjesterne.

Der var ingen Tvivl mere, det var Jose Maria; i Forbigaaende kastede han et Tigerblik paa Notaren, der rystede som af en Febergysen; derpaa hilsede han Bruden med et indtagende Væsen, og bad om Tilladelse til at dandse paa hendes Bryllup. Hun vog-

Raadet var ogsaa tilbøielig til at gjøre dette Skridt, og sendte desaarsag fem Deputerede til Amsterdam til Don Frederik, for at udbede sig fem Dages Frist for Staden til at raadslaae om Fredsunderhandlingerne. Men neppe bleve Oraniens Tilhængere, Stadthauptmann Wibald af Ripperda, en frisisk Adelsmand, Adrian Jansson og Andre, underrettede herom, saa sammenkaldte de Medlemmerne af Skytteselskabet og de øvrige Borgere.

Det var en gammel, fra Fædrene arvet Skik i Nederlandene, at der i enhver Stad, og selv i enhver stor Landsby bestod visse Selskaber (Gilden) eller Broderskaber, som paa bestemte Dage øvede sig i at bruge Vaaben, og ikke blot i Nødens Tid bleve Landets Forsvarere, men ogsaa gjorde Tjeneste hos Fyrsterne som Drabanter, naar de kom igjennem Byen. Disse Broderskaber, af hvilke der ogsaa gaves et i Harlem, have ustridigen bidraget meget til Frihedens Opnaaelse; thi de dannede en Art Nationalmilits, der var bekjendt med Brugen af Ildgeværer.

Ripperda forestillede det forsamlede Borgerskab og Skytterne, at Raadet uden deres Vidende havde henvendt sig til Hertugen af Alba, for at bede ham om Naade og Skaansel for Staden. Men hvilken Skaansel var vel at vente af Zütphens og Naardens barbariske Ødelægger; de havde svoret deres retmæssige Statholder, Prindsen af Oranien, en dyr Eed, ikke at ville træde i nogen Underhandling med den fælles Fiende. Denne Eed vilde han holde hellig og ubrødelig, og det Samme haabede han af de her forsamlede vakkre Mænd. Hvor langt ærefuldere var det at møde

en grusom og uforsonlig Fiende med Sværd i Haand, end feig at betle om en Naade, der dog aldrig var at haabe! Han idetmindste valgte langt hellere en ærefuld Død, og var beredt til at offre den sidste Blodsdraabe til Fædrelandets Forsvar! — Denne mandige Tale begeistrede hele Forsamlingen. Alle raabte, som med een Mund, at de vilde vove Liv og Blod for Fædrelandet.

Strax blev Prindsen af Oranien, der endnu befandt sig i Delft, underrettet om Borgerskabets Beslutning, og han sendte sin Fortrolige, St. Aldegonde, til Harlem, der afsatte ti af Statsraadets Medlemmer og udnævnte lige saa mange nye i deres Sted. Paa samme Tid bleve Billederne kastede ud af Kirkerne, og disse overladte Protestanterne. Lazarus Müller, Prindsens Krigshøvding, forstærkede Besætningen med fire Faner tydske Landsknegte.

Stadens frivillige Underkastelse vilde have været Don Frederik særdeles kjærkommen, thi han havde med Grund Ulyst til en Beleiring i denne sildige og ugunstige Aarstid. Men da Trusler og Løfter vare lige frugtesløse, blev der intet Andet tilbage for ham, end med Vaabenmagt at tvinge den til Underkastelse. Den 8de December forlod han med sin Hær Omegnen af Amsterdam, og marscherede mod Harlem paa den høire Dige, som fører til Sparendigen.

Saasnart Efterretningen om Spaniernes Bevægelse udbredte sig i denne Stad, bleve 300 Borgere og Soldater tilligemed et Antal Skandsegravere sendte ud for at besætte Skandsen ved Sparendigen og gjennemstikke Digen foran den. Men ulykkeligviis var denne Forholdsregel bleven truffen altfor sildigt; thi neppe havde

Det spanske Folk, der kan Romancerne om de tolv Pairs udenad, der synger Rinaldo de Montalbans Heltegjerninger, maa naturligviis ynde en Mand, der i en saa prosaisk Tid, som vor, synes at lade de gamle Heltes ridderlige Dyder og Eventyr leve op igjen. En anden Grund, der bidrager til at gjøre Jose Maria saa almindeligt yndet blandt Folket, er hans overordentlige Ædelmodighed. Gjerne deler han de Penge, som det rigtignok ikke koster ham megen Umage at erhverve, med de Fattige. Endnu aldrig, saa siger man, har En anmodet ham om Noget, uden at erholde en rundelig Almisse. En Muulæseldriver fortalte mig, at han havde mistet sit Muulæsel, der udgjorde hans hele Rigdom, og havde allerede været nær ved i sin Fortvivlelse at styrte sig i Guadalquivir, da en Ubekjendt tilstillede hans Kone en Pung med sex Unzer Guld. Han tvivlede ikke om, at denne Velgjører var Jose Maria, som han en Dag havde viist et Badsted, da Soldaterne vare i Hælene paa ham.

Ogsaa følgende Historie hørte jeg fortælle om ham: En fattig Bissekræmmer i Omegnen af Campillo de Arenas drog til Staden med en Ladning Viineddike, der, som Brugen er i Spanien, var fyldt paa Lædersække og blev baaren af et magert, afslidt Æsel, der formedelst Alderdom og Sult neppe kunde slæbe sig længere frem. Paa en smal Fodsti møder han en Fremmed, som man efter Klæderne at dømme skulde antage for en Jæger, og som aldrig saa snart fik Øie paa Æselet, førend han brød ud i en høi Latter og raabte: "Hvad er det for en Skindmær, du der fører med dig, Kamerat! Ere vi da allerede i Carnevalet, siden man seer slige Optog?" —

"Sennor," svarede den bittert krænkede Æseldriver, "dette stakkels Dyr, saa gammelt og hæsligt det ogsaa er, fortjener dog Brødet til mig. Jeg er fattig, og har ikke Penge at kjøbe mig et andet for." — "Hvad? af dette usle Skelet maa du leve, der imorgen eller overmorgen kan styrte for dig? Hold, Ven, see der" — og med disse Ord tog den Fremmede en temmelig svær Pung frem — "hos den gamle Herrera er et smukt Muuldyr tilfals. Han vil have 1500 Realer derfor; her ere de. Kjøb nu dette Muuldyr idag, men for Alting ikke senere, og ting ikke med ham. Dersom jeg endnu imorgen træffer dig paa Veien med dette elendige Krik, saa styrter jeg Eder begge i den første den bedste Afgrund, saa sandt som jeg hedder Jose Maria." Æseldriveren blev staaende med Pungen i Haanden, og troede at drømme; men de 1500 Realer vare rigtigt talte, og da han vidste, hvad en Eed af Jose Maria havde at betyde, saa begav han sig ufortøvet til Herrera, og ombyttede sin Gulbbørs mod et skjønt Muuldyr. Natten derpaa bliver Herrera pludselig reven op af sin gode Søvn. To Mænd holde en Blindlygte og en Dolk for Øinene af ham. "Op! Ryk hurtig ud med dine Penge!" — "Ak, Sennors! jeg har ikke en Quarto i Huset." — "Du lyver, igaar har du solgt et Muuldyr til den og den Mand fra Campillo." — Beviisgrundene var af en saa uimodstaaelig Natur, at de 1500 Realer strax bleve udleverede og vandrede samme Sted hen, hvor de vare komne fra.

fiendtlige Hær. Ved Spaniernes Nærmelse udsendte Greven otte Ryttere, for at udforske deres Styrke og Stilling. Men nogle af disse Speidere havde det Uheld at blive grebne af Spanierne, og Don Frederik, ved disse Fanger underrettet om Grevens Styrke, Stilling og Hensigt, besluttede strax at lade ham overfalde. 600 Ryttere og 5000 Mand Fodfolk, anførte af Bossu, Romero og Noircarmes, bleve udvalgte til dette Foretagende, og det lykkedes saa godt, at Greven, der ikke havde meer end 150 Ryttere, 1500 Mand Fodfolk og 6 Kanoner, blev overrumplet førend han kunde opstille sig til Kamp (13de Decbr. 1572). Vel forsøgte han med sine faa Ryttere at opholde Fienden, men de maatte kjæmpe med Vind og Sneefog, som strax ved det første Angreb i Uorden, og reve ligeledes Fodfolket afsted med sig. Over 600 af Nederlænderne bleve paa Valpladsen, og fire Kanoner tilligemed adskillige Faner bleve Fiendens Bytte. Nogle tappre Fanebærere fandt man liggende gjennemborede paa Valpladsen, indsvøbte i deres Faner. Spanierne vanærede deres Seier ved Grusomheder imod de Fangne. To af dem, Hans Keller og Baptista af Trier, bleve hængte op ved det ene Been. Forgjeves bød Greven af Mark 2000 Kroner og nitten spanske Fanger for Baptista; man afslog at udlevere ham, og til Gjengjeld for den Ulykkeliges vanærende Død, lod Greven de 19 fangne Spaniere ligeledes henrette.

Den formelige Beleiring af Harlem havde nu taget sin Begyndelse, og saasnart Spanierne havde sikkret deres Lejr ved en Grav, aabnede de Løbegravene mod Korsporten, og tilmed ikke, som sædvanligt i en Slange-

"Sennor," svarede den bittert krænkede Æseldriver, "dette stakkels Dyr, saa gammelt og hæsligt det ogsaa er, fortjener dog Brødet til mig. Jeg er fattig, og har ikke Penge at kjøbe mig et andet for." — "Hvad? af dette usle Skelet maa du leve, der imorgen eller overmorgen kan styrte for dig? Hold, Ven, see der" — og med disse Ord tog den Fremmede en temmelig svær Pung frem — "hos den gamle Herrera er et smukt Muuldyr tilfals. Han vil have 1500 Realer derfor; her ere de. Kjøb nu dette Muuldyr idag, men for Alting ikke silldigere, og ting ikke med ham. Dersom jeg endnu imorgen træffer dig paa Veien med dette elendige Krik, saa styrter jeg Eder begge i den første den bedste Afgrund, saa sandt som jeg hedder Jose Maria." Æseldriveren blev staaende med Pungen i Haanden, og troede at drømme; men de 1500 Realer vare rigtigt talte, og da han vidste, hvad en Eed af Jose Maria havde at betyde, saa begav han sig ufortøvet til Herrera, og ombyttede sin Guldbørs mod et skjønt Muuldyr. Natten derpaa bliver Herrera pludselig reven op af sin gode Søvn. To Mænd holde en Blindlygte og en Dolk for Øinene af ham. "Op! Ryk hurtig ud med dine Penge!" — "Ak, Sennors! jeg har ikke en Quarto i Huset." — "Du lyver, igaar har du solgt et Muuldyr til den og den Mand fra Campillo." — Beviisgrundene var af en saa uimodstaaelig Natur, at de 1500 Realer strax bleve udleverede og vandrede samme Sted hen, hvor de vare komne fra.

Forsvar med forenede Kræfter; og medens Constablerne affyrede Skytset paa de fremrykkende Fiender, kastede Andre gloende Kul og Aske, brændende Beeg, sydende Olie og smeltet Bly ned paa dem. Spanierne fornyede flere Gange det frugtesløse Angreb. Omsider maatte de, trods deres Tapperhed, trække sig tilbage med ét Tab af 150 Døde.

Dette mislykkede Forsøg overtydede Don Frederik om, at det ikke saa let vilde lykkes ham at erobre Staden, som han i Begyndelsen havde haabet. Han besluttede derfor at drive Beleiringen kunstmæssigen, sprænge Voldene ved Miner og tillige fortsætte Skydningen, for saaledes ved Krudtets Magt over og under Jorden at tilintetgjøre Stadens Skytsværn. Beleirerne derimod, opmuntrede ved det heldige Udfald af den sidste Kamp, fordobblede deres Virksomhed. De benyttede de lange Vinternætter til at anlægge flere Forsvarsværker, og opførte ikke alene et nyt Afsnit bag den gamle Vold, fra Johannesporten til Catharinebroen, men opkastede ogsaa Tvervolde (Traverser), for at sikkre Hovedvolden imod Virkningen af det fiendtlige Skyts.

Prindsen af Oranien gjorde saa meget, som Omstændighederne tillode, for at understøtte den betrængte Stad. Han sammentrak en liden Krigerhob, der opstillede sig ved Landsbyen Sassem imellem Leyden og Harlem. Herfra erholdt de Beleirede Tid efter anden Forstærkninger af Mandskab og friskt Tilførsel. Paa denne Maade kom efterhaanden 15 Faner Krigsfolk, Nederlændere, Franskmænd, Skotter og Englændere ind i Staden; og desforuden saae man fra Tid til anden

Ryggen. Slaget er, formedelst Piskens Tyngde, hef⸗tigt. Det Sted, hvor den rammer, bliver øieblikkeligt underløbet med Blod, og kort efter træder Blodet ud paa Siderne af dette Sted, da de skarpe Kanter af den stive Spids gjennemskjære Huden.

Antallet af Slagene for de forskjellige Forbrydelser er ikke lovbestemt, men overladt til Dommerens Vil⸗kaarlighed efter Forbrydelsens Størrelse og den subjek⸗tive legemlige Styrke. Maalestokken for denne Vil⸗kaarlighed vil vise sig af det Efterfølgende. Med det halvfjerdsindstyvende Aar er denne Straf aldeles uan⸗vendelig. Straffen bliver altid fuldbyrdet offentligt og ved store Forbrydelser, som have opvakt Sensation hos Publikum, paa en høitidelig Maade. Jeg vil her med⸗dele, hvorledes jeg saae denne Straf fuldbyrde paa fire Forbrydere, som havde myrdet og udplyndret tvende Personer.

Forbryderne bleve, to i en Slæde, sluttede sammen med en Lænke om Halsen, førte ved en Commando Dragoner til Retterstedet. Bag dem fulgte den Slæde, hvori Knutmesteren sad med sine Knegte. Dette er aldeles foragtelige Personer. Saa indbringende ogsaa denne Stilling, af gode Grunde, er, bestemmer dog ingen Russe af ubesmittet Rygte sig til Samme, og Man er derfor nødt til, imod Eftergivelse af Straffen, at vælge Personerne dertil iblandt Forbryderne selv. Enhver af Forbryderne har et tykt brændende Voxlys i Haanden. Han er beredet til Døden, gaaer den be⸗tydningsfulde Vei til Graven og til den høieste reli⸗giøse Høitidelighed fordrer den græske Kirke tændte Lys. Om Retterpladsen havde et Regiment Infanterie slaaet

Beskrivelse af Knutstraffen *).

Knuten er en stor Pidsk af følgende Bestanddele. Paa et af Træ dreiet Skaft, der er en rhinlandsk Fod lang, er befæstet en Snor af Læder, som er lig den Vognsele, hvori Hestene trække. Ved Skaftet, hvor den er bevægelig i en Slynge af Læder, har den en Brede af 2½ Tomme og for oven af ¾ Tomme, rhinlandsk Maal. Dens Tykkelse udgjør omtrent 3 Linier. Længden er 3 Fod rhinlandsk og maaskee noget derover. Jeg maa herved bemærke, at jeg beskriver den sværeste Knut. For svagere Legemer og mindre Forbrydelser er den af ringere Vægt. Paa den smalle Ende af denne Læder-Snor er en lille Øsken af Læder, hvorigjennem den med en Knude fastheftede Spids bliver trukket. Dette er det egentligt straffende Redskab. Den er en Fod lang, for neden ¾ Tomme bred og løber spids ud i Enden. Den bestaaer af halv bearbeidet, hvidt Hestelæder, er stiv som Been og omtrent en Linie tyk, som Rygstykket af Hestehuden er. Hvad Andre fortælle, at denne Spids, naar den er fugtig, bliver indstrøet med stødt Glas, er, idetmindste nu (1810), aldeles usandt. Jeg har selv havt den i Haanden før Straffens Fuldbyrdelse. Men naar denne Spids bliver blødgjort af Blodet, bliver den ombyttet med en anden. Dette skeer sædvanligt med det tiende Slag, og pleie da ogsaa de Bøddelknegte, der fuldbyrde Straffen, at omvexle med hverandre. Slaget med Knuten bliver givet langs ad Ryggen nedad, saaledes at netop hele hiin Snært, og ikke meer, rammer

*) Steltzer: Archiv des Criminalrechts, 7 Band.

Ryggen. Slaget er, formedelst Pidskens Tyngde, heftigt. Det Sted, hvor den rammer, bliver øieblikkeligt underløbet med Blod, og kort efter træder Blodet ud paa Siderne af dette Sted, da de skarpe Kanter af den stive Spids gjennemskjære Huden.

Antallet af Slagene for de forskjellige Forbrydelser er ikke lovbestemt, men overladt til Dommerens Vilkaarlighed efter Forbrydelsens Størrelse og den subjektive legemlige Styrke. Maalestokken for denne Vilkaarlighed vil vise sig af det Efterfølgende. Med det halvfjerdsindstyvende Aar er denne Straf aldeles uanvendelig. Straffen bliver altid fuldbyrdet offentligt og ved store Forbrydelser, som have opvakt Sensation hos Publikum, paa en høitidelig Maade. Jeg vil her meddele, hvorledes jeg saae denne Straf fuldbyrde paa fire Forbrydere, som havde myrdet og udplyndret tvende Personer.

Forbryderne bleve, to i en Slæde, sluttede sammen med en Lænke om Halsen, førte ved en Commando Dragoner til Rettersted et. Bag dem fulgte den Slæde, hvori Knutmesteren sad med sine Knegte. Dette er aldeles foragtelige Personer. Saa indbringende ogsaa denne Stilling, af gode Grunde, er, bestemmer dog ingen Russe af ubesmittet Rygte sig til Samme, og Man er derfor nødt til, imod Eftergivelse af Straffen, at vælge Personerne dertil iblandt Forbryderne selv. Enhver af Forbryderne har et tykt brændende Voxlys i Haanden. Han er beredet til Døden, gaaer den betydningsfulde Vei til Graven og til den høieste religiøse Høitidelighed fordrer den græske Kirke tændte Lys. Om Retterpladsen havde et Regiment Infanterie slaaet

paa de Stormende, og midt i Kampens Tummel springer en Mine under Bolværket ved Korsporten og knuser eller begraver et stort Antal af Fienderne, som vare sammentrængte paa og ved Bolværket. De Beleirede benyttede Forvirringen og Skrækken, som den frygtelige Explosion udbredte blandt Fienderne, og styrtede over dem med Sværd og Landser. Lykken erklærede sig for Nederlænderne, og Spanierne bleve tvungne til Retirade. En Hagel af Kanonkugler fulgte efter de Vigende.

Ikke heldigere end Hovedcorpset var Oberst Billi, der med 200 frisiske Walloner havde foretaget et Angreb paa Korsporten; thi ogsaa han maatte drage bort igjen, uden at have udrettet noget. Spanierne mistede paa denne Dag over 300 Mand, blandt hvilke nogle fortræffelige Officerer befandt sig. De Beleirede mistede kun 12 Mand, og de havde, foruden den tilfægtede Seier, endnu den Glæde, at under Stormen en stor Transport af 80 Slæder, belæssede med Proviant og Munition, over Harlemmerhavet paa den modsatte Side lykkeligen ankom til Staden.

Denne anden forulykkede Storm gjorde et dybt Indtryk paa Beleirerne. Flere af Anførerne mistvivlede om Muligheden af med Magt at komme i Besiddelse af Staden, i Betragtning af Besætningens Tapperhed og den Lethed, hvormed den kunde blive forsynet med Forstærkning og Tilførsel. De raadede derfor til en omhyggelig Blokade, for at bevirke ved Hunger, hvad der ikke vilde lykkes med Magt. Ja, Nogle talede endog om at ophæve Beleiringen, og Don Frederik selv var just ikke denne Mening ugunstig. Det

Bøddelknegten lægger Pidsken imellem sine Been, for at hugge ret lige til, og stryger hvergang med den anden Haand Blodet bort af Spidsen paa Knuten. Naar det sidste Slag er fuldført, bliver Forbryderen løsnet og sat ned paa Knæ ved Korset. Derpaa blive Næseborerne udrevne paa ham. Hertil bruger man et Instrument af Jern, der, ligesom Haarskærernes Krusejern, nedentil har en Jernstang, som bliver stukket ind i Næseboret, og oventil et hvælvet Jern, der passer paa hiin Stang og er forsynet med en skarp Eg, som for oven er noget bredere end for neden. Dette Instrument bliver trykket sammen ligesom en Sax, og Siderne paa Næsen dermed udrevne, omtrent i en Længde af to Linier. Til Brændemærket paa Kinderne og Panden betjener Man sig af et Stempel med smaa Spidser. Disse blive trykte ind i Kjødet, hvorpaa man indgnider Krud i Saaret. Denne Brændemærken foregaaer yderligt hurtigt, men Revselsen med Knuten derimod desto langsommere. Hele hiin Exekution varede en Time og tyve Minuter. Den Første bliver, efter udstaaet Straf, indtil den Sidste er afstraffet, kastet hen paa Jorden og tildækket med sin Pelts. Derpaa blive de igjen førte hen i Fængslet, og, naar de ere helbredede, bragte med den næste Transport til Siberien. Denne Reise er nu vistnok slem. Kosten underveis kan vel ikke være synderlig kraftig, og det er ikke nogen let Sag, at tilbagelægge tusinde tydske Miil til Fods. De Syge blive imidlertid kjørte. Reisen varer som oftest halvandet Aar, da den til mange Tider bliver afbrudt ved heftig Frost eller ved at maatte vente paa andre Transporter.

---

overdrog ham det Hverv, at tilføre Staden 12 Kanoner og et Forraad af Korn (Februar 1573).

Imidlertid blev der i Amsterdam, for Hertugen af Albas Regning, ligeledes bygget et Antal Skibe, hvis Bestemmelse var at spærre Harlemmerhavet for de Beleirede. Grev de Bossu erholdt Commandoen over Flottillen; men den første og største Vanskelighed, der frembød sig, var, at bringe Fartøierne til Skuepladsen for deres Bestemmelse. Det første Forsøg paa at føre dem fra Sparen ud i Harlemmerhavet, ad en Aabning, der blev gravet igjennem den lave Vei ved det saakaldte Penningsveer, blev tilintetgjort af de Beleirede. Bossu prøvede derpaa et andet Middel, der lykkedes ham bedre. Han lod den saakaldte Oovertom, en halv Miil fra Amsterdam ved den hellige Vei, gjennemstikke, og her var han saa heldig at skaffe nogle Fartøier ud paa Søen, hvilke dog, hver Gang de vovede sig frem, bleve drevne tilbage af de harlemske Galeier.

Samme Virksomhed, som paa Vandets Element, herskede ogsaa paa Landjorden. Man saae Beleirerne ivrigt sysselsatte med at anlægge nye Skandser paa Siden af Harlemmerhavet, for at afskjære Staden derfra, medens de Beleirede opbøde Alt, for at hindre dette for deres Existents saa farlige Arbeide. Den 25de Marts foretoge de Sidste, 1000 Mand stærke, et Udfald mod Tydsklernes Leir i Harlemmerbusch, bemægtigede sig nogle Skandser, dræbte 6 til 700 Fiender, opbrændte nogle hundrede Telte og Hytter, og vendte tilbage til Staden med 9 erobrede Faner og 30 Stykker Qvæg, som de havde gjort til Bytte. Dette heldige Foretagende og alle følgende Forsøg afholdt dog ikke Belei-

agtig Omfatning, vare rigt omhyllede med de kostbareste Stoffer og skjønt forbundne ved utallige Guirlander af kunstige Blomster og ved Gardiner af Musselin, Gaze og andre fine Tøier; vældige Lysekroner af Krystal svævede i det Indre, lustigt baarne af Blomsterkjæder, gjennemvirkede med Guld og Sølv, og ved Draperier og Baandslaifer i overnættes Fylde flydende sammen med de øvrige Zirater. I Baggrunden af Salen, paa en af flere Trin bestaaende, med guldvirkede Tepper belagt, middelmaadig Forhøining vare to prægtige Thronsæder opstillede; foran disse gav det skjønt sammensatte og omhyggelig glattede Gulv Dandsen frit Rum. Salen havde tre Udgange; den ene af dem, i Baggrunden, nærmest Thronsæderne, førte til det Indre af Hotellet, og skulde blot lette det fornødne Samqvem imellem Huusfælkerne. I Forgrunden, hen imod Havesiden, løb først til Venstre et bredt og langt Gallerie, der, bygget og decoreret ligesom Salen, strakte sig langs med Hotellet og i mangfoldig Forbindelse umiddelbart berørte dets Gemakker saavelsom Haven; paa høire Side, lige overfor dette Gallerie, i Salens halve Høide, befandt sig en Tribune for Musikanterne, til hvilken man dog kun kunde komme op ad en udvendig Trappe; Salens Hovedudgang, et prægtigt Portal, aabnede sig i Midten af Forgrunden, og førte over flere brede og vellagte Trin ned i Haven, hvis nærmeste Rum her ogsaa var behørigen udvidet og indrettet til at en stor Menneskemængde kunde strømme ud og ind.

For Pragt og Beqvemmelighed, for Orden og Passelighed, var der fra alle Sider paa bedste Maade draget Omsorg, og der var ikke forsømt Noget, som kunde

ter ind i Staden. Men ikke altid undgik disse Vovehalse Spaniernes Opmærksomhed. Mangen af dem blev greben og i Stadens Paasyn ophængt ved Hænder og Fødder, en Grusomhed, som de Beleirede gjengjeldte ved at hænge flere Fanger i en Galge, der var opført paa et Bolværk for de Beleiredes Øine. For endnu mere at krænke de bigotte Spaniere, dreve de offentligen Spot med den katholske Religions Symboler og Ceremonier. Snart byggede de Altere paa de høieste Steder af Voldene, opstillede pyntede Helgenbilleder derpaa, og gik syngende og klædte i hellige Dragter omkring dem; snart udklædte de Straamænd som Munke og Præster, hudflettede og gjennemborede dem, og kastede dem endelig med afrevne Hoveder ned af Voldene. Ofte toge de ogsaa Helgenbillederne ud af Kirkerne, og bare dem hen i Brescherne, eller de udstillede dem paa saadanne Steder, hvor de bleve trufne af Beleirernes Kugler. Katholiken Strada gjør den Bemærkning, at de Beleiredes Anliggender, siden denne Bespottelse mod den sande Religion, havde taget en uheldig Vending.

De Sidste vedbleve imidlertid at forsvare sig tappert. Beleirerne havde paa et erobret Bolværk opført en høi "Cavalier," for at kunne fjerne de Beleirede fra Voldene og overskue deres Indenværker. Fire Master bleve opreiste paa Plateformen, ad hvilke med fire Touge heisedes en Art aaben Træhytte op, der var besat med fire Skarpskytter, som fra deres ophøiede Standpunkt iagttoge Alt, hvad der foregik i Staden, og med deres Bøsser nedskjøde Enhver, som lod sig see paa Gaden. Men de Beleirede rettede deres Skyts imod Maskinen, og skjøde Tougene over, hvorpaa Buret faldt

bedringer, Anstalterne vare fuldendte, og de, der først vare sysselsatte, kunde nu i Hast ganske overlade sig til Omsorgen for deres egen personlige Fremtræden. Intet var forsømt, for at gjøre denne prægtig og smagfuld. De østerrigske Uniformers Rigdom og Skjønhed overstraalede Alt, hvad Franskmændene kunde opbyde i denne Art. Tjenerpersonalet, der allerede i Forveien havde været prægtigt og talrigt, var blevet forstærket til flere Hundrede, af hvilke en Deel prunkede i fransk Stadsdragt.

I betimelig Tid ankom en Afdeling Grenaderer af den keiserlige Garde, og stillede sig som Æres- og Sikkerhedsvagt paa de anviste Poster. Endnu var det høi lys Dag, da allerede hele Hotellet med Tilbygninger og Have straalede i tusindfoldig Belysning, og Gjesternes Vogne allerede rullede frem imellem den paa begge Sider af Gaderne sammenstimlede Folkemasse. Samtlige Østerrigere holdt sig færdige til at tage imod de Udstigende, man offererede Damerne skjønne Blomsterbouquetter, og ledsagede dem til den store Sal.

Allerede vare de rundtom den anbragte Sæder optagne, allerede bølgede Bevægelsen tættere i dens midterste Rum. Personernes Skjønhed, Ynde, Fornemhed og Betydenhed kappedes stigende fra det ene Dieblik til det andet. Allerede vare Konger og Dronninger førte ind, men selv disse ventede endnu det høieste Komme. Endelig forkyndte den krigerske Commando og Lyden af Vaabnene, derpaa Trommernes Hvirvlen og Krigsmusikens Skingren Keiserens og Keiserindens Ankomst, hvis Pragtvogn under en talrig Ledsagelse straalende kjørte ind imellem Troppernes opstillede Rækker.

Ved Indgangens Trin modtoge Familierne Schwarzenberg og Metternich disse ophøiede Gjester; Gesandten holdt en kort Tale, og de fyrstelige Damer overrakte udsøgte friske Blomster, som Keiseren modtog og leverede sin Gemalinde, hvorpaa han gav hende Armen, og førte hende ind i det Indre, ledsaget af de efterstimlende tætte Skarer. Jeg saae her Keiseren ganske nærved, og betragtede ham meget nøie; for første Gang var jeg overrasket af hans Ansigtstræks Skjønhed, men ogsaa af hans Jern-Udseendes Magt. Hans Mine var streng, ubøielig, næsten ond, hans Blik fremadstirrende, intet Spor af Venlighed; af denne Mund kunde hvert Øieblik fremgaae frygtelige Befalinger. Jeg søgte at trodse dette Indtryk, som hvert Øieblik vilde ængste mig, og det lykkedes mig for saa vidt at blive Herre derover, at jeg kunde forfølge Tanker, som det dengang ikke vilde have været raadeligt at rose sig af.

Under klingrende Fanfarer skred Keiseren gjennem Forsalene og det omtalte Gallerie ind i Hovedsalen, hvor han opholdt sig nogle Minuter, flygtigt, men med skarpt Blik overskuede Stedet og Menneskemængden, afslog de ham budne Forfriskninger, og skjødesløst tiltalede nogle nærmeststaaende Personer med faa afbrudte Ord. Paa Gesandtens Indbydelse til en Vandring gjennem Haven fulgte han tilligemed Keiserinden den forangaaende Fører igjennem Portalet, og hele Forsamlingen stimlede bag efter. I de kunstrigt oplyste Gange og Krat havde man paa udvalgte Punkter fordeelt Sanger- og Musikchor, som ved Keiserens Nærmelse begyndte deres Sange og Harmonier og saaledes dannede et den Fremskridende uafbrudt ledsagende Triumphfølge. Andre smigrende

Overraskelser, Sindbilleder og Allusioner vare paa lignende Maade forberedte for Øiet.

Foran en stor, omhyggeligen jevnet Græsplet blev der gjort Holdt; for det keiserlige Par og nogle andre af de høieste Personer var der ordnet Sæder, og Udsigten derfra rettet lige mod Slottet Laxenburg, som stod der skuffende i heldig Afbildning. For end mere at smigre Keiserindens Erindringer om Hjemmet, fremtraadte fra Buskene, som begrændsede en landlig Skueplads, Dandsere og Dandserinder i østerrigsk Dragt; det var den store Operas Dandsepersonale, som nu med uovertræffelig Kunst udførte østerrigske Folkedandse og en vakker Pantomime, der var componeret udtrykkeligt i denne Anledning; Krigen og Freden spillede deri Hovedrollerne; af hiin bleve, efter alle Rædsler, ikkun Seierens berømmelige Hæderstegn tilbage, og Freden forenede dermed sine velsignelsesrige Gaver.

Dette Skuespil var neppe forbi, førend Opmærksomheden allerede blev tiltrukken af en ny Gjenstand. Gjentagne Pidskesmeld og Hestetrampen bebudede en Courer, der støvet trængte frem midt igjennem den glimrende og pyntede Forsamling, uden Omstændigheder banede sig Vei hen til Keiseren, og iilfærdigen overleverede ham sine Depescher. En glad Mumlen om vigtige Seiersefterretninger fra Spanien gjennemløb et Øieblik den spændte Mængde; men Keiseren, som var indviet i Hemmeligheden, sagde strax med et Smiil, at det var Depescher fra Wien, og overleverede Keiserinden en virkelig Skrivelse fra hendes Fader, der var udtrykkeligen affattet for et saadant Øiebliks Brug og opbevaret dertil.

afsendt med en hurtigseilende Jagt, der i Nattens Mørke, under en bedøvende Larm af Trommer og Trompeter, uopdaget listede sig igjennem Grev Bossu's Skibe.

Siden Tabet af Harlemmerhavet ansaae Prindsen den beleirede Stads Redning for umulig, og dens Fald for vist. Enhver Anvendelse af Blod og Bekostninger til dens Undsættelse syntes ham derfor at være en unyttig, hensigtsløs Ødselhed. Men de øvrige frafaldne hollandske Stæder, rørte af deres Allieredes Skjebne, der nu var Offeret for dem alle, paastode ivrigt, at der maatte voves endnu et Forsøg paa at redde den. Fulde af patriotisk Iver og ædel Deeltagelse tilbøde endog flere velhavende Borgere i Delft, Rotterdam og Leyden, selv at ville gribe til Vaaben for den ulykkelige Stads Frelse. Saa indstændige Opfordringer kunde Prindsen ikke modstaae; han saae sig nødt til at give efter og træffe Anstalter til et Foretagende, om hvis gunstige Udfald han, der kjendte den spanske Leirs Fasthed, allerede forud fortvivlede.

Medens de fornødne Tilberedelser dertil bleve trufne, aabnede de Beleirede en Underhandling med Don Frederik, der dog blev frugtesløs, enten fordi man ikke kunde blive enig om Betingelserne, eller fordi de Beleirede ikke meente det alvorligt dermed, men blot vilde vinde Tid. Stadens Beskydning vedvarede; paa een Dag (3die Juli 1573) blev der løsnet 1008 Skud af Beleirerne; men en allerede besluttet Storm udeblev, da en Overløber havde bragt den Efterretning til Leiren, at der kun fandtes Levnetsmidler for sex Dage i Staden. Og virkelig havde Mangel og Nød her naaet en saadan Grad, at man maatte tilfredsstille Hungeren med

righed lige til næste Morgen. Dronningen af Neapel havde aabnet Ballet med Fyrsten af Esterhazy, og Vicekonge Eugen af Italien med Fyrstinden af Schwarzenberg, Gesandtens Svigerinde.

Efter Quadrillerne blev der dandset en Ecossaise. Under denne Dands vare Keiseren og Keiserinden staaede op og traadte frem til de modsatte Sider langs Tilskuernes Rækker, talede til flere Personer, og lode sig forestille Nogle, som vare her første Gang. Keiserinden havde meget snart endt sin Vandring, og var allerede vendt tilbage til sin Stol; men Keiseren opholdt sig endnu i den anden Ende af Salen, hvor netop Fyrstinde Pauline af Schwarzenberg, født Prindsesse af Aremberg, og Gesandtens Svigerinde, havde forestillet ham sine Døttre, og han fortsatte hist og her een og anden Samtale, da ganske uventet i Nærheden, i Galleriet, der løb omkring bag Søilerne, ikke langt fra Udgangen til det store Gallerie, som forbandt Salen med Hotellet, — en af de tusinde Kjerter og Lamper lod sin Flamme, bevæget af en tilfældig Luftstrøm, spille imod et Stykke let Gaze, der, neppe berørt, strax blussede op og gav et øieblikkeligt klart Skin, som imidlertid strax igjen forsvandt og kun endnu gav et svagt Efterskin i et Par deelte Smaablus. Saa ringe saae Tingen i Begyndelsen ud, at Greven af Bentheim lykkeligen kunde qvæle en af de smaae Flammer ved at kaste sin Hat derpaa, men Grev Dumanoir, Keiserens Kammerherre, klattrende op ad en af Søilebjelkerne, rev en Deel af de fine Stoffer ned, som slukkedes allerede i Faldet, og som han fuldkomment traadte ud paa Gulvet. Nogle Funker vare imidlertid fløine

opad; høiere hængende Draperier, som Hænderne ikke kunde naae, opfattede Ilden, og øieblikkelig sloge i forskjellige Retninger raske Flammer i Veiret, som overalt faldt i nærende Stoffer, over Søilegesimsen uopholdelig sprang over i Salens høiere Rum og hurtigt gjennemkrydsede hele Salens Loft. Musiken forstummede; forskrækkede forlode Musikanterne deres nærmest truede Plads, og idet de aabnede Døren, som førte til en udvendig Trappe, stormede en rasende Træk ind i Flammerne, og oppustede dem endnu vildere. Dandsen var allerede opløst; man trængte forvirret frem imellem hinanden, dog søgte man kun først at begribe, hvad der skete, og hvad der kunde skee.

Napoleon havde selv seet Oprindelsen til Sagen, og blev derfor ikke forstyrret ved nogen falsk Dom; han var traadt hen til Keiserinden, og stod kold og rolig, iagttagende Tingens videre Gang, medens flere af hans troe Mænd, der i den første Tummel befrygtede Forræderie og sorte Forbrydelser, med Heftighed trængte sig hen til ham, og trak Kaarden til hans Beskyttelse. Den østerrigske Gesandt var derimod, fuld af Rolighed og Værdighed, bestandigt forbleven ved Keiserens Side, og da han saae Flammerne med forfærdende Hast gribe videre om sig, opfordrede han ham indstændigen til øieblikkeligen at forlade Salen, der ei stod til at redde. Uden at svare, gav Napoleon strax Keiserinden sin Arm, fulgte Gesandten med rolige Skridt til Haveportalet, idet han med korte Ord formanede Mængden, der gjorde Plads paa begge Sider, til Orden og Sindighed. Ogsaa holdt Alle sig i taalelig Fatning, indtil Keiseren var traadt ud; men da ophørte ethvert Hen-

menter under Romero østlig skulde sætte over det gjennemskaarne Terrain og angribe Fiendens høire Fløi. Resten af den spanske Hær traadte under Vaaben i den forskandsede Leir. Saaledes paa eengang sikkret imod Undsætningens og de Beleiredes Foretagender, oppebier Don Frederik roligen Angrebets Øieblik.

Klokken 3 om Eftermiddagen (den 8de Juli) forlod Batenburg Leiren ved Sassem. I Nordwiker-Skoven gjorde han Holdt, og hvilede der indtil Kl. 3 efter Midnat. Da brød han op igjen, og rykkede frem til Fodstien, hvor han paany standsede, for at opstille sine Brystværn. Medens man var sysselsat dermed, nærmede hans Avantgarde, der bestod af Rytterie, sig den spanske Leir. En dyb Stilhed hersker allevegne her; Ingen rører sig; ingen Forposter ere at see, ingen Skildvagt gjør Anskrig; ja de første Skandser ere endog ubesatte. Istedetfor at fatte Mistanke ved dette overordentlige Særsyn, lade Rytterne sig skuffe. De troe Leiren forladt, og vove sig uforsigtigen videre. Men deres Sorgløshed kommer dem dyrt til at staae; thi paa eengang tordner det spanske Skyts dem imøde, og vælter Død og Fordærvelse over dem. I samme Øieblik bruse Delmonte og Romero med deres Krigerhobe frem imod Batenburgs høire og venstre Fløi. Den uventede Ild har bragt Rytteriet i Uorden. Krudtdampen og Røgen af den brændende Halmstak forøge Forvirringen. Ryttere angribe og dræbe hinanden indbyrdes, og blive flygtende sprængte tilbage paa deres Fodfolk. Men ogsaa dette, pludselig fra alle Kanter omringet af Fiender, som synes at være voxede op af Jorden, og endnu mere sat i Bestyrtelse ved Rytte-

riets Flugt, tænkte kun lidet paa Modstand, og leed et fuldstændigt Nederlag. Batenburg selv blev trængt ned fra en Bro, og druknede; ogsaa Carlo mistede Livet tilligemed 700 Mand, der faldt paa Kamppladsen eller bleve dræbte paa Flugten. Strax i Begyndelsen af Fægtningen vare Kudskene jagne afsted med de fraspændte Heste, og alle Vognene, Skytset og 13 Faner bleve Seierherrernes Bytte. Tabet af Batenburg beklagedes kun lidet; thi hans Uforsigtighed tilskrev man Dagens Ulykke.

Ved dette Nederlag svandt den sidste Udsigt til Redning for de Beleirede. Deelte imellem Haab og Frygt, havde de ventet paa det aftalte Signal til Udfald; men det blev ikke givet, eller undgik idetmindste deres Opmærksomhed, og Skydningen og Tummelen i den fiendtlige Leir holdt de for et Krigspuds af Beleirerne, for at lokke dem i een eller anden farlig Snare. Endelig erholdt de ved en Fange, som Seierherrerne sendte med afskaarne Øren og Næse ind i Staden, den første Efterretning om hvad der var forefaldet; og flere Hoveder af dræbte Borgere, der fra Leiren bleve kastede ind over Voldene, bekræftede hans Udsagn. Kort derpaa meldte ogsaa Prindsen af Oranien dem, efter at have ophævet Leiren ved Sassem og forlagt de der staaende Krigsfolk til de nærmeste hollandske Stæder, det mislykkede Forsøg til deres Befrielse, og raadede dem, nu at sørge for sig selv saa godt som muligt.

Saaledes havde nu de ulykkelige Harlemmere, som ved deres Mod og Standhaftighed vare en bedre Skjebne værdige, intet Andet tilbage, end den visse Udsigt til en rædsom Udvikling af det blodige Sørgespil; thi hvad

Alt brændte ligesom forberedt til et Fyrværkerie; de Spande Vand, som man kastede ind, opløste sig øieblikkeligen i Dampe, og overalt fandt Heden Næring, intetsteds Standsning. Ingen Tanke om Hjelp, om Redning, kunde her opstaae. Hurtigere, end det her lader sig læse, gik det Hele for sig, og i det Par Øieblikke, som jeg anvendte til at ile hid og flygtigt see ind, løb allerede Flammerne paa Galleriets Loft langt ud over mig selv, faldt allerede brændende Draperier, Lamper og Lysekroner ned paa Ryggen af mig, og jeg maatte skynde mig at komme ud i Haven, førend Veien blev spærret.

Her frembød sig nu det græsseligste, meest forvirrede Skuespil! Hele Festbygningen blussede op i Flammesøiler, den endnu for faa Øieblikke siden i disse smykkede Rum forsamlede Verden, i Henseende til Pragt, Skjønhed, Udmærkelse og Betydenhed af enhver Art et Indbegreb af Europas Herligheder, brusede opløst omkring imellem hinanden; almindelig Skræk, personlig Fare, Angest og Omsorg for de nærmest Beslægtede vare traadte i Stedet for den glade Tillokkelse, den ærgjerrige Spænding. Man søgte og kaldte paa Sine, man brød uden alle Omstændigheder igjennem Trængselen, Enhver havde kun sit personlige Maal for Øie, stødte af Veien hvad der standsede ham, skred hen derover, uden at bemærke det. Mænd søgte deres Koner, Mødre vare skilte fra deres Døttre, havde sidst blot seet dem endnu i Dandsens Rækker, eller lykkeligen trukket dem bort, uden at kunne beholde dem ved Haanden. Ingen vidste den Andens Skjebne, man hørte Jamrende og heftigt Larmende, man saae Andre, der med lidenskabelig Glæde kastede sig i de gjenfundne Elskedes Arme, man saae

ja en Skrivelse, undertegnet af Greven af Eberstein, blev sendt fra Leiren ind i Staden. Deri forsikkredes, at der endnu var Naade at haabe for Staden, naar den ufortøvet overgav sig til Spanierne.

Det trøstelige Indhold af denne Skrivelse og Anstalterne til en almindelig Storm, som Don Frederik — underrettet om de Beleiredes Forsæt, hvis Udførelse han ønskede at forhindre — paa samme Tid lod foretage, foranledigede en Afvigelse i Meningerne. Nogle vilde blive tilbage; Andre, fornemmelig Wallonerne, paastode, at man skulde drage ud. Derover kom Splid, Uroligheder og tumultuariske Optrin. Talrige Hobe af Krigsfolk, Borgere og Fruentimmer stode beredte til Udvandring, og sagde hinanden med Taarer og Klager det sidste Levvel; Vagterne forlode deres Poster, og Staden kom i Fare for at blive overrumplet af Fienden. Omsider blev der dog Intet af Udvandringen.

Under disse Uroligheder vare Raadet og Anførerne for Krigsfolkene traadte i Underhandlinger med Beleirerne om Stadens Overgivelse, og der blev omsider, den 12te Juli om Formiddagen Kl. 9, imellem begge Parters Befuldmægtigede sluttet den Overeenskomst: at Staden skulde overgive sig paa Naade og Unaade, og løskjøbe sig fra Plyndring med 240,000 Gylden. De skotske, wallonske og tydske Krigsfolk overlod man Valget, enten de ubevæbnede vilde drage ud, eller forblive i Staden og underkaste sig Hertugens Naade. De valgte det Sidste og bleve tilbage. En fransk Adelsmand, ved Navn Bordet, der ved Mons' Indtagelse af Spanierne var bleven fangen og havde erholdt sin Frihed igjen mod Løfte om ikke mere at tjene Prinds

Med lidenskabelig Inderlighed havde Fyrst Joseph af Schwarzenberg (Gesandtens Broder) i Haven omfavnet sin frelste, dog haardt beskadigede Datter, men med saa meget større Fortvivlelse søgte han derpaa den endnu savnede Ægtefælle. Datteren havde været ved hendes Side, men var bleven skilt fra hende ved en brændende Bjelke, som styrtede ned imellem dem, og hun havde derpaa tabt sin Moder af Syne. Vi tillade os her at anføre de Ord, hvormed Major von Prokesch, i sine læseværdige "Denkwürdigkeiten Schwarzenbergs" gjengiver følgende Omstændigheder: "Fyrst Joseph havde, da Branden udbrød, staaet i en Samtale i Nærheden af Keiserinden. Paa det første Raab, der tilkjendegav Fare, vendte han sig hen imod det Rum, hvor de Dandsendes Rækker netop splittedes ad, og viste endnu, da Prinds Eugens Gemalinde kom ham imøde, hende og Vicekongen selv en Sidedør i Nærheden, gjennem hvilken Begge undkom. I Salen kjæmpede allerede Luer og Damp om Herredømmet. Han ilede frem og tilbage; han fandt ikke sin Gemalinde. Han kom lykkeligen over Trappen ud i Haven; han spurgte Denne, Hiin; man vilde have seet hende; man forsikkrede tilsidst endog med Vished, at hun allerede var i Haven. "Der er hun!" raabte en Stemme til ham. Han styrter hen til Stedet, og — det er en anden Dame, som lignede hende. Da bliver hans Sjel greben af en ubeskrivelig Gru. Den martrende Ahnelse, der havde bemægtiget sig ham, havde gjennemilet alle Grader, — Visheden, en skrækkeligere Brand, flammede nu op for ham. Han vender tilbage til Salen. Trappen er sammenstyrtet, og den faldende Mængde vælter sig over hinanden. Man

men ved Neukirken bleve de befriede af Enkhuizerne og Oberst Sonoi's Krigsfolk. Den skotske Capitain Balfour skjenkede Don Frederik Liv og Frihed, mod det edelige Løfte, at myrde Prindsen af Oranien; et Beviis paa, efter hvilke afskyelige Grundsætninger denne Fyrstes Fiender handlede. Den vakkre Balfour, der senere i denne Krig udmærkede sig ved sin Tapperhed, var imidlertid ikke i Stand til at begaae den Nederdrægtighed, hvortil man vilde forpligte ham, og underrettede selv Prindsen derom.

I August holdt Don Frederik sit høitidelige Indtog i Staden, som hans Grusomhed havde forvandlet til et stort Skafot. Gottfred af Mierlo, anden Biskop af Harlem, indviede paany Hovedkirken, og strax efter blev der forkyndt en almindelig Benaadning, der kun var af ringe Værd efter saa mange begaaede Afskyeligheder.

En saa tragisk Ende fik Harlems berømte Beleiring, efterat den havde varet syv Maaneder og to Dage. I dette Tidsrum var der løsnet 10,360 Skud imod Staden og dens Værker. Beleirerne havde mistet 10,000 Mand, blandt hvilke befandt sig adskillige fortræffelige Officerer, navnligen den berømte Ingenieur Bartolomeo Campi; de fleste af dem bleve et Offer for Kulden og de usunde Uddunstninger af den fugtige moradsige Jordbund. De Beleiredes Tab var ringere. Men Staden nedsank i Armod, og følte endnu længe Virkningerne af denne ulykkelige Begivenhed. Skaden, som den havde lidt derved, blev beregnet til 1,200,000 Gylden; thi den maatte til Straf endnu i sex Uger underholde 3 til 4000 Soldater.

i sine Memoirer fortæller: "On vit s'élancer une femme jeune, belle, d'une taille élégante,... poussant des cris douloureux, des cris de mère"... og paa denne Maade vedbliver at beskrive den "désolante apparition," saa følger han ene og alene en digterisk Indbildning. Ingen har seet den ulykkelige Fyrstinde som allerede frelst udenfor Salen, eller talt med hende, Ingen seet hende vende tilbage dertil. En saadan Tilbagevenden vilde endog have været en fuldkommen Umulighed. I den første Tid vilde den imodestyrtende Menneskestrøm have forhindret det, og strax efter, førend denne endnu var ganske ophørt, den uhyre Hede selv, der jog og allerede indhentede den, og umiddelbart indtog dens Plads. Denne Hede blev i faa Minuter saa heftig, at man, hvilket jeg som Øienvidne, da jeg selv i denne Henseende prøvede det yderste, kan bevidne, ikke kunde nærme sig den brændende Bygning paa ti Skridt, uden Fare for at styrte til Jorden i det forbrændende Aandepust af den dræbende Ocs; ja selv Blikket formaaede ikke mere at trænge ind i dette Hav af Flammer og Røg, og de omtalte Fremstillinger, saavelsom enhver tilkommende, maae berigtiges efter disse authentiske Data. Om Fyrstindens Skjebne havde man i Begyndelsen endnu ikke nogen saa slem Formodning; man turde haabe, at hun var frelst, hun kunde være kjørt bort med andre Personer, hun kunde være sunken afmægtig omkuld eet eller andet Sted i Haven, eller ukjendt være bleven modtagen i et af Nabohusene; man ophørte ikke med at søge og forske efter hende, og den ulykkelige Fyrst Joseph udtømte sig i virksomme Efterspørgseler, i Sendelser og Løfter.

seierrige Vaaben en saa haardnakket Modstand; og da Beleiringen eengang var begyndt, tillod hans Stolthed ham ikke at ophæve den igjen, og han vilde vist heller ikke have vundet noget derved. At han isvrigt foretrak Landkrigen i Holland, som han førte med Held, for en uvis Søkrig, hvori hans Fiender vare ham overlegne, kan man dog i Grunden ikke gjøre ham til Bebreidelse.

Der fattedes kun lidet i at Harlem, hvis Erobring havde kostet Spanierne saa megen Tid og saa meget Blod, efter en kort Besiddelse igjen var bleven fratagen Seierherrerne. Nogen Tid efter Stadens Indtagelse udbrød der et Mytterie blandt den spanske Besætning. Ti eller tolv af de oprørske Soldater begave sig hemmeligen, forklædte som Kjøbmænd, til Leyden til Prindsen af Oranien, og tilbøde sig at levere Harlem igjen i hans Hænder for 40,000 Gylden. Men Prindsen var ikke i Stand til at tilveiebringe den forlangte Sum, og kunde derfor ikke gjøre Brug af Tilbudet.

